

Testamenti Veteris Biblia Sacra, sive libri canonici priscæ Iudæorvm ecclesiæ Deo traditi

<https://hdl.handle.net/1874/397240>

BIBLIORVM
PARS TERTIA,

id est,

QVINQVE LIBRI POE-

tici, Latini recens ex Hebræo facti, brevibusque
Scholiis ad verborum interpretationem rerum-
que methodum pertinentibus illu-

strati ab Immanuele Tremellio

& Francisco Iunio.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
Ex officina Typographica And. Wecheli,

M. D. LXXIX.

LIBRARIAM
PARS TERTIA
VINOVE LIBRI
BIBLIOTHECA
Scholasticorum
que methodum pertinent
Franciscus
Libri III tomi.

Ijob	pag. i.
Psalmi	74.
Proverbia	253.
Ecclesiastes	312.
Liber Canticorum	334.

FRANCISCVS AD MOENIVM
Ex officina Typographica And. Wecheli
M. D. LXXIX

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO

POTENTISSIMO, DOMINO JOANNI CA-

SIMIRO, PALATINO COMITI AD RHENUM,

Bavariae Duci, &c. gratiam & pacem

a Domino.

DITURI poeticos sacrae Scripturae libros, PRIN-
CEPS Illustrissime, & oblaturi tuae Celsitudini, neq;
multis de ratione hujus instituti nostri apud te praefan-
dum statuimus, neq; rei tanta apud omnes com-
mendationem a nobis afferendam esse. Hanc enim
jam olim paterna Dei opt. max. gratia ingeneravit
& impressit pietati tuae, & apud omnes bonos testifi-
cata est post omnem hominum memoriam Spiritus san-
cti autoritas, cui neq; arte nostra quicquam posset am-
plius accedere, neq; impietate multorum decedere.

Cum tamen & peritos strenuosq; remiges personantia confirment celestia;
& athletas quosq; fortissimos spectantis coronae voces & hortationes accedant,
consilium hoc speramus non fore ingratum T. C. neque militi Christiano ulli fu-
turum ducimus inutile, si quas Ecclesiae veteris & Patrum sanctissimorum voces
huc operi praemittamus. Nostra enim, fatemur, plurimum a rei dignitate &
amplitudine essent absutura, adeo sumus apud nos conscii tenuitatis & infirmi-
tatis nostrae; neq; vero multum apud quamplurimos autoritate possent: sed quod
in nobis exile atque jejunum est, id veneranda antiquitas sua autoritate gratiaq;
resarciet. Communem igitur Basilii magni & Augustini sententiam de hoc o-
pere adducemus gravitate maxima, elegantia non mediocri, & sanctimonia sum-
ma confertissimam. Omnis Scriptura, inquiunt illi, divinitus inspirata & utilis
ad docendum hac ipsa de causa a sancto Spiritu conscripta est, ut veluti in com-
muni quadam sanandis animis officina omnes homines & singuli nobis reme-
dium ex ea perturbationibus propriis assumamus: hoc enim remedium (ait
quidam) sublaturum est peccata magna. Ac in eis quidem sunt alia quae Pro-
phetarum tradunt, alia quae Historici, alia item quae Lex, alia quae in Proverbiis mo-
nitorum formae: Psalmorum vero liber quaecunque utilia sunt ex omnibus com-
prehendit, futura praedicat, veterum historias commemorat, legem fert viven-
tibus, gerendorum statuit modum, & (ut semel breviterque dicam) publicum bo-
studium ipsorum inveniendae & percipiendae exhibens. Etenim & veteribus ani-
marum vulneribus medetur, & recentibus velocissimum solet remedium adhi-
bere, & quod affectum est curat, & quod integrum est conservat, denique o-
mnino passiones tollit (quoad ejus fieri per nostram infirmitatem potest) quae varie

P R Æ F A T I O.

animis hominum in præsente vita dominatur, idque cum melodica animarum per-
ductione quadam & delectatione modestas reddente cogitationes nostras atque
temperante. Quoniam enim Spiritus sanctus videbat humanum genus egre ad
virtutem adduci, & nos propter vitiositatem naturæ ad voluptates inclinantis
rationem rectè vivendi negligere, quid ille fecit? delectabiles cantionum modulos
documentis suis permiscuit, ut dum suavitate & gratia mulcetur auditus, utili-
tatem illam percipiamus clàm quæ ex sermonibus istis innascitur: quæ admodum
periti medici faciunt, qui potanda austeriora pharmaca præbentes agris, sepe os
poculi melle circumlinunt, ne agri utilitatem suam præ austeritate refugiant. Pro-
pterea igitur nobis hæc Psalmorum carmina modulis aptis excogitata sunt, ut si-
qui ætate sunt pueri, aut planè adolescentes moribus, specie quidem modulenter,
revera autem animas suas erudiant. Neque enim Apostolicum, neque Prophe-
ticum præceptum facile ex vulgo quisquam aut segnioribus hominibus unquam
memoria complectitur, & illud tenet animo cum ex Ecclesia egreditur: Psalmo-
rum verò dicta & modulantur domi, & in foro circumferunt: & sicubi quis of-
fensus animo exacerbat, & efferatur valde, postquam fuerit Psalmi (ut ita di-
xerim) carminibus incantatus, abscedit illico sepulta his sanctis modulis animi
sui feritate, quamvis acerbissima. Psalmus tranquillitas animarum est, brabeutes
pacis, perturbationes & fluctus animorum cohibens: mollit enim iracundiā men-
tis, luxumque revocat ad temperantiam. Psalmus amicitias congregat, adunat
dissidentes, reconciliat adversarios: quis enim amplius inimicum duxerit, adunat
bonorum est hominibus inter se maximum, charitatem exhibet Psalmorum mo-
dulatio, concentum velut commune aliquod hominibus adunandis inter se vin-
culum suggerens animo, & compingens populum ad chori unius symphoniam.
Psalmus daemones fugandi instrumentum est, angelos ad auxilium nostrum ad-
ducendi, armatura in terroribus nocturnis, diurnorum laborum requies, tutamē
pueris, juvenibus ornamentum, solamen senibus, mundus mulieribus aptissimus:
solitudines efficit habitatas, fora sobria: est tyronibus rudimentum, proficienti-
bus incrementum, perfectorum firmamentum, vox totius Ecclesie una. Hic so-
lennitates illustrat, hic tristitiam quæ est secundum Deum operatur: psalmus e-
nim vel ex lapideo corde lachrymas evocat. Psalmus angelicum opus est, celestis
administratio, spiritale thymiam. O verè sapiens magistri illius cogitatum ar-
tificiosissimè procurantis, ut eadem opera cātemus & res utiles addiscamus, quia
hoc pacto hæc documenta magis in animis nostris informantur. Nam quæ verò
na per violentiam quandam animis inditur, ea non solet permanere: quæ verò
cum delectatione & gratia insinuat, atque inducitur, nescio quo pacto diutius
habere mentibus cernitur, & constantius memoriæ inherere. Quid enim est obli-
secro, quod ex Psalmis nequeas discere? nonne amplissimum decus fortitudinis?
nonne justitiam accuratissimam? nonne gravem temperantiam? nonne patientiam? non-
tiā absolutissimam? nonne resipiscentiæ rationem? nonne regulas patientiæ? non-
ne quicquid boni enuntiare possis? hic profectò est Theologia perfecta, prænun-
tiatio Christi in carne venturi, minæ iudicii, communis resurrectionis spes, sup-
pliciorum

P R A E F A T I O.

placitorum metus, pollicitatio gloriae, mysteriorum revelatio: omnium rerum the-
sauri in hunc Psalmorum librum, tanquam in magnum aliquod & commune
promptuariū, comportati sunt atq; repositi. Habes, Illustriss. PRINCEPS,
Psalmorum encomium, breve illud quidem verborum numero, sed amplissimum
re ipsa & magnificentissimum, quo magnus ille Basilius olim utebatur: cuius qui-
dem encomij nos propterea neq; tædet neq; pudet, quòd maximum illum pietate
& eruditione virum D. Augustinum minimè puduit operi suo idem ferè de ver-
borum redditum dissimulato autore præfigere. Quid ergo dixerit quispiam: vos ne
libros omneis poeticos qui in Scriptura exstant vocatis Psalmos? vosne libris o-
mnibus istis eadem tribuitis quæ veteres propriè & singulariter aptarunt ei li-
bro quem librum laudum Hebraei appellant? nos verò hoc nomine sanctissimo
laudum vel Psalmorum Davidicorum (ut *συνεδόχαις* appellantur) libro ni-
hil derogamus, neq; aliis quicquam supra quàm oporteat temerè arrogamus. Nā
libros qui a Davide alijsq; viris Dei fuerunt traditi ut in Ecclesia canerentur,
eos *ἐξ ὧν* & singulariter Psalmos dici & dicēdos esse agnoscimus: alios ve-
rò qui ita scripti sunt ut viri boni cantare potuerint eos & arbitrati suo canta-
tionis delectationis suæ & institutionis ergò, eos non minus propriè, sed commu-
ni voce confirmamus Psalmos appellari. Itaq; hos libros omneis communiter vo-
camus Psalmos, quia sunt rhythmi; non prosa oratione scripti, ut omnes alii (et si
in his Cantica quædā exstant elegātissima Moschis, Debora, Davidis, Jeschahb
ישכיה, Jirmeja, & Chabbakuki inserta) sed numeris adstricti ad com-
moditatem memoriae & cantus: quo quidem scriptorū genere numeroso verbis,
& sententiarū *δεδωδα λαβὴν αἰετοὶ παύροις* optimè doceri animos, delectari, atq;
permovei nemo non novit qui humanitatem noverit. Quid enim aliud est *λαλ-
ήσας*, quàm spiritale & sanctum scriptionis genus privatim, publicè, canentium,
psallentium, aut symphoniam exercentium modulationi accommodum? Sed quid
nos de voce hac diu multumq; opus est laborare? Christus ipse discipulos suos com-
pellens (si ad argumentationem ipsius probè attendamus) autor nobis futurus est
hoc totum librorum Poeticorum corpus librum Psalmorū appellari, Hi sunt (in- Luc. 24. 44.
quit) sermones illi quos dicebam vobis, cum adhuc vobiscum essem; oportere ut
impleantur omnia quæ scripta sunt in Lege Moysi, Prophetisque, & Psalmis de
me. Sunt quidem omnes Prophetae, quorum manus ad exarādā scripturam sa-
crā adhibuit Dominus: sed tria universè ex illis omnibus genera constituuntur
scripturæ a Christo Salvatore nostro, & Apostolo confessionis nostræ. Primū
est lex Moschis, id est, Pentateuchus, ex qua velut perenni & salubri fonte du-
cti fuerunt omnes aliorum scriptorum rivi, & ad quā ceteri veteris Testamenti
libri tanquam ad caput suum referri debent. Secundum est Prophetarum, qui
nude soluta oratione & voce & scripto Ecclesiae Dei tradiderunt quæcunque
Spiritus sanctus clam infundebat illis, ut cum tota Ecclesia cōmunicarent palām.
Atq; horum quidem Prophetarum alii qui res antegestas monumentis litera-
rum consignarunt, Prophetae anteriores; alii qui ex præsentibus futura judicia &
promissa Dei prædicarunt, posteriores nuncupantur: non ab ordine collocationis
(ut recentiores Hebraei somniarunt) sed a rerum quas prædicarunt & conscri-

P R Æ F A T I O.

pferunt argumēto. Tertium verò genus est Psalmorum, hoc est, librorum in quibus res a Mosche Prophetisq; traditæ & sancto Dei Spiritu testatæ aptis numeris exponuntur, aut demonstrantur exemplis tã publicis quàm singularibus. Horum igitur Psalmorum (ut vocavit Christus) commune est quicquid boni Patres de cationibus veteris Ecclesiæ predicarunt in libro laudum comprehensum commune argumentum, communis forma, communis usus, omnia ad eandem gloriæ Dei predicationem & ædificationem Ecclesiæ pertinentia. Hæc poësis sacra est elegantissima Legis Prophetarumq; epitome, ab aliis libris hoc uno differens quòd illi oratione fusa & simplice audientibus narrarunt, eos docuerunt, atque commoverunt; hi verò numerosa & brevi ad memoriam, figurata ad vim & efficacitatem oratione protulerunt eadem documēta voluntatis Dei: quæ duo (ut taceamus cantum) compages inquam numerorum & figurarum lumina, quantum in mentibus humanis possint, supervacaneū fuerit hoc loco exponere. Nam cum tota celestis theologia in vera justaq; Dei & nostri cognitione sita sit, si placebit majestatem Dei ex natura ejus in Christo per libros istos cognoscere, habes Proverbiorum Schelomonis partem; si ex creatione & administratione providentiæ, habes Ijobum; si ex gratioso fœdere cum Ecclesia inito, habes Canticum Canticorum: sin autem tibi ad cognitionem nostri, delineari cupis vanissimam quæ a natura est animi nostri, judiciorum, & actionum formam, nihil Ecclesiæste convenientius; si officia Ethica æquè ad pietatem ac humanitatem pertinentia, nihil aptius altera Proverbiorum parte: si denique omnia simul complecti desideraveris, en tibi Psalmorum (ut vulgo appellatur) librum, thesaurum, inquit Ambrosius, virtutum omnium; speculum naturæ divinæ, administrationis, & gratiæ; cum vanitatis, tum officiorum nostrorum omnium indicem & τὸ πᾶν ἀνθρώπου, in quo explicatam cernas totius hominis & ψυχῆς & spiritualis anatomen, hortum animæ Christianæ & odoramentorum omnium, instructissimam παναρέτων medicamentorum officinā, certissimamq; (ut Epiphanius verbo utamur) πανάριον. Quamobrem non possumus satis laudare sanctissimum librum cuius Principis Illustrissimi & sanctissimi parentis tui, qui Psalmorum librum commisit seorsim vernaculo sermone editum circumgestare secum, & domesticis singulis gestandum, legendum, discendumq; tradere; ut is sibi & suis omnibus thesaurus esset. De opera autē nostrā nolumus apud T. C. aut viros bonos prædicare quicquam: hoc unū confirmabimus, quicquid nobiscum artis & industrie communicavit Dominus, id nos accuratè optima fide & diligentia attulisse cum ad convenientem verborum interpretationem, tum ad simplicem & germanam rerum intelligentiam: cui non parum putamus illud conducere, quòd ordinem & viam aliquam percipiendis & comprehendendis rebus, quàm brevissimè a nobis fieri potuit tradidimus. Nemini hæc officium improbamus, neminem damnamus, nemini præjudicatū asserimus: scimus enim lata esse valde documenta Domini, eaque ab aliis aliter æquo animo ferimus tractari & teri. Nos bonorum impulsu in agricolationem hanc incubuimus testificante Domino in mentibus nostris: itaq; (ut cum Arnobio loquamur) hunc sacra Scriptura laticem, licet tenuiter, sitim patientibus aperimus ut sitientes bibant: rogamusq; & obsecramus per san-

P R Æ F A T I O.

per sanctissimum nomen Domini nostri Jesu Christi & gloriosum adventum
ipsum eos omnes qui sibi Spiritu sancto videntur ebrii, & quire ipsa participes
sunt celestium donorum ejus, ut nulla tamen sitientibus impedimenta patiantur
inferri: neque enim qui vino exuberant, aquam volentes bibere prohibent. Atque
hunc quidem librum thesaurum Ecclesiae sacrum, elaboratum a nobis per volun-
tatem Domini, indicem propensissimi nostri erga T. C. animi, & constantissimi
sponsorem officii, nunc demum T. C. offerimus; ut quemadmodum hoc commune
est & fuit semper toti Ecclesiae documentum, piis singulis, & Illustrissimo pa-
renti tuo, eodem etiam modo sit tibi germano Dei Patris in Christo, sanctae &
catholicae Ecclesiae in semine incorrupto verbi, & tanti parentis a natura filio,
si ergo doctrina hac commendatissima, colatur, teneatur, & feratur oculis pie-
tatis tuae ad gloriam Dei Patris in Jesu Christo capite & Servatore nostro, ad
Ecclesiae ejus adificationem, & salutem aeternam T. C.
Illustrissime PRINCEPS, Deum oramus & Patrem Domini nostri Jesu Chri-
sti T. C. quam diutissime servet incolumem, tibi adsit, te suo Spiritu regat, &
omni benedictionum genere exornet cumulativissime. Amen.

T. C.

Servi addictissimi

Immanuel Tremellius;
Franciscus Junius.

TYPOGRAPHUS PIO LECTORI S.

VISUM fuerat interpretibus justos sermones in Iobo
 conjungere, & annotationes pariter continuare: ut ser-
 mones continuati legentibus essent et videtiores & com-
 modiores ad intelligendum. Quod quum opera nec sci-
 rent nec considerarent, imprudenter iis disparatis singula capita
 seorsim posuerunt, suasque singulis præter interpretum mentem
 subjecerunt annotationes, non suum modò hac in re sequentes com-
 modum, sed lectoribus etiam gratum id fore judicantes, qui faci-
 lius ex propinquo quàm ex longinquo quod vellent petere possent.
 Eares ne tibi, pie lector, esset fraudi, libuit disparatas syz ygas hic
 subicere, atque ista errati compensatione et tibi & interpretibus
 satisfacere. Conjuncta igitur ab ipsis fuerant 4tes 5, 6tes 7,
 9tes 10, 12, 13tes 14, 16tes 17, 23tes 24, 27tes 28, 29, 30tes 31,
 32tes 33, 36tes 37, 38tes 39, 40tes 41. cætera ut a nobis, sic ab
 ipsis quoque seorsim fuerunt posita.

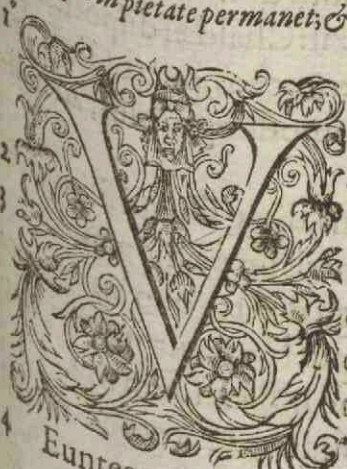
I O B I

ARGUMENTUM.

IOB, sanctum exemplum patientiæ, plurimis & gravissimis calamitatibus probatus a Deo, & omni ope destitutus: durioribus adhuc tentationibus ab uxore & amicis petitur. Nam illa insanis ludificationibus exagitat virum: hi vero a providentia & justitia Dei sapientissima & potentissima, a peccatrice hominum natura, atque a prima illa Ijobi perturbati oratione conjecturam facientes; statuunt in singulis suis orationibus Ijobum aut malefcentissimè vixisse apud homines, aut hypocritam fuisse coram Deo: alioquin nunquam futurum fuisse, ut a Deo justissimo tam graves plagæ infligerentur ipsi. Hæc summa propositio illorum, status conjecturalis. Ijob vero, etsi interdum plus æquo infirmitate carnis exardescens, criminationes amicorum ita refellit, ut neque justitiam Deo, neque sibi adimi patiatur: sed duabus rationibus utitur ad defendendum se: una, quod judicia Dei, utcunq; justæ sint, hominibus sunt incognita; ac proinde temerè amici de ipso judicant: altera, quod Deus ipse communi experientia contrà ostendit quàm illi asserant, etiam in hac vita bonis sapius malè esse quàm malis. Ita ad seipsum veniens primùm utitur testimonio conscientia suæ, cui aliquando lacesitus aspergit murmura: deinde per ἀντιπαρθεσίαν suæ criminis translationem amicos reprehendit, quod causam Dei (ut sibi videbantur) suscipientes, ipsum injustè criminarentur. His sermonibus ultrò citroq; habitis, Elihu velut comparans animos dissidentes ad reverentiam; documenta exponit de justitia & misericordia Dei, utroque reprehendit, & docet Ijobum humilitatem, a comparatione majestatis Dei cum humana sorte. Postremò Deus idem documentum confirmans ab operum suorum exemplo, Ijobum primò ad silentium, deinde ad confessionem & resipiscenciam; amicos verò ejus ad reconciliationem adducit: restituto denique Ijobo ampliùs quàm antè benedicit.

CAPUT PRIMUM.

*I*job pius & potens operà Satana a Deo exercetur, amissis facultatibus & liberis: qua calamitate pressus in pietate permanet, & se ipsum consolans benedicit Deo.

VIR erat in regione^a Hhutki, Ijob nomine: eratq; vir ille integer, & rectus, timensq; Dei, & recedens à malo.

Huic editi fuerunt septem filij & tres filia: Eratq; possessio ejus septies mille pecudes, & ter mille cameli, & quingenta juga boum, quingentæq; asinae, & famulitium permultum: denique erat vir ille maximus omnium orientalium.

Euntes autem filii ejus faciebant convivium domi suæ quisque die

^a Heb. filiorum Orientis.

fuo; & mittentes invitabant tres sorores suas, ad comedendū & bibendum secum.

5 Deinde erat cū circumegissent dies convivij, ut mittens Ijob sanctificaret eos, & surgens manē offerret holocausta de numero illorum omnium. nam dicebat Ijob, fortasse peccaverint filii mei, aut maledixerint Deo apud animum suum: ita faciebat Ijob singulis diebus illis.

6 Cū itaq; esset dies huiusmodi, advenientibus filijs Dei ut sisterent se coram Jehova, similiter advenit etiam Satan inter eos.

7 Dicente autem Jehova ad Satanam, unde venis? respondens Satan Jehovæ dixit, a peragrandō terram, & a perambulando in ea.

8 Dicente verò Jehova ad Satanam, advertisti ne animum tuum ad servum meum Ijobum: quod non sit par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Dei, & recedens a malo?

9 Respondens Satan Jehovæ, dixit, an gratis timet Ijob Deum?

10 Nōne tu obsepivisti eum, domumq; ejus, & quicquid esset circumquaq; operiq; manuum ejus ita bene dixisti ut pecus ejus in multitudinem eruperit in terrā.

11 Enimverò mitte, quæso, manum tuam, & attinge quæcunq; sunt ei, nisi in os tuum maledicturus sit tibi.

12 Itaq; dixit Jehova ad Satanam, ecce quæcunq; sunt ei, in manu tua sunt. tantummodò in ipsum ne mittito manum tuam. & exivit Satan a conspectu Jehovæ.

13 Cū, inquam, esset dies huiusmodi, quo filii illius & filiae illius comedebant & bibebant vinum in domo fratris sui primogeniti:

14 Nuntius veniens ad Ijobum dixit; cū boves ararent, & asinae pascerent secundum eos,

15 Irruens Sabæorum gens cepit ea, & pueros percusserunt acie gladii: proripui autem me tantummodò ego solus, ad indicandum tibi.

16 Adhuc isto loquente alter adveniens, dixit; ignis Dei cecidit e caelo, qui exardescens in pecudes & pueros consumpsit eos: proripui autem me tantummodò ego solus, ad indicandum tibi.

17 Adhuc isto loquente alius adveniens, dixit: Chaldaei dispositis tribus agminibus, irruerunt in camelos & ceperunt eos, puerosq; percusserunt acie gladii: proripui autem me tantummodò ego solus, ad indicandum tibi.

18 Dum iste loquebatur, etiam alius veniens, dixit; filii tui filiaq; tuæ comedebant ac bibebant vinum in domo fratris sui primogeniti:

19 Cū ecce ventus magnus venit a plaga deserti, quo imperente quatuor angulos domus, corruit illa super pueros ita ut mortui sint: proripui autem me tantummodò ego solus ad indicandum tibi.

20 Tunc surgens Ijob laceravit pallium suum, & totondit caput suum; procidensq; in terram incurvavit se;

21 Dicens,

b Heb. benedixerint: ev-
phasia, ut i.
Reg. 21. 13.
& infra ver.
11.

c Heb. cor.

d Heb. posuisti ne cor tuum: sic infra
2. 3.

e Heb. faciem tuam: sic infra
2. 5.

f Heb. ad spacia corū, sive latera.

g Heb. capitibus: ut Iudicum 7. 16.

h Heb. transitu.
i Heb. attingente.

Caput II.

3

21 Dicens, nudus exivi ex vtero matris meæ, & nudus redibo illuc; Jehova dedit, & Jehova recepit: sit nomen Jehovæ benedictum.

22 In hoc toto non peccavit Ijob, neq; attribuit infulsitatem Deo.

ANNOTATIO.

1 *Viverat*] Historiam hanc fuisse gestam docent personarum, gentium, & regionum nomina, liberorum Ijobi numerus, & in primis nobilis illa restitutio & instauratio Ijobi, de qua cap. 42. deniq; testimonium Jechezkelis 14. 14. & Iacobi 5. 11. Tempus etsi certo definiri non potest; verisimile tamen est ex personarum, gentium, locorumque nominibus, & ex ætate quæ Ijobo 42. cap. tribuitur, cum vixisse quo tempore Iisrahelita in Ægypto degebant: in primis vero ex eo quod post latam legem nemini licuit alibi quam coram arca vel tabernaculo Dei sacrificare, sine mandato singulari. nam amicorum Ijobi unus e posteris Abrahami, alter e posteris Nachoris, & alii e posteris Hhesavi fuerunt: vita verò tam longæva non ita fuit cum posterioribus seculis communicata ut Mosche (quem Iehudæi existimant huius libri scriptorem fuisse) testatur Psalmo 90. 10. Denique Ijob aut non fecisset contra præscriptum legis sacrificans, aut scriptura non commendasset illius sacrificia: si venisset contra Legem. *Hhurz*] vide Gen. 10. 23. 3 *Orientalium*] in quam regionem Abrahami filios præter Jitachakum amandatos fuisse docet Mosche, Gen. 25. 6. & 18. 4 *Ad comedendum, &c.*] id est, ad convivandum: periphrasis, ut infra ver. 13. & 18. 5 *Cum circumges-* *serit*] id est, quotiescunque eorum unus fratres convivio acceperat, quasi actis in orbem vicibus. *Sanctificaret eos*] id est, sanctificationem imperaret, ut mundati sequenti sacrificio interessent. *Peccaverint*] opere aut verbis inter convivandum. *Maledixerint*] id est, non ita sanctificaverint ut par est. *Ægyptis*, quam pii adhibere soleant in damnandis peccatis suis & suorum: cum hypocritæ contrà levare soleant peccata sua eua gravissima, inde ab Adami hinc. *Illis*] quibus fiebant ista convivia. 6 *Dies huiusmodi*] quo convivium agitabatur apud primogenitum, in quo Ijob sanctificabatur, ut a filiis hominum discernatur. Sunt autem hæc humanitas dicta, & a terrenis ver. 13. & 18. *Filius Dei*] id est, angelis, divinis Spiritibus ministrantibus Deo propter eos qui hæredes salutis fuerunt. *Sanctificabatur* dicitur, ut a filiis hominum discernatur. Sunt autem hæc humanitas dicta, & a terrenis peccata sumpta, ut 1. Reg. 22. 19. *Satan*] spiritus malus, nostræ salutis adversarius, qui & ipse Deo se sistere & imitari facere cogitur. 7 *A peragrande*] vide 1. Petr. 5. 8. sic infra 2. 2. 9 *Angratis, &c.*] quasi dicat, commo- *dest*] id est, qui tantam mercedem a te accepit: quam describit versus sequens. 10 *Obsepisti, &c.*] id est, in omni malo obtexisti, & adhuc obregis: metaphora. 11 *Attinge*] id est, attingendo amove & perde: *ut* *in os, &c.*] id est, in os palam & abjecta omni numinis reverentia, ut alibi dicitur coram Jehova, Gen. 10. 9. 13 *Cum itaque*] re- *gredi*] ad narrationem captam ver. 6. 15 *Sabaorum gens*] Arabiæ desertæ partem incolentium ex posteris Ke- *nan*, Gen. 25. 3. de quibus Jechezkelis 27. 23. 19 *Ventus*] id est, turbo ab omnibus partibus domum imperens, *ut* *caput*] in signum luctus ex more regionis: sic Lamentationum 2. 10. & Micæ 1. 15. 21 *Nudus*] consolatur se *pau*] a lege naturæ de ortu & exitu nostro: deinde a prudentissima administratione ac singulari Dei patris: ex qui- *bus* *concludit*] omnem gloriam tribuendam Deo. *Illuc*] id est, in terram, quod se projiciebat ipse, ut dicitur præce- *dit* ver. 22 *Non peccavit*] id est, neque facto neque dicto hæcenus Deum offendit.

CAPUT II.

Ijob constanter pergens in pietate, per Dei voluntatem a Satana corpore suo gravissime af-
fligitur: ab uxore deridetur, & ab amicis invisitur.

TERVUM fuit quodam die, convenientibus filiis Dei ad sistendum se Jehovæ, ut veniret etiam Satan inter eos, ad sistendum se Jehovæ.

Dicente autem Jehova ad Satanam; vnde nam venis? respondit Satan Jehovæ dicens, a peragrande terram, & a perambulando in ea.

3 Dicente verò Jehova ad Satanam: advertisti ne animum tuum ad servum meum Ijobum, quod non sit par ei in terra, vir integer, ac re-
ctus, timens Dei & recedens a malo? ut adhuc retinet integritatem su-
am: & incitasti me ad perdendum res ejus frustra.

4 Respondit Satan Jehovæ, dicens; pellem pro pelle, & quicquid est, viro daturus esset pro se ipso.

5 Verum mitte, quaeso, manum tuam, & attinge ossa ejus & carnem ejus; nisi in os tuum maledicturus sit tibi.

6 Itaque dicente Jehova ad Satanam, ecce is in manu tua esto; verum-
tamen vitam ejus serva.

7 Egressus Satan a conspectu Jehovæ; percussit Ijobum ulcere pelli-
mo, a planta pedis ejus usque ad verticem ejus.

8 Adeo ut assumeret sibi testam ad scabendum se ea: ipso adhuc se-
dente in cinere.

9 Tum dicebat ei uxor ejus, adhuc tu retines integritatem tuam;
benedicendo Deo atque moriendo?

^aEclipsis par-
ticulæ, ut 2.
Reg. 22.
30.

10 Ad quam ille dixit, ut loqui solet aliqua stultarum loqueris: scilicet
bonum illud acceperimus a Deo, & malum hoc non acciperemus: in
toto hoc non peccavit Ijob labiis suis.

11 Cum autem audivissent tres amici Ijobi totum malum istud quod
obvenerat ei; profecti sunt quisque e loco suo, Eliphaz Temanites, &
Bildad Schuchites, ac Tzophar Nahhamathites: & convenerunt pa-
riter, ut venirent ad condolendum ei & ad consolandum eum.

12 Sed cum sublatis oculis suis e longinquo non agnovissent eum,
postea efferentes vocem suam cælum versus fleverunt: & lacerantes
quisque pallium suum insperferunt pulverem capitibus suis.

13 Ita sedebant cum eo humi septem diebus & septem noctibus: ne-
que erat qui alloqueretur eum ullo verbo: quia videbant magnum esse
dolorem illum valde.

14 Postea aperiens Ijob os suum: maledixit diei suo.

ANNOTATIO.

1 Quodam die] dum adhuc Ijob esset in recente luctu, ut apparet infra ver. 8. ^{Convenientibus} ut supra 1. 6. 3
^{Frustra}] id est, nonne percipis ut nihil effecisti, dum a me consecutus es facultatem eum spoliandi bonis & liberis?
4 Pelle[m] pro pelle] quasi dicat, verum est quod vulgò dici solet, pellem pro pelle, id est, nihil esse homini tam cha-
rum, quin illud sui tuendi causa exponat: nam quod ille dicebat, proximus sum egomet mihi, omnium hominum
commune est. 5 Attinge os] propius illum preme afflictionibus, ita ut ipsa ossa & carnem ejus attingant atque
transverberent. 6 In manibus] id est, tibi expositus est ipse quem affligas. ^{Serba}] id est, nec appetito, nec ad-
imito. 8 Adeo ut] id est, adeo ut ne primoribus quidem digitis commodè uti posset: & quia aliorum officiis de-
stituebatur præ gravitate mali exhorrentium eum (ut ipse conqueritur infra 19. 13. & sequentibus) saltem confri-
ctum testæ ad scabiem suam adhiberet. ^{Sedente in cinere}] id est, lugente: vide supra 1. 20. 9 Adhuc tu retines]
quasi dicat, adhuc in tua simplicitate persistis: quod Deo isti benedicis, qui te in istas mortis angustias conjecit, nec
usquam exitum ostendit? Sarcasmus. 11 E loco suo] id est, e regionibus suis, quæ de nomine auctorum suorum
distinctæ fuerunt: Gen. 25. & 36. ^{Temanites}] e posteris Temanis nepotis Hhesavi ex Eliphazo, Gen. 36. 11. inco-
lens Arabiam desertam. ^{Schuchites}] e posteris Schuachi filii Abrahami ex Ketura, Gen. 25. 2. incolens Arabiam
desertam, fortè quam Plinius vocat Saccæam. ^{Nahhamathites}] fortè a Timnahho ex posteris Hhesavi, de quo
Gen. 36. 40. per litterarum merathesin: ac potius ex oppido Nahhama quod postea cessit tribui Jehuda in finibus il-
lius: Jehosch. 15. 41. 12 Postea] quam agnoverunt. ^{Cælum versus}] in Hebræo hysterosis est, quam ad perspi-
cuitatem sustulimus: ut Jehosch. 24. 26. 13 Sedebant] lugentes cum eo, ut sup. ver. 4. ^{Quia sedebant}] id est,
commiseratione tantæ calamitatis adeo afficiebantur, ut verba eis interciperet, & consolandi facultatem adimeret.
14 Maledixit] nempe ex infirmitate carnis adversus Spiritum concertantis. Est autem in his verbis transitio ad se-
quentis capitis argumentum.

CAPUT III.

Ijob ex angustis diei ortus sui maledicens; contra naturam, & contra Deum propter vi-
tam acceptam & conservatam contendit.

1 NAM proloquens Ijob, dixit:

2 Utinam periisset dies quo nasciturus eram; & nox
quæ parens dixit, conceptus est mas:

3 Dies ille fuisset tenebricosus, ne requisivisset eum
Deus supernè; neque illuxisset ei splendor:

4 Vendi-

^aHeb. tene-
brarū dies.

Caput III.

5

- 4 "Vendicassent eum sibi tenebræ & umbra 'lethalis: incubuisset ei ^{b Heb. mor-}
nubes: perturbassent eum atrores diurni: ^{tis.}
- 5 "Noctem illam ipsam occupasset caligo; ne fuisset gauisa in diebus
anni: in numerum mensium ne venisset.
- 6 "O si illa ipsa nox fuisset 'solitaria: ne evenisset cantus in ea:
- 7 "Exsecrati fuissent illam "qui illustrent diem: "qui parati sunt ex- ^{c Heb. illu-}
citare balænam: ^{stratores di-}
8 "Tenebræ fuissent stellæ diluculi ejus; dum expectaret lucem,
non adfuisset: neque vidisset "palpebras auroræ:
- 9 "Quoniam "non clausit fores "uteri mei; nec abscondit molesti- ^{d Heb. ven-}
am ab oculis meis. ^{tris: iynce-}
10 "Cur non inde a vulva mortuus sum? ex utero exiens non exspiravi? ^{doche.}
- 11 Quam ob rem exceperunt me "genua? & quare ubera, quæ fu-
gerem?
- 12 "Nam nunc jacêrem & quiescerem; dormirem, tunc quies esset
mihi:
- 13 "Cum regibus & consiliarijs terræ, "qui ædificabant in vastitati-
bus sibi:
- 14 Aut cum principibus quibus erat aurum; qui implebant domos
suas argento:
- 15 Aut sicut abortus "abditus non *amplius* essem: ut infantes, "qui non
viderunt lucem.
- 16 Illi improbi desistunt a "commotione, ac ibi quiescunt "defessi
viribus:
- 17 Pariter vineti tranquillè agunt; non audiunt vocem exactoris:
- 18 Parvus ac magnus illi est, servusq; liber a domino suo.
- 19 "Quare "dat Deus ærumnoso lucem? & vitam amaris animo?
- 20 Quibus præstolantibus mortem non adest illa, quamvis "perscu- ^{e Heb. perfo-}
rentur eam plusquam thesauros abditissimos: ^{diant: meta-}
21 Quilætantur cū exultatione; gaudent, cū inveniunt sepulcrum: ^{leptis.}
- 22 Viro cuius via est "abditæ, & quem "obtexit Deus?
- 23 "Nam "ante cibum meum gemitus meus advenit, & effunduntur
velut aquæ "rugitus mei.
- 24 Etenim pavor quo expaveram accessit me; & quod formidave-
ram, obvenit mihi.
- 25 "Non quiescebam, nec eram tranquillus, nec requiescebam; tamen
advenit commotio.

ANOTATIO.

1. *Disis*] Pathetica est tota hæc oratio, & poëtici figuris plurimum referta: cujus partes sunt tres; Prima est im-
precatio in diem ortus sui, usque ad versum 10. Secunda, detestatio vitæ suæ ineuntis, cum elegantissima com-
mendatione status eorum qui excesserunt e vivis, a ver. 10 usque ad 19 versum: Tertia est detestatio præsentis vitæ
& conditionis in qua versabatur: quæ omnia ex infirmitate carnis in Ijobo Spiritui reluctantis profecta esse, o-
stenditur supra 2. 14.

2. *Perisset*] Propositio summa imprecationis adversus diem ortus atque adeo no-
ctem conceptus sit: quod genus argumentationis remotum vocant Rhetores: ut ferè sit ab iis qui cum gra-
vissimis animi perturbationibus conflantur.

3. *Dies ille*] *ἡγάρ* propositio, quæ invenitur in
diem naturalem, duobus versibus; deinde in noctem, inde a versu 5. usque ad 9 versum.

Tenebricosus id est, quasi in tenebris sepultus. *Ne requisivisset* abdicasset, neque rationem ejus habuisset: id est uno verbo, nullus fuisset. est enim hic congeries verborum eodem pertinentium. *Vendicasset* imprecari-
 nes metaphoricæ a rebus forensibus sumptæ: quasi dicat, quemadmodum vindex iudicis auctoritate in rerum pos-
 sessionem mittitur, eas obtinet, & quæcunque displicent furtum deorsumque vertit, ita tenebræ sempiternæque obli-
 vio in diem istum a Deo abdicatum dominatæ fuissent. *Noctem illam* ipsoaia propositionis, quam invehitur in
 noctem, quatuor versibus, ut diximus in ver. 3. *Ne fuisset gausa* id est, ne hoc ius obtinisset, ut sequentia explicat
 recenseretur: *ut non esset gausa*. *Solitaria* id est, a Deo creaturisque omnibus abjecta, ut vide similem phrasin
 infra 38. 7. hyperbolæ prosopopœicæ. *Exsecrati fuissent* id est averlati, non fecissent principium mei: *synecdoche*.
Qui illustrant diem id est, sidera quæ istam diei partem illustrant, nempe noctem conceptus mei: *synecdoche*.
Qui parati sunt id est venti, turbines, & procellæ, quibus pulsata in profundo belluæ cum fluctibus volvantur: vide
 Plin. lib. 9. cap. 3. periphrasis ventorum & flatuum. *Tenebræ fuissent* id est, illæ quoque noctem averlatæ si-
 nem ejus non fecissent: ac proinde neque principium habuisset, neque finem. periphrasis, pro eo quod est, non fuisset.
Palpebras aurore id est, primum splendorem radiorum ab exorituræ sole utrinque in palpebrarum speciem assue-
 gentium: metaphora ab eo qui expergitur & palpebras attollit, quo cū aurore poëticè comparatur. Eandem simi-
 litudinem alteri sermoni accommodaram vide infra 41. 18. *Quoniam* ætiologia superiorum imprecationum
 bimembris, præ ratione præcedentis optati. *Non clausit fores* impediendo conceptum. ratio imprecationis in
 pediendo quæ proximè antecessit: metaphora. *uterime* id est, qui continuat atque edidit me. *Nec abscondit* im-
 pediendo nativitatem & exordium vitæ. ratio imprecationis in diem. *Cur non inde* secunda pars, contentio
 adversus naturæ ordinem: ut observatum est versu 1. est enim vitæ ineuntis detestatio quatuor gradibus distincta, his
 duobus versibus: quæ anteponit vitæ mortem, a tempore quo gestatus est in utero, quo emerit ex utero, quo ab ob-
 sterice exceptus est, & quo admota sunt ei ubera. *Genua* nempe obstetricis curantis novum partum. *quasi dicat*,
Nam nunc jacerem ætiologia superioris detestationis, vacatio a molestiis, quæ fuerunt sibi subeunda: quasi dicat,
 unica mors ab omnibus huius vitæ molestiis me immunem reddidisset. nam etsi hic sparguntur multæ concetræ-
 tis carnis querimonie: tamen aperte his verbis ostendit, se adeo de futura vitæ securum esse, ut tantum faceret sollicitu-
 tus de quiete a præsentibus calamitatibus. *Cum regibus* his quinque versibus amplificat optatum suum a
 communi hominum sorte: quibus omnibus, sive secundis rebus utantur siue adversis, mors obeunda est. Quam ob-
 rem quatuor genera vitæ prosperæ & adversæ inter se opponit: eorum qui possessionibus & opibus prævalent, cum
 abortu aut iis qui statim abripiuntur morte; opprimentium cum oppressis; magnorum cum parvis; & dominorum cum
 servis. Cum regibus autem, id est, ut reges sunt: sic versu sequente, cum principibus. *Ædificabant in sollicitudinibus*
 id est, ambiciose structuris magnificis in loco quamvis vasto atque difficili excitationis, sibi nomen comparabant. *synecdoche*.
Abditus id est planè immaturus scetus, in quo forma & lineamenta corporis nondum distincta apparent: *synecdoche*.
Qui non viderunt id est, aut scetus grandiusculi & iam formati, quos Nonius abortus vocat, aut manum factus qui an-
 tequam prodeant moriuntur, olim exteritici dei. *A commotione* inferenda subditis videlicet, aut victis, conrentio
 aut ferus: de quibus postea. *Defecti* ex illata commotione. *Quare dicit* Tertia querimonia pars, contentio
 adversus ipsum Deum, ut observatum est ver. 1. Tractatur autem duobus modis, per thesin, & per hypothesein.
Dat lucem id est, in luce conservat & præsentem vitam. *Abdita* id est, ita malis circumclusa ut nesciat quæ crum-
 pat, aut quem tandem ærumnarum finem consequitur sit. *Obtexit* id est, cooperuit malis: est autem hic transi-
 tio ad hypothesein, quasi dicat, ego autem sum huiusmodi, cur ergo dat vitam, &c. *Nam* ætiologia hypothese-
 os, cuius partes sunt due: præsentis mali continua gravitas, & mens sibi conscia bene antea actæ vitæ cū summa religio-
 ne & sollicitudine. *Antecubum* id est, adeo gravis & perpetua est hæc calamitas, ut ne cibi quidem aut vilius ne-
 cessitatis causa dolores possim fallere, & uno momento a gemitibus aberrare: sic infra 7. 19. *Rugitus* id est imma-
 nes vociferationes: metaphora a leonibus famelicis. *Non quiescebam* id est, sollicitè observabam omnes acti-
 ones meas & meorum coram Deo, ne ipsum offenderem, & ad dimovendum me de statu meo provocarem factio
 delictorum meo: vide supra 1. 1. & 6.

CAPUT IV.

Eliphaz Ijobum fracti animi arguens, iustitiam iudiciorum Dei quam Ijob reprehendisse videbatur, multis argumentis asserit. & homines peccati damnat: deinde omnes ad Dei misericordiam suo exemplo revocandos esse docet. Postremo concludens, Ijobum dehortatur a peccato: & hortatur ad fidem & obsequium, propositis promissionibus.

- 1 I respondens Eliphaz Temanites, dixit.
- 2 "An proferentibus nobis verba apud te, & grè feres?
- 3 sed continere sermones quis possit?
- 4 "Ecce crudiebas multos, & manus remissas confir-
 mabas.
- 5 Labantem confirmabant sermones tui; & fortificabas genua se in-
 curvantia.
- 6 Cū autem nunc evenit hoc tibi, defetisceris: cū attingit te, per-
 turbaris?
- 7 An non "religio tua, spes tua; expectatio tua, & integritas viarum
 tuarum constabit?
- 7 "Recor-

7

b. Heb. quis
ipse,

9 "Abhilitu Dei pereunt; & a flatu nasi eius consumuntur.

11 Veteris leonis perituri sine praeda; & catulorum immanis leonis
12 dentibus dissipantur.

c Heb. fur-
tim: catachre-
sis.

14 "Pavor occurrit mihi, & tremor, qui plurimū ossa mea expavescit:
15 Cū spiritus ante faciem meam transmeans, horrificaret pilos.

d Heb. mu-
tans locum.

e Heb. filen-
no.

Quanto minùs inhabitantibus domos argillaceas? quibus in isto pulvere est fundamentum suum: qui conteruntur antequam tinea.

f Heb. quos
conterunt:
vide infra 7.
3.

ANNO TATIO.

ANNO TATIO.

indignum. Inest autem huic propositioni τὸ φθαρτὸν διαβολῆς, id est loquentis criminatio, his quatuor versibus.

7 *Recordare* secundus locus *avertens*, ex te *averte*, ab impos-
sibilitate summa est fieri non potest, quin ad salutem bonorum, vt contra in exitu improborum, Deus & omnes
sacrae comparantur; cum hoc demonstrent omnia manifestò omnium aeternum, si retro memoria colligas, do-
cilem Eliphaz ad ver. 12.
8 *Quemadmodum* *vidi* *epyrasia* superioris loci a contrariis, cuius se testem
arantes afflictionem metaphora consiliorum, actionum & eventuum ab agri-

10 *Rugitu leonis* quali dicat, si Deus eos non perdidit, ipforum, aut
 rugitu leonis a leone rugiente: hypallage rhetorum. 11 *Perituri sine praeda* id est, gravissimè preli di-
 citur, quia mox alioquin fuisset periturus: 12 *Præterea* tertius locus *ἐναρκευθῆναι* ab impossibili, qui pri-

est, prout visa mihi vigili & de te cogitanti se obtrulerunt: sunt enim visa a somniis distincta, Num. 12. 6. & infra 7. 14. *Cum irritus* id est, prima vigilia, cuius tempore homines primum somno altissimo gravari solent: periphrasis. 14. *Pavor* animos ad reverentiam visi, fidemque revelationis comparans. 16. *Silendo* id est, dum ab horrore meo confirmatus, ad illam tacitus attenderem. 17. *An mortalis* tertia argumentatio, ut observatum est in ver. 12, cuius summa est, hæc est communis omnium hominum fors, ut nulla ex parte cum Deo iustitia & puritate comparari possint, ac proinde multis calamitatibus iuste a Deo affligantur. hinc autem tacite Eliphaz concludit: quid ergo te misero fiet, si pergas cum Deo contendere, ut antè fecisti: supra 3. 19. 18. *Firmitatem* majoris pñs conjugati, ut Gen. 18. 21. Est autem hic *εἰσπραξία* superioris propositionis per comparationem, si fieri ait enim, non esset iudicaturus secundum Angelos: sed tum de bono suo, tum de honore & gloria deciderent, si fieri ti iustitia sua cum Deo se compararent. 19. *Inhabitantibus* id est, spiritibus humanis inhabitantibus corpora, quæ domus luteæ per circumlocutionem dicuntur, ut 2. Corinth. 5. 1. *Quibus* domibus, id est, quæ corpora sunt caducissima, & velut arenæ instabili superstructa. *Qui* mortales. *Antequam timeas* id est, citissime, & minore negotio quam tinea conteritur, quæ solo attritu est friabilis. 20. *A mane &c.* id est, totos dies attrunetur calamitatibus, & tamen ne minimam quidem unicam ferendo essent sine singulari adiumento Dei. 21. *Ablata excellentia* id est, cum repetitur ab illis corporibus anima, moriuntur &c. *Ac non sapientia* id est, non possunt vel la arte mortem effugere: est autem hic eclipsi contrarij, ut Gen. 18. 19.

CAPUT V.

1

AM aduoca, est ne qui attestetur tibi? ad quem verò
e sanctis te converteres?

2

Si ad stultum, interficiet indignatio; & fatuum
morte afficiet zelus.

3

Ego vidi stultum radicum: cuius exsecratus
sum habitaculum repente.

4

Procul absunt filij eius a salute: & conteruntur in porta, nec est
qui eripiat:

*a Heb. inter
delpinis: p.
de inter spi-
nas: anastro-
phe.*

5

Cuius messem famelicus comedit, quam e medio spinarum
receperit: denique exhaurit horridus facultatem eorum.

6

Cum non prodeat e pulvere afflictio, & ex humo non efflorescat
molestia;

*b Heb. filij
prunæ exal-
tant volare.*

7

Sed homo ad molestiam edatur; ut scintillæ prunarum in altum
evolant.

8

Profectò ego requirerem Deum fortem: & in Deo reponerem
causam meam:

*Infrà 9. 10.
c Heb. usque
ad non esse
numerus.*

9

Faciente res magnas quarum non est peruestigatio, mirabile s
adeò ut sint innumeræ.

10

Qui edit pluviam in superficie terræ, & immittit aquas in superfi-
ciem agrorum:

*d Heb. loco-
rum foris.*

11

Ut ponat depressos in excelsò: & pullati extollantur salute.

12

Qui irritas facit cogitationes astutorum: ut non perficiant manus
eorum quicquam:

*e Heb. essen-
tiam, id est,
ut sit quic-
quam.*

13

Qui deprehendit sapientes astutiâ ipsorum: adeò ut consilium re-
luctantium præcipitur;

14

Interdiu offendant tenebras; & quasi de nocte palpent in ipso me-
ridie:

15

Qui servat a gladio, ab ore illorum: deniq; a manu fortis egentem.

16

Ita adest tenui spes, & nequitia obdit os suum.

17

Ecce beatus est mortalis quem arguit Deus. quapropter castiga-
tionem omnipotentis ne spernas.

18

Nam idem dolore afficit, qui obligaturus esset: vulnerat, cuius
manus mederentur.

19 In

Caput V.

9

19 In sex angustiis eriperet te; etiam in septem non attingeret te malum:

20 Infame redimeret te à morte; & in bello a^f manibus armatis:

21 Cum flagellat lingua, abscondereris; neque timeres a vastatione ut veniat.

*f Heb. mani
bus gladii.*

22 Ad vastationem & ad famē rideto, & a bestiis terræ ne timeto:

23 Nam cum lapidibus agri erit fœdus tuum, & bestia agri erunt pa-
cata tibi:

24 Et experieris pacem inesse tentorio tuo; revisesque habitaculum
tuum, si non peccabis:

25 Experieris etiam multiplicari semen tuum, & prognatos te sicut
herbam terræ virescere:

26 Pervenies cum senio ad sepulchrum: sicut^s abit meta frugum
tempore suo.

*g Heb. ascen-
dit.*

27 Ecce hoc, pervestigavimus hoc, ita est: ausculta huic, & tu co-
gnosce^b bono tuo.

h Heb. tibi:

ANNO TATIO.

¹ *Idem ad voca* Quartus *ἀνασκειν* locus *ἐκ τῆ ἀσυνφύρας*, ab inutili: quasi dicat; cum jam apud Deum nihil conten-
deret efficere queas, advoca si potes, qui patrocinetur tibi: concedentis verba. *Ad quem* quarti loci *ἐπαρσία* per
dilectum huiusmodi aut pios ad patrocinium tuum advocaturus es, aut impios. Si pios, nolent; si impios, non po-
tuerunt jam igitur ad quem qui suscipiat patrocinium? ² *Interficiet* patronum simul & clientem interficiet ira
Dei. ³ *Ego vidi* Confirmatio alterius membri dilemmatici, a testimonio suo & communi experientia:
Execratus sum id est, videns execrationi additum exhorui: metalepsis. ⁴ *Procul absint* secundum genus
calamitatum quod improbis immittit Deus; posteritatis exitium deploratum, & quidem acclamante publico o-
mnium consensu. *In porta* id est, publicè, metonymia: vide Gen. 34. 20. ⁵ *Cujus messes* tertium calamita-
tum genus, quod nulla pars bonorum penes improbos manet; sed omnia ad alios perveniunt. *Famelicne* id est,
transmissionis quique, cui nihil alioquin superfuisset alimenti. *E medio spinarum* id est, difficillimè, maximis sum-
ptibus severt, & proventu nullo receperit cum immani cruciatu. *Horridus* id est, aut prædo, aut hostis: sic dictus,
quia plerumque ita constituti sunt, synecdochicè: tum quia horrorem incutiant obvius, metonymicè: sicut Psal.
6. *Cum non prodent* *ἐκδοεῖς* sive propositio *κατασκευῆς ἐκ τῆ σαφῆς*, ab evidente; cuius summa est, cum
calamitates acceptæ ferendæ terræ aut casibus fortuitis, aut denique earum causæ aliò derivandæ; sed hæ-
c *transmissio* id est, cum homo ad innatum sibi peccatum exardescat, ut carbonem accenduntur igne; ac proinde subeant
omnibus momentis ex eo calamitates, ut scintilla e prunis emicant, &c. ⁸ *Ego requirerem* non autem ut tu ad-
vocatione poteris Dei. Tractatur autem duobus argumentis, ab administratione proventuum terræ, & homi-
nibus quibus hoc modo concludit a consequente: Primum, si res tam magnificas præstat, & terram irrigat ad ho-
minum bonum: quanto magis homines curaturus est ut Christus Matth. 6. Deinde, si res humanas ita administrat;
ut improbos eorumque consilia perdat ad defendendam innocentiam in singularibus causis; quanto magis vim
suam exerciturus est, in tuenda electorum & credentium salute? ¹¹ *Depressio* penuria & famē. *Pullati* id est, lügen-
tes ex media: synecdoche. ¹⁴ *Offendant tenebras* id est, in rebus etiam evidentissimis cæcutiant: translata lo-
cutione. ¹⁵ *A gladio, ab ore* id est, a violentis dictis & factis illorum. *A manu* id est, facultate: metonymia:
super illis id est, quod speravit. *Nequitia* id est, vir nequam obmutescit præ stupore, adeò præsentibus Dei judi-
cibus *ἐκπύρεστος*, ab utili: quo transitur ad conclusionem totius orationis. *Quapropter* Conclusio: cuius partes
dehortatio a malo, & hortatio tum ad officium erga Deum; tum ad doctrinæ comprehensionem. Est autem hinc
proxima dehortationis. *Obligaturus es* si non sperneres; sed submisso animo te ei committeres, ut supra
dehortationis. *Septem* id est, in plurimis: numeri definiti pro indefinitis.
dehortationis hanc pars ætiologiae usque ad versum 22. a promissionibus Dei hypotheticis sive conditionalibus, si cre-
deris & non spernas castigationes Dei. *Attingeret te* ut supra 1. 11. ²¹ *Flagellat lingua* id est, a calumniis & ob-
scenationibus protegereris. ²² *Ad vastationem* altera pars conclusionis; hortatio ad veram fidem & opera fi-
dei, afflictiones omnes in virtute Dei superantis. *Rideto* id est, adeò fide persuasus esto de reconciliatione & be-
nignitate Dei, ut nullum ex rebus adversis damnum metuas. ²³ *Nam cum lapidibus* hortationis *ἀρριον* id est,
namus dictum, ut Hosch. 2. 18. ²⁴ *Revisesque* id est, restituens in integrum, si non amplius Deum offendes.
dehortatio a horreo, ut Hosch. 2. 18. ²⁷ *Ecce*
mutate, & ab utili.

Ijob reprehensis acriter amicis neglecti officii, & confutatis Eliphazi rationibus, causam suam de integro constituit coram illis. Quam deinde explicat duobus locis, narratione arumnarum suarum, & indignationis in quam ex tantarum arumnarum sensu animus ejus abripiebatur, vehementissime.

- R**ESPONDENS VERÒ Ijob, dixit:
 "Utinam accuratè penderetur indignatio mea;
 & arumnæ meæ lancibus trutinæ attollerentur
 pariter.
 "Nam nunc quidem arena marina gravior est indignatio: idcirco verba mea deglutiuntur.
 "Sed sagittæ omnipotentis in me graviores sunt, quarum virus ebit spiritum meum: conturbationes Dei, quæ acie instructa oppugnant me.
 "An rudis onager apud teneram herbam? boâne bos ad farraginem suam?
 "An comeditur insulsum, absque sale? estne sapor in albumine vitelli?
 "Renuit attingere animus meus: ista sunt planè languores cibi mei.
 "O si quis daret evenire petitionem meam, & ut expectationem meam daret Deus.
 "Et placeret Deo conterere me: solveret manum suam, ut conficeret me.
 "Est enim adhuc consolatio mea; (quamvis ex æstuem dolore, nec parcat Deus) quod non celaverim sermones sancti.
 "Quæ est vis mea ut durem? aut quis finis meus, ut prorogem vitam meam?
 "An vis lapidea est vis mea? an caro mea chalybea?
 "An verò non est defensio mea penes me? aut quod res est, depulsum est a me.
 "Contra eum cujus liquefcit erga amicum suum benignitas: & qui timorem omnipotentis dereliquit?
 "Fratres mei sefellerunt, sicut torrens, ut torrentes alveo transerunt.
 "Qui tetri sunt a glacie, in quibus abscondit se nix.
 "Quo tempore æstu diffluunt homines, torrentes excinduntur: dum calet eorum quisque, dispereunt e loco suo.
 "Huc illuc avertuntur a semitis suis consuetis: abeunt in nihilum & pereunt.
 "Quod intuentis cœtus commeantium ex Tema; turbas Sabæorum qui expectationem habuerant in illis,
 "Pudet fiduciam habuisse: venientes eousque erubescunt.
 Nunc

a Heb. pendendo penderetur.

b Heb. saliva: a forma & lento per simili.

c Heb. auxilium meum.

d Heb. essentia.

e Heb. contraliquescere ab amico suo benignitatem: synecdoche.

f Heb. perfidè egerunt.

g Heb. exstinguuntur.

h Heb. viæ lug, id est cōsuetudinis.

i Heb. quod fiducia fuerit, sic in emendatissimo exēplari manu scripto legimus ex bibliotheca Illustrissimi Principis Electoris Palatini.

Caput VI.

11

- 21 Nunc enim qui fuistis, non estis: videntes consternationē, timeris.
 22 An quia dixerim, date mihi? aut ex facultatibus vestris munera exhibete propter me?
 23 Aut liberate me e manu hostis? & e manu violentorum redimite me?
 24 Docete me, & ego filebo: & quid erravi intelligendū date mihi.
 25 O quā acres sunt sermones recti! sed quid reprehendit reprehensio a vobis?
 26 An reprehendere verba cogitatis? & ventilare sermones hominis ^{Heb. vento dare.}
 animo abjectissimi?
 27 Etiam in pupillum irruitis; cum foditis foveam contra amicum vestrum.
 28 Sed nunc acquiescite, respicite ad me: & expositum erit vobis, ^{Heb. ante faciem vestram.}
 si mentiar.
 29 Revertimini quæso, ne esto iniquitas; revertimini inquam item, justitia mea sibi constet.)
 30 An erit in lingua mea iniquitas, an palatum meum non dabit intelligendas ærumnas?

ANNOTATIO.

1. *Diri*] Istius orationis Ijobi summæ partes sunt duæ: *ἀνακρίσις* sive confutatio sermonis quem habuerat Eliphaz, capite 6. usque ad ver. 28. & *ἐκθεσις* sive expositio questionis quæ agitur, & insequentibus controvertitur, usque ad ver. 30. 2. *Utinam*] Exordium patheticum a voto, quo Ijob ita summam *τὸ πρῶτον* explicat, ut Eliphaz ad saniorum hominum iudicium provocet. *Penderetur*] translatio a rebus corporeis. *Indignatio mea*] id est, æstus & conflictatio animi mei ex ærumnarum sensu proficiens, pro ut explicatur infra 7. 11. & sequentibus. 3. *Ærumna*] id est, mala ista adventitia indignationem animi generantia, de quibus infra 7. 1. & sequentibus. 4. *Nam*] ætiologia duobus membris superioris versus respondens. hic enim explicatur indignatio; & sequente versu. *Graviter*] numero & pondere hyperbole metaphorica. *Deglutiantur*] id est, tum præ gravitate semel verba aut potius suspiria mihi exoriantur, tum mala sua summè emphaticis translationibus exprimit, cum illis acumen sagittarum tribuit: quibus magnopotentis immisisset ac velut veneno iræ ejus infectis se ita transverberatum esse profiteretur, ut spiritum ipsius conturbarent, & quasi instructa acie oppugnent: pathetica omnia. 5. *An rudis onager*] primus locus ubi in hac conditione versantem pascere sermones vestri, quia partim alieni sunt, partimque insulsi: quam ob rem mala sua summè emphaticis translationibus exprimit, cum illis acumen sagittarum tribuit: quibus magnopotentis immisisset ac velut veneno iræ ejus infectis se ita transverberatum esse profiteretur, ut spiritum ipsius conturbarent, & quasi instructa acie oppugnent: pathetica omnia. 6. *Albumine*] insipido, cujusmodi sunt sermones vestri. 7. *Teneram herbam*] id est, pabulum suum. 8. *Os*] exclamatio parergos ex abrupto, gravitate & perturbato Ijobi animo ex sermone Eliphazi. q. d. quandoquidem tam iniqui iudices estis adversum me, sed toto impetu injiceret in me: humanitus dictum, ut illud Psal. 74. inhibere manum suam e sinu suo. 9. *Solvetur*] id est, non amplius inhibetur. 10. *Est*] ætiologia postulat proximi, quod sibi bene sit conscius. *Quamvis*] occupatio objectionū, quibus Eliphaz non solum a sensu præsentis carnis, & a gravitate manus Dei. *Non celsus erim*] id est, professus sum fidem & cultum Dei sine intermissione. 11. *Quæ est*] altera ætiologia optati, versu 8. & 9. ab infirmitate ipsius locustæ ut sustineat tantas ærumnas. *Chalybea*] ut frangat eas. 12. *An vero*] regressio ad *ἀνακρίσιν*, cujus hic est finis: ut ostendat, quod sibi bene sit conscius. *Quamvis*] occupatio objectionū, quibus Eliphaz non solum a sensu præsentis carnis, & a gravitate manus Dei. *Non celsus erim*] id est, professus sum fidem & cultum Dei sine intermissione. 13. *Contra eum*] id est, contra te Eliphaz, quem tamen me fidei & veritatis qua nitor consolatio. 14. *Dereliquit*] arrogando sibi auctoritatem judicandi fratris, Jacobi 4. 11. 15. *Frates*] allegorice exundant, cum non est opus ampliore aqua; æstivo verò & siticulosò dilabuntur, & exaréscente terra quæ refrigerio aquarum opus est: ita mihi usvenit ab amicis meis. nam secundis illis cum uterer, videbar mihi circumfluere illorum adjumentis: nunc verò in tanto calamitatum æstu, nullum ex illis percipio, quasi exaréscent omnes. Dicuntur ergo Ijobi fratres Eliphaz & alii. 16. *Turris*] id est,

hyeme horrent præ aquarum copia: periphrasis. 17 *Aestus* id est, æstate flagrante. *Exferantur* id est, ex-
 terrimè pereunt, quasi uno momento resecantur: metaphora: sic etiam proximum extinguendi verbum.
Huc illuc id est, diffuunt. 19 *Tema, turbas Sabæorum* Arabiæ desertæ, ex Ketura, & ex posteris Jschmahel-
 lis, Gen. 25. 3. & 15. 21 *Confermationem* id est, calamitatem amici vestri, quæ est vobis confirmatio, & deter-
 ret vos, ne ii sitis erga me qui fuistis antehac. Apodosis sive applicatio superioris allegoriæ. 22 *An quis* quatuor
ἀνακρινῶς locus *ἐκ τῶ ἀπὸ πρῶτος*, ab inhonesto, per dilemma: Si (inquit) aliquid de facultatibus vestris peterem (quod
 honestè amicus alter ab altero exigit) aut mihi, aut aliis propter me erogari, operamve adhiberi inhonestum esset
 amico laboranti recusare: at quanto magis futurum est vobis dedecorofum, si ne illud quidem levamen præstatis,
 quod præstare possitis sine ullo dispendio jacturæque vestra? Sin autem inhonesti à vobis aliquid peto, docere me &
 redarguite. *Munera* ad corrumpendum judicium: id est, jus aliqua ratione propter me convellite. 23 *Libe-
 rate* id est, vim quæ mihi allata fuit, vi armata aut quocunque modo repellite. 24 *Docete* quintus *ἀνακρινῶς*
 locus *ἐκ τῶ ἀδυνάτεως*, ab impossibili, per concessionem, q. d. ego tam benè mihi sum conscius, ut pro certo habeam
 nullam mei inculandi materiam vobis subministratam esse: sed quandoquidem ita vultis, agite, experimini siquid
 jure potestis reprehendere. 25 *Quam acres* ultimus *ἀνακρινῶς* locus *ἐκ τῶ ἀνακρίσεως*, ab inculpatione: at vestra cuiusmo-
 di est inanis est, tantum hærens verborum aucupis, & miserum exagitant contraquam debuissetis, sic vultis *ἀνα-
 κρινῶς*, sive criminis relatione. *Acres* id est, efficaces ad animos permovendos percellendisque. *Reprehen-
 dit* id est, continet aut efficit conveniens cum reprehensione recta. 27 *Etiā in* Conclusio *ἀνακρινῶς* in *τῷ*
φωκάρων διαβολῆς, a criminatione eorum qui sermonem adversum habuerant: qua statuit Ijob istos non minus ini-
 quos esse, quam si pupillum aut innocentem puerum (cujus defensio omnibus ætatibus lege Dei & naturæ orationis per-
 data est) violentia sua, quasi mole injecta, opprimerent. 28 *Sed nunc* Transiit ad *ἐκδοῶν*, alteram orationis per-
 tem, cujus exordium tribus his versibus comprehenditur. *Acquiescite* audientiam facit precibus, obsecro, & attendite.
 sona sua, deinde a cognitione & judicio æquorum auditorum, quod illis deferatur a Ijobo: postremo ab averatione
 & deprecatione præcedentium offensarum. *Respicite ad me* id est, habere rationem mei, obsecro, & attendite.
Expositum erit id est, ipsi iudices estore. 29 *Revertimini* id est, animos vestros perturbacione abreptos ad
 rem ipsam revocate: ideoque omnia utrinque integra sunt, & omnia modo dictarum offensarum recordatione,
 æquè inter nos audiamus. *Ne esto iniquitas* id est, ponamus neque me a vobis, neque vos a me ullo verbo offen-
 sos esse. *Iustitia mea* id est, relinquamus iustitiam meam suo loco, & rationem antea factæ vitæ meæ. 30 *Ame-
 rit* id est, si mentiar exponendo calamitates meas coram Deo & vobis.

CAPUT VII.

- 1 **N**ONNE præfinitum est tempus mortali in terra: & ut
 dies mercenarii, dies ejus?
 2 "Sicut servus qui aspirat ad umbram; & sicut merce-
 narius qui expectat dum fecerit:
 3 "Sic effectum est mihi ut possideam menses vanita-
 tis; etiam noctes molestiæ constitutæ sunt mihi.
 4 Si quando decumbo, dico; ecquando surgam & emensus fuerit ve-
 sper: adeò satior jactationibus usque ad diluculum:
 5 "Induit caro mea vermes, & ramentum pulveris: cutis mea disrum-
 pit se, & liquefit.
 6 "Dies mei velociores fuerunt radio textoris; & consumpti sunt cum
 inopia spei.
 7 "Recordare (quandoquidem ventus est vita mea, non est ocu-
 lus meus iterum visurus bonum,
 8 Nec contemplaturus est me oculus perspicacissimus) etiam oculi
 tui ad me respiciunt ut non sim amplius.
 9 "Ut consumitur nubes & abit; ita qui descendit in sepulchrum, non
 ascensurus est amplius,
 10 Nec reversurus amplius domum suam; neque agniturus eum am-
 pliùs locus ejus.
 11 "Proinde ego non cohibeo os meum, loquor in angustia spiritus
 mei: queror in amaritudine animi mei.
 12 "An mare sum? an cete: quod disponis circa me custodiam?
 13 "Cum dico, solabitur me sponda mea; levabit querelam meam cu-
 bile meum:

Caput VII.

13

- 14 Tum consternas me somniis, & præ visionibus conturbas me:
- 15 Adeò ut eligat strangulationem animus meus, mortem potius quam ossa mea.
- 16 Aspernor ea, ne in seculum vivam: desiste a me, nam vanitas sunt dies mei.
- 17 Quid est mortalis, ut magni facias eum? & ut apponas ad eum a-
- 18 Ut visites eum temporibus matutinis? momentis explores eum?
- 19 Quamdiu non respicis aliorum a me? nō deseris me, dum deglutiam salivam meam?
- 20 Peccaui, quid agerem tibi, o custos hominum? quare proposuisti me scopum tibi: adeò ut esse me, mihi sit oneri?
- 21 Imò quid non condonas defectionem meam, & aufers iniquitatem meam, cum jam in isto pulvere decumbam? aut quid non tempere requisivisti me, ut non essem?

Heb. cor.

Heb. mane requisivisti.

ANNOTATIO.

1. *Indignatio* toto hoc capite, cujus partes sunt duæ: una, explicatio ærumnarum, usque ad ver. 11: altera, explicatio indignationis, usque ad finem capitis; prout utramque proposuerat supra 6. 2. *Propositio* autem ærumnarum continetur duobus locis: *κατὰ σύγκρισιν*: unus est a communi præsentis vitæ miseria atque laboribus, ver. 1; alter a singulis tibi sorte vertant in summis difficultatibus, quæ per comparationem communis illius sortis amplificatur. Summa est, miramini quod expectivi aut me non natum esse, aut quamprimum emoriri: sed duo argumenta gravissima me cōpertrahunt, ærumnæ meæ, & indignatio. *Præfinitum* id est, nōne aliqua quiesce remaneant labores vitæ nostræ; ac proinde secundum naturam finem laborum expero? *Dies ejus* id est, labores meos: *synecdoche*. 2. *Sicut servus* secundus locus a singularibus suis calamitatibus, quas amplificat quidem quam mortem? cum tota vita mea dies & noctes cum infinitis & gravissimis calamitatibus confictetur, quærem finem mors unica est allatura. 3. *Sic effectum* id est, indefinenter in labore rigidiore versor quam servus meos: *Etiam noctes* quæ aliis ad quietem data sunt. 4. *Si quando* *ἡ γένεσις* proximæ querimoniae: *synecdoche*, ut Gen. 1. 5. 5. *Induit* id est, totum corpus vermibus circumtectum est, quasi vestitus sit calamitatibus, quas noctu, interdiu, perpetuas & indefinenter esse gradatim ostendit. *Vesper* id est, nox meos: *synecdoche*, ut Gen. 1. 5. 6. *Dies mei* Occupatio, qua anticipat occupationem nascentem ex sermonibus Eliphazi, supra 5. 17. & sequentibus, quorum hæc erat summa: si tibi bene visum fuerit, oportet animum tuum confirmari de promissionibus Dei ad vitam hanc pertinentibus. Respondet Job ad utrumque confirmatus sum, ad vitam, & ad mortem: sed cum tempus prosperitatis tanta celeritate effugerit, & nunc tam manifesta sint indicia & documenta ad mortem; quorum mihi hujus vitæ expectatio? 7. *Conclusio* prioris partis *ἐκδοσις* per apostrophem ad Deum. Quasi dicat, quandoquidem Deus ita plam me, cuius summa est: cum tot modis ostendas vanitatem brevitemque vitæ meæ, quælo ut potius tollas, quam me mediatus in malis herere sinas. *Ventus* id est, mox evanitura. *Bonum* sub. in hac vita: sic sequentia. 8. *Quælo* tibi de hac vita cedendum esse, nolo vobiscum amplius contendere; sed ad Deum orationem convertam. *Ut consumitur* *γνώμη*, quæ se consolatur Job; si vitæ finem oblatum, desituras in perpetuum calamitates, ut 2. Schem. 12. 23. 10. *Locus ejus* id est, populares ejus: metonymia ad Deum enuntiatur. 12. *An mare sum* primus locus *ἐκδοσις*, quo comparat constitutionem animi sui contra mare: quæ potius nōne omnibus modis studui sollicitè ut obtemperarem tibi? at tu, o Deus, quasi excubiis me positis dies & noctes infestas animum meum, & ad vitæ præsentis horrorem adducens efficis ut præoptem quietem compono, tum ab istis quasi emissariis tuis invador. 14. *Somniis* dormientem. *Visionibus* pervigiliis: vide supra 5. 13. 15. *Strangulationem* quamvis durissimam, sed præsentissimam mortem. *Ossa mea* id est, vitam corporis mei: *synecdoche*. 16. *In seculum* id est, diutius. *Desiste a me* hoc est, ne amplius vitam prosequar, sed morte finem affigendi facito. sic concludit locum primum a precatone. *Nam vanitas* id est, quicquid mihi amplius vivendum est, futurum est mihi calamitosissimum: sic judicat Job, ut supra ver. 6. 17. *Quid est mortalis* secundus locus *ἐκδοσις* a communi hominū sorte. quasi dicat, compara, quælo, tenuitatem hominis cum probatioribus & exercitamentis tuis: an tā magni facis eum, ut magnis & continentibus ærumnis probationibus? 18. *Visites* affligenda. 19. *Quamdiu* accommodatio ad suam personam. *Aliorum* id est, a peccato: tertius *ἐκδοσις* locus per confessionem & deprecationem culpæ & pœnæ, argumentis sumptis a natura & officio ceu administratione Dei, & a persona deprecantis. Peccavi autem, id est, fateor me esse peccatorem. *Quid agerem* id est, solvendo impar sum. *Custos hominū* id est, qui pro bonitate naturæ tuæ servas, & administratione tibi vni vendicas. *Proposivisti me* in quem, præter ordinarium illum tuæ administrationis cursum, collimes

& ejaculeris furorem tuum: ut suprà 6. 4. 21 *Quid non* Conclufio dilemmatica: aut fatis jam habero his poenis, aut me occidito. *Defectionem* id est, afflictiones, defectionis & iniquitatis poenas. *Cùm jam* id est, cùm tu me in pulverem ufque abjeceris, & ego me fiftam tibi animo abjectiffimo: locus est commiferationis a prefente conditione. *Tempefti* vide suprà in ver. 2.

CAPUT VIII.

Bildad Ijobum graviter reprehendit quafi obloquentem iuftitiæ Dei: eam testimonijs & exemplis probat, & Ijobum minis detertere conatur, promiffionibusq; revocare.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

V N C R E S P O N D E N S Bildad Schuchites,
 "dixit:
 "Quousque effaberis ista? & "ventus validus sermo-
 nes oris tui *futuri sunt?*
 "An Deus fortis perverteret iudicium? aut an omni-
 potens perverteret iustitiam?
 "Si filii tui peccaverunt ei; ideò dimisit eos in "potestatem defe-
 ctionis ipsorum.
 Si tu sedulò requireres Deum fortem; & omnipotentem deprec-
 reris;
 "Modò purus & rectus sis: certè jam "expergisceretur tua causa, &
 "perficeret habitationem "iustitiæ tuæ,
 Essentq; "priora tua "perexigua: adeò posteriora tua augerentur
 valde.
 "Nam consule quæso ætatem priscam; & compara te ad "pervesti-
 gationem majorum illorum.
 ("Nam "hesterni sumus, neque experti sumus; nam umbra sunt dies
 nostri super terram.)
 An non illi docturi sunt te? dicturi tibi, & ex animo suo prolatur
 verba?
 "An attollit se juncus absque cœno, augetur ulva absque a-
 quis?
 Adhuc existens "in virore suo, cùm nondum decerpitur; tamen an-
 te omne gramen arescit.
 Ita sunt semitæ omnium obliviscentium Dei fortis: nam expecta-
 tio hypocritæ perit,
 "Quem fastidit spes sua; cuius fiducia "est domus aranei,
 Quo innitente domui suæ non consistit illa; apprehendente eam
 non stat.
 "Succosus est, ante solem; & "supra hortum suum tener ramus ejus
 prodit:
 In "acervo radices ejus implectuntur; "domum lapideam in-
 spicit.
 "Si perdit eum a loco ejus; adeò ut ementiatur eum locus dicens,
 non vidi te:

*a Heb. in ma-
num.*

*b Heb. princi-
pium tuum
perexigui:
adeò conse-
quens tuum
augeretur.*

c Heb. heri.

En

Caput VIII.

15

- 19 "En illa latitia viae ejus: cum *educto* eo ex pulvere faciunt ut alter ef
floreſcat.
- 20 "Ecce Deus fortis non ſpreturus eſt integrum: ſed non confirmat
manum maleficorum,
- 21 "Donec impleverit riſu os tuum, & labia tua júbilo:
- 22 Oſores tui induantur pudore; & tentorium improborum nuſ-
quam ſit.

ANNO TATIO.

1 Dixit Oratio eſt *ἰτιμωτική* ſive reprehendiſſa, cōſtans propoſitione, ver. 2: confirmatione reprehendiſſionis ſuæ ul-
que ad ver. 10. Et cōcluſione a promiſſionibus Dei: Cujus ſumma eſt: Ijobum temerè & impiè adminiſtrationi Dei
oſoqui, quod non damnet anteaſtam vitam ſuam & ſuorum; neque judiciis Dei patienter acquieſcat: Finis verò,
ut ſeriam peccatorum confeſſionem & reſipſcentiam ſe comparans benediſtionem a Deo expectet. Ita quidem
laſta eſt theſis; ſed in hypotheſi ſive ſingulari quaſtione facti peccatur; dum argumentatur Bildad ex præſentibus
calamitatibus Ijobum hypocritarum more in peccatis vixiſſe, eorū nomine affligi, & adhuc mala fide agere quod
aſſicetur peccata ſua; cujuſmodi ferè eſt ſequentium reprehendiſſionum in Ijobum ratio. *2 Quonſque* Propoſitio
reprehendiſſionis *ἡ τὴν τὴν φθόνον τοὺς διαβόλους*, quod Ijob perturbato vehementiſſimè animo ſermones indignos ha-
beret indigniſſimè. *Ventus Salidus* id eſt, quaſi bruto imperu ferris ad conviciandum Deum, prorundum ju-
dici ejus, & convellenda omnia. *3 An* primus reprehendiſſionis locus *ἐν τῷ αὐτῷ*, ab evidente, quaſi dicat,
qui nescit Deum juſtiſſimum eſſe, neque tua neque alterius cauſa æquum & bonum convellere? *4 Si peccator ve-*
reſperet *ἡ ὑπερβολὴ τοῦ ἀποδείκναι* ſuperioris loci dilemmatica: neceſſe eſt, inquit, ut Deum juſtiſſimum conſitearis, ſive filios tuos, ſive te
ipſum ſpectes: nam utroſque caſtigavit peccatorum nomine: ſed illos quidem ad mortem; te verò, ſi ſapis, ad reſi-
piam ſpectes: cui benediſtiones conjunctæ ſunt. *In poteſtatem defectionis* id eſt, ut ipſos ſua defeſtio perderet. *6*
Experiſcere id eſt, modo converſio non ſit hypocritica, & impura oratio. *Experiſcere* id eſt, oſtenderet
ſibi curæ humanitus dictum, ut *Psal. 35. 23.* *Perſiceret* id eſt, abſolute bearet. *Juſtitia tua* id eſt, tuam, cum
poteſtatem *ἡ ἐν τῷ αὐτῷ* *Perſicere* id eſt, prope nihil eſſet prior ille ſtatus tuus ad eum qui tibi divini-
tus potentur eſſet. *8 Nam* ſecundus locus confirmationis *ἐν μαρτυρίαις πλειονῶν*, a teſtimonio majorum & o-
mnium temporum univerſè. *Perſeſtigationem majorum* id eſt, ſciſcitandos & percunſtandos majores anti-
quos. *9 Nam heſterni* ætiologia, cur modeſtè reticendo ſuum teſtimonium ad præſentium autiſtatem &
eandem Ijobum revocet, ut confirmet propoſitionem Eliphazi, ſuprà 4. 8. Eſt autem tota hyperbolica per *μεῶν* di-
nam *ἡ ἐν τῷ αὐτῷ* *Umbra* id eſt, brevifſima ætas noſtra eſt, comparata cum
majorum ætate, fluxa, inſtabilis, & ipſa ultro abiens. *10 Diſturi tibi* id eſt, dicta mea confirmaturi bona fide.
An attollit tertius confirmationis locus *ἐν παραβολῇ*, ex comparatione, qua oſtenditur tam eſſe ex ordine & ju-
te adminiſtrationis Dei ut impii & hypocritæ intercendant, eorumque expectatio præſcindatur; quam ordinariū
eſt junctum in ſiculoſis locis areſcere, aut diſſipari telam aranei. *12 In virore ſuo* id eſt, tempore viriditatis ſuæ,
quo adhuc creſcere ac non decerpi ſolet. *14 Quem ſatiſdidit* id eſt, cum quaſi ſatiſdiens fugit id ipſum quod ſpe-
ciat, aranei, & arboris, ulque ad 19. verſum. *Eſt domus aranei* id eſt, adeo fragilis & fallax, ut illa eſt. *16*
Quem ſatiſdidit exemplum quo exprimitur allegoricè primū felicitas improborum, deinde luxurians in a-
dventitiis. *An ſolem* id eſt, palam, in oculis omnium agit commodiſſimè. *Supra hortum, &c.* id eſt, plus
quo luxuriant: his omnibus tacitè Ijobum & ejus filios perſtingit. *17 In acerbo* id eſt, ita late radices diſſundit,
ut fundamenti ſtruem offendar in ædibus domini ſui. *Domus lapideam* id eſt, luminibus domus officiit, quaſi di-
cat, ſuprà & infra damnoſus eſt familiæ domini ſui. *18 Si perdit eum* dominus ejus, funditus extirpando e lo-
co ejus, ita ut nullum veſtigium ejus appareat; quod in ſequentibus per proſopopeiam exprimitur. *19 En illa*
laſta Apodoſis ironica ſimilitudinis, Ijobum graviter mordens; etſi ſtatim lenitur promiſſionibus, quaſi dicat, ubi
eſt gloria & jactatio illius, cum avulſæ nullum veſtigium ſuperſit, & in locum ejus altera ſuffecta ſit? *20 Ecce*
bonum Concluſio a promiſſionibus Dei ad ſuperiores minas mitigandas; ſed tamen oppoſitione ſtatus impro-
borum illuſtrata, velut aculeo infixio in animum Ijobi; ut partim metu a malè gerenda vita deterreret, partim ſpe re-
vocaret ad Deum. *Confirmat* vide ſuprà 4. 6. *21 Donec impleverit* Transiſio a theſi ad hypotheſin: quaſi di-
cat, te ergo, ſi integer eris, non ſpernet Deus: ſed acceptum habebit uſque dum, &c. ut ſuprà ver. 6. *Impleverit ri-*
ſu id eſt, dederit amplifſimam materiam gaudii, tibi benefaciendo, & inimicos confundendo.

CAPUT IX.

Ijob agnita & celebrata juſtitia, ſapientia ac potentia Dei, inficiatur criminationem vitæ
ſuæ ſibi ab amicis objectam; & juſtitiam ſuam aſſerens docet ex præſentibus Dei judicijs non
eſſe de hominibus judicandum. Poſtremo querimonias ſuas repetens, a Deo multis argumentis
eductis mala ſua deprecatur, & concludit ſtebili optato.

RESPONDENS verò Ijob, dixit:

"Verum est, novi ira esse: nam qui iustus esset mortalis comparatus cum Deo forti?

"Si volet litigare cum eo, non poterit respondere ei ad unum ex mille.

"Est sapiens animo & fortis viribus: quis obduran-

^aHeb. corde.

rans animum adversus eum prosperitate utitur?

"Qui refigit montes ita ut non animadvertant homines: qui subvertit eos in ira sua.

"Qui commovet terram e loco ejus; adeò ut columnæ ejus contremiscant:

Gen. i.

"Quo interdicente Soli, non oritur; qui circa stellas obsignat:

"Qui extendit cælos solus; & calcat excelsa maris:

"Qui facit Arcturum, Orionem & Pleiadas; ac penetralium Astris sidera:

^bHeb. usque ad non per-
vestigatio-
nem, & usq;
ad non nu-
merum. su-
prà 5. 9.

"Qui facit res magnas, adeoque inpervestigabiles; & mirabilia, adeoque innumera.

"Si transit præter me, tamen nõ possum videre: si transmeat, tamen non animadverto eum.

"Si rapit, quis cogat eum restituere? quis dicat ei, quid facis?

"Deo non revocante iram suam; sub ipso incurvantur adjutores superbiæ.

"Quanto minus ego responsarem ei? electurus essem habere verba mea contra eum?

"Cui si iustus sim, non responsabo; sed judicem meum deprecabor.

"Si provocem, an respondebit mihi? non credo auribus percepturum vocem meam.

"Qui turbine cõtereret me, & multiplicaret vulnera mea impunè.

Non sineret me revocare spiritum meum; sed saturaret me amaritudinibus.

"Si viribus experirer, fortissimum ecce: sin judicio, quis vadimonium constitueret mihi?

"Si iustum me assererem, os meum condemnaret me: si integrum me, perverteret me.

"Integer sum, non sum mihi conscius: sed ex animo meo sperno vitam meam.

^cHeb. unum
hoc propter
ea dico: ante
cedens cū re-
lativo: pleo-
nasmus.

"Propter hoc unum dico; integrum, ut improbum ipse consumit.

"Quandoquidem flagello mortẽ affert repentẽ; ad probationem innocentium ridet:

"Terra traditur in manum improbi, adeò ut faciem judicis ejus obtegat: si non ille facit, quisnam est?

"Nam dies mei velociores fuerunt cursore; aufugerunt, non sunt experti bonum:

26 Trans-

Capitulum LX. 17

26 Transmearunt cum navibus ^d celocibus, sicut aquila involans in
escam.
27 "Si dico, obliviscar querimoniam meam, derelinquam ^d iram meam,
& recreabo me:
28 Formido omnes dolores meos: recognosco fore ut ^d non purges me:
29 Sed me tanquam ^d improbū fore: quare jam in vanum ^d laborarem?
30 "Si laverō me aquis nivalibus, & emundaverō smegmate manus
meas:
31 Tum in foveam demerges me, & ^d abominabuntur me vestes meae.
32 "Quamvis non sit vir sicut ego, ut responsem ei, conveniamus ^d pa-
riter in iudicium:
33 Neque sit inter nos arbiter, interpositurus manum suam inter u-
trumque nostrum;
34 Amoturus a me virgam ejus, & terrorem ejus, ne perturbet me:
35 Eloquar, & non timebo ab eo: nam non ^d ita sum conscius mihi.

^d Heb. desi-
derii, id est,
ita constitu-
tis, ut quam-
citissimē ve-
ctorem ad
desiderium
perducant.
^e Heb. faciē:
sic Levitici
17. 10. & 1.
Schem. 1. 18.

ANNOTATIO.

[illegible]

Caput XI.

19

- 19 Essem ac si nunquam fuisset; ex utero in sepulchrū elatus fuisset.
 20 "An non paulisper diebus meis" cessabit? deponet a me, ut recreem me paulisper?
 21 "Cum nondum abivero unde" non sum rediturus; in terram tenebrosam & "umbræ lethalis.
 22 Terram obscurissimam, similem caligini, umbræ lethalis, & "expertem vicissitudinum; utcumque splendeat, similem caligini.

ANNOTATIO.

1 *Esse* id est ut supra 9. 21. 2 *Ne condemnes* Propositio deprecationis primum, deinde optativa: ut Deus severitas suæ in Iobum causam explicet, cum ipse sibi bene sit conscius. *Contendit* flagellando me. 3 *An bonum* Confirmatio propositionis a rebus absurdis, quæ etiam in Deum cadere non possunt: tamen pro forma iudiciorum ab humana infirmitate de Deo cogitari possent. Est autem hic primum absurdum, ut Deus iustus opprimat hominem sibi bene conscius: secundum, ut opifex spernat suum opus: tertium, ut probus improbis faveat, hoc ver. 4 *An oculi* quartum absurdum, ut Deus omnium cognitor iudicio fallatur. 5 *An similes* quintum absurdum conclusens superiora omnia: an tota, inquit, æternitate tua quicquam tibi humanum evenit? hoc doche. Sic transit Iob ad hypothesin causæ suæ. 6 *ut inquiras* nempe quasi jam omnia nō essent tibi exploratissima: ut asserit sequente ver. 7 *In notitia tua est* Propositio prima, confutans absurdum primum, de quo sup. ver. 3. *Nec tamen est* addos ad movendam misericordiam: quasi dicat, veruntamen ne mea quidem integritas, cuius tu mihi testis es, facit ut hac placeberet. 8 *Manus tue* Propositio secunda pathetica respiciens ad absurdum secundū ver. 3. amplificata priorem ad comparationem antecedentis operis Dei cum presentibus calamitatibus: deinde per enumerationem singulorum Dei operum erga se inde a conceptu. 10 *Sicut lac* id est, conceptum humanum & naturaliter in utero formati. 12 *Cum vita & c.* id est animasti, & in vitam conservasti. 13 *Artis* id est, ut in opus, sive subiectio fidei ad præcedentes quaestiones. 14 *An simulac* Terminus propositio, respondens tertio absurdo per dilemma: alia est, inquit, apud te ratio eorum qui ex infirmitate peccant, alia improborum. Si ex infirmitate offendi, an mecum eadem ratione acturus es atque cum improbo? 15 *Attollere* ita ærumnarum gravitate opprimor: quam ob rem ad orationem patheticam statim confugit. 16 *Nam attollit* precatiois *artioy*, mea videlicet, id est, desine me ignominia afficere misertus mei. 17 *Nam attollit* precatiois *artioy*, mea videlicet, id est, desine me ignominia afficere misertus mei. 18 *At quare* Contentio fervens adversus Deum, ex totū *παράδοξος* *Veritas* id est infectaris plagis humanitus dictū. *Rursus mirificum* id est, subinde mirificos dolores mihi affert. 19 *Testes* id est plagas, testes indignationis tuæ, ut infra 16. 8. *Vices & exercitus* id est, ex infirmitate carnis proficiens: vide sup. 3. 10. & sequentibus. 20 *An non* Conclusio a voto & ardente gemitu, repulsa superiore contentione adversus Deum, quasi victoris ex ea erigentis se ad Deum. *Cessabit* renovare dolorem videtur autem Iob ex his verbis novos eo momento aculeos & tela dolorum persensisse, quibus ad Deum excelsent. 21 *Non abiit* id est mortuus fuero: periphrasis. *Non sum rediturus* vide sup. 7. 9. & 10. *In sepulchro* descriptio sepulchri periphrastica. *umbræ lethalis* id est umbrosissimam. 22 *Expertem vicissitudinum* videlicet: est enim perpetua noxibi. *necumque splendeat* id est, quæ quantumvis sole lucente perclusest terra, semper opaca permanet.

CAPVT XI.

Tzophar sermonem Ijobi a comparatione maiestatis divinæ refellens, docet unicam salutis viam esse fidem & respicientiam; ad quam Iobum hortatur.

- 1 **Q**ui respondens Tzophar Nahhamathites, dixit:
 2 "An multitudini verborū non responderetur? aut
 3 "an" vir loquax iustus haberetur?
 4 "Ad mendacia tua homines silerent?" & te substantem nemo pudore suffunderet?
 5 "Dixisti enim," pura est disciplina mea; & "mundus sum ante oculos tuos.
 6 "At certè, *o* si quis daret Deum loqui; & aperire labia sua adversus te;
 7 Ut indicet tibi "occultissimā sapientiā," duplo maiorem fore ad existentem hanc (quod animadvertet) si exacturus esset ab te Deus peccatam iniquitatis tuæ.
 8 "An profunditatem sapientiæ Dei invenias? aut usque ad finem sapientiam omnipotentis invenias?
 9 *Altior est* altissimis cœlis, quid ages? profundior "sepulchro imo, quid cognoscēs?

a Heb. vir labiorum.

b Heb. occultis sapientiæ.

c Heb. altitudinibus: hypallage.

- 9 Longior terra mensura ejus: & latior mari.
 10 "Si trāsmēabit ut" dedat: sive ut "congreget; quis verò avertet eum?
 11 "Cū ipse novit" homines vanos, & videt nequitiam; an non
 "consideraret:
 12 "Ut vir" vacuus fiat cordatus: homo "ut pullus onagri natus?
 13 "Si tu" comparans animū tuum; expansurus es ad eum manus tuas:
 14 Quandoquidem nequitia est in manu tua, procul amove eam: &
 ne finito habitare in tentoriis tuis iniquitatem.
 15 Tunc cū "extuleris faciem tuam è vitio: utique" eris validus, &
 non timebis.
 16 Nam tū molestiæ oblivisceris: sicut aquarum quæ præterierunt
 recordaberis:
 17 Et "supra meridiē exurget tempus; evolabis, similis matutino eris.
 18 "Confide igitur, dū est spes: si "perscrutatus fueris, securè cubabis:
 19 Et recubantē nemo exterrebit: imò precabuntur faciem tuā mulci.
 20 "Oculi verò improborum deficient, cū perfugium perierit ab
 eis; & "spes eorum expiratione animæ.

d Heb. perfo-
deris: meta-
phora.

ANNO TATIO.

1 Dixit] Huius orationis summæ partes sunt, Exordium, ver. 2. & 3: *Ανακρινή* sive confutatio sermonis quem habue-
 rat Ijob, 4. ver. usque ad 13: *κατακρινή* sive confirmatio promissionū Dei in respicientem, usque ad 18. ver. Et Con-
 clusio, inde usque ad finem. 2 *Αντιμνηστική*] Exordium a necessitate, in quam sibi adduci videbatur Tzophar
 ut sermones Ijobi refelleret. Ejus necessitatis loci sunt quatuor amplificati contentione vehementissima, hoc & se-
 quente versu: Primus *ἐκ τῆς ἀνεπιστείας*, ab inhonesto; Si tibi inhonestum est tot verba effutire, quibus adhuc inhonesti-
 us foret ea dissimulare: & Secundus, *ἐκ τῆς ἀνυποψίας*, ab inutili; Loquacitas non efficit justum. 3 *Ad mendaci-
 ciā tua*] Tercius locus, ab injusto: Injustum est mendacis assentiri. Et te] Quartus *ἐκ τῆς ἀσυνείδητος*, ab impossibili:
 non possunt pii nō obfistere blasphemantibus. 4 Dixisti] *Ανακρινή* sive confutationis *ἐκ τῆς ἀσυνείδητος*, propositio argu-
 menti quod statuit confutare. *Πῦρ ἐστὶν δὲ disciplina*] id est, ego ex puro corde, conscientia bona & fide non simulatū
 ra versatus sum in utenda doctrina Dei, sup. 6: 10. *Mundus sum*] vitæ ratione, sup. 10: 7. 5 *At certe*] summum
 & unicum argumentum confutationis a testimonio Dei, quod Ijobo dī *ἐν ὕμνῳ*, precationis modo objicit, velut ob-
 firmatē omnibus hominum documentis resistenti. 6 *Diploma maiorem*] id est, te multo graves poenæ tuas pec-
 catis meritum esse, quā sunt hæ quibus affligeris, si Deus tecum summo jure agere vellet: ut Hæzæ 9: 13.
An profunditatem] *ἐπεραία* superioris propositionis de occultissima sapientia Dei, quā metaphoricè eorum
 corporum exemplis comparat, omnibus humanis dimensionibus eam superiorem esse confirmans, hoc ver. &
 duobus sequentibus. 8 *Sepulchro imo*] id est, omnibus inferis. 10 *Strāsmēabis*] id est, si operibus exeret se,
 ut supra 9: 11. *Dedat*] abjiciens a se. *Congreget*] recipiens ad se. 11 *Cū ipse*] *ἐπεραία* alterius membri in pro-
 positione adducti, de peccato hominis & cognitione ejus. *Homines vanos*] ut esse præsumis ex verbis tuis, & ex
 poenæ quā sustines gravitate. *Consideraret*] ad judicandum, & ad puniendum. 12 *ut pullus*] id est etiam bru-
 tum Dei, quō comparatur transitio ad *κατακρινή*. *Vacuus*] corde & intelligentia. *ut pullus*] id est
 nullus inde ab ortu suo. 13 *Situ comparans*] *κατακρινή* sive confirmatio hypothetica promissionum Dei, quæ
 lem alii amici adhibuerunt supra 5: 17. & 8: 5. & 20. *Comparans*] id est, si ex animo respiceres. 15 *Extuleris*] id est
 te erexeris, & in vitio non amplius jacebis: sic perstringit Ijobum quasi in peccato jacentem. 17 *Et supra meridiem*] *ἐκ τῆς ἀσυνείδητος*
 id est, planè imparatus jactabas, sup. 9: 35. 16 *Præterierunt*] videlicet non reversuræ. 17 *Et supra meridiem*] *ἐκ τῆς ἀσυνείδητος*
 veheris. 18 *Confide*] Conclusio exhortatoria ad fidem & respicientiam tempestivam, partim a promissionibus
 Dei adjunctis, partim a metu judiciorum ejus: quem aculeum adhibet ad fodiendum Ijobum, ut sup. 8: 20. *Per-
 scrutatus*] id est, vias tuas exploraveris, & respiciente animo a te abjeceris: sic lamentationum 3: 40. *Oculi
 improborum*] id est improbi sua spe frustrati vitam in lachrymis & ejulatu consumunt. *Spes eorum*] id est, millis
 morte de rebus speratis decident.

CAPUT XII.

Ijob confutatis amarulenter ab experientia & communi rerum creaturarum testificatione
 argumentis Tzopharis, & reliquorum mendacibus sermonibus repudiatis, omnes injuria in
 Deum arguit. Postea redintegrans constitutionem causæ suæ: exposulat cum Deo de illatis ca-
 lamitatibus, easq; argumentis aliquot deprecatur.

I RESPON-

Caput XII.

21

RESPONDENS verò Ijob, dixit.
 "Scilicet vos esse populum: & vobiscum morituram sapientiam.

"Etiam mihi est animus ut vobis; non inferior sum vobis: & apud quem non sunt huiusmodi?

*a Heb. nō ca
do ego prae
vobis: sic in-
fra 13. 2.*

"Ut qui derisui est amico suo sum, quem clamantem ad Deum exaudit: derisui est justus, integer.

"Tada contempta est ad cogitationem tranquillitas: is qui constitutus est in nutationibus pedis.

"Tranquilla sunt tentoria vastatoribus, & secunda provocantibus iram Dei fortis: cuicumque efficit Deus ut eveniat optatum ad manum.

"Enimvero interroga, quæso, jumenta, & docebit te illorum quodque: aut volucrem cæli, & indicabit tibi:

"Aut confabulare cum terra, & docebit te: etiam enarrabunt tibi pisces maris.

"Quis non cognovit ex omnibus istis, manum Jehovæ facere illud; In cujus manu est anima omnis viventis, & spiritus totius carnis humanæ?

"An non auris verba probabit, ut palatū cibi gustum assumit sibi?

"In decrepitis erit sapientia? & in longitudine dierū intelligentia?

"Penes illum est sapientia & fortitudo: illius est consilium & intelligentia.

"En ita destruit ut nō ædificetur: occludit viro ita ut nō aperiatur.

"En ita cohibet aquas ut arecant: aut ita emittit eas ut subvertant terram.

"Apud illum est robur & substantia: ejus est errans & in errorem inducens.

"Qui facit ut consulti deveniant in dementiam; & iudices stultos reddit:

"Vinculum regum dissolvit; & cingulum alligat lumbis eorum:

"Qui facit ut præfides deveniant in dementiam; & valentissimos pervertit:

"Qui amovet sermonem eloquentibus; & iudiciū senum recipit:

b Heb. labiū.

"Qui effundit contemptum super ingenuos; & zona validos destruit:

"Qui revelat profunda e tenebris; & educit in lucem umbram lethalem:

"Qui auget gentes & perdit eas; qui expandit gentes & abducit eas:

"Qui amovet animum primoribus populi terræ; & facit ut aberrent in loco inanitatis avio.

"Qui facit ut errent tanquam ebrius, palpent in tenebris deficientes in luce.

*c Heb. non
lūce:*

CAPUT XIII.

NOMNIA VIDIT OCVLVS MEVS: AVDIVIT AVRIS MEA, & PER-
CEPIT SIBI.

Utrique quod scitis, scio ego quoque: non inferior vobis.

Utique quod scitis, scio ego quoque
ferior vobis.
Profectò ego pro omnipotente loquar; & disce-
ptare pro Deo forti volo.

3 **P**rofecto ego pro omnipotente
ptare pro Deo fortivolo.

4 **E**tenim vos concinnatores mendacii; medici nihili omnes estis.

*a Heb. filen-
do fileritis.*

4 "Etenim vos concinnatores mendacii; medici nimis
5 "O si quis daret ut "omnino fileretur: nam esset vobis pro sapientia
labiorum

6 Audite jam disceptationem meam: & ad contentiones
meorum attendite.

7 "An pro Deo forti loqui debetis iniquitatem? aut pro eo lo-
betis fraudem?

8 "An personā ejus accipere debetis: cū pro Deo forti cō-

*¶ Heb. repre
hendēdo re-
prehendet.*

2 "An bonum futurum est cum" peruestigabit vos, in
tali, illuſeritis ei?

10 ⁶ Ommino reprehendet vos: etiamsi clam personam accip

11 "AE

Caput XIII.

23

- 11 An non excellentia ejus perturbat vos, & pavor ejus irruit in vos?
- 12 Memoria vestri sunt similes cineri: tumulis luti altiora vestra.
- 13 Silentes desistite a me, ut eloquar ego: & obveniat mihi quidvis.
- 14 Quam ob rem auferrem carnem meam dentibus meis, & animam meam ponerem in manibus meis?
- 15 Si enecaret me, non sperarem: verumtamen vias meas ante faciem ejus probabo.
- 16 Etiam ipse mihi erit saluti: quamvis in conspectum ejus hypocrita non veniat.
- 17 Audite continenter sermonem meum, & entiationem meam auribus vestris.
- 18 Ecce jam dispono judicium: scio me fore justum.
- 19 Quis est qui contendat mecum? Si nunc silerem, exspirarem.
- 20 Tantummodò duo ne facias contra me: tunc a facie tua non abscondam me.
- 21 Manum tuam procul amove a me: & terror tuus ne perturbet me.
- 22 Deinde inclama, ut ego respondeam: aut eloquar, ut reddas responsum mihi,
- 23 Quot mihi iniquitates & peccata sint; defectionem meam & peccatum meum notum fac mihi:
- 24 Quare faciem tuam abscondas, & reputes me inimicum tibi.
- 25 An folium impulsum exagitares? aut stipulam aridam persequeris?
- 26 Quod rescribis contra me amaritudines; & efficis ut possideam hereditariò iniquitates pueritiæ meæ:
- 27 Ac ponis in compede pedes meos, observans omnes semitas meas: super radices pedum meorum imprimeris.

e Heb. similitudines.
d Heb. altis luti.

e Heb. audiendo.

ANNOTATIO.

1. *Examinatio* confirmatio superiorum; qua docet Ijob se ista omnia partim experientia cognovisse, partim fide habere exploratissima: quam ob rem nos in superioribus exempla omnia ex priscis illis temporibus adduximus.
2. *Professio* ego altera pars *ἀποκρίσεως*, confutatio universalis sermonum quos amici in Ijobum ad defendendā Dei iustitiam habuerant; cuius propositio hoc versu est huiusmodi: vos me existimatis litigare adversus Deum, & illi (ut vobis quidem videtur) patrocinamini; sed ego contrā translationem criminis institui in vos. quia vos ii estis qui Deum patrociniis vestris offenditis, & gravem ei injuriam facitis, quasi mendacis causa ipsius defendenda esset. 4. *Examen* vos *ἀπολογία* iustitiae istius *ἀντεγκλήματος* a duabus causis: una, quòd Deo nihil profuit mentiendo; altera, quòd ne Ijobo quidem profuit ineptis pharmacis & medicamentis adhibitis. 5. *Osi quis* audientiam facit prius loqui sanctum est: sed iniquitatem loqui impium. Iniquitatem verò vocat Ijob; quòd ordinariam illam administrationem Dei, quam asseruit superiore capite, singuli pernegaverant, Eliphaz supra 5. 3. & sequentibus: Bildad, supra 8. 11. & sequentibus: & Tzophar supra 11. 13. & 20. 8. *An personam ejus* id est, an ita respectu personae sit 10. ver. haec argumenta ab injusto. 9. *An bonum* argumentum ab inutili: quo ostendit primum per *εὐεργετίας* id est, recognosceret & expenderet patrociniū vestrum. *Illuferis* id est, mendacis, causam illius egeritis, quæ ad decipiendos homines & turpes causas velandas adhibetur. 10. *Etiā si clam* id est, quantumvis obscuræ sint rationes vestrae, & hominum notitiam fugiant: tamen pater ille celestis videt in secreto, & suo tempore reposciturus est. 11. *An non* alter locus *ἐκ τῆ ἀουχὸς* q. d. domus majestatis Dei præsens vos percellit & deterreret a me condemnando, ut etiā facit metus venturi illius judicii: lu-

periore versu gradatio. 12 *Memoria vestra* id est, quicquid in vobis est maximè memorabile, & altum si cum Deo comparabitur, & re ipsa nihil est: confirmatio proximi argumenti ex comparatione conditionis nostræ cum excellentia Dei. 13 *Silentes desistite* Conclusio *ἀνακινῶν*, conjuncta transiitione ad novam *ἐκδοῶν*. *Obsecro* id est, finite me meo periculo loqui. 14 *Quam ob rem* Occupatio: qua docet Ijob non esse cur de ipso meruerit quasi desperante, ac præ desperatione adversus Deum contendente in suam ipsius perniciem. *Angerem carnem* id est, me ipsum in desperationem abiens consumerem? *Animam meam* id est, vitæ & animi mei omnem curam abjicerem? vide simile 1. Schem. 19.5. 15 *Si enecarer* Amplificatio occupationis a circumstantia fidem in Deum dicat, tantum abest ut omnem vitæ ac salutis meæ rationem abjecerim, ut potius in mortis angustiis fidem in Deum habiturus, rationem vitæ meæ apud eum deponiturus, & salutem ab eo constantissimè expectaturus sim, vero, sim plice & integro animo. 16 *Hypocrita* qualem me cogitatis esse, & nominatim vocavit Bildad supra 8.13. 17 *Audite contemner* Exordium *ἐκδοῶν*. 18 *Ecce* primum argumentum exordii, a bona fide & conscientia sua, quam statuit explicare coram Deo. *Fore iustum* id est, iustum habitum iri coram Deo. 19 *Quis est* quasi dicat, cum Deus me iustificet, quis intentabit crimina adversus me? sic Rom. 8.33. *Sinunc* secundum argumentum a necessitate. quasi dicat, rumperet, si hic æstus apud me continendus esset, & non daretur liber expositulandi locus. 20 *Tantummodo* altera pars Exordii sermone conversio ad Deum, qua postulat Ijob ut ad æquam & legitimum disceptationem causæ attendat Deus: idque duobus modis, unus, ut cesser ab infligendis plagis & inhibeat eas, ver. 21. alter, ut sibi ipsi det securitatem a plagis, & ipsius animum confirmet, quò audeat expositulare cum Deo, ver. 22. 21 *Manum* id est, plagas: metonymia. 22 *Quot mihi, &c.* Propositio summa, ac velut status totius causæ: his duobus versibus, qua Ijob assumpta actoris persona cum Deo expositulans, se tam benè sibi conscium esse ostendit, ut non possit statuere cum animo suo se propter peccata sua tam graviter flagellari: ac proinde si quid ejusmodi est (cujus se nescium profitetur) exponi sibi a Deo postulat. Dicit enim, *Quot*, id est, quid & quantum peccaverim, fac ut sciam. 24 *Reputes* id est, mecū, ut cum inimico, agas rigidissimè. 25 *An folium impulsū* primus locus contentionis veluti forensis, ad misericordiam adducens Deum ab indigno, per comparationem majestatis divinæ cum tenuitate suam: nam Ijob se cum folio depulso & quilibet arentibus comparat: iudicium verò Dei gravissimis & vehementissimis figuris explicat, duobus versibus sequentibus. quasi dicat, indignum est maiestate tua ut miscellum hominum cernis plagas tam amaras atque difficiles: humilitas dictum ex forensi usu. *Iniquitates* id est, penas inde a peccatis mea iniquitate meritas. 27 *Ponis in compede* id est, me coerceres istis malis, quasi fontem compedibus vinces id est, vestigia iræ tuæ usque ad extremos pedis articulos pertingunt, ut cum pes fontis totus uritur gravitate compedum, radices autem pedum vocat ipsos pedes, qui in digitos quasi radices partes diffunduntur.

CAPUT XIV.

1

VAMQVAM iste velut putredo veterascit, ut vestis quam edit tineæ,

a Heb. diebus.

2

Homo natus muliere, brevis ætate, & satur commotione,

3

Ut flos, simulac egressus est succiditur, & fugit velut umbra, neque consistit:

4

Nihilo minus super istum aperis oculum tuum: & me adducis in iudicium tecum.

5

Quis edat mundum ex immundo? ne unus quidem.

6

Quandoquidem præcisi sunt dies ejus, numerus mensium ejus penes te est: determinationes ejus fecisti, quas non transgrediatur:

7

Respice aliorsum ab eo, donec desistat: usque dum exsolverit, ut mercenarius, diurnum suum.

b Heb. diem suum.

8

Nam est de arbore spes, si exscindatur, adhuc repullulaturam, & tenerum ramum ejus non destitutum,

9

Cum valde senuerit in terra radix ejus, adeò ut in pulvere jam moriturus fuisset pes ejus succisæ;

10

Ex odore aquarum regerminat: & agit ramum velut planta.

11

At vir moritur debilitate fractus: cumque exspiravit homo, ubi nam est?

12

Abeuntibus aquis e lacu, ut flumen exsiccatum exarescit:

13

Ita vir cum occubuit, non resurgit usque dum non erunt cœli, non excitabuntur viri: neque expergiscentur a somno suo.

14 Uti-

Caput XIV.

25

- 14 "Utinam in sepulchro occultares me, absconderes me donec aver-
sa esset ira tua: disponeres mihi determinationem, recordatus mei.
15 Cum moritur vir, an revicturus est? omnibus diebus præfiniti tem-
poris mei sperarem: donec rediret immutatio mei.
16 "Revocares, & ego responderem tibi: opus manuum tuarum ex-
peteres.
17 Si nunc gressus meos numeres: non serves propter peccatum
meum:
18 Et ob signatam ut in fasciculo defectionem meam, ad suas ad ini-
quitatem meam:
19 Enim verò mons ruens decideret: & rupes refrigeretur e loco suo.
20 "Lapides exterunt aquæ: inundatione abripis e pulvere terræ spō
21 Prævalet ei in æternum, ita ut abeat; & mutans vultum ejus dimit-
tis eum.
22 "Si augeantur filii sui, ignorat: sin diminuantur, non animadver-
tit ad eos.
23 Tantum modò carne ejus dolore in ipso affecta: animus quoque
ejus de ipso luget.

ANNOTATIO.

1 *Quinquam* id est, reddito five accommodatio superioris argumenti, primùm *κατὰ θέσιν* a conditione homi-
nis universæ, deinde *κατὰ ὑπόθεσιν*, a conditione ipsius singulari. *Iste* homo natus muliere. ver. 2. 4 *Istum* ho-
minem, ac nominatim me qui sum ista conditione, & ex ipso numero: sic transitio fit a thesi ad hypothesin. *Ape-*
ritur ab impossibili, quasi dicat, si mecum peccatorum & immunditiæ nomine experitis, nosti neque me, neque ali-
um mortalium quempiam suis viribus ab immunditia liberari posse; ac proinde aut judicium tuum gravissimum il-
lo subeundum esse, aut adhibendam misericordiam tuam, quam tu ipse miserris infirmæ carnis promissisti, Gen. 8.
21. 6 *Quandoquidem* tertius locus captandæ misericordiæ *ἐκ τῆς ἀσθενείας*, ab eo quod magis Deum misericor-
diam decet, quasi dicat, convenientius futurum est majestati tuæ ut præsentem mortem contentus sis, quàm ut toto vita
circulo me miserum hominem rigidissimè & præter ordinem exagites. 7 *Respice aliorum* vide supra 7. 19.
8 *Exaltabitur* id est, transierit vitam. 8 *Nam est* *ἐν τοιοῦτῳ* superioris loci *ἐκ παραβολῆς*, a comparatione
constanti, qua Dei misericordiam capiat hoc modo: si homo tanta facultate præditus esset quantam habet arbor,
que sine graviore periculo putatur & ad radicem usque cæditur, deinde facili negotio repullulat; existimarem leni-
tè calumnias mihi perferendas esse: jam verò cum neque lignus sit homo, neque tam vividus ut semel occisus spō
respullulet, respice aliorum a me, &c. 10 *Ex odore* id est, vel tantillo humore: metaphora. *Velut planta* id
est, ac si novella planta, ubi ab externis injuriis tuta est. 12 *Abominibus* amplificatio ab altera similitudine aquarum pereun-
tium & lacu, id est, alveo five conceptaculo suo: quam similitudinem aut a cognito aliquo exemplo aut hypotheticè
proponitur cujusmodi exemplum memorabile est apud Dionem Nicæum in Augusto & Trajano. 13 *Uspedum*,
id est, nunquam in vitam hanc revertentur. 14 *Utinam* quartus locus contentionis, optatum hypotheti-
cè five conditionale: si homo hanc vitam recepturus esset, ut versus sequens ostendit. *Occultares me* ut radix ar-
boris absconditur terra, ubi ab externis injuriis tuta est. *Determinationem* id est, tempus quo vitam reciperem.
15 *Revocares* id est, me redivivus susterem. 16 *Si nunc* Conclusio pathetica ex comparatione severitatis judiciorum Dei,
in vitam, & mercedivivus susterem. 17 *Si nunc* Conclutio pathetica ex comparatione severitatis judiciorum Dei,
hoc & sequente versu: cum infirmitate omnium rerum creaturarum, ver. 20. & 21. nominatim verò hominis, usque ad
finem. *Gressus nuncies* id est, singula facta mea recenseas, & adamussim metiaris. *Non serves* id est, perdas.
18 *Inquitatem* id est, poenam hanc meam universa peccatorum meorum recordatione accumules, quis mons
liber edomas res durissimas, & res altissimè radicata aufers. 20 *Si augeantur* id est, morte allata sensum omnem
doloribus infecta est, & animo semper aliquid mororis hæret: adeò hæc vita abundat & circumfluit malis.

CAPUT XV.

Eliphaz altera hac oratione Ijobum insipientiæ & proterviæ in Deum nomine objugans,
revocat ad agnitionem peccati sui per comparationem justitiæ Dei: deinde justitiam Dei com-
mendans a manifesto exitio impiorum in hac vita, Ijobum ab ista fiducia sua dehortatur.

- 1 **V**i respondens Eliphaz Temanites, dixit:
a Heb. venti. 2 "An sapiens responderet scientiam? ventosam? aut im-
 3 **G**pleret Euro ventrem suum?
 4 Disceptando verbo quod non prodest: aut sermonibus
 quibus non proficit?
 5 "Etiam tu irritam facis reverentiam; & detrahis confabulationem
b Heb. corā Deo. cum Deo forti.
 6 "Nam docet iniquitatem tuam os tuum; cum eligas adhibere lin-
 guam astutorum.
 7 Condemnat te os tuū, non autē ego; & labia tua testātur contra te.
c Heb. in ar- cano Dei au- dis: sic Deu. 8 "An arcanum Dei intelligis? & contrahis ad te sapientiam?
 9 Quid nosti quod nesciamus? quid intelligis quod non sit apud nos?
d Heb. dieb. 10 Etiam canus, etiam decrepitus est inter nos: grandior quam pater
 tuus aetate.
 11 "An parvæ sunt præ te consolationes Dei fortis? aut aliquid obvol-
 vit eas apud te?
e Heb. capit te corde tuo. 12 Quid abripit tibi animum tuum? aut quid collimant oculi tui?
 13 Quod convertis contra Deum fortem spiritum tuum, ita depro-
 mis ex ore tuo sermones?
f Heb. cœli: metony- mia. 14 "Quid est mortalis ut mundus sit? & ut justus sit natus muliere?
 15 En, sanctis suis non crediturus esset firmitatem: & cœlites nō sunt
 mundi in oculis ejus.
 16 Quanto minus vir abominabilis & fœtidus; vir imbibens ut aquā
 iniquitatem?
 17 "Indicabo tibi, audi me: nam id vidi quod enarrabo,
 18 Quod sapientes nuntiant; & non celant, accepta a majoribus
 suis:
 19 "Quibus solis traditā terrā; non transibat alienum quicquam per
 medium eorum.
 20 "Omnibus diebus improbi, ipse doloribus se conficit: & nume-
 ro annorum reconditi sunt violento.
 21 "Sonus pavorum est in auribus ejus; in ipsa pace vastatorem inva-
 surum eum.
 22 "Non credit se rediturum e tenebris: cum speculantur, credit se ef-
 se expositum gladio.
 23 "Vagatur propter cibum, dicens ubinam inveniam? cum scit para-
 tum esse, ad manum ei est dies tenebrarum:
 24 Perturbant eum oppressio & angustia: prævalet ei, ut rex para-
 tus cum pilata acie.
g Heb. denfi- tatem. 25 Quia intendit adversus Deum fortem manum suam: & contra o-
h Heb. tergo- ra scutorū. mnipotentem se exhibuit virum;
 26 "Incurreret ei in collum: in densissimum, in tergina scuta ejus.
 27 Quia

- 27 Quia operuit vultum suum adipe suo; & effecit strigas ad ilia:
 28 Et inhabitavit civitates excisas, domos quæ non inhabitabantur;
 quæ comparaturæ fuissent se in acervos:
 29 Non ditescet, neque stabunt opes ejus: neque extendet in terra
 perfectionem istorum:
 30 Non recedet a tenebris: tenerum ramum ejus arefaciet flamma:
 denique recedet spiritu oris illius.
 31 Ne credat vanitati qui seducitur: nam vanitas futura est' compen-
 satio ejus. i Heb. per-
mutatio.
 32 Ante diem ejus complebitur: nam ramus ejus non virescet.
 33 Violenter auferet Deus omphacem ejus ut vitis; & abjiciet sicut
 oleæ florem ejus. i Heb. nō die
ejus.
 34 Nam congregatio hypocritarum erit solitaria; & ignis absument
 tentoria' corruptorum munere: i Heb. mune-
ris.
 35 Quorum venter concipiendo molestiam ac pariendo laborem,
 comparat dolum.

ANNOTATIO.

¹ Dicitur] Hujus responsionis summæ partes sunt duæ: *ἀνταρῶν* sive confutatio sermonum Ijobi, usque ad ver. 17, & *ἐκτίσις* sive confirmatio earundem reprehensionum quas ipse & alii Ijobo enuntiaverant, inde usque ad finem capitis. 2 *Ansapiens*] Exordium sive primus confutationis locus ἐκ τῆς τῆς φησὶ αὐτὸς διαβολῆς, a criminatione Ijobi sequens locum bifariam tractat: per communem locum, ver. 2. & 3. & per singularem hypothesein accommodationis, ut ad Ijobum, tribus sequentibus. *Ventusam*] id est, evanidam ut ventus, quæ nihil habet præter verba in ventos fugientia. *Implet euro*] id est, intus in animo vanas, procellulas, ac fluctuantes cogitationes admitteret. 4 *Etiam tu*] id est, nunc demum video te planè desipere, omni reverentia & invocatione Dei abjecta: ita liberè criminatur, quod prius hypotheticè proposuerat, supra 4. 6. 5 *Nam docet*] ætiologia superioris criminationis. *quasi*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 7 *An*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 11 *Anparva*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 13 *Spi-*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 14 *Quid est mortalis*] postremus confutationis locus, a consolationibus, sed divinas tibi proposuerimus, cuiusmodi vir bonus non potest abjicere: omnino necesse est ut tu aut ex præsentia tui labores, divinas consolationes fastidiente: aut aliquo præjudicato aliòve studio abreptus sis; quid accipit tibi, &c. *Obvolvit*] id est, ita præstringit oculos animi tui, ut illas non percipias, quasi res involueris tectas. 15 *Quid collimant*] id est, animum indignatione accensum. 16 *Imbi-*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 17 *Indicabo*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 19 *Qui-*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 20 *Omnibus diebus*] propositio, qua co-
 21 *Sonus*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 22 *Non credit*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 23 *Vagatur*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 24 *Prævalet ei ut rex*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 25 *Se exhibuit*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 26 *Incurret*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 27 *Effecit strigas*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti. 28 *Et inhabitavit*] id est, si quis, sciens & prudens cavilleris, ut solent astuti.

ruituræ; vide simile supra 3.13. 29 *Neque extendet* id est, truncum aut ramos supra terram non amplius efferebat, mox rebus, quibus alioquin perfectus videbatur. 30 *Non recedet* id est, semper latebit in terra; aut si efferebatur, mox tenerum ramum, &c. *Spiritus oris* id est, verbo & mandato ex ore procedente: humanitus dictum, ut Plal. 33. 31 *Ne credat* Conclusio in πλῆθυν oblique Ijobum perstringens in tertia persona, qua dehortatur eum a fiducia vana, argumento sumpto ab infelice hominum præfidentium exitu. 32 *Complebitur* nimirum compensatio, id est, antequam justum vitæ spatium decurrerit, in hac vita luet. *Nam ramus* id est, neque facultatibus, neque genere, neque gloria secundabitur: allegoria arboris, hoc & sequente versu. 33 *Auferet* id est, tollet posteros ejus violentia, ut syderatione acinos viri adimit. *Florem ejus* id est, gloriam & expectationem, ut cum oleæ flores decutit syderatio. 34 *Nam congregatio* Apodosis sive interpretatio superioris allegoriæ, Ijobum oblique perstringens, cui ista obveniant. 35 *Quorum venter* id est, quorum animus in eo tantum laborat, ut molestiam aliis afferat, aut eos circumveniat dolo: allegoria frequens puerperii; cujus verba, quia in Hebræo per hysteron proteron dicuntur, evidentiæ causa invertimus.

CAPUT XVI.

Ijob increpatis gravissimè amicis, ostendit quàm indignè ab ipsis exagitetur, quàm graviter manu Dei prematur, & quantopere se ipse abjiciat: deinde confirmationem gravissimam reprehensione redorsus, patronum & cognitorem a Deo sibi dari petit ad tuendam gloriam Dei & innocentiam suam coram omnibus. Postremò amicos ad resipiscentiam hortatus conclusit sibi tantum de morte cogitandum esse.

- 1 **R**ESPONDENS VERO Ijob, dixit:
 2 "Audiavi hujusmodi multa; consolatores molesti
 3 omnes estis.
 4 "An finis est verbis ventosis? aut quid exacerbat
 5 te, ut respondeas?
 6 "Etiàmne ego sicut vos eloquerer? si esset anima
 7 vestra loco animæ meæ, accumulare contra vos verba? aut moverem
 8 contra vos caput meum?
 9 "Fortificarem vos ore meo: & motus labiorum meorum cohiberet
 10 dolorem vestrum.
 11 "Si loquar, non cohibetur dolor meus: si desistam, quid a me abit?
 12 Tantum nunc fatigat me: desolasti me toto cœtu meo.
 13 Quod rugas obduxisti mihi pro teste est: & exurgens in me macies mea in facie mea, testatur.
 14 "Ira sua rapit, quasi intestino odio prosequatur me, frendit contra
 15 me dentibus suis: quasi hostis meus, aciem oculorum suorum vibrat
 16 in me.
 17 "Distendunt contra me os suum, probrosè percutiunt maxillas
 18 meas: unà contra me congregati.
 19 "Deditit me Deus fortis iniquo: & in manus improborum inclina-
 20 vit me.
 21 Tranquillus eram & dirupit me, & prehensens cervicem meam dis-
 22 sipavit me: & erexit me sibi in scopum.
 23 Circumstant adversum me jaculatores ejus, dissecat renes meos,
 24 nec parcit: effundit in terram fel meum.
 25 "Irrumpit in me irruptione alia ad aliã: incurrit in me ut robustus.
 26 "Cilicium consui ad ulcerosam cutem meam: redactus sum in pul-
 27 verem cornu meo.
 28 Facies mea lutulenta effecta est præ fletu: denique palpebris meis
 29 adest umbra lethalis.

a Heb. venti.

b Heb. ocu-
los suos acu-
it in me.

c Heb. irrup-
tione ante fa-
ciem irru-
ptionis.

17 "Pro-

Caput XVI.

29

- 17 "Propterea quod non est violentia in manibus meis: ideo oratio mea pura est hac.
 18 "O terra, ne tegas sanguinem meum: & ne sit locus clamori meo.
 19 "Etiam nunc ecce in cœlis testem meum, & conscium meum in excelsis.
 20 "Derident me amici mei: apud Deum stillat oculus meus:
 21 "Ut disceptet causam viri cum Deo; & filii hominis cum amico suo litigantis.
 22 Nam anni paucissimi evenerunt, & itinere unde non sum reversus abeo.
 23 Spiritus meus corruptus est, dies mei extinguuntur, sepulchra adsumunt mihi.

d Heb. anni
 numeri: simi
 le est Gen.
 34.29.

ANNOTATIO.

1 Dixit] Hujus responsionis summæ partes sunt tres: *Ανακρινή* sive confutatio, a ver. 2. usque ad 17. *κατακρινή* sive reconfirmatio præcedentis suæ querimonie, usque ad ver. 9. cap. 17. Et postremò epilogus. 2 *Ανδρι*] Confutationis exordium in τῆς τῆς φροσύνης διαβολῆς, a criminatione confabulatio, partim ex locis insitis, ver. 2 & 3. partim ex assumpto, ver. 4. & sequentibus. Est autem hic primus *κατὰ ἀντιφρόνησιν*, ab inutili: ait enim inutiliter res tibi perfectas toties recantari. *Consolatores molesti*] secundus locus ab inhonesto, quod molestiam misero inhonestis & præter officium afferant. 3 *Αν σῖν ἐστὶς*] id est scilicet dixisti: sic nominatim compellat Eliphazum. *Aut* *quid*] Tertius locus ab injusto, injuste hominem non laceratum in calamitosum inveni. 4 *Etiam ne ego*] assumptus locus per hypothesein; a comparatione personæ suæ & officii, quod amicis exhibiturus esset, si loco ipsius veritatem. *Amica Geffra*] id est, si vos essetis loco meo. *Moverem caput*] id est, rideremne & ludificarer vos: ut 2. Reg. 19. 21. 5 *Fortificarem*] *ὀνόματι*, subjectio sui officii quod præstiturus esset. 6 *Si loquar*] Secunda pars *A. I. I. I.*, narratio flagellorum Dei & injuriarum quam ab amicis accipiebat Ijob: ut harum partium inter se comparatione amplifictur indignitas facti. *Si loquar autem*] id est semper, loquens & tacens doloribus excrucior, proinde sequentia ostendunt usque ad ver. 10. 7 *Fatigat me*] dolor meus. *Desolasti*] Apostrophe ad Deum. *Catu*] id est familia, sup. 1. cap. & amicis. 8 *Proteste est*] quanto per fatigat me dolor. 9 *Ira sua*] metaphoricè locutiones, de Deo humanitus dictæ. 10 *Descendunt contra me*] id est inflant buccas, & pleno ore debacchantur in me: locum narrationis membrum, ut observatum est in ver. 6. *Probro se percutiunt*] id est, me palam in os afficiunt inhumanissimis contumeliis. 11 *Dedit me*] Amplificatio superioris querimonie a damnis antè acceptis Chalæorum & Sabæorumque operâ, sup. cap. 1. & Dei ipsius manu, versu sequente: quorum utrumquè exaggeratur ex constantia temporis: quod tum maxime ex insperato accidit tanta calamitas, cum secundis rebus uteretur. quasi dicat, Ego cum hostium quos non offenderam injuria, tum manus Dei violentia pressus, omnino diffusus; his duobus verbis: sed accedit jam ab amicis istis cumulus iste calamitatum, ut in me certatim velut in scopum jaculentur, adeoque in virum Deo & hominibus exosum: quod hic allegoricè verbis castrensibus exponitur. *In quo*] Chaldæis & Sabæis. *Me*] id est res meas: *synecdoche*. 12 *Disrupit*] igne & turbine, sup. cap. 1. 13 *Iaculatores*] uxor, amici, & alii convitiis me proscindentes. *Diffecat renes*] id est, morbis & malis, tanquam immixtis telis, unde quaque confodit totum corpus meum & ejus intimas partes: tum supra præcordia, ubi jecur cum felle situm est, tum infra præcordia, ubi renes uelut sagittæ transeverberat. 14 *Irrumpit*] id est, infligit mihi subinde recentes plagas venarum in luctu, ignominia, squalore, & præsentissima morte versatur. *Confus*] id est, adeo manant ulcera corporis mei, ut lugubris amictus, quem primò superiorum ærumnarum causa indueram, sup. 1. & 2. carni meæ quasi confusus hærent. 15 *Cornu meo*] id est, robore & gloria mea. 16 *Adest umbra*] id est, caligant oculi mei tanquam id est, malefici illud quod exprobrat mihi amici mei. 17 *O terra*] Exordium patheticum: cuius summa est, Ijobum terram & res omnes creatas obtestari, ut innocentie ipsius testificationem edant: in primis verò Deum, ut partim ad dem maleficiū me quod obicitis patravi, illud revelet ac testificetur terra. *Ne sit locus*] id est, ne in cœlū efferatur recipiarve clamor meus, si sum eiusmodi. 19 *Etiam*] prior causa imprecationis a testimonio Dei & conscientie sibi redarguat, partim Ijobi causam prober. *Ne tegas*] imprecatio hypothetica. quasi dicat, si quam cæcæ & involutæ causæ quam in sequentibus acturus est, quasi dicat, a Deo cum lachrymis peto ut disceptet, &c. 21 *ut disceptet*] Status causæ duplex: Alter, ut alterutram partem litigantem adversus Deum compescat autoritate sua; alter, ut causam hominum inter se litigantium definiat. 22 *Nam anni*] ætiologia constitutionis causæ quæ modò dicta est, a persona sua. quasi dicat, Deum vellem in præsentia disceptationem in se recipere, quia ad mortem propero: *litigare*] ut sup. 7. 9. & 10.

CAPUT XVII.

- 1 VANDO QUIDEM non sunt ludificationes apud me;
 sed in exacerbatione istorum pernoctat oculus meus:
 "Dispone, quæso, conspōsorem mihi tecum: quis est?
 "manui meæ plaudatur.

d Heb. con-
 spondere mi-
 hi: infiniti-
 vus pro no-
 mine.

- 3 "Nā animū istorū" abscondisti ab intellectu: idcirco nō exaltabis)
 4 *Heb. adulationi indicet amicos: hypallage.* Qui^b adulationem indicet amicis: ita ut oculi^c deditorum ei deficient.
 5 *Heb. filiorum eius adulationis.* "Nam statuit me, ut parabola populis; & quidem^d ad tympanum trita, ante eos sim:
 6 *d Heb. tympanum, ut ita dicamus, tympanizationis.* Adeo^e ut caliget præ indignatione oculus meus: & membra mea velut^f umbra sint omnia.
 7 "Obstupescant recti super hac re; & innocens contra hypocritam sese excitet:
 8 *e Heb. addat fortitudinē.* Et^g contineat justus viam suam: mundusque manibus^h amplius fortificetur.
 9 *f Heb. omnes ipsi: ut i. Reg. 22. 28.* "Enimveroⁱ quotquot estis^j revertimini, & venite quæso: nam non invenio inter vos sapientem.
 10 *g Heb. possessiones cordis mei.* Dies mei præterierunt, cogitationes meæ avulsæ sunt: quas possidere solebat animus meus.
 11 "Noctem in die disponunt: cum illuxit dies, propinqua est nox propter istas^k tenebras.
 12 "Si exspectem, sepulchrum domus mea est: in tenebris^l instruo strata mea.
 13 Foveam appello, "pater meus es: "matrem meam & sororem meam, vermes.
 14 "Et ubi jam est^m exspectatio mea? aut ipsam exspectationem meam quis contempletur?
 15 *h Heb. sepulchri.* "Vectibusⁿ sepulchralibus descendant; cum pariter in pulvere^o descendam.
i Heb. descensus eris.

A N N O T A T I O.

1 Quandoquidem] Secunda pars *κατασκευῆς*, petitio, cujus causæ summam, ver. 1. & petitionis summa, ver. 2. cōtinentur. *Ludificationes*] id est, criminationes quibus isti ludificantur me: metonymia. In exacerbatione] id est isti dies noctesque non cessant exacerbare animum meum. 2 Dispone quæso] id est, effice ut unus aliquis tuam & meam causam uno patrocinio defendat adversus istos, & tua ac mea causa vadimonium respondeat. Inest autem huic forensi loquendi formulæ synecdoche, cum petit sponfore vadimonii, id est, qui consponso vadimonio se sistat, causam agat utriusque, &c. *Manus meæ*] id est, spondeatur mihi porrecta manu ab eo quisquis sit: synecdoche sunt verbi muni spondentium forma: cui similis est jeremæ 50. 15. 3 Nam animum] *ἐγὼ αἶψα* causatam quæ posita sunt ver. 1. primum a persona adversariorum, ver. 3. & 4: deinde a sua, versibus sequentibus. *Abscondisti ab intellectu*] id est, nihil intelligunt, ac proinde causa cadent. *Non exaltabis*] secundū illos judicando. 4 Deficiant] id est, torus fusi abeant, dejectis in terram oculis. 5 Statuit me] scilicet amicorum adulatorio. 6 ut caliget &c.] id est, animum exhaustiar ac viribus. *umbra*] corporis, ac non amplius corpus: hyperbole. 7 Obstupescant] id est, animo, dictis, & factis viri boni gloriantur in Deo, & de hypocritarum confusione exultant: summus finis agendum argu-mento avertatur. 8 Contineat justus] id est, perseveret in sua justitia, ac non istarum offensionum reprehensione sermonum antecedentium: altera, querimonia tristis de miseria conditionis suæ. *Revertimini*] id est, reverti- pascite. 9 Enimvero] Epilogus, cujus partes sunt duæ: una, hortationis ad amicos conjunctionem argu- mala efficiunt, ut dies quamvis lucidus mihi sit nox: prout sequentibus explicatur. *Tenebras*] id est, calamitates, ut sup. 15. 22. 10 Cogitationes] de diebus meis & statu illorum recuperando. 11 Noctem in die] id est, præsentia hæc me adiacendum in sepulchro compono, qui tenebrarum est locus, sup. 10. 21. 12 Si exspectem] id est, tuus domus- sticus sum, ut filius parentum. *Matrem meam*] id est, cognationis vestra sum: hyperbolæ, quibus significat se jam omnem istius vitæ cognationem & vltum abdicasse. 13 Pater meus] id est, quibus significat se jam spectionem istam quam proponitis accendere: aut quis ita dejectus & morti proximus, vitæ præsentis redintegrati- onem contemplari? sic loquitur ex præsentē sensu carnis, prout iudicium fieri poterat humanitus. 14 Et ubi] quasi dicat, quid est quod in animo meo possit ex- *sepulchri*] id est, mox videbitis istas expectationes quas prædicatis, unā cum corpore feretro offerri in sepulchrum, unā intercident cum hac vita mea.

CAPVT XVIII.

Bildad Ijobum gravissimè increpat, velut omnia sibi arroganti, & amicorū monita iudi- ciaq; Dei damnantem: deinde elegantissimis allegoriis improborum statum infelicē percurrit.

"Quousque imponetis fines sermonibus? quousq; in-
structis, ut postea loquamur?

discerpit animam suam ira sua, an propter te derelinque-
refigetur rupes e loco suo.

in improborum extinguitur: neq; splendet scintilla ignis ejus.

nebrofa est in tētorio ejus: & lucerna ejus in eo extinguitur.

ntur gressus roboris ejus: & dejicit eum consilium suum.

nittitur in rete pedib. suis: & in cassem cōtinenter ambulat.

dit calcaneo laqueus: constringens praevalet ei "horridus.

ditus est in terra funiculus ejus: & decipula ejus in semita.

naq; perturbãt eum terrores: & disjiciunt eũ ad pedes ejus.

elicum robur ejus:&" calamitas comparatur ad latus ejus.

lit vectes cutis ej⁹, comedit vectes ej⁹ primogenit⁹ mortis.

in tentorio ejus fiducia ejus, adigit eū ¹terror ad regē ⁹terrorū.

nte in tentorio ejus *terrore*, ex quo non est ejus; spargitur su-
lum ejus sulphur

radices ejus exarescunt: & superne succiditur.

radices ejus exarascunt: & supernè succiditur ramus ejus.
ria ejus perit e terra: neque nomen ejus in plebis

na ejus perit e terra; neque nomen est ei in plateis.
tura luce in tenebras. & a terra habitabili deturbatur.

tur a luce in tenebras; & a terra habitabili deturbatur.
Filius ej. neque nepos in populo ej. neque fructus ej.

lius ei, neque nepos in populo ejus; neque superstes *est* in
bus ejus.

jus stupent posteri. & præsentes apprehenduntur horrore

visitavit tabernacula iniqui: & iste locus *quiri*^d non agno-

habitant tabernacula iniqui; & ille locus viri non agno-
m fortem.

a Heb. in facie plateæ.
b Heb. deperit luteum, de turbat eum: impersonaliter sumptū, ut sup. 7. 3.
c Heb. apprehendūt horrorem.
d vel, quem non agnoscit Deus fortis.

ANNOTATIO.

A N N O T A T I O.

1. *Disce* Istius responsionis summe partes sunt duae. Exordium patheticū constans pura reprehensione Ijobi, usque
 ad ver. 5. & Propositio, ad finem usque; cuius status est, ut cum que se Ijob pertinaciter velit defendere, tamē abunde ex
 comparatione iustitiæ Dei cum iudiciis præsentibus & dictis factiq; Ijobi, amicorū dicta confirmari, Ijobi verò con
 fessari. 2. *Quoniamque* Exordium ex abrupto, velut hominis se in medium sermone Ijobi inferentis perturbato a
impetu plurale est ironici per concessionem, quasi dicat, quandoquidem tu unus in sententia tua instas omnium
 nolui haberi vis, esto sane; an continuo dignum est ut ille sententiā in dicas nobis arbitratus tuo? deinde per gradationem;
 deus ut docendi nos autoritate tibi uni arroges, & loquendi formulas præscribas? 3. *Quare repuramur* [secun
 dū] locus ab indigno, per gradationem. quasi dicat, an dignum est nos a te toties proscindi, ac non maioris fieri quā
 beatæ rationis expertes, & cum rebus sordidissimis & abjectissimis comparari? sup. 12. 7. & 17. 3. & 9. 4. *Ogni* al
 tum membrum Exordii ex 7. & 8. & 9. ab impossibili, amplificatum illustri comparatione, hoc modo: tu ipse vides
 veraciter Ijob. sup. 13. 14. putare te qui ultra in perniciem tuā cortus, efficere posse ut omnia sursum deorsum ferantur
 et ceterum Ijob. sup. 13. 14. putare te qui ultra in perniciem tuā cortus, efficere posse ut omnia sursum deorsum ferantur
 de abundantia tæne misceatur? atqui perinde facis cum ordinē iustitiæ Dei oppugnas, arrogans iustitiam tibi ac proin
 ficator hominum, & sapientissimæ istius administrationis convelleres: nā idem est iustissimus admini
 strator hominum, & sapientissimus omnium creaturarum rector Deus. 5. *Imò* Propositio theos, id est, documentū
 universalis de infelice impiorum exitu: cuius accommodatio ad Ijobum aut tacite fiebat, aut a Ijobo in capite sequēte
 interrupta est. *Lux* sic refellit propositionē Ijobi dicentis, ut cum que sibi bene sit conscius: tamen extingui dies suos,
 sup. 23. *Scintilla* id est, vel tantillum prosperitate utitur. In vetere codice manu scripto mutata litera una legitur,
 nobilis ignis eius, quod per gradationem ira accipiendum esset, neque lucem eius duraturam, neque tum quidem
 tam ingentem focum accenderit præbiturū lucem. est autem his duobus versibus prima allegoria lucis ad figuran
 dam conditionē improborum. 6. *Lux tenebrosa* id est, aut imaginaria est prosperitas, si qua est: aut statim disperit.
 7. *Angustur* Secunda allegoria a feris & avibus, quibus semper comparat sunt tenebræ, quas ostendit quam libe
 prosperitate improbi, ut firmissima videatur, esse per exiguam & per angustam, adeoque suis consiliis necesse ita con
 firmat dictum Eliphazi sup. 15. 20. & seq. 8. *Immittitur* Deo disponente, & illum suo ipius facto deturbante. 9
Horridus nimium venator five aueps, ut sup. 15. 11. *Circumquaq;* tertia allegoria ab exemplo forensium reorū,
 horridissimis eriminibus tenetur, usque ad ver. 16. *Terrores* iurlictores & apparitores regis, cuius meminit ver. 14.
 & cum isti satellites in tota hac allegoria nominantur. *Disjiciuntur* id est, fugientis & vagabundi vestigiis insistant,
 persequendo reū, donec fiant regi. 12. *Fit famelicū* i. spoliatur omni bonis, quæ in indice relata annotantur fisco.

Calamitas id est, tormentis subicitur, & tunditur lateribus, ut mancipia & fontes tundeantur olim. ¹³ *Comedat &c.* id est, gravissima fame premitur, dum cognoscitur causa ejus: hyperbole. *Vestes ejus* id est, artus qui trunco corporis, ut vestes, infixi harent. *Primogenitus mortis* id est, cruentissima mors ac funestissima. nam Hebrei res summas in tuo genere primogenitas vocant, quasi dicas duplas: metaphora sumpta a primogenitorum jure, de quo Deut. 21. 17. sic Jesechahhja 15. 3. ¹⁴ *Abulsa &c.* id est, omnibus quibus confidebat, puta liberis, familia, bonis, & si quæ sunt ejusmodi, deportatis, omnia addicuntur regi. *Regem terrorum* id est principem, qui terrori est improbis. Est autem hæc periphrasis mortis improbos percellentis, ut præcedente versu. ¹⁵ *Habitante* id est, postquam causa cognita ab illo abjudicata sunt bona, immittuntur lictores ad incendendas ædes ejus, in facti perperam detestationem. ¹⁶ *Inferne* quarta allegoria, qua idem fuerat usus sup. 8. 16. & sequentibus. ¹⁷ *Memo-ria ejus* Apodosis sive accommodatio superiorum allegoriarum ad thesin de statu improbi, ut oblique perstringat Ijobum. Sunt autem hæc summa illius capita: ignominia, ipsius & posterorum excidium, omnium admiratio & horror de judicii in eum, ac postremo cædis illius obliteratio.

CAPUT XIX.

Ijob rejectis superioribus contumeliis amicos explicatione suarum arumnarum ad misericordiam hortatur, fidem & innocentiam suam palam fieri optat testificatione Dei, & beneficio resurrectionis vitæ æternæ se consolatur: postremo illos dehortatur ab insectatione sui.

1 RESPONDENS VERÒ IJOB, DIXIT:

2 **R** "Quousque mœrore afficietis animum meum; & atteretis me sermonibus?

^a Heb. decem vicibus.

^b Heb. verè.

3 Iam "decies ignominia affecistis me: non erubescitis quòd obfirmatis vos contra me.

4 "Enimverò esto, erraverim; mecum pernoctet error meus.

5 An verò contra me amplificare debetis probrum meum; & disceptare contra me?

6 "Agnoscite jam quòd Deus subvertit me; & rete suum circumiecit mihi.

7 En exclamans violentiam, non tamen exaudior: vociferanti non adest judicium.

8 "Viam meam sepsit ut non possim transire; & semitis meis tenebras apposuit:

^c Heb. gloriam meam a me nudavit: hypallage.

9 "Gloria mea me nudavit; & amovit coronam capitis mei:

10 "Demolitus est me circumquaque" ut abeam; & amovit tantam arboris expectationem meam:

11 Et accedens contra me iram suam, reputavit me sibi sicut hostes suos:

12 Simul advenientes turmæ ejus, aggerarunt contra me viam suam; & castra fecerunt circa tentorium meum.

13 "Fratres meos procul a me abegit; & familiares mei tantum abalienant se a me:

^d Heb. inextraneum.

14 Desinunt propinqui mei, & noti mei obliviscuntur mei:

15 Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ extraneum reputant me; alienigena sum in oculis eorum.

16 Servum meum inclamo, sed non respondet; dum ore meo deprecore eum:

17 "Spiritus meus alienus est uxori meæ; utcunque supplicem per flios ventris mei:

18 Etiam parvuli spernunt me; cum surgo, obloquuntur mihi:

^e Heb. secreta mei.

19 Abominantur me omnes homines intimi mihi; & quos diligo adversantur mihi:

20 Cui

Caput XIX.

33

20 Cuti meæ ut carni meæ adhærent ossa mea; denique ereptus sum cum cute dentium meorum.

21 Misere mini mei, misere mini mei, vos amici mei, quia manus Dei plagis afficit me.

22 Quare persequeremini me, sicut Deus fortis? & carne mea non saturaremini?

23 O si quis jam daret ut scriberentur sermones mei: o si quis daret ut in libro exculperentur:

24 Stylo ferreo atq; plumbo, in perpetuum in rupe inciderentur.

25 Attamen ego novi redemptorem meum viventem: & postea norem super pulverem resurrecturum:

26 Proinde postquam evigilavero & vermes confoderint istud; tamen carne mea me visurum esse Deum.

27 Idem qui sum, ac non alienus visurus sum mihi, & oculi mei aspicient: postquam consumpti fuerint renes mei cum sinu meo.

28 Quin imò dicere deberetis, quid persequeremur cum? cum raderet rei insit mihi.

29 Metuite vobis a gladio: nam æstus iræ habet pœnas iniquitatum vobis; ut cognoscatis quod ex jure est.

fHeb. a facie gladii.
gHeb. iniquitates gladii.

ANNO TATIO.

Hujus responsionis Ijobi summæ partes sunt tres: ἀνακένω siue confutatio superiorum criminationum, compuncta deprecatione pathetica, usque ad ver. 23. κατακένω siue confirmatio fidei & innocentie suæ: & Conclusio de amicorum erga se officio. 2. Quomodo] Exordium ἀνακένω ex abrupto, ad refellendum illud quo utebatur Iob. Supra 18. Sunt autem illius loci duo: unus, ab injusto, ver. 2; alter, ab inhonesto & maxime importuno, ver. 3. 3. Deser] id est, multoties: finitus numerus pro infinito, ut Levitici 26. 26. 4. Enimvero] primus locus ἀνακένω siue per concessionem dictus, & τὴν ἀδικίαν, ab injusto, nam sic argumentatur Iob: Jam professus sum iniquitatem fidei & conscientie meæ: sed ut illud taceam, & confitear me errando provocasse iram Dei, an contumacem est vobis, ut miseras accumuletis mihi? 5. Pernoctet] id est, adhuc hæream in errore meo: meta-phorice] jam] alter locus ἀνακένω siue τὴν πένεπτος, ab honesto: honestum esse ut calamitates afflicti cogitantur, & misericordia de illis capiat, quas propterea Iob explicat, usque ad ver. 21: deinde amicorum misericordiam implorat. 6. Subvertit] id est, de pristino statu dejecit, quasi volucrum irretitam. 7. Non tamen exaltabit] id est, non sublebor ab istis calamitatibus. 8. Viam meam] ut supra 3. 22. 10. Demolitus est] id est, ablatum est: & deruit, tanquam terram arboris radicitus extirpandæ. 11. Ut abeam] id est, peream. 12. Amovet] id est, evulsum me fecit me, sine spe restitutionis. 13. Turmæ ejus] id est, multiplices copie afflictionum ipsi ministrantium contra me: elegans allegoria a forma castrorum. 14. Fratres meos] id est, auxiliariis destituit me: quod alterum est id est, averit facie suā a me, ac si gravē olentem halitum a me non posset ferre. 15. Per filios] id est, per sanctū jus consanguinitatis. 16. Alienus, &c.] id est, alienus a me, ac si gravē olentem halitum a me non posset ferre. 17. Alienus, &c.] id est, alienus a me, ac si gravē olentem halitum a me non posset ferre. 18. Per filios] id est, per sanctū jus consanguinitatis. 19. Ut carni] id est, ut naturaliter solent adhærere carni. 20. Cum cute] id est, labiis, quasi diducatur, & in æternum testata fieret æquitas causæ meæ. 21. Misere mini] tertius locus ἀνακένω siue confirmatio fidei & innocentie suæ, duobus versibus. 22. Quare persequeremini me] quasi dicat, latis esto vobis carnem meam: neque velut immanes feræ etiam ossa quæ supersunt comminuite. 23. O si quis] κατακένω siue confirmatio fidei & innocentie suæ, duobus versibus. 24. Stylo ferreo] id est, cælo ad literas exarandas: Plumbo] id est, cælo ad literas exarandas: Plumbo] id est, cælo ad literas exarandas. 25. Attamen] Altera pars confirmationis, ἐπαφροσύνη siue correctio superioris dicti, sed quid est opus me tantopere laborare de probanda vobis justitia mea, aut palam & in æternum apud homines confirmanda: hæc verò demum est gloria mea, nimirum testificatio conscientie meæ: qua ita acquiesco in provisionibus Dei de resurrectione & vita æterna mihi ipsi obventura, ut hoc me adversus omnium tentationum prosequamur personā meā ab interitu tandē vindicaturus est in æternū adventu suo, tū causam meā nūc a procellis totius mundi & contumeliis vestris. Est autē is Deus Pater in Filio per Spiritum. 26. Viventem] ac proinde ut cunctas causas meas redivivum die resurrectionis in adventu Christi: nam posterior homo, qualis in resurrectione futurus est, cum hoc priorē comparatur, ut 1. Cor. 15. 42. 27. Idem qui sum, &c.] id est, ego ipse hac mea ipsius carne, hæc oculis, 1. Corin. 15. 53. & sequentibus.

28 *Quin imò*] Conclusio ab officio amicorum duplici; uno, erga Ijobum, ut sanctè de illo cogitarent & humanitate prosequerentur eum, ver. 28: altero, ut se coram Deo agentes sanctè componerent, & sibi metuerent a vindicta ejus, si secus porro facerent. *Cum radix, &c.*] id est, cum fide in Deum radicans perrexerim in integritate mea. 29 *Nam astus*] id est, cum efficitur ut in iram effervescat Deus, non possunt subterfugi gravissima supplicia quæ penes eum sunt. *Ut cognoscatis*] id est, ut saltem metu & horrore judiciorum ejus ad officium cognoscendum revocemini.

CAPUT XX.

Tzophar occasione ex verbis Ijobi sumpta eandem propositionem de misero improborum exitio repetit: & a justitia Dei, exemplis ordinariis, atq; autoritate verbi divini confirmat.

- 1 **G**VI respondens Tzophar Nahhamathites, dixit:
 2 "Propterea cogitationes me reducunt ut loquar: propter
 illud inquam festinatio mea est in me.
 3 Castigationem ignominiosam mihi audio: sed spiritus
 ex intelligentia mea jubet me respondere.
 4 "An hoc nosti? ab æterno, ex quo posuit Deus hominem super
 terram,
 5 "Cantum improborum a propinquo, & latitiam hypocritæ usque
 ad momentum esse?
 6 "Si ascenderit in cœlos excellentia ejus; & caput ejus nubem ipsam
 attigerit:
 7 Sicut stercus ipsius, in perpetuum peribit: qui viderant eum, dicet,
 ubi est?
 8 "Tanquam somnium avolat quod non inveniunt; & fugatur ut
 visum nocturnum.
 9 Oculus qui contuebatur eum non perget: neque amplius contem-
 plabitur eum locus ejus.
 10 "Filii ejus student gratificari tenuibus: etiam manus ipsius co-
 guntur restituere substantiam suam.
 11 "Ossa ejus implentur peccato adolescentiæ ejus: donec cum eo in
 pulvere jaceat.
 12 "Quamvis dulce in ore suo malum, celaverit sub lingua sua;
 13 Parcens ei non dereliquerit illud: sed continuerit illud intra pa-
 latum suum:
 14 "Cibus ejus in viscera ejus conversus, fel aspidum fit in ipso.
 15 Opes absorpsit: & evomit illas: è vêtre ejus depellit eas Deus fortis.
 16 "Venenum aspidum suxerit: occiderit eum lingua viperæ.
 17 "Ne spectet rivos, flumina, torrentes mellis & butyri.
 18 Restituens laborem ac si non absorpsisset, compensatione o-
 pum suarum, utique non exultabit.
 19 Cum quassat, cogitur derelinquere tenues: cum domum rapit,
 non extruit eam.
 20 "Nam nihil experitur tranquilli in ventre suo: cum re desiderabili
 sua non proripit se.
 21 "Non est residuum cibo ejus: propterea non manet prosperitas ejus.
 22 Cum implenda esset sufficientia ejus, angustia est ei: omnis ma-
 nus mo-

*a Heb. igno-
minia meæ.*

*b Heb. apo-
nere homi-
nem.*

*c Heb. in me-
dio palati.*

*d Heb. in me-
dio ejus.*

*e Heb. opib.
compensatio-
nis suæ: hy-
pallage.
f Heb. dere-
linquit.*

nus molesti invadit eum.

23 Cum esset impleturus ventrem suū, immittit in eum Deus æstuan-

tem iram suam: quam depluit in eum loco cibi ejus.

24 Fugientem ab armis ferreis, transverberat eum arcus chaly-

beus.

25 Stringit gladium adeò ut exeat e corpore, & coruscus e felle ejus:

ab euntem invadunt terrores.

26 Omnes tenebræ reconditæ sunt in repositis ei, consumit eum i-

gnis non accensum flatu: conteritur superstes in tentorio ejus.

27 Retegunt cœli pœnam iniquitatis ejus; & terra insurgens in eum.

28 Demigrat proventus domus ejus: defluunt pœnæ in die iræ il-

lius.

29 Hæc est portio hominis improbi a Deo; & possessio ejus indi-

cta ei a Deo forti.

gHeb. indice
re ipsi a Deo
forti.

ANNOTATIO.

1. *Disti.* Hujus responsionis summæ partes sunt tres: Exordium, ver. 2. & 3. καὶ ἀποκρίνην. Hæc confirmatio superioris propositionis. Improbis malè esse, ver. 4. ad 29. & Conclusio. 2. *Propterea* quòd dicis nobis metuendum esse ab eis, & explorandum quid sit ex jure: supra 19. 29. Est autem hic exordium constans duabus partibus: quarum una prædicationem facit & necessitatem proponendæ istius doctrinæ ostendit ἐκ τῆς δίκης, ab iusto, quod objecerat Ijob; al- tera ad honesto per concessionem, ver. 3, qua ostendit Tzophar se hoc ipso ponte carni & infirmitati Ijobi cedere, ut in officio probis; se illis nihil moveri, ac proinde nolle refellendis illis operam dare; sed tantum iis rebus in me- dia offerendis, quarum testimonium perhibeat Spiritus Dei spiritui suo. *Festinatio* id est, studium eloquendi summi, urget, & accelerat me. 3. *Respondere* ad quæstionem videlicet, omittis probis quæ in nos conjicis. 4. *Confirmatio* in *exordis* sive propositio, Malis malè esse: quam eò gravi is entitiat, quòd nominatim appellat conscientiam Ijobi, & exempla omnium temporum adducit. 5. *Canum* id est, prosperitatem: metony- ca. *Propter* id est, modò tantum & recens cepisse, ac mox finire. 6. *Si ascenderit* Ægyptiam superioris propositionis, ulque ad finem capitis. est autem hic primus ejus locus per concessionem hyperbolicam. 8. *Tan- quam somnians* alterum simile ad amplificationem superioris loci, de vanitate & interitu improbi. *Quod non* id est, quæsem non invenient somnantes, eum evigilant: sic Ies. 29. 7. & 8. 9. *Locus ejus* ut supra 7. 10. 10. *Secundus* locus de calamitate improbi, non ipsum tantum, sed posteros etiam pervadente. *Student gra- tificari* id est, tenuiores sunt ipsi tenuibus. *Substantiam suam* quam tenuibus ademerat. 11. *Ossa* amplifica- tio prioris loci de persona malefici: per comparisonem prosperitatis quo abulus est, cum flagellis & iudiciis Dei loquens. *Peccato adolescentiæ* id est, supplicii antea cæ vitæ inde ab adolescentia hominem totum pro- batur, velut tabes aut putredo exedens ossa ejus. 12. *Quam vis* allegoria de statu improborum, quinque versi- bus, quæ improborum mala cum cibis comparantur, quæ ipsis venenata & exitia dicuntur esse. *Cela verit* ni- hil aliud velut cibum mandens. 13. *Non deliquit* id est, non exspuerit, ut sequens membrum ostendit. *Non* autem verbis figurat hypocritam, & oblique Ijobum perstringit; docens Deum pœnas ab illo reposcere nò qui- bus palam malè a cæ vitæ: sed malæ mentis & mali animi, cujus venenum ipse cogatur ebibere. 14. *Cibus* id est, malum quod comparabat animo, ut cibus comparatur ore. *Fel aspidum* id est, fit venenum lethale ei. 16. *Peccatum* sive, *et c.* id est, perinde cederet ipsi maleficium suum, ac si venenum hausisset potentissimum, aut a vi- perâ fuisset morsus. 17. *Nespeller* elegans apostrophe, quasi exultantis adversus improbum, & ingentem illius expectationem ludificantis, cum illustribus hyperbolis. *Revos* id est, affluentiam rerum secundarum, sivarium, & sicutur sibi ex animi sententia succedentium. 18. *Laborem* id est, res alienas labore partas. *Exulabit* id est, sicutur sibi ex animi sententia succedentium. 19. *Nam* ætiologia superioris doctrinæ de vana felicitate improborum, per superioris allegoriam cibi. 20. *Non est residuum* id est, totum alimentum ei adimitur, ut Psalmo 59. 22. *Angustia est ei* partim a terroribus conscientie, partim ab hominibus quos molestia affecerit, sentit angustias tum maxime, cum se fructurum putat copie cornu & abundantia summa: sic deinceps sequentia. 25. *Exeat* id est, trans- eunt corpus & viscera effundat. *Coruscus* gladius: nomen est ex epitheto: vide Ies. 21. 15. *Ab euntem* id est, dum ista effugit, ruit in alia: sic Hhamor 5. 19. 26. *In repositis ei, et c.* id est, asservatis ei a Deo. *Non accen- sum* id est, sponte ardentem, ut stipula aut stupa: ut Ies. 1. 31. & 5. 24. ita comparatus est ad incendium, ut cremi- gentes iudicium Dei. 28. *Demigrat* iulcescente & pœnas reposcente terra: nam hic versus per hysterosin mem- borum duo maledictionum genera explicat, quæ denuntiantur superiore versu, a terra & a cælo. *Defluunt* id est, stillant & ingruunt e cælo. 29. *Hæc est* Conclusio, qua Tzophar conatur Ijobum adducere in sententiam suam ab operibus Dei & ab autoritate verbi ejus.

Ijob aculeis Tzopharis stimulatus gravius amicos increpat; propositionem ipsorum de infelicitate improborum confutat ratione, exemplis, & autoritate Dei: qua deinde nominatim sibi accommodat, & amicorum consolationes responsa, arguit.

1 RESPONDENS VERÒ Ijob, dixit:

a Heb. audiendo.

2 **R** "Audite" continenter sermonem meum: & sit istud loco consolationum vestrarum.

b Heb. eloqui meum.

3 **R** "Ferte me dum ego elocutus fuero; postmodum verò eloquium meum subsannato.

c Heb. abbreviaretur: sic Exodi 6, 8.

4 "An ego apud hominem querimoniam meam instituo? & si est cur conquerar, non angustaretur spiritus meus?

5 "Respicite ad me, & stupore corripiamini: & apponite manū ad os.

6 "Certè si recorderer, confestim conturbarer: & apprehenderetur caro mea horrore.

7 "Cur improbi vivunt? veterascunt? etiam valent viribus?

8 Semen eorum firmum est ante eos cum eis; & prognati eorum in oculis eorum.

d Heb. liberat.

9 Domibus eorum pax a pavore est: neque virgâ Deus instat eis.

10 Bos ejus init, nec ejicit semen: enititur vacca ejus, neque abortit.

11 Emittunt ut gregem parvulos suos: & nati eorum saltitant.

12 Sumunt tympanum & citharam: & lætantur ad sonum organi.

13 Inveterant in bono dies suos: deinde momento in sepulchrum descendunt:

14 "Qui dicebant Deo forti, recede a nobis: nam notitiā viarum tuarum non delectamur.

15 Quid est omnipotens, ut colamus eum? aut quid proficiemus, cum intercedemus apud eum?

16 "En non est in manu eorum bonum eorum: consilium improborum procul abesto a me.

17 "Quoties lucerna improborum extinguitur, & supervenit eis interitus ipsorum, dolores impertitur Deus ira sua?

18 Quoties sunt ut palea coram vento, & ut gluma quam surripit turbo?

19 Quoties Deus reponit filiis illius iniquitatem illius, rependit illi & cognoscit?

20 Quoties vident oculi illius perniciem suam, & de aestuante ira omnipotentis bibit?

21 Nam quod est studium illius de familia sua post se, cum numero menses illius truncabuntur?

22 "An Deum fortem quisquam docebit scientiam: quia ipse excelsos judicet?

23 "Hic moritur in robore perfectionis suæ: totus tranquillissimus & quietus:

24 Cu-

- 24 Cujus mulctralia plena sunt lacte: & medulla ossium ejus irrigua est.
- 25 Ille verò moritur animo amaro; qui non fructus est bono.
- 26 Pariter in pulvere jacent: & vermis obtegit eos.
- 27 En novi cogitationes vestras: & commenta quæ de me iniquè ^{e Heb. violè} terfacitis.
- 28 Vos dicere, ubi est domus ingenui? & ubi tentorium habitacionum improborum?
- 29 An non interrogastis transeuntes viâ? & signa eorum non agnosceitis?
- 30 Nam in die calamitatis subtrahitur malus: in die indignationum exportantur mali.
- 31 Quis indicat ei in faciem viam ejus? quod ipse fecit quis rependit ei?
- 32 Tandem ipse in sepulchra effertur: & apud tumulum assiduus est.
- 33 Dulcescunt ei glebæ vallis; & post se omnes homines trahit, ut antecum fuerunt innumeri.
- 34 Quo modo ergo consolaremini me vanitate: cum responsionibus vestris reliqua sit prævaricatio?

ANNOTATIO.

1 Dixi] Istius orationis, quæ tota est ἀνακρίσις, partes sunt tres: Exordium faciendæ audientiæ causæ, a versu 2 ad 7: propositio ἀνακρίσις, a versu 7 ad 34: & Conclusio, ver. 34. 2 Audite continenter] id est, ne me interpellare aut absumpserim sermonem meum, ut antè aliquoties fecistis. Est autem primus locus Exordii ab officio eorum. quasi dicat, quandoquidem non potestis me alia ratione consolari, saltem silentio me iuvate, & si patienter me audietis, ponam hoc in consolationis loco. 3 Ferte] amplificatio superioris loci. quasi dicat, saltem ad tempus ferte, &c. 4 An ego] secundus locus exordii a consilio suo: non est mihi, inquit, res vobiscum, aut cum ullo homine; ad Deum fertur oratio mea, qui ex postulandi facultatem non intercludit mihi. Si est cur] tertius locus in re meâ ab honesto: in honestum atque inhumanum est vos mihi interciperet facultatem conquerendi in angustia spiritus mei. hinc oritur exhortatio ad officium humanitatis, sequente versu. 5 Respiciite, &c.] id est, istæ calamitates meæ quæ vobis ob oculos versantur, vos saltem ad stuporem & silentium adducant. 6 Certe si recordarer] id est, si vel tantum meminisset tantæ calamitatis, quam alius ferret; consterneret me sola recordatio & commiseratio illius: quanto magis vos præsentis, si animum advertetis, necessarium est obstupescere ad calamitatem meam: amplificatio situationis. Improbos esse quibus malè cedit: cuius partes sunt duæ: una κατὰ θεόν, sive generatim enuntiata de statu improborum, usque ad 27. versum; altera κατὰ ὑπόθεσιν, per singularem accommodationem ad Ijobum. Refellit autem ἀγίωµα illud, primum per argumentationem contrariam; dicitis improbitatem esse in causâ cur improbi malè pereant: quid ergo causæ est cur improbi & impii prosperentur: hæc usque ad 17. versum; deinde ab exemplo ostenditur non esse illud perpetuum; imò potius infrequentius esse ut improbi vexentur malis: ad convellendum ἀγίωµα amicorum, & argumentationem suam confirmandam. Vivunt] id est, bona constitutione corporis gaudent; prosperitate liberorum, versu 8; tranquillitate familiæ, versu 9; fortuna animalium, versu 10: cōpia & lascivia, versu 11 & 12. & tandem non languida morte utuntur, versu 13. 9 Virga] id est, castigatione ulla. 14 Qui dicebant] amplificatio argumenti superioris, a gravitate illorum impietatis in Deum, quæ blasphemis sermonibus illorum exprimitur, duobus versibus. 16 En non est] Occupatio, qua utitur Ijob, ne existimarent amici eum hac specie bere auctoritatem in res suas arbitrari suo, aut quod animus meus in studium ejusmodi rapiatur: nam mens mea & animus meus ab istis cogitationibus & consiliis absunt quàm longissimè: sed ut ostendam vanitatem propositionis vestræ. 17 Quoties lucerna] Confirmatio ab exemplo, ut supra dictum est in versum 7. Quoties, inquit, quasi digressus] id est, quæstionem habet hysterosis. 20 Bibit] id est, inebriatur & conturbatur effusis calamitatibus: frequens metaphora. 21 Nam quod, &c.] id est, ut Deus ipsum viventem non excitat malis: sic non excitat ipsum animus ejus aut conscientia, ut sit sollicitus de rebus post mortem eventuris familiæ suæ. Cum numero] descriptio ne brevi juris sive officii nostri, & facti sive eventus cum jure comparati. hic verò primum agitur de officio hominum in suspiciendis ac non definiendis Dei judiciis: quia ita statuit Ijob; cum hæc, inquit, ita se habeant, & improbi frequentius in hac vita secundis rebus, quàm adversis utantur; ne putetis aut vestrum, aut meum, aut cuiusquam mortalis esse, ut Deo præstet præsentium judiciorum legem: perinde ac si quid, qua ratione, aut quando in improbos agendum sit ignoraret. Excelsos] id est, elatos animo, & secundis rebus. 23 Hic moritur] alterum membrum

conclusionis, de facto quod communi omnium ætatum experientia monstratur, quasi dicat, insipientis est de hominibus a præsentē eventū iudicare, sapiētis verò Deo committere; cū tota hæc administratio & eventus sit ad eò hominibus incertus. *Robore perfectionis* id est, in perfectissima felicitate, quanta apud homines esse potest. 24 *Cujus multatralia* id est, qui omnibus bonis, quæ fortunæ & corporis vocant, abundat: synecdoche. 27 *En nobis* altera pars *avacrevns*, attingens singulariter personam Ijobi; cuius membra sunt duo; *exsors* five propositio, his duobus versibus; & confutatio, versibus sequentibus. 28 *Ubi est domus* Ironia, qua utitur Ijob, ut eò melius amicorum animos effingat. *Ingenus* id est, nobilis, principem antè agentis, nimirum Ijobi. *Tentorium habitationum* id est, magnificum, ex multis habitationibus constans, ut sunt pratoria & principum ædes. *Improbis* sic filios & familiam Ijobi perstringit. 29 *An non, &c.* Confutatio *in rō dōrē*; absurdum est, inquit, vos nescire quod omnibus e plebe notum est, non consilire vos quenquam, neque agnoscere. *Signa eorum* id est, exempla, quæ cū eis eveniunt, aliis sunt documento: hæc autem explicantur versibus sequentibus. 30 *Nam in die, &c.* Confutationis locus ab exemplis, *avavta πόδοτος*. nam sic respondet Ijob objectioni amicorum: quod dicis; Malos malè perire, ac proinde me in perditionem istam devenisse propter improbitatem meam, falsissimum est; cū plerunque improbi a pervadentibus calamitatibus immunes sint, nullius iudicium subeant, aut ab ullo iudiciorum ordinem cogantur. Inde enim ex contrario sequitur (quod Ijob reticet) in viros bonos istas calamitates incidere. 32 *Tandem ipse* Occupatio objectionis istius; Atqui in sepulchrum effertur improbus: cui respondet Ijob tribus argumentis; primum satis esse ad institutum ut commodè vitam transegerit & calamitates præveniret morte; deinde sepulchrum ipsum consolationi esse, quod vacuum sit ab istis calamitatibus & mutationibus, ut supra 3. 16. & sequentibus, & 10. 22. postremò quod morte nihil accidit ei, quin cum omnibus hominibus omnium ætatum communis sit. 33 *Dulcescunt ei, &c.* hyperbolæ, per prosopopœiam sensum & humanas actiones mortuis tribuentes. 34 *Quomodo* Conclusio, qua asserit Ijob ex superioribus, inanes esse tum consolationes tum disceptationes eorum: consolationes quidem, quia vanæ erant, & nihil ad se accommodatæ; disceptationes verò, quia etiam in Deum & in Ijobum altercando peccabant.

CAPUT XXII.

Eliphaz Ijobum a contentione adversus Deum revocans iustitiam Dei asserit, iniustitiam & impietatis Ijobum arguit, exemplo diluvii deterret, & ad seriam resipiscentiam ac tempestivam revocat, adjunctis Dei promissionibus.

- 1 **V**i respondens Eliphaz Temanites, dixit:
 2 "An Deo forti prodesse potest vir? cū prodest, ex
 3 eo prosperatur *Deus*?
 4 "An oblectationi est omnipotenti, quod iustificas
 5 te? aut an lucro, quod integras asseris vias tuas?
 6 "An de religione tua argueret te? veniret tecum in
 7 iudicium?
 8 Nōne malitia tua multa est? neque est finis iniquitatibus tuis?
 9 "Nam pignus acceperis a fratribus tuis immerito: & "nudos nuda-
 10 veris vestibus suis:
 11 Non aquam bibendam lasso dederis: & a famelico prohibueris
 12 panem:
 13 Prætereà viri "lacertosi fuerit terra hæc: & "acceptus persona habi-
 14 taverit in ea:
 15 Viduas dimiseris vacuas: & lacertus *uterque* pupillis contritus fu-
 16 erit:
 17 "Ideoque circumstant te laquei: & perturbat te pavor repentinus:
 18 Aut tenebræ, ne videas; & agmen aquarum obtegit te.
 19 "An non *Deus* est, inquis, in altitudine cœli? & aspice summitatem
 20 sydera ut excelsa sunt.
 21 Ideò dicis, quid nosceret *Deus* fortis? an per caliginem "judica-
 22 ret?
 23 Densæ nubes latibulum sunt ei, ut non aspiciat: & ambitum cœ-
 24 lorum obambulat.
 25 "An "semitam "seculi observasti, quam triverunt homines "vani?
 26 "Qui

a Heb. vestes
nudorū nu-
daveris: hy-
pallage.

b Heb. bra-
chii.
c vel elatus.

a Heb. vani-
tatis.

- 16 "Qui corrugati sunt cum nondum esset tempus; fluvio effuso in fundamentum eorum.
- 17 "Qui dicebant Deo forti, recede a nobis? & "quid facturum fuisset omnipotens illis?
- 18 Quorum domos ipse impleverat bono: "at consilium improborum procul abesto a me.
- 19 Videntes iusti "latantur: & innocens "sublannat eos.
- 20 "Cum nondum excinditur "substantia nostra; & "residuum illorum absorbit ignis:
- 21 "Assuesce, quæso, cum illo, & pacem habe: in his obveniet tibi bonum.
- 22 Recipe, quæso, ex ore ejus legem: & repone dicta ejus in animo tuo.
- 23 Si "revertêris usque ad omnipotentem, "instauraberis: si procul amoveris iniquitatem a tentoriis tuis:
- 24 "Idque ponendo pro pulvere lectissimum aurum & argentum: & pro rupe "Ophirinum aurum "fluviale.
- 25 Nam erit omnipotens lectissimum aurum tuum; & argentum, videlicet tibi.
- 26 Si tum in omnipotente te ipsum oblectabis: & attolles ad Deum faciem tuam,
- 27 Supplex orabis eum, tum inquam exaudiet te: & "vota tua persolves.
- 28 Cum primum decerneris sermonem, "præstabitur tibi: & in vis tu- f Heb. exurget vel stabit tibi.
- is resplendet lux.
- 29 Cum "depresserint te, qui locutus es in exaltatione; tum demissum oculis servabit:
- 30 Liberabit "noxium; eritque liberatus puritate manuum tuarum.

d Heb. ædificaberis.

e Heb. fluminis Ophirinum: vel fluminibus.

g Heb. non innocentem.

ANNOTATIO.

1 Dixit Hujus orationis summa partes sunt duæ: prior ἐπιτιμητική sive continens reprehensionem vitæ dictorūque Ijobi, usque ad 20. ver. posterior παρακλητική sive hortatoria ad resipiscētiā, adjunctis amplis promissionibus usque ad finem. 2 An Deo forti reprehensionis sive confutationis locus primus, ἐκ τῆς ἀδυναμίας: quo ostenditur non esse cur Ijob tantopere apud Deum & coram ipsis de sua integritate gloriatur: nam (inquit) ut homo sit optimus, non potest Deum sibi ullo beneficio obstringere; ac proinde non potes tibi ipsi coram illo confidere, quasi de ipso bene sis meritis: ut psalmes de se confiteatur Psalmo 16. 2. 3 An oblectationi secundus locus, ab in-Deo-Luce 17. 10. 4 An de religione tertius locus a natura Dei justissima; abs qua virum religiosum & sanctum non castigatum iri docet, hoc versu; sed contrā severissimam hanc castigationem arguit monimentum esse summae & infinitæ malitiæ Ijobi, versu sequente. 6 Nam pignus] secunda pars reprehensionis, amplificatio proximæ præcedentis loci de malitiā Ijobi: cuius partes sunt duæ, injuria in homines, usque ad ver. 12: & impietas in Deum, usque ad 15. ver. Harum autem criminationum quia status conjecturalis est, & magis in præsumptionibus quā certis probationibus positus: futuro utitur, pignus acceperis, nudaveris, &c. quasi dicat, necesse est ut fatearis te aut hoc, aut illud, aut omnia commisisse, si bene attenderis ad justitiam judiciorum Dei. Nudos id est, qui jam nudi sunt propter injuriam tuam. 10 Ideo, circumstant] accommodatio ad justitiam Dei, quasi ultiones iumentem de inhumanitate Ijobi, quatuor metaphoris. 12 An non Deus secundum caput confirmationis de Ijobi impietate in Deum, quam Eliphaz partim ex causa quæ agebatur: partim ex superioribus Ijobi verbis astruere conatur per misionem illius, his tribus versibus. est autem hic eclipsis qualem ante observavimus 1. Reg. 20. 34. & 2. Reg. 9. 27. Est in altitudine] quasi dicat, ideoque longissime a nobis abest. 13 Judicaret id est, iudicis partes ageret. 15 Iniquitatem vitæ quam secuti sunt, & exitum eorum, de quo versu sequente. Seculi id est, antiquam. 16 Qui corrugati sunt] id est, impenita morte abiecti sunt, & diluvio olim perierunt, usque ad ver. 20. Semitam id est, fundamentum corporis: synecdoche. Fluvio effuso] aquis diluvii terram inundantibus. 17 Qui dicebant] sua impietate & protervia, ut supra 21. 14. Quid] aliud pro justitia sua: sic Ijobum oblique morder & fodiat. 18 At

consilium lepi phonema, quod resumptis Ijobi verbis supra 21. 16. partim velut præcipit illi a conversationem hanc, tanquam indignè ea abutenti; partim sibi vendicat & piis omnibus, sequente verbum. 19 *Latantur* approbantes & gratulantes iudicio Dei. *Subsumat* vitam malè gestam improbens. 20 *Cum nondum* secunda pars, hortatio ad resipiscenciam, cuius propositiones sunt duæ: una de officio Ijobi, tribus versibus; altera de promissionibus, quæ omni resipiscenti a misericordia Dei comparata sunt. *Substantia nostra* id est, humana natura, vel genus: sic monet Ijobum a circumstantia temporis, quasi dicat, dum adhuc stas vivus, & dum adhuc potes utilem expectationem venturi illius iudicii præcipere animo suo: nam hæc vera est piorum ac fidelium nota in veteri & Novo Testamento passim, expectatio extremi iudicii, in secundo adventu Christi. *Residuum illorum* id est, reliquos peccatores, servatos igni in diem damnationis & exitii impiorum. *Jeſchahhæ* 66. 15. & sequentibus. & 2. Pet. 3. 7. & sequentibus. 21 *Affueſce* proposito generalis officii & promissionum: nam officium affueſcendi cum Deo & peccatorem colendi exponitur ver. sequente; promissiones verò, reliquo capite. 23 *Revertèris* id est, seria resipiscencia uteris, & fructus ejus proferes. *Instauraberis* id est, tu ipse, personæ, res, & facultates tuæ non tantum redintegrabuntur, sed etiam gloriosius curabuntur a Deo, ver. 24. & 25. optata tibi succedent omnia, & illustrabuntur a Deo, ver. 26. 27. & 28. versibus; denique & tibi ex istis calamitatibus emergenti benedicetur, & aliis propter te, ver. 29. & 30. 24 *Idq. ponendo* allegorica hyperbole ad figurandam instaurationem, sermone translatò a structoribus. *Fluvium* id est, præstantissimum, de quo 1. Reg. 10. 11. *Fluvius* id est, lectissimum, ex Ophirino: nam cultum aurum absolutius est fluviato, ut cursum ipso rituque perpolitur. Plinius lib. 33. cap. 4. Posset tamen non incommode ad copiam referri, si ita interpreteris, fluminibus Ophirum, quasi dicat, qui aurum non pluris facit quam ripem, & tiam si peremne illius largumque flumen fluere. 27 *Votatua persolvetis* id est, nulla tibi a Deo mihi gratias agendas occasio dabitur. 29 *Depresserint te* hæc mala quæ pateris, pro eo quod tam arroganter & proterve adversus Deum contendis. 30 *Liberabit nobis* id est, tanta gratitudo erga te benedictio, ut etiam aliorum miseretur qui non fuerint innocentes propter te, ex promissione facta Abrahamo Gen. 11. 35. & 18. 24. & sequentibus. atque huc videtur spectasse Propheta sechezkel 14. 14. & sequentibus: ubi Ijobi intercessio cum Noachi & Danielis intercessione conjungitur.

CAPUT XXIII.

Ijob egre ferens objurgationem amicorum, sibi iudicium constitui a Deo petis; fidem suam & integritatem profitetur in medijs calamitatibus. Deinde propositionem aliorum convellens, docet improbis in hac vita plurimum bene esse; Deum verò tempus iudiciorum sibi assignare; & quomodo & quando decrevit, ea demum in improbos familiamq. eorum exsequi.

a Heb. manus: metonymia, ut infra 27. 11. b Heb. ut scirem & invenirem.

- 1 **V** I respondens Ijob, dixit:
- 2 **E** "Etiam hodie rebellionem haberi querimoniam meam:
- 3 **cum** "plaga mea gravis existit supra gemitum meum?
- 4 **O** "si quis daret ut scirem invenire eum: pervenirem usque ad sedem ejus.
- 5 **D** "Disponerem coram eo causam: & os meum implerem argumentis.
- 6 **C** "Cognoscerem quibus verbis responderet mihi: & intelligerem quid diceret mihi.
- 7 **A** "An pro amplitudine virium litigaret mecum? non; sed ipse indere vires mihi.
- 8 **I** "lllic rectus disceptat cum eo: & liberarem me in perpetuum a iudice meo.
- 9 **E** "En si antrorsum ivero, non aderit: si verò retrorsum, non animadvertam eum:
- 10 **C** "Cum aget ipse ad sinistram, non tamen videbo: operiet dexteram plagam, nec tamen respiciam)
- 11 **C** "Cum recognovisset viam quæ est apud me, probavisset me; sicut aurum exirem.
- 12 **G** "ressum ejus retinuit pes meus: viam ejus observavi, ut non declinarem:
- 13 **N** "eque præceptum labiorum ejus dimovi: ex instituto meo recondidi sermones oris ejus.
- 14 **S** "ed si ipse contra unum agit, quis revocet eum? quod animus ejus cupit, id efficit.

14 Nam

Caput XXIII.

41

14 Nam perficit statutu de me: & huiusmodi multa sunt penes eum. ^{c Heb. meū.}
 15 Propterea a facie eius perturbor; dum confidero, expavesco ab eo:
 16 Quia Deus fortis emollit animum meum; & omnipotens per-
 turbat me:
 17 Cum nondum excisus sim a conspectu tenebrarum; aut a con-
 spectu meo operiat caliginem.

ANNO TATIO.

¹ Dixit Huius orationis summa partes sunt duae: una est κατασκευή sive confirmatio hypotheseos de fide & inno-
 centia Ijobi usque ad cap. 24. altera, Ανασκευή sive confutatio theseos, qua conati fuerant amici Ijobum improbita-
 tuerincere a praesentibus calamitatibus. ² Etiam hodie κατασκευή exordium patheticū ex abrupto: quo con-
 queritur Ijob sibi injuriam fieri, & eo graviolem, quo cum maioribus calamitatibus conficitur. ³ Cum plaga id
 est, gravius affligor quam ut possim pro gravitate ingemiscere: amplificatio injuriæ, ut sup. 6. 4. ³ O si quis κατα-
 devis primus locus ab optato, quo docet Ijob se bona fide & conscientia frerum maxime experere ut iustatur coram
 Deo: quod copiose explicat usque ad ver. 11. ⁴ Disponerem id est, dispositū & ex ordine cum ipso agerem. ⁵ Ar-
 pmentis innocentia meæ: sic exponuntur expostulantis partes, hoc & sequente versu. ⁶ An pro multitudine
 alterum caput forensis administrationis, de partibus iudicis, quasi dicat, constat mihi mea innocentia, quam ego scio
 non oppugnari, sed confirmatum iri a Deo, ut iustissimus est. ⁷ Illic restus Confirmatio a thesi: non patiuntur
 (loquitur) repulsam viri boni neque ego paterer. ⁸ Liberarem me id est, probata causa impetrare ab eo liberationem.
⁹ En si Correctio superioris optati, quasi dicat, sed quid desidero quod exorari non potest: quia Deus liberrimus,
 creaturis agit liberrime, neque in ordinem humanū cogitur. ¹⁰ Operiet id est, incumbet ad dexteram partem.
¹¹ Cum recognovisset regressio ad superiorem locū de leto eventu iudicii, si concederetur sibi. ¹² Sicut aurum id est
 purissimus, ut aurum exigne. ¹³ Gressum eius secundus locus κατασκευής superioris, ætiologiā continens ab inte-
 gritate sua, duobus versibus. Gressum autem eius passivè accipe, id est, ab eo definitum, & monstratū. ¹⁴ Sed si ipse
 superior locus κατασκευής ab omnipotētia Dei, duobus versibus; & imbecillitate sua exhorrescente ad iudicia Dei, tri-
 bus sequentibus. ¹⁵ Contra unum id est, unum aliquē castigat. ¹⁶ Huiusmodi multa quibus obnites & refra-
 ctarios edomet. ¹⁷ A facie id est, sensu flagellorum praesentium ejus, & metu futurorum. ¹⁸ Emollit id est, re-
 mollescit & imbecillitatem affert animo meo attendenti ad omnipotentiam ejus. ¹⁹ Cum nondum id est, cum
 necque antehac mors praevenerit ærumnas meas, quod optabam sup. cap. 3. neque jam in ærumnis versans, cernam
 illum liberationis modum mihi oblatum esse, sive a morte, quæ finem calamitatum faciat, sive a Deo, ut me expe-
 ctat ab istis calamitatibus, quæ tenebrarum & caliginis nomine indicantur plerumque in scriptura sacra.

CAPUT XXIV.

VR ab omnipotente non essent abscondita tempora? ut noscentes eum non prævideant dies ab eo præ- ^{a Heb. ejus.}
 titutos

"Iis qui terminos movent: qui gregem quem rapu-
 erunt pascunt:

Asinum pupillorum abigunt: pignore capiunt

bovem viduæ:

4 Avertunt egentes a via: simul occultantur pauperes terræ:

5 En ut onagri in deserto prodeunt ad opus suum, diligenter perve-
 stigantes prædam: campestris locus ei cibum præbet & pueris ejus.

6 In agro messem non suam demetunt: & vineam improbus quisque

vindemiant:

7 Nudum pernoctare cogunt absque veste; adeo ut non sit operi-
 mentum in ipso frigore;

8 Ab inundatione in montibus madefiant; & absque tegumento

amplectantur rupem:

9 Abripiunt rapinam a pupillo fugente vbera: & quo indutus est <sup>c Heb. ab u-
beribus pu-
pillo.</sup>

pauper, pignori accipiunt:

10 Nudū ire cogūt absq; vestitu; & famelicos qui portant manipulos:

11 Intra muros ipsorum oleum exprimentes; & torcularia calcan-
 tes sitiunt.

12 "E civitate homines gemunt; & anima confessorum" vociferatur: ut Deus non sinat disponi" insulsiatatem.

13 "Isti sunt inter rebellantes adversus" lucem, non agnoscunt vias ejus: nec sedent in semitis ejus.

14 "In ipsa luce surgens occisor interficit pauperem & egentem; noctu verò est sicut fur.

15 Et oculus scortatoris observat crepusculum dicendo, ne contempletur me oculus: & larvam faciei apponit.

16 Perfodit in tenebris domos, quas interdum designaverant sibi: nesciunt lucem.

17 "Sed pariter uno mane est illis" lethalis umbra: "cùm cognoscit Deus," terrores adsunt lethalis umbræ.

d Heb. levis est supra superficiem aquarum.

e Heb. converterte se.

f Heb. consuetudine secundum altari: hypallage, ut Gen. 18. 11.

18 "Levior est quàm superficies aquarum," maledicta portio istorum in terra: non" refluet, secundum consuetudinem altarium ruer.

19 "Ut siccitas, etiam æstus arripiunt aquas nivales, ita sepulchrum eos qui peccarunt.

20 "Obliviscitur illius vulva, suaviter depascente eum verme amplius non commemoratur: ita confringitur velut arbor iniquitas.

21 "Confociat ei sterilem" non parientem: & viduam nō afficit bono.

22 "Trahitque robustos vi sua: si consistit nullus, diffidit vitæ suæ.

23 "Si dat ei ut securitate nitatur; tamen oculi ejus intenti sunt viis istorum.

g Heb. caput vel cacumē spicæ: sic una voce appellat Varro.

h Heb. ad non.

24 Si attollunt se aliquantulum, mox nemo superest: adeò deprimuntur, planè omnes" decutiuntur: & velut^s frit spicæ succiduntur.

25 "An non igitur ita est? quis ementietur me? & rediget" in nihilum sermonem meum?

ANNO TATIO.

1 *Cur ab omnipotente &c.* *Avayevns* sive confutationis istius partes sunt Propositio, usque ad ver. 17: Occupatio ac velut quoddā confutationis genus, versibus 8. & Conclusio. Hic autem propositionis summa est: Deum tempora judiciorū suorum ita noscere solum, ut ne cum piis quidem & religiosis hominibus eorum notitiam ordinariē communicet; ac proinde nō posse ab hominibus regulas certas de eo præscribi, quod sibi soli vendicavit Deus. *Abfcon dita* videlicet hominum notitiæ. *Tempora* quibus sive in hoc, sive in futuro seculo decrevit impios punire. *Abfcon dita* propositio in sequentibus, cujus loci sunt, injuria in res & in personas, usque ad ver. 13: impietasque in Deum, quam evincit ipsorum conscientia dum fugit lucem, & ad omnem improbitatem projecta est, a ver. 13. usque ad 17. ver. 4 *Occultantur* id est, abdunt se in loca abstrusissima, ubi latitant eorum metu. 5 *Et* id est, cuique eorum campestria loca inserviunt, ut sequens ver. indicat. 8 *Amplectantur rupem* ne ab inundantibus aquis rapiantur. 10 *Famelicos* id est, bajulos, quorum opera condendo in horrea & apothecas frumento abuti sunt, vacuos remittunt absque mercede & alimento suo, contra legem Levit. 19. 13. & Deut. 24. 14. & contra omnem humanitatem, ut amplificatur sequente ver. 12 *E civitate* id est, totas civitates opprimunt gravissimè. *Vociferantur* orans Deum ut, &c. *Non sinat disponi* id est, pergere & confirmari tā pravam administrationem: quæ ideo innotat tatis nomine perstringitur, quia nec Deo nec hominibus bonis humanum aliquid sapientibus in animo & conscientia sunt] altera pars *epytias*, ut observatum est in ver. 2. *Lucem* spiritalem; sive naturalem in hunc mundum. 14 *In ipsa luce, &c.* id est, totos dies consumit in maleficiis, prout videtur commodum, hoc versu: aut elām interdum committit quod noctu perpetraret, duobus sequentibus. 16 *Nesciunt* id est, studiosissimè hanc lucem fugiunt, & alterā illam spiritalem longissimè abjiciunt. 17 *Sed pariter* *Avayevns* pars secunda, quæ occupat Ijob occupat Ijob, se hanc; quid ergo? an statuis malis in hac vita semper benè esse, & bonis plerumque malè: ad quam respondet Ijob, se nunquam fuisse in ea sententia; ista pendere ex arbitratu Dei, judicia ejus in improbos plerumque non posse ab hominibus percipi. *Lethalis umbra* id est, exitium. *Cùm cognoscit* id est, cognitionem ut iudex adhibet, quærit, & animadvertit in facinorosos. *Terrores* id est, simulac Deum quæstionem habere cœpit, suis terroribus & furis animus improbi foditur. Sic explicatur principia & progressus exitii improborum; quod modò per prolepsin dixit, ut que ad

18 *Leuor est* id est citius diffuit. *Maledicta* id est, sententia maledictionis in istos a Deo lata. *Ut siccatas* altera allegoria ab aquis nivalibus; quæ quia subtiliores sunt, eo celerius æstu ab arente terra imbibuntur. 20 *Oblitus* id est, perinde disperit ab hominibus memoria ejus, ac si nunquam conceptus esset, aut editus ex utero. 21 *Confociat* secunda pars judiciorum Dei in improbos, nimirum quod etiam eorum familiam affligit & pessundat gravidime; ac primum quidem uxorem, hoc versu: deinde liberos, sequentibus. Nam *Confociat*, inquit, id est, neque vivo eo, neque mortuo, uxori benedicit. *Non parientem* iusto iudicio ejus; quamvis non natura sterilem. 22 *Trahitque* id est, tollit e medio liberos, vel opibus, potestate, & honore florentissimos. 23 *Sidat* id est, si quietem ei ad tempus largitur, observat tamen eorum consilia & actiones, ad efficiendū quod sequēte versū exponitur. 24 *Decutuntur* id est, nullo negotio deturbantur. 25 *Annon* Conclusio, a veritate superioris doctrinæ amicos arguens.

CAPVT XXV.

Bildad Ijobum confirmantem integritatem suam ex comparatione maiestatis divinæ cælestiumq; corporum reprehendit.

1 **D**ixit respondens Bildad Schuchites, dixit:

2 "Dominatus & quidem formidabilis est penes il-

3 lum; colit pacem in excelsis suis.

4 An est numerus turmarum ejus? & supra quem non

5 exurgit lux ejus?

6 Quid ergo justus esset mortalis comparatus cū Deo

7 fortis? aut quid purus esset natus muliere?

8 En usque ad lunam, non tamen splenderet: etiam sydera non pura

9 essent in oculis ejus.

10 Quanto minus mortalis, vermis? & filius hominis, lumbricus?

a Heb. pavoris.
b Heb. facit.

ANNO TATIO.

1 *Dixit* hic sermo Bildadi confutat priorem propositionē Ijobi de innocentia, quam dixerat se probaturum Deo, supra cap. 23. Confutat autē *ἀνὰ νοῦν τόνον*, cujus membra sunt duo: unū, comparationis hominis cum Deo, usque ad ver. 5. alterum, cum cælestibus corporibus, ver. 5. & 6. 2 *Dominatus &c.* Propositionis unius loci communis de omnipotentia Dei, cujus apodosis hominem cum Deo comparans habetur ver. 4. 3 *Colit* Confirmatio propositionis de reverenda illa potentia Dei tribus argumentis, primum a tranquillissima, convenientissima & constantissima administratione rerum cælestium, hoc versu; deinde a rerum morem ei gerentium innumerabilitate; postremo a præstantissima luce, qua omnes suos ministros creaturasque superat, ver. 3. 4 *Excelsis* id est in cælis & supra cælos. 5 *Turmarum* id est, omnibus cælestibus & terrestribus ad iussa ejus capeienda comparatus. 6 *Quid ergo?* cum Deus potentissimus, non exurgit id est, quem non superat lux bonitatis ejus? 7 *En usque* altera comparatio majoris, & optimis omnium sit, quid homo? &c. comparatio majoris. 8 *En usque* altera comparatio majoris, ex ordine gradationis posita, quasi dicat, sed quid hominem cum Deo comparo, cum ille ne cum rebus quidem creatis cælestibus luce comparari possit? Quamobrem ut Ijobum afficiat gravius, appellat ipsius conscientiam. En, inquit, usque ad lunam, quasi dicat, attolle consue oculos, & observa quantopere obscuretur, si cum Deo comparabitur. 9 *In oculis* id est, collata cum eo. 10 *Vermis* id est, qui cum Deo comparatus nihil ampli- us est quam vermis præ imbecillitate & vanitate naturæ suæ.

CAPUT XXVI.

Ijob rejectis ironice sermonibus Bildadi, amplius prædicat omnipotentiam & sapientiam Dei a rerum cognitione, creatione, & administratione.

1 **D**ixit respondens Ijob, dixit:

2 "Quam adjuvisti destitutum virtute? servasti bra-

3 chium destitutum robore.

4 "Quam consuluisti insipienti? & quod res est, plu-

5 rimū fecisti notum.

6 "Apud quem enuntiasti sermones? & cujus anima

7 prodiit ex te?

Ijobi

44

Gen. I.

5 Ipsi expertes vitæ reformarentur: & sub aquis "habitatores earum.
6 "Nudum est "sepulchrū coram illo: neq; est tegumentū "perditioni.
7 Qui extendit "Aquilonem super inane: suspendit terram super nihilum.

8 Ligat aquas in "densis nubibus suis; adeò ut non findatur nubes sub eis.

9 Continet superficiem "solii; expandit ad illud nubem suam:
10 Decreto circinavit "superficiem aquarum; usque ad consummationem "lucis cum tenebris;

11 "Usquedum "columnæ cœli concutiantur, & "obstupefiant ab increpatione ejus.

12 Virtute sua "disrupit mare: & intelligentia sua discidit "pelagus.

13 Spiritu suo cœlos ornavit: formavit manus ejus "serpentē oblongū.

14 "En istæ sunt partes viarum ejus; sed quantam particulam rei audimus de eo? at "tonitru "summæ potentiæ ejus quis intelligat?

a Heb. super biam, id est superbiam, quarū congruam, ubi consistebat terra.

b Heb. vecte, ut Jeshah-hjæ. 27.1. c Heb. potentiarum.

ANNO TATIO.

1 Dixit] Hujus responsionis partes sunt duæ: una est *ἀνασκευή* sive confutatio ironica propositionis Bildadi, usque ad ver. 6: altera *κατασκευή* sive confirmatio infinitæ illius potentiæ Dei, quam prædicaverat Bildad, ut eadem opera jejunitatem sermonis ejus ostenderet, & confirmaret se optimè de Deo sentire, usque ad finem capitis. 2 Quam adjuvisti] Confutatio ironica *ἐκ τῶ ἀνωφελέος*, ab inuili, his duobus ver. quam deinde amplificat duobus sequentibus. Est autem hic confutationis locus ex ironia superioris sermonis & concessione compositus, hoc modo: Egregia verò dicta, & salutaria scilicet: maximè cum (ut vobis videmini) apud virum infirmum, abjectum, & ignorantem augeat. *Brachium* id est virum, synecdoche: ita se vocat Ijob per *μείων* *συνχωρητικόν*. 3 Quam confutasti] Quasi gitis, quasi dicat, hæc omnia nullius sunt momenti apud me, ad juvandum, servandum, consulendum, aut docendum. 4 Apud quem] Amplificatio superioris confutationis, primum a persona sua, quasi dicat, quem putas esse me, ut profundas apud me verba istatego verò amplius teneo, & amplius de Deo quam tu prædicare possum: prout facit inde a versu sexto: deinde a persona adversarii, quasi dicat, quis tam bellè te docuit, & ad dicenda ista veluti animavit: postremò ab effectis quæ per ironiam hyperbolicam exponit ver. 5. quasi dicat, mirum fuerit profectò, si ad tam festivos, opportunos, & salutares sermones tuos mortui ipsi sepulchro nò excitabuntur, aut ex profundo ipso emergēt. 5 Habitatores] id est, quæ per gradationem submerfa. 6 Nudum est] Confirmatio prædicationis illius de omnipotentiæ Dei *κατασκευή* sive per gradationem facta, primum a centro terræ & universa terra, ver. 6 & 7: deinde ab aquis partim cœlestibus, ver. 8. & 9, partim marinis, ver. 10. & duobus sequentibus: postremò ab ornatu cœli & aquarum, ver. 13. 7 Sepulchrū] id est, in quo animalia conterrita sunt illi resupina & apertissima: vide Hebr. 4.13. 8 Perditionem] id est, loco perditionis in quo superior pars orbis nuntur: metonymia. 9 Aquilonem] id est orbem terrarum, synecdoche: nam Aquilo ut superior pars orbis nostri, incumbit inferioribus partibus, & omnes simul incumbunt nihilo. 10 Densitas nubibus] id est, quæ per gradationem acceptaculis, tam firmis ut non stillent nisi ad ipsius voluntatem. 11 Solis] id est cœli, Jeshahhijæ 66.1. 12 Superficiem aquarum] id est, mare circumduxit terræ. 13 Lucis cum tenebris] id est seculi, quod discernitur luce & tenebris: vide Jirmejæ 5.23. 14 Usquedum] id est, donec dissolvatur mundus: synecdoche: vide 2. Petri 3.7. & 10. 15 Columna cœli] id est montes, quibus videtur cœlum incumbere velut columnis: vide simile 2. Schem. 22.8. 16 Obscure] id est, ut conspiceretur arida. 17 Serpentem oblongum] id est balænam, quæ ab immensa illa longitudine sua nominatur: vide Jeshahh. 27.1. 18 En istæ sunt] Conclusio istius propositionis: omnipotentiam Dei & sapientiam non posse nisi minima ex parte intelligi, nedum audiri aut prædicari a nobis. 19 Tonitru] id est, potentissima opera ejus totum orbem longè lateque personantia, & in aureis rerum creaturarum omnium etiam lardissimarum, ut fragoso tonitru, vehementissima vi irrumpentia.

CAPUT XXVII.

Ijob Deum testē adhibens amicos reprehendit; probos & improbos usu afflictionum docet innotescere: ac postremò sapientiam Dei hominibus quamvis sagacibus impervestigabilem, & Deo soli ab æterno cognitam fuisse ostendit.

1 DEINDE pergens Ijob proferre sententiam suam, dixit:
2 "Ut vivit Deus fortis, qui "summovit causam meam; &
3 "omnipotens, qui amaritudine afficit animam meam:
4 "Quamdiu anima mea in me erit; & spiritum Deus in naso meo sinet:

4 "Non

4 "Non sunt locutura labia mea iniquitatem; neque lingua mea effabitur dolum.

5 "Absit^a a me, ut justificem vos: quoad expiravero, non amovebo integritatem meam a me.

6 Justitiam meam retinco; neque deferam eam: non abjiciet eam^b animus meus: unquam.

7 "Erit ut improbus inimicus meus: & insurgens in me ut iniquus.

8 Nam quæ esset expectatio hypocritæ, quam expleverit; cum decutit Deus desiderium ejus?

9 An clamorem ejus exauditurum Deum fortem, cum supervenit angustia?

10 An in omnipotente sese oblectat: invocat Deum^c omni tempore?

11 "Doceo vos in^d plaga Dei fortis *versans*: quis sim erga omnipotentem, non celo.

12 En, vos omnes videtis: & quare vanitate vanescitis?

13 Hæc est portio hominis improbi^e a Deo forti; & possessio violentorum, quam ab omnipotente accipiunt.

14 Si multiplicantur filii ejus, *multiplicantur* ad gladium: & prognati ejus non saturantur pane.

15 Superstites ejus in ipsa morte sepeliuntur: & viduæ ejus non flent.

16 Sicut acervaverit ut pulverem argentum; & velut lutum comparaverit vestem;

17 Quod comparaverit, justus induet: & argentum innocens partietur.

18 Edificaverit quasi Arcturi domum suam: erit tamen velut tugurium quod fecit custos.

19 Dives cubat, cum nihil dum^f interversum est: ubi oculos suos aperit, nihil adest.

20 "Assequitur eum velut aquæ; terrorum multitudo: noctu furtim abripit eum turbo.

21 Asportante ipsum Euro abit; qui in morem procellæ corripit eum e loco suo.

22 Ita projiciente in ipsum & non parcente Deo; ab ejus manu^g confidentissime^h fugit.

23 "Explodit eum manibus suis; & exhibilat eum e loco ejus.

^a Heb. mihi

^b Heb. cor meum.

^c Heb. a diebus meis: ut 1. Reg. 1. 16;

^d Heb. manu: metonymia, ut sup. 23. 2.

^e Heb. de cū Deo.

^f Heb. colligitur.

^g Heb. terrores.

^h Heb. fugiēdo fugit.

ANNOTATIO.

1. *Pergens* id est, a singulari responso facto propositioni Bildadi, transiens ad integram constitutionem suæ & amicorum causæ, his quinque capitibus. *Dixit* Totius orationis Ijobi summæ partes sunt duæ: ἀντικατηγορία, hoc est, translatio criminis sive recriminatio in amicos, confutans sermones ipsorum, his duobus capitibus; & κατὰ σκευήν, hoc est, confirmatio & confirmatio sermonum suorum, tribus sequentibus. Hujus autem ἀντικατηγορίας partes sunt, 1. Propositio, a ver. 2. usque ad 8: Confirmatio, a ver. 8. ad finem capitis usque; & Confutatio, capite sequente. 2. Exordium propositionis a religione juramenti, ad fidem faciendam sermone de innocentia sua & amicorum injuria, usque ad ver. 4. Summo vir id est, rejecit, ut nondum de ea cognosceret. 4. *Non sunt locutura* id est, nihil tergiversabor: omnia bona fide & sine dolo malo enuntiabo, ratione duntaxat habens veritatis. 5. *Absit a me* Propositio, cōstans duab. partibus: criminatioe amicorū, & sui probatione; quæ partes duob. sequentib. versibus converso ordine ex Hæbræorū usu amplificantur. 7. *Erit ut improbus* id est, quisquis mihi in hac causa adversatur, tandem aliquando injuriæ cōdemnabitur: prout factū est cap. 42. 7. & 8. 8. *Nam quæ* Confirmatio innocentiae a fide sua & expectatione in Deū, etiā in ipsis afflictionib. q. d. vos a reb. hisce præsentib. judiciū faciētes, hypocritā statuitis

esse quem ita graviter Deus affligit; ac proinde me omnes uno ore hypocrisios condemnatis, supra 8. 13. & 15. 34. & 20. 5. Ego verò contrà, cum jam antè afflictiones proborum improborumque communes esse demonstraverim, supra 9. 22. & sequentibus, omnino confirmo probos & improbos non ex afflictionum numero aut gravitate cognosci; sed ex animi constitutione, & afflictionum usu: nam probi utique rebus vel charissimis polientur, a Deo exaudiuntur: si non dum exaudiuntur; tamè in Deo acquiescunt, & oblectationem capiunt; denique adversis rebus æque ac secundis in invocatione nominis Dei perseverant: hypocritæ verò quid expectarent? cui considerent? quo delectarentur? quem invocarent? nam simulac de rebus suis & optatis decurrantur: planè deiciuntur de mente, & ipsa nimum abjiciunt. hæc est propositio major. 10 *Omni tempore* id est, secundis & adversis rebus. 11 *Docet* animam Assumptio, transiens hypotheticè ad personam suam, quasi dicat, At ego non facio, ut hypocritæ solent, sed animam meum, ut constitutus est erga Deum in gravissima hac calamitate, vobis expono, & videtis ipsi. 12 *Et quare* Conclusio: quasi dicat, ex malis principiis falsò concluditis; frustra tempus consumitis, & me obtunditis. 13 *Hæc est* Majoris probatio complectens duo capita: unum, de calamitatibus quæ etiam improbos invadunt, usque ad ver. 20: alterum, de miserrima animi eorum constitutione, usque ad finem capituli. 15 *In ipsa morte* id est, adhuc animæ agentes. *Vidua ejus* id est, ne ab intimis quidem lugentur: ita sunt omnibus exosi: synecdoche. 18 *Quasi arbor* id est, prætorium magnificum, splendidum, & alterum velut paradisum, coelestemque domum fieri curaverit: id est, velut in cælo fuerit sententia sua. *Tugurium* hoc enim tantisper durat, dum fructus sunt in agro. 19 *Oculos suos* id est, simulatque evigilat. 20 *Assequitur eum* Altera pars epigramatis, ut notatum est in ver. 13, quasi dicat, conscientia ejus longè aliter quàm justorum afficitur, perculsa terrorum turbinibus, ventis, & procellis, malorumque gravissimorum infinito numero. 22 *Fugit* id est, desperat & diffidit ei, ut hosti infensissimo. 23 *Explodit* Deus: humanitus dictum.

CAPUT XXVIII.

1 **N**AM "est quidem argento"eductio: & "locus auro quod"
liquant:
2 Ferrum e" pulvere sumitur: & "lapide funditur as:
3 "Terminum impositum tenebris, & omnem perfe-
ctionem mortalis ipse pervestigat; lapidem caliginis &
umbræ lethalis:

*a Heb. a mor-
tali.*

4 "Cum erumpit torrens" dimisso accola, aqua" oblivioni tradita a
pede, exhauriuntur, "mortalis" operâ abscedunt.

5 Terræ ex qua prodit cibus; quamvis sub ea diversum sit velut ignis;

6 Terræ inquam ejus "lapides" loco Sapphiri; pulveres verò aurum
sunt illi;

7 Semitâ quam non novit volucris, neque contuitus est oculus cor-
nicis;

*b Heb. filii
feræ.*

8 Quam non calcarunt "juvenes feræ; neque transivit per eam im-
manis leo:

*c Heb. pretio-
sum, ut 1.
Schem. 3. 1.*

9 In "silicem mittit manum suam: evertit radicitus" montes:
10 In rupibus diffindendo "efficit rivos: & quicquid" rarum est, videt
oculus ejus.

11 "A fletu flumina obligat: denique absconditum prodit luci.

12 "At illa sapientia unde inveniretur? & ubinam esset locus intelli-
gentiæ?

13 Non novit mortalis æstimationem ejus; neque invenitur in terra
istorum viventium.

14 Abyssus dicit, non est in me: & mare dicit, non est penes me.

15 Non posset dari aurum asservatum pro ea: neque appendi argen-
tum in pretium ejus.

16 Non potest taxari insigni auro Ophirio: Sardonio pretioso, aut Sap-
phiro.

17 Non potest ullus æstimare eam auro aut "nitidissima gemma: nec
permutationem ejus vase auri purgatissimi.

18 "San-

Caput XXVIII.

47

Capitulum XXVIII. 47
¹⁸ Sandastri aut unionis nulla fiat mentio: nam acquisitio sapientię
 pręit carbunculis.
¹⁹ 21

Non potest æstimare eam Topazio Æthiopico: insigni auro puro
taxari non potest.

20 Illa igitur sapientia unde adveniret? & ubinam esset locus intel-
ligentiæ?

21 Cùm occulta sit ab oculis omnis viventis; etiam a volatili cœli
abscoudita:

22. "Perditio & mors dicant; auribus nostris" audivimus ^dfamam e- ^{d Heb. audi-}
23. ^{tionem.}

23 *"Solus Deus intelligit viam ejus; & ipse scit locum ejus.*
24 *"Namen:*

4. "Nam ipse in extremitates terræ intuetur; sub omnibus cœlis

25. Aptando pondus aëri; & appendendo aquas ex mensura:
26. Faciend.

Faciendo pluyiæ statutum; & viam fulgetro tonitruum,

28 Jam tum videbat eam, & recensabat eam: comparabat eam, etiamque peruestigabat eam.

Dixit verò homini; En reverentia domini est sapientia: & recedere a malo, intelligentia.

A N N O T A T I O.

A N N O T A T I O.

Confutationis locus unus, toto hoc capite elegantissimis figuris illustratus, respiciens ad conclusionem Ijob 27. 11. Quasi dicat, Dixi vos in cogitationibus sermonibusque vestris evanescere atque desipere: miramini perestigibiles, ac proinde incognita hominibus: vos autem de ea ita loquimini, ut si pervestigassetis & explorassetis, invenissetis: sicut enim estis qui de sapientissima illa administratione Dei pro judicio vestro statuitis. Tota itaque argumentatio est *ad absurdum*. Sed antequam istud *ad absurdum* sive (ut ita loquamur) impossibilitatem ostendat, distinguit sapientiam humanam a divina: & per comparationem istius sapientiae quae homini relicta est, sapientiam Dei amplius comparationis apodosis. *Est quidem argenteo* id est, quasi dicat, est quidem homini a Deo attributa mirabilis ars & labor, quae, si alibi usquam, elucet in metallorum efflorescentiis & distinctionibus. *Eductio* sive terrae argyritidis colligendae, sive excoquendae. *Locus* id est, aurifodinae inventiuntur arte. 2. *Pulvere* id est, estricturis sive glebis, quaeque ferratae. *Lapide* aërolo, quem vocant cadmiam, vel in Cypro e chalcite. 3. *Terminum* [impossibile] id est, cum repente stagnat specus metallica, & cuniculi irrumpentibus aquis exundantur, ea est ars & sapientia, quae etiam profundissimas aquas exhauriat, irruentes obthurat, & specus arefaciat. *Dimisso acco-* id est, quas pes ullo (ut Hebraei loquuntur) non novit sive expertus est unquam, quae pede non possunt transiri praeter profunditatem. 5. *E qua prodit* id est, quae plus satis benigna est & fertilis, quacunque calcatur. *Quamvis sub-* id est, quamvis saepe in subterraneis specubus venae terrae sulphureae, sive naturae suae, sive ferramentorum ictibus excutitur, sive luceris inflammantur in homines exardescant: tamen non deterrentur ipsi. 6. *Loco Sapphiri* id est, lapidibus illi effossi stringuntur, & poliuntur in Sapphiros: & ex pulvere disparatur aurum. 7. *Cornicis* [quamvis] id est, quaeque solent candidam vocant artifices, autore Plinio. *Montes* [qui excavati cuniculariorum opera dehiscunt, aut] id est, etiam tantillum stilient: quod metaphorice notat fletus appellatio. 12. *At illa sapientia* Apodosis, ut notum est in ver. 1. quae ostenditur neque usquam inventiri posse, ver. 13. & 14: neque ullo pretio, a ver. 15. ad 20. ver. 21. & 22. 17. *Nitidissima gemma* sic interpretatur ex vocis etymo. Vide Plinium lib. 37. cap. 7. 18. *San-* id est, omnes res creatae, quae ante perierunt, quasi dicat, neque nunc, neque unquam antehac comprehensae a mortalibus: synecdoche. *Audi Simus* nempae tantum: quasi dicat, nunquam potuimus cognoscere aut assequi. 23. *Solus Deus* altera pars confutationis κατ' ἀντιθεσιν: qua, ubi notitia sapientiae illius in omnibus adest, soli Deo asserendum docet. Est autem hoc verum propositio, cujus ἐργασία in sequentibus continetur, quae ad finem capitis. 24. *Nam* Explicatio sapientiae Dei ab infinitate ejus in omnia loca. hoc verbum, & ostendit, quod appendendo aquas ex mensura id est, cum omnes res creatas ex pondere & mensura ordinat facit. 25. *Faciendo* id est, cum leges poneret in futurum totius administrationis, ordinariae & extra ordinariae. 27. *Jam tum* id est, jam eo tempore illa intimè & familiarissimè utebatur, ut Proverbiorum 8. ac proinde ab aeterno obducit infinitam: sed homini circumscripsit, verbi sequent. 28. *Dixit vero* Conclusio, a finibus

quos sapientiæ nostræ circumposuit Deus; ut amicos a suis iudiciis revocet; suum studium erga Deum ostendat. & probet se nolle penitus in iudicia Dei inquirere; quàm prout revelata est ab ipsa sapientia. *Reverentia domini*
 sic Ecclesiastæ 12. 15.

CAPUT XXIX.

Ijob pristinae suae amplitudinis pluribus recordatus, exoptat redintegrationem illius; praesentium calamitatum vim, ex comparatione illius felicitatis gravissimè amplificat: studium suum in colenda humanitate, pietate, officiiq; omnibus in Deum & homines proficitur: propter quod in praesentis mali indignationem irrumpebat, dira sibi imprecatur si contra quàm debuit fecerit; Deum provocat, & iudicium constitui petit.

- 1 **A**MPLIUS perrexit Ijob proferre sententiam suam
 2 dicens:
 3 "O si quis daret mihi ut tanquam mensibus praecedentibus; tanquam diebus praecedentibus Deus confer-
 4 varet me:
 5 "Cum efficeret ut splenderet lucerna sua super caput
 6 meum; ad cuius lumen ambulabam per tenebras:
 7 Ut eram diebus hybernorum meorum, arcano Dei in tentorio meo:
 8 Cum adhuc omnipotens erat mecum; circumstantibus me pueris meis:
 9 Cum lavabam vestigia mea butyro; & rupes fundebat apud me
 10 rivos olei:
 11 "Cum egrediebar ad portam per urbem; in platea comparabam
 12 sedem meam.
 13 Videntes me pueri occultabant sese; etiam decrepiti assurgentes
 14 stabant.
 15 Principes continebant sermones; & manum imponebant ori suo:
 16 "Eloquentes antecessores occultabant se: eorumque lingua pala-
 17 to eorum adhaerebat.
 18 Nam auris audiens beatum praedicabat me: & oculus videns testi-
 19 ficabatur mihi,
 20 Me eripere pauperem vociferantem; pupillumq; & cui adjutor
 21 non est.
 22 Benedictio pereuntis veniebat super me; & animus viduae ad
 23 cantum excitabam.
 24 "Iustitiam induebam, & induebat me; velut pallio & cidari iudi-
 25 cium meum.
 26 Ut oculi eram caeco; & velut pedes claudus eram.
 27 Pater eram egentibus; & litem ejus quem non cognoveram, ipsam
 28 pervestigabam:
 29 Perfringebamq; molares iniqui; & e dentibus ejus ejiciebam praedam.
 30 "Itaque dicebam, apud nidum meum expirabo: & sicut arena, multis
 31 diebus utar:
 32 "Radix mea explicata erit aquis; & ros pernoctabit in ramo meo:
 33 Gloria mea erit ut novella apud me; & arcus meus in manu mea
 34 innovabit se.
 35 "Mihi

*Heb. vocis
 antecessores,
 id est, vo-
 cales: synec-
 doche.*

Heb. cor.

*Heb. multi-
 plicabo di-
 ces.*

21 "Mihi auscultantes expectabant: & conticescebant ad consilium meum.

22 Post verbum meum non iterabant: ita super eos stillabat sermo meus.

23 Expectabant enim tanquam pluviam me; & os suum distendebant, ut ad pluviam serotinam.

24 Si iocabar cum eis, non credebant; & lumen vultus mei non deciebant.

25 "Si eligebam viam eorum, sedebam primarius: denique habitabam ut rex inter turmarios suos; quando lugentes consolatur.

ANNO TATIO.

1. *Dicitur*: Hæc oratio Iobi narratur in 1. ut annotatum est supra 27. in vers. 1. continetur tribus capitibus: cuius prima pars est, Propositio optati de instauratione in pristinam sortem, cap. 29: altera Propositio calamitatis & indignationis suæ præsentis, a principio cap. 30. usque ad vers. 24: deinde Contentio gravissimis imprecationibus usque ad finem cap. 31. 2. *Osi quis* propositio summa optati a Deo, cuius singule partes ex ordine toto cap. 32. usque ad 7. vers. frequentibus metaphoris & hyperbolis illustratur. *Ambulabam per tenebras* id est, a calamitatibus liber eram. 4. *Hybernorum* allegoria insignis, qua amplius explicat quod modò dixit, de communione sua a præsentissimis & communibus ærumnis, quasi dicat, quemadmodum stationarii milites degenant in hybernaculis quiescunt a laboribus, & eis de committu prudentis ducis opera & studio providetur: ita etiam mihi consulebat Deus, dum aliis subeunda erant permagna molestia. *Arcano* id est, consilio & providentia vel secretis operis mei. 6. *Lucebam* id est, abundabam & circumfuebam bonis: hyperbolica synecdoche: ut patet ex merito ipsius, usque ad vers. 18. *Portam* id est, forum iudiciale. 10. *Adhuc erat* id est, in statu. 11. *Peregrinatus* id est, iam iam perituri nisi auxilio adfuisset ei. 14. *Iustitiam inducibam* id est, iustitiam habentem sibi honorabat, & mihi iudicisq. meis testimonium apud omnes honorificum perhibebat. 16. *Lumen ejus quem* id est, nulla erat apud me personarum acceptio: ita jus ex æquo dicebam. 17. *Molares* id est, iustorum violentiam terendebam: metaphora a feris. 18. *Iraque dicebam* tertius locus optati, fiducia & securitas ex merito ex superiore Dei benignitate, hominum acclamatione, & bona conscientia, usque ad vers. 20. 19. *Radicem* allegorica figuratio prosperitatis suæ, a plantis quæ irrigantur, & perpetuo ut novella virent. 20. *Robur meum* quam dicat, nunquam infirmabor. 21. *Mihi* ultimus locus optati, prærogativa ipsius honoris. 22. *Non iterabant* nimirum sermonem, id est, non audentes in dicendo: sed dicenti mihi acquiescebant. 24. *Non credebant* id est, in tanta opinione erant apud illos ut etiam iocabundi sermonem serio acciperent. *Lumen salus* id est, nullo in ore afficiebant me; in quibus placebant & gratificabantur mihi. 25. *Eligebam* id est, si ultro eos accedebam. *Quando lugentes* id est, ubi aliqua occasione confirmatum exercitum in spem bonam erigit: est enim maximum solamen multibus in tepiditudo præsentia.

CAPUT XXX.

U N C autem rident me minores me tempore; qui sprevissem parentes eorum apponere canibus gregis mei.

Etiam vires manuum eorum quorsum mihi profuissent: in illis perierat senium.

Qui præ inopiâ & fame confugiebant in solitari-

um, siccanem; hesternâ nocte vastatum & pervastatum locum:

Qui decerpebant herbas e falsilagine cum stirpibus: etiam radices, juniperiq. cibo erant illis:

E medio expellebantur: vociferabantur homines contra eos, ut confutarem:

In concavitate valli habitando, foraminibus pulveris & petrarum,

Inter stirpes rudebant, sub urtica pungebantur:

Homines flagitiosissimi, etiâ homines ignominiosissimi; afflictissimi erant, extorres.

a Heb. diebus: synecdoche.

b Heb. hesternâ noctis vastatione & pervastationem.

c Heb. falsilagine.

d Heb. abscessibus afficiebantur.

e Heb. filii flagitiosi, etiâ filii absque nomine.

f Heb. extorres.

*g Heb. in ser-
monem.*

9 Nunc, inquam, modulatio istorum sum: & sum eis ^g sermonis argu-
mentum.

10 Abominantur me, longè recedunt a me: & a facie mea non ^g cohi-
bent sputum.

11 "Nam" chordam meam solvit, & afflixit me *Deus*: idèò ^g habenas a
præsentia mea dimiserunt.

*h Heb. puber-
tas.*

12 Ad dexteram ^h puberes insurgunt, pedes meos impellunt: aggerat
contra me semitas ⁱ exitiales suas.

*i Heb. cala-
mitatis lux.*

13 Destruunt iter meum, ad calamitatem meam conferunt; ^g quod
non est futurum adjumento illis.

14 Quasi ^g irruptione lata, invadunt me: sub vastata labe devolvunt sese.

15 "Eversus est super me *nidus meus*, terrorum multitudo persequitur
ut ventus ^g ingenuitatem meam: ita ut tanquam nubes præterierit fa-
lus mea.

16 Et jam in me ^g se ipsam effundit anima mea: obtinent me dies affli-
ctionis meæ.

17 "Nox ossa mea perfodit a me: & nervi mei non recumbunt.

*k Heb. præ
magnitudi-
ne vis.*

18 "Præ magna vi *morbi*" mutat se vestitus meus: ut ora tunice meæ
cingit me.

19 Projecit me in lutum; adeò ut comparare me possim pulveri & ci-
neri.

20 "Vociferor ad te; sed non exaudis me: confisto; sed ^g non advertis te
ad me.

21 Convertiste in crudelem contra me: pro robore manus tuæ, in-
testinum odium exerces adversum me.

*l Heb. essen-
tia.*

22 "Extollis me in ventum, ei imponis me; & ^g efficis ut diffuam ^l sub-
stantiâ.

23 "Nam exerior, mors avocat me; & ^g domus constituta omni vi-
venti.

24 "Enimverò" num oratio *aderat*, cum immitteret manum? cum in
oppressione ^g ejus propter ^g ista erat vociferatio?

*m Heb. pro-
pter durum
die: synec-
doche.*

25 An non flebam ^m pro eo cui dura erant tempora? anxia erat anima
mea pro egente?

26 Quod bonum expectanti mihi evenit malum; & speranti lucem
evenit caligo:

27 "Viscera mea effervescentia sunt, adeò ut non quiescant: prævene-
runt me dies afflictionis.

28 "Ater ambulo non a sole; surgens in congregatione vociferor.

*n Heb. filia-
bus.*

29 "Frater factus sum draconibus: & socius ^g pullis ululæ.

30 Cutis mea denigrata est super me; & ossa mea exarserunt præ sic-
citate.

31 Proinde ad ^g luctum redacta est cithara mea; & organum meum ad
vocem flentium.

Caput XXXI.

51

ANNO TATIO.

¹ *Nunc autem* Altera propositio, ut notatum est supra 29. in vers. 1. cuius propositionis loci sunt iidem qui prioris propositionis: sed ordine inverso ex Hhebræorum usu opponuntur. *Qui sprevissem* primus locus indignationis: comparatio honoris sui antecedentis cum ignobilitate, tenuitate & infamia eorum a quibus contemnebatur, usque ad vers. 11. *Apponere* id est, instituire inter opilliones abjectissimos & custodes gregis mei: causas exponit sequentibus. ² *Perierat sensum* id est, vitam totam usque ad senium inane consumperant. ³ *Confugiebant* hyerosin verborum ad evidentiam mutavimus. *Hesperna nocte* id est, recentissimam & horridissimam vastitatem: ita Reipub. & omnibus bonis erant exossi. ⁴ *Juniperi* id est, bacca e junipero: synecdoche. ⁷ *Rudebant* id est, exclamabant læsi. *Pungebantur* id est, urebantur, adeo ut pusula & abcessus ex urticarum contactu exorirentur. ¹⁰ *Non cohibent* in signum videlicet maximi contemptus & indignationis: ut Num. 12. 14. ¹¹ *Nam* secundus locus indignationis, nimirum infirmatio ipsius; qui opponendus est tertio loco superioris propositionis usque ad vers. 18. *Chordam meam* id est, arcus mei, cuius mentionem fecerat supra 29. 20. *Hætica dimiserunt* id est, effrenatæ in me inveci sunt, quasi immixtis vel excussis habenis. ¹² *Insurgunt* allegorice descriptio injuriarum, a forma castrensi. ¹³ *Quod non est* id est, etsi nullum ex eo emolumentum ad ipsos perventurum est: tamè maligno studio in me omnibus modis irruunt. ¹⁴ *Irruptione lata* id est, ut milites in stationem meam (de qua supra 29. 4.) labefactam irrumpunt. ¹⁵ *Eversum est* de quo supra 29. 18. *Ingenuitatem* id est, gloriam illam meam, quam extuleram tot verbis supra 29. ¹⁶ *Se ipsam effundit* id est, liquefit & coadimit mortuum & actionum omnium præ nervorum lassitudine. ¹⁸ *Præ magna* id est, tertius locus indignationis: turpis & abjecta ipsius constitutio. *Murat se* id est, decoloratur & transfiguratur, dilutus lanie manate ex corpore meo. *Cingit* id est, constringit me: ut ora vestimenti in quam inseritur collum, ita agglutinatur lanie: nam acutæ reliqua pars vestimentorum laxa erat præter eam quam vocabant lura. ²⁰ *Vociferor* quartus locus indignationis Dei, qui prius Ijobo benedixerat supra 29. 2. & sequentibus. ²² *Extollis* ut stipulam vortex, qui dicitur typhon. *Efficit ut diffluam* id est, velut prester consumis & proteris me: metaphoræ a procellis. ²³ *Nam superior* ætiologia superioris indignationis a sensu carnis. *Domus constituta* id est, sepulchrum, ut Plal. 49. 15. ²⁴ *Enimvero* tertia pars orationis: cuius capita summa sunt duo: unum, contentio & expostulatio, qua Ijob indignitatem suarum calamitatum explicat per comparisonem antea factæ vitæ suæ, usque ad vers. 5. cap. 31: alterum, quo hypotheticè sibi imprecatur dira, si secus quam dixerat, vitam transegerit, a vers. 5. ad finem. Est autem hic prior conventionis locus ab officiis humanitatis, his duobus versibus; unde sequitur expostulatio, quod tam inhumanè exspectatur, usque ad finem huius capituli. *Nam oratio* id est, nonne aliorum calamitosorum nomine Deum flagellari mala qualia jam patior, quorum causa ad Deum vociferor afflicti. ²⁷ *Viscera* explicatio istius mali & caliginis, de qua expostulavit superiore versu. ²⁸ *Ater* id est, exustus & exhaustus malis, atque luctuosus; quæ propositioes inverso ordine explicantur duobus sequentibus versibus. ²⁹ *Frater* vociferatione funesta minatus eos. ³¹ *Ad luctum* id est, latus ille & gloriosus status meus tristi commutatus est.

CAPUT XXXI.

I OEDUS pepigeram cum oculis meis: & quid advertissem animum ad virginem?

"Nam quæ est portio a Deo supernè? aut possessio ab omnipotente de excelsis?

Nonne exitium iniquo, & quidem 'monstruosum operariis iniquitatis?

4 An non ipse videt vias meas? & omnes gressus meos numerat?

5 "Si ambulavi cum vanitate; aut festinavi ad dolum pes meus:

6 Examinet melancib. justitiæ; & cognoscat Deus integritatē meā.

7 Si declinavit gressus meus a via illa, & oculos meos secutus est a-

8 nimus meus; aut manibus meis adhæret quicquam:

9 Quod seminavero, alius comedat; & propagines meæ eradicentur.

10 Si plectus fuit animus meus ad mulierem; aut ad ostium proximi mei insidiatus sum:

11 Molat alteri uxor mea; & super eam incurvent se alii.

12 Nam illud flagitium est; & ea est iniquitas a iudicibus animad-

13 vertenda. Ignis enim iste ad perditionem usque consumpturus esset; & omnem proventum meum eradicaturus.

14 Si sprevi causam servi mei, aut ancillæ meæ; litigantium mecum:

15 "Quid enim facerem, si surgeret Deus fortis? & si visitaret, quid responderem ei?

a Heb. Dei sit
perne; aut
possessio o-
mnipoten-
tis.
b Heb. exte-
rum.

c Heb. post
oculos me-
os vixit cor
meum.

d Heb. judi-
cum, id est,
querēda, co-
gnoscenda,
& puniēda
a iudicibus:
sic vers. 28.
Proverb. 6.
27.

15 Nónne in utero, qui fecit me, fecit eum? & disposuit nos in ipsa vulva idem?)

16 Si cohibui me ab^a optato tenuium; aut oculos viduæ^a confeci;

17 Et comedi frustum cibi mei solus; ac non comedit pupillus ex eo;

18 (Nam a pueritia mea adolevit *apud* me tanquam patrē: & ab utero matris meæ ductavi *pupillam* ipsam)

19 Si^a aspexi pereuntem eo quòd non esset vestimentum; & non fuit tegumentum egenti:

20 Si non benedixerunt mihi^a lumbi ejus; quòd de vellere agnorum meorum incallescere:

21 Si^a agitavi contra pupillum manum meam; quòd viderem in porta auxilium meum:

22 Humerus meus de scapula sua decidat; & brachium meum ab acetabulo defringatur.

^a Heb. exitiū Dei fortis.

23 "Sed pavori erat mihi exitium^a a Deo forti: cujus excellentiæ non prævaluissem.

24 Si posui in auro spem meam; aut insigni auro dixi, fiducia mea:

25 Si lætatus sum cum multæ essent opes meæ; & cum ingentes opes invenit manus mea:

26 Si aspiciendo lucem cum splenderet; aut lunam, pretiosum ambiens;

^f Heb. cor meum.

27 "Pellectus est in occulto^f animus meus; & osculatum est os meum, & manus mea:

^g Heb. osculata est manus mea cum ore meo.

28 Etiam hoc fuisset iniquitas a iudicibus animadvertenda: nam abnegassem Deum fortem supernè.

29 Si lætatus sum de oppressione osoris mei: & excitavi me cum obvenit ei malum:

30 (Non enim permisi peccare palatum meum: petendo execratione animam ejus)

^h Heb. homines tentorii mei.

31 "Si non dixerunt^h contubernales mei, o si quis daret de carne istius: non saturamur;

32 Quia foris non pernoctabat peregrinus; fores meas viatori aperiebam:

ⁱ Heb. defectionē meā, ut in aliis legitur.

33 Si texi more hominumⁱ defectiones meas; abdendo ex dilectione mei iniquitatem meam:

34 ("Nam violentiam afferre potuissem multitudini magnæ; sed cōtemptus familiarū exterrebat me; ita ut conticescerē, non exire porta)

^k Heb. signū meum.

35 "Quis det mihi auscultantem mihi? en^k scopum meum; Omnipotens respondeat mihi, & libello quem scripserit adversarius meus.

36 Disseream si non super scapulam meam portarem^k eum: annecterem eum pro diadematis mihi.

37 Numerum gressuum meorum indicarem^k illi^k ut antecessor appropinquarem ad illum.

38 "Si

38 "Si contra me terra mea clamaverit; & pariter porcæ ejus flevierint:
39 Si vim ejus comederim absque pecunia; & animam dominorum
ejus defatigarim:
40 Loco tritici prodeat spina, & loco hordei vitium frugum: ab-
soluta sunt verba Ijobi.

*Heb. fece-
rim spirare
anhelatē.*

ANOTATIO.

1 *Fedus pepigeram*] posterior contentio loci a constitutione animi sui & conscientie coram Deo; quo osten-
dit se legem animo suo dedisse & omnibus affectibus, posito sibi ob oculos timore Dei; necideo minus in istas ca-
lamitates incidisse, ut conquestus est sup. 3. 25. 2 *Nam quæ*] ætioviniti fœderis, & legis animo suo impositæ; ti-
mor Dei, reformidatio judiciorum ejus, & conscientia omniscientie (ut ita loquamur) ejus. 5 *Si ambulavi*] alie-
num a prætuita via. quasi dicat, si quid alienum concupisco, aut pro meo habeo. 9 *Insidiatus*] ut aduiter alienā
domum obsidens. 14 *Quid enim*] ætiologia elegantissima sui officii erga infimos quosque, primum a judicio
Dei aprosopolepto; deinde a lege creationis & naturali jure. 16 *Oprato tenuisum*] subaudi efficiendo; hoc est, sub-
traxi me, quo minus eis satisfacerem. *Confeci*] id est frustratus sum; ac ita effeci, ut oculi longiori expectatione
conficerentur. 19 *Aspexi*] tantum; neque subministravi. 20 *Lumbi ejus*] id est, ipse lumbis tectus; vide Deut.
24. 13. 21 *Agitavi*] id est inhumanè repuli, cæcidi, aut interminatus sum, manu mea, id est potentia, & autori-
tate abusus. 23 *Sed pavor*] Exceptio per metalepsin. quasi dicat, Sed non feci, quia timui Deum. 26 *Pretio-*
sum ambiens] id est, cæli ambitum & conversationem, ac quicquid esse videtur in eo pretiosum. Sic ostendit Ijob se
abhorre ab omnibus gentium superstitionibus. 27 *Pellectus est &c.*] id est, si quicquam cogitavi, dixi, aut feci
quod spectaret ad idololatriam. est autem in posteriore membro huius versus syllepsis non infrequens, qua unum
verbum cum duobus vocibus significatione diversis communicatur, et si unius tantum proprium est. quasi dicat, si un-
quam osculatum est os meum, aut patravit manus mea: sic Exodi 23. 18. & 34. 25. 29 *Excitavi me*] ad lætiam
gastens. 31 *Si non dixerunt*] id est, nisi fuerim adeo hospitalis, ut hospitalitate mea defessi domestici mei con-
quererentur non esse sibi tantum otii ab occupationibus & officio hospitalitatis exhibendo, ut justum cibum capere
possent; sic enim accipiendum docent sequentia. *Carne istius*] id est, quam paramus isti hospiti: quasi dicant, me-
mor agitur cum extenis quam cum domesticis: nam exteris ciborum & temporis satis est, nobis propter illos vix lu-
peret interspiratio ad capiendum cibum. 34 *Nam*] sensus est, utcunque potentia instructus fuerim ad nocendū
omni injuria faciendā timore Dei cohibitus sum. *Contemptus familiarum*] in quem violentorum familiarum apud
Deum & homines iusto Dei iudicio adducuntur. *Non exirent*] ad offendendum quenquam videlicet. 35 *Quis*
tendit oratio mea; nimirum ut aut Deus mecum disceret causam meam; aut quisquis sit adversarius meus, libello
capita accusationis sue exhibeat de scripto, ut ex iis cognoscatur forentes locutiones quibus perturbatus utitur.
36 *Eum*] libellum. quasi dicat, tantum abest ut eo confundar, ut potius in meam gloriam singula accusationis capi-
ta efflata sint. *An nectere*] quasi dicat, triumpharem de adversario & accusationibus ejus; adeo mihi sum bene
conscius: sic respondet ad posterius membrum versus 35. de libello. 37 *Illi*] Deo respondentem: respicit ad prius
membrum. *Ut antecessor*] fretus æquitate causæ meæ, non ut affinis culpæ sed ut princeps, securus accederem.
38 *Si contra*] ultima imprecatio, qua exponit Ijob se parato animo iudicia maledictionis sue subiturum, si quisquā
de injuria ipsius iuste exposulaverit: quod elegantissima prosopopœia exprimit. 39 *Vim*] ut Gen. 4. 12. 40
spina id est spinosa omnia, lappa, cardui, tribuli, anonides, &c. *Vitium frugum*] id est, aut fruges vitiata, aut quæ
viciant fruges carum loco. *Verba Ijobi*] cum amicis his tribus habita.

CAPUT XXXII.

Elihu silentio Ijobi amicorumq, velut occasione utens, & partim illius verbis quibusdam,
parim horum taciturnitate offensus sermonem aggreditur: & ab excusatione orsus necessita-
tem dicendi sibi afferri docet a spiritu Dei, illorum silentio, & testificatione sua conscientie: tū
verba Ijobi repetens pluribus argumentis redarguit: ac postremo Ijobo copiam respondendi
si velut, facit.

ESSANTIBVS quoque tribus illis hominibus re-
spodere Ijobo; cum ipse justus videretur in oculis suis:
Accensa est ira Elihu filii Baraceelis Buzitæ e fa-
milia Syra: in Ijobum quidem accensa est ira ejus; pro-
pterea quod justam assereret animam suam præ Deo.
In tres verò amicos illius accensa est ira ejus; eo
quod non haberent præstò quod responderent: & tamen conde-
mnabant Ijobum.
Elihu autem præstolatus fuerat Ijobum in verbis; quia seniores
essent ipso ætate.

*a Heb. Ra-
mi, pro Ara-
mi. id est Sy-
ria, ut 2.
Chro. 22. 5.
aphareis.
b Heb. inve-
nirēt respon-
sum.
c Heb. dieb?
sic infra ver.
6.*

5 Sed vidente Elihu¹ nullum esse responsum in ore trium istorum hominum, accensa est ira ejus.

6 Itaque respondit Elihu filius Baraceelis Buzita,² dicens; minimus sum ætate, vos autem decrepiti: idcirco veritus sum, ac timui³ ostendere sententiam meam vobis.

d Heb. ab ostendendo.
e Heb. viri dierum, &c.
& multitudinis annorum.

7 "Dicebam,⁴ provecti ætate loquentur; & annosi notam facient sapientiam.

8 "Profecto⁵ spiritus ille in mortali; & afflatus omnipotentis efficit eos intelligentes:

9 "Parvi sapiunt eo; ut senes intelligunt judicium.

10 "Ideoque dico,⁶ auscultate mihi: ostendam sententiam meam ego quoque.

11 "En expectavi verba vestra, aurem præbens⁷ attendi usque ad⁸ sententiam vestra; eoque unde pervestigatis sermones.

12 Denique ad vos attendens, consideravi quod ecce nemo Ijobum reprehendat; respondeat sermonibus ejus e vobis.

13 "Ut non dicatis, "invenimus sapientiam; Deus fortis impellet eum, non vir:

14 Respondebo,⁹ quamvis non contra me instruxerit sermones: sed¹⁰ dictis vestris non respondebo ei.

15 "Consternati sunt, non respondent amplius;¹¹ transtulerunt a se sermones.

16 Nam expectavi cum loquerentur: quia desistunt, nec respondent amplius,

17 "Respondebo ego quoque partem meam; ostendam sententiam meam ego quoque.

18 "Nam plenus sum sermonibus: coarctat me spiritus ventris mei.

19 Ecce venter meus ut¹² vinum, cui non aperitur; sicut utres novi finderetur.

20 Eloquar, ut respiratio sit mihi; aperiens labia mea respondebo.

21 "Ne, quaeso, accipiam personam ullius; &¹³ apud hominem non utar præfatione.

22 Non enim novi¹⁴ præfationibus uti: paululum¹⁵ utentem, tolleret me qui fecit me.

i Heb. accipiam faciem viri.
k Heb. homini non attributam cognomen.
l Heb. ut cognomine vtar.

ANNOTATIO.

- 1 Quoque] ut Ijob cessaverat, sup. 31. 40. 2 Buzita] id est, oriundi Buzo filio Nachoris, Gen. 22. 21. 3 Non haberent] id est, quod nullis amplius argumentis & probationibus uterentur, quibus sententiam suam in Ijobum latam defenderent ad justificandum Deum. 4 Ijobum] & amicos synecdochicè, ut sequentia ostendunt: nam Ijob postremo loco dixerat, inde a capite 26. 5 Nullum esse responsum] postquam Ijob loqui desisset. 6 Dicens] Istius orationis summæ partes sunt duæ; prior est Insinuatio, qua se excusat Elihu, & occasionem ostendit quibus ad dicendum compellitur, usque ad finem hujus capitis: altera est oratio singularis ad Ijobum, capite 33. Hujus autem Insinuationis partes sunt duæ; una, qua benevolentiam capiat narratione reverentia suæ erga seniores, tum amicos, usque ad versum 15, tum Ijobum ipsum, inde ad versum 21: altera, petitio qua audientiam facit, & simplicitatem suam in dicendo bene accipi postulat. 7 Dicebam] id est, persuadebam mihi de vobis. 8 Sapiantiam] in vera Dei & nostri cognitione sitam, cui adversantur illa quæ de Ijobo prædicantur ver. 1. & 2. 9 Profecto] correctio, quasi dicat: Iam verè agnosco hoc non esse commune ætatis bonum, sed singulare Dei be-

Dei beneficium per communicationem spiritus, sive in juvenibus, sive in senibus. 9 *Parvi sap.* id est, æquè cum parvis ac magnis communicatur gratia hæc arbitrati Dei. 10 *Ideo que dico* Petito audientia. 11 *En ex-* *pecta* altera pars narrationis, de reverentia quam facto exhibuit. *Attendi* id est, accuratissime & quam peni- *ssimè* sensa animi vestri exploravi. 13 *Ut non dicatis* Propositionis formæ, quam in agenda adversus Ijobum cau- *servaturus* est; in qua modestè aliorum rationes rejicit, & sibi aliam viam ineundam esse docet, hoc & sequente *versu*. *Invenimus sapientiam* quasi dicant, nunc demum ex re præsentè manifestò deprehendimus nos verè & sa- *pienter* antea de isto homine statuisse: nam prius ex tantarum calamitatum aspectu optimè statueramus non posse *cas aliunde* quam a Deo imitti: neque in alium quam in virum consceleratissimum. Iam verò cum hic palam ob- *loquatur* Deo repudiatis omnibus consolationibus ejus, profectò confirmatur omnino prior illa sententia nostra, *& nobis* ista animi obfirmatio omne amplius loquendi desiderium adimit cum eo homine, quem nemo homo po- *est* sed Deus solus de ista animi pertinacia depellere. 14 *Quamvis &c.* Occupatio, qua ostendit sibi nò amplius *expectandum* ut nominatim provocetur ad dicendum, quia gloria Dei, seniorum silentio, & Ijobi verbis eò adduci- *tur*. *Dixit & c.* id est eodem modo, iisdemque argumentis. 15 *Conferuari sunt* Apostrophe ad Ijobum, *ut observatum* est in ver. 6. *Transulerunt* id est, curam tecum amplius loquendi abjecerunt. 17 *Respondebo* *proposui*. 18 *Nam* Propositionis ætiologia per allegoriam hyperbolicam, hoc versu & duobus sequentibus. *19 pnum* id est, multum cui non est ademptum obthuraculum, ut exhalet. 21 *Ne quæso* altera pars insinua- *tionis*, petitio, ut observatum est in versu 6. *Ne accipiam* autem, id est, liceat mihi per vos simpliciter, omif- *si* hominibus illis præfationibus quæ ad civilem sermonem adhibentur, sensum animi mei exponere. 22 *Ut en-* *im* id est, in causa divina te aut istos cum personarum acceptione compellantem.

CAPUT XXXIII.

VERVM enim vero audi quæso sermones meos; & omnia verba mea auribus percipe.

Ecce jam aperio os meum; loquitur lingua mea cum palato meo.

Rectum animum meum sermones mei; & sententiam labiorum meorum clarè eloquentur.

a Heb. recti- tudinè cor- dis mei.

Spiritus Dei fortis fecit me; & afflatus omnipotentis vitam in- didit mihi.

Si poteris respondere mihi; instrue *responsum* coram me, resiste.

En ego secundum sermonem tuum *agam* pro Deo forti: e luto de- cius sum etiam ego.

Ecce formido mei non perturbabit te: & manus mea super te non erit gravis.

Tantummodò dixisti me audiente; dum vocem sermonum *audivi*:

b Heb. in au- ribus meis.

Purus sum, sine defectione, nitidus sum; nec iniquitas est in me.

Sup. 9. 21. & 16. 17. & 29.

En abruptiones quas contra me invenit; reputat me ut inimi- cum sibi:

14. Sup. 14. 13. & 13. 24. & 19. 11.

Ponit in compede pedes meos; observat omnes semitas meas.

Sup. 13. 27.

En hoc, non es justus, respondeo tibi: quia major est Deus mortali.

Quare adversus eum litigas; quòd de omnibus rebus suis non re- spondeat?

Cùm semel loquitur Deus fortis, etiam bis; non cernit illud mortalis.

Per somnium, visionem nocturnam, cùm irrui altus sopor in ho- mines: in dormitationibus super cubile:

Tunc revelat auri hominum; & eruditionem eorum ob- signat:

- 17 Ut amoveat homo opus; ut superbiam a viro obtegar:
- 18 ^{e Heb. trāseat per miffile: hypallage.} Cohibeat animā ejus a fovea; & vitā ejus, ne trajiciat eam miffile.
- 19 ^{e Heb. rectitudinem.} Etiam corripit dolore super cubile ejus; & multitudinem ossium ejus dolore forti.
- 20 Adeo ut abhorreat vita ejus ipsum cibum; & anima ejus escam deyderabilem:
- 21 Consumatur caro ejus a conspectu; & promineant ossa ejus quae non videbantur:
- 22 Deniq; propinqua sit fovee anima ejus; & vita ejus lethali bus malis.
- 23 ^{e Heb. gratificatus ei.} Si adsit ei nuntius, interpret unus ex mille, qui indicet homini æquitatem illius;
- 24 Et de gratia eum allocutus dixerit; redime eum, ne descendat in foveam, expiatione quam inveni:
- 25 Recreatur caro ejus plus quam in pueritia; revertitur ad dies adolescentiæ suæ.
- 26 Cum supplex oraverit Deum, benignè recipit eum, ut aspiciat faciem ejus cum jubilo: & restituit mortali justitiam ejus.
- 27 Contemplatur homines dicens; peccaveram & rectum perverteram: quod non profuerat mihi.
- 28 Redemit animam meam ne transiret in foveam; ut vita mea lucem respiciat.
- 29 En omnia hæc operatur Deus fortis; bisque terque cum viro;
- 30 Reducendo animam ejus a fovea; ut illustretur lumine hujus vite.
- 31 Attende Ijob, ausculta mihi: file ut ego loquar.
- 32 Si adsunt sermones ad respondendum mihi; loquere, quia desiderio teneor justificandi te.
- 33 Sin minus, tu ausculta mihi: file, & docebo te sapientiam.

A N N O T A T I O.

1 Verum enim vero altera oratio ad Ijobum, cujus partes sunt quatuor: Exordium, usque ad ver. 8: Propositio, usque ad ver. 12: Confutatio, usque ad 31. ver. & Conclusio. In exordio autem audientiam facit Elihu ab æquitate sermonis quem habiturus est, tribus primis versibus: deinde duo illa capita Ijobo concedit quæ ad constituendum iudicium sibi dari postulaverat, sup. 13. 20. & sequentibus. 2 *Aperio os* id est, jam incipio rem ipsam eloqui, periphrasim ab origine & instrumentis sermonis, qua Ijobum ad audiendum excitat. 4 *Spiritus Dei fortis* id est, summa creatura ut tu, ac proinde ex æquo mecum, si placet, agere potes: sic pluribus ostendit hoc ver. & tribus sequentibus. 8 *Tantummodo* summa propositio eorum quæ Elihu in oratione Ijobi reprehendenda esse observaverat: ideo paratitula (ut vocant) exclusiva utitur, quasi dicat, omitto quæ tu de gravitate afflictionis tuæ, de indignatione animi tui, de fide tua in Deum, & de conscientia bene actæ vitæ testatus es, & quæcunque præ de Deo prædicasti: tantum ex tua ista oratione decerpturus sum quæ tu arrogant, tum de innocentia tua in præsentem causam, tum etiam de Deo effudisti. 12 *En hoc* Confutatio, ut observatum est in ver. 1: qua simpliciter negat quod Ijob confirmabat: utcumque fueris justus & integer (inquit) saltem in his sermonibus injustus es: deinde negationem suam argumentis probat. *Quia major* firmamentum superioris negationis a natura Dei. Deus, inquit, non tantum majestatem & potentiam, de qua tu expostulas; sed etiam veritatem, justitiam, sapientiam, & misericordiam divinam administrationis resequutus es. 13 *Quare adversus* Secundus locus, qui ex prima argumentatione velut fonte suo (ut etiam sequentes loci) derivatur; a comparatione naturæ Ijobi, quasi dicat, vis igitur ut rationes omnes divinæ administrationis referantur ad angustias ingenii tui? quasi verò infinita illa profunditas consiliorum operationumque Dei humano ingenio, ut pusillum est, capi possit. 14 *Cum semel* tertius locus ab experientia: imò verò, inquit, fieri potuit ut tibi Deus jam sæpe responderit; sed videmus eam esse hebetudinem & oscitantiam nostram, ut vix graviter & sæpe sollicitantem agnoscamus. 15 *Per somnium* Confirmatio tertiæ argumentationis a communibus patris illius seculi documentis: hoc ita se habere, inquit, ex eo constat, quòd modò interdum, modò noctu, modò per somnia, modò per visiones, ut Num. 12. 6. homines docet, vigilantes, dormitantes, vel oppressos somno, hic verò observandum est scriptum verbum Dei ac legem retineri: quia illæ tantum rationes erant documentorum ante legem datam. 16 *Revelat* id est, afflictionum causas, usum & exitum ostendit, ut Abimeleco Gen. 20. *Eorum* id est, quæ ipsi eruditur a Deo. *Obsequat*

Obscurus id est, imprimit in animis eorum quos castigat. inest autem his verbis transitio ad quartum argumentum consolationis, a fine documentorum Dei; sive per revelationes, de quibus supra tribus versibus; sive per afflictiones, de quibus a vers. 19: sive denique per homines & administrationem verbi, infra vers. 23. 17 *Opus* nimirum suum, & animum malum, primus usus documentorum, respicientia a malo externa & interna. *Obregat* id est, efficiat ut non sit metaphora a rebus corporeis, ut Psal. 32. 1. 18 *Cohibeat* secundus usus, nostra salus. 19 *Eriam* id est, ad eundem usum, sic modeste transit ad præsentem causam Ijobi, amplificans locum de afflictionibus usque ad vers. 21, ut observatum est in vers. 17. 23 *Si adsit* tertius usus documentorum Dei, fides in promissiones gratiæ Dei etiam ab hominibus denuntiata. *Nuntius* id est, propheta nuntians voluntatem Dei, ut Judicum 2. 1. *Interpres* cuius interventu Deus consilium suum laborantibus explicat. *Unus ex mille* id est, cuiusmodi nuntius & interpretes fides voluntatis Dei est rarissimus. *Aequitatem illius* Dei, qua omnia & nominatim ipsos laborantes regit & gubernat. 24 *De gratia* id est, cum pius ille nuntius beneficium & gratiam Dei afflicto prædicaverit, & pro eo oraverit Deum, &c. ut Jacobi 5. 14. *Redime eum* summa orationis quæ apud Deum pro afflicto habenda est. *Quam inveni* id est, in Christo consecutus sum. 25 *Recreatur* altera pars istius *egypciæ* de exitu & usu liberationis suæ a peccatis, vers. 27. & 28. 26 *Iustitiam* quam ei confert in Christo, reputans eum pro iusto. 27 *Contemplatur* id est, hominum contemplatione adductus exemplum in se editum prædicat. *Non profuerat* id est, summè nocuerat: *meis*. 29 *En omnia* summa constitutio superioris consolationis & *egypciæ*. 31 *Attonde* Conclusio superioris argumentationis, audientiam ad alteram proximè sequentem faciens, & Ijobo dans occasionem vel respondendi si quid habet, quod respondeat; vel audiendi orationem alteram quam habiturus erat. 32 *Iustificandi* id est, hoc velim tibi persuadeas me non eum esse qui ausum te condemnare; etsi in superioribus dixi fuisse reprehendendus.

CAPUT XXXIV.

Elihu Ijobi tacentis superiora verba repetens, absurditatem eorum demonstrat a iustissimæ naturæ & operibus Dei, præfectos perdentis, & servantis calamitosos invocantes ipsum: tum ad misericordiam Dei cum revocans a superioribus obmurmurationibus dehortatur: & Deum postremo orat ut illud iudicio suo præstare velit.

TERVM respondens Elihu, dixit:

"Audite sapientes, sermones meos: & scientes aurem præbete mihi.

Nam auris sermones probat; ut palatum gustat ^{Suprà 12. 11.} escam.

"Causam agendam eligamus nobis: cognoscamus internos quid sit bonum.

Dixit enim Ijob, iustus sum; & Deus fortis sum movit causam meam. ^{Suprà 13. 7. 18. & 23. 10. & sup. 27. 2. Suprà 6. 4.}

An in causam meam mentiar? mortifera est sagitta mea, sine defensione.

"Quis vir par Ijobo, imbibiturus esset fannam ut aquam?

Et iter facturum esset in sodalicio cum operariis iniquitatis; & ambulaturus cum hominibus improbis? ^{a Heb. improbitatis.}

"Ac si dixisset, non prodest viro; si voler *ambulare* cum Deo.

"Idcirco homines cordati, auscultate mihi: absit a Deo forti improbitas, & ab omnipotente iniquitas. ^{b Heb. homines cordis. sic vers. 34. c Heb. absit Deo forti ab improbitate & omnipotenti ab iniquitate. hypallage.}

"Nam opus hominis rependit ei, & secundum iter cuiusque facit ut obveniat ei.

"Etiam verè Deus fortis non agit improbè; & omnipotens non pervertit iudicium.

"Quis commisit ei terram? & quis disposuit orbem habitabilem universum?

Si apponens ad eum *animum suum*, spiritum ejus & animam ejus ad se reciperet; ^{d Heb. cor.}

Exspiraret omnis caro simul; & homo in pulverem reverteretur.

16 "Si itaque est intelligentia, audi hoc: aurem præbe voci sermonum meorum.

17 "An etiam odio habentis iudicium" obligaret *vulnus*? imò an iustum validum condemnaret?

18 "Qui dicit regi, ô nequam; ô improbe, ingenuis:

19 "Qui non accipit personam principum, neque agnoscitur nobilis præ tenui; nam opus manuum ejus sunt omnes.

20 Momento moriuntur, & media nocte commoventur populus ac prætereunt: & amovetur fortis sine manu.

e Heb. amovetur: imperfonaliter, ut supra 4. 19. & 7. 3.

21 Quia oculi ejus *attendunt* ad vias cujusque; & omnes gressus ejus respicit.

22 Nullæ sunt tenebræ, nullaque umbra lethalis; ubi se abscondant operarii iniquitatis.

23 "Cum non pro viro disponit amplius, ut ambulet contra Deum fortem in iudicium;

f Heb. sine pervestigatone. g ut 1. Sch. 27. 6.

24 "Infinite conterit validos, & constituit alios in locum eorum.

25 "Hoc pacto recognoscens facta eorum; simul atque *mutavit* notem, conteruntur.

26 In loco improborum *complodit* eos, in *statione* videntium:

h Heb. post eum.

27 Quandoquidem recesserunt a *sequendo* eum; & ullas vias ejus non animadverterunt:

28 "Inducendo super eorum quemque clamorem tenuis, cum clamorem pauperum exaudit,

29 "Nam cum ipse *tranquillat*, quis inquietabit? & cum *abscondit* faciem, quis *contemplabitur* eum? tum super gentem, tum super homines pariter:

30 Ne *regnet* homo hypocrita, ne sint tendiculæ populi.

31 "Sed ad Deum fortem, qui dicit condono, non destruâ, *dicendū est*:

32 "Præterquam *quod* video, tu doce me: si iniquitatē operatus sum, non pergam.

i Heb. nosti.

33 "An ex te est *illud*: rependet illud, si *spreveris*; si tu *eligas*, profectō non ego: jam quod *sentis* eloquere.

34 "Homines cordati dicent mecum; & vir sapiens auscultans mihi,

35 Ijob non scitē loquitur; & verba sua imprudenter.

36 "Pater mi, probetur Ijob usque ad victoriam: propter responsiones *quales* hominibus iniquis insunt.

37 "Nam additurus esset ad peccatum suum defectionem, inter nos *complosurus* esset; & multiplicaturus sermones suos in Deum.

ANNOTATIO.

1 *Dixit*] Hujus orationis partes sunt quatuor; Exordium, vers. 2. & 3; Propositio, inde usque ad 10. vers. Confutatio, usque ad 33. vers. & conclusio, ad finem usque capitis. 2 *Audire sapientes*] Exordium a persona auditorum; quo ostendit confidere se, si quid præsentis auditores sapiunt, grata & utilia documenta allaturum; ac proinde dicta sua illorum judiciis submittere. 4 *Causam*] Propositio *τὸ κενὸν μὲν*, id est, sermonum Ijobi qui in controversiam vocandi erant. 7 *Quis vir*] Amplificatio propositionis a persona Ijobi. quasi dicat Elihu; nemo unquam vir bonus qualem

qualem se Ijob asserit, eò dementiæ venturus est, ut probris & ludibrio omnium se exponat, integritatem sibi tum etiam adlerens cum obloquitur Deo, quasi cum ratione insanire velit. hæc autem omnia allegoricis loquendi formis proponuntur. 9 *Ac si dixisset* hoc tantum absurdum ostendit Elihu consequens esse ex propositionibus Ijobi. *Ambulare* id est, Deum ducem sequi, ut Gen. 5.22. 10 *Idcirco* transitio ad confutationem; in qua Elihu faciens audientiam unum argumentum adducit, ex quo sequentia omnia ut fonte profluunt, a natura Dei iustissima; quod argumentum emphaticè per ἀποροπὴν enuntiatur. 11 *Nam* ἐπεαροπία argumenti ἐξ ἀντιθέτου. 12 *Etiam* repetitio simplex superioris argumenti, ut ea commodius ad sequentes probationum locos transeat. 13 *Quis com-* *missit* probatio a mero imperio & autoritate Dei, quasi dicat, ne ab ullo quidem ad injuriam faciendam adigi possit, quod probatur a creatione, hoc versu, & potentissima administratione, duobus sequentibus. 16 *Sic itaque* summa illa argumentatione, de qua vers. 10, jam Elihu frater, appellat conscientiam Ijobi, quasi dicat, dic, quæso, bona fide, est ne iniustitia in Deo, ut protervos probeat? imò verò (inquit ille per correctionem) impudentissimum fuerit si Deum voles condemnare; quod probat duobus attributis, iustitiæ & potentia ejus, ac postea copiosius amplificat, usque ad vers. 31. *Obligaverit vulnus* id est, iniuste enaret perversos; synecdoche. 18 *Qui dicit* ἐπεαροπία superiorum attributorum Dei a personis, forma, tempore judiciorum Dei, & aliis circumstantiis. 19 *Nam opus* aetiology a creatione, ut supra 31.15. 23 *Cum non* id est, cum decretum est non diutius differre supplicium in eos qui proterve oppugnant Deum; hæc omnia periphrastice ad deprimentum & consternandum Ijobum. 25 *Miserere nobis* id est, prout illi lucem, qua revelantur omnia in iudicio ejus: vide Ephes. 5.13. 26 *Complodit eos* ut iudicatas veficas in sua ipsorum sede. *In statione* id est, palam in exemplum omnibus: vide Jeschahhja 26.9. 28 *Inducendo* id est, vindictas quas miseri a Deo poposcerunt in singulos ducendo: metonymia. 29 *Tranquillat* miseros afflictos. *Abcondit faciem* ab improbis: aetiology a potentia Dei. *Contemplabitur* id est, quis im- *probo* non averfanti Deo ausit obistere? 30 *Regner* nimirum amplius. *Ne sint tendicula* id est, ne amplius *exponantur* improborum aucupis. 31 *Sed ad Deum* Confutationis usus ἐξ ἀντιθέτου, superiori loco respon- *dens* qui habetur vers. 10. Non est, inquit, Deus dampnandus iniustitiæ eo quod flagellens; sed homo qui flagellatur, ac *proinde* flagellis revocatur ad misericordiam Dei implorandam; cujus effecta sunt duo, culpæ & pænæ merite cō- *donatio*, revocat autem eum argumento non a natura, aut operibus; sed a verbo & promissione ejus ducto, quod cer- *tissimum* est & efficacissimum veritatis Dei documentum. *Dicendum est* eclipsis similis ei quæ observata est 1. *Reg. 20.34.* 32 *Præterquam quod* summa deprecationis afflictorum: cujus capita sunt duo; unum, quo profi- *scuntur* studiū & fidem suam ad recipienda documenta Dei, eaque exoptant; alterum, quo exponunt suam resi- *piscantiam* & peccatorū abnegationem. *Vide* id est, cognosco, sive de peccatis meis, sive de mandatis tuis, sive de *gratia* & benevolentia erga me. 33 *An ex te* Conclusio, cujus membra sunt tria: primum, quo appellat conscien- *tiam* Ijobi, hoc versu; secundum, quo bonorum consensionem & commune iudicium de Ijobi sermonibus adducit, *duobus* sequentibus; postremum, quo sermonem claudit oratione ad Deum, duobus ultimis. Dicit ergo, An ex te? *quasi* dicat, videris cum sermones istos habuisti, extra te raptus fuisse malorum gravitate; sed jam revoco te ad rei- *fusum* etiam ex te, id est animo tuo, idem dicturus es, cum ad te ipsum redieris? *Spreveris* monentem & revo- *cantem*, sic deterreret ab eventu; deinde ab exemplo suo. *Eligas* dicere quod antea. 34 *Homines cordati* A con- *fusione* omnium bonorum, ut diximus in versum 33. 36 *Pater mi* tertius conclusionis locus; optatum, ut tan- *super* flagellatur Ijob donec Deo vincenti cedat & responsis vanis renuntiet, per apostrophen ad Deum. 37 *Nam* *adversus* aetiology optati a tribus absurdis: nam, inquit, nisi hoc fiat, metuendum est ut bonus Ijob neque saluti *sua*, neque ædificationi nostræ, neque gloriæ Dei consulat. *Complosurus* id est, nos ludificaturus, & explosurus *cum* ludibrio sermones nostros.

CAPUT XXXV.

Elihu Ijobum ad peccati agnitionem hortatus, ostendit, neque iustitiā efficere quicquam, neque iniustitiam officere Deo; sed oportere ut omnes afflictionibus edocti se abiciant coram Deo: ac proinde Ijobum ad agnitionem sui & spem in Deum hortatur.

MPLIUS respondens Elihu, dixit:

"An hoc ratiocinabar in causa; cum diceres, iusti-
tia mea major est quam Dei fortis?

"Si roges, quid profuturum sit tibi, dicens; quid pro-
ficerem supplicio meo?

Ego respondeo tibi sermones; & sociis tuis tecum.

"Intuere cælum & respice: & contemplare superiores nubes, ut sunt
alta supra te.

"Si peccas, quid operaris illi? sive multæ sunt defectiones tuæ, quid
facis illi?

"Si iustus es, quid das illi? aut quid e manu tua accipit?

"Viro cuiusmodi es, improbitas tua; & filio hominis iustitia tua ali-
quid efficiet.

"Frete magnitudine efficiunt ut oppressi clament: vociferantur
propter brachium magnatum.

^a Heb. pecca-
to meo, per
synecdoche;
ut Zecariæ
14.19.

^b Heb. præ
magnitudi-
ne.

Caput XXXVI.

61

- 4 Nam revera non *erunt* mendaces sermones mei: integer sententiis
 ero apud te.
- 5 En Deus fortis validus est, nec tamen *spernit*: validus est, *virtus*
 animi.
- 6 Non servat vitam improbo; sed jus pauperum edit:
- 7 Non subtrahit a justo oculos suos; potius cum regibus folio *adest*;
 ut collocet illos in æternum atque exaltentur.
- 8 Quòd si vincti compedibus, captivi detineantur funibus affli-
 ctionis,
- 9 Postquam indicavit eis opus eorum; & defectiones eorum inva-
 luisse;
- 10 Et revelavit illis *in* aurem hujusmodi *eruditione*; indicens ut re- *Heb. reve-*
 vertantur ab iniquitate: *lat aurē eo-*
 11 Si auscultent & colant *eum*; consumunt dies suos in bono, & annos *rum: sic ver-*
 suos in *rebus* amœnis. *is.*
- 12 Sin autem non auscultaverint, missili transmittuntur: & expirant
 in ignoratione.
- 13 Hypocritarum verò ex *animo*, *qui* apponunt iram; nec vociferan- *Heb. corde.*
 tur cum vincivit eos:
- 14 Moritur cum juvenia illa anima eorum: & vita eorum cum illis
 meritoriis.
- 15 Liberat afflictum in afflictione ejus; & revelat oppressione eis in
 aurem.
- 16 Sic etiam averterat te ab ore angustiarum, *in* latitudinem cui non
 suberat pressura: & *ferculum* mensæ tuæ plenum erat pinguedine. *d Heb. descē-*
 17 Dum *judicium* improbi compleres: *judicium* & jus obtinerent. *sus, id est, qd*
 18 Cum æstuans ira *obvenit*, cave ne *avertat* te explosione, & magnū *deponeba-*
tur in men-
sam.
 pretium redemptionis ne abducat te.
- 19 An æstimabit nobilitatem tuam? non lectissimum aurum; ne *qui-*
 dem omnia *fortificarent* vires.
- 20 Ne aspires ad illam noctem, qua abeunt populi *in* locum suum.
- 21 Cave tibi, ne respicias ad vanitatem; ut hoc eligas præ afflictione.
- 22 En Deus fortis extollit virtute sua: quis sicut ipse docet?
- 23 Quis commisit ei viam ejus? quis dicit, operaris iniquitatem?
- 24 Recordare ut amplifices *opus* ejus; quod contemplati sunt
 mortales,
- 25 Quod omnes homines viderunt; *mortalis* intuetur e longinquo,
 & *dicas*:
- 26 En Deus fortis ita amplius est ut non cognoscamus; cujus anno-
 rum numero non est pervestigatio.
- 27 Nam subtrahit stillas aquarum, *quæ* fundebant pluviam ad *ca-*
 lamitatem ejus;
- 28 Cum fluerent superiores nubes: stillarent super *homines* multos.

29 "Si etiam consideret homo extensiones densarum nubium, frangores in tugurio illius:

30 En extendit super eum lucem suam; & radices maris tegit:

• Heb. 4d
multiplicat-
tem.

31 Cum illis iudicaturus est populos; aut daturus cibum abunde.

32 Manibus obteggit lucem; & interdicat ipsi propter intercedentem.

33 Indicans in eum benevolentiam suam; in pecora, etiam in proventum terrae.

f Heb. cor
meum.

34 Etiam ad hoc trepidat animus meus: & subsiliet loco suo.

ANNOTATIO.

1 Dixit] Hujus orationis summæ partes sunt quatuor: Exordium, usque ad vers. 1; Propositio asserens potentissimam, sapientissimam, iustissimamque administrationem Dei, a 5. vers. usque ad 15; Confirmatio, inde usque ad vers. 22. cap. 37: & Conclusio. 2 Sustine] Exordio audientiam facit a persona Dei, cuius causam agit, a causâ antiquitate & jure, & a fide personæ suæ. 3 Elonginquo] id est, prout res fuit non tantum inde a seculis, verum etiam ante omnia secula. 5 En Deus fortis] propositio asserens studium Dei in administrandis rebus, adversus tyrannos, quæ Ijobo ex infirmitate carnis exciderant. Quasi dicat, omnipotens quidem est; sed non ut superbus tyrannus, qui potentia sua abutatur ut infirmos proterat. Spernit] quenquam; sed omnium rationem habet, ut sequentibus explicatur. Virtus animi] id est, non tantum ipse est validus; sed etiam infirmis & languentibus mortalium animis solus ipse virtutem præstat. 6 Non seruat] propositio a diversitate subjectorum: nam malis, inquit, & bonis potenter, iuste, & sapienter præsidet, eventusque eorum moderatur. 7 Illos] iustos quosque & pauperes. 8 Quod sit] Amplificatio ab ordine iudiciorum Dei; primum in eos qui respiciunt a malo, usque ad vers. 12: deinde in contumaces & palam obnitentes Deo, vers. 12: ac postremo in hypocritas, vers. 13. & 14. 10 Eruditione] id est, in afflictione carceris, qua Deus erudit suos providentia sua: sic Psal. 94. 12. 14 Anima eorum] id est, ipsi. Cuius] id est, illa] id est, æquæ morientur & pari iudicio Dei conterentur atque juveniles illi animi, qui proterve obnituntur Deo, & palam ad omne flagitium projecti sunt: nam horum meminerat vers. 12. Meritoris] synecdoche pro flagitiosis omnibus. 15 Liberat, &c.] Transito ad confirmationem per anaphoram sive repetitionem summi xiani illius membri in propositione quod ad causam Ijobi pertinet, ut habetur vers. 7. & accommodatur in sequentibus. 16 Sic etiam] primus confirmationis locus a persona Ijobi, quod mirificam illam administrationem ipse expertus esset, his duobus versibus: unde oritur locus doctrinæ, a vers. 18. usque ad 22. In latitudinem] id est, proptio allegorica præcedentis felicitatis Ijobi. 17 Iudicium improbi compleret] id est, iuste de causa eius statueres. 18 Aestuas ira] id est, gravissimum Dei iudicium infensi in te: prius documentum sive dehortatio a vana fiducia, vers. 18. & 19. Avertat explosione] id est, ne Deus explodat te, si ira in ipsum inveharis. Ne abducatur] id est, ne cõsidat fore cum semel te explodet Deus, ut ullo pretio gratiam ejus de integro tibi concilies: ut copiosius sequens versus ostendit. 19 Fortificarent] id est, tuerentur te ne explodereris a Deo. 20 Ne aspires] id est, a vanitate utum, sive dehortatio a desperatione. Noctem] id est, mortem quam omnes oppetunt, & tu jam toties dixisti tibi imminere, & te ipsum ultrò ad eam aspirare. 21 Cavet tibi] summa utriusque dehortationis superioris, a vanitate utriusque studi: ita transitur ad secundum confirmationis locum. 22 En Deus fortis] secundus locus confirmationis a natura, documentis, & operibus Dei; quorum dignitas commendatur primum a forma, quod nemo docere potest operibus ut Deus, hoc versu; deinde a jure, quod operum suorum leges a nemine accipit, aut jure reprehendi potest, versu sequente. Extollit] videlicet documenta & vias suas, ut sequentia ostendunt. 24 Recordare] amplificatio secundi istius loci, primum a singulari opere Dei, extra ordinem naturæ facto temporibus Noachi, usque ad vers. 29: deinde ab aliis tum ordinariis, tum extraordinariis, hoc & sequente capite. Opus ejus] diluvii, ut nominatim explicabitur inde a vers. 27. Quod contemplantur] id est, totum genus humanum expertum est. 25 Mortalis] id est, nos memoria nostra jam olim gestum recordamur. 26 En Deus fortis] id est, incomprehensibilis & semipiternus. Sunt autem hæc per hypotyposin dicta, ut eo melius animus Ijobi ad suspiciendum Deum adducatur. 27 Subtrahit] id est, aquas in nubibus suo loco continet, ne in orbem terrarum percurrant, ut olim fecerunt. 28 Super homines] omnes excepto Noacho cum familia, hoc ad id ne mudo quidem inesse æternitatem; sed Deo soli, qui pro arbitrio suo cum rebus creatis eam communicat. 29 Si erram] secundum lamiatem ejus] id est, diluvium quod immisit terris. 28 Super homines] omnes excepto Noacho cum familia, hoc ad id ne mudo quidem inesse æternitatem; sed Deo soli, qui pro arbitrio suo cum rebus creatis eam communicat. 29 Si erram] secundum autem argumentum ex verbis Eliphazi supra 22. 15. & sequentibus de industria resumit Elihu, ut operum Dei admirabilitatem asserat: non (ut ille) ad perterrefaciendum Ijobum; sed potius ad confirmandum in fide & expectatione, quamvis adversantibus malis, exemplo Noachi, ejus postea recordatur, vers. 32. 29 Si erram] secundum amplificationis argumentum ab instauratione naturæ quam diluvium intervererat, & perpetua administratione Dei. Extensiones] id est, densas nubes extensas in aëre: hypallage. Frangores] ventorum luctantium & aërem perspirantium. Tugurio] id est, in nubibus, ut psal. 18. 12. 30 Extendit super eum] id est, serenum cœlum efficit ventis dispellentibus nubes. Super eum] hominem, id est, supra nos. Radices maris] id est, terram, cui incumbunt maria, imbribus humectat & obteggit: sic per hysterosin ostendit effecta nubium, ventorumque, de quibus superiore versu. 31 Cum illis] id est, cum visum est ipsi, aut iudiciis exercere homines, aut beneficiis cumulare, ut infra 37. 12. 32 Manibus obteggit] id est, modo tenebras efficit, quasi obducta manu; modo restituit lucem, velut abducta manu ad suorum preces. Ipsi] manui videlicet, ne amplius lucem obteggit. Intercedentem] Noachum diluvii tempore, & pios Noachi exemplo accedentes Deum. 33 Eum] ipsum intercedentem, colentem Dei. 34 Ad hoc] id est, ad considerationem istius administrationis Dei, cuius meminit inde a vers. 29, ut indicat repetitio particula Etiam: quam ob rem versum hunc cum superioribus conjunximus.

Caput XXXVII.

63

CAPUT XXXVII.

AUDITE * diligenter conjunctam commotione vocem ^{a Heb. audiendo.} ejus, & loquelam ex ore ejus prodeuntem.

Sub omnes cœlos dirigit eam, & lucem suam ad ^{b Heb. alas.} oras ^c terra.

Post eam rugit sonus, tonat voce excellentiæ suæ: neque differt illa, quum audienda est vox ejus.

Tonans Deus fortis vocem suam facit mirabiliter; facit res adeo magnas ut non possimus cognoscere. ^{c Heb. mirabilibus.}

Cum nivi edicit, esto in terra, aut imbri, ac pluviam: mox imber pluviamq; roboris ejus adsunt.

Manum cujusque hominis obsignat, ut recognoscat omnes ^{d Heb. viros operis sui.} ope-
rarios suos.

Tum ingreditur bestia in latibulum: & in antris suis degit.

E suo penetrali prodit turbo; & a dispergentibus frigus.

A flatu suo Deus fortis edit glaciem: & latitudinem aquarum ^{e Heb. a flatu} co-
arctat. ^f Dei fortis e-

Etiam pro irrigatione fatigat densam nubem; dispergit nubem lucis suæ. ^g dit, &c. ante

Denique ipse Deus per vicissitudines versat secum sapientia con- ^h cedens pro
silia sua de opere istorum, quodcumque præcipit illis faciendum in su- ⁱ se & suo rela
perficie orbis, in terra. ^j tivo ut Gen.
9.6.

Sive ad flagellum, sive ad terram suam; sive ad faciendum benefi- ^k f Heb. in an-
centiam, efficit ut præstò sit. ^l gustum re-
gigit.

Auribus percipe istud Job, confiste & considera mirabilia Dei ^m g Heb. versat
se in sapien-
tibus confi-
liis suis: hu-
manitus di-
ctum.

Nostine cum disponit Deus de illis, ut splendeat lux nubis suæ? ⁿ h Heb. facit
inveniri
ipsum.

Nostine de libramentis densæ nubis, mirabilia Dei perfecti sci-
entis,

Quibus vestimenta tua calent a meridie; quum tranquilla est
terra?

An expanderes cum eo cœlos junctos superioribus nubibus; fir- ^o i Heb. ad su-
periores nu-
bes.

ut speculum fustum? ^p mos, ut speculum fustum?

Notum fac nobis quid diceremus ei? non possumus instruere ser-
mones propter tenebras.

An in acta referetur ei, si loquar? an diceret quis? at absorbe-
retur.

Jam enim non respiciunt homines lucem cum nitida est in superi-
oribus nubibus, quas ventus transiens purgavit;

Per Aquilonem aurea lux advenit: in Deo reverenda est magis ^q Heb. auri
lux, repeti-
tum ex supe-
riore versu.

Omnipotens quem non assequimur, amplius est virtute: sed ju-
gloria.

dicio & magnitudine iustitiæ non affligit.

23 "Idcirco reverentur eum mortales: non respectat ullos sapientes

Heb. corde. animo.

ANNOTATIO.

1 *Andire* [tercium argumentum a tonitruis, fulgetris, pluviis, turbine, ventis, grandine, glaciæque, usque ad verum].
 19. *Loquelam* [allegoria tonitru in scripturis frequens. 2 *Lucem*] fulgetra lucida, ut infra 38. 24. 3 *Eam* [lucem, id est, fulgetrum] in prius videtur consuetudo, quam exaudiatur sonus. *Neque differt* [id est, fulgetra, tonitruum prænuntia exhibet: ut dicitur. non differt, id est, præmittit. 6 *Manum*] id est, immixtis ejusmodi tempestatibus efficit ut homines domum ab opere suo fugiant, ubi dominis licet per otium operas suas recognoscere. *Ob-
 signat* [id est, præcludit ne operetur, tanquam sigillo imposito: metaphora. 8 *Esus penetratis*] id est, e nubis de-
 pressa specu, ut loquitur Plin. lib. 2. cap. 48. *Dispergentibus* nempe ventis Aquilonaribus, qui nubes dissipant &
 frigus efficiunt, infra vers. 21. 9 *Latitudinem aquarum*] id est, ex aquis longè se diffundentibus condensat gran-
 dinem. 10 *Patigar*] huc illuc impellendo: metaphora a rebus animatis. *Lucis sue*] id est, ejusmodi emicant
 fulgorum rimæ, de quibus supra vers. 2. 11 *Denique ipse*] summa tertii argumenti: ubi ostendit Elihu totam
 istam administrationem unicæ Dei sapientiæ acceptam ferri oportere. *Per vicissitudines*] quas rebus humanis
 exhibet, modò hoc, modò illud efficiendo. *Istorum* [verborum, de quibus locutus est inde a principio capituli, quos
si ve ad flagellum] fines superioris administrationis tres: quorum duo extremi homines propriè attingunt, quos
 Deus vel meritis supplicis afficit, vel benignitate sua misericorditer prosequitur, medius universè ad res omnes cre-
 atas pertinet, quas liberum est ipsi pro jure & autoritate sua afficere bono vel malo. *Præstò sit*] unumquodque il-
 lorum. 13 *Auribus percipe*] quantum argumentum a compellatione conscientie Ijobi, ut eam sermò cum Dei sa-
 pientia compareret, ac proinde agnoscat tenuitatem suam, usque ad vers. 22: hujus autem tenuitatis duo sunt loci præ-
 cipui: unus, a notitia & intelligentia Ijobi, usque ad vers. 17: alter, ab impotentia, vers. 17. 14 *Splendeat lux*] id est,
 coruscatio & fulgetrum emicent. 15 *De libramenis*] id est, potèstne judicare de admirabili opere Dei, quantum a so-
 velut æquilibrio ab omnibus cæli partibus consistentes, ac nullis ventis perspirantibus agitata, tantum a se invicem
 le concipiunt, ut homines præfocari videantur? 16 *Calens*] id est, ita in calefactum, ut quamvis ex illa tibi sit oneri.
A meridie] id est, a sole meridiano. *Tranquilla*] a ventis, & omni aëris agitatione, unde magis fides & fervor ca-
 lor. 17 *An expanderes*] id est, quid posses præstare in creatione, si redintegranda esset? *Firmos*] id est, firmiores
 quam hæc inferiora sint. *Ut speculam*] id est, pellucidos. 18 *Notum fac*] credit ad compellendum conscientiam Ijo-
 bi, atque ita dehortatur ne amplius obloquatur Deo, argumento per hypothesein sumpto a persona sua. Quasi dicat,
 patronum optasti; ego sponendi fidem meam ad justificandum te, si quid possum, supra 33. 32: sed non video omni-
 bus expensis quid præstare possim. *Tenebras*] mentis. 19 *An in acta*] id est, putatne fieri posse ut vadetur me-
 cum, & causæ istius cognitionem suscipi jubeat? *Diceret*] id est, causa experiretur contra illum. 20 *Non enim*] *firmis*
 confirmatio superioris propositionis per comparationem minoris: nemo potest (inquit) adversis oculis nitidum solem
 contueri: quis ergo ferat præsentiam majestatis Dei? *Lucem* [id est, Aquilonares ventos, qui dissipant nubes, ut supra vers. 8. 21 *O-*
mnipotens] appellatur orus. 21 *Per Aquilonem*] id est, Aquilonares ventos, qui dissipant nubes, ut supra vers. 8. 22 *O-*
mnipotens] Conclusio orationem (ut rhetores vocant) efficiens *omnipotens*. nam paulum mutatis vocibus repetit can-
 dem propositionem quæ habetur supra 36. 5. *Sed*] id est, quamvis sit potentissimus; tamen homines a se creatos
 tanti facit, ut non utatur omnipotentia sua ad eos summo jure ac pro merito ipsorum affligendos. 23 *Merces*] ni-
 mirum quòd potentissimus Deus omnia judicia temperat sua misericordia; alterum membrum conclusionis de of-
 ficio bonorum, in Deum misericordem, ad quod Ijobum generali hoc documento provocat. *Non respiciat*] hoc est,
 non propter illos, aut propter ullam præstantiam quæ insit in illis, sed propter nomē suum, etiam sapientissimorum
 inter homines miseretur, si ve (uno verbo) ad se, non ad illos respicit, cum misericordia utitur in Filio dilectionis suæ.

CAPUT XXXVIII.

Deus Ijobum increpans, ac velut in aciem provocans, evincit de sapientia, potentia & bo-
 nitate sua argumentis creationis & administrationis universæ, atque singularis in res creatas
 omnes, cælo, aëre, terra, mari, & abyssu: quam ob rem Ijob interrogatus a Deo, cedit autorita-
 ti ejus, & se inferiorem causa confitetur.

- 1 **I**ND E M respondit Jehova Ijobo "e turbine,
 2 "dicens:
 3 "Quis iste est, qui obtenebrat consilium sermoni-
 bus inscitæ?
 4 "Accinge nunc ut vir lumbos tuos; & quod interro-
 gabo te, notum facito mihi.
 5 "Ubinam eras cum fundarem terram? indica, si novisti intelli-
 gentiam.
 6 "Quis disposuit mensuras ejus; quandoquidem scituses? aut quis
 extendit in ea regulam?
 6 Cui

- 6 Cui rei bases ejus demersæ incumbunt? aut quis jecit lapidem angularem ejus,
 7 Cum canerent simul stellæ matutinæ; & cui vociferati sunt omnes filii Dei?
 8 Aut quis occlusit valvis mare; cum erumperet tanquam e vulva exiens?
 9 Cum ponerē nubem indumentum ejus: & caliginē cunabula ejus?
 10 Cum diffregi pro eo terrā decreto meo: & apposui vectē & valvas:
 11 Dicens, hucusque venies & ne procedito: & hīc opponet se litrus superbiæ fluctuum tuorum.
 12 An unquam præcepisti matutino tempori? notum fecisti auroræ locum suum,
 13 Ut carperet oras terræ; cum excutiuntur improbi ex ea?
 14 Mutat se ea sicut argilla sigillaris: & sistunt se velut indumenta ejus)
 15 Ut prohiberetur ab improbis lux eorum: & brachium elatum frangeretur?
 16 Pervenisti ne usque ad profunditates maris; aut in penetrali abyssi inambulasti?
 17 An revelatæ sunt tibi portæ mortis; aut portas umbræ lethalis vidisti?
 18 Considerasti ne usque ad latitudines terræ? indica, si nosti eā totam.
 19 Quanam via itur ubi habitat lux: & tenebrarum ubi est locus?
 20 Cum perceperis horum unumquodque usque ad terminum suum; & cum intellexeris semitas domus ejus:
 21 Noveris te jam tum natū fuisse; & numero dies tuos esse multos.
 22 Pervenisti ne ad thesauros nivis? aut in thesauros grandinis inspectionem habes?
 23 Quæ cohibeo ad tempus angustiarum: ad diem conflictus & belli.
 24 Quanam est via, qua in partes diffilit lux; dispergente Euro super terram?
 25 Quis dividit inundationi aquæ ductum? & viam nimbo sonoro?
 26 Demittendo pluviam in terram vacuum viro; in desertum in quo non est homo:
 27 Ut satiet vastatum & pervastatum locum; efferatque productionem teneræ herbæ.
 28 Est ne pluviarum pater? aut quis genuit guttas roris?
 29 E cujus utero egressa est glacies: aut pruinam cœli quis genuit?
 30 Tanquam lapide aquas abscondentes se: cum superficies abyssi concrevit?
 31 An constringes delicias Pleiadum; aut lora Orionis dissolves?
 32 Educēsne remotiora signa quodque tempore suo? aut Arcturum cum filiis suis duces?

^a Heb. a diebus tuis, ut sup. 27. 6.

^b Heb. alas;

^c Heb. vocū.

- 33 An cognoscis de statutis cœli: an^o disponere potes dominatum ejus in terra?
- 34 An attollere potes ad densam nubem vocem tuam; ut affluentia aquarum^o regat te?
- 35 An emittere potes fulgura ut abeant: an dicent tibi, ecce nos?
- 36 Quis indidisset præcordiis sapientiam? aut quis dedisset menti intelligentiam?
- 37 Quis^o sapphirinas efficit nubes sapientiâ? &^o utres cœli quis profundendo,
- 38 Perfundendo pulverem ista effusione; ut glebæ conglutinentur?

A N N O T A T I O.

1 *E turbine* tum ad majestatem sibi & verbo suo comparandam; tum ad deprimendum & humiliandum animam Ijobi, ut Jechezk. 1. 4. *Dicens* Hujus orationis partes sunt, Exordium, 2. & 3. vers. Confutatio, usque ad capitulum 39. vers. 34: & Conclusio dialogistica. 2 *Quis iste est* Exordii locus prior & rursus & rursus & rursus, id est, a Ijobi qui sermonem habuerat, reprehensione: cujus reprehensionis argumenta sunt duo; unum, quod in toto sermone suo imperit & sine consilio sentia animi sui effundit; alterum, quod etiam consilium Dei obcurare nititur. 3 *Accinge* alter locus exordii, propositio sive provocatio Ijobi ad sermones conferendos; quod toties ante postulat: agendum Ijobe, (inquit Deus) si potes, accinge, id est, compara & confirma te: metaphora a cœtaminibus corporis. 4 *Ubinam &c.* Confutatio sermonum Ijobi quibus adversus Deum contenderat, erematically Ijobo proponitur, ut copia dicendi facta respondeat. Sunt autem tria confutationis argumenta: primum, a comparatione æternitatis Dei cum brevissimo ac recente Ijobi tempore, quo usus erat Eliphaz, sup. 15. 7; sed ratione diversissima; secundum, a tenuitate notitiæ & scientiæ Ijobi, hoc versu; tertium, a comparatione operum, partim cum Ijobi infirmitate, cæteris versibus. 5 *Quis disposuit* tertium genus argumentorum ab operibus, partim creationis & administrationis universæ, toto hoc capite; partim singularis administrationis animarum, capite sequente. Hic autem primus locus est a creatione & constitutione terræ, usque ad versum 7, metaphoricè enumeratus a comparatione architecturæ. *Quandoquidem scimus* Ironia. 7 *Cum canerent* Secundus locus in *psalms* adductus occasione præcedentis loci, a creatione corporum & spirituum cœlestium: vide sup. 7. 3. *na* id est lucidæ. *Cui sacrificati sunt* id est, cujus laudes prædicarunt suæ & aliorum creationis nomine. *Dei* id est angeli, ut sup. 1. 6. 8 *Aut quis occulit* tertius locus a creatione & constitutione aquarum. *ut quibus infusa* 10. & 11. versu. *Cum erumperet* uno momento ad mandatum Dei & ex thesauro potentie ejus, de fœtus ex utero. 9 *Cum ponerem* id est, mare aliis aquis, tanquam vestitu & fasciis partum, circumtegere: elegans allegoria. 10 *Diffregi* id est alveos ejus, velut cunas, exaravi & circummunivi. 11 *Carperet* id est, exorientis totam terram perlustraret: synecdoche. *Cum excutiantur* descriptio lucis ab effectis, hoc & sequente versu. Improbi autem manum rino dicuntur propterea excuti, quod fugiant lucem: unde antegressa illa processit allegoria, supra 34. 25. 14 *ta se* id est, novam faciem induit, quæ prius per noctem tota fuerat atra. *Sigillari* id est, sicut argilla sigilli, id est, is operibus, coloribus, cælarumque variis, sic terra multiplicibus bonis exornata conspicitur. *Sistunt se* id est, fructus terram vestientes se oculis nostris exhibent. 15 *Ut prohiberetur* a fine, quasi dicat, an si unquam fuerunt coercendi mali, potuisti vel tantillum accelerare lucem ut deprehensos, luce sua, id est vita, rebusque omnibus, quarum nomine illustres habentur, eos spoliare? 16 *Pervenisti ne* quintus locus ab amplitudine cœli, vers. 19. nam artem impervestigabili, primum quidæ maris, his duobus versibus; deinde terre, vers. 18. postremo dicitur cœli, vers. 19. 17 *Porta mortis* profundissimæ abyssi illius, in quas natura hominum viva penetrare non potest: sic Jechahh. 29. 28. 3. 20 *Cum perceperis &c.* ironica concessio, profecta a sponione quæ habetur sup. vers. 18. quibus in statione 16. & infra 40. 9. *Usque ad terminum* id est planè, & sine exceptione. *Semitas domus* id est, quibus supra dixit Deus, nem ejus perveniat. 21 *Iam tum* videlicet cum fundata est terra, cæteraque administrationis, ut supra vers. 5. 22 *Pervenisti ne* hætenus argumenta creationis; sequuntur alia ab operibus administrationis, inquit, id est, habesne administrationem, & curator istorum institutus es? metaphora sumpta a quæstoribus ærarii. 23 *Qua cohibeo* id est, quorum procuracionem administrationemque reservavi mihi. *Ad tempus angustia* id est, ad quodcumque tempus mihi visum fuerit: synecdoche. nominatim autem calamitatum meminit, ut ostendat sibi presentissimam esse instrumenta, quibus contumaces retundat. 24 *Quanam est* id est, qua ratione sunt coruscationes, fulgura, procellæ, ventorum concertationes, nisi per me? *Lux* vide supra 37. 2. 25 *Inundationes* id est, quis facit ut procellosa nubes e cœlo exundans, modò huc modò illuc erumpat, tanquam a certis aquæ ductuum genere sariis? simili argumento uritur Hhamos, 4. 7. & 8. 28 *Est ne* secundus locus ab eo administrationis genere quod magis ordinarium est in natura rerum; ut sunt pluvia & ros, hoc versu; gelu, pruina, & frigus, duobus sequentibus; tempestates anni per sua signa distributæ, 31. 32. & 33. & sic deinceps. *Pater* præter Pleiadas, ne vericeps. 30 *Tanquam lapide* id est glaciem lapidescentem. 31 *Constringes* id est cohibebis illius adimes, quibus iminent & suas delicias proferant: vide supra 9. 9. *Lora Orionis* id est, quasi ductarios funes illius meridiana, ab aspectu nostro magis remota. *Cum filiis* id est signis borealibus. 32 *An disponere* id est, an cœli cursum & effecta in inferiora moderari potes? quæ instituerat Deus Gen. 1. 14. & sequentibus. 34 *Tegat te* id est, tibi ministret irrigacionem, cum & quantum voles. 36 *Quis indidisset* id est, unde habuisses ista? 37 *Sapphirinas efficit* id est, quis adfundendo id est terram, cum pulverulenta est ab ariditate, immixtis pluviis fermentando? 38 *Per*

N venari potes immanibus leonibus prædam; aut cattervam juvenum leonum explere potes:

"Cum incurvant se in antris suis; confident in tugurio ad insidias?

Quis comparat "corvis" escam ipsorum, cum pul-^{a Heb. viaticum.}

li eorum ad Deum fortem "vociferantur; aberrantibus" penuria cibi?^{b Heb. propter non cibum.}

"Possis'ne" noscere tempus quo pariunt rupicaprae? quo enituntur cervæ, observes?

Numeres menses quos complent? noscas tempus partus earum?

Ut incurvent sese, pullos suos edendo "dissecant se: dolores suos emittant?

"Revaleſcant nati earum, crescant per agrum: egressi non revertantur ad eas?

Quis dimisit ferum animal liberum: & lora onagri quis solvit?

Cui disposui campeſtria pro domo ejus: & pro habitaculis ejus saluſtinofam terram.

Ridet multitudinem urbis: nam fragores exactoris non exaudit.

Exploratum in montibus est pascuum ejus: & post omnem viriditatem inquirat.^{c Heb. exploratio montium.}

An volet unicornis servire tibi: pernoctabitne ad præsepia tua?

An ligares unicornem ad arationem denſo fune ejus? occurreretne^{d Heb. portam, synecdoche: nam fulcus, porta & lira sunt arationis partes.}

An fides ei, quia multa est vis ejus: aut relinquas ei laborem tuum?

Credesne ei relaturum esse sementem tuam: & in aream tuam collecturum?

Alamne pavonum exultabundam; an pennam ciconiæ, aut struthiocamelo dares?

Qui relinquit terræ ova sua: & in pulvere calefacit ea:

Oblitus pedem compressurum esse illud; & bestiam agrestem procalcaturam illud.

Deus torrefaciens excludit pullos ejus alienâ operâ: propter vanitatem laboris ejus ex incuria:^{e Heb. torrefacit pullos.}

Quia destituit eam Deus sapientia: neque impertitus est ei istam^{f Heb. per non ejus.}

Quo tempore in excelsum extollit se; ridet equum & fessorem ejus.^{g Heb. non pavore. i. sollicitudine.}

Daresne equo robur? an indueres collum ejus tonitru?^{h Heb. fecit ut oblivisceretur.}

An tremefaceres eum sicut locustam? gloriam ronchi ejus terrore?

- 24 Fodiunt *pedes* in convalle, & lætatur præ virtute; prodiens obviam armis.
- 25 Ridet pavorem, neque consternatur; neq; revertitur meru gladii,
- 26 Contra se sonante pharetra; splendente hasta & lancea.
- 27 In fremitu & commotione fodit terram; neque consistit firmus, cum sonus tubæ editur:
- 28 Ad sonum tubæ dicit, Haha he, cum elonginquo odoratur bellum; tonitru principum, & vociferationem.
- 29 An ex intelligentia tua pennis utitur accipiter? pandit alas suas versus austrum?
- 30 An ad præstitutum tuum altum petit aquila? an certè attollit nidum suum?
- 31 Rupem inhabitat & immoratur; in scopulo rupis & munitione:
- 32 Unde per vestigat cibum; in longinquum oculis ejus intuentibus.
- 33 Etiam pulli ejus sorbent sanguinem; & ubi sunt confossi, ibi est.
- 34 Deinde respondens Jehova Ijobo, dixit:
- 35 Satisne? contra omnipotentem contumacem esse quemquam? increpator Dei respondeat ad istud.
- 36 Itaque respondens Ijob Jehovæ, dixit:
- 37 En, vilis sum, quid responsarem tibi? manum meam appono ad os meum.
- 38 Semel locutus sum; sed nō respondebo: aut iterū; sed non pergam.

6 Heb. secundum os.

ANNOTATIO.

1 An Genari potes? tertia argumentatio, ab administratione singulari animantium terrestrium & volatiliū. Est autem in his verbis primum exemplum generis voracissimi & famelici, leonum in quadrupedibus, & corvorum in volatilibus; de ratione subministrandi eis alimentum. 3 Corvis sua, & pullorum causa sollicitis. Vociferantur id est, in suo nido crocitant, Deum suo modo inclamantes. 4 Possitne? secundum exemplum, a cura & administratione partus, sylvestrium maximè & perniciosiorum animantium. Noscere tempus id est, partum istarum moderari suo tempore: ut sup. 38. 33. sic sequentia omnia verba per synecdochen: pro eo quod est totam administrationem earum obtinere. 6 Incurvent sese? ad partum, quasi dicat, tūne efficias ut cervæ, quæ alioquin agerintentes utero, inquit Plin. lib. 8. cap. 32. Disscedit sese id est, dilarent naturalia: synecdoche. Dolores emittant id est, dolores partus liberentur ejecto involuero parrus, aro & seles depasta: Aristoteles lib. 9. de historia animalium, cap. 5. & Plinius ibidem. 7 Resciant? ab angustis & difficultatibus partus, quibus fracti sunt. 8 Quæ dimisit? tertium exemplum commune ferarum omnium, ab immanueta eorum natura quam solus moderatur Deus; quo in genere duo singularia exempla adducit, onagri, usque ad vers. 12, & unicornis, usque ad vers. 16. Lora? id est, quis indidit ei ferociam & impatientiam ingi? 16 Alamne? quartum exemplum, ab ornatu volatiliū, & provida administratione stolidissimorum animalium, a struthiocamelis exemplo, usque ad vers. 22. 19 Torrefaciens id est, solis actu fovet ova quæ struthiocamelus in arena posuerat, donec excludantur pulli. 21 Reder? altitudine & celeritate. Aristoteles de partibus animalium lib. 4. in fine, & Plin. principio lib. 10. humanitus dictum, ut supra vers. 10. sic deinceps. 22 Darisne? quintum exemplum a robore & nobilitate, primum equi, usque ad vers. 29, deinde accipitris & aquilæ. Tonitru id est, hionitu vehementissimo, qui a fremitu gravitate cum tonitru comparatur. est autem his verbis elegantissima descriptio generosi equi, qualem Græci ποικυλίας velut fremebundum vocant. 29 Pandit alas id est, in Australem plagam avolat hyberno tempore, Plin. lib. 10. cap. 8. 30 Alim petis? exempla hæc aquilarum de variis earum generibus sunt accipienda: vide Plin. lib. 10. cap. 3. 34 Deinde? Conclusio dialogistica, ut observatum est in vers. 1. 35 Satisne? reprehensio quasi indignantis in Ijob, duobus argumentis; a firmitate superiorum argumentorum quæ exposuit Deus, & a comparatione hominis cum Deo. Increpator? Concessio ejus quod petierat sup. 13. 22. quia Ijobum ad secundas agendas si voluit, propositionem indefinitè, quasi dicat, quisquis fuerit. 37 En, vilis sum? Confessio Ijobi singularis ad superiorem argumentum cum Deo comparans: καὶ ὅτι ἐγώ οὐκ. Quid responsarem? subjectio ad prius argumentum, quæ exponit Ijob se acquiescere superioribus dictis Dei. Manum meam? ut sup. 21. 5.

CAPUT XL.

Deus Ijobum reprehendit, docens non satis esse ut desistat de causa, nisi gloriam omnem ei se tribuat:

tribuat: propterea in superiore argumento pergens, justitiam & omnipotentiam sibi duobus illustrissimis exemplis vendicat.

TA QUE respondens Jehova e turbine Ijobo, dixit:
"Accinge nunc ut vir lumbos tuos: quod interro-
gabo te, notum facito mihi.
"An etiam irritum facies iudicium meum? con-
demnabis me, ut justus sis?

"Aut an brachium ut Dei fortis est tibi? & voce ut
ipse intonabis?

"Orna te jam excellentia & sublimitate, gloriaq; & decore indue te.

"Disperge indignationes iræ tuæ; & aspice quicquid est excellens,
ac deice illud.

"Aspice quicquid est excellens, deprime illud: & contunde impro-
bos loco suo.

"Absconde eos in ipso pulvere pariter; faciem eorum obliga in abs-
condito.

"Tunc etiam ego celebrabo te, quod servet te dextera tua.

"Jam ecce elephantem quem feci tecum: qui fœnum ut bos com-
edit:

"Ecce jam, inquam, vis ejus in lumbis ejus est: & robur ejus in um- a Heb. in um-
bilicis.
bilico ventris ejus.

"Arrigit caudam suam similem cedro: nervis testium ipsius in ra-
mos abeuntibus.

"Ossa ejus sunt rubulis chalybeis; artus ejus vecti ferreo similes.

"Huic primario operi viarum Dei fortis, qui fecit ipsum, adhibuit
gladium ipsius;

"Quamvis proventum montes proferant ei; & omnes bestiae agri
ludant ibidem.

"Sub umbrosis cubat, in occulto arundinum & cœni:

"Tegunt eum umbrosa, quodque umbra sua: cingunt ipsum sali-
ces torrentis.

"En comprimit flumen, ut non festinet: confideret irrupturum ef-
se Jardenem in os suum.

"An in oculis ejus capiet eum quisquam: tendiculis perforabit
nasum?

ANNO TATIO.

¹ *Divis* Hujus secundæ responsionis argumentum cum priore commune est: Finis, ut Ijob ad ampliorem & inte-
gram prædicationem gloriæ Dei & infirmitatis suæ professionem adducatur. Partes verò sunt, Exordium, verl. 2.
exordium sive propositio reprehensionis, a verl. 3. usque ad 10. Et confirmatio a duobus singularibus exemplis, a 10. verl.
usque ad finem cap. 41. 2 *Accinge, &c.* Exordium, ut supra 38. 3. 3 *An etiam* Propositio reprehensionis Ijo-
bi, quod imperfectam adhuc confessionem edidisset: quam ob rem eo nomine illum reprehendit Deus, quod plane
in injuria fieret, nisi apertè Ijob rem totam confiteretur. Hoc autem docet primùm ab absurdo, docens absurdum
esse ut taceat Ijob, postquam innocentiam suam defendit, & de iudicio Dei conquestus est; deinde ex ræ ad absurdum, verl. 4.
Etiam irritum facies iudicium Dei est, non dū revocabis quod antea de meo iudicio exposulasti. 4 *Aut an* secundū argumen-
tum ad impossibile, per comparationem potentiæ Ijobi cum potentia Dei. 5 *Orna te* amplificatio lynchoretica sive
(inloquuntur) concessiva utriusque superioris argumenti de justitia & potentia q. d. experire jam potentiam tuam, &

justa iudicia exercee (si potes) ea forma, maiestate, atque efficacia qua exercet Deus; denique Deum age. 6 *Disper-*
ge id est, iram tuam gravissimam momento uno longè lateque in omnem præstantiam diffunde. 7 *Loco suo* id
est, ubicunque locorum sint, ita ut non ipsi coram te hic sistantur, sed potentia tua pervadat, ut potentia Dei.
Abfconde, &c. id est, tolle omnes, & perpetua oblivione sepeli. 9 *Tunc* ironia, ut suprà 38 20. 10 *Jam ecce*
Confirmatio a duobus exemplis, primum elephantis, usque ad finem capitis; deinde balæna in mari, cap. 41. *Tu-*
cum id est, inter terrestria, ut tu es. *Fenum, &c.* id est, rebus e terra nascentibus pascitur; non autem ut fena,
nat' evayusiov. *Similem cedro* id est, ingentem, hyperbole; etsi non pro reliqui corporis magnitudine magna
est, ut res ipsa docet. *Nervis testium* id est, quæ solum a testibus, qui longius a cauda abfunt, per cremasteras velut
protenfos ramos ad penem demittitur: nam testes elephanto non foris conspiciuntur: sed intus circa renes conditi
teste Aristotele lib. 2. de historia animalium, cap. 1. 13 *Ossa ejus* id est, sunt firmissima. 14 *Hinc primario* id
est, hoc tantum specimen admirabilem Dei operum armavit Deus manu sive proboscide, quasi gladio validissimo.
15 *Quamvis* id est, terræ nascentibus pascatur, nec armis in aliorum animalium perniciem abutatur, ut quæ ve-
teuntur rapto. *Ludum* scilicet ab eo. 16 *Occulta arundinum* id est, ripas accollit plurimum, ubi hæc crescunt:
Aristoteles lib. 9. de historia animal. cap. 46. & Plin. libro 8. cap. 10. 18 *Comprimat flumen* id est, amnem in quo
se abluit, præ mole corporis avertit & obsistit ei: quod sequentia per hyperbolem explicant. 19 *In oculis* id est, a-
cis in nasum injectis, ut sit piscibus ita transitio sit ad alterum genus aquaticum, de quo 41. cap.

CAPUT XLI.

- 1 **N**extrahas balænam hamo; aut fune quem demerse-
rit lingua ejus?
2 **A**n appones juncum naso ejus: aut spina perfora-
bis maxillam ejus?
3 **A**n multis utetur apud te deprecationibus? aut al-
loquetur te mollibus?
4 **A**n pangenet fœdus tecum? assumes eam servum? perpetuum?
5 **L**udæne ea tanquam avicula? aut ligabis eam pro puellis tuis?
6 **A**pparabuntne convivium propter eam socii? dividunt eam inter
mercatores?
7 **A**n implebis harpagonibus cutem ejus? aut fuscina piscaria ca-
put ejus?
8 **P**one super eam manum tuam: meminisse belli ne pergito.
9 **E**n spes ejus capiendæ mendax est: an etiam ad aspectum ipsius ho-
minis deicietur?
10 **N**on est ferox, qui excitet eam: quis ergo est, qui sistat se co-
ram me?
11 **Q**uis prævenit me, & rependam? quicquid subest toti cælo, me-
um est.
12 **N**on silebo membra ejus; & sermonem de viribus, & gratia dispo-
sitionis ejus.
13 **Q**uis retegat superficiem vestis ejus: cum geminis habenis suis
quis accedat?
14 **F**ores faciei ejus quis aperiat? circa dentes ejus est terror.
15 **E**xcellentia, viribus scutorum; circumclusa est sigillo arctissimo.
16 **U**num alteri tam propè sunt, ut ventus non possit intervenire illis.
17 **Q**uodque proximo suo cohærent; continentia sunt ita ut non se-
jungantur.
18 **S**ternutationibus ejus splendet lux; & quidem oculorum ejus,
velut palpebræ aurora.

- 19 *Ex ore ejus *velut* tædis prodeuntibus; scintillis ignis proripientibus sese,
 20 Ita e naribus ejus prodit fumus: * ut aheni ferventis & cortinae:
 21 Quasi halitus ejus carbones incenderet; & flamma ex ore ejus prodiret.
 22 In collo ejus commoratur robur; & ante eam * exilit mæror.
 23 *Melandrya carnis ejus cohærent: firma est in se, non dimovetur.
 24 *Cor ejus firmum est ut lapis; firmum, inquam, ut fragmentum.
 25 Ab excellentia ejus timent fortes: * metu confractionum se purgant.
 26 *Assequentis eam * gladius non consistet; hasta, telum, aut lorica.
 27 Reputat ut paleam ferrum; ut lignum putre chalybem.
 28 Non fugat eam * sagitta; in stipulam convertuntur ei lapides ^{f Heb. filius arcus.}
 29 Ut stipula reputantur ballistæ lapides; & ridet ad vibrationem lanceæ.
 30 *Subduntur ei ut acumina testacea; substernit * excisum in luto.
 31 *Fervescit tanquam ollam profundum; & mare disponit ut mortarium unguentarii.
 32 *Post se lucidam reddit semitam; putaret videns * abyssum canitiem ^{g Heb. abyssum canitiei esse.}
 33 Non sunt in pulvere * comparanda ei; quæ agant intrepidè.
 34 Quicquid altum est, despicit; est quæ regina super omnes * feras. ^{h Heb. comparare ei. i Heb. filios feras; ut sup. 28. 8.}

ANNOTATIO.

1 An extrahas] secundum exemplum, ut observatum est suprà 40. 10. quo ait, An extrahas, id est, potes ne capere ut pisces alios? 2 An appones] id est, potes ne retinere captam? Juncum] id est, constringe ne inserto juncu, ut vincas pisces? Spina] id est, unco piscatorio. 6 Apparabunt] id est, an de captura ejus piscatores lati convinantur, eamque sibi vendicare possunt? hic enim agitur de captura ab hominibus arte, labore, atque industria facta. 7 Vident] id est, an unquam redemptores, qui conducto piscatoribus pretio capturas in adversum comparant, si bi hoc nomine gratulati sunt capturam dividendes? 7 An implebis] id est, an injectis in cutem ejus confertim harpagonibus, poteris eam in litustrahere? 8 Pone] ironica concessio. Meminisse] dehortatio, ex adverso ironice respondens, cujus ἐπαρσία & accommodatio ad præsentem causam, exponitur tribus versibus sequentibus. 10 Quis ergo] accommodatio argumenta sunt, a potentia, hoc versu; atque a justitia & jure, vers. 11. 12 Non filebo] regressio ad explicationem amplitudinis, quæ in balæna est. 13 Reregit superficiem] id est, quis potest illam e mari in secum adducere, & nudam sistere coram hominibus? sic deinceps per gradationem. Cum geminis] id est, rectam quis frænet? 14 Fores] id est, maxillas ad inferendum frænum, quæ ita aperiuntur ut ingentes portarum valvæ. 15 Excellentia] id est, præstantissimis & durissimis squamis, quæ forma & usu sunt balænae scuta: hypallagæ rhetorum. Sigillo artificio] quod duo sequentes versus explicant. 18 Sternutationibus] id est, cum nasale, quæ etiam frequens est versibus sequentibus: de hac autem venustissima tralatione vide suprà 3. 9. 19 Ex aheni] id est, tam ingentes fumos ore & naribus efflat, ut maximum intus incendium factum diceret. 20 Ut cit omne] id est, ita in sublime nimbo efflat, ut fervens olla aut cortina bullas. 22 Exilit mæror] id est, mærore afficitur, caro ejus solida est, neque in melandrya sive partes assularim dissilit, ut aliorum piscium caro. nam melandrya vocatur illa membra, cæcis quernis assulis limillima, Plin. lib. 9. cap. 15. Sensus est, corpore & corde est validissima, hoc & sequente versu. 24 Cor ejus] id est, fortis & intrepida est. 25 Metu confractionum] id est, metu periculi instans horrore expiant animos & purificant se confitentes Deo, ac fidei ejus se committentes. ἐπαρσία] fortitudinis quæ appoluerat superiorib. ψ. 26 Assequenti] ἐπαρσία sive amplificatio roboris quæ appoluerat ψ. 22. & 23. p. hysterosi.

Gladius hoc est, omnia arma conterentur, ac nihil præstarent: hæc usque ad vers. 31. 30 *Sabduuntur* id est, vibrati in eam lapides tanquam diffractæ testæ resiliunt, & in profundum abeunt. *Excisum* id est, ferrum comminutum in profundum maris dejicit, ubi lutum est. 31 *Fer & facit* id est, totum oceanum turbat: vide Plin. lib. 9. cap. 3 & 6. 32 *Post se* id est, vestigia in spatium aliquantisper imprimit, tum quendam velut sulcum a tergo ducens, tum albentem spumam excitans vehemente agitatione sua.

CAPUT XLII.

Ijob majestatem divinam & ignorantiam suam confessus, se docendum tradit Deo: & respicientiam suam protestatur: qua probata, Deus alios reprehendit, reconciliationis viam ostendit, administro Ijobo: & huic omnibus modis benedicit.

Heb. neq; averti a te posse cogitatione; hy-pallage, ut Gen. 11. 6.

RESPONDENS VERO Ijob Jehovah, dixit:
 "Novi te omnia posse; neque averti te posse a cogitatione perficienda.
 "Quis iste est, inquis, qui occultat consilium in secretis? Idcirco indico me non intellexisse: mirabilia sunt supra me, adeo ut nequeam cognoscere.

4 "Exaudi, quæso, dum ego eloquar: quod rogabo te, notum facio mihi.

5 "Auditione auris audieram de te: nunc autem oculus meus videt te.

6 "Idcirco aspernor illa, atque poenitet me; in pulvere & cinere.

7 Fuit autem postquam elocutus esset Jehovah verba ista apud Ijobum; ut ediceret Jehovah Eliphazo Temanitæ, accensa est ira mea in te, & in duos amicos tuos, quia non estis locuti de me recte, ut servus meus Ijob:

Heb. vultu ejus: sic ver. 9. Heb. flagitio.

8 Quam ob rem nunc sumite vobis septem juvencos, septemque arietes, & adite servum meum Ijobum; ut offerendum curetis holocaustum pro vobis, & servus meus Ijob oret pro vobis: nam verè personam ejus accipiam; ut non afficiam vos poena flagitii, quia non estis locuti recte de me, ut servus meus Ijob.

Heb. capti vitate Ijobi.

9 Itaque abeuntes Eliphaz Temanites & Bildad Schuchites, Tzophar Nahhamatites fecerunt quemadmodum edixerat ipsis Jehovah: accepitque Jehovah personam Ijobi.

10 Deinde Jehovah restituit quod captum fuerat Ijobo, cum orasset pro amicis suis: etiam auxit Jehovah quicquid fuerat Ijobo duplo.

11 Et convenientes ad eum omnes cognati ejus, & omnes cognatæ ejus, & omnes familiares ejus antea, comederunt cum eo cibum in domo ejus; & condolentes ei consolati sunt eum, de toto illo malo quod induxerat Jehovah super eum: ac dederunt ei quisque numum unum, & quisque monile unum aureum.

12 "Jehova ergo benedixit fini Ijobi magis quam principio ejus: nam fuerunt ei quatuordecim millia pecudum, & sex millia camelorum, & mille paria boum, milleque asinæ.

13 Fuerunt etiam ei septem filii & tres filiæ:

14 Quarum primæ indidit nomen Jemimæ; nomen autem secundæ Ketziha; & nomen tertiæ Keren-Happuc.

15 Neque

15 Neque inveniebantur fœminæ pulchræ, ut filiæ Ijobi in tota illa
 regione; quibus dedit pater earum possessiones inter fratres earum.
 16 Cumq; vixisset Ijob postea centum quadraginta annis; & vidisset
 filios suos, & nepotes suos quatuor generationibus;
 17 Mortuus est Ijob senex, & satur dierum.

e Heb. filios
 filiorum su-
 orum.

ANNOTATIO.

1 *Dicitur*] Hujus responsionis partes sunt duæ, Propositio *ὑπολογιστική*, sive confessoria, & Petitio. 2 *Ab*] Proposi-
 tionis istius partes sunt duæ; confessio omnipotentis & efficacitatis consiliorum Dei, vers. 2, & confessio ignoran-
 tiæ, cujus nunc demum Ijob se conscium agnoscit, vers. 3. 3 *Inquit*] supra 38.2. sic exponit tacite se eum esse, qui
 obmuturaverit Deo. *Indico me*] quali dicat, fateor me peccasse; sed ignorans feci. *Mirabilia*] cogitationes &
 consilia tua, quæ non tantum antehac, sed etiam nunc superant caput meum: ita viam sternit ad precationem se-
 quentem. 4 *Exaudi*] Petitio, cujus partes sunt duæ; una, ut Deus hominem suæ infirmitatis conscium non asper-
 natur; altera, ut ignorantem & consulentem doceat. 5 *Auditione*] confirmatio petitionis duobus argumentis, a
 beneficio Dei erga supplicem, & a serâ ejus respicientia, beneficium autem Dei duobus gradibus exponitur, hoc
 versu, quod Deus audiendum & videndum seipsi præbuerit. 6 *Idcirco*] quia beneficium illud antè acceptum, cum
 audivisset te prædicari; nunc demum altero cumulaisti, quod te præsentem exhibes. *Illa*] quæ videlicet cogitave-
 ram & dixeram. *In pulvere*] id est, ex animo & studiosissime: quod illis externis symbolis significabatur. 7 *Non*
est] id est, causam meam iniquè egistis, ut Ijob supra exposuerat cap. 13. 8 *Ut offerendum*] id est, ut Ijob lacer-
 atus partibus defungatur pro vobis, sacrificio & precibus. sic Maltzedek, & Abraham ante datam Legem, Gen.
 14. & 20. 9 *Ijob*] sacerdotio fungentis; nomine Christi sacerdotis & victimæ sempiternæ nostræ, quem ista fi-
 gurabant. 10 *Quod caput*] id est, incolumitatem corporis, bona, amicos, & liberos: quæ omnia fuerant adem-
 ptæ, ut sequentibus versibus exponitur. *Duplo*] id est, quam plurimum: numerus finitus pro infinito. 11 *Dede-*
rit] id est, quasi rediit, atque de integro in pristinam illam dignitatem suam & auctoritatem restituto, de qua su-
 pra 10. honoraria obtrulerunt, ut essent tum amicitia, tum obsequii symbola: sic enim viri principes munere salu-
 tati, ut 1. Schem. 10. 27. & 2. Chro. 17. 5. *Nummum*] vide Gen. 33. 19. 12 *Jebo*] Regressio ad sermonem
 interruptum, & propositionem *καθόλου* enuntiata supra vers. 10.

PSALMI.

ARGUMENTUM.

LIBER Psalmorum sacras cantiones continet, quæ in Ecclesia vetere fuerunt conscriptæ usque ad funesta tempora Antiochi: ac propterea est quadam velut epitome veteris Testamenti, speculum gratiæ Dei, absolutaq; hominis totius anatome; quæ exponuntur omnis generis documenta, de promissionibus operibusq; Dei gratiosis erga suos, se veris in adversarios, & in omnes fidelibus: item de fide nostra in promissiones ejus, de obsequio, de infirmitatibus, patientia, constantia, & liberatione nostra in rebus adversis, de legitimo bonorum usu & gratiarum actione in rebus secundis, denique de toto officio nostro erga Deum, & fide illius erga nos in Christo: de quo elegantissima & illustrissima Prophetia habentur passim ad consolationem & confirmationem Ecclesiæ.

PSALMUS I.

Virorum bonorum vita describitur; denunciaturq; eis felicitas: malis verò infelicitas ex judicio Dei.

1

2

3

4

5

6

BEATUS est vir ille, qui non ambulat in consilio improborum, & viæ peccatorum non insistit; ac in confessorum non sedet:

"Si tamen in lege Jehovæ est oblectamentum; & de lege illius meditatur interdum ac noctu.

"Erit enim ut arbor plantata ad rivos aquarum, quæ fructum suum edit tempore suo, foliumque ejus non decidit: id est, quicquid faciet, prosperabitur.

4 "Non ita improbi futuri sunt: sed sicut gluma quam dispellit ventus.

5 "Idcirco non consistent improbi in illo judicio: aut peccatores in cœtu justorum.

6 "Nam agnoscit Jehova viam justorum: at via improborum perit.

ANNOTATIO.

1. *Beatus* Psalmus est ἀντιπαρῶς, generis didascalici: cujus partes sunt Propositio duplex, & Confirmatio, vers. ultimo. Prior propositio, tribus primis versibus bonorum constitutionem explicat; posterior, vers. 4. & 5. improborum conditionem, per antithesin. Prioris ergo propositionis summa est, Bonos beatos esse; ideoque sigillatim ostenditur tum qui sint boni, vers. 1. & 2. tum quæ illorum felicitas, vers. 3. Boni duobus modis describuntur; primum ut

Psalmus II.

75

Geni five *Geni* perit, quod ab sint a malo; deinde *Geni* perit, quod sanctimoniz hæreant, vers. 2. Hoc autem versu tres sunt *Geni* perit, ad personas, formas, & actiones personarum pertinentes. In personis censentur improbi, animo; peccatores, vita; & derisores, in utroque omnibus modis obfirmati. Formæ sunt, consilium, animi; via, vitæ sive institutione & confessus, denotans habitudinem. Actiones verò, ambulare ad certum aliquem finem, quod est consilii; insistere vix, consilio capto; & sedere ac conquirere in consilio & actionibus malis, obstinatè, cum vir aut sua ipsius malitia rapitur, aut aliena traditur. 2. *Sitamen* altera bonorū descriptio, velut per correctione superiori jungetur Deo, cogitationes suas, sermones, operaque conformans voluntati illius explicatæ Lege: ut Psal. 34. 15. & 37. 27. *Leges* id est, doctrina Dei, quæ sola est omnis boni regula. 3. *Eris* secundum membrum propositionis, descriptio felicitatis quæ viris bonis adjudicatur, per comparationem arboris: nam tria ponuntur arboris attributa. 1. plantatio secundum aquas; symbolum regenerationis & succi quem trahimus a Christo, nimirum justitiæ ejus habitantis in nobis. 2. fructuum productio; symbolum sanctificationis vitæ, ad gloriam Dei & commune bonum. 3. constantis viriditas; symbolum perseverantiæ: quæ omnia exegeticè proponit Plaltes uno prosperandi verbo. 4. *Nova* Altera propositio superiori opposita, & per hysterosin membrorum ei ex adverso respondens. *Sicut glumæ* radice, succo, fructu, omni que viriditate carens: non autem ut arbor illa, vers. 3. 5. *Idcirco* Exegetis & accomodatio ejus quod dixerat de gluma, eam dispelli vento, ad improborum statum. quasi dicat, propterea quod sunt impii, supra vers. 1. denique in consortio justorum coram Deo. 6. *Nam* Confirmatio, sive *avriteri* causarum explicatio, ex quibus superiora eventa bonis & malis sigillatim certa sunt. *Agnosce* id est, in rationes suas refert, propositum, & curat Deus; ac proinde non perit bonorum via, sed eos in optatissimum salutis portum perducit in Christo. *Geni* id est, quia eam non approbat Deus, perit via ipsorum cum ipsis: synecdoche.

PSALMUS II.

Impiorum conatus in regnum Davidis & Christi; Dei securitas & judicium in illos, repositio, institutio, amplitudo, firmitas, & effecta proponuntur: quam ob rem adversarii ad fidem & respicientiam revocantur; exitium reluctantibus denunciatur, & obsequentibus salus.

QUARE tumultuantur gentes: & nationes meditantur inane;

"Sistunt se reges terre, & dominatores consultant simul; contra "Jehovam, & contra "Christum ejus?

"Dicunt, disrumpamus" vincula istorū; & projiciamus a nobis densos funes istorum.

"Sedens in cœlis" ridet; dominus subsannat eos.

"Tunc alloquetur eos in ira sua; cum æstu suo perturbabit eos:

"Dicens, "atqui ego "inungens regem meum, præfeceram "Tzijoni monti sanctitatis meæ.

"Narrabo "ex decreto, Jehova dixit ad me, "filius meus es: ego "hodie" genui te.

Pere a me, & dabo "gentes possessionem tuam: jus, inquam, possessionis tuæ fines terræ.

Confringes "istos virga ferrea; ut vas figuli dissipabis eos.

"Nunc ergo "Reges, animadvertite, erudimini, judices terræ:

Colite Jehovam cum reverentia; & exultate cum tremore.

"Osculamini "filium" ut non irascatur, & pereatis "in via, si exarserit vel minimum ira ejus: beati omnes qui se recipiunt ad eum.

a Heb. inunxeram regē meū super Tzijonem. b Heb. ad decretum.

ANNOTATIO.

1. *Quare* Psalmus est *Geni* typus, ut superior, generis didalcalici; quo thesis superioris psalmi tum ad Davidem & regnum ipsius accommodatur, velut Christi & Ecclesiæ typum; tum etiam propriè ad Christum & Ecclesiā. Partes autem illius sunt tres; Propositio, duobus versibus; Narratio, inde a vers. 3. & Conclusio in fine Psalmi. Ac Propositio quidem illustratæ admirativa interrogatione, summa est, mundum pugnare adversus regnum Dei; ex quo Davidis fuerat adumbratum, cum a tam multis hostibus peteretur, 2. Schem. a 2. capite usque ad 10. *Inane* id est, quod effectu suo caritutum est. 2. *Jehovam* autorem regni Davidis & Christi. *Christum* id est, unctum; tum 1. quæ cōtinet hypophoram sive subjectionem ad præcedentem interrogationem, de consiliis & conatu improborum, hoc vers. deinde expositionem potentæ operumque Dei, versibus seq. *Vincula* id est, servitutis jugum, quod nobis videtur gravissimum: ita sapit mundus. 4. *Sedens* narratio posterior, cujus partes sunt duæ: una, po-

Psalmus IV.

77

PSALMVS IV.

David orans, adversarios reprehendit improbitatis vanitatisq; nomine; eosq; probata causa ad fidem & resipiscentiam revocat: postremo Deum orat ut se dirigat verbo & spiritu.

MAGISTRO symphoniae fidium, psalmus Davidis.
"Invocantem me exaudi, Deus justitiae meae; in angustia dilatasti mihi locum: gratiam fac mihi, & audiorationem meam.

^a Heb. prefe-
cto in pulsa-
tilib⁹, id est,
ψαλμοις.

"Filii virorum, quousque gloria mea ignominiae futura est, dilecturi estis inanitatem; quaesituri mendacium? Sela.

"Cognoscite potius separasse Jehovam sibi eum quem benignitate prosequitur: Jehova exauditurus est, cum in clamavero eum.

Commovemini, & ne peccetis: cogitate cum animo vestro, in cubili vestro, & desistite. Sela.

^b Heb. dicite
in corde ve-
stro.

Sacrificate sacrificia justitiae: & fiduciam habete in Jehova.

^c Heb. silete:
sic i. Schem.
14.9.

"Multi dicunt, o si quis efficiat ut videamus bonum: attolle super nos lucem faciei tuae Jehova.

Indideris latitiam animo meo; majorem quam temporis quo frumentum illorum & mustum illorum aucta sunt.

^d Heb. cordi
meo.

"In pace simul cubabo & dormiam; cum tu Jehova solus in tuto collocaveris me.

ANNOTATIO.

¹ *Magistro*] Inscriptio usum psalmi, genus, & autorem indicat. Tempus etsi hic non exprimitur, videtur tamen ex argumento ad persecutiones Sathanae referendum esse. Psalmus est τυρικός & διδακτικός, ex tribus partibus, id est, exordio, doctrina, & prece constans. *Magistro*] id est, symphonico a Davide traditus ut ad fides in sacris caneretur: nam instrumentorum musicorum alia sunt ψαλμοί, alia vero πνευματικά, ut annotavimus in Gen. 4.21.
² *Invocantem*] prima pars psalmi, exordium; quo exaudiri, gratiam impetrare, & liberari expetit duobus argumentis: primum ab officio Dei, quem justae suae causae judicem justissimum appellat; deinde ab experientia praeteritae usque ad vers. 7. quibus proponuntur duo documentorum genera: nam primum evincuntur mali sui, vers. 3; deinde revocantur ad bonum, usque ad vers. 6. Quod autem dicit, filii virorum, id est, vos qui freri auctoritate regis in solentis adversus me, & viri vobis videmini: sic per apostrophem cum magnifica fidei gloriatione reprehendit eos duobus nominibus, tum quod gloriam ipsa Deo praenuntiata nescire volebant in ignominiam traducere; tum quod nihil erant consecuturi suis consiliis; adeo confidebat veritati Dei, quam statim praedicat. *Cognoscite*] revocatio improborum ad bonam frugem triplex ostenditur: primum in mente & intelligentia, ut cognoscant aequitatem huius causae, quam testatur Deus, vers. 4; secundo in animo & voluntate, ut percussi acquiescant voluntati Dei, vers. 5; tertio in vita, ut obedientiae fructus proferant, vers. 6. *Quem benignitate*] id est me, ut regem quem designationis afficiamini. *In cubili vestro*] id est, etiam quo tempore & loco soletis vos quieti componere, voluntatis Dei sententia pars psalmi, petitio illustrata per comparisonem studii improborum vagi, qui bonum quidem universè & brutam quadam ratione desiderant, sed falluntur in singulari definitione ejus. *Attolle*] summa petitionis piis necessaria dum in hac vita per speciem ambulant: est enim bonum nostrum Deus: lux verò divini vultus nobis est dux viae, quaeritur ad ipsum bonum. *Indideris*] Amplificatio petitionis ab effectis latitiae, hoc versu; & securitatis, sequente, quasi dicat, si tantum lucem faciei tuae extuleris, omnino recreaveris me. *Quam temporis*] id est, multo ubertorem, quam solet celebrari temporibus messis & vindemiae: vide Jeschahja 9.3. Judicium 9.27. & alibi frequenter. *In pace*] ut supra psal. 3.5 & 6.

PSALMVS V.

David Deum supplicans ostendit se fretum testimonio conscientiae, & certum de adversariorum injuria, reverenter Dei beneficentiam implorare: ac ita demum constitutus, peti se a Deo regi, adversarios Deo rebellantes retundi, & Ecclesiae subministrari laudationis argumentum.

1

AGISTRO symphoniae ad^a pneumatica instrumenta,
psalmus Davidis.

2

"Dicta mea auribus percipe, Jehova; considera meditationem meam:

3

Attende voci clamoris mei, rex mi & Deus mi; nam ad te oro.

4

"Jehova" mane auditurus es vocem meam: mane dispositurus sum apud te sermonem, & speculaturus.

5

"Nam non es, o Deus fortis, studiosus improbitatis: non diversatur apud te malum.

6

Non consistunt insani e regione oculorum tuorum: odisti omnes operarios iniquitatis.

^a Heb. sanguinum & doli.

7

Perdis loquentes mendacium: "virum sanguinarium & dolosum abominatur Jehova.

8

Ego autem pro amplitudine benignitatis tuae ingrediar^a domum tuam: incurvabo me versus templum sanctitatis tuae cum reverentia tui.

9

"Jehova, deduc me per justitiam tuam propter^a observatores meos: dirige ante me^a viam tuam.

10

"Nam non est in ore^a ullius rectum, "intimum eorum ærumnae, se- pulchrum apertum guttur eorum: lingua sua dolose blandiuntur.

11

"Hos reos perage Deus, decidant a consiliis suis: propter amplitudinem defectionum eorum depelle eos, "quia rebellant in te.

12

"Contra latentur omnes se recipientes ad te, in seculum canant dum proteges eos: & exultent in te amantes nominis tui.

13

"Quia tu benedicis justo, Jehova: tanquam clypeo benevolentia circumteges eum.

ANNOTATIO.

Magistro Quod ad inscriptionem, vide sup. 4. 1. Psalmus est *ἐκκλησιάζων*, Exordium, Propositione, & Petitione constitans. **Pneumatica instrumenta** Hebraeis Nechiloth dicuntur ea musicorum instrumentorum genera, quae tubulata sunt atque excavata; cujusmodi fuerunt sacerdotum tubae & Levitarum buccinae; quod genus instrumentorum quia sonum edit immisso vento, pneumaticum appellatur: Hebraeis vero Nechila, id est perforatum, Exordium autem pro Nechilla, mutata vocali brevi in longam: vide supra in psalmo 4. 1. **2. Dicta mea** Exordium autem dientiam faciens tum a persona Dei, propter naturam, officium & promissiones ejus; tum a persona supplicis. **Jehova** Propositio fiducia, ex qua fore dicit ut Deum accedat, sollicitet precibus, & observet effecta promissionum Dei; cujus fiduciae argumenta sequentibus quatuor versibus exponuntur. **Mane auditurus** id est, tempore faciam ut audias me, non desinam. **5. Nam non** Confirmatio fiduciae duobus argumentis; primum a persona adversariorum, quorum improbitatem statuit Deo exosam esse, tribus versibus; deinde a persona sua, quod fecit Deus benignitate Dei, & cum reverentia accedit, versu 8. **8. Domum tuam** id est atrium domus, synecdoche, vide Nechemiae 6. 11. in annotatione. **9. Jehova** Petitio continens membra tria, de Davide, de improbis, & de Ecclesia tota. Primi autem summa est, ut Deum ducem habeat in via ipsius per omnem justitiam: finis summus, gloria Dei. **Observatores** tam improbos, de quibus duobus sequentibus versibus; quam probos & pios, de quibus versibus ultimis. **Viam tuam** id est justitiae tuae, quam praescribis verbo tuo: prima petitio pro persona sua. **Nam non est** singularis explicatio illius finis propter quem se commisit Deo superiore verba. **Ullius** eorum vitam tuam: quod propterea petii, praecedente versu. **Intimum eorum** id est, toti intus ærumnas alienas machinantur. **Sepulchrum apertum** id est, nihil loquuntur aut spirant nisi caedes, sanguinem, atque humanæ destitute locum ex hypothesis ad thesin optime accommodat Paulus, cum habeat rationem naturae humanæ destitute benignitate Dei, Rom. 3. 13. ut modo ostendimus. **11. Hos reos** Secunda petitio in personam adversariorum, quasi dicat, non propter me; sed propter te ipsum. **12. Contra latentur** Tertia petitio, pro Ecclesia totius ædificatione. **13. Quia tu** etiologia laudis quam Ecclesia tribuit Deo, a sempiterna benedictione & beneficentia ejus, ex gratuita ipsius benevolentia in futurum perseveratura.

Psalmus VI.

79

PSALMUS VI.

David egrotus iram Dei flagellumq; deprecatur, misericordiam implorat, & salutem petit: quæ deinde certa fide percipiens adversus inimicos de attentione & beneficentia Dei inperata gloriatur.

MAGISTRO symphonix fidium, ad gravem symphoniam; psalmus Davidis.

"Jehova, ne in ira tua reprehendas me; neque in æstu tuo castiges me.

Gratiam fac mihi Jehova, quia languidus sum: cura me Jehova; quia conturbata sunt ossa mea,

Et anima mea conturbata est valdè: tu ergo Jehova quousque?

"Revertere Jehova, eripe animam meam: serva me propter benignitatem tuam.

"Nam non est in ipsa morte recordatio tui: in sepulchro quis celebraret te?

"Defatigor in gemitu meo, facio ut natet totam noctem lectus meus: lachrymis meis spondam meam liquefacio.

Contabescit præ indignatione oculus meus; consenescit propter omnes hostes meos.

"Recedite a me omnes operarii iniquitatis: nam audit Jehova vocem fletus mei:

Audit Jehova deprecationem meam; Jehova orationem meam suscipit.

Erubescant & conturbentur valde omnes inimici mei: revertantur erubescences momento.

ANNOTATIO.

¹ *Gravem symphoniam* vide 1. Chro. 15. 21. ² *Jehova* Psalmus est *ἐν τρικλῶς*, cujus petitio septem primis versibus, exultatio verò fidei, tribus ultimis continetur. Petitionis partes sunt duæ, ut vers. 10 indicat, suis causis junctæ: deprecatio mali, hoc est, iræ & flagellorum Dei, usque ad vers. 5, & petitio liberationis atque salutis, usque ad vers. 9. *Revertere* nempe verberando. ³ *Quia languidus* ratio deprecationis a constitutione personæ suæ, quam per gradationem amplificat. ⁴ *Quousque* castigas & a me averfus manus? apostrophe. ⁵ *Revertere* ἀνδραπορία, altera petitionis pars, ut observatū est in versu 2. *Eripe* a morte præsentissima, ut versus sequens ostendit. *Propter benignitatem* prima petitionis causa a natura Dei & benignis promissionibus, quæ non nisi a viventibus pios celebrari possunt. ⁶ *Nam* Confirmatio causæ a gloria Dei, quæ recordatione & celebratione nominis quasi dicat, si moriar, non potero amplius in vivis prædicare nomen tuum: sic psal. 30. 10. & 88. 11. & 118. 17. & Jeshahijc 38. 18. ⁷ *Defatigor* secunda causa a persona supplicis. *Facio ut natet* id est, me lachrymis, hyperbole: sicut & sequentes loquendi formæ, quæ exprimunt gravitatem mali. ⁸ *Propter omnes hostes* qui hostili animo calamitates meas observant, & triumphant de me: sic transitur ad alteram hujus psalmi partem. ⁹ *Recedite* Apostrophe ad inimicos, quæ David fidei gloriationem & veritatem Dei illis prout descibuntur psal. 41. 7. & sequentibus. ¹¹ *Revertantur erubescences* qui me fuerant cum lætitia invitati, si labefacti fuisset me. *Momento* id est, videntes præter expectationem me divina ope restitutum; prout Deus velut ad jactum oculi suos liberare solet.

PSALMUS VII.

David perfidè accusatus, liberationem exoptat a Deo; professus fidem & testificationem conscientie suæ, mala quæ in se struebantur averti petit: postremò in fidei gloriatione confirmatus pronuntiat improborum exitium, & Dei laudem a piis prædicatum iri.

^a Heb. ode ¹
erratica, id
est, multi-
plex & con-
stans ex va-
rio carminū
genere; ubi
plures stro-
phe (quas re-
centiores vo-
cant) iustas
efficiunt pe-
riodos: sic
Chabakuk
3. 1.
^b Heb. ani-
mam meā:
sic vers. 6.

DE varia Davidis: quam cecinit Jehovæ^a ad verba
Cuschi^b Benjaminitæ.

"Jehova Deus mi," ad te recipio me: serva me ab
omnibus persequentibus me, & libera me:

Ut non abripiat tanquam leo^b meipsum; dilace-
rans, nemine liberante.

"Jehova Deus mi, si feci istud: si est iniquitas ista in^a manibus meis:
Si intuli malum mecum colenti pacem: ("quin eripui hostiliter in-
sequentem me immerito)

Persequatur inimicus me ipsum & assequatur, conculcetque in
terra vitam meam: & faciat ut gloria mea in pulvere habitet. Sela.

"Surge Jehova in ira tua, extolle te propter indignationes hostium
meorum; & evigilans attende ad me, qui iudicium præcipis.

"Cumque cætus nationum circumdet te; propter eum^a in altum
revertere.

"Jehova jus dicit populis: judica me Jehova; secundum^a justitiam
meam & secundum integritatem meam pronuntia de me.

^a Heb. cor-
dium.

Deficiat quæso malum improborum, ut stabilias justum: prout
explorator es^a animorum & renum Deus iuste.

"Scutum meum in Deo consistit; qui servat rectos corde,
Deo inquam iudice justo; & Deo forti^a commovete illos quotidie.

"Si non convertatur improbus, gladium suum acuat; arcum suum
tendat, & dirigat ipsum:

Et sibi comparatis armis lethiferis; sagittas suas^a persequentibus
paret:

"Ecce parturierit molestiam; aut conceperit laborem, ut pariat
mendacium:

Cisternam foderit & excavaverit eam: cadet tandem in foveam
quam paraverit.

Redibit molestia ejus in caput ejus: & super verticem ejus injuria
ejus^a descendet.

"Celebrabo Jehovam secundum justitiam ejus; & psallam nomen
Jehovæ excelsum esse.

ANNOTATIO.

¹ Ad verba Cuschi] Etsi hujus alibi mentio nominatim non habetur; non dubium est tamen, quin hic ex Schœ-
lis comitatu fuerit, & gravis alicujus criminis Davidem insinulaverit falsò: cujusmodi est illud, quod insinuat
David, 1. Schem. 24. 10: quæ falsa delatio huic psalmo occasionem dedit. Benjaminitæ] nam gentiles Schœlites
mas in regno obtinebant, 1. Schem. 22. 7. ² Jehova] Psalmus est mixtus, i. v. t. u. d. & d. i. d. a. u. d. i. c. i. t. u. r. c. o. n. t. i. n. e. n. t. i. u. m.
dentissimam orationem, usque ad vers. 11; & confirmationem prophetica eorum quæ Dei dispensatione fuerunt
eventura, usque ad finem. Petitionis autem partes sunt duæ: una, de liberatione sui, usque ad vers. 10; altera, de
one mali, vers. 10. Ad te recipio] primum instrumentum orationis, fides in Deum; cujus adjunctum salus & con-
servatio nostræ, sequente versu ostenditur. ⁴ Jehova Deus] Secundum instrumentum petitionis, testimonium
conscientiæ, quod nullius malefici est sibi conscius in ea causa, cujus nomine apud Schœllem fuerat accusatus. Tra-
stat autem ista propositio per ἐμὴν ὁμολογίαν, duobus modis: nam primum est thesis sive explicationis reus, vers. 6.
duobus versibus; deinde hypothesis pœnæ, cui se ipsum dedit si comperiatur illius criminationis reus, vide 1. Schem.
manibus meis] id est in me: s. nec doche. ⁵ Quin eripui] Amplificatio a contrario, cujus veritatem morte & sepulcu-
24. 6 & sequentibus, & 26. 9. ⁶ Vitam meam] id est me vivum. Faciat] id est, ignominiosa morte & sepulcu-
ra afficiat. ⁷ Surge Jehova] repetitio orationis; qua transitur ad petitionis causas ut iniqui cohibeantur, innocen-
tes defendantur, & Dei gloria promoveatur: qui tres fines per hysteron proteron Hebræis per familiarem sequentibus ver-
exponuntur. Iudicium præcipis] id est, summe & iustissime iudex. ⁸ Cætus] Amplificatur hinc gloria
Dei

Dei a circumstantiis, quasi dicat, cum hoc tempus sit maximè juri dicendo accommodum, quo tanta est Israëlitarum expectatio; non tantum mihi; sed etiam gloriæ tuæ & illorum ædificationi consule. *In altum revertere* id est, con-
scende solum judicaturus. 9 *Jehova* secundus finis petitionis, argumento per thesin ducto ab officio Dei, quod
nominatim ad personam suam & causam singularem accommodat. *Justitiam* id est, innocentiam in hac causa, ut
professus est supra vers. 4. & 5. 10 *Deficiat queso* tertius finis petitionis, ut Deus maleficia convellat; sive serva-
tis adhuc, sive perditis improbis: quam unam rationem esse docet stabiliendi julli. *Prour* Confirmatio a natura
Dei omnisca, & officio ejus. *Animorum & rerum* id est, cogitationum & cupiditatum. 11 *Scutum* altera pars
psalmi, prophetice explicans usum fidei & consequentia ejus. De usu autem fidei his duobus versibus agitur, nimi-
rum quod se committens Deo salutem recipit, & quod improborum cruciatus a Deo immissos observat. 12 *Com-
mune* id est, justissimè eos exagitantem atque divexantem: nam respicit David ad interminationem Dei Deut. 28. 25.
13 *Si non convertatur* alterum membrum confirmationis prophetice de rebus consequentibus fidem in Deum:
docet enim psalmes primum quid eventurum sit improbis, usque ad vers. 18: deinde quid pii facturi sint, vers. 18. In sta-
tu improborum & eventu describendo tres proponuntur allegoriæ: una militiæ, altera partus, tertia foveæ: ad signi-
ficandas vires, consilia, & fraudes quibus uti solent. *Convertatur* id est, consilium institutum non mutet; sed ita
pergat ut sequentia explicant. 14 *Persequentibus* satellitibus & ministris nequitie suæ. 15 *Ecce parturie-*
nt Amplificatio superioris conditionalis propositionis καὶ ὅτι ὁ θεὸς, quasi rem præsentem oculis subiceret; consilia,
conatus, & effecta allegoricè repræsentans. *Mendacium* id est, id quod fallit eum expectatione ipsius. 16 *Cæ-*
des id est, sua tandem arte, suis armis, suis conatibus corruet; quod ipse de Schaiile nominatim dicit 1. Schem. 26. 10.
17 *Descender* Quasi dicat, cælitus immitteretur. 18 *Celebrabo* altera consequentia fidei, ut ob-
servatum est supra vers. 13.

PSALMUS VIII.

David extollit majestatem Dei ab operibus in cælo & in terra, maximè verò in homine
tum creato tum instaurato per Christum.

AGISTRO symphonix ad "Gittæa instrumenta psal-
mus Davidis.

"Jehova domine noster, quàm magnificum est no-
men tuum in tota terra; qui "ponis decus tuum "supra
cælos.

"Ab ore infantium & lactentium "fundas robor illi-
us; propter hostes tuos, faciendo ut cesseret inimicus & ultor sui.

4 Quum respicio cælos tuos, "opus digitorum tuorum; lunam & stel-
las quas statuisti:

5 "Quid est mortalis, ut "memor sis ejus? aut filius hominis, ut visites eum?

6 Nam "fecisti eum paulò minorem angelis: & gloria ac decore coro-
nasti eum.

7 Dominum eum præfecisti operibus manuum tuarum: omnia po-
suisti sub pedibus ejus:

8 Greges & armenta quotquot sunt: & etiam bestias agrestes:

9 Aves cælorum & pisces maris: quod permeat semitas marium.

10 Jehova domine noster, quàm magnificum est nomen tuum in to-
ta terra.

ANNOTATIO.

1 *Gittæa instrumenta* id est, quibus utebantur posterii Jeduthunis tertiæ musicorum classis, ex quorum gente erat
Hobab-Edom Gittæus & familia ejus. 1. Chro. 16. 38. Dicuntur autem Gittæa, quia penes hanc familiam Gittæam
adhibebantur, & ab ea suo tempore pro ministerio sacro fratribus musicis subministrabantur, ut docet locorū com-
paratio 1. Chro. 9. 28. & 26. 20. cum sequentibus. 2 *Jehova* psalmus est ἰσχυρὸς, formæ κικλότερος, constans
ex propositione & argumentis laudis. Propositio laudis est vers. 2. & ultimo, conjuncta exclamatione & admiratio-
ne: qua ostendit in cælo & in terra Deum sese laudabilem exhibere; quæ duo subjecta, terræ & cæli, hoc versu per
prolepfin dicta duobus sequentibus explicantur. *Supra cælos* id est, infinitus es majestate & gloria. 3 *Ab ore*
altera pars, propositio argumentorum ex quibus laudandus est Deus, ejus loci sunt duo: unus ab ipsius administra-
tione, hoc versu; alter a rebus creatis: maximè verò ab homine, non tantum prout creatus est; sed etiam reparatus in
Christo, sequentibus. Hic autem ab exemplo rerum (quarum hæc alioqui videtur infirmissima, illa ἀδύνατος) osten-
ditur quantopere Deus sit commendabilis. quasi dicat, inde a tenuissimo illo exordio humanæ vitæ, etiam in perpu-
illis & recens natis infantibus usque ad exitum hujus vitæ gloria Dei semper illustratur (sicut argumentatur Christus
Matth. 21. 16.) & in rebellibus quoque potentissimè perficitur. *Fundas* quasi dicat, jam inde fundamenta jasis agnoscendi
& prædicandi robustissimi decoris tui. *Propter hostes tuos* evincendos, oraque eorum obthuranda, ut sequentia explicant.

Heb. ad Gittæam: enallage numeri frequens.

Heb. ponere: infinitivus pro indicativo præsentis.

4 *Opus digitorum* id est, elaboratissimum & planè divinum: humanitus dictum. 5 *Quid est mortale* tertius locus de conditione hominis, quam argumento esse docet ad prædicandam gloriam Dei, duobus modis; primum a tenuitate hominis si spectabitur in se ipso; deinde ab amplitudine beneficiorum Dei quibus ornatur. Tenuitatem aspectabilem ostendit per comparisonem corporum cœlestium, quæ neque generationi neque corruptioni sunt obnoxia, ut homo est ab orbe condito; amplitudinem verò per comparisonem spirituum cœlestium & auctoritatem, primum quidem Christo in spiritus corporaque omnia attributam; deinde verò ab hominibus participatam per Christum in hæc inferiora omnia: vide Heb. 2. 6. & sequentibus. *Memor sis* ut quatuor versus sequentes explicent. 6 *Fecisti* id est, præstantiam illi propè angelicam cœlestemque contulisti in hac vita. 7 *Ejus* prioris Adam in creatione, Gen. 1. 26. & sequentibus; & posterioris, 1. Cor. 15. 27. & Heb. 2. 8.

PSALMUS IX.

David de occiso Goliatho & fufis Pelischaïs gratias agit Deo, majestatem, officium operis ejus celebrat, & pios ad celebrandum hortatur: deinde exponit formam precatationis, quam tunc temporis fideles habuerunt pro salute sua & inimicorum dejectione.

a Heb. illius
qui inter: vi-
de 1. Schem.
17. 4.
b Heb. cor-
de.

AGISTRO symphonix, de morte illius duellatoris; psalmus Davidis.

"Celebrabo Jehovah ex toto animo meo; enarrabo omnia mirabilia tua.

c Heb. rever-
tendo.

3 Laetabor & exultabo in te; psallam nomini tuo excelso, dicens:
4 "Revertentes inimici mei retrorsum, corruunt & pereunt a facie tua.

d Heb. justitia.

5 "Nam exercuisti judicium meum & causam meam; sedisti in solio, judex juste.

e Heb. in seculum & æternum.

6 Increpasti gentes, perdidisti improbum; nomen istorum delevisti in secula sempiterna.

7 "O inimice, absolutæ ne sunt vastitates in æternum? an civitates exstirpasti? periit memoria ipsorum, perierunt ipsi.

8 "At Jehova in seculum permanet; comparans ad judicium solium suum:

f Heb. in justitia, in rectitudinib.

9 "Ut ipse judicet orbem justè; jus dicat nationibus rectissime:

10 Et sit Jehova editus locus attrito; editus, inquam, locus temporibus quibus est in angustia.

11 Itaque fiduciam habebunt in te agnoscentes nomen tuum: quia non derelinquis quærentes te Jehova.

12 "Psallite Jehovah inhabitanti Tzizonem: nuntiate in populis actiones ejus.

13 "Nam qui reposcit cædes, horum recordatur: nō obliviscitur clamoris pauperum,

14 "Clamantium, gratiam fac mihi Jehova, respice afflictionem meam ab osoribus meis; exaltans me e portis mortis:

15 Ut enarrem universam laudem tuam in portis filix Tzizonis: exultem in salute tua, dicens;

16 "Demersæ sunt gentes in foveam quam fecerant; ad rete quod absconderant captus est pes earum.

17 Innotuit Jehova judicio quod exercuit: opere manuum suarum irreci-

irretitus est improbus; meditandum Sela.

18 "Revertatur improbi ad sepulchrū usq; omnes gentes oblita Dei.

19 "Non enim in aeternum oblivioni tradendus est egens: expectatio pauperum non peritura est in perpetuum.

20 "Surge Jehova, ne robores te mortalis: judicentur gentes coram facie tua.

21 "Incute Jehova timorem eis: experiantur gentes se mortales esse, Sela.

g Heb. meditationis.

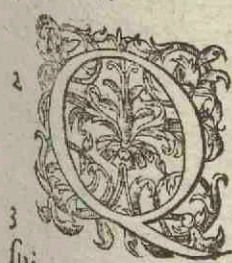
h Heb. appone timorem illis.

ANNOTATIO.

1 *Illius duellatoris* Goljathi, de quo 1. Schem. 17. 2 *Celebrabo* Psalmus est *ἰμνησιον* sive laudativus, duabus partibus constans. Prima est, laudatio singularis prophetæ, usque ad vers. 12: Secunda, hortatio ad omnes fideles per Dei consequendam, & obtinendum istud laudationis argumentum, usque ad finem psalmi. Continent autem singule partes suas causas. Itaque primæ hujus partis membra sunt duo: Propositio laudationis, usque ad vers. 5, & Confirmatio summiæ propositionis ab isto singulari Dei beneficio contra Pelischtæos. *Sedisti in folio* id est, judicium egisti humanitus dictum. 6 *Gentes* Pelischtæos, ut si sententiam ferendo fudisses eos. *Improbum* Goljathum. *Isorum* qui in ista acie occubuerunt. 7 *O inimice* Sarcasmi, quo ostendit quā irrita fuerint Pelischtæorum consilia, quasi dicat, perditionem aliis interminabantur; ipsi verò eam subiverunt. Est autem hic *ἰγναρ* apodosis per antithesin elegantissimam. 8 *De Jehova* secundum membrum antitheseos, quo a superiore hypothesi psalmes transit ad thesin de natura, officio & operibus Dei. *In seculum permanet* id est, natura æternus est, ac nunquam interiturus, ut sunt hostes. *Comprobo* id est, officio judex justissimus. *Ursus* id est, ut opere præstet quicquid judicaverit, perdendo aut servando ex calamitatibus. 10 *Editus locus* id est, arx & propugnaculum: metaphorā, ut 2. Schem. 21. 3. 11 *Itaque* conclusio laudationis singularis, a fide ingenerata in animis piorum propter bona illa quæ in superioribus explicata sunt ad secundam partem *ὑπερελπίου*. 12 *Psallite* secunda pars, hortatio: ut observatum est supra vers. 2. 13 *Nam qui* Confirmatio hortamenti a benignitate Dei. *Qui reposcit* id est, Deus justissimus & cædium vindex. *Horum* pauperum & afflictorum, qui mox nominantur. 14 *Clamantium* forma orationis, ut observatum est supra vers. 2. tum pro salute piorum ad gloriam Dei, usque ad vers. 18: tum pro confusione hominum Deo & Ecclesie adversantium, ad finem usque. *Portis mortis* id est, ab hac certissima alioquin morte & præsentissima efferens metas igitur prior petitionis hoc versu continetur; finis verò, sequentibus usque ad vers. 18. 15 *Portis filia Tzjo-* nis id est, intra Ecclesiam; quæ filia Tzjonis propterea dicitur, quod Deus ibi suam sedem & conventus Ecclesie destinaverit. 16 *Demersæ sunt* ut supra 7. 16. 18 *Revertantur* altera pars petitionis adversus hostes, usque ad finem. *Oblita Dei* id est, quæ omnia Dei recordatione opprimunt egentes, de quibus vers. seq. synecdoche. 19 *Nam* ætiologia petitionis ab æquo & bono conveniente cum natura Dei. 20 *Surge* Amplificatio proximæ præcedentis petitionis, a modis quos adhibiturus est Deus in infirmendis, judicandis, & consternandis adversariis; denique mortalibus (si opus est) afficiendis morte.

PSALMUS X.

Ecclesia se destitui ope Dei; & ab improbis opprimi expostulans, malum animum, maledicta, maleficia & blasphemias improborum explicat; bonorumque perpeſsiones ostendit. Idcirco Deum sollicitat ut nominis sui rationem habens suorumque misertus improbos contundat & pios liberet.

VARE Jehova absistis in longinquo? te occultas temporibus quibus sumus in angustia?

Superbia sua improbus persequitur pauperem: hi deprehenduntur cogitationibus quas comminiscuntur illi.

Nam laudat illa improbus pro desiderio animi sui: & quæstuosus prædicat, irritat Jehovaham.

Improbis iste pro elatione vultus sui non inquit; non esse Deum, sunt omnes cogitationes ejus.

Manent viæ ejus quocunque tempore, alitè absunt judicia tua a conspectu ejus: quicunque sunt hostes ejus, efflat in eos.

Dicit cum animo suo, non dimovebor; ulla ætate qui non versabor in malo.

h Heb. bene dicit.

h Heb. in cor de suo: sic infra vers. 11. & 13. i Heb. ætate & ætate;

7 Execratione os ejus plenum est, fraudibusq; & dolo; subest lingua ejus molestia & labor.

d Heb. in insidia, id est, insidiarum loco.

8 Confidet in "specu" villarum, in latebris, occisurus innocentem: oculi ejus contra inopem delitescunt.

9 Insidiatur in latibulo, sicut leo in tugurio suo, insidiatur ad rapiendum pauperem: rapit pauperem trahendo eum in rete suam.

10 Atterit se, incurvat se: donec deciderit in robusta ejus *membra contritorum*:

a Heb. in æternitatem.

11 "Dicens cum animo suo, oblitus est Deus fortis: abscondit faciem suam, non respicit unquam.

12 "Surge Jehova, Deus fortis attolle manum tuam: ne obliviscaris pauperum.

Sup. vers. 4.

13 "Quam ob rem irritans improbus Deum diceret cum animo suo, te non inquisitum?

f Heb. super te derelinquit.

14 "Respicias, quin tu molestiam & indignationem intueris ad reddendum manu tua: *quam* tuæ fidei committit inops; pupilli tu es adjutor.

15 "Frange brachium improbi: & pravi improbitatem reposce, donec non invenias.

g Heb. in seculum & æternum: ut supra 9. 6.

16 "O Jehova rex in secula sempiterna; pereunt gentes *singula* e terra sua.

17 Desyderium mansuetorum exaudivisti Jehova: "confirma animum horum, adverte aurem tuam:

18 Vindicando pupillum & attritum; ut non pergat amplius violentiam afferre mortalis, e terra.

ANNOTATIO.

1 *Quare*] Psalmus est ἀντιπαφος, generis ὑμνικῆς, ex duabus partibus constans; Propositione querimonie & difficultatum quibuscum fideles conficiantur, usque ad vers. 12. & Petitione, usque ad finem. Querimonie duo sunt loci, unus de Deo, quod opem differat, vers. 1. alter de improbis, quod bonos afficiant malis, vers. 2. *Abissus*] id est, inopita opem differat ut si procul abesses a nobis: humanitas dictum, ut sequentia. 2 *Deprehenduntur*] id est, de improbanantes opprimuntur. 3 *Nam laudas*] ἐπεαροία posterior illius partis quæ in querimonia dicta est, de improborum injuria: cujus duo gradus proleptice ponuntur hoc versu; sequentibus verò sigillatim explicantur usque ad vers. 12. Primus est ἀνδράγα & gratulatio sui ipsius cum animo suo, atque Thrasonica de maleficiis apud alios gloriatio. Secundus, contumacia in Deum atque blasphemia. *Ille*] facta & cogitationes, de quibus vers. 2. 4 *Improbatus*] explicatio secundi membri per hysterosin, Hæbræorum more. *Vultus sui*] id est, animi, quem indicat vultus; synecdoche. 5 *Manens*] id est, quæcunque tempora incidant, quasi immotus secundis rebus utitur; non experitur gravitatem judiciorum Dei; unde gloriōse alios ludificatur. explicatio primi gradus usque ad vers. 7; postea docetur quo modo improbi constituti sunt, primum animo, hoc & sequente versu; deinde sermone, vers. 7; postea modo opere, tribus sequentibus. *Via ejus*] id est, institutum & ratio vivendi ejus. 7 *Subest lingua*] vide infra plalmo 66. 17. *Molestia & labor*] quem videlicet afferat aliis. 8 *Villarum*] id est, locorum infrequentium, per synecdochen. 11 *Dicens cum animo*] repetitio secundi & summi gradus nequitie, de quo supra in fine vers. 3. & 4. ut eo veluti aculeo infixio, vehementius transeat ad petitionem. 12 *Surge Jehova*] Petitio, ut observatum est in vers. 1. quæ post adducta argumenta membratim repetitur, vers. 15. & sequentibus. 13 *Quam ob rem*] primum argumentum petitionis, a gloria Dei per gravissimam contentionem enuntiatum de reprimendis impiorum blasphemis in Deum. 14 *Respicias*] secundum argumentum ab officio & natura Dei odio habentis & ulciscens malum: contra quàm dicunt improbi supra vers. 11, neque cognoscere, neque reposciturum esse Deum. *Quam tuæ fidei*] tertium argumentum a fide piorum in Deum. 15 *Frange*] regressio ad petitionem; cujus capita sunt duo, dissipatio improborum hoc versu; & miserorum liberatio vers. 17. & 18. *Brachium*] id est, omnia violentiæ instrumenta, ut exarmatum judices. 16 *O Jehova*] Exclamatio pathetica ad conciliandam misericordiam, duobus argumentis; unum est a funesta perditione bonorum quos perdunt improbi; alterum, ab officio Dei quod semper habuit, & antea ad usum bonorum supplicantium exercuit. *Gentes*] id est, cætus populi tui. 17 *Confirma*] secundum petitionis membrum, ut observatum est supra in vers. 15.

Psalmus XI.

85

PSALMUS XI.

David contumeliis & persecutionibus affectus, gravissimè inimicos reprehendit, ruinam consiliorum sibi adversantium prænuntiat: Deum judicem cognoscere, probare, & tandem judicaturum esse singulos, ostendit ex aquo & bono.

MAGISTRO symphonix, "Ode Davidis: Ad Jehovah me recepi; quo modo dicitis animæ meæ, "emigra e' monte vestro "velut avicula?

a vel emigra te, id est, tu cum tuis hominibus:

2 Nam ecce isti improbi "tendunt arcum, aptant sagittas suas nervo: ad jaculandum in caligine contra rectos corde.

3 "Atqui istis propositis destruentur: "justus enim quid operatus est?

4 "Jehova "in templo sanctitatis suæ est, Jehovah solum est in cœlis: oculi ejus vident, "palpebræ ejus "explorant filios hominum.

5 Jehovah justum "explorat; improbum autem & amantem violentiæ odit animus ejus.

6 "Depluet super improbos prunas, ignem, & sulphur: "ventusq; varioprestere conjunctus "portio poculi eorum erit.

b Heb. ventus, prestere rum.

7 "Sed justus Jehovah justitias "diligit: rectum "videt vultus ejus.

ANNOTATIO.

1 Ode] Quia non distinguit inscriptio utrum psalmus fuerit an canticum; vocem utriusque generi communem adhibuit. Ode est δὲ ᾠδὴ καλὴ, continens primum ἀγῶνα sive contentionem adversus improbos, Schaillem (ut verissimè est) & ejus assecclas, usque ad vers. 4: deinde prophetiam sive prædicationem divinæ administrationis in bonos & malos. Ad Jehovah] contentionis prius argumentum a fiducia sua in Deum; cui opponit ex adverso Psalter tū contumelias & blasphemias inimicorum contumelias, ut 1. Schem. 26. 19: tum conatus impios & fraudulentos, ver. 2. Schem. 26. 18. usque ad finem. Monte vestro] id est, in quem vos recipitis tanquam in domicilium vestrum aut securitatis locum: sic enim accuratissimè persequatur eos Schail. vide 1. Schem. 24. 3. & 2. Schem. 17. 9. Velut avicula] id est, quam velocissimè. 2 Tendunt arcum] id est, comparant arma & dolos contra me & meos. 3 Atqui] secundum argumentum contentionis ab eventis, quo prædicit David consiliis, artibus & conatibus suis contra omnes adversarios esse ruituros: metaphora a structuris. Justus enim] ætiologia superioris argumenti a conscientia justitiæ & innocentie suæ in hac causa. 4 Jehovah] altera pars odes, prædicationis eventus quem superius dixerat; ideoque hoc & sequentibus post omnem contentionem copiosè explicat eventum piis salutem ab infinita majestate, cognitione, administratione, justitia, & operatione ejus. In templo sanctitatis] id est, in cœlis, ubi sequentia exegerit ostendunt, quasi dicat, iudex cœlestis est. primus gradationis locus ab usu forensi. Oculi ejus] id est, cognoscit de omnibus: secundus gradationis locus. Palpebræ] id est, oculi, metonymicè. Explorat] id est, dum cognoscit de hominibus, diligenter omnia excutit; quod sequente versu per antithesin exponitur. 5 Ventus varioprestere conjunctus] id est, procellosissimus & omnia conflagens; quæ ab externis casibus describitur: tertius gradationis locus. Portio poculi] id est, tantum iudicii: quæ ab externis casibus describitur: quartus gradationis locus. 6 Depluet] id est, horrida iudicia exercebit, quæ ab externis casibus describitur: quintus gradationis locus. 7 Sed] regressio ad sermonem de bonis, qui fuerat corpus vers. 5. Diligit] cum explorando cognovit de justo homine: ut contra improbos odisse dicitur vers. 5. Videt] id est, rationem illius habet, & singularem ejus curam gerit; non autem ut improbos, averfatur & perdit.

PSALMUS XII.

David aulicorum calumniis impudentissimis pressus, opem Dei implorat: adducta promissione ejus fidem suam confirmat, & salutem petit.

MAGISTRO symphonix ad gravem symphoniam, psalmus Davidis.

1 "Serva Jehovah. "nam defuit beneficis: nam defecerunt vices ex filiis hominum.

a Heb. vir cū proximo suo.

2 Vanum loquuntur "alter cum altero: labiis "blandis, duplici animo loquuntur.

b Heb. labia blanditiarū corde & corde.

4 "Excindat Jehova omnia labia blanda; linguam eloquentem grandia.

5 Eorum qui dicunt, lingua nostra "prævaleamus, labia nostra penes nos sunt: quis esset "dominus nobis?

6 "Propter vastationem pauperum, propter exclamationem egentium mox exurgam, dicit Jehova: "locabo in salute, "laqueum tendat ei.

7 Dicta Jehovæ dicta "pura sunt: ut argentum purgatum in carino terræ, defæcatum "septies.

8 "Tu Jehova serva eos: custodi eorum quemque a "generatione ista in seculum;

9 In qua circumquaq; improbi "obambulant: quasi extolleretur crapula in filiis hominum.

A N N O T A T I O.

1 *Magistro*] de hac inscriptione vide suprâ in Psal. 6. 2 *Servâ*] Psalmus est *ἐκτενὴς*, constans Petitione, usque ad vers. 6: Propositione doctrinæ ad confirmandum orationem fidei, vers. 6. & 7. & postremò conclusionem petitoria, unde psalmi initium fecerat. Petitionis membra sunt duo: postulatium unum de salute, vers. 2. & 3; alterum, de excidio improborum: utrique postulato suæ conjunctæ sunt causæ. *Nam desit*] ætiologia a persona adversariorum, neque sunt, inquit, qui mihi benefaciant: neque sunt qui fidem præstent, cum se mihi benefacturos simularunt. 4 *Excindat*] alterum postulatium non ex affectu carnis; sed duce spiritu Dei pronuntiatum adversus homines flagitiosissimos, Schâilîs (ut credibile est) aulicos, mendaciorum contra Davidem concinnatores. 5 *Prævaleamus*] ad Davidem evertendum. hîc autem per gradationem mimesimque illorum malitiam describit. *Dominus*] qui impediatur ne labijs utamur pro arbitratu nostro. sic protervæ Dei & hominum curam omnem abjiciunt, modò Schâilîs sententur. 6 *Propter*] altera pars, Propositio didascalica; cujus membra sunt duo, Promissio Dei erga bonos hoc versu; & confirmatio fidei nostræ in promissiones Dei, sequente. *Locabo*] pauperem & calamitosum. *Laqueum*] *tendat*] concessio ironica, quasi dicat, omnem lapidem contra justum moveat improbus: sed vabo tamen. 7 *Pura*] non ut illa assentatorum, impurissima & inanissima. *Septies*] id est, optimè & sæpe: numerus finitus pro infinito, ut Prover. 6. 31. 8 *Tu Jehovâ*] Conclusio petitoria accommodans thelin ad se & tuos. *Generations ista*] improborum, quàm describit vers. 2, 3. & sequentibus. 9 *Obambulant*] id est, ita circumcursant & circumvehitant ad nocendum bonis, ut si crapula cerebrum eorum occupasset, & dementasset eos: elegans comparatio eorum quorum animus studiis nefariis rapiunt, cum ebriis & ex crapula petulantibus.

P S A L M U S XIII.

David de opis divina dilatione, infirmitate sua, & inimicorum importunitate exposcans, Deum orat pro salute sua, & inimicorum confusione, ad glorificandum eum.

1 *MAGISTRO* symphonix, psalmus Davidis.

2 *M* "Quousq; Jehova? oblivisceris mei in æternum? quousque abscondes faciem tuam a me?

3 *Heb. ponâ.* "Quousque "congeram consilia in animum meum, mœrorem in cor meum totum diem? quousq; attollet se inimicus meus contra me?

4 "Intuere, exaudi me Jehova Deus mi: "illustra oculos meos; ut "dormiam dormitione mortis:

5 Ut non dicat inimicus meus, prævalui ei: hostes mei exultent, si dimotus fuero.

6 "Ego verò in benignitate tua fiduciam habeo, exultet animus meus in salute tua: canam Jehovæ, quòd bono affecerit me.

A N N O T A T I O.

2 *Quousque*] Psalmus *ἐκτενὴς*, Propositione querelæ, & Petitione constans. Querelæ loci sunt tres: primus a persona Dei, tanquam deferentis, vers. 2: secundus, a persona calamitosi, tanquam luctantis cum suis infirmitatibus; tertius, a per-

persona inimicorum, vers. 3. Quousque autem, subaudi, non intueberis? apostrophe. *Oblisceris* humanitus dictum, sicut sequentia; ut supra 10.1. 3 *Congeram consilia* id est, ductu uero consilii pro calamitatum quibus afficior varietate & multitudine; ita in dubio est animus. 4 *Intuere* Peritio tribus gradibus querimoniarum respondens, qui habentur supra 2. vers. *Illustra oculos meos* elata super me luce faciei tuæ, ut supra 4.7, quam Deus abscondisse dicitur, vers. 2. *Non dormiam* ætiologia sive explicatio causarum, quibus ad petitionem adducitur: hæc prima est a persona sua, hoc versu; secunda, a persona inimici, vers. 5; tertia, a persona Dei, cuius gloriam hoc pacto prorogatum iri proficitur, vers. 6. *Dormiam dormitione* periphrasis mortis, metaphorica. 6 *Ego vero* id est, nomen tuum prædicabo ex animo, cuius prædicationis duo ponuntur argumenta, fiducia in Deum ad futurum tempus, & beneficia a Deo antè collata.

PSALMUS XIV.

David populi Israël vitium & impietatem a Dei & conscientia ipsorum testificatione, & vanitate studii illorum ostendit: fretusque promissionibus Dei, futuram liberationem letitiamque prædicat a sola illius misericordia.

- 1 **M**AGISTRO symphoniarum, Ode Davidis: Dicit "stultus cum animo suo; non est Deus: corrumpunt, abominandam quamque actionem perpetrant, non est qui faciat bonum. *a Heb. in cor de suo.*
- 2 "Jehova e cælis prospectat super filios hominum; ut videat an sit intelligens, requirens Deum.
- 3 Unusquisque "recessit, pariter "putidi facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vel unus.
- 4 "An ignari essent omnes operarii iniquitatis: "exedentes populū meum quasi edant panem, Jehovaham non invocantes?
- 5 Ibidem expavescunt pavore: "quia Deus adest generationi justæ.
- 6 "Consilium pauperis pudefacturi essetis: sed Jehovah est receptus ejus.
- 7 "O si quis dete "Tzijone salutem Jisraëlis: cum reduxerit Jehovah "reducem turbam populi sui; exultabit Jahhakob, lætabitur Jisraël.

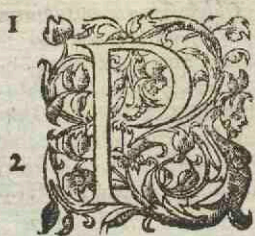
ANNOTATIO.

1 Ode vide annotata psal. 11. Psalmus est διδασκαλικός, constans ex Propositione, Contestatione adversus improbos, & Conclusionem prophetica. Propositio est, Populum Judaicum Schaiile duce non secus furere adversus Davidem quam si nullus Deus esset; pro ut hæc fuit constitutio mundi omnibus temporibus, ut interpretatur Apostolus Rom. 3. *Stultus* id est, ratione sua abutens ad insaniam: ut a natura homo est donec per Spiritum Dei revocetur. *Corrumpunt* Confirmatio propositionis petitur primum a testimonio operum quæ illi committunt aut omittunt, hoc versu; deinde a testimonio Dei, duobus sequentibus: postremo vero a testificatione propriæ ipsorum conscientia, qui summus est locus contestationis, cuius antè meminimus. 2 *Jehova* explicatio testimonii divini sumpta a iudiciorum forma: prospectat, videt, cognoscit ita quam iudex, hoc versu, & quaestione habita deprehendit id quod sequente versu dicitur. 3 *Recessit* a Deo, neque requisivit eum. *Putidi facti sunt* tantum abest ut res a Deo oblatas velut odorari possint atque percipere: nam hoc ex adverso opponitur ei quod dixerat superiore versu, an sit intelligens. 4 *An ignari* tertius confirmationis locus, ut dictum est supra vers. 1. quasi dicat, fieri non potest, quin ita transigentes vitam sint sibi malè conscii, hoc versu; ac proinde etiam tum & eodem loco ubi se in maleficiis occupant, terroribus conscientia agentur, versu sequente. *Exedentes* id est, in bonos injurii, & in Deum impii; quod (synecdochicè duabus loquendi formis ostenditur. 5 *Quia Deus adest* id est, quia Deus justorum causa conscientiam improborum, velint nolint, extimulat. 6 *Consilium* Contestatio, a propheta fidelium nomine facta adversus improbos per apostrophem: quasi dicat, nō stat per vos quo minus pauperes confundatis; habetis voluntatis & facultatis plus satis; sed unicum est impedimentum vobis e cælo, & nobis salutare per fugium. 7 *O si quis* Conclusio prophetica ex superiore cōtestatione nascens; cuius partes sunt duæ, optatum, & prophetica gloriatio de futura liberatione. *Tzijone* id est, habitaculo Dei. *Reducem turbam* id est, me & meos e terra promissa exultantes: vide complementum in regno Davidis 1. Chro. 12. 38. & sequentibus. Verissimum verò complementum in regno Christi docetur Evangelio.

PSALMUS XV.

David ostendit vera Ecclesiæ presentis & sempiterna membra ex integritate vite, justitia, & veritate innotescere.

DSALMUS Davidis: "Jehova quis commoraturus est in tentorio tuo? quis habitaturus in monte sanctitatis tuæ?"

a Heb. interger.
b Heb. corde.

"Qui ambulat" integrè, exercetq; justitiam: ac loquitur veritatem, prout est in animo suo:

"Non obtreccat lingua sua, non afficit proximum suum malo; & opprobrium non infert in propinquum suum:

c Heb. spiritus.

"In cuius oculis contemptus est" reprobis; timentes verò Jehovah honorat: juratus in damnum suum; non tamen mutat.

d Heb. ad malefaciendū sibi.

"Pecuniam suam non exponit scœnori, & munus pro innocente non accipit: qui facit ista, non dimovebitur in seculum.

ANNOTATIO.

- 1 *Jehova*] Psalmus est διδασκαλικός, formæ διαλογικῆς, quæstione & responso constans. Quæstio est quis in tentorio, id est Ecclesia aspectabili, sit commoraturus dum peregrinamur a domino, & quis in Ecclesia catholica & coelesti in sempiternum habitaturus, denique futurus germanum utriusque membrum. de hac quæstione Deus salutaris autor cōsulitur, ut ostendat Psalter responsum quod subicitur esse omni exceptione majus. 2 *Qui ambulat*] responsum a signis, quibus homo hominem suo modo & aliquatenus potest internoscere. Proponuntur autem signa tria, Integritas, Innocentia, & Veritas; quæ tria respondent tribus illis capitibus novo homini attributis, Eph. 4. 24. sequentibus autem versibus καὶ ὁσέουσιν, sive ordine præposito ex Hæbræorum consuetudine explicantur. 3 *Non obtreccat*] Explicatio veritatis ab exemplo uno, synecdochicè. *Non afficit*] Explicatio innocentie sive justitie. *Opprobrium*] dictis, aut factis. 4 *In cuius oculis*] explicatio integritatis: reprobos reprobat, & probos probat non assentatur cuiquam; ne sibi quidem indulget; ita timore Dei in officio continetur: atque hic postremus locus sequente versu amplificatur duobus aliis exemplis; quia doctrina est in primis παράδοξος: primum, Non esse propter damnum abstinendum a benefactis; deinde, Non esse benefaciendum expectatione commodi. 5 *Pecuniam*] id est, sive ex beneficio commodi, sive ex officio iudicet, sui emolumentum rationem abjicit, & proximum iuvat caritate, non utilitate ductus. *Qui facit ista*] Conclusio a promissionibus Dei.

PSALMUS XVI.

David Deum orat ut se ab omni idololatria purum conservet; & idololatrarum miseria exposita bona sua in Deo prædicat: eumq; celebrat tum præsentium bonorum nomine, iustitie, & sanctificationis per spiritum, tum etiam venturorum, nimirum resurrectionis Christi & omnium piorum per Christum, ac vitæ æternæ.

DNSIGNIS ode Davidis: "Serva me, Deus fortis; nam me recipio ad te:

"Dicis Jehovah, ô anima mea, dominus meus es: bonum a me non pervenit ad te.

"Sanctis qui in terra sunt & magnificis; in quibus tota oblectatio mea est.

"Multiplicant dolores suos, qui" alienum dotant: non libabo libamina eorum ex sanguine; neq; assumam nomina eorum in labiis meis.

"Jehova est" portio prædii mei, & poculi mei: tu sustēras sortē meā.

"Funiculi acciderunt mihi in amœnis; etiam possessio mea elegans est pro me.

"Benedicam Jehovah" qui consulit mihi; etiam per noctes, erudientibus me renibus meis.

Propono mihi Jehovahm jugiter: quia a dextera mea est, non dimovebor.

a Heb. cor.

"Idcirco lætatur" animus meus, & exultat gloria mea: etiam caro mea habitat secure:

10 "Quia

10. Quia non es derelicturus animam meam in sepulchro: non permissurus es quem benignitate prosequeris videre corruptionem.
11. Facturus es ut experiar semitam vitæ: satietatem gaudiorum ante faciem tuam, amœnitatem ad dexteram tuam, in æternum.

ANNOTATIO.

1. *Serva me*] Ode est generis mixti, partim iuxta & partim iuxta. Petitionis usque ad vers. 5. summa est, ut Deus prophetam servet integrum ab omni labe idololatriæ, prout causæ quas adducit, aperte ostendunt. Nam] xtiologia sive explicatio causarum, ex quibus servari petit. Prima est a fide sua in Deum, hoc versu; & principio sequens, secunda ab officio ipsius erga proximos, duobus sequentibus; tertia, ab exemplo idololatrarum, vers. 4. 2. *Dicitur*] secunda causa ab officio: quia exponit David se conservatione a Deo petere, quia vult officium facere; primum erga Deum, agnoscendo & profitendo ex animo dominum suum; deinde erga bonos, benefactis & exemplis studi- osè adjuvando; quod ad ampliorem confirmationem enuntiat per apostropham ad animam suam, quasi dicat, testis est spiritus Dei in spiritu meo me ad præstanda hæc officia, non autem carnali studio conservationem petere. Bo- num] quasi dicat, quandoquidem nullum aliud officium tibi præstare possum quam professionem & prædicationem juris tui & dominatus in me; saltem hoc ex animo faciam: tu quoque vicissim serva me, ut sanctis possim præstare quod erit penes me. 3. *Sanctus*] quasi dicat, serva me, ut sanctis prosum: nam quæ interjecta sunt, id est secunda vers. 1. pars, & totus secundus vers. speciem habent hyperbati. 4. *Multiplicant*] Tertia causa ab exemplo idololatrarum, quibus videtur ad idololatriam provocatus esse durante exilio suo, ut innuit expostulatio ejus cū Schaulle, 1. Schem. 26. 19. quasi dicat, nihil proficiunt idololatræ: nam animos superstitione trepida implent, & exhaustiunt domos. *Alienum dotant*] id est, alieno Deo ac potius idolo se velut matrimonio copulantes, non accipiunt sed conferunt do- tem mox in nihilum abituram. *Non libabo*] id est, neque deos illegitimos, neque illegitimè colam; ut gentes quæ sanguine libant contra legem: Levitici 3. 17. *Neque assumam*] vide Exodi 23. 13. Sunt autem hæc per antithesin posita, ut commodius transeat ad alteram partem: quasi dicat, non colam illos; sed habere soli Deo: nam Jehova est, &c. 5. *Jehova est*] altera pars eucharistica, ut ostendit vers. 7. Incipit autem eam per oppositionem sui boni cum idololatrarum damnis, quasi dicat, illi amittunt omnia: at ego omnia possideo, quia possideo Jehovah creatorem & conservatorem omnium. *Portio prædis*] id est vita mea, per synecdochen; ad illos verò idololatræ nihil attinet. *Tu sustentas*] id est, non mihi servandam committis sortem meam; sed ipse mihi conservas virtute tua, 1. Pet. 1. 4. & 5. Apostrophe. 6. *Funiculi*] amplificatio ab amœnitate beneficiorum Dei; qua gradatione illustratur antithesis si- delium cum idololatræ. Nam idololatræ (inquit) nihil accedit superstitione; pios auget religio: illis etiam quod ha- bent de peritiis conservatur datum: illis dolores multiplices & infiniti; his amœnitates obveniunt. De funiculis au- tem vide Deut. 32. 9. 7. *Benedicam*] Propositio eucharistica a conscientia beneficiorum Dei, quam duobus ver- bis supra per antithesin attingit, & sequentibus copiosè explicat, primum a bonis præsentibus, usque ad finem se- quentis versus: deinde a futuris, usque ad finem. *Qui consilii*] id est, spiritu suo me docet: primum beneficium. *Etiā per noctes*] id est, & ita quidem consilii ut spiritus ejus in me habitet, qui omni etiam quietis tempore inti- mas meas voluntates & studia dirigit; quorum sedem renibus scriptura tribuit, ut supra 7. 10. gradatio, quam sequens veritas amplificat. 8. *Non dimovebor*] transitio ad beneficia futura, de quibus primum gloriatur fides, sequente versu deinde proponit singularem eorum explicationem, duobus reliquis. 9. *Gloria mea*] id est anima mea, ut Gen. 49. 6. & infra 30. 13. 10. *Quia non es*] id est, excitabis me ex pulvere in resurrectione mortuorum, atque eti- am me in semine meo, id est, Christum meum non patieris experiri corruptionem in sepulchro: quia ipse est resur- rectio & vita; ac proinde autor resurrectionis meæ & piorum omnium: vide Act. 2. 25. & sequentibus. *Videre*] id est experiri: metaphora a sensu uno ad alterum. 11. *Ut experiar*] id est, ut expertus & emensus viam istius vitæ, vita illa ætissima, amœnissima, & sempiterna coram te perfuar: sic duo ponit ventura beneficia quæ animo præceperat David, resurrectionem carnis, & vitam æternam.

PSALMUS XVII.

David ab inimicis pressus justitiam causæ, vitæ innocentiam, & simplicitatem suam pro- fectur: ita fretus bonitate Dei servari se ab inimicis & inimicos conturbari petit, ut bonorum suorum quibus confidebant instabilitatem experirentur, & ipse veritatem Dei.

RATIO Davidis: Exaudi Jehova justitiam, atten- de ad clamorem meum; aurem præbe orationi meæ, absque labiis dolosis.

^a Heb. doli.

A facie tua judicium meum prodeat: oculi tui videant recta.

^b Heb. cor.

Cum exploraveris animum meum, visitaveris nocte; probaveris me, non invenies; quod cogito, non transgreditur os meum.

Quod ad opera humana; ex verbo labiorum tuorum, ego observo semitas effraactoris:

Continendo gressus meos in orbitis tuis, ne dimoveantur pedes mei.

6 "Ego invoco te, quia exaudis me Deus fortis: inclina aurem tuam ad me, ausculta sermonem meum.

7 "Separa benignitates tuas, ô qui servas recipientes se ad dexteram tuam ab insurgentibus.

8 "Serva me tanquam nigrum pupillæ oculi: umbrâ alarum tuarum absconde me:

^{c Heb. in animam, id est vitam.} 9 Propter improbos qui vastant me; inimicos meos "capitales qui cingunt me:

^{d Heb. occidunt, id est obstripanr.} 10 "Adipem suum" obesan; ore suo loquuntur superbè:

11 "Gressum nostrum nunc circumdant nobis: "oculos suos adjiciunt ut declinemus in terram.

12 Similitudo cujusque est tanquam leonis appetentis rapere; & velut juvenis leonis residentis in latibulis.

13 "Surge Jehova, anticipa faciem ejus; prosterne eum, "eripe animam meam gladio tuo ab improbo:

14 Ab hominibus eripe manu tua, Jehova, ab hominibus "e mundo, "quorum portio est in hac vita, quorum ventrem implet "recondito thesauro tuo: "satiantur filii, & relinquunt excellentiam suam infantibus suis.

^{e Heb. in expurgiscedo.} 15 "Ego" in justitia videam vultum tuum: "satiabor "cùm expurgis scar "similitudine tua.

A N N O T A T I O.

1 *Oratio*] Hujus odes argumentum in inscriptione ipsa ostenditur. Partes sunt duæ; Exordium, usque ad vers. 6. & Petitiō, ad finem usque. Exordii quo audientiam facit duo sunt argumenta; unum a persona sua, usque ad vers. 6. alterum a persona Dei, vers. 6. A persona sua audientiam implorans his locis vult; justitia causa, vers. 2. simplicitate animi & orationis suæ, vers. 3. & integritate studii sui in vita informanda, vers. 4. & 5. quæ omnia proleptice duabus vocibus justitiæ, & labiorum fraude vacantium continentur, vers. 1. *Justitiam*] id est, justam causam meam accipe. *Labia dolosi*] id est, quæ non convenient cum cogitatione, vers. 3. *Indicium*] id est, sententia & judicati executio. *Videant*] id est, demonstrent se videre & probare æquitatem meam. *Nolle*] qua solet plurimum Deus animos hominum ab actionibus humanis evocatos sollicitare & admonere voluntatis suæ, ut loqui bi 4. 12. *Proba veris*] quasi metallum conflans. *Invenies*] sub. dolum, de quo vers. 1. *Observo semitas*] id est, ne incedam perillas. *EffraCTORIS*] id est, hominis præfacta audacia omne jus perumpentis. *Orbis*] id est, id est, quas designasti verbo tuo. *Ego invoco*] alterum argumentum a persona Dei, & facili attentione ejus ad preces servorum suorum; quæ experientia spem ingenerabat & confirmabat in animo Davidis. *Separa*] Petitiō generalis, hoc versu; cujus membra sunt duo; unum, ut Deus servo suo beneficiat; alterum, ut obsisteret adversariis propter illum: universè autem utrumque petitur hac loquendi forma, separa benignitates tuas, quasi dicat, hactenus ita egisti nobiscum, ut si benignitates tuæ promissæ essent omnibus, ac potius ad illos pertinerent: jam tempus est ut scernas benignitatem & quos benigne prosequeris, vindicesque ab istorum abusu. *Serva me*] prior petitiōnis locus pro salute sua. *Tanquam nigrum*] id est studiosissime, ut homo solet pupillam oculi lustrare Deut. 32. 10. *Umbra alarum*] id est protege me, ut exponitur Ruth 2. 12; humanitus dictum. *Adipem suum obesan*] id est præpingues sunt, & desideris suis omnibus circumfluunt: sic amplificat calamitates suas, duoparatione adversariorum, quod bene se habeant, arroganter loquantur; & inhumanè vivant insectantes bonos, duobus versibus sequentibus. *Gressum nostrum*] id est, observant me & meos. *Oculos suos*] id est, hoc unum spectant ut ruamus. *Surge Jehova*] altera pars petitiōnis adversus improbos. *Eripe*] regressio ad priorem petitiōnem, quasi dicat, illos deice, ut eripias me. *E mundo*] id est, qui sunt mundani, mundum spirant & sapiunt; neque ad regnum Dei pertinent. *Quorum portio*] hoc est, nihil cum altera vita commune habent: sed hanc esse putant saginariam suam. *Recondito thesauro*] id est opimis rebus: metonymia. *Satiantur*] id est, diuturna felicitate abutuntur, prout est benignitas & patientia Dei. *Ego*] Conclusio petitiōnis bimembris, ad vitam præsentem & futuram spectans. *In justitia*] id est, hic mihi fides est, modò sententia tua & re ipsa demonstratus justus, faciei tuæ luce perfruar, de qua sup. 4. 7. & 16. 11. *Satiabor*] quasi dicat, non indignè fero illos hic præsentibus beneficiis latari atque inferiri; per melicet ego in venturorum bonorum certissima fiducia conquiesco. *Cùm expurgis scar*] id est, resurgam e mortuis, quos obdormire dicit scriptura usque ad secundum adventum Christi. *Similitudine tua*] id est, videbo te perfectissime sicuti es, & similis ero tibi, cùm patefactus fuerit Christus glorioso adventu suo: vide 1. Ioan. 3. 2.

PSALMUS XVIII.

Eodem argumento est cum 2. Schem. 22.

I MAGI-

MAGISTRO symphoniæ, ^aservi Jehovæ Davidis: qui elocutus est Jehovæ verba cantici hujus, qua die eripuerat Jehova eum e manu omnium inimicorum ipsius, ut e manu Schaulis:

^aEt dixit; ex intimis visceribus diligam te, Jehova firmitas mea.

Jehova, petra mea, & propugnaculum meum, & liberator meus: Deus fortis meus, rupes mea ad quem me recipiam, clypeus meus, & cornu salutis meæ, editus locus meus.

Laudatum invocans Jehovam, ab inimicis meis servor.

Circumdantibus me doloribus mortis; & torrentibus *hominum* nequam perterrentibus me:

Doloribus sepulchri circumeuntibus me; occurrentibus mihi tenebris mortis:

In ipsa angustia mea, invoco Jehovam, & ad Deum meum vociferor: *qui* exaudit e templo suo vocem meam, & vociferatio mea coram eo pervenit ad aures ejus.

Et concutitur ac movetur terra, fundamenta quoque montium commoventur; concutiuntur autem, cum *ira* accenditur ei:

Cum ascendit fumus per nasum ejus, & ignis ex ore ejus consumens: prunæ ardent ab eo:

Et demittens cælum descendit; cum caligine sub pedibus suis:

Et insidens cerubinis volat, volitat quoque super alas venti:

Disponit tenebras latibulum suum, circa se tugurium suum: ^atenebras aquas, densitates superiorum nubium.

^aHeb. tenebras aquarum.

A splendore *qui est* ante eum nubes ejus densæ transeunt: grando & prunæ igneæ,

Tonante in cælis Jehova, & excelso edente vocem suam, grando & prunæ igneæ:

Ita emittens sagittas suas, dispergit illos; & fulgura jaculans fundit illos.

Conspiciuntur etiam imi alvei aquarum, & revelantur fundamenta orbis habitabilis; increpatione tua Jehova, flatu spiritus nasus tui.

Mittens ex edito assumit me, extrahit me ex aquis multis:

Eripit me ab inimico meo valentiore; & ab osoribus meis, cum robustiores sunt me.

Cum occurrunt mihi in ^btempore calamitatis meæ; tum est Jehova proscipione mihi:

^bHeb. die: synecdoche.

Et educit me in latum; liberat me, quia delectatur me.

Tribuit mihi Jehova secundum justitiam meam; secundum puritatem manuum mearum restituit mihi.

22 Cùm observo vias Jehovæ, neque improbè avertō me a Deo meo;
 23 Sed omnia judicia ejus in conspectu meo sunt; & statuta ejus non amoveo a me:

*c Heb. ab ini-
quitate me-
a.*

24 Denique cùm sum integer corā eo; & caveo mihi^c ne iniquè agam:
 25 Restituit Jehova mihi secundum justitiam meam; secundum puritatem manuum mearum coram oculis suis.

26 Cum benigno benignum te exhibes; cum viro integro integrum te exhibes;

27 Cum puro purum te præbes: at cum perverso eluctaris:

28 Quia tu populum afflictum servas; oculos verò elatos dejicis:

29 Quinimò tu illustras lucernam meam: Jehova Deus meus splendentes efficit tenebras meas.

30 Per te enim transcurro turmā; & per Deum meū transilio murum.

31 Hujus Dei fortis integra est^d via; sermo Jehovæ purgatissimus est:
 clypeus est omnibus qui se recipiunt ad eum.

32 Nam quis est^e Deus præter Jehovam? & quis rupes præterquam Deus noster?

33 Hic Deus fortis est^f qui accingit me robore, & reddit integram viam meam:

34 Disponens pedes meos tanquam cervarum; ut in excelsis meis statuam me:

35 Docens manus meas prælium; adeò ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.

36 Nam das mihi clypeum salutis tuæ, dexteraque tua sustentat me; & mansuetudo tua adauget me.

37 Dilatas gressui meo locum meum; neque vacillant malleoli pedum meorum.

38 Persequor inimicos meos, & assequor eos: neque reverror donec consumam eos.

39 Frango eos adeò ut nō possint exurgere; cadētes sub pedibus meis.

40 Accingis enim me robore ad bellum; prosternis insurgentes in me sub me.

41 Et inimicorum meorum exponis mihi cervicem; ut osores meos excindam.

42 Vociferantur, sed nō est qui servet; ad Jehovā, sed non exaudit eos.

43 Itaque contundo eos tanquam pulverem coram vento; ut lutum platearum frio eos.

44 Liberas me a contentionibus populi; disponis me in caput gentium, populus quem non noveram serviunt mihi:

*d Heb. mē-
tiuntur mi-
hi.*

45 Ad auditionem auris obediunt mihi; alienigenæ^g mendaciter se dedunt mihi:

46 Alienigenæ decidunt, & horrescunt e conclavibus suis.

47 Vivit Jehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltet^h Deus salutis meæ,
 48 Deus

Psalmus XIX.

93

48 Deus ille fortis qui præstat ultiones mihi; & adducit populos subter me:

49 Liberans me ab inimicis meis: etiam supra insurgentes in me exaltasti me; a viro violento eripuisti me.

50 Idcirco celebrabo te in gentibus, Jehova; & nomini tuo psallam:

51 Dicens, ipse magnificam præstat salutem omnimodam regi suo: & exercet benignitatem erga unctum suum; erga Davidem & erga semen ejus usque in seculum.

e Heb. violentia.

f Heb. salutes Regi.

ANNOTATIO.

1. Servus Jehovæ id est, qui vita & regno decessurus rationem vite, fidei, & administrationis suæ reddidit Deo, ut fidei servum oportuit: sic contra cum regnum aditurus esset, elegante Psalmo se Dei servum fore professus est, & se totum commisit administrationi & bonæ voluntati Dei, infra Plal. 36. 2. Et dixit de toto hoc Psalmo vide 2. schem. 2.2. est autem hæc propositio contenta versibus tribus.

PSALMUS XIX.

David expositis documentis quæ Deus exhibet tum in rebus creatis, tum in sancto verbo suo, Deumorat ut peccata ipsi condonet, deducat in sanctificationem spiritus, & ipsum acceptum habeat in Christo.

1 AGISTRO symphonix, psalmus Davidis.

2 Cæli enarrant gloriam Dei fortis, & opus manuum

3 ejus indicat expansum eorum.

4 "Dies ad diem eructat sermonem; & nox ad noctem ostendit scientiam.

5 "Non est sermo, neque sunt verba: sine his tamen intelligitur vox eorum.

6 "In totam terram prodeunte delineatione eorum, simul prodierunt in extremitatem orbis habitabilis sermones eorum; ex quo Soli dispositum tentorium in eis.

7 Nam est "tanquam sponsus prodiens e thalamo suo; lætabundus

8 Ab extremitate cælorum exortus ejus, & revolutio ejus ad extremitates eorum est: nec est quod abscondatur a calore ejus.

9 "Doctrina Jehovæ integra est, restituens animam: testimonium Jehovæ verax, sapientiam afferens imperito.

10 Mandata Jehovæ sunt recta, lætificantia "animum: præceptum Jehovæ purum, illustrans oculos.

11 Reverentia Jehovæ munda, "consistens in sempiternum: judicia Jehovæ sunt ipsa "veritas, justa sunt pariter:

12 Desyderatissima "desyderabiliora sunt auro, & quidem auro purgatissimo quam plurimo: ac dulciora melle, & quidem "aceto melle.

13 "Tum me servum tuum, commune factum istis; in quorum observatione est emolumentum magnum:

14 ("Nam errores quis intelligat?) me, inquam, ab occultis absolve:

15 Tum "a contumaciis subtrahe servum tuum, ne dominantur in

a Heb. lætabundus tanquam robustius currere.

b Heb. corrumpit.

c Heb. destillatione favorum.

me; tunc integer & insonsero a defectione magna.

a Heb. in be
nevolētia: ut
Levitici 22.
20.

15 "Sint accepti sermones oris mei, & meditatio animi mei coram te:
Jehova" rupes mea & "redemptor mi.

A N N O T A T I O.

1 *Psalmus Davidis*] Psalmus est generis mixti, partim διδακτικὸς, partimque ἐυχριστός. Sunt autem partes illius duae, Propositio doctrinae, usque ad vers. 12, & conclusio petitoria, inde ad finem usque. Doctrinae summa est: Dei gloriam omnibus modis praedicari, tum a rebus creatis ex naturae ordine, usque ad vers. 8; tum a verbo Dei ex dispensatione gratiae, usque ad vers. 12. Quia autem caelum & quae in caelo sunt, ut expansum, secundo versu: dies & nox, vers. 3; sol, vers. 5. & sequentibus, illustrissimum exhibent divinae gloriae documentum: idcirco de caelo tantum & caelestibus rebus hic agit psalter. 3 *Dies ad diem*] id est, dies diei alteri superveniens; ut hodiernus hesterni, crastinus hodierno: sic de nocte. *Eructat*] id est, indefinenter profundit, ut fons perennis aquas profundit largiter: metaphorā. *Sermonem*] de Dei gloria suo modo: elegans prosopopoeia, quam duo versus sequentes explicant. 4 *Non est sermo*] Occupatio, qua propheta emollit superiorem prosopopoeiam, & docet intelligentiam ejus: non loquuntur quidem ut homines: sed tamen (inquit) velut loquentes a nobis intelliguntur: sic Rom. 1. 20. 5 *In totam terram*] amplificatio a tempore: non est novum (inquit) hoc documenti genus; sed inde ab initio creationis omnia praerogatio illorum personant. *Prodeunte*] id est, cum eos delineavit Deus secundo creationis die, Gen. 1. 6. & sequentibus. *Ex quo*] quarto creationis die, Gen. 1. 16. 6 *Tanquam sponsus*] id est, inde a creatione ornatissimus, indefessus, ac velocissimè percurrit demensum suum, atque efficacissimè calore suo afficit omnia. 8 *Doctrina*] alterum genus documentorum, ut observatum est in vers. 1. commendatur autè hoc genus a duobus locis: primum a natura ipsius: quod documentum hoc integrum, verax, rectumque est, &c. deinde ab effectis erga pios, quod singula effecta suam convenientiam habeant cum prioribus attributis singulis de natura verbi. Integra est doctrina: ac proinde animos redintegrat, ac sic deinceps. 9 *Animum*] qui totus perturbatus est, dum destituitur recto. 10 *Consistens*] ac proinde homines pios & reverentes Dei in eandem imaginem transformans a gloria in gloriam per spiritum domini, ut in sempiternum consistant. *Veritas, iusta*] ac proinde verè hominibus iustitiam afferunt, qua ad sempiternam illam vitam pervenitur. 11 *Desiderabilia*] duobus illis nominibus, & quod ipsa bona sunt, & quod afferunt bonum. *Acetomelle*] id est, maxime laudabili, quod per se fluit, & non sedit suo velut cubili: sed utro e favo stillat ut mustum vel oleum; quod genus propriè acetoni appellari docet Plinius lib. 11. cap. 15. 12 *Tone me*] Conclusio petitoria ab occasione superioris doctrinae, & studio consequendi boni quod illa explicat. Sunt autem petitionis capita tria: primum, liberatio a peccatis per errorem commissis, his duobus versibus: Secundum, confectio piorum in obsequio Dei & sanctificatione, vers. 14: tertium, acceptio personae per Christum, qui primus est aditus ad remissionem peccatorum & sanctificationem, quas postulaverat superioribus versibus. 13 *Nam errores*] Occupatio, qua ostendit David se peccata sua, si novisset, fuisse expositorum Deo ad impetrandam veniam: sed haec manum esse errare, & ignorare errorem suum. 14 *A contumaciis*] id est, ne quando sum contumax: quasi dicat, deduc & contine me in obsequio tuo. *Tunc*] cum hæc duo fuerit consecutus, remissionem peccatorum, & sanctificationem vitae. 15 *Sermones oris*] id est, ego imple cum orationibus & cogitationibus meis. *Rupes mea*] vide Deut. 32. 4. *Redemptor*] in Christo, qui servat populum suum a peccatis suis.

P S A L M U S XX.

Ecclesia regi in expeditionem proficiscenti bene precatur suo & regis sui nomine; fiduciam suam in Deum praedicat; & fausto eventu gloriosè praeannuntiato, res suas Christo Deo commendat.

a Heb. in die:
synecdo-
che: sic infra
ver. ultimo.

1 **M** AGISTRO symphoniae, psalmus Davidis.
2 "Exaudiat te Jehova" tempore angustiae; te in edito
collocet nomen Dei Jahhakobi:

3 Mittat auxilium tuum e sancto, & e Tzijone fulciat te.
4 "Odoretur omnia munera tua, & holocaustum tuum in cinerem
redigat. Sela.

b Heb. cor-
de.

5 Det tibi ex animo tuo, & totum tuum consilium impleat.
6 "Canamus de salute tua, & in nomine Dei nostri" vexillis utamur:
impleat Jehova omnes petitiones tuas.

c Heb. forti-
tudinibus.

7 "Jam agnosco Jehovam servare unctum suum, exaudire eum e coe-
lis sanctitatis suae; summa fortitudine, salute dexteræ suæ.
8 "Hi curruum, & illi equorum; nos verò nominis Jehovæ Dei nostri
recordamur.

9 Illi incurvant se & cadunt: nos verò surgimus & consistimus.
10 "Jehova serva; rex ipse exaudiet nos, quo tempore invocabimus.

A N N O -

Psalmus XXI.

95

ANNOTATIO.

¹ *Psalmus Davidis* Psalmus est *ivrtinos*, tribus partibus constans: petitione, usque ad versum 7. confirmatione, usque ad 10. & conclusione. petitionis loci sunt duo: unus, quo petit populus & precatur salutem regi, usque ad vers. 6. Alter, quo precatur salutem, pacem, & lætitiā populi, vers. 6. ² *Exaudi te* proleptis sive propositio generalis totius petitionis; cujus membra sunt duo: unum, ut Deus personam accipiat & preces exaudiat, quod explicatur vers. 4. Alterum, ut benevolentiam suam opere testetur, regem supra omnia pericula evehens, quod explicatur vers. 3. per *qtoowiv*. *Nomen Dei* id est, Deus nominatissimus & laudatus, ut supra vocavit psal. 18. 4. Hypallage. ³ *Sancto* id est, e coelis sanctitatis suæ, ut infra vers. 7. *Et exone* id est, sede aspectabili ipsius in ecclesia. ⁴ *Odo-*
rem id est, te & preces tuas gratè accipiat: Synecdoche a signis. ⁶ *Canamus* petitionis pars altera, ut observa-
tum est supra in vers. 1. *Vexillus utamur* id est, ex conflictu & victoria ab hostib. triumphemus: synecdoche. ⁷ *Jam*
eventu Confirmatio, sive prædicatio gloriosa ecclesiæ velut jam petitionem adeptæ, qua ostendit se planè de felice
eventu in Deo securam esse. *Unctum suum* id est, regem, supra 2. 2. ⁸ *Hi currum* *egyptia* superioris prædica-
tionis per *avrtetow* sive comparationem fiduciæ fidelium cum fiducia infidelium, hoc versu: & eventus utrorumque,
vers. sequente. *Recordamur* id est, in unica ejus recordatione acquiescimus. ⁹ *Cadunt* id est, ex casu prostrati
jacent, ut docet oppositum consistendi verbum. ¹⁰ *Jehova* Conclusio, summatim precationem fiduciamque Ec-
clesiæ repetens. *Rex ipse* Christus, qui idem est Jehova salutis auctor.

PSALMUS XXI.

Psalmes Deo gratulans de beneficiis ejus, enarrat summatim quæ ipse acceperit ad vitam, salutem, & gloriam præsentem & sempiternam pertinentia: exitium ad versariorum prædicationem: & Deum orat ut procuret porro gloriam suam.

MAGISTRO Symphonix, psalmus Davidis.

"Jehova, de robore tuo lætatur rex; & de salute tua quàm exultat valdè!

"Desyderium" animi ejus das ei, & pronuntiatum labiorum ejus non avertis. Sela. ^a Heb. cordis ejus.

"Imò" prævenise eum "benedictionibus boni," im-
ponis capiti ejus coronam auri purgatissimi.

Vitam petiit abs te, dedisti ei; etiam longitudinem dierum in secu-
lum & sempiternum.

"Magna est gloria ejus per salutem tuam: decus & majestatem po-
suisti in eo.

"Nam disposuisti illi benedictiones in sempiternum, lætificasti eum
lætitia a facie tua.

Quoniam ipse rex confidit Jehovæ, ideò fretus benignitate excelsi
non dimovebitur.

"Assequitur manus tua omnes inimicos tuos, dextera tua assequi-
turos oculos tuos. ^b Heb. invenit: sic paulò infra eodem vers.

"Disponis eos ut fornacem ignis tempore faciei iratæ tuæ; Jehova
ira sua absorbet eos, quasi consumat eos ignis.

Fructum eorum e terra perdis, & semen eorum e filiis homi-
num:

"Quoniam intenderunt tibi malum; commenti sunt cogitatio-
nem, non possunt perficere. ^c Heb. humerū, id est, aggerē, quem dorsū simili-
liter vocat Virgilius.

"Nam ponis eos velut" tumulum; nervis tuis aptatas sagittas jacu-
laris contra faciem eorum. ^d Heb. aptas cōtra faciē: syllepsis, ut Exod. 25. 2.

"Exaltare Jehova robore tuo; cantemus & psallamus fortitudi-
nem tuam.

1 *Psalmus Davidis*] Psalmus est *συνδυαζόμενος*, id est, gratulatorius, constans ex propositione vers. 1. narratione causarum ad gratulationem pertinentium, usque ad vers. 14. & conclusione, vers. ultimo. 2 *Jehova*] propositio gratulationis duobus nominibus; roboris divini, & salutis quam robur divinum præstat. 3 *Desiderium*] narratio operum, quibus robur suum & salutem præstabat Deus. Sunt autem gradus illius tres: unus, quod res optatas dedit, hoc vers. alter, quod supra optata dedit, usque ad vers. 9. tertius, quod adversarios perdit, inde usque ad vers. ultimum. 4 *Imo*] alter gradus beneficentiae Dei prolepticè hoc vers. enuntiatur: nam duæ ponuntur illius partes; bona vitæ ex benedictione Dei proficiscentia, ut explicantur sequente vers. & gloria atque amplitudo, quam explicat vers. 6. *Præsentis*] id est, nihil tale cogitanti, nedum optanti exhibes: ut ostenditur 1. Schem. 16. *Benedictionibus bonis*] id est, optimis: *ἀνέχοις*. *Imponis*] id est, committis regnum amplissimum & gloriosissimum in populo Dei, vers. 6. synecdoche. 6 *Magna est*] id est, duplicem gloriam tribuisti ei, tum quia salutem contulisti & liberationem ab omni calamitate, tum quia in summum majestatis fastigium evertisi: sic enim totius antea vitæ, acceptorumque a Deo beneficiorum recordatur David. 7 *Nam disposuisti*] amplificatio beneficiorum Dei, a circumstantia temporis: in quibus se ipsum confirmat propheta primum a revelatione Dei, 2. Schem. 7. deinde a fide sua promissiones amplectente, vers. 8. 9 *Asssequitur*] tertius narrationis locus ordinarius Dei iudicium in adversarios explicans hic verbis propriis; figuratis verò, in vers. sequentibus. 10 *Disposuisti*] id est, personas, facultates, & posteritatem convellis, his duobus vers. 12 *Quoniam*] *ἀντιλογία* iudiciorum Dei, quæ improbis eventura prædicavit, a nefariis conatibus & consiliis eorum. 13 *Nam ponis*] Elegans allegoria: quæ improborum corpora cum aggeri facies cum scopo aggeri infixo comparantur: sic Ijobi 16. 12. & Lament. 3. 12. 14 *Exaltare*] Conclusio petitoria pro gloria Dei, & salutis lætitiæque populi ad gloriam ejus.

PSALMUS XXII.

Psalmes angustias primum & perpeſſiones infinitas Christi explicat, quibus ad ardentissimam invocationem eum ex fide recurrentem fuisse exauditum testatur: deinde prophetiam, sacerdotium, & regnum illius sempiternum atque universale ad ecclesiam totam perventurum docet.

a Heb. ad virtutem aurore.

AGISTRO symphonie ad diluculum, psalmus Davidis.

"Mi Deus fortis, mi Deus fortis," quare dereliquisti me; longinquus a salute mea, *a* verbis "rugitus mei?" Deus mi, quare invocantem me interdiu non exaudis, & noctu; neque est "silentium mihi?"

b Heb. laudes Jisraëlis.

4 "Atqui sanctus es," permanens, *b* perfecta laus Jisraëlis:

5 Tibi confisi sunt majores nostri: confisi sunt, & liberaſti eos.

6 Ad te clamaverunt, & erepti sunt; tibi confisi sunt, "nec puduit eos.

c Heb. populi.

7 "At ego "sum vermis, ac non vir: opprobrium hominum, & contemptus populo.

8 Omnes videntes me subsannant me; diducunt labium, "movent caput.

9 Devolvit se ad Jehovam (*inquiunt*) liberet eum: eripiat eum, quandoquidem delectatur eo.

10 "Cum tu sis qui eduxisti me ex utero, faciens ut considerē ad ubera matris meæ;

11 "In te reiectus sim ex vulva, inde ab utero matris meæ Deus fortis meus sis:

12 "Ne procul absis a me: dum angustia propinqua est, "cū non sit adjutor.

13 "Circumdant me "juvenci multi; robusti juvenci "Baſchanis cingunt me.

14 Dila-

- 14 Dilatant contra me os suum, *tanquam* leo rapiens & rugiens.
 15 "Sicut aqua effundor, & disparant se omnia ossa mea: est cor meum simile ceræ, liquefit in ^dvisceribus meis. d Heb. in medio viscerum meorum.
 16 Arescit ut testa vis mea, & lingua mea adhæret faucibus meis; & in pulvere ^elethali collocas me. e Heb. mortis.
 17 Nam circumdederunt me canes, cœtus maleficorum circumvenierunt me; foderunt manus meas & pedes meos.
 18 "Enumerare possem omnia ossa mea: ipsi ^fintuentur, respiciunt in me. f Heb. emanu canis: ut Gen. 9. v. 5.
 19 Partiuntur vestimenta mea inter se, & pro indumento meo projiciunt sortem. Matt. 27. 35.
 20 "Tu ergo, Jehova, ne procul absis: virtus mea, ad auxilium meum festina.
 21 Eripe a gladio animam meam, ^fa cane ^funicam meam.
 22 Serva me ab ore leonis, & a cornibus unicornium, exaudiens me.
 23 "Enarrabo nomen tuum fratribus meis: in media congregatione laudabo te.
 24 "Dicens, timentes Jehovæ laudate eum, totum semen Jahhakobi honorate eum: & timete ab eo totum semen Israël.
 25 "Quia non spernit, neque abominatur afflictionem afflicti, neque abscondit faciem suam ab eo; sed cum vociferatur ad ipsum, exaudit.
 26 "De te laus mea erit in congregatione multa: vota mea persolvam coram reverentibus eum.
 27 "Comedent ^fmansueti, & saturabuntur; laudabunt Jehovam querentes eum: ^fvivet animus vester in sempiternum.
 28 Recordabuntur & convertentur ad Jehovam ^fomnes fines terræ; & incurvabunt se coram te omnes familiæ gentium:
 29 Quoniam ^fJhovæ est regnum ipsum, & dominium habet in gentes.
 30 "Comedentes incurvabunt sese omnes ^fpingues terræ, coram eo procumbent quicunq; descendunt in pulverem: & ^fqui animam suam non potuit in vita conservare.
 31 Horum semen ^fcolet eum, ^faccensebitur domino in quaq; ætate.
 32 Advenientes annuntiabunt justitiam ejus, populo nascituro, ^fipsum facere eam.

ANNOTATIO.

1. *Ad diluculum* Has voces multifariam redditas, ita accipimus pro diluculo; quia eo demum tempore aurora virtutem suam exerit. Nam quod plerique initium cantionis esse existimant, non satis videtur cum argumento huius psalmi & cum gravitate ac honestate ecclesiæ convenire, ut adhibeantur ludicri & populares cantus. Sensus igitur est, psalmum hunc sacerdotibus & Levitis fuisse traditum, ut singulo quoque mane in ecclesia quum primum aurora erumperet, caneretur; prout moris erat sacerdotibus & Levitis ex lege symphoniam exercere, 1. Chronic. 9. 33. & 23. 4. & 29: sic voluit Deus Ecclesiam veterem singulis diebus recolere fiduciam de expectatione Christi, cuius per passionem & regni vaticinium hoc psalmo continetur. *Psalmus Davidis* Psalmus est generis mixti, eorumque quos: cuius argumentum, etsi aliqua ex parte & certis tantum versibus ad Davidem accommodari potest, tamen non dubitamus propriè ad Christum pertinere, de quo David per spiritum Dei prophetavit. Constat ita-

que hic psalmus ex duabus partibus; precatione, quæ conjunctas habet perpassiones Christi, usque ad vers. 23. & gratiarum actione, sive prædicatione beneficiorum Dei & regni ad Christum perventuri, inde ad finem usque. Nam his duabus partibus, nimirum perpassione & gloria, tota Evangelii doctrina continetur: ut docetur 1. Per. 1. 11. 2. *Mi Deus fortis* Exordium petitionis per exclamationem patheticam, his duobus vers. quibus exprimitur virtus fidei adversus infirmitatem carnis gravissimè concertantis, & animum ad Deum superata carne & difficultatibus ejus erigentis. Nam fidei opus est, Deum nostrum in mediis procellis cernere, invocare, & invocando perflare: carnis verò opus & infirmitatis, de absentia Dei conqueri. *Quare dereliquisti me* in istis calamitatibus non acceleras salutem meam, neque exaudis me: ut sequentia exegetice docent: nam Christo adversus poenas præsentis & æternas ex peccatis nostris dimicante, quasi latebat Deus, neque vires suas exerebat natura divina ejus. *Regius* id est, clamoris vehementissimi metaphora. 3. *Silentium* id est, quies ab istis calamitatibus; quibus pressi clamamus, & silemus liberari: synecdoche. 4. *Atqui sanctus es* Propositio continens duo membra, causas postulati, personam Dei, secundum, a persona adversariorum; tertium, a persona supplicis. A persona Dei ponitur duo argumentorum genera, his 3. vers. Prius ex natura ejus, quod sanctus, sempiternus, & laudatissimus est: posterius ex officio erga suos & eorum exemplis, quod laus est, fiducia, liberator, & servator populi sui. 6. *Nec puduit eos* quasi delulos expectatione: sed potius gloriosè supra omnes calamitates evecti sunt: Litotes. 7. *At ego sum* Alterum argumentum a persona adversariorum, hominem miserum indignissimè exagitantium, contumeliosè & saanis ludibrium expectantem: sed potius gloriosè supra omnes calamitates evecti sunt: Litotes. 8. *Diducunt labium* id est, per ludibrium buccas inflant: simile est Jobi 16. 10. *Movent caput* vide 2. Reg. 19. 23. & Matth. 27. 39. & sequentibus. 10. *Cum tussis* tertium argumentum a persona sua; quo adducit non merum suum, sed ante accepta Dei beneficia inde ab utero. 11. *In te reclusus* id est, totus tuus, & commissus cura fidei que tuæ ex fœdere tuo: cujus summa sequentibus verbis continetur: ut Gen. 17. 7. & 8. 12. *No procu alibi* summa petitionis, quæ fusiùs postea repetitur vers. 20. & sequentibus. Est autem hæc petitio admodum pathetica per antithesin contrariorum: nam Deum salutarem & longinquum angustia propinqua opponit: quasi dicat, indignum est te te procul abesse, qui solus fides & salus nostra es: afflictionem verò semper in propinquo finire. *Cum non sit adjutor* nullus præter te. 13. *Circumdant me* Ægyptia superiorum argumentorum, a persona adversariorum & sua. *Juvenes* id est, inimici robusti & feroces, qui allegoricè bestiarum nominibus describuntur. *Bulchamini* id est, præpignes & obessi, ut juvenes in Balthane pastri; vide Deut. 32. 14. 15. *Sicut aqua* altera pars Ægyptias a persona sua, ubi hyperbolicè exponit calamitates suas corpore, animo, & singulis eorum partibus initas, quasi dicat: caro, adeoque ossa, cor, viriditas, lingua, totus denique contabesco. 17. *Foderunt* Est in vulgatis exemplis laudis argumentationis ordine & simplicitate constructionis adducimur, Græcorumque exemplo: sed etiam duplici forsitarum testimonio: nam testantur in bona librorum emendationum participum fuisse, Caru, quod est foderunt: & qui alteram lectionem habent, docent eam non esse accipiendam in ordinaria significatione: quam prædixit Chaldaicus paraphrastes utramque interpretationem conjunxit: quasi dicas, foderunt vel pertruderunt manus pedes que meos, ut leo dentibus solet pertrudere. 18. *Enumerare possem* præ macie. *Intuentur* id est, tamen fixis & fixis oculis respiciunt in me, gaudentes de malo meo. 20. *Tu ergo* Petitio; cujus partes sunt ut Deus adit, hoc vers. ut liberet a malo, vers. sequente, & plenam salutem bonumque conferat, vers. 22. 21. *Unicam* id est, solam vitam meam adjutore omni destitutam: ut exposulavit supra vers. 12. 23. *Enarrabo* Ægyptias, altera pars psalmi, ut dictum est in vers. 1. cujus partes sunt, professio publica beneficii a Deo accepti in ecclesia, cum hortatione ad deinde prophetia de regno Christi, inde a vers. 27. de hoc autem versu vide Heb. 2. 12. 24. *Diceres* hortatio ad ecclesiam, alterum professionis membrum ad propheticum Christi officium pertinens. 25. *Quia non speravi* Ægyptias a beneficio Dei tum singulari erga Christum, quando inclamavit patrem, ut supra, & Heb. 5. 7. tum communi: ni erga membra ejus. 26. *De te* transitio ad alteram Ægyptias partem, per repetitionem ejusdem laudis, cujus meminerat supra vers. 23. a sacerdotio Christi. 27. *Comedent* prophetica explicatio regni ad Christum pertinentis: cujus tria capita prolepticè ponuntur hoc vers. educatio fidelium, laus Dei, & vita æterna. Ponitur autem laudatio Dei inter præsens tempus educationis, & futurum æternæ vitæ: quia ad utrumque communiter pertinet. *Mansuerunt* id est, pii, qui domita & abdicata feritate naturæ suæ recordantur Dei & se ad ipsum convertunt, hoc vers. *Vivet animus* apostrophe ad mansuetos emphatica. 28. *Omnes fines* id est, in colat totius terræ ad extremos usque terminos: metonymia, ut supra 2. sic ostenditur regnum Christi non finibus Judææ circumscriptum sed universale fore. 29. *Jehova* vide accommodationem hujus argumenti, Rom. 3. 29. 30. *Comedentes* id est, cujuslibet conditionis homines, magni & parvi, divites & pauperes, &c. fruuntur educatione, quæ prima fuit pars proleptica supra 27. vide usum istius argumenti 1. Timoth. 2. in principio. *Pingues terræ* id est, secundis rebus fruantes, prosperantes: per phrasin. *Qui animam* id est, qui ita premuntur adversis, ut spirare amplius non possint. 31. *Colei eum* secundum membrum prolepticos, supra 27. *Accensibitur* id est, populo Dei ascribetur, ut copiosius exponitur psal. 87. 32. *Ipsam facere eam* id est, autorem esse omnis justitiæ, tum illius qua justificat impium in misericordia, tum etiam illius qua in judicio damnat.

PSALMUS XXIII.

Propheta Deum pastorem suum agnoscens, & servicissim illius ovem; officia illius erga se prædicat, & de futuro animum suum confirmat.

PSALMUS Davidis: Jehova pastor meus est, non possum egere.

In caulis herbis facit ut recubem, secundum aquas lenes deducit me.

Animam meam quietam efficit, ducit me per orbitas justitiæ: propter nomen suum.

4 Etiam si

a Heb. tene-
re herbæ.
b Heb. quie-
tum.

4 "Etiam si ambularem per vallem lethalis umbræ, non timerem malum, quia tu mecum es: virga tua & pedum tuum ipsa consolantur me.

5 "Instruis corā me mensam e regione hostium meorum: delibutum reddis unguento caput meum, poculum meum exuberans. c Heb. pingue.

6 "Utique bonum & benignitas prosequuntur me omnibus diebus vitæ meæ: & quietus ero in domo Jehovæ, ^d quamdiu longa erunt tempora. d Heb. in longitudinem dierum.

A N N O T A T I O.

¹ Psalmus Davidis] Psalmus est didascalicus, quo Psalter exponit fiduciam suam in benignitatem Dei, & finem illius, duobus modis: primum per narrationem allegoricam, usque ad versum 5. Deinde per ἀναγωγήν sive accommodationem allegoriæ ad personam suam, duobus reliquis. *Jehova*] propositio allegoriæ, qua Deus cum pastore, fidelis cum ove comparatur. Explicatur verò hæc allegoria primum simpliciter, enumeratis partibus quæ ad officium boni pastoris pertinent, duobus vers. deinde per hypothesein, vers. 4. ² *In caulis*] id est, non tantum alimoniam copiosè, sed etiam quietem molliissimam & opportunissimam concedit. *Secundum aquas*] id est, commoditatem porus & refrigerii exhibet. quasi dicat, meæ vitæ, quieti, & amenitati consulit. ³ *Animam meam*] id est, me languentem mea infirmitate labefactatum, & planè confectum instaurat: regenerationis symbolum. *Ducit me*] id est, facit ut sine metu serviam ipsi cum sanctitate & justitia in conspectu ipsius: Luc. 1. 74. ⁴ *Etiam si ambularem*] hypotheseis, ut observatum est supra in vers. 2. quasi dicat, etiam si ignorantia vel infirmitate mea ab ipso & ipsius grege aberrarem, in ipso tamen securus sum. vide Johan. 10. 28. promissionem Dei huic securitati respondentem. *Virga tua & pedum*] id est, ductus spiritus tui ex præscripto verbi quasi virga me agit, & quasi pedo inhibet. ⁵ *Instruis me*] ἀναγωγή, ut observatum est in vers. 1. cujus partes sunt duæ: una, explicatio beneficiorum præsentium, hoc vers. altera, futurorum cum in præsentem, tum in futura vita sequente vers. Præsentia autem metaphoricè exponit, docens se tam largiter & laute a Deo curari, ut rebus omnibus circumfluat tum ad necessitatem, tum ad ornamentum suum pertinentibus. Nam oleo & unguentis ferè delibuti erant veteres, elegantiaæ atque venustatis, non necessitatis causa: ut Matth. 6. 17. & 2. Schem. 12. 20. quam ob rem qui in lectu erant, ab unguentis abstinebant, ut 2. Schem. 14. 3. ⁶ *Utique*] altera pars, securitas de futuro: ut modò diximus.

PSALMUS XXIV.

Propheta regno Dei universali in res creatas exposito, singulare regnum in ecclesia (cujus notas apponit) explicat; & eam ad honorificè convenienterq; excipiendum regem Christum adhortatur.

AVIDIS "psalmus. "Jehovæ est terra & quod" implet eam; orbis habitabilis, & habitantes in eo. a Heb. plenitudo ejus.

"Nam ipse" super maria fundavit illam, & super flumina stabilivit illam.

"Quis ascensus est in montem Jehovæ? & quis staturus est in loco sanctitatis ejus?

4 "Innocens manibus & purus" animo; qui non effert ad vanitatem animam suam, neque jurat ad fraudem: b Heb. corde;

5 Is reportat benedictionem a Jehova, & justitiam a Deo salutis suæ.

6 Hæc est generatio requirentium eum: quarentium" faciem tuam, generatio Jahhakobi. Sela.

7 "Attollite portæ capita vestra, & attollite vos" ostia seculi, ut ingrediatur rex gloriæ.

8 "Quis est iste rex gloriæ? Jehova robustissimus & potentissimus; Jehova potentissimus" bellator. c Heb. belli:

9 "Attollite portæ capita vestra: attollite, inquam, ostia seculi, ut ingrediatur rex gloriæ.

10 "Quis est iste rex gloriæ? Jehova exercituum: is est rex gloriæ. Sela:

1 *Psalmus*] Psalmus est didascalicus, regnum Christi explicans duobus modis: primum a subditis ejus, usque ad ver. 7. deinde ab adventu ejus in regnum suum, inde ad finem usque. Subditorum ponuntur duo genera: unum, naturæ & creationis jure ad Deum pertinentium, vers. 1. & 2. Alterum, domesticorum ejus, quos beneficio gratiæ suæ & redemptionis recipit ad se, vers. sequentibus. *Jehova est terra*] id est, res omnes creatæ ad ipsum pertinent, ac proinde eorum sunt etiam quos Deus ad se recipit in Christo; sive uti illis, sive non uti commodum videatur; sic accomodat Apostolus 1. Corinth. 10. 25. & 28. 2 *Nam ipse*] *ἐν τοῖς αἰῶσι* a creationis, sustentationis, & administrationis jure. *Super maria fundavit*] id est, ita statuit eā, ut depulsis in suos alveos maribus & fluentis, supra extet ad commodam habitationem nostram. Quam ob rem psal. 104. basēs terræ vocantur ac velut statumina, quibus lacera ejus circumquaque fulciuntur. 3 *Quis ascensus*] transitio ad alterum subditorum genus, quod dialogice exponitur, ut psal. 15. quasi dicat, Etsi omnia sunt Jehovæ; tamen non omnia, ac ne omnes quidem homines apud Jehovam permansi sunt. Quis ergo ascendet, &c. 4 *Innocens manibus*] subjectio, sive responsio ad quæstionem pro- ximam de notis domesticorum Dei: quarum genera sunt tria: primum integritas vitæ, animi, cogitationum, & ser- monum, hoc vers. deinde testificatio Dei, vers. sequente; & postremo professio & studium ipsorum ad adeundum Deum, vers. 6. 6 *Faciem tuam*] apostrophe ad Deum. *Generatio Jabbakobi*] id est, quæ non secundum carnem censetur in posteris Jabbakobi; sed qui filii sunt promissionis ex fide, ut Rom. 9. 6. & sequentibus, & Galat. 6. 16. 7 *Attollere*] altera pars psalmi dialogica de adventante rege Christo; qua per protopopciā admonetur pii, ut se com- parent ad excipiendum eum: nam ecclesia templum Dei est; & fidelium singulorum animus, allegoricè est porta qua intromittitur Christus: ut Apocal. 3. 20. ideoque jubentur animos ab istis rebus terrenis avocatos sursum erigere. *Ostia seculi*] id est, æterna Dei templa, æternæ ecclesiæ & universalis membra. 8 *Quis est iste rex gloriæ*] quæstio fidelium de persona regis, non repellentium quidem; sed ad majorem sui confirmationem percunctantium; quibus ita respondetur ut designetur Christus a natura & effectis suis: a natura, quod Jehova, id est, Deus sempiternus, robu- tissimus, & potentissimus bellator est, hoc vers. ab effectis verò, quod omnibus bellis tum spiritali suo adversus Sa- tanam, tum nostro adversus omnia victor est, quod exercitus omnes pro arbitrio suo agit, & postremo quod gloriam ex natura & rebus gestis sibi ac suis consequitur. 9 *Attollere*] repetitionis finem vide in Gen. 41. 32.

PSALMUS XXV.

David graviter oppressus ab adversariis, benignè a Deo doceri & peccata calamitatum causas condonari petit: se ipsum in horum expectatione, fretus Dei bonitate & testimonio se- dei suæ, confirmat: ac postremo sibi totiq; ecclesiæ postulat liberationem a malo.

- 1 **DE DAVIDIS;** "ad te, Jehova, animam meam at-
tollo.
2 Deus mi, in te confido, ne erubescam: ne exultent
inimici mei de me.
3 Etiam ulli expectantes te, ne erubescant: erubescant
qui perfidè agunt immeritò.
4 "Vias tuas, Jehova, notas fac mihi; semitas tuas doce me.
5 Fac ut incedam "per veritatem tuam, & doce me; nam tu es Deus
salutis meæ, te expecto totum diem.
6 "Recordare miserationum tuarum, Jehova, & benignitatum tua-
rum: eas a seculo esse.
7 "Peccatorum pueritiæ meæ & defectionum mearum ne recorderis:
pro benignitate tua recordare mei tu, propter bonitatem tuā, Jehova.
8 "Bonus & rectus Jehova est, idcirco docet "peccatores viam.
9 Facit ut incedant mansueti "ex jure, & docet mansuetos viam suā.
10 Omnes semitæ Jehovæ "benignitas & fides sunt, custodientibus
fœdus ejus & testimonia ejus.
11 "Propter nomen tuum, Jehova, etiam condonabis iniquitatem
meam: quamvis magna sit.
12 "Qualis futurus est vir ille qui reveretur Jehovam, docentē ipsum
quam viam eligat?
13 "Anima ejus in bono commorabitur, & semen ejus hæreditariò
possidebit terram:

Heb. in ju-
re.

14 Arca-

14 Arcanum Jehovah reverentibus ipsum, & fœdus suum faciet ut experiantur illi.

15 "Oculi mei jugiter ad Jehovah respiciunt; quia ipse educit e reti pedes meos.

16 "Respice ad me, & gratiam fac mihi; quia solitarius & pauper sum.

17 Oppressiones^b animi mei dilatant se: ab angustiis meis deduc me:

18 Aspice afflictionem meam & laborem meum; & condona omnia peccata mea.

19 "Aspice inimicos meos, ut augentur; & odio violento oderunt me.

20 Serva animam meam & eripe me, ne erubescam; quia recipio me ad te.

21 "Integritas & rectum custodiant me; quia expecto te.

22 Redime Deus, Israël ab omnibus oppressionibus ejus.

^b Heb. cordis mei.

ANNOTATIO.

Ode Davidis Ode est *ἐκκλησιάζων*; cuius singuli versus ferè principio suo alphabeticè Hæbreorum ordinè retinent. Constat autè ex tribus partibus; Petitione, usq; ad v. 8. Confirmatione, usq; ad v. 18. Conclusionè petitoria, inde ad v. 22. usq;. Ad te, Jehovah petio tuis causis conjuncta, duo capita summam continet: demonstratione commutationisq; boni, v. 4. & sequentibus; deinde abolitione mali peccatorumq; nostrorum, ut per iona accepta sunt v. 7. Causarum genera ponuntur tria, ut observatum est suprâ in psalmo 13. Prima est a persona supplicis & bonorū suorum: secunda, a persona adversariorum, vers. 1. 2. & 3. tertia, a persona Dei, vers. 6. 7. & 8. 4 *Vias tuas* quibus ex vincedere: primum petitionis caput. 5 *Per veritatem tuam* id est, prout verax es, fideliter & constanter patens promissiones tuas. Argumentum a natura Dei. 6 *Recordare miserat.* id est, qua misericordia erga tuos vult te inde ab orbe condito, eadem erga me utere: argumentum ab exemplo. 7 *Peccatorum* secundum petitionis caput; remissio peccatorum. 8 *Bonus & rectus* Secunda pars psalmi; confirmatio a natura Dei, operibusq; electos. *Peccatores* quos justificet in Christo secundum electionem gratiæ, ubi mansueti effecti sunt: ut suprà psal. 22. 27. 10 *Benignitas* id est, benignissimæ & constantissimæ: auxilis. 11 *Propter nomen tuum* accommodatio superioris theos, perinde ac si confirmatus ex ea Davidis animus statueret idem in se ipsis præstari: respondet argumento quo vltus fuerat suprâ vers. 6. 12 *Qualis* alter confirmationis locus dialogisticè enumerat, ab effectu promissionum Dei; nimirum timentes Dei ex fœdere bonum consecuturos, & elapsuros e malo: sequitur accommodatio singularis ad personam Davidis, vers. 15. 13 *Animæ ejus* id est, omnium bonorum spiritualium & corporalium hæres futurus est, ad suam & suorum utilitatem, ex consilio & fœdere Dei. 15 *Oculi mei* id est, aliena ope destitutus, ut psal. 22. 12. 16 *Respice ad me* Conclusio petitoria, cuius partes duæ sunt; transitio ad petitionem & conclusionem psalmi. 17 *Dilatant se* id est, tam latè occupant; ut animus quasi præfocet: primum argumentum a personæ suæ calamitatibus. 19 *Aspice inimicos* secundum argumentum a personarum inimicorum. 20 *Quia recipio* fretus promissionibus Dei: tertium argumentum a fide sua integerrima in promissionibus Dei, hoc & sequente v. 21 *Integritas & rectum* fidei meæ, quasi dicat, promissiones tuas, quibus totus recumbo fide.

PSALMUS XXVI.

David ab hostibus pressus ad Deum judicem confugit, fidem suam & vitæ innocentiam probat: ideoq; liberari ab angustiis & gratiam consequi expetit, ad glorificandum Deum.

DE Davidis. Judicem meum age Jehova: quoniam ego in integritate mea ambulo, & Jehovah confido, me non vacillaturum.

"Proba me Jehova & tenta me, examina" renes meos & "animum meum:

^a Heb. cor.

Nam benignitas tua coram oculis meis est, & continenter ambulo in veritate tua:

4 Non sedeo cum hominibus^b vanis, & cum^c dissimulatis non convenio:

^b Heb. vanitatis.
^c Heb. absconditis.

5 Odi congregationem maleficorum, & cum improbis non sedeo:

6 "Lavo in innocentia manus meas, & circueo altare tuum Jehova;

- 7 Personādo voce gratiarū actionis, & enarrādo omnia mirabilia tua.
 8 "Jehova, diligo habitaculū dom⁹ tuę; & locū, tabernaculū glorię tuę.
 9 "Ne aggredere" penes peccatores animam meam, & penes viros
 sanguinarios vitam meam:
 10 "Quorum in manibus scelus," quorū dextera plena est muneribus.
 11 At ego in integritate mea ambulo: redime me, & gratiam fac mihi.
 12 "Pedem meo cōsistente in plano, in cōgregationib⁹ benedicā Jehovā.

A N N O T A T I O.

- 1 Ode Davidis] Ode est *ᾠδή*, constans tribus partibus: propositione juris sui, usque ad vers. 9. petitione, ad ultimum usque; & conclusione, vers. ultimo. Propositionis partes sunt, exordium, quo secum agi postulat in causa sua ex iudiciorum formula, vers. 1. & 2. & narratio causarum quibus ad postulatū hoc adducitur; quod utrumq; vers. 1. per prolepsin continetur. Quoniam ego] summa causarum proleptica, ex quibus ad Dei iudicium confugit; inco- gruitas vitæ, & fides in Deum, quæ postea explicantur inde a vers. 3. 2 Proba me] id est, iudicem te facio, & appello testem: introspecte, & penitus cognosce de causa mea: metaphora ab aurificibus. Renes] ut suprà 7. 10. 3 Nam benignitas] Narratio, qua David tum animum suum erga Deum, tum vitæ rationem exponit, ut suprà vers. 1. quæ duo deinceps per *ὅς ἐγὼ*, hoc est in verso ordine, explicantur. 4 Non sedeo] explicatio secundæ partis de vitâ suâ se vitam bene transigere. Dissimulatus] id est multiplicibus, Proteis, & sese in omnes facies vertentibus. 6 La- vo] confessio vitæ, tum ratione conversationis humanæ, tum etiam officiorum ac pietatis in Deum coram ecclesia. Est autem lavare manus suas in innocentia, purissimè cum hominibus conversari, ut Ijobi 9. 30. 7 Circumspice] id est te colo, agnosco, & prædico in Ecclesia: synecdoche. 8 Jehova] Explicatio prioris partis de fide & fu- dio animi sui in Deum. 9 Ne aggredere] petitio duabus partibus constans, quarum una est ne Deus sinat servum suum improbis exponi & involvi malo: altera, ut gratiam faciat, & exhibeat nominis sui benedicendi argumentum, vers. duobus ultimis. Penes peccatores] hoc est, vitam meam ne patiari venire in facultatem illorum. 10 Quo- rum in manibus] Amplificatio primū a persona adversariorum suorum, hoc vers. deinde a persona sua, principio sequentis. Quorum dextera] hoc est, qui & malefici sunt, & ad omne maleficium sui commodi causa paratissimi. 12 Pedem meo cōsistente] id est, cum non amplius in lubrico & salebroso loco importunitate hostium cogar con- sistere, sed beneficentia tua liberatus fuero ab his angustiis & meliore loco positus; tum demum benedicam Jehovā.
 Conclusio votiva.

PSALMUS XXVII.

David vim suæ in Deum fiducia adversus omnia pericula prædicans, quia ab Ecclesia aspe- ctabili abesse persecutionibus cogebatur, se eadem fide consolatur: Dei gratiam, opem, docu- menta, ductum, & liberationem petit: ac postremo se & ecclesiam ad confirmandos in Deo animos hortatur.

- 1 DE Davidis. "Jehova lux mea & salus mea est, a quo time- rem; Jehova robur vitæ meæ est, a quo expavescerem?
 2 "Belligerantibus contra me maleficis" ad exedendum carnem meam; hostes mei & inimici mei "mihi cedunt, ipsi corruunt & concidunt.

- 3 "Si metarentur contra me castra: non timeret" animus meus: si insur- geret contra me bellum, "in his ego securus essem.
 4 "Unum petii a Jehova, id ipsum requiro: "ut consideam in domo Jehovæ omnibus diebus vitæ meæ, "ad videndum amœnitatem Jeho- vā, & inquirendum in templo ejus.
 5 Sed abscondit me in tugurio suo, "tempore adversitatis; abdit me in abdito tentorii sui, in rupem attollit me.
 6 Ideo jam "extollitur caput meū supra inimicos meos, circūstantes me: ut sacrificē in tētorio ejus, sacrificia clangoris, canā & psallā Jehovē.
 7 "Audi Jehova me voce mea clamātē: gratiāq; fac mihi, exaudiēs me.
 8 Tuum illud, requirite faciem meam, "cogitat animus meus: faciem tuam, Jehova, requiro.
 9 "Ne abscondas faciem tuam a me, ne avertas in ira servum tuū: auxi- lium meum fuisti, ne deferas me, neq; derelinquas me, Deus salutis meę.
 10 "Nam pater meus & mater mea derelinquunt me, quamobrem

^a Heb. san-
guinum.

^a Heb. mihi
sunt.

^b Heb. cor
meum: sic
8. & ultimo.
^c Heb. in
hoc.

^d Heb. die
mali.

^e Heb. cla-
mo.
^f Heb. dicit
cor meum.

Jehova recipiat me.

1 Doce me, Jehova, viam tuam, & deduc me per semitam planam; propter observantes me.

12 Ne tradas me^g desyderio hostium meorum: nam consisterent con-^gma. ^gHeb. ani-

tra me testes mendaces, & qui spirat violentiam, ^fHeb. visu-

13 Nisi crederem me^b fruiturum^b bonitate Jehovæ, in terra viventium. ^fHeb. visu-

14 Expecta Jehovam, confirmare, & fortificabit animum tuum: itaque expecta Jehovam.

ANNOTATIO.

1 Ode Davidis] Ode est generis mixti, διδασκαλική καὶ ἐνυκτική, tribus partibus constans: prima est propositio fiducia in Deum, usque ad v. 7. secunda, petitio, usque ad vers. ultimum, & postrema, conclusio hortatoria. Jehova lux mea] propositio fiducia duo membra continens: prius, beneficium Dei erga fideles: posterius, indubitatum in Deum constantem ex fide, quæ est effectus alterius. Lux mea & salus mea] id est, liberator meus ab adversitatibus (quas scriptura ferè tenebras vocat) & salutis author omnique boni. 2 Belligerantibus] pyralia propositionis præcedens, ab antea acta experientia, hoc vers. unde nascitur gloriosa illa fiducia prædicatio, vers. sequentibus. Ad excedendum] id est, me inhumanissimè ferarumque more consumendum. 3 Si metarentur] summus fiducia præcedens, & conclusio: ut psal. 3. 4 Unum petii] Occupatio, quasi dicat, omnia quidem in Deo percipio fide, mirificas liberationes, & salutem maximam: hoc verò videtur fiducia mea adversari, quod destitutor aspectabili præsentia tua quam tantoperè desyderavi & etiam nunc desydere, ut cultu ejus libero ac legitimo uti possim. Ut confide- re non ita errare & vagari compellar. Ad videndum] id est, ad percipiendum sancta & augusta illius dona, & consulendum eum; quæ duo sunt priorum officia in ecclesia. 5 Sed abscondit] Responso ad occupationem præcedentem duobus argumentis: hoc (inquit) non efficit quo minus fiducia mea sibi constet. Primum enim beneficia tua, nimium liberationis maximas & honores ab eo percipio, hoc vers. deinde, quamvis hæc omnia deficerent, tamen fide & animo illius cultus sum particeps, a quo videor longissimè abesse: & de futuro sum certò persuasus me tandem aliquando te ipsa & coram fore participem, sequente vers. 6 Extollitur caput meum] id est, gloriolè præcedens adversus hostes, velint nolint, me sacrificaturum & culturum Deum. 7 Audi] secunda pars psalmi, Oratio; quæ membra sunt tria: exordium audientiam faciens, hoc vers. propositio, v. sequente; & petitio, reliquis usque ad ultimum. 8 Tuum illud] propositio, qua mandatum Dei & officium suum ex mandato agnoscit profuturumque fides. Est autem hic ὁ ἰσχυρὸς, quam perspicuitatis causa mutavimus. Requirit faciem meam] id est, in rebus duris consulite, & in adversis invocate: sic Deut. 4. 29. 9 Ne abscondas] Petitio Davidis, cujus membra sunt tria: prima deprecatio, ne abiciatur ab eo, hoc v. secundum, precatio, ut receptus doceatur & deducatur a Deo, duobus membris: tertium, altera deprecatio, ut saltem si nondum liberationis tempus advenit, non exponatur adversariis libidini, vers. 12. & 13. Sunt autem hæc pleraque humanius attributa Deo. 10 Nam pater] id est, omnes qui parente & amicitia jure deberent & vellent mihi opè ferre, præ tyrannide nimia me coguntur deferere, ut sup. 25. 16. 11 Deduc me in viam planam] id est, in libertatem vindica me; metaphora, ut sup. 26. 12. Propter observantes me] id est, psal. 5. 9. 12 Nam consisterent] id est, non corruerent & conciderent, ut dixit sup. v. 2. sed voti sui compo- nentur vel sua fraude vel vincti fiducia certa in te recumberem: argumentum a persona adversariis & sua. 13 Bonitate] id est, bonis a te promissis. In terra viventium] id est in hac ipsa vita, ut psal. 116. 9. 14 Expecta] conclusio, qua se & alios hortatur David ad spem & fidem in Deo collocandum, & promissionem confirmat.

PSALMUS XXVIII.

David a perditissimis adversariis pressus, Deum orat pro salute sua & illorum exitio: salute accepta, Deum celebrat suo & ecclesie nomine: ac postremo ecclesie toti benè precatur.

DE Davidis. Te, Jehova, inclamo, "rupes mea," ne surdum agas erga me: ut non "si mutus eris erga me," consimilis fiam descendentibus in sepulchrum.

2 Audi vocem deprecationum mearum: dum vociferor ad te; dum attollo manus meas ad adytum sanctitatis tuæ.

3 Ne trahas me penes improbos, & penes operarios iniquitatis; loquentes pacem cum proximis suis, malitia obtinente in animo eorum.

4 Da istis secundum opus ipsorum, & secundum malignitatē actionum ipsorum: secundum opus manuum ipsorum da eis, redde retributionē suā eis.

5 Quia non animadvertunt ad opera Jehovæ, & ad factum manuum ejus: destructurus est eos, non autem exstructurus eos.

6 Benedictus sit Jehova, qui exaudivit vocem deprecationū mearum;

7 Jehova robur meum & scutum meum; cui confidente animo meo, adjuvor: idcirco exultat animus meus, ut cantico meo celebrem eum.

e Heb. salu-
tum.

8 Jehova robur istis, & confirmatio maximè salutaris uncti sui est.
9 "Serva populum tuum, & benedic" possessioni tuæ: pasceque eos
ac extolle eos usque in seculum.

A N N O T A T I O.

1 Ode Davidis] Ode est generis mixti, ἀντρίκη καὶ ἐνχαριστική. oratio continetur quinque primis vers. laudatio verò, sequentibus tribus; cui postremo subijcitur conclusio petitoria. orationis partes sunt duæ: una pro salute sua, tribus vers. altera, pro exitio aduersariorum, v. quatuor. *Rupes mea*] ut Deut. 32. 4. argumentum ab officio & promissionibus Dei. *Ne surdum agas*] id est, ne abjicias aut negligas humanitus dictum. *Si mutus*] id est, si non respondeas. *Consimilis*] id est, succumbam & peream: periphrasis mortuorum. sic deprecatur a persona sua. 2 *Ad adytum*] id est, ad cælum: ubi est sanctuarium quod fixit dominus, & non homo, Heb. 8. 2. 3 *Ne irabaris me*] id est, ne inducas me in potestatem illorum, aut finas quasi mancipium ab illis rapi, ut suprâ psal. 26. 9. & 27. 12. *Loquentes pacem*] ut de Schaüle legimus 1. Schem. 24. 17. & 26. 17. & sequentibus. 4 *Da istis*] altera pars orationis, imprecatio aduersus illos quos descripsit superiore vers. nimirum improbos, qui opere, sermone, & animo depravati, obhirmati, & Deo infensi sunt, quasi dicat, justitiam tuam in illis exerce. 5 *Quia non*] ἀντιλογία imprecationis per comparationem illorum in iustitiâ cum iustitiâ Dei: isti (inquit) testimonio suæ ipsorum conscientie rei sunt, quod animum ad opera Dei omnia, & nominatim singulare illud erga me electionis meæ, minime advertunt. Quamobrem non potest Deus non perdere iudiciis suis, qui non erudiuntur documentis. Ego verò absit ut benedicam, cui maledicit Jehova. vide 1. Schem. 2. 25. in annot. *Destructurus est eos*] id est, iustum est eos perdere, & re ipsa perdet: metaphora ab ædificiis. 6 *Benedictus*] laudatio primùm a singulari beneficio Dei erga prophetam, duobus vers. deinde a publico erga totam ecclesiam in Christo, vers. 8. 8 *Istis*] popularibus meis, id est ecclesiæ Dei. Uncti] Christi, in quo tota salus consistit cum Davidis, qui fuit illius typus; tum totius ecclesiæ. 9 *Serva*] Conclusio, quæ ecclesia Deo servanda, augenda, & benedicenda modis omnibus commendatur. *Possessionis tuæ*] id est populo: vide Deut. 9. 29.

P S A L M U S XXIX.

Propheta pios hortatur ad prædicandas Dei laudes, cum propter documenta nature ac nominatim tonitruum, tum propter documēta gratiæ, quæ cum ecclesia sua communicat verbo.

1 **P** S A L M U S Davidis. Cedite Jehovæ, "filii fortium; cedite Jehovæ gloriam & robur.

2 Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus, incurvate vos Jehovæ residenti in decoro sanctitatis.

a Heb. gloria.

3 "Vox Jehovæ" supra aquas; vox Dei fortis gloriosi intonat, vox Jehovæ supra aquas multas:

b Heb. cum virtute, cum decoro.

4 Vox Jehovæ potenter, vox Jehovæ decorè.

5 "Vox Jehovæ confringit" cedros, perfringit etiam Jehova cedros Libani:

c Heb. filius.

6 Et "facit ut exilient sicut vitulus; Libanus & "Schirjon, ut pullus unicornium.

7 Vox Jehovæ cædit flammæ ignis.

8 Vox Jehovæ dolore afficit desertum, dolore afficit Jehova desertum Kadeschi.

d Heb. tota iphius eloquitur gloriam: ὅς ἐγω-
σας.

9 Vox Jehovæ "facit ut pariant cervæ, & "denudat sylvas: verum in templo suo eloquitur totam gloriam suam.

10 "Jehova" in diluvio sedebat, & sedet Jehova rex in seculum.

11 Jehova robur populo suo dat, Jehova benedicit populo suo pacis sua.

A N N O T A T I O.

1 *Psalmus Davidis*] psalmus est ᾠδὴ ψαλμικός, id est laudativus, constans hortatione ad laudem, & argumentis laudis. *Filii fortium*] id est, etiam generosissimi & potentissimi quique, ac proinde omnes: synecdoche. 2 *Gloriam nominis*] id est, nominatissimam & celeberrimam, qualis convenit majestati ejus. *In decoro sanctitatis*] id est, in sanctuario magnifico: sic 1. Chronic. 16. 29. 3 *Vox Jehovæ*] secunda pars, argumenta laudis, quorum genera sunt duo: alia communia, quæ palam omnibus rebus creatis offeruntur, usque ad finem versus 9. alia verò singularia erga ecclesiam Dei. Argumentorum autem communium unum tantum genus exempli causa ponitur, ut ab eo cetera cognoscantur: nimirum tonitruum, cujus natura ostenditur primùm a vehementia, vers. 3. & 4. deinde ab effectis, usque ad ver. 9.

ad vers. 9. *Supra aquas* id est, vehementia fragores, plausus, & strepitus omnes, quantumvis magnos, superat. Frequens est autem in scripturis, fremitum aquarum comparari cum sono vehementissimo, ut Iechiel 1. 24. & 43. 2. sic accipiendum esse ostendit vers. sequens. 5 *Vox Jehova* altera descriptio tonitru ab effectis, quod omnia validissima frangit, stabilia commovet, denique omnia perhorrescit arbitratu Dei auctoris sui. *Cedros* procerissimas, crassissimas, & maximè durabiles. 6 *Facit ut exsiliant* .i. movet montes, quamvis firmissimos. *Scherjona* viscentes, metonymia. *Desertum Kadeschi* id est, animalia quantumvis horrida; cuiusmodi fuisse in hoc deserto legatur, Deut. 8. 15. 9 *Fecit ut pariant* id est, cervas, quantumvis præ angustia urantur difficiliore partu, cogit abire, vide Ijobi 39. 4. & sequentibus. *Denudat sylvas* feris, quæ trepidè antra sua latibulaque petunt, ut scribit Vergilius 1. Georg. nam ut de arboribus capiatur, impedit vers. 5. *Verum in templo suo* secundum genus argumentorum landis, ut observatum est supra in vers. 3. quasi dicat, hæc quidem gloriosa sunt; sed tamen particula sunt dumtaxat illius gloriæ quam Deus explicat in ecclesia sua, non tantum opere externo, sed etiam prædicatione verbi. 10 *Jehova* summa explicatio gloriæ, quam Deus testatur ecclesiæ; primum a sempiterna maiestate ejus, hoc vers. deinde a beneficentissima communicatione cum ecclesia, vers. sequente. *In diluvio sedebat* id est, jam tum regnabat, cum diluvium effectum est super terram, Gen. 6. & 7. 11 *Benedixit populo suo* id est, pacem suam largitur suis verbo & communicatione spiritus, ac proinde tranquillitatem confert.

PSALMUS XXX.

David ex fuga reversus, & domum suam a sceleribus Abschalomi repurgans, Deum celebrat beneficii erga se singularis nomine, pios ad laudes Dei prædicandas hortatur; calamitates, in supplicationemq; sui factam a Deo narrat, eiq; votum laudis exhibet.

PSALMUS Davidis, canticum dedicationis domus illius.

"Extollam te Jehova; quoniam e vexisti me, neque lætitia affecisti inimicos meos de me.

Jehova Deus mi: vociferantem ad te, curasti me:

Jehova, eduxisti e sepulchro animam meam, conservans me vivum, ne descenderem in sepulchrum.

"Psallite Jehovæ, quos ipse benignitate prosequitur, & celebrate ad memoriam sanctitatis ejus.

"Cum momento fuit in ira sua, vita adest benevolentiam ejus: vespere facit ut diversetur fletus, mane verò adest cantus.

"Nam ego dicebam in tranquillitate mea, non dimovebor in seculum.

"Jehova, benevolentiam tuam constitueras in monte meo robur; te abscondente faciem tuam, fui conturbatus.

"Ad te, Jehova, clamavi; & Jehovam deprecatus sum, dicens,

"Quid lucri erit in sanguine meo, cum descendam in foveam? an celebrabit te pulvis? nuntiabitne veritatem tuam?

Audi Jehova, & gratiam fac mihi; Jehova, esto adjutor mihi:

Convertisti planctum meum in choream mihi; solvisti cilicium meum, & accinxisti me lætitia:

Ut psallat tibi gloria, ac non conticescat. Jehova, Deus mi, in seculum celebrabo te.

ANNOTATIO.

1. *Psalmus Davidis* Psalmus est inæxaversus, tribus partib. constans: propositione singulari laudis, a v. 2. ad 5. publicatione ad laudes ejus in ecclesia; inde ad v. ultimum; & conclusionem. *Canticum* id est, quod cecinit David, cum in repetet et redintegraret consecrationem domus suæ, quæ incestis nefariisq; Abschalomi scelerib. fuerat cõtaminata. 2. *Schem.* 1. 6. 2. 2. nã moriserat, ut novis ædificiis exstructis adhiberentur ceremoniæ ad purganda & sanctificanda loca pro inhabitantiu usu: ut Deut. 20. 5. & Nechemjæ 12. quam rationem a Davide fuisse servatam pro repurganda domo, non obscure indicatur 2. Schem. 20. 3. cur verò ad hoc potius tempus & hanc domum referamus, docet argumentu ipsius & contextus psalmi. Est autem in hoc v. verboru *ἐμπλοκή*, quam ad evidentiam sustulimus. 2. *Extollam te* propositio singulari laudis, a beneficio liberationis maximæ acceptæ a Deo, quam per congeriem amplificationis. 3. *Vociferantem ad te* id docetur 2. Schem. 15. 32. *Curasti me* id est, remediū attulisti malis meis; memoria administrationis Dei erga suos, v. 6. deinde a singulari exemplo suo, reliquis v. *Ad memoriam* id est, ut sanctitas ejus sempiterna sit memoria in ecclesia. 6. *Cum momento* quasi dicat, ita est a natura, ut quamvis propter peccata nostra nobis succenseat; tamen illico benevolentiam exerens, nos ad vitam revocet in peccatis nostris alioquin mortuos: quod argumentum sequentia verba illustrent allegoricè. 7. *Nam ego dicebam* alterum argumentum a singulari exemplo suo, quod propheta enarrat paucis. *Tranquillitate mea* id est, cum tranquillè

a Heb. hausti me: meta phora a puteis & specubus, quod respicit finis vers. 4.

b Heb. cister nam: ut supra 8. 11.

c Heb. vel minimum, ut in aliis exemplaribus legitur.

desiderem Jeruschalaimis, 2. Schem. 11. 1. & 1. Chro. 2. 1. 8 *Jehova* id est, tu confirmaveras regnum meum, quod ego non cogitabam demens: epiphonema; quo interpretatur illud, in tranquillitate mea, superiore vers. *Te abscondente* id est, quum primum te avertisti a me; ut per Nathane denuntiaverat 2. Schem. 12. 10. & sequentibus. 9 *Ad te Jehova clamaſti* ut docet historia 2. Schem. 15. 32. 10 *Quid lucra* summa orationis quam habuit David duobus vers. comprehensa; cuius partes sunt duæ, exordium ab inuili, hoc vers. & petitio, vers. sequente. *In sanguine meo* id est, si occidar. *Cum descendam* id est, sepeliar. periphrasis; ut supra vers. 4. *Pulvis* id est, homo in pulverem redactus; metonymia: vide supra 6. 6. 12 *Placuit mihi* de quo vide 2. Schem. 15. 30. *In choream* id est, in maximum gaudium; hyperbole. *Solvisti cilicium* id est, sustulisti luctum & lætitiā attulisti: Synechdoche a signis. 13 *Gloria* id est, anima, ut supra 16. 9. *Jehova Deus mi* Conclusio epiphonematica.

PSALMUS XXXI.

David gravissima aliqua calamitate pressus, Deum orat pro salute sua, adducens fidem suam in misericordiam Dei, & miseria sua gravitatem indignitatemq; explicans: adversariis impiis exitiū imprecatur: deinde quasi liberatione parta Deum laudat publicorum privatorumq; beneficiorū nomine, & pios omnes hortatur ad diligendū constanter & colendum Deū.

1 **M** AGISTRO symphonix, psalmus Davidis.

2 **M** "Ad te, Jehova, me recipio, ne erubescam in seculum: iustitiā tua libera me.

a Heb. in rupē roboris, in locū munitiorum.

3 "Inclina ad me aurem tuam, citò eripe me: esto mihi" rupes robusta, locus munitissimus ad servandum me.

4 Nam petra mea & munitio mea es; itaque propter nomen tuum "agito me & deducito me.

5 Educito me e reti quod absconderunt adversum me: quia tu robur meum es.

b Heb. veritas.

6 In manum tuam depono spiritum meum: "redemisti me, Jehova, Deus fortis, *b* verax.

c Heb. vanitas, sive nihil.

7 "Odi eos" qui observant vanitates, vanissimas: nam ego in Jehova confido,

8 Me exultarurum & lætaturum benignitate tua: quia aspexeris afflictionem meam, agnoveris angustias animæ meæ:

9 Ac nō tradideris me in manū inimici; sed statueris in lato pedes meos.

10 Gratiam fac mihi, Jehova: nam angustia est mihi, contabescit præ indignatione oculus meus, anima mea, & venter meus:

d Heb. iniquitate mei.

11 Nā deficit mœrore vita mea, & anni mei gemitu: labefactatur *d* iniquitate quam patior virtus mea, etiam ossa mea contabescunt.

12 Apud omnes hostes meos sum probro, & apud vicinos meos valde, pavoriq; notis meis: aspicientes me foris, evagantur a me.

13 Obliviōe sepelior ab animo, ut mortuus: sū ut instrumētū perditū.

e Heb. multorum.

14 Nam audio infamiam a multis, metum circumquaq; consultant. do simul adversus me, de intercipienda anima mea cogitant.

15 "Ego verò in te confido, Jehova, dicens, Deus meus es.

16 "In manu tuā tempora mea sunt; eripe me e manu inimicorum meorum, & a persequentibus me.

17 "Fac ut luceat facies tua super servū tuū, serva me benignitate tua.

f Heb. mendacii.

18 "Jehova, ne erubescam, quandoquidem invoco te: erubescant *f* improbi, excindantur *g* descensuri in sepulchrum.

g Heb. durū: ut 1. Schem. 2. 3.

19 Muta reddantur labia *g* mendacia; quæ loquuntur contra justum, superbè cum elatione & contemptu.

20 "Quam

- 20 "Quàm multa est bonitas tua, quam recondis reverentibus te, operaris erga recipientes se ad te, coram filiis hominum!
- 21 "Abdis eos in abdito præsentiæ tuæ, ab elationibus virorum: abscondis eos in tugurio a contentione linguarum.
- 22 "Benedictus sit Jehova; quia mirificam reddit benignitatem suam erga me, ut in civitate munita collocans me.
- 23 "Ego quidem dixeram in festinatione mea, excisus sum a conspectu oculorum tuorum: Verumtamen audisti vocem deprecationum mearum, cum vociferarer ad te.
- 24 "Diligite Jehovā omnes quos benignitate prosequitur; fideles custodientē Jehovā, & rependentē in reliquos, faciētem res magnificas.
- 25 Confirmamini, & fortificabit animum vestrum; omnes qui speratis in Jehovam.

h Heb. in refiduum.

A N N O T A T I O.

1 *Psalmus Davidis*] Psalmus est generis mixti, ἐνυκτικός, εὐχαριστικός, καὶ διδασκαλικός: ac proinde constans ex tribus partibus: precatione, usque ad vers. 2. & laudatione, usque ad vers. 24. & conclusionē didascalica, duobus ultimis. 2. *Ad te Jehovā*] prima pars psalmi, precatio: cuius partes sunt duæ, una pro salute supplicis, usque ad vers. 18. altera pro adversariorum exitio, vers. 18. & sequente: ut suprà psal. 28. In hac autē priore precatione argumenta ducuntur tum a persona supplicis, ut qui in Deum consideret, tum a persona Dei: qui duo loci proleptice hoc vers. positi per ὕψις personarum explicantur. *Mercedem*] prior locus a fiducia personæ suæ. *Iustitia tua*] posterior locus, a natura & officio Dei. 3. *Inclina*] ἱκετικὴ precationis, argumento ducto a persona Dei, usque ad vers. 7. 4. *Agio me*] agens & præmonstrans viam. *Deducito me*] sensim & accommodè ad infirmitatem meam, ut fœtæ pecudes ducuntur: ut Ielchahh. 40. 18. 6. *Redemisti me*] Confirmatio ab antea facta experientia. *Verax*] id est, qui semper sibi ac tibi constas: proinde neque promissam rem, neque antea factam mutaturus es. 7. *Odi*] alter locus precationis a persona sua, ut observatum est suprà in vers. 2. cuius duo ponuntur argumenta: unum, quod integro animo fideles in Deum, usque ad vers. 10. alterum, quod gravissime & indignissime affligitur, usque ad vers. 15. *Qui obsecra*] id est, fiduciam habent in caducis rebus, & se ad illas recipiunt. 9. *Statueris in luto*] ut suprà psalmo 4. 2. & 18. 20. 10. *Nam angustia*] ab indignissimis suis calamitatibus precationem amplificat, ut observatum est in vers. 7. Ostendit enim primum exhaustam vitam, hoc & sequente vers. Deinde se ignominia obrui, duobus sequentibus animo & corpore. 13. *Sum ut instrumentum*] id est, nulla est cura aut memoria mei. 15. *Ego vero*] regressio ad priorem partem argumenti, quæ fuerat intermissa inde a vers. 10. quasi dicat, indignum est novas misérias accumulari misero: sed fideles & credenti in te, indignus: sic concludit precationem de salute sua, repetitis summamque potentia, fœderis promissionumque effectrice. *Tempora mea*] id est, terminus & status vitæ meæ: quam ob rem ne finis ab istis vitam aut statum prosperum adimi. 17. *Fac ut luceat*] vide suprà 4. 7. 18. *Jehovā*] transiit ad secundam precationem, ut observatum est suprà in vers. 2. *Improbi*] a Deo, a bono & æquo alieni: ut suprà psal. 28. 4. 20. *Quàm multa*] secunda pars psalmi, laudatio gratiæ beneficiorumque Dei, primum κατὰ θεόν, hoc vers. & sequente, deinde κατὰ ὑποδείξαν & singulare exemplum personæ suæ, vers. 23. & 24. Est autem hoc loco gravissimum epiphonema, quo ostendit psalmes thesauros Dei infinitos alios asservari piis, alios palam communicari, hoc vers. alios denique clam in ipsorum animis æterna virtute ejus obliuari, & cum opus est exhiberi. 21. *Abdis eos*] id est, non tantum ornas bonis, sed etiam conservas a malo. 22. *Benedixisti*] laudatio singularis: ut dictum est in vers. 21. 23. *Ego quidem*] amplificatio laudationis singularis ab infirmitate sua labascente propter calamitatum magnitudinem: ad me (inquit) & ad infirmitatem meam non respexit Deus: sed ad benignitatem & misericordiam suam. 24. *Diligite Jehovam*] Conclusio hortatoria ad amorem Dei, hoc vers. & confirmationem fidei amorisq; erga illum, vers. sequente. *Fideles custodientem*] αἰτιολογία cur amore prosequi debeamus Deū, ab operibus illius erga bonos, contra improbos, & in omnem magnificis. 25. *Et fortificabit*] αἰτιολογία hortationis a promissionib. Dei.

PSALMUS XXXII.

Psalmes beatitudinem piorum in remissione peccatorum prædicat, & experientia sua confirmat: deinde fideles informat in fide, in vocatione, & obedientia; propositaq; administratione Dei in bonos & malos, illos hortatur ad gaudium in spiritu.

DAVIDIS "ode didascalica. Beatus "levatus a defectione, cuius tectum est peccatum.

a Heb. levatus defectio ne, tectus peccato: synecdoche:

Beatus homo, cui non imputat Jehova iniquitatem, & cuius spiritui non inest dolus.

3 "Cum silerem, inveterascebant ossa mea; in rugitu meo toto die.

4 Nam interdiu & noctu gravis erat super me manus tua; convertebatur præstantissimus humor meus in siccitates æstivas. Sela.

- 5 Peccatum meum notum faciam tibi, & iniquitatem meam non te-
gam (inquebam) Confitebor defectiones meas Jehovæ; & tu sustulisti
*b Heb. iniqui-
tatem.* 6 pœnam peccati mei. Sela.
6 "Propter hoc oraturus est te, quemcunque benignitate prosequeris" quo tempore obvenit: (in inundatione aquarum multarum, ad
*c Heb. tem-
pore obve-
niendi.* eum non pertingent tantum) dicens:
7 "Tulatilbulum es mihi, ab angustia custodito me: cantionibus libe-
rationis circumdato me: Sela.
8 "Erudiam te & docebo te qua via ambulaturus sis; consilium da-
bo, attento in te oculo meo.
*d Heb. non
intelligere.* 9 "Ne estote ut equus, ut mulus, expertes intelligentiæ: cujus os fra-
no & habena constringendum est, ne appropinquet ad te.
10 "Magni dolores sunt improbo: qui autem fiduciam habet in Jeho-
va, benignitas circumdat eum.
e Heb. corde. 11 "Letamini in Jehova, & exultate iusti; & cætate omnes recti animo.

A N N O T A T I O.

1 Ode didascalica] Istius odes summæ partes sunt tres: prima est propositio beneficiorum Dei sua confirmatione juncta, usque ad vers. 6. secunda, propositio officii nostri, usque ad vers. 10. postrema, conclusio hortatoria, duobus ultimis vers. *Beatus* yvbm: cujus summa est, beatitatem hominis positam esse in remissione peccatorum & imputatione justitiæ Christi, cujus effectus est sanctificatio, sub finem vers. 2. justificatio autem tribus modis declaratur, primum quod peccata tolluntur adeo ut nō sint; deinde quod teguntur ita, ut ne peccatorum quidem vestigia in Chri appareant, hoc vers. postremo quod ea non imputet Deus cum semel sustulit deleuitque: sed tantum justitiam in Chri sto. 3 Cum silerem] Confirmatio ab experientia singulari: cujus partes duas enarrat psaltes; una est, dum continui apud me peccatum meum, Dei manus pressit me gravissimè; altera, quum primum rejeci in Deum atque confessus sum peccata mea, hanc gratiam a Deo expertus sum. *Silerem* id est, non enuntiarem, sed dissimulare peccata mea. *In veterascebam ossa mea* id est, totus conficiebar animo, nihil erat in me tam firmum, quod non attereretur manu Dei: metaphora. *In rugitum meo* id est, tantisper dum non adverti ad peccata mea; sed tanquam fera rationis expertus, præterite advertitū sensu abreptus sum, & belluinos potius quam humanos gemitus & querimonias fudi. 4 Convertebar] id est, viriditas mea exarescebat tota, & exhauriebar viribus: metaphora. 5 Pœnam peccati] id est, peccatum & pœnam; respicit enim ad propositionem vers. 1. peccata tolli, & illis quibus tolluntur bene esse. 6 Propter hoc] altera propositio de officio nostro, cujus partes ponuntur duæ; prior est invocatio fidei, his duobus vers. post-rior, obsequium & attentio ad voluntatem Dei, vers. 8. & 9. propter hoc (inquit) quod tuiste talem exhibes, ac nomi- natim mihi; fideles hæc duo officia præstituri sunt, orationem fidei, & obedientiam. *Quo tempore obvenit* qua- dam velut inundatio calamitatum; cujus mox meminit. *In inundatione* id est, procellis & fluctibus calamitatum vehementissimis, ut supra 18. 17. & psal. 69. passim. Est autem hæc præstantissima promissio Dei erga pios officio suo defungentes; cujus verba aliquantum invertimus, quia obscurior est *ἐμπλοκή* in Hæbræo textu. *Tulatilb- ingent tantum* id est, ne pertingent quidem; adeo firma est charitas Dei erga nos in Christo, Rom. 8. 35. 7 Tulatilb- ulum es mihi] id est, tu unus es perfugium meum: formula orationis fidelium in calamitatibus. 8 Erudiam te] apostrophe ad fidelem quemque: secundum propositionis membrum, ut observatum est supra in vers. 6. 9 Ne esto- te] id est, ne obstupescite & obbrutescite ad exercitationes Dei: sed animos vestros sedulo advertite, ut cognoscatis ad- ministracionem ejus; ne frænos potentiæ suæ cogatur adhibere ad edomandam feritatem vestram. *Ne appropin- quer* ore suo, ne mordeat nocivæ tibi. 10 Magni dolores sunt] Conclusio; cujus partes sunt, ætior sive causa ex- administratione Dei, hoc vers. & hortatio, ad pacem & læticiam spiritus, vers. sequente. Causam sic exponit propheta: magnis doloribus afficitur improbus, & eo quidem majoribus, quod nullum habet sensum benignitatis Dei: fide- lem verò etiā in magnis doloribus, benignitas Dei circumdat atque consolatur. 11 Letamini] hortatio a superiore causa.

P S A L M U S XXXIII.

Psaltes laudationem Dei commendat a mirificis operibus illius ex ordine vel extra ordinem naturæ factis; nominatim verò contra infideles & erga fideles, quorum causa singularem Dei providentiam adhiberi in hoc mundo prædicat: postremo Ecclesia fiduciam suam in illum professa, sibi exoptat benignitatem illius.

- 1 ANTE TE iusti in Jehova; rectos decet laudatio.
2 Celebrate Jehovā cithara; nablio & decachordo psallite ei.
*a Heb. benè
facite pulsā-
do.* 3 Canite ei canticū novum, optimè pulsate cum clangore.
*b Heb. in ve-
ritate sive cō-
stantia.* 4 Quia rectum est verbum Jehovæ, & omne opus ejus constans:
5 Amat justitiam & judicium: benignitate Jehovæ plena est terra.
Gen. 1. 6 Verbo Jehovæ cœli facti sunt, & spiritu oris ejus totus exercitus
eorum: 7 Con-

7 Congerit quasi cumulū aquas maris, disponit in thesauris abyssos.
8 "Timeant a Jehova omnes incolæ terræ: ab ipso metuant omnes habitatores orbis.

9 Nam ipso dicente est *quicquid est*: ipso præcipiente existit.

10 Jehova irritū facit cōsiliū gentiū, infringit cogitationes populorū.

11 Consilium verò Jehovæ in seculum consistit; cogitationes animi ejus in ætates singulas. e Heb. cordis ejus in ætatem & ætatem.

12 "Beata gens illa, cujus Jehova "Deus est: populus quem elegit in possessionem sibi.

13 "E cœlis intuetur Jehova, videt omnes filios hominis:

14 "E loco habitationis suæ, prospicit in omnes habitatores terræ:

15 Formator pariter cordis eorū, animadvertēs ad omnia opera eorū.

16 Non est rex qui servetur multitudine copiarum, potens non eripitur multitudine virium: (sefforem.

17 "Mendax est equus ad salutē, & multitudine roboris sui nō liberat d Heb. mendacium.

18 "Ecce oculus Jehovæ attendit ad rimentes sui, ad expectantes benignitatem ipsius:

19 Ut eripiat a morte animam eorum, & vivos cōservet eos "in famē.

20 "Anima nostra præstolatur Jehovā: auxiliū nostrū & scutū nostrū est.

21 Nā in eo lætatur "anim' noster, quia "nomini "sancto ejus cōfidim'. e Heb. cor. f Heb. sancti tatis ejus.

22 Sit benignitas tua, Jehova, super nos; prout expectamus te.

ANNO TATIO.

Cantate] Psalmus est ἀνειργατος, ex parte ἀπαιτητός, & ex parte ἐνυμνός: itaq; trib. partib. constat, laudatiōe, trib. partib. narratione sive propositione argumentorū laudis, inde a v. 4. usq; ad 20. & cōclusionē peritōria. 3 *Cantate* nō sum] id est, quod nō antiquatur, senescit aut evanescit, sed perpetuū in ecclesia viget, dum perpetua Dei erga beneficia percipit in Christo: prout sequentia ostendunt. 4 *Quia rectum*] altera pars: propositio sive narratio argumentorū ad laudes Dei pertinentiū ab ordinaria administratione ejus verbo, & opere; quæ duo sunt ordinaria dogmata justitiæ, judicii, & benignitatis ejus: quæ omnia proleptice his duobus v. posita, deinde copiose explicantur. 5 *Primum*] a creatione & administratione ordinis naturalis, v. 6. & 7. deinde ab administratione qua utitur extra ordinem, contra improbos, & erga ecclesiam suā, usq; ad v. 20. 6 *Judicium*] id est, executionē justitiæ adversus improbos, ut ostendit benignitatis antitheton; ac proinde exequitur ipse: nā quodcumq; vult, facit, psal. 115. 3. 6 *Verbo*] ab opere creationis & cōservationis, ut observatū est in v. 4. *Spiritus*] ut Ijobi 15. 30. *Exercitus*] ut Gen. 2. 1. 7 *Abyssos*] id est, aquas profundas in suis alveis. 8 *Timeant*] transitio ad secundū genus argumentationis ab ordinaria administratione Dei; primum universē, 9. v. deinde sigillatim, tum in omniū cōsilia præter ipsius voluntatem inita, v. 10. & 11. tum erga ecclesiam suā, v. 12. 12 *Beata*] epiphonema de felicitate ecclesiæ, quæ cum Dei operib. comparata est magnificentissima. *Deus est*] vide Gen. 17. 7. 13 *E cœlis*] ἰγνασία proximi phronematis, a sollicita attentione & administratione Dei, quæ humanitus describitur his duobus v. deinde accommodatur ad singulos homines, consilia, & facta eorum, tam improborū, v. 16. & sequente, quā bonorū & iustorum Dei, v. 18. & 19. 14 *E loco habitationis*] id est, e cœlo, ut 1. Reg. 8. v. 30. & 43. 17 *Mendax est equus*] id est, fallens fiduciam & expectationē fessoris. 18 *Ecce*] alter locus de providentia Dei erga pios, quasi per hypotyposin. 19 *In famē*] id est, in quovis periculo: syncedochē exemplorū omnium sub appellatione unius: quo modo fere totus hic psalmus accipiendus est. 20 *Anima nostra*] Conclusio; cujus partes sunt duæ: professio fiduciæ nostræ in Deum & gloriationis, duobus vers. & petitio gratiæ, vers. ultimo. 21 *Nomini sancto*] id est, ei nominatissimo Deo atque sanctissimo: hypallage Rhetorum.

PSALMUS XXXIII.

David ex presentissimo periculo, in quod se infirmitate conjecerat, divinitus liberatus, Deum celebrat, & ecclesiam ad celebrandum proposito suo argumento hortatur: deinde doctrinam de officio nostro attexens providentiam Dei, veritatem atque constantiam in nobis servandis a malo, redimendisq; explicat.

1 DE Davidis, cū mutasset "speciem suam coram "Abime- 1. Schē. 21. a Heb. gustū suum.
2 leco; eoq; ipsum "expellente, "abiret. (re meo.
3 "Benedicā Jehovæ omni tempore; jugiter laus ejus erit in o-
In Jehova jactabit se anima mea; audient mansueti, & lætabuntur;

- 4 *Dicens*: magnificate Jehovah mecum, & extollamus nomen ejus pariter.
 5 *Quæsi*vi Jehovah, & exaudivit me; ac ex omnibus pavoribus meis eripuit me.
 6 Qui intueatur in eum & confluunt; vultus eorum ne erubescant; *sed dicant*:
 7 *Iste pauper* invocavit, & Jehova exaudivit; ac ab omnibus angustiis ejus servavit eum.
 8 *Castra metantur* angeli Jehovah circa timentes ejus, & eripit eos.
 9 *Gustate & videte bonum* esse Jehovah: beat⁹ vir ille, qui se recipit ad eum.
 10 Timeate Jehovah sancti ejus: quia non est penuria timentibus eum.
 11 Juvenes leones pauperantur atque esuriunt: quærentes autem Jehovah, non indigent ullo bono.
 12 *Agite filii*, auscultate mihi: reverentiam Jehovah docebo vos.
 13 *Quis est* vir ille, qui delectatur vita; amat dies, amat frui bono?
 14 Custodi linguam tuam a malo; & labia tua ne loquantur fraudem.
 15 Recede a malo, & fac bonum: require pacem, & sectare eam.
 16 *Oculi* Jehovah ad justos, & aures ej⁹ ad vociferationem eorum attendunt.
 17 Irata *verò* facies Jehovah ad facientes malum, ut excindat e terra memoriam eorum.
 18 *Clamantes illos* Jehova audit, & ex omnibus angustiis ipsorum eripit illos.
 19 *Propinquus est* Jehova fractis animo: & contritos spiritu servat.
 20 *Multæ sunt* afflictiones justis; sed ex omnibus illis eripit eum Jehova.
 21 Servans omnia ossa ejus; unum ex illis non frangitur.
 22 *At morte afficit improbum* afflictio: & os ores justis disperduntur.
 23 *Redimit* Jehovah animam servorum suorum; ita ut non disperdantur ulli recipientes se ad eum.

A N N O T A T I O.

1 *Ode Davidis*] Ode est secunda alphabetica ex ordine Hæbræorum generis mixti, *ἐπαινετική καὶ διδάσκαλική*. Ocasio illius conscribendæ exponitur *ψ*. 1. partes sunt tres: exordium 2. & 3. *ψ*. propositio laudativa, usque ad *ψ*. 9. & doctrinæ loci, inde ad finem usque. *Abimeleco*] vide 1. Schem. 21. 11. in annot. *Expellente*] per servos suos, quibus in mandatis dedit, ibidem *ψ*. 15. *Abiret*] in terram Judæ: ut ostenditur 1. Schem. 22. 1. 2. *Benedicam*] Exordium laudativum ex abrupto, quo exponit David se omni tempore ex animo palam in ecclesia celebraturum Deum. 4. *Dicens*, magnificate] propositio hortatoria ad laudationem Dei; primum a singulari experientia sua, deinde a communi fidelium omniū. 5. *Quæsi*vi Jehovah] narratio brevis exempli sui; qua ostendit se non simulatione stultitiam; sed solo Dei quæ invocavit beneficio liberatum esse. *Pavoribus*] de quibus 1. Schem. 21. 13. 6. *Ne erubescant*] magnificare Jehovah & extollere nomen ejus, prout ego simulans stultitiam feci; sed potius audientibus animis prædicant: quasi dicat, 7. *Iste pauper*] prædicatio beneficentia Dei a singulari exemplo, quod ipse David proponit Ecclesiæ verbis. quasi dicat, quid fecerat miser? primum occupatus metu, suæ salutis causa se ad populum perditum receperat, & coniecerat in præsentissimum periculum (nam ista effugia non probari Deo, docuit propheta Gad 1. Schem. 22. 5.) deinde cultum Dei dissimulaverat simulata stultitia; sed eo major fuit misericordia domini erga eum, quod abjecta infirmitatem ratione, exaudivit eum. Sic se ipsum proponit in exemplum toti ecclesiæ, & præit omnibus verbis ad ædificationem illius. 8. *Castra metantur*] transitio ab hypothese ad thesin: quasi dicat ecclesia, iste miser non humanis vallatis & munitionibus, sed divinis præsidio ex istis periculis servatus efficitur igitur, pios præsidio Dei & angelorum castris circumvallatos & munitos esse; ut alia scripturæ exempla docent: Gen. 32. 1. & 2. Reg. 6. 17. & alibi passim. 9. *Gustate*] tertia pars odes, continens duos doctrinæ locos; quorum unus est de officio nostro erga Deum, usque ad *ψ*. 16. alter, de beneficio Dei erga nos, inde ad finem usque. Officii autem nostri genera ponuntur quatuor: primum est, ut ex perceptis & visis bonis atque exemplis ejus cognoscamus eum, hoc *ψ*. secundum, ut cognitum timeamus, duobus sequentibus: tertium, ut timentes audiamus voluntatem ejus, *ψ*. 12. postremum, ut audita voluntati ejus obsequamur; quibus singulis partibus suæ promissiones prophetice adjunguntur. Ait igitur David, Gustate & videte, id est, percipite re ipsa, & cognoscite exemplis: metaphora. 11. *Juvenes leones*] amplificatio superioris promissi per comparationem, quasi dicat, quilibet viribus suis fretus atque præfidentes non respiciunt ad Deum, miserè pereunt: fideles verò non item. 12. *Fili*] Dei videlicet, domestici ecclesiæ, & discipuli prophetarum in ædificatione ecclesiæ laborantium: sic amico elogio animos illorum dociles efficit atque benevolos. 13. *Quis est*] transitio ad quartum doctrinæ caput per interrogationem, ubi inverso ordine promissionem primo loco ponit, ut ad obsequium (quod explicatur duobus sequentibus *ψ*.) commo- dius fideles adducat. *Delectatur vita*] id est, cupit bene beatè vivere, cum in præsentem tum in futura vita. 14. *Castro*] obsequii leges verbis, operibus, & animis datæ, primum *κατὰ ἀναγκαίαν*, ne quid obeatur mali; deinde *κατὰ θέαν*, ut fiat & procuretur quod bonum honestumque est coram Deo atque hominibus. 16. *Oculi* Jehovah] alter doctrinæ lo- cus

Psalmus XXXV.

III

cus de administratione Dei, continens membra duo: unum de beneficiis ejus erga bonos, alterum de suppliciis improborum; quæ duo per proleptin his duobus *ψ*. enuntiata, in sequentibus explicantur. 18 *Clamantes illos* [et *hym-*
no *ψ*. 16. resumptis verbis hypotheseos, quæ habentur sup. *ψ*. 7. 19 *Propinquus est Jehova*] majestate, virtute, atq;
auxilio, sive per se, sive per res creatas. *Fractis animo*] id est, calamitatum magnitudine confectis, & propè animi
agentibus. 21 *Unum ex illis non frangitur*] sine ejus voluntate: vide Matth. 10. 29. & sequentibus. 22 *At morte*
ipsum *ψ*. 17. 23 *Redimit*] Conclusio ad confirmationem & conservationem piorum.

PSALMUS XXXV.

David Dei fidem implorans pro adversariorum exitio & salute sua, injurias indignissime acceptas, & perfidiosissimam illorum hypocrisin explicat; servari a Deo petit contra fraudulentos illorum conatus, Deumq; appellat testem & judicem improbitatis illorum & innocentia sua, ad gloriam ipsius & publicum ecclesie bonum.

DE Davidis. Contende Jehova, adversus contententes mecum; impugna impugnantes me.

Prehendescutum aut clypeum; ac surge in auxilium meum.

Et exere hastam, & præclude persequentibus me: dic animæ meæ, salus tua sum.

Pudefiant & rubore perfundantur, quærentes animam meam: agantur retrorsum, & erubescant machinantes malum meum.

Sint sicut gluma coram vento, angelo Jehovæ impellente:

Sit via eorum tenebrosa & lubricissima; & angelus Jehovæ persequatur eos.

Quandoquidem immeritò abscondunt mihi rete suum, immeritò fodiunt foveam contra animam meam:

Eveniat ei vastatio nescienti, ut rete ipsius quod abscondit, capiat eum: in vastatione decidat in illam.

Sic anima mea exultet in Jehova, gaudeat in salute ejus:

Omnia ossa mea dicant, Jehova, quis est par tibi; eripiens pauperem a valentiore eo, pauperem, inquam, & egentem a diripiente eum?

Insurgunt testes injurii, quæ ignoro repetunt a me:

Rependunt mihi malum pro bono, orbitatem animæ meæ:

Quamvis ego, ægrotantibus illis, utens pro veste mea cilicio; affligerem jejunio animam meam, & oratio mea in sinum meum rediret:

Tanquam ad proximum, tanquam ad fratrem mihi continenter itarem; tanquam lugens matrem atratus curvarem me.

Cum verò claudico, lætantur congregantes se: congregant se apud me loripedes, ut non animadvertam; lacerant, ac non silent.

Inter hypocritas facetos sanniones faceti; frendentes contra me dentibus suis.

Domine, quamdiu aspicies? reduc animam meam a vastationibus eorum, a juvenibus leonibus unicam meam:

Celebrè te in congregatione multa, in populo frequenti laudè te.

Ne lætentur de me, qui mihi sunt inimici falsis de causis: qui odierunt me immeritò, ne nictent oculo.

Non enim pacem loquuntur: sed contra quietos terræ res fraudulentissimas excogitant:

a Heb. tenebra & lubricitates.

b Heb. abscondit mihi foveam rete suam, immeritò fodiunt contra, &c.

c Heb. inter hypocritas facetia sanniones facietia: similis constructio est Ijobi 20. 17. & Jescha. 19. 11. d Heb. valido. e Heb. falsitatis. f Heb. fraudum.

21 Et dilatant contra me os suum; dicentes, euge, euge, videt oculus noster.

22 Vides Jehova, ne fileas; domine, ne longè absis a me.

23 Evigila & expergiscere ad iudicium meum: Deus mi & domine mi, ad contentionem meam.

24 Judica me secundum iustitiam tuam, Jehova, Deus mi; & ne latentur de me.

g Heb. in cor
de suo.

25 Ne dicant^s cum animo suo, euge, anima nostra; ne dicant, abforbuimus eum.

26 Pudefiant & erubescant simul, gaudentes de malo meo: induantur pudore & ignominia, qui magnificant se contra me.

27 Cantabunt & lætabuntur, qui delectantur iustitia mea; dicentq; jugiter; magnificetur Jehova, qui delectatur pace servi sui:

b Heb. medi
tabitur.

28 Et lingua mea^b enuntiabit iustitiam tuam, toto die laudem tuam.

ANNOTATIO.

1 Ode Davidis] Ode est ὕμνος, constans ex quatuor partibus: exordio abrupto, sive petitione pathetica, usq; ad v. 11. propositione sive narratione malorum suorum, inde usq; ad v. 17. petitione, usq; ad v. 27. & conclusionem, duobus ultimis. Petitionis autem abruptæ, unde exordium ducitur, membra ponuntur duo; unum, κατὰ ἐναντίον in adversarios, v. 1. alterum, ἐν κρινόν pro se ipso, v. 2. quæ duo deinde exornat usq; ad v. 9. postea vero amplificat a supremo sive, qui est gloria & laudatio Dei, usq; ad v. 11. 2 Prehensum] humanitus dicta. 3 Sicut gluma] ut sup. psal. 1. v. 4. 4 Quandoquidem immerito] ἀντιλογία imprecationis ab atrocitate peccati adversariorum; qua ostendit David se hic minime indulgere perturbationibus animi sui, sed omnia iustitiæ Dei tribuere. Est autem in hoc v. obscurissima verborum ἐμπλοκή, quam perspicuitatis causa mutavimus. Abscondunt mihi rete suam] id est, moluntur contra me omnibus artibus: metaphora, ut suprà psal. 7. & 9. 8 Evéniat eis] id est, eorum cuiq; syllepsis Hæbræorum. Illis] foveam, quam fodisse dicuntur v. præcedente. 9 Sic anima mea] summus finis petitionis, ut observatum est suprà in v. 1. 10 Omnia ossa mea dicant] id est, omnibus viribus meis dicam: hyperbole, ut Ijob. 31. 20. & infra 51. 10. 11 Insurgunt] secunda pars, propositio sive narratio querelæ suæ: cuius loci summi sunt tres: primus, quod injuriam gravissimam patitur, hoc v. secundus, quod indignissime patitur, ut qui adversariis omnibus modis benefecerit, usq; ad v. 15. tertius, quod per fraudem & ludibrium exagitur cum simulatione perfidiosisima, v. 15. & 16. Videtur autem de illis hominibus intelligere, qui ipsum falsis criminationibus apud Schaülem onerabant; quorum fit mentio 1. Schem. 24. 10. & 26. 19. 12 Orbitem anima mea] id est, efficiunt ut tanquam orbis vel potius orphanus a Dei patris mei cultu, ab ecclesia, patriaq; absim; ut idem conqueritur 1. Schem. 26. 19. 13 Quamvis ego] cum nondum cepissem desperatam illorum malitiam, & reprobationem a Deo. Cilicio] vide in Gen. 37. 34. In sinum meum] id est, orationem pro illis frequentarem, & sæpius repeterem, quasi in sinu gestans. 14 Itarem] inviens ad consolandum eos. 15 Cum verò claudico] id est, cum magnitudine rerum adversarum nutare & propè corruere videor: metaphora a rebus corporeis. Latantur congregantes] id est, dum conveniunt inter se ut inviant me, letitiam magnam agitant. Congregant se] id est, cum ad me venit, similiter dolentes agunt, quasi eodem malo afficerentur mecum, simulatione miseriæ (ut Augustinus loquitur) non compassione misericordiæ. Animadvertam] hypocritarum & fraudum suam. Lacerant] vestimenta sua, ut si meus dolor afficeret illos gravissimè: vide Gen. 37. 34. Non silent] id est, omnia complent planctibus, & bonos consolatores agunt. Huiusmodi autem fuisse multos ἐπαυφότες, de-vultorios, & omnia facientes ad gratiæ omnium partem, qui modò Schaüli subservirent, modò subblandirentur David; apparet ex ipsius Davidis verbis, 1. Chro. 12. 17. & ex Kehibæorum & Ziphæorum exemplo, 1. Schem. 23. & 26. 16 Inter hypocritas] id est, cum a me profecti sunt ad congerrones suos. Frequentes] id est, furentes ex ira gravissima: synecdoche. 17 Domine] tertia pars odes, petitio, argumento planè cum prima parte conveniens: nam & imprecatur inimicis Deum implorans, & bene precatur sibi. Quamdiu aspicias] tantum, ac non iudicium exercebis: Reduc] id est, fac ut revertar ad publicum tuum cultum & patriam meam, qua per istorum importunitatem carebam: cogor: nam respicit his verbis ad querimoniam, qua usus est suprà v. 12. A vastationibus] id est, ne vaster ab illis at-que dilacerer. Unicam meam] vide suprà 22. 21. 19 Nescit oculus] id est, amarulenter ludificetur me: synecdoche. 20 Non enim] Confirmatio petitionis ab injuria adversariorum, tum publica contra omnes pios, hoc v. tum singulari contra prophetam, sequente v. Quam ob rem Deum nominatim appellat testem, v. 22. 21 Dilatant] id est, per ludibrium exagitant: ut Ijobi 16. 10. & Iescha. 57. 4. Vider oculus noster] videlicet malum quod exoptavimus: ἀποσιώπησις mali per euphemismum, in hoc genere loquendi frequens: ut psal. 54. 9. & 59. 11. & 118. 7. 22 Ne fileas] id est, ne quiescas; sed compares te ad faciendum iudicium: humanitus dicta, his 2. v. 25 Ne dicant] amplius, ut dixisse leguntur suprà v. 21. 27 Cantabunt] Conclusio a rebus consequentibus; nimirum læticia Ecclesiæ, gloria Dei, & prædicatione ejus: in qua duo genera recensentur, laus bonorum omnium, hoc v. & privata Davidis, v. sequente. Iustitia mea] id est, assertio quam feceris, iustæ causæ meæ.

PSALMUS XXXVI.

David regnum populi Dei aditurus, Deum celebrat a beneficentissima administratione ejus erga impios & contumaces, erga res omnes creatas, & erga ecclesiam suam: deinde precatur Deum pro salute & prosperitate populi Dei & suæ.

I MAGI-

MAGISTRO symphonix: "Ode" servi Jehove, Davidis.

"Dictum defectionis ad improbum," "in intimo cordis mei est; coram cuius oculis non est pavor Dei,

Quum" abblanditur ei in oculis ejus; "sibi inveniendam esse iniquitatem suam," quæ odio habenda esset.

Verba oris ejus^b vana & dolosa sunt: "desinit erudi-

^a Heb. in me-
dio.

^b Heb. vani-
tatis & doli.

read benefaciendum.

Vanitatem cogitat in cubili suo, insistit viæ "non bonæ: "malum non spernit.

"Jehova, "in cœlis est benignitas tua; fides tua usque ad superiores nubes:

Justitia tua instar montium "maximorum; judicia tua instar abyssi magnæ: homines & jumenta conservas, Jehova.

^c Heb. Dei
fortis: vide
Gen. 30. 8.

Quam pretiosa est benignitas tua, Deus; cum filii hominum "ad umbram alarum tuarum sese recipiunt.

"Uberrimè explentur pinguedine domus tuæ, & de torrente deliciarum tuarum bibendum das eis.

"Quandoquidem penes te est "fons vite, "in luce tua "fruamur luce.

^d Heb. vide-
amus lucē:
synecdoche
frequens, ut
psalm. 34. 13.

Protende benignitatem tuam erga cognoscentes te, & justitiam tuam erga rectos "animo.

^e Heb. cor-
de.

"Ne aggrediatur me pes "superbi, & manus improborum, ne inducat me ad aberrandum eò:

^f Heb. Viri
superbiæ.

"Ubi cadunt operarii iniquitatis, ita impulsus ut non possint surgere.

ANNOTATIO.

1 Ode] Ode est generis mixti, *ἑπαινετικὴ καὶ ὑποτακτικὴ*, constans duabus partibus; laudatione Dei, usque ad vers. 10, & precatatione, a vers. 10. ad finem usque. *Servi Jehove* id est, in vocatione & administratione regi Deo servituri; ac proinde fidem & misericordiam ejus implorantis, ut regnum sanctè administrare posset; vide sup. in psal. 18. 1. 2 Dictum] prior pars psalmi laudativa, tria laudationis argumenta continet: primum est ab æquanimi- tate, diuturnâ- que patientia & beneficentia Dei erga impios, a 2. vers. ad 6. usque; secundum, a continuatione beneficæ administra- tionis ejus in rebus omnibus creatis, vers. 6. & 7. tertium, a singularibus illius beneficiis erga ecclesiam, vers. 8. & 9. Beneficentia autem Dei erga impios amplificatur a contumaciissima illorum rebellionē; primum factis atque cona- tibus, vers. 3. deinde verbis, vers. 4. & postremò consiliis & cogitationibus, vers. 5. quæ omnia ex uno tanquam gene- re derivantur, nimirum vacuitate a timore Dei, quæ ideò proleptice ponitur vers. 2. *Dictum defectionis* id est, quod a defectione semel incepta video animum improbi indies magis ac magis sollicitari ad novas defectiones & scelera, id animum meo insidet. Videtur enim David ab exemplo Schaulis, quæ spiritus malus quotidie in nova scelera cōspirat, impiorū conditionem describere: vide 1. Chronic. 10. 13. *In intimo cordis* id est, me afficit gravissimè, & animum meum tanquam gladius transverberat. 3 *Abblanditur ei* id est, blandè atque indulgenter optata illi subministrat. *Sibi inveniendam esse* id est, omnibus modis videndum esse atque procurandum, ut nefariè adipi- scatur nefaria desyderia sua: quas artes Schaul adversus Davidem adhibuisse legitur, 1. Schem. inde a 18. cap. *Quæ odio habenda esset* id est, quam odisset, si sciret, omnesque boni odisse debent. 4 *Desinit erudire* id est, a bono abstinens, nihil docet nisi malefacta: *μελέω*, ut sequente v. 5 *Non bonæ* id est, ut quamq; vider pessimam, pergit in ea. *Malum non spernit* id est, nihil mali omittit quin faciat illud; sed studiosissimè amplectitur. 6 *Jehova*] Secundum argumentum laudationis, ut observatum est in vers. 2. per apostrophē ad Deum. *In cælis* id est summa, profundissima, adeoq; infinita sunt benignitas, veritas, justitia judiciorū tua; quæ amplitudo metaphoricis comparationibus exponitur ad humanū sensum accommodis. 8 *Quam pretiosa*] tertium argumētum laudatio- nis, ut observatum est vers. 2. per exclamationem ex admiratione profectam, cujus subjectio habetur sequente vers. *Ad umbram alarum*] ut suprà 17. 8. 9 *Uberrimè*] id est omnem victum, necessitatem, & amenitatem cum præ- sentis, tum venturæ vitæ subministras credentibus in te: allegoria. 10 *Quandoquidem*] altera pars psalmi, pre- catio; tum publica pro toto regno & ecclesia Christi, 2. vers. tum privata pro Davide in administratione regni sui Deo servire cogitantis 2. ultimis: publicæ autem precatationis tria sunt postulata, lucis, benignitatis, & justitiæ. *Fons vite*] id est, inexhausta plenitudo atque perfectio, qua fideles perfundis pro demento voluntatis tuæ: sic perma- ner in allegoria vers. 10. ad precatationem transiens. *In luce tuā fruamur*] id est, gloriosis & illustribus bonis tuis, vel præsentē & futura prosperitate, cujus causas & antecedentia petit, sequente versu; nimirum misericordiam Dei, & justitiam ex misericordia collatam. 12 *Ne aggrediatur me*] precatio singularis, ut diximus vers. 10. quæ ita de- precatur malum, ut ex contrario intelligatur optare constantiam in bono. 13 *Ubi cadunt*] id est, in eam infaniam, de qua vers. 2. & sequentibus; ac proinde in funestum & sempiternum exitium.

David pios a maleficorum invidentia ad fidem & securitatem in Deo revocans, elegantissimis promissionibus utrorumque statum per comparisonem explicat; illorum infaustam vitam & mortem, horum verò felicem esse ostendens providentia & administratione Dei etiā in mediis calamitatibus: quamobrem pios hortatur ad fugiendum malum, colendum bonum, & amplectendas fide promissiones de ipsorum bono & improborum exitio.

1

DE Davidis. "Ne accendaris ira propter maleficos; ne inideas facientibus iniquitatem:

2

Nam sicut fœnum citò succidentur, & sicut viriditas teneræ herbæ decident.

3

"Confide in Jehova & fac bonum: inhabita terram, & pascere fide:

a Heb. cordis.

4

"Et oblecta te in Jehova, qui dabit tibi petitiones animi tui.

5

"Devolve super Jehovam viam tuā, & confide in eo; nā ipse efficiet;

6

Proferens tanquam lucē justitiam tuam, & jus tuū tanquā meridiē.

b Heb. file.

7

"Acquiesce Jehovæ, & continenter expecta eum: ne accendaris ira propter prosperantem via sua, propter virum efficientem cogitata.

8

Abstiste ab ira, & derelinque æstuantem iram; ne accendaris ira, saltem ad malefaciendum.

9

"Nam malefici excidentur; dum expectantes Jehovam, ipsi hæreditariò possidebunt terram:

10

Et adhuc paululum, planè non erit improbus: quòd si consideraveris locum ejus; non extabit:

11

Manfueti verò hæreditariò possidebunt terram, & oblectabunt se in multitudine pacis.

12

"Cogitante improbo contra justum, & frendente adversus eum dentibus suis,

13

Dominus ridet eum; quia videt advenire diem suum.

c Heb. aperuerint, vel solverint.

14

"Gladium eduxerint improbi, & tetenderint arcū suum; ad deiciendum pauperem & egentem, ad mactandum rectos viā:

15

Gladius eorum intrabit in cor eorum, & arcus eorū confringentur.

16

"Bonum est parū cuiq; justo, plus quàm copia sua improbis multis.

17

Nā brachia improborū confringuntur: sustinet autē justos Jehova.

18

"Agnoscat Jehova tempora integrorum; adeò ut possessio eorum in seculum futura sit.

19

Non erubescant tempore malo, sed diebus famis saturentur:

d Heb. pretiosum agnoscunt.

20

"Dum improbi pereunt & inimici Jehovæ, ut quæ pretiosa sunt in agnis: ut hæc consumuntur ipso fumo, consumuntur isti.

21

"Mutuò accipit improbus, sed non potest reddere: justus verò gratiam facit & donat:

22

"Quia benedicti ab illo, hæreditariò possident terram: maledicti verò ab illo excinduntur.

23

"A Jehova gressus viri statuuntur, cujus delectatur viā.

24 Cūm

- 24 Cum cadit, non dejicitur; quia Jehova sustentat manum ejus.
 25 Puer fui, etiam consenui; neque vidi justum ita derelictum, ut semen ejus quæreretur panem.
 26 Toto die gratiam facit & mutuatur, tamen semen ejus in benedictione est.
 27 Recede a malo, & fac bonum: sic habita in seculum:
 28 Nam Jehova amat jus, neque derelinquit quos benevolentia prosequitur. in seculum conservantur: semen verò improborum excinditur.
 29 Justi hereditario possidebunt terram, & habitabunt in æternum super eam.
 30 Justi cujus os meditatur sapientiam, & cujus lingua loquitur jus,
 31 In cujus animo est lex Dei sui, nullus gressuum ejus labascit.
 32 Speculante improbo adversus justum, & quærente morte illum afficere,
 33 Jehova non derelinquit illum in manu istius; neque finit eum condemnari, cum judicatur.
 34 Attende ad Jehovam, & observa viam ejus: tum extollet te ad hereditario possidendum terram, excidium improborum videbis.
 35 Vidi Improbum magna vi erumpentem; & sese explicantem, tanquam arbor indigena virens;
 36 Deinde præterit, & ecce non erat amplius: nam quæsi eum, sed non inventus est.
 37 Observa integrum, & aspice rectum; finem istius viri esse pacem:
 38 Defectores verò perdi pariter, finem improborum excindi;
 39 Nam salus justorum a Jehova est, robur eorum est tempore angustie.
 40 Et adjuvat eos Jehova, ac liberat eos: liberat eos ab improbis ac servat eos, quia recipiunt se ad ipsum.

e Heb. excindi.
 f Heb. violentum, & seledudantem.

ANNOTATIO.

1 Ode Davidis] Ode est didascalica alternis ferè versibus alphabeticum literarum ordinem continens. Constat autem ex tribus partibus: propositione officii nostri, inde a v. 1. usque ad 7. confirmatione sive exornatione propositionis, a v. 7. usque ad 27. postremò conclusionem hortatoriam ad officium nostrum & certam fiduciam promissionum Dei, ad finem usque. Propositionis membra sunt duo, interdictum adjuncta comminatione, v. 1. & 2. & mandatum cum promissione usque ad v. 7. Ne accendaris ira] id est, ne indigne feras prosperitatem illorum præsentem. 2 Non si fere interdicto superiori respondens, cujus partes sunt duæ: una, ut animum & cogitationes avertendo a contumacitate oculorum, sola fide respiciamus in Deum, cujus fructus hoc v. & tribus sequentibus exponuntur; altera, ut acquiescamus cum silentio voluntati Dei, in principio vers. 7. Fac bonum] primus fructus fidei, bene instituta vita & conformata voluntati divinæ; cujus vitæ modus est ut pascamur fide; adjunctum verò, promissio Dei ad præsentem vitam & habitationem terræ sanctæ pertinet, quæ fuerunt olim symbola celestis vitæ & hereditatis: ut pietas promissionem habet vitæ præsentis ac futuræ, 1. Timoth. 4. 8. Pascere fide] id est, ex fide vive; non ex rebus præsentibus vitam quærens, ut improbi faciunt, ut Chabakuk 2. 4. 4 Et oblecta] secundus fructus fidei, oblectatio fidei in Deo solo acquiescens, 5 De solve super Jehovam] id est te, vitam tuam, & totas rationes tuas illius fidei committere. Ità summam comprehendit quæcunque ad fidem pertinent. Nam ipse efficit] quæcunque facto opus fuerint: summa promissionum quas fides percipit, sequente vers. per similitudinem illustrata. 7 Acquiesce Jehova] secunda pars psalmi, confirmatio sive exornatio superiorum documentorum; ad quam transitur brevi repetitione illorum, in verso ordine. nam fidei & spei doctrina, priore loco; dehortatio verò posteriore ponitur, hoc vers. & exegerit amplius, sequente. 9 Nam malefici] ætiologia documentorum: primus confirmationis locus ab eventis, quæ per antithesin inter se comparantur; nimirum exitio improborum, vers. 10. & bonorum conservatione, vers. 11. quæ hinc proleptice posita sunt. 10 Non extrahit] prout ipse ab experientia sua confirmat, infra v. 36. 11 In multitudine pacis] post molestias ab improbis perceptas atque superatas, ut sequentia explicant. 12 Contemne improbo] secundus confirmationis locus a providentia & sapientissima administratione Dei, quia dum tolerat improbum, ridere tamen dicitur, sequente vers. & dum vult, judicium perficit, aliis vers. 13 Diem suum] quo placet Deo improbos gladio ipsorum jugulare, & servare probos, ut duo sequentes vers. ostendunt. 16 Bonum est parum] Tertius confirmationis locus a constitutione præsentis animi & conscientie utrorumque: nam per comminationem ostendit David, non posse tam parvum esse justum quin animo possideat omnia; quia ipsi adest majestas, cura, p-milla, efficacitas, & benedictio Dei, j. v. sequentibus: contra verò improbis nihil tantopere superesse, ut ipsorum ani-

mi possint in eo cōquiescere. *Improbis multis* id est, plus percipit boni just⁹ unicuique, quàm omnes simul improbi ex cunctis suis facultatib⁹. 17 *Brachia* id est omnes illorū facultates, in quibus suū robur putant cōsistere. *Sufficit* id est, quantūvis infirmos & tenues conservat. 18 *Agnoscit* ut sup. 1. 6. *Tempora* sive secunda, sive adversa: omni rationem habet, sequente ψ. 20 *Dum* id est, dum contabescunt fame & emaciantur, ut liquefit infumatum re- nellorum agnorum pingue, licet non fuerit propius ad ignem admotum: similitudo elegans. Est autem hic & duo- bus sequentibus ψ. explicatio ejus quod dixerat ψ. 18. ab exemplo famis: quod per æquē ad alias omnes calamitates ex analogia accommodandum est. 21 *Mutuo accipit* ad levandam famem. 22 *Quia benedixit* *aitiologia* *aitiologia* istius loci a benedictione Dei, ut observatum est in ψ. 16. 23 *A Jehova* exegesis prioris membri quod in superio- re ætiologia ponitur, a benevolentia & beneficentia Dei; qui etiā labentes ex infirmitate suos gratiorē sustinet, 2. ψ. 24 *Non deicitur* ita ut dejectus maneat, 2. Corinth. 4. 9. ut improbi contrā in perpetuū dicuntur dejecti, Jecher. k. 32. 4. 25 *Puer fur* quartus confirmationis locus ab exēplo & experientia, quasi dicat, ex quo tempore vivo, nō ani- madverti Dei flagella in viris bonis permanere adeo ut ad posteros ulque deriventur; sed observavi semper esse tem- porarias castigationes ejus: huic negationi subjicitur contraria affirmatio sequente vers. vide psal. 72. 4. 27 *Rece- de a malo* Conclusio hortatoria ad obedientiam & fidem: obedientiæ ascribuntur duo capita respicientiæ: mortifi- catio veteris hominis, & excitatio novi in justitia & sanctitate vera: fidei verò ascribitur promissio, fidelem virum jam jam velut in præsentis & perpetuæ vitæ ac hæreditatis possessionem mittens; cujus propositionis exornatio argi- confirmatio usque ad finem ostenditur. *Habita in seculum* vide Gen. 20. 7. 28 *Nam Jehova* Confirmatio bimembris, respiciens ad duo superiora capita respicientiæ, a consilio & ordinatione judiciorum Dei: nam (inquit) bonis benè est a Deo, & malis pessimè. 29 *Iusti hæreditarii* exornatio proximè præcedentis confirmationis: in qua primum bonorum status exponitur; vsque ad vers. 35. deinde verò improborum, usque ad 38. quæ duo capita summam & per anacephaleosin repetita ψ. 38. & 39. concluduntur a prædicatione salutis & beneficentiæ Dei. *In æternum* id est, non tam præsentis symboli ratione, quàm æternæ vitæ: etsi quod ad vitam præsentem attinet, se- quentia docent justum & permanens beneficium Dei, ψ. 30. & 31. & ab omnibus offensis conservatum iri, vers. 32. & 33. 31 *Labascit* id est stat firmus: metaphora. 32 *Speculante* amplificatio ab improborum studio adver- sante bonorum felicitati, ut observatum est in ψ. 29. 33 *Neque sinit eum condemnari* id est, iustitice liberat ad confirmandam veritatem suam, & probandam innocentiam illius, cum opus est. 34 *Attende ad Jehovam* hortatio ad justum, *metabasis* sive transitiva ad alterum confirmationis membrum de improborum statu, ut dictum est suprà vers. 29. 35 *Vidi improbum* Expositio allegorica status improborum. *Tanquam arbor* id est, natura arbor sive voluntaria, quam sponte producit tellus: nam hoc genus arborum esse valentius eo quod arte vel cultura provenit, ipsa natura docet. 37 *Observa integrum* *ἀνακεφαλαιώσας*, ut observatum est suprà ψ. 29. 39 *Nam salus* *aitiologia* superioris demonstrationis *ἀνακεφαλαιώσας*: nam causam quidem felicitatis bonorum explicat, salu- tem, opem, & liberationem a Deo; sed infelicitatis quæ improbos manet, narrationem retinet, quæ a contrario fa- cile colligitur.

PSALMUS XXXVIII.

David ex divina voluntate pressus malo gravissimo, peccata sua confitetur; de infirmitate animi & corporis sui, desolatione ab amicis & inimicorum improbitate conqueritur: quibus omnis, ad Deum se convertit, & repetitis summatim causis opem Dei implorat ac salutē petit.

1^a PSALMUS Davidis ad recordandum.

2^a "Jehova, ne in fervente ira tua arguas me; aut in æstu iræ tuæ castiges me.

*a Heb. demit-
sæ sunt.*

3^a "Nam" sagittæ tuæ "altè infixæ sunt in me, & de- misisti super me manum tuam.

4^a Non est integritas in carne mea, propter detesta- tionem tuam: non est pax in ossibus meis propter peccatum meum.

*b Heb. gra-
ves sunt præ
me.*

5^a Nam "iniquitates meæ" transcendunt caput meum; ut onus "gra- ve, graviores sunt quàm perferre queam.

6^a "Putruerunt, contabuerunt livores mei; propter stultitiam meam.

7^a Distorqueor, incurvor pervalde; toto die atratus pergo:

8^a Quia ilia mea plena sunt vilitate, adeo ut non sit ulla integritas in carne mea.

*c Heb. usq;
valdè.
d Heb. cor-
dis.*

9^a Debilitatus & attrit⁹ sum "pervaldè, rugio præ fremitu" animi mei.

10^a "Domine, coram te totum desyderium meum est; & suspirium me- um a te non est absconditum.

11ª Cor meum palpitāt, derelinquit me virtus mea; & lux oculorum meorum, "etiam ipsi non sunt penes me.

12^a "Amici mei & proximi mei" e regione plagæ meæ subsistunt, & propinqui mei elonginquo absistunt.

13ª Tendunt

- 13 Tendunt verò laqueos, qui quærunt animam meam: & qui requirunt malum meum, loquuntur æumnas, & dolos toto die meditantur:
- 14 Quos ego tanquam surdus non audio, & tanquam mutus non aperiens os suum;
- 15 Sed sum tanquam is qui non audit, & in cuius ore non sunt argumenta:
- 16 Quia te Jehova expecto; ut tu exaudias, domine Deus mi:
- 17 Quia dico, videndum ut non latentur de me; nutante pede meo, contra me magnificent se;
- 18 Si ego ad claudicationem comparatus fuero, & dolor meus fuerit coram me jugiter.
- 19 Quandoquidem iniquitatem meam indico, sollicitus sum de peccato meo:
- 20 Inimici autem mei vivi roborantur, & multiplicantur qui oderunt me: falsis de causis,
- 21 Et reddentes malum pro bono, adversantur mihi; eò quòd sector bonum;
- 22 Ne derelinquas me, Jehova: Deus mi, ne longè absis a me.
- 23 Festina ad auxilium meum, domine salus mea.

Heb. falsitatis, ut sup. 35. 19.

ANNOTATIO.

1. Psalmus Davidis] Psalmus est ψαλμός, exordio, narratione, & conclusione constans. Ad recordandum] id est, memoriam statuentem mali sui, & liberationis acceptæ a Deo. quod genus Psalmorum docendi causa vocare possunt ἀπομνημονευματικόν. 2. Jehova] exordium sive petitio ex abrupto, quo iram Dei & flagella deprecatur David. 3. Nam] ἐπιτολογία petitionis, sive narratio tribus partibus constans: prima est persona Dei, de calamitatibus quas ipse infligit, usque ad vers. 10. secunda, a persona sua, explicatio infirmitatis suæ, vers. 10. & 11. tertia, a persona circumstantium, inde usque ad vers. 19. Sagitta tuæ] id est, plagæ: metaphora. Est autem hoc & sequente vers. gradatio apprimè necessaria: qua David a flagellis (quorum asperitatem sentiebat) assurgit ad sensum iræ & detestationis Dei: inde verò devenit ad detestationis causam, nimirum peccatum suum. 5. Iniquitates meæ] id est, peccata & eorum poenæ: synecdoche: nam hic exornatio est querimoniarum, qua usus est proximè præcedente vers. Transcendunt caput meum] id est, tanquam exundantes aquæ demergunt me: metaphora ab aquis: ut psal. 42. 8. & 88. 17. & 124. 4. & 5. ut altera quæ proximè sequitur, ab oneribus translata est. 6. Putraverunt] Singularis explicatio plagarum de quibus supra in genere exposulaverat. Credibile est autem fuisse gravissimum aliquem dolorem, acutissimum, multiplicem, & diuturnum: et si quod genus fuerit mali, non meminimus in scriptura legere: nisi forte hæc quispiam allegoricè malit accipere. 10. Domine] alter narrationis locus de affectione sua, cujus testem appellat Deum. 11. Etiam ipsi non] id est, videntur jamjam me deficere gravitate mali. 12. Amici mei] tertius narrationis locus, de ratione qua circumstantes erga ipsum utebantur, sive amici, hoc vers. sive inimici, sequente vers. Jobi 19. 13. AÆumnas] quibus amplius afficiant me. 14. Quos ego] id est, dissimulo & fero patienter, ut fidelem decet, vers. 16. 16. Quia te Jehova] ἐπιτολογία silentii, primum a fide sua in Deum, hoc vers. deinde ab improbitate adversariorum, duobus vers. sequentibus. 17. Quia dico] secunda causa silentii: quasi dicat, mihi cum Deo res est in istis calamitatibus; non autem cum istis canibus & porcis: apud quos si quid dicerem, omnia in ludibrium verterent: & si quid secus quàm opto paterer malumque meum continuaretur, ipsum Dei nomen in malo meo blasphemarent. 18. Si ego] hoc est, si non desineret malum: exegesis metaphoræ qua modò usus est, nutante pede meo. 19. Quandoquidem] Conclusio petitoria, cujus partes sunt duæ: causarum, tribus vers. & postulatorum, duobus ultimis. causæ ponuntur duæ: una a persona sua, quòd se ipsum sistit coram Deo, & peccatum suum ex animo confitetur ad glorificandum Deum: altera, a persona inimicorum, injusto odio & immeritis maleficiis Davidem prosequentium, duobus sequentibus. 22. Ne derelinquas me] Postulatum duplex, deprecationis, hoc vers. & precationis oppositæ, vers. ultimo.

David explicato consilio bene & patienter transigende vitæ suæ, agnoscit se repente oppressum ab instituto aberrasse & obmurmurasse Deo: ita se ipsum corrigens deprecatur peccata & supplicia sua, & misericordiam in præsentie calamitate sibi exhiberi postulat.

I **M** A G I S T R O symphonix Jeduthuni; psalmus Davidis.

2 "Dixeram; observabo vias meas, ne peccem lingua mea: servabo circa os meum capistrum, tantisper dum improbus erit coram me.

a Heb. taciturnitate.

3 Obmutueram taciturnus, filebam etiam a bono; cum dolor meus incrudesceret.

b Heb. corde meo in medio mei.

4 "Incalescente verò animo meo in me, in meditatione mea exardescite igne; locutus sum lingua mea, dicens,

5 "Fac ut experiar, Jehova, finem meum: nam mensura dierum meorum, quid est? experiar quàm durabilis sum.

c Heb. palmarum.

6 Ecce, palmares disposuisti dies meos, & tempus meum ut nihil est coram te: profectò omnimoda vanitas omnis homo est, quantumvis constitutus. Sela.

7 Profectò per imaginem præterit quisque, profectò in vanum perstreunt: congregat quispiam, sed nescit quis recepturus sit ea.

8 "Sed jam quid expecto domine? spes mea in te est.

d Heb. probro stulti ne ponas.

9 "Ab omnibus defectionibus meis eripe me, probro stultis ne exponas me.

10 "Obmutesco, non aperio os meum; quia tu fecisti.

11 "Remove a me plagam tuam, a conflictu manus tuæ ego deficio.

e Heb. desiderabile ejus.

12 "Cum in reprehensionibus pro iniquitate castigares quempiam, dissolveres sicut tineam quod inest ei desiderabile: profectò vanitas est omnis homo. Sela.

13 "Audi orationem meam, Jehova, & clamorem meum; aurem adverte ad lacrymas meas, ne surdum agas: quia peregrinus sum coram te, inquilinus ut omnes majores mei.

14 "Desiste a me, ut recreem me; cum nondum ab eo, ut non amplius adsim.

ANNOTATIO.

1 Jeduthuni] id est, genti Jeduthunis & illius classi: vide 1. Chronic. 25. 3. Psalmus Davidis] Psalmus est à David movematus, ut præcedens, generis iuxta, cuius partes sunt duæ; una est narratio loco exordii, a vers. 2. ad 5. altera precatio, ad finem usque. Videtur autem hic psalmus ex contextu & argumento de eo tempore scriptus esse, quo David in summas angustias conjuratione Abschalomi conjectus est. 2 Dixeram] narratio continens primum explicationem animi & consilii sui, vers. 2. deinde vitæ suæ cum proposito antea conformata, vers. 3. postremò prætermissionem & aberrationem a proposito præ gravitate mali, vers. 4. Vias meas] id est, vitam totam. Capistrum] metaphora a jumentis ferocioribus. Tantisper] quotiescunque Deo videbitur improborum operâ me exercere. 3 Filebam etiam a bono] id est, ne bonæ quidem & justæ defensionis meæ recordabar apud illos; sed misa faciebam omnia & patienter perferebam: vide exemplum 2. Schem. 16. 5. & sequentibus. Cum dolor meus] id est, mea calamitas ingrueretur novis accedentibus malis. 4 Incalescente] id est, cum me tenet obrui malorum

tam magnitudine: quorum causa animus meus cum gravissimo astu conflictatus est, & vehementissime perturbatus: prout demonstravit cum Tziba adveniens herum Mephiboschetum falso accusavit appetiti regni, 2. Schem. 16: 1. *Locutus sum* vitæ præsentis tædio. *Dicens* Petitionis quæ sequentibus vers. continetur, partes sunt duæ: una, immodesta ex animi perturbatione nascens, quæ exoptat mortem præsentem, tribus vers. altera, correctio qua veluti respiciens se committit Deo, inde a vers. 8. ad finem usque. 5 *Fac ut experiar* id est, moriar: periphrasis mortis pathetica, ad tædium vitæ ostendendum. *Nam mensura* ætiologia petitionis, quæ sequentibus versibus exponitur. 6 *Palmares* id est, non longiores quàm sit hominis palmus: hyperbolica metaphora, quam sequentia verba per gradationem explicant. Est autem hic prior locus exegeseos a quantitate vitæ; posterior locus, a qualitate & consequentibus ejus, traditur sequente versu. *Professus* ἐπιφώνημα generalem vitæ nostræ constitutionem explicans, ab exemplo Davidis. *Quantum vis constitutus* id est, firmus & fixus in hac vita: prout David superatis undique hostibus in celebri & potente regno esse videbatur, cum orta est ista conjuratio. 7 *Per imaginem* id est, species est evanida: vide 1. Corinth. 7. 31. & infra 73. 20. *Per strepum* homines studio rerum hujus vitæ traducti. quasi dicat, laboravi, cucurri, & sudavi frustra, & regnum opesque tantas comparavi: sic expostulat, quia Absalomum videbat furere, & Mephiboschetum credebatur conaturum; ac proinde incertus erat utrum successorem esset habiturus, an alium quemquam. 8 *Sed jam* altera pars petitionis, ad quam transitur correctione. quasi dicat, heu mihi, quid dico: quid mortem expeto? tempus est, ut animum meum avocem ab istis carnalibus cogitationibus, & me per fidem & spem veram committam domino: hinc sequitur alter petitionis locus a vers. 9. ad finem. 9 *Ab omnibus deflectionibus* petitio respicientis prophetæ, duo membra continens: unum est deprecatio de liberatione a peccatis & eorum poenis, usque ad vers. 13. alterum de impetranda gratia & instauratione sui, tribus reliquis. *Stultus* vide psal. 14. 1. 10 *Obmutescō* id est, agnosco te justum autorem hujus castigationis meæ, & judiciis tuis acquiesco: confessio. 11 *Remove* deprecatio optimè subiecta confessioni, qua copiosius exponitur quod suprà petierat vers. 9. *A confectu* ætiologia deprecationis ab imbecillitate sua. 12 *Cum* amplificatio ætiologia a communi hominum sorte, quorum nullus, si cum gravitate judicii divini seipsum comparabit, eam firmitatem habet qua perferre possit, sed contrā est inanissimus: vide de hoc argumento in Ijobo multa. *Pro iniquitate* id est, prout peccato fuerit meritis. *Dissolvetes sicut tinea* quæ solo tactu teritur, ut Ijobi 4. 19. *Vanitas* ἐπιφώνημα, ut suprà vers. 6. sed diverso argumento: hic enim ostendit psaltes non posse ab homine (adeo vanus est) unicum Dei judicium tolerari. 13 *And* secundum membrum petitionis, ut observatum est suprà in vers. 9. *Quia peregrinus sum* id est, quandoquidem (prout est fors communis omnium mortalium) non possum diu in præsentē vita consistere, & peregrinari a te; ac proinde tibi misericordiam exercendi erga miserum peregrinum oblata est occasio: sic 2. Chronic. 29. 15. & psal. 119. 18. sic accipiendum esse ostendit finis versus sequentis. 14 *Desiste a me* gratia & diutius affligendo. *Cum nondum ab eo* id est, antequam moriar, in vitam hanc nunquam reversurus: sic Ijobi 10. 20. & sequentibus.

PSALMUS XL.

David ab antea a experientia privata & publica, a fœdere gratuito Dei, & a studio obsequio suo se ipsum in fide confirmandi, gratiam & liberationem a Deo petit, improborum ruinam, bonorumq; consolationem ad gloriam Dei.

1 **M**AGISTRO symphonix, Davidis psalmus.

2 "Constanter expectavi Jehovam, qui inclinans ad me audit divit vociferationem meam.

a Heb. expectando expectavi.

3 Et educens me^b elacum tumultuoso, e luto cœnofo; statuit super pedes meos, firmavit gressus meos:

b Heb. elacum tumultus, & e luto cœni.

4 Denique indidit ori meo canticum novum, laudationē Deo nostro: videntes multi reverebuntur, & confident in Jehova.

5 "Beatus est vir ille, qui ponit^c in Jehova fiduciam suam; neque respicit ad superbos aut declinantes ad mendacium.

c Heb. Jehovam fiduciam suam.

6 Multa præstas tu Jehova, Deus mi, mirabilia tua & cogitationes tuas erga nos: non possunt dispositē recenseri apud te; si indicare velim & eloqui, numerosiora sunt^d quàm ut enarremus.

d Heb. nō est recensere. e Heb. præc-narrando.

7 "Sacrificio & munere non delectatus, aures perfodisti mihi: holocaustum & oblationem pro peccato non petens:

f Heb. peccatum, ut Levit. 4. 3.

8 "Tum dixi, ecce venio: in volumine libri scriptum est de me.

g Heb. in medio viscerum meorum.

9 "Facere voluntatem tuam, Deus mi, delector: & lex tua est^h in visceribus meis.

10 Prædico justitiam in congregatione multa: ecce labia mea non cohibeo; Jehova, tu nosti.

h Heb. in medio cordis mei.

11 Justitiam tuam non tegoⁱ in animo meo; fidem tuā & salutem tuā dico: non celo benignitatem tuā & veritatē tuā congregationi multæ.

12 "Tu Jehova, ne cohibeas miserationes tuas a me: benignitas tua & veritas tua jugiter custodiant me.

*i Heb. usque
ad non esse
numerum.
& Heb. cor.*

13 Nam circumdantia invadunt me mala: innumerabilia: assequuntur me iniquitates mee, adeo ut nequeam dispicere, numerosiores sunt capillis capitis mei, animus etiam meus derelinquit me.

14 "Velis Jehova, eripere me, Jehova, ad auxilium meum festina.

15 "Pudefiant & rubore perfundantur pariter quærentes animam meam ad perdendum eam: agantur retrorsum & ignominia afficiantur, qui delectantur malo meo.

16 Desolentur pro mercede pudoris sui, qui dicunt de me, euge, euge.

17 Gaudeant & lætentur in te omnes quærentes te, ac dicant jugiter, magnificetur Jehova, amantes salutis tuæ.

18 "Cum ego sim pauper & egens, dominus cogitet de me: auxilium meum & liberator meus es, Deus mi ne tardes.

ANNOTATIO.

1 *Psalmus*] Psalmus est *ψαλμός*, constans ex duabus partibus: una est propositio argumentorum ex quibus in fide confirmatur ad invocandum Deum, usque ad *ψ. 12.* altera, petitio liberationis & salutis, ad finem usque. 2 *Constanter expecta*] propositio argumentationum fidem confirmantium triplex hoc loco ponitur ante petitionem: primum enim ponuntur magnifica creatoris & gubernatoris opera; tum singularia erga Davidem, tribus versibus; tum publica erga omnes pios, *ψ. 5. & 6.* Deinde proponitur fœdus Dei nobiscum in Christo redemptore nostro, *ψ. 7. & 8.* Postremo proponitur obsequium fidei, quo animi piorum velut sigillo confirmantur de fœdere ad ipsos pertinente, inde usque ad *vers. 12.* 3 *E lacu tumultuoso*] procellis & fluctibus vehementissimarum calamitatum; quæ metaphoricè cum procelloso & profundo lacu, ac tenace luto comparantur. *Statur super petram*] id est, posuit me loco firmissimo, ut qui e profundoeducti rupem concidunt in littore, tuti ab omnibus procellis. *Firma*] id est, me ex incerto & palustri soloeductum in firmo collocavit: duplex membrorum antithesis. 4 *Canticum novum*] id est, me ex incerto & palustri soloeductum in firmo collocavit: duplex membrorum antithesis. 4 *Canticum novum Dei*, & ecclesiæ ædificatio: sic ad alteram partem hujus propositionis transitio est. 5 *Beatus*] altera pars propositionis, de publicis Dei beneficiis erga bonos; quorum indicia ponuntur tria, fides, humilitas, & veritas. 7 *Sacrificium*] *Ma-* nere] secundus locus argumentationis a fœdere Dei; cuius partes sunt, Deum habere nos acceptos sibi servos, hoc ver. & nos sistere coram illo ad serviendum ipsi, *vers. sequente.* utriusque verò partis est interpret & effector Christus: *Ma-* leaci 3. 1. & Heb. 10. 5. *Aures perfodisti mihi*] id est, me servum tuum acceptum habens in perpetuum, ad obedientiam comparasti atque obsecrasti; ut olim servi auri fibula perforabatur ad januam heri sui: *Exod. 21. 6.* & sequenti. Hæc autem de membris Christi universè dicta aliis verbis accommodantur Christo, eo quod nostrâ causâ formam accepit servi: quam ob rem apostolus Heb. 10. 5. non dicit ut de Christianis dicitur, aures perfodisti, sed corpus præstiti: vide copiosius de toto argumento hujus loci *Jescha. 1. & Jirmeja. 7.* 8 *Tum dixi*] cum servum tuum effecisti me, & aures perfodisti mihi. *In volumine libri*] id est, in lege, in qua servis ex fœdere acceptis præscribitur ut servant in seculum: *Exod. 21. 6.* 9 *Facere voluntatem*] tertia propositio argumentationum ab obsequio Davidis mente, studio sive animo, sermone, & opere: quæ omnia David de se non propter se, sed propter Christum prædicat, cujus fide sanctificantur iusti. *In visceribus meis*] id est, in animo: metonymia. 12 *Tu Jehova*] altera pars propositionis, petitio illata ex superioribus argumentorum locis: quæ eam ipsam misericordiam, benignitatem, & veritatem implorat David, quam superioribus versibus prædicaverat. Est autem hoc versu prolepsis sive propositio generalis optati, & illius *ἀντιλογία*, sequente versu; quæ duo minutatim ad finem usque exponuntur. 13 *Iniquitates mee*] id est, iniquitatis pœnæ: ut *Gen. 4. 13.* 14 *Velis*] explicatio postulati quo usus est *vers. 12.* continens tria petitionis capita: unum, pro liberatione supplicis, hoc versu; secundum, pro confusione improborum, duobus sequentibus; tertium, pro bonorum exhilaratione: quæ omnia spectant ad summum illum finem, ut magnificetur Deus, *vers. 17.* 15 *Pudefiant*] vide supra *psal. 28. 4. & 35. 4.* 16 *Pudoris sui*] id est, vitæ pudendæ suæ. *Qui dicunt de me*] id est, lætantur de malo meo. 18 *Cum ego*] Conclusio petitionis, a misera conditione suâ, & officio Dei.

PSALMUS XLI.

David in rebus propè desperatis beatitatem eorum prædicat, qui misericordiam de afflictione capiunt; se in afflictione confugientem ad Deum iniquissimè a multis tractatum exposulat, & liberationem a Deo petit pro defungenda sua administratione, confirmanda fide, & celebrando Deo.

1 MAGI-

Psalmus XLI.

121

AGISTRO symphoniæ, psalmus Davidis.

"Beatus qui attendit ad attenuatum; *dicens*, tempore mali liberabit eum Jehova:

Jehova servabit eum & vitæ restituet eum, beatus reddetur in terra; item, ne tradas eum ^adesyderio inimicorum ejus:

^a Heb. animæ, ut psal. 27.12.

Jehova "sustinet eum, *qui decumbit* in "sponda languoris: "totum cubatum ejus "ex morbo ejus mutato.

"Me dicente, Jehova, gratiam fac mihi, "sana animam meam; quia peccavi tibi:

"Inimici mei dicebant malum de me; quando morietur, & perierit nomen ejus?

"Quod si quis veniebat ut inviseret, mendacium loquebatur ^banimus ejus, "congregabat iniquitatem sibi: egressus foras, eloquebatur.

^b Heb. cor.

Simul contra me mussitabant omnes osiores mei; contra me cogitabant quod *esset* malo mihi, *dicentes*:

Res nequissima tenaciter inhæret ei, & qui decumbit "non amplius exurget.

^c Heb. non addet exurgere.

Etiā ^d"vir colens pacem mecum, in quo confidebam, comedens cibum meum, "sustulit adversum me calcem.

^d Heb. vir pacis meæ.

"At tu Jehova, gratiam fac mihi, & exuscita me; "ut rependam illis.

"Ut hac re experiar "quod delectaris me, "cū non clanger inimicus meus de me;

"Sed ego *clangam*, cū in integritate mea sustentabis me; & restitues me coram te in seculum, *dicens*;

Benedictus Jehova Deus Israël, a seculo usque in seculum, amen, iterum amen.

ANNO TATIO.

¹ Psalmus Davidis] Psalmus est generis mixti, *ἐκτικὸς καὶ ὑπομετικὸς*, constans ex partibus tribus; exordio, a versu 2. ad 5. propositione sive narratione, a versu 5. ad 11. & petitione, reliquis versibus. Et si autem hic psalmus non incommodè ex verborum proprietate ad tempus alicujus in valetudinis referri potest, de qua nos aliquid in scriptura legimus non meminimus: videtur tamen potius allegoricè David descripsisse ægritudinem animi sui, qua affectus est cum adventaret Abschalom ipsum de regno depulsurus. ² Beatus] Exordium in γινώσκω, id est, a sententia gratiæ quæ ostendit Psaltes beatos esse misericordes, & eorum officium duobus modis explicat: unus est misericors prædicatio promissionis divinæ erga afflictos, versu 2. & parte versus tertii: alter, oratio pro illis coram Deo, reliqua partem versus 3. & versu 4. ⁴ Sustinet] id est, fulciat & confirmet. ⁵ Sponda languoris] id est, qui rebus adversis prostratus jacet. ⁶ Ex morbo ejus] id est, ægritudine animi, prout David exemplo suo docet, sequente versu. ⁷ Totum cubatum] apostrophe ad Deum, qua utuntur emphaticè boni ad virum attenuatum attendentes. ⁸ Me dicente] propositione, sive narratio tum ejus quod faciebat David in calamitatibus, hoc versu: tum eorum quæ adversarii contra eum faciebant, versibus sequentibus. ⁹ Sana animam meam] id est, libera me ex hac ægritudine; & peccato meo causa ægritudinis. ¹⁰ Inimici mei] altera pars narrationis, de inimicorum opratis, factis simulatis, adversis consiliis, præjudiciis, atque transfugiis, & rebellionibus, usque ad versum 11. ¹¹ Quod si quis] vide supra 35.15. ¹² Congregabat] id est, cogitabat cum animo suo, & fabricabatur. ¹³ Vir colens pacem] id est, mihi intimus & conjunctissimus, nimirum (ut verisimile est) Achitophel; sic psal. 55.14. & sequentibus. Hæc autem typicè in Davide (qui figura fuit Christi) gesta, propriè accommodantur Judæ, Joan. 13.18. ¹⁴ Sustulit adversum me calcem] id est, conatus est me proculcare & pedibus terere; ut calcitriones & refractarii equi calcibus solent perire: metaphora. vide 2. Schem. 16. & 17. ¹⁵ At tu Jehova] petitio, tertia pars psalmi: cujus summa est, ut instauretur David per gratiam Dei, quæ est unica efficiens causa instaurationis; fines verò sequentibus verbis exponuntur. ¹⁶ Ut rependam illis] id est, ut omnes de quibus antè locutus sum, pro justitia tua (cujus me constituisti administrum) remunerari possim, tuendo populum tuum & iniquos coercendo: primus petitionis finis. ¹⁷ Ut hac re experiar] secundus petitionis finis. ¹⁸ Quod delectaris me] nam turpilla ejectione Davidis e regno, in dubium vocabatur ipsius conservatio sui ipsius. ¹⁹ Quod delectaris me] nam turpilla ejectione Davidis e regno, in dubium vocabatur ipsius auctoritas & administratio, ut ipse David agnoscit 2. Schem. 15.25. & 26. ²⁰ Cum non clanger] id est, non triumphabit victor; synecdoche. ²¹ Sed ego clangam] tertius finis, prædicatio gloriæ & beneficentiæ Dei.

David exulans a populo Dei, ardentissimum studium observandi cultus Dei in ecclesia explicat: se ipsum consolatur spe: de perturbationibus animi sui, miseriarum quas perferebat gravitate, & adversariorum blasphemis conqueritur; ac postremo animum suum ad spem & fidem in Deum excitat.

1 **M**AGISTRO symphonix in posteris Korachi, "ode didascalica.

2 "Sicut cervus glocitat ad alveos aquarum, sic anima mea glocitat ad te, Deus:

3 "Sitiens est anima mea Dei, Dei fortis viventis, dicens: quando accedam, ut appaream in conspectu Dei:

^a Heb. in dicendo.

4 "Sunt mihi lachrymæ meæ cibo interdiu & noctu; dum dicitur ad me quotidie, ubi est Deus tuus?

5 Hæc recordans effundo in me animam meam: me solitum esse transire in turba, gradiri cum illis usque ad domum Dei cum voce cantus & laudationis, multitudine feriente.

^b Heb. salutes faciei ejus: ut infra vers. 12.

6 "Quid dejicis te, anima mea, & perstrepis in me? spera in Deo. nam adhuc celebraturus sum eum, & salutem omnimodam faciei ejus.

7 "Deus mi, in me anima mea dejicit se; propterea recordor tui etera Jardenis, & Chermonitarum, e monte exiguo.

8 "Ut cunque abyssus abyssum inclamet ad sonum emissariorum tuorum, omnes irrupentes fluctus tui & undæ tuæ super me transeant;

^c Heb. mecum.

9 "Interdiu mandaturus est Jehova benignitatem suam, & noctu canticum suum ad me; oratione mea ad Deum fortem vitæ meæ perstabo:

10 Dicens Deo forti petrae meæ, quare oblivisceris mei? quare attritus incedo propter oppressionem inimici?

11 "Sica invadunt ossa mea, probro afficientes me hostes mei; dum dicunt ad me quotidie, ubi est Deus tuus?

12 "Quid dejicis te, anima mea, & quid perstrepis in me? spera in Deo; nam adhuc celebraturus sum eum, omnimodam salutem faciei meæ, & Deum meum.

ANNOTATIO.

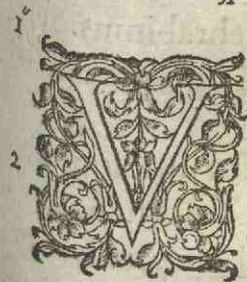
1 *Magistro symphonix* id est, Hemani filio Joëlis filii Schemuelis, 1. Chronic. 6. 33. nam hujus fuit tertia classis Musicorum in sacro ministerio, 1. Chronic. 25. 5. *Ode didascalica* ut supra 32. 1. hujus odes qua David suo exemplo certamen piorum docet, partes sunt duæ: una, qua expostulat de exilio suo & absentia ab ecclesia Dei, usque ad versum 7. altera, qua expostulat de calamitatibus quæ sibi tantoperè afflicto ab inimicis importantur: utraq; verò conclusionem habet amœbaram. 2 *Sicut cervus* propositio universalis studii quo ad Deum ferebatur David, illustrata per comparisonem cervi; qui cum omni tempore confugere ad aquas dicitur, cum anhelus est; cum maxime ineunte Autumno, quo tempore propter æstum est sitis impatientissimus: vide Aristot. lib. 6. de historia animalium cap. 29. *Glocitas* id est, exclamans accurrit: metaphorica accommodatio similitudinis. 3 *Sitiens est anima mea* prior propositio continens partes duas, querimoniam, usque ad versum 6, & consolationem adversus querimoniam, vers. 6. querimoniam autem summa est, prophetam ægre ferre quod non possit Deum accedere ex præscripto legis, Exodi 23. 17. loci amplificationis duo: unus a conviciis & probis impiorum, vers. 4. alter, a præteritorum conventuum recordatione, vers. 5. 4 *Sunt mihi lachrymæ* id est, tantum pascor lachrymis, ut psal. 80. 6. 5 *Effundo in me animam* id est, liquefio & contabesco: ut Ijobi 30. 16. 6 *Quid dejicis te* conclusio propositionis præcedentis consolatoria ad animam; cujus partes sunt reprehensio sive correctio fluctuantis animæ, & consolatio. *Eum & salutem* id est, tum celebrabo ipsum tum salutaria ipsius erga nos beneficia prædicabo: sic gloriatur David in fine, repente emergens ex superiore certamine. 7 *Deus mi* altera pars psalmi, ut observatum est supra in vers. 1. Expostulat autem David cum Deo de infirmitate animæ suæ, tribus argumentis: primum est (ut supra) ab exilio suo, hoc

hoc vers. secundum, a miseris novis indies ad exilium ipsius accedentibus, sequente versu; tertium, a contumeliosis in Deum blasphemis, versu 10. & 11. quibus singulis suar consolationes accommodatè proponuntur. *Propter* id est, quod neque usquam alibi, neque in me ipso anima mea potest conquietari: primus consolationis locus. *E terra* id est, ubicunque locorum exulare cogar in terminis Iisrahelitarum, qui hic ex ordine numerantur: ab oriente, ubi erat Jarden; ab Aquilone, quà definitur Chermone monte & Libano; & a meridie, quà montana Judæam terminant. Nam hæc cum Libano monte & Chermone comparata, in exiguis tantum collibus numerantur. 8 *Utcunque* metaphorica afflictionum descriptio ab exundante nimborum & procellarum vi. *Emissariorum* id est, canaliū, tuborum, & salientium, e quibus aquæ deorsum ruunt præcipientes. 9 *Interdum* alter consolationis locus secundo calumitatum generi respondens, a Dei fide in præstandis promissis, & ab orationibus nostris. 10 *Dicens Deo* fortissimam orationis quam professus est patres habiturum se coram Deo. *Petra mea* tuto perfugio meo, ut supra 40.3. 11 *Sica incedunt* tertius locus querimonie, ut observatum est supra in vers. 7. quasi dicat, blasphemias in Deum evomunt, & perinde faciunt ac si me gladiis confoderent: adeo indignè blasphemias perfero. 12 *Quid deiciis* Conclusio, ut supra vers. 6. *Salutem faciei meæ* id est, qui coram & re ipsa mihi autor est omnis salutis ex gratuito fœdere, quo se fore mihi Deum confirmavit: ut 2. Schem. 7.29.

PSALMUS XLIII.

David ab adversariis pressus vi & fraude, a Deo petit liberationem ex fœdere ad glorificandum eum, & in spe confirmat animum suum.

INDICA me Deus, & suscipe contentionem meam a gente non benigna; a viro dolo & iniquo libera me.

a Heb. contende contentionem meam. b Heb. doli & iniquitatis.

Nā tu es Deus roboris mei: quare rejiceres me? quare atratus continenter irē propter oppressionē inimici?

Mitte lucem tuam & veritatem tuam, ipsæ deducant me: adducant me in montē sanctitatis tuæ, & in tabernacula tua:

Ut accedens ad altare Dei, ad Deum fortem autorem lætissimæ exultationis meæ; celebrem te cithara, ô Deus, Deus mi.

c Heb. lætissimam exultationis meæ.

Quid deicis te, anima mea, & quid perstrepis in me? spera in Deo; nam adhuc celebraturus sum eum, omnimodam salutem faciei meæ, & Deum meum.

d Heb. salutes faciei meæ: ut sup. 42.6.

ANNOTATIO.

1. *Indica me* Ode est ejusdem generis & argumenti cum superiore, ac velut illius epitome: continens petitionem, vers. 1. exornationem petitionis, usque ad vers. 5. & conclusionem, vers. 5. *Non benigna* id est, maligna; quod de adversariis Schailis dici credibile est, ut sequentia verba de Schailis. 2. *Nam tu es* exornatio petitionis primum ad eundem officioque Dei: deinde a genere petitionis, quod nihil petat alienum a fœdere, hoc & sequente versu; postremo a fine, ut omnis gloria tribuatur Deo, vers. 4. 3. *Mitte lucem tuam* id est, fœderis tui documenta exhibe, dispellens tenebras miseriæ meæ, servans fidem, & reducens me in ecclesiam tuam. *Sanctitatis tuæ* id est, ubi arca residet, symbolum præsentis tuæ sanctissimæ: erat autem tunc temporis Kirjath-Jehharimis, ex quo a Pelilch-tes remissa fuerat, 1. Schem. 6.22. *Et in tabernacula tua* id est, ubicunque locorum tentorium tibi fuerit fixum: his enim temporibus duo fuerunt loca in quibus ordinarius Dei cultus conservabatur, donec templum a Schelomone extructum est: 2. Chronic. 1. unius locus fuit tabernaculo legali quod extruxerat Mosche, primum Nobis, deinde Gibbhone, 1. Schem. 2.1. & 1. Reg. 3. alter verò arca in oppido Kirjath-Jehharimorum, donec a Davide deportata est in civitatem suam, 1. Chronic. 15. & 16. Quamobrem hic tabernaculorum plurali numero mentionem facit. 5. *Quid deicis* Conclusio hortatoria, ut supra 42.12.

PSALMUS XLIIII.

Ecclesia majorū documentis fœdere Dei, & studio quo tenetur Deus amplificandæ gloriæ suæ confirmata, gravissimè expostulat cum Deo de suis calamitatibus; integritate animi & vires sue freta probat se eas perpeti pro nomine Dei: & postremo opē illius implorat pro salute sua.

MAGISTRO symphonix in posteris Korachi: ode didascalica.

O Deus, auribus nostris audivimus; majores nostri narraverunt nobis quod opus operatus sis temporibus eorum, temporibus priscis:

a Heb. anti-quitatis.

3 Te manu tua gentes expulisse, & plantasse ipsos: malo affecisse nationes, & propagasse ipsos.

4 "Non enim gladio suo hæreditariò possederunt terram, & brachium eorum non dedit salutem eis: sed dextera tua, brachiumq; tuum & lux faciei tuæ; quia eras benevolus eis.

*e Heb. salutū,
ut sup. 42. 6.*

5 "Tu ipse es rex meus, ô Deus: præcipe *Deus* omnimodæ salutis Iahakobi.

6 Perte hostes nostros cornu feriremus: per nomen tuum concutiremus insurgentes in nos:

7 Nam arcui meo non confido, aut gladio meo non servaturo me.

8 "Cum servaveris nos ab hostibus nostris, & ofores nostros pudeficeris;

9 Deum laudantes toto die, nomē tuū in seculū celebrabimus. Sela.

10 "Atqui rejecisti & ignominia affecisti nos, quòd non processeris cum exercitibus nostris.

11 Fecisti ut retrò cederemus ab hostē, & ofores nostri diripiunt sibi.

d Heb. cibi.

12 Tradidisti nos ut pecudes cibarias, & in gentes sparsisti nos.

*e Heb. pro
non opibus.*

13 "Vendidisti populū tuū pro re vili, & non auxisti rem pretiis eorū.

14 Exposuisti nos probro vicinis nostris, sannæ & ludificationi circumstantibus nos.

15 Posuisti nos parabolā in gentibus, agitationē capitis in nationib.

16 Toto die ignominia mea obversatur mihi, & pudor faciei meæ obtegit me;

17 Propter vocem probro afficientis, & blasphemi; propter inimicum & ultorem sui.

18 "Totum hoc evenit nobis; nec tamen obliviscimur tui, neq; mendaciter agimus contra fœdus tuum.

*f Heb. cor
nostrum: sic
infra 22.*

19 "Non agitur retrorsum animus noster, aut declinat gressus noster a semita tua:

20 "Quamvis contriveris nos *conjectos* in locum cetorum, & obtexeris nos lethali umbra.

21 "Si obliti fuissetemus nominis Dei nostri, aut expandissemus manus nostras ad Deum fortem extraneum:

22 Nōne Deus pervestigasset istud: cū ipse cognoscat abscondita animi.

*g Heb. ma-
stationis.*

23 "Sed propter te occidimur quotidie; æstimamur ut pecudes *ma-*ctandæ.

24 "Evigila, quare dormires domine? expergiscere, ne rejicias in æternum.

25 Quare faciem tuam absconderes? oblivisceris afflictionis nostræ & oppressionis nostræ?

26 "Nā dejecta est in pulverē vita nostra, adheret terræ venter noster.

27 Surge *ad* justū auxiliū nobis, & redime nos propter benignitatē tuam.

ANNO.

¹ Ode didascalica id est, tradita ecclesiae ad docendum eam de afflictionibus & legitimo usu earum, cum immit-
tuntur a Deo: nam videtur hac ode aut scripta fuisse a Davide recordatione eorum temporum quibus Iisrahel a
Pelischitis vexabantur inde a diebus Schimichonis ad Davidem usque, ut ecclesia ab antecedente exemplo praeve-
ret sibi, & ad afflictiones sese compararet; aut ab aliquo viro Dei temporibus captivitatis Babylonicae, ut hac precari-
onis formula uterentur pii. Est autem ode ad docendum quidem tradita, ut ostendit inscriptio; sed tamen genere in-
teritum, constans ex tribus partibus, exordio, a vers. 2. ad 10. propositione, a vers. 10. ad 24. & conclusione petitoria.
² O Deus] Exordii quo utuntur pii ad conciliandam sibi misericordiam, loci sunt tres: unus, ab antea actis Dei operi-
bus quae pii se auditu percepisse profitentur per fidem, usque ad vers. 5. alter, a foedere sempiterno & officio Dei, cuius
confisio & participes te praedicat sancti, a vers. 5. ad 8. tertius, a gloria Dei, vers. 8. & 9. ³ Plantasse] vide Exod. 15. 17.
tum gentis incremento, tum ampliatione sedis: metaphora, ut psal. 80. 9. ⁴ Non enim] ut
propagasse ipsos] id est, illustris praesentia tua, qua praevisti & praeluxisti eis: hypallage. ⁵ Tu ipse es] alter locus a
loya] live confirmatio propositionis praecedentis, per contentionem: qua docet psaltes non ipsorum, sed Dei virtu-
tem omnia praestitisse ex mera ipsius benevolentia: vide Exod. 15. 13. & sequentibus: item 23. 27. & Jehosch. 24. 12.
Lux facies tua] id est, illustris praesentia tua, qua praevisti & praeluxisti eis: hypallage. ⁶ Tu ipse es] alter locus a
foedere & officio Dei, ut dictum est in vers. 2. ⁷ Praecepit] idem quod a maioribus nostris audivimus: nimirum ut nos
confitemur, & hostes infirmetur. quasi dicat, stat per te, qui dictum ac factum potes eadem opera exhibere. ⁸ Cum servaveris] ter-
tius locus a praedicatione gloriae Dei in ecclesia ejus. ¹⁰ Atqui rejecisti] quasi dicat, tantum abest ut res a majori-
bus auditas nobis in praesentia praestes, te Deum nostrum ostendas, & gloriae tuae consulas, ut contra jacere omnia
videantur. Altera pars psalmi, propositio: cuius partes sunt duae, expostulatio malorum acceptorum & perpeffionum
ecclesiae, usque ad vers. 17. & professio fidei animique sui in Deum integri per medias calamitates, a vers. 18. ad 24.
¹² Quod non processeris] id est, non adjuveris nos: quod sequenti versuum narratione confirmatur. ¹³ Veni
Cibaria] id est, quae mox mandanda & cibo futurae sunt, ut infra 23. ¹⁵ Agitationem capi-
dis] id est, alienasti nos & sine emolumento tuo; humanitus dictum a reforesci. ¹⁷ Propter vocem] id est, duobus modis excruciamur: primum propter gloriam Dei, qua
impii proterve blasphemant; deinde propter mala nostra, quibus inhumaniter obruimur. ¹⁸ Totum hoc evenit]
Secunda pars propositionis, professio integritatis suae erga Deum in gravissimis afflictionibus, ut observatum est in
vers. 10. Sunt autem duo integritatis quam profitentur capita proleptice expressa hoc versu: ipsos non oblivisci Dei,
& non mendaciter agere in faedus illius: quae utraque inficiatio sequentibus versibus per *us epwv* exornatur; deinde
affirmatio contraria ex adverso subicitur vers. 23. ¹⁹ Non agitur reororum] confirmatio posterioris membri,
duobus vers. ab integritate animi operumque suorum, quae synecdochice a propheta describuntur. ²⁰ Quamvis]
id est, nos velut in mare profundissimum & abyssum calamitatum demerseris: metaphora. ²¹ Si oblitteris] Confir-
matio prioris membri proleptice qua usus est vers. 18. a testificatione conscientiae suae & iustitia Dei. ²³ Sed propter te] Confir-
matio prioris membri proleptice qua usus est vers. 18. a testificatione conscientiae suae & iustitia Dei. ²⁴ Vigila]
maior causa perpeffionum suarum, nimirum martyrium gloriosum pro Christo: vide Rom. 8. 36. ²⁵ Obliv-
esceris] id est, non demonstrares te recordari nostri. ²⁶ Nam dejecta] id est, proximè absumus a morte: hyper-
bole. ²⁷ Ad iustum auxilium] id est, quantum nobis opus est, ut ex hisce calamitatibus liberemur.

PSALMUS XLV.

Psaltes typo connubii Schelomonis cum filia Parthionis utens, nuptias Christi cum ecclesia
celebrat: utrumque elegantia, officii, gloriae, & fructuum ex matrimonio spirituali venturorum
nomine commendat: & publica laudatione canticum terminat.

¹ AGISTRO symphoniae in posteris Korachi ad he-
xachorda, didascalicum canticum amicarum. ^a Heb. dile-
² Ebullit animus meus verbum bonum; dicturus sum ego poemata mea de rege; lingua mea & stylo, ut
^b Heb. cor meum.
scriba promptus.
³ Multo pulchrior effectus es filiis hominum: infu-
sa est gratia labiis tuis, propterea benedixit tibi Deus in seculum.
⁴ Accinge gladium tuum super femur, o robuste; gladium gloriae
tuae & decoris tui.
⁵ Et decore tuo prosperè equita propter negocium veritatis &
^c Heb. pro-
mansuetæ iustitiae: ut doceat de te res reverendas dextera tua. sperare equi-
⁶ Sagittis tuis acutis infixis cordi inimicorum regis; populi sub te
ta: simile vi-
concidant. de i. Schem.
⁷ Solium tuum, o Deus, in seculum & sempiternum: sceptrum re-
2. 3.
ctum, sceptrum regni tui. ^d Heb. man-
suetudinis
^e Heb. recti-
tudinis.

- 8 Dilexisti iustitiam, & odisti improbitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo gaudii præ confortibus tuis,
- f Heb. calis.* 9 "Myrrha & santalis, casiaque omnia vestimenta tua *prodeuntis e* templis eburneis, præ iis qui lætificant te.
- g Heb. eboris.* 10 "Filiæ regum inter charas tuas: collocata est conjunx ad dexteram tuam cum insigni auro Ophirio.
- h Heb. pretiosas.* 11 "Audi filia, ac vide, & inclina aurem tuam: obliviscereque populi tui & domus paternæ tuæ:
- i Heb. patris tui.* 12 Et delectabitur rex pulchritudine tua: cumque sit dominus tuus, incurva te ei.
- 13 "Tunc filiæ Tyri, divites populi, cum munere faciem tuam precabuntur.
- 14 Tota honorata filia regis intrò, fundis aureis vestita,
- 15 Cum phrygianis deportatur ad regem, virgines post eam amicæ ejus adducuntur ad te:
- k Heb. cum lætitiis.* 16 Deportantur cum summa lætitia & exultatione, intrant in palatium regis.
- 17 "Loco parentum tuorum erunt filii tui: præpones eos principes in tota terra.
- l Heb. in omni ætate & ætate.* 18 Memorabo nomen tuum in una quaque ætate; idcirco populi celebrabunt te in seculum & sempiternum.

A N N O T A T I O.

1 *Hexachorda*] Vox Hhebræa varia quidem est significatione, sed origine certa: deducitur enim ab altera voce Hhebraica quæ significat sex, ut docet Kimchi: quamobrem tam de instrumentis hexachordis, quam de floribus liliorum dicitur; quia his sena sunt folia, & illis chordæ senæ. Nos verò ex ambigua voce eam interpretationem elegimus, quæ rebus magis convenit. *Didascalium*] id est, traditum ecclesiæ ad docendum & informandum eam de sacrosancto conjugio Christi. *Canticum amicarum*] id est epithalamium, quod paranymphæ cecinerunt Schelomoni cum filiam Parhthonis duceret. Est autem hoc canticum epithalamium, ut diximus, generis laudativi, typicè quidem de Schelomone dictum: sed propriè ad magnum illud mysterium conjugii quod Christus cum Ecclesiâ iniit, pertinens: ut pluribus locis ostenditur. Ejus partes sunt quatuor; exordium, versu 2. laudatio sponsi, a versu 3. ad 10. laudatio sponsæ, a versu 10. ad 18. & conclusio, versu 18. *Amicarum*] id est, quas amore suo ad nuptias invitavit, & sibi amore conjunxit: vide infra versu 10. 2 *Ebullit*] Exordium, ut vocant, florum: quo pui proponunt se animo, ore, manibusque omnia effecturos quæ ad celebrandum conjuges & conjugium sacrum pertinebunt. 3 *Multò pulchrior*] secunda pars psalmi, laudatio sponsi; quæ tenuissima ex parte Schelomoni competit, omnibus verò numeris Christo accommodanda est. sunt autem hujus laudationis loci, commendatio elegantia, vultus, & sermonis, hoc versu: hortatio a potentia magnifica, ad administrationem regni, tribus sequentibus: & majestatis gloriæque sempiternæ prædicatio, versu 7. 8. & 9. quorum omnium origo est a patre, qui filium unxit & dedit ei spiritum sine mensura, Joan. 3. 34. Quamobrem etsi hæc in speciem Christo minime videntur adfuisse dum in forma servi ambulavit; non dubium est tamen quin propria sint illius: prout docemur Evangelio quædam in ipso consummata esse & alia in dies consummari. *Propterea*] nimirum ut omnes elegantia gratiaque superares, ac potius in omnibus autor esses elegantia & gratia. 4 *Accinge gladium*] id est, arma tua regia: quæ in Schelomone quidem fuerunt carnalia, in Christo verò gladius est spiritualis verbi procedentis ex ore ipsius, de quo Jescha. 11. 4. Heb. 4. 12. & Apoc. 1. 16. *O robuste*] epitheton Christi, cui omnis potestas data est in celo & in terra: & cujus armis omnes munitiones subvertimus, ratiocinationes, omnemque sublimitatem quæ extollitur adversus cognitionem Dei, &c. 2. Corinth. 10. 4. & sequentibus. *Gladium gloria*] id est, gloriosissima arma majestatis: hypallage. 5 *Prosperè equita*] id est, exequere administrationem tuam ita instructus donis: idcirco que regia hæc administratio sequentibus verbis exponitur; tum erga bonos, hoc versu: tum etiam contra improbos, versu sequente. metaphora a forma principum terrenorum. *Veritatis*] id est veræ religionis, quæ imprimis est a vero principe procuranda. *Mansueta iustitia*] id est, iustæ administrationis erga malos; mansuetudine, id est æquitate & clementia facili temperatæ. *Docet*] id est, commonstret omnibus & prober administrationem tuam, quæ tibi apud omnes reverentiam conciliet. 6 *Infixis*] id est, in verbis perspicuitatis causa mutavimus; ut Jehoschua 24. 26. & infra versu 13. Sunt autem hæc omnia typicè dicta de evangelica administratione Christi; quæ aliis est odor vitæ ad vitam, aliis verò mortis ad mortem, 2. Corinth. 2. 15. & 16. 7 *Solum tuum*] majestatis, iustitiæ, & gloriæ divinæ in Christo descriptio ex donis & vocatione Dei: nam hæc ad Schelomonem minime pertinere, tum ipsa verborum series ostendit, tum Apostolus ad Hebræos 1. 8. 8 *Propterea*] id est, in hunc finem plenitudinem spiritus accepisti, ut ista præstes, & ex plenitudine tua omnes accipiamus gratiam pro gratia. Jo.

Psalmus XLVI.

127

Joannis 1.16. Oleo gaudii id est unctione spiritus, per quem regnum Dei est iustitia, & pax, & gaudium in Christo: Rom. 14.17. haec typicè de Schelomone dicta & ex parte facta, ut docetur 1. Regum, plenum in Christo complementum habent. Oleum autem synecdochicè pro unguento accipimus, ut ferè sit in scriptura: cuius unguenti descriptio attingitur se quente versu. *Consortibus tuis* id est Christianis, qui tui & dignitatis tuae participes sunt per fidem. *Myrrha* id est, unguento confecto ex istis præstantissimis & odoratissimis generibus aromaticis. *Praeii qui laetificant te* id est odoratior es, & odoratiora vestimenta tua, quàm sit odor eorum qui comitantur te, & se nuptiis tuis adiungentes, prædicant te atque exhilarant. Sunt autem illi Christiani, quibus ait Joannes 3.29. *Sponsi* qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi, Joannis 3.29. *Filia regum* id est, sponsa Christi, cujus fuit typus filia Parthonis quæ Schelomoni nupsit. *Tertia pars psalmi* pertinet ad ecclesiasticam capitula: primum est, commendatio ipsius reginae & comitatus ejus, hoc versu 11. & secundum, hortatio ad officium conjugale, fidem, obsequium & honorem exhibendum Christo, versu 12. & tertium, gloriae adjuncta & consequentis prædicatio, cæteris versibus. *Charas tuas* id est, quas sola tua charitate complexus, ad nuptias invitasti, & cooptasti in comitatum pretiosissimum sponsae tuae; ut amicas vocavit super versu 1. *Audi filia* hortatio, ut dictum est versu præcedente. *Tunc* tertium laudationis capitulum, prædicatio gloriae quam ecclesia in Christo perceptura est; primum præsentis, velut in ipso nuptiarum tempore, usque ad versum 16. deinde eventurae ex conjugio Christi, nimirum quod plurimos & potentissimos liberos ipsi generabunt, omnia (ut sæpe jam diximus) allegorica. *Virgines post eam* apostrophe ad sponsam; qua celebratur gloriosus adventus sponsae; & fructus ex ea perventuri ad Christum prænantur, se quente versu. *Loco* primum id est, confortes caelestis regni, & reges in Christo, Apoc. 1.6. Nam hæc non possunt de Schelomone accipi; qui unicum filium habuit regem, & quidem lacerati regni. *Memorabo* id est, statuam monumenta laudis tuae quæ semper in ecclesia durent, conclusio. *Idcirco* quia his monumentis fuerint informati de gloria nominis tui: supra 22.23.

PSALMUS XLVI.

Psalmes Dei beneficentiam erga pios, & piorum in rebus adversissimis fidem in Deum prædicat, ex præsentia & operibus Dei: ideoq; gentes provocat ad cognoscendum ex operibus Dei: & fiducia prædicatione concludit canticum.

MAGISTRO symphoniae in posteris Korachi ad acutam symphoniam, canticum.

Deus nobis est receptus & robur, auxilium in angustis præsentissimum.

Idcirco non timeremus, si commutaret terra locum; aut si dimoverentur montes depulsi in ima maria:

a Heb. præsens valde.

b Heb. in cor marium.

c Heb. ejus.

Fremerent, lutosæ fierent aquæ cujusque illorum; commoverentur montes elatione ejus. Sela.

Flumen, rivi ejus, lætificant civitatem Dei; sanctissimum, cetera habitacula excelsi.

Deus in medio illius, non dimovetur; adjuvat illam Deus ab apperentem manè.

Frementibus gentibus, moventibus se regnis; edit vocem suam, liquefit terra.

Jehova exercituum nobiscum est, locus editus nobis Deus Jahhakobi. Sela.

Agite, videte opera Jehovæ; ut disponat desolationes in terra,

d Heb. vetit.

Faciens ut cessent bella usque ad extremitatem terræ; arcum perfringat & truncet hastam, currus comburat igne,

Dicens: desistite & agnoscite me esse Deum; me exaltatum iri in gentibus, exaltatum iri in terra.

12 Jehova exercituum nobiscum est, locus editus nobis Deus Jahhakobi. Sela.

A N N O T A T I O.

1 *Ad acutam symphoniam* vide 1. Chronic. 15. 20. *Canticum* canticum est didascalici ex duabus partibus constans, propositione, cum exornatione propositionis, usque ad vers. 9. & hortatione, ad finem usque. 2 *Deus nobiscum* propositio continens capita duo; unum, presentissimæ Dei beneficentiæ erga nos, hoc versu: alterum, fidei nostræ in eum constantissimæ, v. 3. & 4. 3 *Si commutaret* Concessio hyperbolica, quæ sequentia verba explicant ad demorandam gloriosam *παροψηφισα* fidei, quasi dicat, ne his quidem rebus percellat fretus presentia Dei; tantum abest ut me perterrefaciant omnia finitimorum bella, de quibus 2. Schem. 8. & 1. Chronic. 18. 4 *Luto fierent* gravi agitatione fluctuum, & terræ cum mari conturbatione. 5 *Flumen* id est, populus Dei urbem & Judæam totam incolens, quantumvis reluctante & invito mundo, tam certa fiducia conquiescit in Deo, ut flumine hoc contentus sit & per exiguis rivis ad defensionem sui. Est autem hoc flumen Kidron ex Gichone superiore & inferiore, ex Schilacho, aliisque rivulis profluens, & ambiens dimidium urbis: ut ex plurimorum locorum inter se comparatione constat. *Civitatem Dei* id est Jerusalem, quod veniebant cives & populares Dei ad sacros cœtus. *Santisimum* id est Tzitionem, quod fuerat importata arca. *Habitacula* id est regionem totam, quam Deus sibi vindicavit, populoque suo habitandam dedit. 6 *Ab appetente mane* id est opportunitissime, quum primum opus est: sic Exod. 14. 27. 7 *Liquefit terra* id est, incolæ terræ diffuunt ad solam illius vocem. 8 *Jehova exercituum* summa gloriola prædicationis fidei, concludens priorem partem: quæ iisdem planè verbis alteram quoque concludit in fine Cantici. 9 *Agite* altera pars Cantici, hortatio ad omnes, ut opus Dei observent, duobus versibus; desinant maledicere, & agnoscant Deum ab operibus, vers. 11. ac postremò fideles prædicantes audiant. *Ut disponat desolationes* suis & perditis inimicis. 11 *Dicens: desistite* prosopopœia; qua ostendit Psalter cum judicia ista exequitur Deus, perire de esse atque si palam clamaret & pronuntiaret documenta suæ naturæ, majestatis, & gloriæ. *In gentibus* inivitis aut volentibus: invitas quidem perdendo, obsequentes verò servando ad gloriam meam. 12 *Jehova exercituum* conclusio, ut supra versu 8.

PSALMUS XLVII.

Ecclesia Judeorum hortatur gentes ad gratulandum Christo & predicandum eum primum à communi ipsarum vocatione ad Evangelium, deinde à potentissima regni Christi administratione & gloria.

1 **M**AGISTRO symphonix in posteris Korachi, psalmus.
2 "Omnes populi" plaudite manu, clangite Deo voce
3 "canora."
4 "Nam Jehova excelsus reverendus, rex magnus est super totam terram.
5 "Cogit in caulam populos" in locum nostrum, nationesque in locum pedum nostrorum.
6 "Seligit" nobis possessionem nostram, "excellentiā Jahhakobi quem diligit. Sela.
7 "Ascendit Deus" cum clangore, Jehova cum sono buccinæ.
8 Pfallite Deo, pfallite: pfallite regi nostro, pfallite.
9 "Nam rex totius terræ est Deus: pfallite psalmo" didascalico.
10 Regnat Deus super gentes; Deus "insidens solio sanctitatis suæ.
11 "Voluntarii populorum congregantur: populus Dei Abrahami, quia Dei sunt" protectiones terræ; valde excellit.

A N N O T A T I O.

1 *Psalmus* Psalmus est didascalicus in genere laudativo, continens partes duas; unam, qua hortatur gentes ut Christo adventanti gratulentur, & regnum suum statuenti in nobis prædicatione Evangelii, usque ad versum 6. alteram, qua hortatur ut Christo exaltato in maiestatem regni pfallant & confidant, inde ad finem usque. 2 *Omnes populi* propositio prior hortatoria; cuius argumenta tribus versibus sequentibus exponuntur. 3 *Plaudite manu* id est, læti & hilares adventanti Christo quibuscunque signis potestis gratulamini: simile vide Nachum. 3. versu ultimo. 4 *Nam Jehova* *αὐτοψαλγία* hortationis a natura officioque Christi, hoc versu, & effectis regni eius, duobus sequentibus. Est autem hic Jehova Christus, cui omnis potestas data est in cœlo & in terra. 5 *Cogit in caulam* primus effectus regni Christi, vocatio gentium in communionem gratiæ ac velut in Judæorum caulam, ut fiat unum ovile & unus pastor Joā. 10. vers. 16. soluto septo intergerini parietis, & utrisque in uno corpore reconciliatis Deo per crucem, Ephes. 2. 14. prout fuerat a Noacho prædictum Gen. 9. 27. sic autem accipiendum esse hoc verbum, docent probatissimi Hæbreorum scriptores, R. Jehuda, & Abenhhezra. *In locum nostrum* id est, in caulam nostram, ut simus unum ovile. 6 *Seligit nobis* secundus effectus regni Christi; quod etsi hic in unum ovile cogimur, ta-

mur, tamen ille longè melius nobis prospicit, comparans hereditatem in corruptam, quæ nec contaminari potest, nec marcescere, nobis servatam in cælis, 1. Petr. 1. 4. *Nobis* & Judæis & gentibus, qui gratulamur Christo. *Excellentiam Jabbakobi* id est, omnia illa excellentissima promissa & dona, quæ Jabbakobo facta sunt, ut perveniant altorum Jitraclem Dei. 6 *Ascendit Deus* transitio ad alteram propositionem, ab occasione gloriæ in quam Christus ascendit tradito evangelio. *Cum clangore* id est, gloriofissimè, ut victor triumphans; prout explicat Apostolus ad Coloss. 2. 15. humanitus dicta. 8 *Nam rex* ἀπὸ τοῦ βασιλέως hortationis a regno univèrsali Christi; ejus descriptio subijcitur tum a majestate ipsius, sequente versu; tum a fidelium se illi sistendum obsequio, vers. 10. *Didascalia* hoc est, ut supra 32. 1. quasi dicat, quo informetis alii alios de regno ipsius, & officio vestro. 9 *Insidens solio* ad dexteram patris. 10 *Voluntarii populorum* id est, quicumque ex populis se subijciunt ei voluntariè. *Quia Dei sunt* cur pii ad Christum confugiant dux: potentissima administratio regni, & summa ejus gloria.

PSALMUS XLVIII.

Psalmes Deum celebrat & gratias ei agit de salute in Judeos collata; pericula præcedentia explicat: fidem piorum confirmat liberationis acceptæ nomine: & ecclesiam hortatur ad recognoscendam veritatem promissionum Dei.

1 **A**NTICUM & psalmus, posteris Korachi.
2 "Magnus est Jehova, & laudatus valde, "in civitate
3 Dei nostri, monte sanctitatis ejus.

4 "Ornamentum" tractus, gaudium totius terræ est *a Heb. pulchritudo tractus.*
5 "mons Tzizonis, "latera Aquilonis, "urbs regis magni.
6 "Deus in palatiis ejus, agnoscitur pro loco edito.

7 "Cum ecce" reges convenerunt, "progressi sunt pariter:
8 "Ipsi" viderunt, "similiter admirati sunt; "conturbati sunt, accelera-
9 runt abitum.

10 "Tremorprehendit eos illuc, dolor ut parturientis.
11 "Euro perfringis naves Oceani.

12 Quemadmodum "audiveramus, ita vidimus in civitate Jehovæ *b Heb. venro Orientali.*
13 exercituum, in civitate Dei nostri; Deus stabilit eam usque in seculum.

14 Sela.
15 Cogitamus ô Deus, benignitatem tuam in medio templo tuo:
16 Sicut nomen tuum, ô Deus, sic laudem tuam esse usque ad extre-
17 mitates terræ: justitiæ plenam esse dexteram tuam.

18 Latetur mons Tzizonis, exultent filix Judæ propter "judicia tua.
19 "Circuite Tzizonem, & cingite eam; numerate turres ejus:

20 Apponite "animum vestrum ad præmunitionem, attollite oculos *c Heb. corve strum.*
21 ad palatia ejus; ut enarretis generationi postera.

22 Hunc Deum, Deum nostrum esse in seculum & sempiternum; i-
23 psum deducturum nos usque ad mortem.

ANNOTATIO.

1 *Canticum & psalmus* id est, Cantio quæ simul voce & instrumentis ad symphoniam canebatur: sic enim hanc & similes psalmorum inscriptiones accipimus, in quibus legitur canticum psalmus, aut e converso psalmus canticum. Est autem hic psalmus generis ἐπαινετικὸς καὶ ὑμναιστικὸς, continens primum propositionem laudandi Deum, usque ad vers. 5. deinde confirmationem propositionis per narrationem acceptæ liberationis usque ad vers. 10. postremo professionem certæ in Deum fiduciæ & gloriosam prædicationem illius, ad finem usque. Videtur verò occasionem hujus psalmi canendi dedisse liberatio divinitus facta, cum castis una nocte ab Angelo centum octoginta quinque millibus Assyriorum rex Sancherib obsidionem solvit, & se trepidus recepit ad luos: nam multa quæ hoc psalmo dicuntur, permagnam affinitatem habent cum illa historia, de qua 2. Reg. 18. & 2. Chronic. 32. 2 *Magnus est Jehova* propositio laudativa, primum majestatis Dei a singulari beneficio ejus in populum suum & civitatem oblectant. hoc versu: deinde Jeruschalaimorum, quo velut instrumento suos servavit Deus, versu 3. & 4. *In civitate Dei nostri* ubi Deus celebratur ex lege, id est Jeruschalaimis, quæ vindicans ab hoste Deus salute data magnificaverat Iudei, soluta obsidione. *Tractus* totius Judææ, ut sequentibus verbis exponitur: nam ante Judæi metu Sancherib

adventantis se Jeruschalaima receperant. *Mons Tzjionis* id est, *augustinus* sive propugnaculum Jebusi in Tzjione situm, quod civitas Davidis dictum est, 2. Schem. 5. 7. synecdoche. *Latera Aquilonis* id est, templum impositum monti Morijæ in summa Tzjionis parte, Aquilonem versus. *Urbs regis magni* id est, tota Jeruschalaima, quæ metropolis fuit regni Davidici, & typus ecclesiæ quæ est regnum Dei: vide Matth. 5. 35. 4. *Deus in palatiis* id est, ut regio tota ornatur urbe, sic urbs ornatur Deo; qui commune est per fugium utriusque, urbis & regionis. 5. *Cum ecce* secunda pars psalmi, narratio: primum rerum gestarum, usque ad vers. 9. deinde documentorum & fidei ex rebus gestis confirmata, vers. 9. *Reges* id est, principes Sancheribo duce, 2. Reg. 18. 24. *Progressi sunt pariter* ut describitur Jeshah. 10. inde a vers. 18. 6. *Viderunt* stragem divinitus editam, ut ante dictum est. *Similiter admirati sunt* videntes uno mane omnia cadavera mortuorum, 2. Reg. 19. 35. *Conturbati sunt* rei novitate & magnitudine attoniti reversi sunt cum pudore vultus, 2. Chronic. 32. 21. 7. *Tremor prehensit* consternationis ex repentina clade descriptio, illustrata duobus similibus, parturientis, & naufragi. 8. *Envo perfringis* apostrophe ad Deum epiphonematica: qua ostendit psaltes quàm facile res hominum firmissimæ a Deo perumpantur. 9. *Audite* tum ab exemplis & documentis majorum, tum prædicatione singulari Jeshahhijæ, 2. Reg. 19. 20. 10. *Cogitamus* tertia pars psalmi, continens primum professionem gratæ recordationis beneficiorum quæ Ecclesiæ accepit a Deo, hoc versu & sequente; deinde hortationem ad Ecclesiæ, ut lætetur, recognoscat, & prædicet beneficia Dei præterita, præsentia, & futura. 11. *Sicut nomen tuum* id est, ut naturâ & maiestate infinitus es, sic etiam laudem tuam infinitam esse, & commendationem nominis. 12. *Judicia tua* in ulciscendis adversariis, & servandis nobis: quod posterius membrum per hypotyposin sequentibus versibus exponitur. 13. *Circuite Tzjionem* id est, lustrate muros & recognoscite, si forte vel tantillum labefacti sunt: sic ostenditur complementum promissionis quam Propheta denuntiaverat, 2. Reg. 19. 32. 14. *Ut enarretis* finis hortationis, prædicatio gloriæ Dei. 15. *In seculum & sempiternum* id est, inde a diebus pñcis fœdus initum servare, & populo suo salutem præstare. vide 2. Reg. 19. 25.

PSALMUS XLIX.

Psaltes comparatis ad audientiam animis piorum, fiduciam suam in Deum prædicat, & securitatem de resurrectione carnis ac vita æterna: vanitatem eorum qui aliis rebus confidunt earum rerum incertitudine hominumq; exitio explicat: ac postremo pios ab illorum exemplo dehortatus, ad sui imitationem vocat.

1

AGISTRO symphonix in posteris Korachi, "psalmus.

2

"Audite hoc omnes populi: auribus percipite omnes habitatores mundi:

3

Tum nati plebeio homine, tum nati præstante viro: simul dives & egens.

a Heb. sapientias, & meditatio cordis mei intelligentias.
b Heb. dieb.
c Heb. calcaneorum.

4

Os meum locuturum est "variā sapientiam, & meditatio animi mei multiplicem prudentiam.

5

"Inclinans ad parabolā aurē meā, pandam in cithara "ænigma meū.

6

"Cur timerem "temporibus mali, "ut iniquitas "vestigiorum meorum circumdet me?

7

"Eorum qui confidunt in opulentia sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur;

d Heb. nō redimēdo redimet.

8

Fratrem "nullo modo redimere potest quisquam, non dare Deo redempturam ejus:

9

(Est enim cara redemptio vitæ eorum: "imò cessat in seculum:)

e Heb. videat: synecdoche.

10

Ut vivat adhuc in æternum, non "experiatur corruptionem.

f Heb. in medio suo domos suas in seculum, habitacula sua in ætatem & ætatem vocant, &c.

12

"Animus est illis domos suas in seculum, habitacula sua in quamque generationem; vocare de nominibus suis per terras.

13

"Neque homo qui in honore est, commoraturus est; "similis fit iu-
mentis, quæ intereunt.

g Heb. pernoctabit.

14

"Hæc cum sit via istorum; expectatio est eis, & "posteriores eorum "os eorum approbant. Sela.

h Heb. post eos.
i Heb. disponunt, ut Jobi 7. 3.

15

Tāquā pecudes, ubi in sepulchro "dispositi fuerint, mors depascet eos, "donec

donec dominantur eis recti illo mane: & formam eorum consumat <sup>Heb. confu-
mendo.</sup>
infernus receptam ex habitaculo ejus. <sup>Heb. quod
erat ei.</sup>

16 Enimvero Deus redempturus est animam meam a sepulchro, <sup>Heb. e ma-
nu sepul-
chri.</sup>
nam recepturus est me. Sela.

17 Ne timeto, cum dives evaserit quispiam; cum aucta fuerit gloria
domestica ejus.

18 (Non enim in morte sua assumpturus est illius quicquam, non de-
scensura est post eum gloria ejus.) <sup>n Heb. do-
mus ejus:</sup>

19 Cum animæ suæ in vita sua benedicet; & celebrabunt te, si bene-
facias tibi.

20 Ut perveniat usque ad ætatem majorum ejus, in æternum tamen
non sunt fruituri luce.

21 Homo qui est in pretio, neque est intelligens; similis fit jumentis
quæ intereunt.

ANNOTATIO.

1 *Psalmus*] Psalmus est διδασκαλῆς, tres partes continens; exordium, usque ad versum 6. propositionem elegan-
tissimam securitatis ex fide, a vers. 6. ad 17. & conclusionem hortatoriam ad omnes pios Prophetæ exemplo, inde ad
finem usque. 2 *Audite*] Exordium audientiam faciens; primum a persona auditorum, ad quos hujus psalmi do-
cumenta ex æquo pertinent, vers. 2. & 3. deinde a materia sive argumento; quod duobus nominibus commenda-
tur, n. a natura ipsius, quod sapientiæ argumentum est & intelligentiæ, vers. 4. tum etiam a forma, vers. 5. 3 *In-*
clausus] id est, attendens sollicitè, ad eamque audiendam & percipiendam me ipsum vobiscum fideliter comparans,
& ex me ipso exemplum statuens, vers. 6. quod genus descriptionis vocatur parabola. 4 *Enigma*] id est, insignem sen-
tentiam allegoricam: nam allegoriam sive perspicuam sive obscuriorem, ænigma Hæbræi vocant; cujusmodi est
vers. 13. & 21. 6 *Cur timerem*] altera pars psalmi, propositio Christianæ fiduciæ & securitatis in Deo adversus o-
mnia mala præsentis & futuræ vitæ per interrogationem, cujus subjectio sive responsio habetur vers. 15. & 16. Am-
plificat autem gloriosam hanc fiduciæ suæ prædicationem Psaltes primum interrogatione hac, quam modò dixi-
mus; deinde de comparatione humanæ illius fiduciæ, quæ aut in opulentia, aut in honoribus, aut in gloria, aut in vitæ
luxu, ac non in Deo collocatur: quorum omnium tum præsentem instabilitatem docet, tum etiam miserum eorum
quod illis confidunt exitium: ac proinde statuit sibi nihil metuendum esse, ut qui rebus istis incertis miserisque omni-
bus conquiescat in Deo. Ut *iniquitas*] id est, ut ex infirmitate vitæ meæ in qua incedo circumveniar calamitatibus,
& male sit mihi: allegoria. 7 *Eorum*] Exornatio superioris fiduciæ per antithesin contrariorum studiorum, qui-
bus hæc vita traducitur: ut dictum est superiore versu. Est autem primum studium, opulentia, usque ad vers. 11. 9
Incessans] id est, nunquam potest perfolvi Deo: correctio. 11 *Quamvis videar*] secundum studium, gloria & ce-
lestibus nominis. *Sapientes moriuntur*] proloporceia; qua hominem νερόδοξον inducit psaltes agnoscentem cum
animo suo instabilitatem hujus vitæ & opulentia. 12 *Animus*] id est, gloriam conciliare nomini suo student ma-
gis operibus hinc illuc extractis. 13 *Neq. homo*] id est, non amplius utilitatis accipiet ex honoribus suis, quàm
superiores ex opibus: & ne una quidem nocte potest per honores suos consistere. *Similis fit jumentis*] vide Ecce-
lesiæ 3. 19. *Quæ intereunt*] id est, pecoribus morticinis, quæ nullius sunt usus nisi ut projiciantur. 14 *Hæc cum*
pej. id est, quæ cum ita sint; cum neque opulentia, neque honores, aut gloria cultoribus suis sint adjumento; tamē ad-
eō desipiunt ipsi & ipsorum posterī, ut expectationem suam in illis collocent: amplificatio stultitiæ ab infelice e-
vento, quem exponit sequente versu. *Os eorum*] id est, sententiam & verba. 15 *Donec dominantur*] in Christo,
cujus regni participes futuri sunt recti. *Illo mane*] quo resurgent pii quasi ex nocte sepulchri; cum videlicet sol ju-
stitiæ orietur Christus secundo adventu suo: Maleaci 4. *Formam*] id est, materiam hanc corpoream & aspectabi-
lem, de integro animæ suæ adunatam. *Infernus*] vox Hæbræa stationem quamlibet mortuorum in universum
notat per multis scripturæ locis: ideoque modò ad sepulchrum, modò ad infernum synecdochicè, modò ad ætrum-
que simul pro ratione locorum accommodanda est: nos verò hic ita accepimus ut argumento, ordini judiciorum
Dei, & sequenti antithesi convenientius esse judicavimus. *Ex habitaculo*] id est, sepulchro, communi corporum
humanorum sede usque ad diem resurrectionis: sic Jobi 30. 23. 16 *Enimvero*] subjectio sive responsio ad secu-
ritatem illam & confidentem interrogationem, quæ habetur supra vers. 6. *Redempturus est*] hoc est, daturus mihi re-
solutionem carnis, & vitam æternam in Jesu Christo; qui meus est vindex a corruptione sepulchri, & inferni damna-
tione. 17 *Ne timeto*] Conclusio hortatoria ad omnes pios ex superiore hypothesi sive exemplo singulari Psaltis:
cujus summa est, non esse ferendum ut impiorum exemplis aut sollicitationibus abducamur; sed fidei & operibus e-
jus incumbendum: sumptis argumentis primum a vanitate & incerto rerum quibus confiditur; deinde ab instabili-
tate & exitio personarum, versu ultimo. Est autem μέγας in istis verbis, ne timeto: vide supra in vers. 6. 19 *Animæ*
sue] id est, sibi gratulabitur, indulgebit genio, & negliget Deum: ut Deut. 29. 19. *Celebrabunt*] id est, utcumq; Dei
jura cognoscant: nō solum contrā faciunt, sed etiam facientibus patrocinantur & favent: Enallage numerorum fre-
quens: vide Rom. 1. 32. *Benefacias tibi*] id est, indulgeas. 20 *Ut pervenias*] id est, utcumque vivat quàm diutis-
simè. *Luce*] vitæ æternæ; sed in opacitate tenebrisque secundæ mortis permansuri.

Psalmes Deum Tzijone habitantem a natura, majestate, gloria, operibus, & verbo maxime commendans, ecclesiam a Deo collectam docet rationem colendi eum foris ceremoniis, & intuitu spiritus: improbos verò suæ improbitatis evincens palam arguit, & ad bonam frugem revocat minis & promissionibus illius.

*a Heb. perfecte
tione pul-
chritudinis.*

DEUS, Asapho. *Deus fortis, Deus, Jehova elocutus erat; cum inclamasset terram, ab ortu solis usque ad occasum ejus.*

E Tzijone *"perfectissimæ pulchritudinis loco, Deus"* illucescit.

(Veniat Deus noster, & ne surdum agat) "ignis ante ipsum consumit & circa ipsum, procellosus valdè."

Inclamat cœlos supernè, & terram; ad *"jus dicendum populo suo, dicens:*

*b Heb. fœdus
meum.*

5 Congregate mihi *"quos benignitate persecutus sum, qui icerant fœdus mecum per sacrificium."*

6 Jam indicarunt cœli justitiam ejus, Deum judicem esse. Sela.

7 Audi popule mi, *inquit,* & eloquar; Jisraël, & contestabor te: *"Deus Deus tuus sim."*

8 *"Non propter sacrificia tua arguam te, ut holocausta tua sint coram me jugiter."*

9 Non accipiam e domo tua juvenum, e caulis tuis hircos:

10 Cum mea sit omnis bestia sylvestris, jumenta in montibus mille,

11 Agnoscam omnes volucres montium, denique animalia agrestia sint penes me.

12 Si esurirem, non dicerem tibi: nam mea est terra habitabilis, & plenitudo ejus.

13 An vescor carne robustorum *juvencorum,* aut sanguinem hircorum bibo?

14 Sacrifica Deo laudem, & redde excelso vota tua:

15 Atq; invoca me tempore angustiarum; eripiam te ut honore afficias me.

16 Improbo autem dicit Deus; Quid tua ut enarres decreta mea, & assumas fœdus meum in ore tuo:

17 Cum tu oderis disciplinam, & projeceris verba mea post te?

18 Simulac vides furem, acquiescis ei; & cum adulteris est portio tua:

*c Heb. mittis
in malum.*

19 Os tuum *"adhibes ad malum, & lingua tua concinnas dolum:*

*d Heb. me ef-
fendo esse.*

20 Sedens fratri tuo obloqueris, in *"filium matris tuæ edis infamiam."*

*e Heb. ordi-
no in oculis
tuis.*

21 Hæc te faciente, quia *"agebam surdum, cogitas"* me prorsus esse similem tui: arguo te, & *"ordine objicio oculis tuis."*

22 Animadvertite jam hoc obliviosi Dei; ne rapiam, nec sit qui eripiat.

*f Heb. faciā
ut videat.*

23 Qui sacrificat laudem, honore afficit me: & *"qui disponit viam, faciam ut is fruatur salute Dei."*

ANNO.

¹ *Psalmus*] Psalmus est didascalicus, constans ex duabus partibus; narratione prophetica, usque ad vers. 7. & propositione doctrinae, ad finem usque. *Asaph*] id est, ipsi aut posteris ejus traditus: vide 1. Chronic. 25. 2. *Deus fortis*] narratio hanc prophetica vice exordii fungitur ad conciliandam fidem & auctoritatem sequentibus documentis: continet autem duas partes universae; unam, qua proponit adventum Dei Tzijonem, duobus versibus; alteram, qua formam & usum adventus explicat, usque ad versum 7. utraque verò pars certis argumentis confirmatur: videtur enim hic psalmus a Davide tum demum conscriptus esse, cum angelus Dei apparuit Davidi, & locum habitationis Dei designavit, 1. Chronic. 21. 18. & 22. 4. postquam triennii fame & tridua pestis Iisrahel afflicti sunt, 2. Schem. 21. & 24. *Elocutus erat*] id est, promiserat, Deut. 12. 5. & sequentibus, quasi dicat, nunc demum praestat, quod populo suo praesignificaverat lege. *Cum inclamasset*] id est, tradidisset legem, quam tradendo commovit terram: Exodi 19. 18. & Hebrae. 12. 26. 2. *Perfectissima pulchritudinis loco*] id est, quem locum Deus perfectissimis & abso- lutissimis ornamentis temporariis & aeternis decoravit; & cujus amore sedata est ira Dei; quia in eo fuit Christi & ecclesiae typus: sic supra 48. 3. *Illucescit*] id est, gratiosam suam lucem exhibet demonstrato suae habitationis loco: sic allegoricè ostendit gratiam Dei restitutam esse, post illas tenebras & calamitates superiorum temporum: sic Deut. 33. 2. 3. *Veniat oratio*] epiphonematica ecclesiae, inserta narrationi παρρησίας, ut psal. 132. 8. qua petit eccle- siam, quandoquidem jam lux Dei Tzijone exoriri coepit, ut dignetur ipse perficere quod coepit (suum bono, adesse gloriosam adventus Dei, hoc versu: deinde usum illius, sequentibus. *Ignis ante ipsum*] forma adventantis maje- statis Dei, allegoricè translata ab eo tempore quo tradidit legem: Exod. 19. quod genus scribendi prophetae frequen- tare solent: ut Chabakuk 3. quasi dicat, circumfulget gloria & potentia ad perdendum adversarios, & illustrandum suos. 4. *Inclamat*] id est, auctoritate verbi sui illis, velut praconibus, testibus & ministris utitur judiciorum suo- rum: sic exponit usum sive effecta adventus Dei. *Ius dicendum*] quod exponitur infra, inde a vers. 7. 5. *Congregate mihi*] pro populo, qua caeli & terra jubentur populum Deo sistere. *Quos benignitate*] id est, Iisrahelitas, quos Deus praevenit beneficiis, Deut. 4. *Qui iecerant*] id est, mecum in foedus convenerant aspersi sanguine sacri- ficii, Exodi 24. 6. *Jam indicantur*] Confirmatio superioris narrationis a praesente experientia, quasi dicat, quis dubitet Deum adventare & Tzijone habitationem suam statuere; cum utrumque iudiciis & documentis ecclesiasticis confirmetur iudiciis quidem, famis & pestilentiae: documentis verò angelis, per prophetam Gadem designantis do- micilium Dei. 7. *Audi popule mi*] altera pars psalmi, propositio documentorum: quae ut prius lege fuerant praes- tituta: ita hoc tempore erant amplius facienda & religiosius observanda, designato ad cultum loco, Deut. 12. sunt autem documentorum genera duo: unum, ad fideles pertinens, de cultu ceremoniali & vero, qui erat exhibendus Deo, usque ad vers. 16. alterum, ad improbos, inde a vers. 16. Est autem hic versus quoddam velut exordium ad se- quentia documenta, a foedere mutuo Dei, & populi. *Deus Deus tuus*] id est, persista in fide & foedere meo: hec sum- ma mandatorum Dei & officii nostri, cujus duae partes sequuntur: una, ceremonialis umbratilis & temporarii usque ad vers. 14. altera spiritualis, veri, & aeterni, vers. 14. & 15. 8. *Non propter sacrificia*] id est, non tantoperè laboro deus, ut interpretatur propheta, 1. Schem. 15. 22. *Sine*] id est, mihi quotidie ex lege offerantur. 9. *Non acci- piam*] aut propter ipsa sacrificia, aut propter me; sed veritatem sacrificiorum accipio in Christo; hic enim ostendit Deus, sacrificia & ceremonias neque simpliciter aut per se ad cultum Dei & salutem necessarias esse, neque semper duraturas: sed tantum quatenus praefigurabant Christum, donec plenitudo gratiae & veritatis exhiberetur in eo. 10. *Contra me a sit*] iuxta hanc confirmationem superioris propositionis; qua confirmat Deus se neque sua neque ipsorum cau- sagere sacrificiis: primum a jure dominii sui & administrationis in res omnes creatas, duobus versibus; deinde a na- tura sua, quae sola est omnipotens & ἀνάρπικος, vers. 12. & 13. 14. *Sacrificia*] altera pars officii nostri, ut observa- tum est supra in vers. 7. cujus membra sunt duo: gratiarum actio, & confessio accepti a Deo beneficii, hoc versu; de- inde invocatio in rebus adversis; quibus officiis suae promissiones conjunctae sunt. Sunt autem hae officiorum gene- ra spiritualia, expressa allegoricè a ceremoniis legis. 16. *Improbo autem*] Secundum documentorum genus ad im- probos pertinens; in quo tria prolepticè reprehenduntur, ipsorum sermones animo operibusque adversantes, ope- ra improba in universum, & animus impius, hoc versu: quae postea minutatim ostenduntur usque ad vers. 21. deinde verò minis & promissionibus revocantur ipsi, in fine psalmi. 17. *Cum tu oderis*] id est, animo & factis adverseris. 18. *Simulacres fures*] Confirmatio reprehensionis prolepticae qua usus est Deus, ab exemplis antea facta vita, hoc versu: maledicentiae, duobus sequentibus; & impuri animi, vers. 21. καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ θυμοῦ. 20. *Filium matris*] id est, ger- manum fratrem; utcumque magna sit vis sanguinis & necessitudinis a natura. 21. *Agebam surdum*] id est, copio- sa benignitate, tolerantia, atque lenitate dissimulabam malefacta tua, & ultionem differabam: vide Rom. 2. 3. & se- quentibus. *Ordine obijcio*] id est, malefacta tua oppono in os, & obtrudo in vito ac reluctanti tibi, ita ut inficiari non possis. 22. *Animadverte*] secundus locus; revocatio improborum ad resipiscendum, tum minis apposis, hoc versu: tum promissionibus, sequente: ut hae ad bonum alliciant, illae deterreant a malo. 23. *Qui sacrificat lau- dem*] id est, vir bonus, de quo supra vers. 14. *Qui disponit viam*] id est, observat & rectè instituit vitam suam.

PSALMUS LI.

David audita reprehensione & comminatione Dei: ipsius gratiam, peccatorum suorum remissionem, & sui instaurationem petit; ut duce spiritu sancto suae ipsius sanctificationi, alio- rum institutioni, & Dei gloria possit incumbere: deinde orat pro salute totius populi, ac postre- mo votum de se ipsis consecrandis Deo & gratis agendis nuncupant omnes boni.

¹ **M**AGISTRO symphoniae, psalmus Davidis:
² Cum venisset ad eum Nathan propheta, postquam congressus fuisset cum Bath-Schebahha.
³ Gratiam fac mihi, ô Deus, secundum benignitatem tuam, secundum amplitudinē miserationū tuarū, dele defectiones meas:

^a Heb. multi-
plica abluere:
ut Gen. 12. 8.

4 "Multū abluere me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me:
5 "Nam defectiones meas ego agnosco, & peccatum meum obver-
fatur mihi jugiter.

^b Heb. in lo-
qui tuo.
^c Heb. in ju-
dicare tuo.

6 "Tibi, tibi soli peccaveram, & quod malum videtur in oculis tuis
feceram: agnosco, ut justifieris in sermonibus tuis, purus sis quando tu
judicas.

7 "En, in iniquitate formatus sum, & in peccato fovit me mater mea.
8 En, veritate delectaris in renibus: & in occulto sapientiam notam
feceras mihi.

9 "Expiato me musco, ut mūdus sim; abluito me, ut prae nive albescā.
10 "Facito ut audiam gaudium & lætitiā, exultent ossa quæ contri-
veris.

11 "Absconde iratam faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniqui-
tates meas dele.

^d Heb. cor.
^e Heb. in me-
dio mei.

12 "Animum mundum crea mihi Deus, & spiritum firmum reno-
va intra me.

^f Heb. sancti-
tatis tuæ.

13 Ne abjicias me a facie tua, & spiritum sanctum tuum ne recipias
a me.

14 Redde mihi gaudium salutis tuæ, & spiritu ingenuitatis susten-
tes me.

^g Heb. a san-
guinibus.

15 "Docebo defectores vias tuas, ut peccatores ad te convertantur.
16 Libera me a sanguine, ô Deus, Deus salutis meæ: cantet lingua
mea justitiam tuam.

17 Domine labia mea aperias, ut os meum annunciet laudem tuam.

18 Nam non delectaris sacrificio; ut dem: holocaustum non vis.

19 "Sacrificia Dei sunt spiritus fractus; animum fractum & contri-
tum, ô Deus, non spernis.

20 "Benefac pro voluntate tua Tzijoni, ædifica muros Jeruschalaim
morum.

21 "Tunc delectaberis sacrificiis justitiæ, holocausto, & prorsus con-
sumendo: tunc offerent super altare tuum juvencos.

A N N O T A T I O.

1 Psalmus Davidis] Psalmus est iuxta modum, constans ex duabus partibus: petitione singulari a vers. 3. ad 20. & petitione communi pro Ecclesiæ bono; quarum petitionū occasio exponitur secundo vers. & 2. Schem. 11. & 12. 3 Gratiam fac mihi] Hujus petitionis, quæ singulari modo ad Davidem respicit, loci sunt duo; unus est postulatorum, alter causarum quibus David ad hæc postulanda adductus est. postulata sigillatim apponuntur singulis causis: causæ vero sunt tres. prima est a persona supplicis, usque ad vers. 11. nimirum liberatio a peccato, & salutis communicatio; secunda est a persona aliorum, id est ecclesiæ ædificatio, inde usque ad vers. 16. tertia est gloria Dei, inde ad vers. 20. usque. Continet autem hæc prima petitio capita tria: primum gratiam Dei, ut efficientem causam; secundo abolitionem peccati, quæ allegoricis formis ex lege desumptis figuratur, his duobus vers. & post causæ explicationem amplificatur, vers. 9. tertio lætitiā & pacem in spiritu ex duobus illis beneficiis consequentem, vers. 10. 5 Nam defectiones meas] prima postulari causa, ut dictum est in vers. 3. nimirum confessio peccati ex serâ & constante animi resipiscencia proficiscens. Agnosco] id est, me his modis defecisse a te quos per Nathanem prophetam denunciasti mihi, confiteor hic coram te & propheta tuo, atque adeo coram tota ecclesiâ palam; hoc psalmo exarato. Observe faciem meam] id est, urget me conscientia peccati mei. 6 Tibi, tibi soli peccaveram] id est, ita spreveram verbum tuum faciendo quod malum videtur in oculis tuis, 2. Schem. 12. 9. ut tu solus tamen conscius esses malefacti mei, ibidem vers. 12. Et quod malum videtur] uxorem proximi adulterando, maritum gladio infidelium occidendo, populum Dei exponendo, illam ducendo, denique peccatis meis tam diu indormiscendo. Ut justifieris in sermonibus] id est, ut elucescat hac confessione mea & manifestum sit, quàm justè hoc nomine me reprehendas per prophetam tuum, & quàm sanctè judicia mihi denuncies ac denunciata exequaris: hæc verba a singulari Davidis causa ad generalem

generalem thesin optimè Paulus accomodat, Rom. 3. 4. 7. *En*] amplificatio confessionis de peccato a tota antea facta vita inde ab utero. quasi dicat, quid verò hæc tantum maleficia confiterer coram Deo, & liberationem ab eo peterem? imò verò inde ab ortu meo reus sum primum quidem peccati originalis, hoc vers. deinde etiam operum illius peccati habitantis in me, effectuum contra naturam, voluntatem, & legem tuam quam declarasti mihi, sequente vers. a quibus omnibus peccatis mundari expeto per misericordiam tuam. Sic psal. 119. 67. & Cant. 1. 6. *Iniquitate*] id est, iniquitatis & peccati reus sum in utero formatus & forus: hæc enim non ad formam conceptus, formationis, & forus; sed ad factus constitutionem pertinent. 8. *Veritate*] id est, vera & sincera voluntate sequendi tui: nam voluntatis & cupiditatum sedes in scriptura renibus ferè tribuitur, ut sapientiæ & intelligentiæ sedes cordis integritatem singularum animarum partium quam Deus imperat, opponit corruptioni suæ, quam superiore versu confessus est. 9. *Expiato me musco*] id est, aspergito me sanguine æterni illius sacrificii Christi quod figurabatur lege, Levit. 14. 7. & Num. 19. 18. synecdoche. 10. *Facito ut audiam*] tertium membrum postulati primi, ut observatum est supra vers. 3. *Exultent ossa*] ego ipse exultem, quem tu severissimè atteris tum conscientia gravissimi peccati mei, tum horrore iudiciorum quæ denuncias mihi. *Abfconde*] iteratio postulati primum de abolendo peccato, hoc vers. secundo de gratia Dei communicanda, cujus effecta sunt instauratio & confirmatio nostri, instrumentum verò communicatio spiritus; postremo de lætitia & pace in spiritu, ut observatum est supra in vers. 3. Causa autem secunda vers. 15. exponitur. 12. *Animum mundum*] a peccatis, quæ abjecturus & deleturus es. *Spiritus firmum*] id est, constantem, qui non dimoveatur in posterum ab obsequio tuo. 14. *Spiritus ingenuitatis*] id est, quo ingenuè sentiam & prædicem me esse filiū Dei, & in libertate spiritus ambulem: quamobrem idem spiritus adoptionis dicitur, Rom. 8. 15. 15. *Docebo*] secunda causa: proximorum ædificatio. 16. *A sanguine*] id est, supplicis capitalibus, quæ ego ipse meis sceleribus sum promeritus. *Cantet lingua mea*] tertia causa: gloria Dei, promovenda duobus modis, prædicatione hinc & sequente versu; & sanctificatione animi studioseque obsequio, quo sistunt pii corpora sua hostiam vivam, sanctam, & acceptam Deo, Rom. 12. 1. 17. *Labiæ meæ aperias*] id est, his beneficiis desinam materiam novam laudandi nominis tui: ut psal. 40. 4. 18. *Non delectaris*] id est, non sunt animantium sacrificia in quibus conquietur animus tuus; sed nostræ ipsorum hostiæ in Christo. 19. *Sacrificia*] id est, hoc unum est instar sacrificiorum omnium, imò longè superat. *Dei*] id est, accepta Deo, ut sequentia explicant. *Spiritus fractus*] id est, velut comminutus & dejectus suæ infirmitatis & indignitatis conscientia. *Non spernis*] id est, æquissimo animo accipis: *meis*. 20. *Benefac*] altera pars psalmi, conclusio a petitione boni publici; cujus rationem David neglexerat, cum peccato suo provocaret Deum, & populum ejus gladio inimicorum exponeret: quod allegoricè cum labe murorum comparatur, quia fideles sunt lapides vivi in domo Dei, 1. Pet. 2. 5. 21. *Tunc delectaberis*] altera pars conclusionis, votum de legitimis & acceptis Deo sacrificiis offerendis: quæ tunc quidem propriæ ceremoniarum legalium offerebantur, nunc verò spiritu exhibentur in Christo. *Sacrificium iustitiæ*] vide psal. 4. 6.

PSALMUS LII.

David Doëgum accusatorem reprehendit scelerati facinoris, animi, & mendaciorum nomine: Dei iudicia denuntiat: Ecclesiæ gratulationem prædicat: & fide gloriatur se benigntate Dei fretum tandem aliquando in Ecclesiâ officia fidei præstiturum Deo.

- 1 **M**AGISTRO symphoniarum, ode didascalica Davidis:
 2 Cum veniens Doëg Adomæus nuntiasset Schaüli, &
 3 dixisset ei, adivit David domum Achimeleci.
 4 "Quid te jactas in malo, ô potens? benigntas Dei fortis omni die perdurat.
 5 Arumnas excogitatas depromis lingua tua; similis est novacula acuta, ô artifex doli.
 6 Diligis malum potius quàm bonum; mendacium quàm loqui iustitiam. Sela.
 7 "Dilexisti omnia verba perniciofa, linguam dolosam.
 8 Etiam Deus fortis demoliturus est te in æternum, abripiet te, & avellet te a tentorio; eradicabitq; te e terra viventium. Sela.
 9 "Quod videntes iusti, reverebuntur; & de isto ridebunt, dicentes:
 10 Ecce virum illum, qui non proposuerat Deum robur suum; sed confidebat amplitudini divitiarum suarum, roborabat se in substantia sua.
 11 "Ego verò ut oliva virens in domo Dei (confido benignitati Dei) in seculum & sempiternum;
 12 Celebrabo te in seculum coram eis quos benigntate prosequeris, cum feceris ista: & expectabo nomen tuum, quia bonus es.

1. Schem.
22. 9.

a Heb. excogitas lingua tua.

b Heb. perniciosi, linguæ doli.

1 *Ode didascalica* constat ex tribus patribus: reprehensione & comminatione adversus Doëgum, usque ad vers. 8. prædicatione lætitiæ quam pii percepturi sunt ex iudicio Dei, ad 10. usque; ac postremo gloriatione fidei, quam animo præcipiebat David, cum nondum ex calamitatibus emerisset, duobus ultimis: occasio explicatur secundo versu. 3 *Quid te, altus* prima pars: increpatio, continet primum reprehensionem, tribus versibus; deinde verò denuntiationem iusti iudicii Dei, vers. 6. & 7. Reprehensionis loci sunt tres: pertinax maleficientia, hoc vers. cogitatio, & sermo, vers. 4. & 5. *Benignitas Dei fortis* amplificatio perviciæ qua utebatur Doëg, a comparatione personæ & consiliorum Dei, quasi dicat, frustra laboras, utcumque glorieris; nam neque tu Deum expugnare potes, utcumque potens sis; neque tua improbitas benignitatem Dei perumpere. 4 *Similis est* ita saucias & occidis linguam, ut cul-ter raforius secat: similitudo elegans, qua exprobrat David occasionem stragis, de qua 1. Schem. 22. 16. & sequenti- bus. 5 *Mendacium* nam Schaüli graviter conquerenti de servis suis, quasi conjurati cum Davide essent, assen- tans Doëg indicavit Achimelecum esse ex eorum numero. 6 *Dilexisti* comminationis causa paralceastica ad justitiam venturi iudicii asserendam; quod multis similitudinibus exponitur, sequente versu. 7 *Demoliturus est* quamvis excelsè & firmè extructus tibi videaris. *Abripiet te* ut candentem prunam e medio tollunt artifices, ne damnum afferat; secunda metaphora. *Avelleret te* id est, amovebit, & quasi paxillum reprobum te refiget Deus; ne amplius Schaüli ministrare & ipsius domum adjuvare possis: tertia metaphora. 8 *Quod videntes* altera pars psal- mi, ut observatum est in vers. 1. *Reverebuntur* id est, reverenter Deum colent. 10 *Ego verò* conclusio a glo- riatione fidei, qua utitur David ostendens se in mediis calamitatibus securum esse certa spe salutis suæ: cuius nomi- ne pollicetur se omnia officia fidei exhibiturum Deo. *Oli Sa vires* id est, florens & fructum præstantem profe-rens in Ecclesia, abs qua nunc exulare cogor. 11 *Celebrabote* prius officium fidei; laudare Deum secundis rebus. *Coram eis* id est, palam in Ecclesia: vs. 12. *verborum evidentia* causa mutavimus. *Et expectabo* alterum officii-um fidei, sperare in Deo cum res adversæ obveniunt.

PSALMUS LIII.

Eodem est argumento cum psalmo 14.

- 1 AGISTRO symphonix ad pneumaticum instrumē-
tum, *ode didascalica* Davidis.
- 2 Dicit stultus cum animo suo, nō est Deus: corrumpunt, & abominandam perpetrant iniquitatem: nō est qui faciat bonum.
- 3 Deus e cœlis prospectat super filios hominum; ut videat an sit intelligens, requirens Deum.
- 4 Quicumque est, retrocessit, pariter putidi facti sunt: nō est qui faciat bonum, nō est vel unus.
- 5 An ignari essent operarii iniquitatis, exedentes populum meum quasi edant panem; Deum non invocantes?
- 6 Ibi expavescunt pavore, ubi nō est pavor: quia Deus dissipat ossa cuiusque castra habentis^a contra te: pudefacis, quia Deus spernit eos.
- 7 O si quis det e Tzijone^b omnimodam salutem Jisraëlis: cum red-
xerit Jehova reducem turbam populi sui, exultabit Jahhakob, lætabi-
tur Jisraël.

^a Heb. tibi.

^b Heb. salu-
tes.

A N N O T A T I O.

1 *Ad pneumaticum* vide supra 5. 1. *Ode didascalica* vide supra psal. 14. qui ut idem est argumento, ita etiam pla- rima ex parte cum hoc verbis consonat. 6 *Ubi nō est pavor* id est, ubi nulla apparet expavescendi causa, quasi dicat, a Deo nihil metuunt, ab hominibus metuuntur, & tamen suis terroribus & conscientia stimulis agitantur. *Dissipat ossa* id est, penetrat & pertingit usque ad intimas illorum partes, & valentissimas diffringit. *Contra te* a- postrophe ad populum Dei. *Pudefaci* eos qui populum Dei fuissent pudefacturi: ut psal. 14.

PSALMUS LIIII.

David a Ziphæis proditus Deum orat pro salute sua, & sceleratorum exitio: deinde promit- tit se accepto hoc beneficio, amplius culturum & prædicaturum Deum.

Psalmus LIV.

137

MAGISTRO symphoniæ fidiū, ode didascalica Davidis: Cum venientes Ziphæi dixissent Schaüli, an non David latitat apud nos?

a Heb. in pulationibus: ut p salm. 4. 1. 1. Schem. 23. 19.

Deus propter nomen tuum serva me, & fortitudine tua causam meam age.

Deus audi orationem meam, aurem adverte ad sermones oris mei.

"Nam" exteri insurgunt in me, & violenti quærunt vitam meam; non proponunt Deum sibi. Sela.

b Heb. animam: sic y. proximè sequente.

"Ecce, Deus adjuvat me: Dominus" est inter eos qui sustentant vitam meam.

"Reddat istud malum" observatoribus meis, per veritatem tuam succide eos.

"Liberaliter sacrificabo tibi; celebrabo nomen tuum Jehova, quia bonus es, dicens:

c Heb. in liberalitate.

"Ipsum ab omni angustia liberaſſe me, ut eam in inimicis meis videret oculus meus.

ANNOTATIO.

1. Ode didascalica id est, ad documentum ecclesiæ proposita. Est autem generis *symphonici*, constans ex duabus partibus: petitione usque ad vers. 8. & conclusione votiva, duobus ultimis: occasio autem indicatur secundo versu. *3. Nam* prior causa precatationis a persona *adversariorum*, vers. 7. quibus precatationis captibus interferuntur causæ. *5. Nam* prior causa precatationis a persona *adversariorum*, vers. 7. quibus precatationis captibus interferuntur causæ. *6. Ecce* tamen ostendunt se a Deo, a religione, & ab omni humanitate alienos esse: prout sequentia verba docent. *7. Reddat* secunda precatationis causa, fides Davidis præsentissima in veritatem promissionum Dei; quam deinde eventus ipse a Deo confirmavit, cum Schaül fuit per nuntium revocatus, 1. Schem. 23. 27. *Est inter* id est adfuit mihi, & comitatus meo. *8. Liberaliter* conclusio votiva agnoscendi Dei, & prædicandi beneficia ejus. *9. Ipsum ab omni angustia* prout hæc duo capita in precatatione continentur, supra vers. 3. & 7.

PSALMUS LV.

David orta Abschalomi conspiratione, Deum orat pro salute sua & adversariorum ruina & confusione: deinde seipsum de utriusque rei eventu confirmat, partim a fide sua & experientia beneficiorum Dei; partim ab aliorum impietate & inhumanitate: postremo se & omnes suo exemplo confirmat.

MAGISTRO symphoniæ fidiū, ode didascalica Davidis.

a Heb. in pulationibus: ut supra 4. & 54.

"Auribus percipe, o Deus, orationem meam; & ne abscondas te a deprecatione mea:

Attende ad me, & exaudi me; plango in meditatione mea & perstrepo;

Propter vocem inimici, propter angorem improbi: quia avertunt in me iniquitatem, & irati intestino odio prosequuntur me.

b Heb. in ira.

Animus meus dolet in me, & terrores mortis accidunt mihi:

c Heb. cor meum dolet in medio mei.

Timor & tremor invadit me, & obtegit me horror:

Adeò ut dicam, o si quis daret mihi alam velut columbæ; evolare ubi habitare possem.

Ecce, quàm longissimè evagarer, commorarer in deserto. Sela.

d Heb. elongare vagari.

- ^e Heb. profe- 9 Maturarem effugium mihi; "a vento "rapidissimo, a turbine.
ctiois, id est
quo omnia
dispelluntur,
& quali pro-
ficiscuntur i-
psius impe-
tu.
^f Heb. absor-
be.
- 10 "Perde, Domine, divide linguam eorum; "nam video violentiam
& contentionem in civitate.
- 11 Interdiu & noctu circumdant eam *versantes* in muris ejus, iniqui-
tasque & perversitas in medio ejus *sunt*.
- 12 *Ærumnæ sunt* in medio ejus, & non recedunt a platea ejus fraus
& dolus.
- 13 "Non enim "inimicus probro afficit me, quod "ferrem: non osor
meus adversum me se attollit, a quo me absconderem.
- ^g Heb. secun-
dum aestima-
tionē mei. i.
apud me &
apud omnes
aestimatus
quanti ego
iple, 2. Schē.
16. 23.
- 14 "Sed tu mortaliss^g par mihi, "dux meus & "familiaris meus,
15 Qui pariter dulce inibamus "consilium, in domum Dei ibamus
cum frequentia.
- 16 "Decipiet mors ^k invadens eos, descendent in sepulchrum vivi:
nam mala sunt in commoratione ipsorum, in medio ipsorum.
- ^h Heb. notu-
meus.
- 17 Ego Deum inclamabo, & Jehova servabit me.
- ⁱ Heb. secre-
tum.
- 18 "Vespere & mane atque meridie meditabor & perstreparam, donec
audiverit vocem meam.
- ^k Heb. super
eos.
- ^l Heb. animā
meam.
- 19 "Redemit "vitam meam a bello *illato* mihi, *collocans* in pace: "dum
contra multos ^m pauci essent mecum.
- ^m Eclipsis
contrarii,
ut Genes. 18.
19.
- 20 Audiet Deus fortis, & "contestabitur istos; "ut qui permanet in æ-
ternum, Sela: quibus non *sunt* "mutationes, neque timent Deum:
- ⁿ Heb. pacato-
s suos.
- 21 *Quorum quisque* extendit manus suas in "colentes pacem secum,
"profanat fœdus suum.
- ^o Heb. buty-
rina oris.
- 22 Cujus blanda sunt, "butyrina verba, dum bellum insidet "animo
ejus: cujus molliora sunt verba oleo, quamvis *sint* "stricti gladii.
- ^p Heb. cordi:
ut supra 5.
- 23 "Rejice in Jehovam *quicquid* dat tibi, & ipse sustentabit te: non per-
mittet unquam justo ut dimoveatur.
- 24 "Tu itaque Deus, detrudes istos in "puteum corruptionis. homi-
nes "sanguinarii & dolosi non perducent ad dimidium dies suos: ego
verò confidam tibi.
- ^q Heb. fan-
guinum &
doli.

A N N O T A T I O.

1. Ode *didascalica*] constat ex duabus partibus universè: prior est forma orationis quam habuit, cum a filio Absalom inita est conspiratio & primum commota, usque ad vers. 16. posterior est doctrina prophetica quam ipse adhibuit ad consolationem suam & documentum ecclesiæ, ad finem usque. 2. *Auribus percipe*] oratio bipertita est: primum enim agit de persona sua, usque ad versum 10. deinde verò de persona inimicorum usque ad 16. & utriusque parti suas adjungit causas. 3. *Plango*] causarum explicatio, quæ respiciunt partim ad mala quæ inferebant adversarii, vers. sequente; partim ad humanam imbecillitatem ipsius, vers. 5. & sequentibus. 7. *Adeo ut dicam*] amplificatio calamitatis ab optato hypothetico, quod sequentibus versibus exornatur. 9. *A vento*] id est, a repentino hoc & vehementissimo motu. 10. *Perde Domine*] secundum membrum orationis, imprecatio contra inimicos, figurata duobus judiciis; uno Dathanis & Abirami quos absorbit terra, Numer. 16. altero, pisorum qui turrim Babelis volebant extruere. quasi dicat, extermina ipsos, aut consilia eorum pro sapientia tua. *Nam Eideo*] causa imprecationis; primum a communi improbitate quæ indignissimè invalecebat in civitate sancta, duobus versibus sequentibus; deinde a singulari perfidia & ingrato Achitophelis animo, tribus reliquis. 13. *Non enim inimicus*] confirmatio improbitatis publicæ quam modò dixit, a summo authore & moderatore conspirationis: cuius in dignū facinus exaggerat gravissima antithesi, hic & duobus sequentibus versibus. *Inimicus*] id est qui justas, aut a- pertas inimicitias exercuisset contra me. *Ferrem*] leniter & æquo animo. 14. *Sed tu*] apostrophe ad Achitophellem, indignitatem rei amplificans. *Dux meus*] id est, princeps consilii mei. 16. *Decipiet mors*] altera pars psalmi prophetica, exponens improborum exitum & salutem bonorum: quæ duo per prolepsin posita hoc & sequente versu, post copiosius explicantur. Est autem Decipiet metaphoricè dictū, pro eo quod est Inopinantes opprimeret, & fraudabit consiliis. *Nam mala sunt*] id est, tum pleni sunt ipsi, tum undique circumfluunt malitiæ & maleficiis.

lesciis. 18 *Vespere & mane* amplificatio sui erga Deum officii a circumstantia temporis, formaque & assiduitate precum. quasi dicat, nunquam cessabo importunus esse: *lyne doche*. 19 *Redemit* confirmatio superioris officii & perseverantia erga Deum ab antea facta experientia. *Dum contra multos* ut 1. Schem. 30. 20 *Confessabitur istos* transitio ad priorem partem prolepticos, de qua supra vers. 16. *Ut qui permanet* id est qui natura, consilio, iudiciis que æternus est, & semper sui similis. *Mutationes* id est, qui nullo pacto ad bonam frugem revocari possunt: adeo obdurerunt in contemptu Dei: ita describit illos primum ab obfirmata impietate, hoc vers. deinde ab inhumanitate, sequente vers. postremo a perversissima hypocrisis & vulpino animo, vers. 22. 21 *Proferat faciem suam* id est frangit, cum primum videtur commodum. 22 *Stricti gladii* id est lethalia verba: metaphorica. 23 *Rejice in Jehovah* conclusio hortatoria, qua ostendit psalteris usum fidei, quæcunque eveniunt acceptaferentis Deo, & illius administrationi committentis: prout secuta est de promissione ejus, quæ continetur altera parte versus. 24 *Tui aque* accommodatio superioris theos ad præsentem causam; qua ostendit David se jam animo, per fidem præcipere ruinam adversariorum, & salutem suam. *Puteum corruptionis* id est in sepulchrum: periphrasis.

PSALMUS LVI.

David a Schaulis persecutionibus veniens in Pelischtæorum manus, Deum orat pro salute sua fidei sue & innocentie nomine, & pro adversariorum exitio: fidem suam in Deum prædicat: & ei laudem tribuit de acceptis promissionibus, quarum complementum expectabat.

1 **M**AGISTRO symphonie, de anima^a vim patiente a manipulo longinquorum, insignis ode Davidis: cum preherenderent eum Pelischtæi Gathi.

1. Schem.
2. II.

2 "Gratiam fac mihi, Deus: nam" anhelus persequitur me mortalis; toto die oppugnator opprimit me.

3 Anhelant observatores mei toto die: quia potentiores sunt, propugnatores sint mihi, o excelsè.

4 "Qua die timebo, ego in te confidam.

5 In Deo laudabo" verbum ejus; in Deo confidam, non timebo quid faciat" caro mihi.

6 "Toto die" rebus meis dolorem afferunt, contra me omnes cogitationes eorum ad malum spectant.

7 Conveniunt, delitescunt ipsi; vestigia mea observant, ut qui expectant" vitam meam.

8 "Pro iniquitate parito eis, in ira populos de jice Deus.

a Heb. animam.

9 "Vagationes meas in numero habes: tu pone quamque lachrymam meam in utre tuo; an non essent" in numero tibi?

b Heb. vagari meum.

10 "Tunc revertentur inimici mei retrorsum, qua die clamabo; hoc scio, Deum affore mihi.

c Heb. in numeratione tua.

11 In Deo laudabo verbum, in Jehova laudabo verbum.

12 In Deo confido, non timebo quid faciat homo mihi.

13 "Mecum erunt o Deus vota tua; persolvam gratiarum actiones tibi.

14 Cum eripias animam meam a morte, an non pedes meos a lapsu eriperes; ad continenter ambulandum coram Deo in luce hujus vitæ?

ANNOTATIO.

1 *Vim patiente* Hanc inscriptionem multis modis ab interpretibus acceptam esse constat: sed quia non meminimus alibi præfigi sacris cantionibus titulos (ut vocant) allegoricos, & videtur incommodum inscriptiones ipsis argumentis obscuriores adhibere; placuit magis has voces simpliciter interpretari, prout ad argumentum psalmi accommodatus visum est. Nam etsi primam vocem ferè columbam interpretati sunt; certum est tamen esse alteram quoque propriam & naturalem significationem ejusdem vocis, prout interpretati sumus, ut Tzephania 3. 1. Sensus igitur est, hunc psalmum formam orationis esse omnibus piis traditam, quicunque procul a suis versantes injuriam ab exteris patiuntur; qua conditione erat David cum preherenderent eum Pelischtæi.

Insignis ode]

psalm. 16. 1. Est autem ode *ἐκκλησιάζουσα* & *ἀνακρινή*, constans ex duabus partibus, precationis & laudis, constru-

Etis ordine Amœbeo, & conclusionē ætiologica, vers. ultimo. 2 *Gratiam fac mihi* prima pars odes pro gratia & salute a calamitatibus consequenda; ejus partes sunt precatio, duobus vers. & laudatio, vers. 4. & 5. precatōnis mēbra duo; postulatū & causa. *Anhelus* tum Schaül & administri ejus, a quibus fugiebat David; tum Pelischæi, ad quos confugerat. 3 *Propugnatores sint mihi* hunc locum licet vulgò aliter redditum, sic interpretatur, tum propter Hhebraicam distinctionem, tum propter consecutionem verbi pugnare; quod in hac consecutione semper significat propugnare; oppugnare verò nunquam: ut rectè admonet Abenthezra. 4 *Qua die* prædicatio fidei constantis omni tempore, quæ est sequentis laudationis argumentum. 5 *Verbum ejus* id est promissionem, quæ si dicat, quamvis non illico exorem promissionis complementum; tamen peræquè in Deo gloriari possum, fretus promissionibus ejus. *Caro* id est ullus homo: ut infra vers. 12. & Jeshahhæ 31.3. 6 *Toto die* secunda pars odes, imprecatio adversus hostes, quæ continetur vers. 8. Circummunitur autem duabus causis: una est ab adversariis, tum improbitate, vers. 6. & 7. Secunda, a fiducia supplicis in benevolentiam & promissionem Dei, vers. 9. & 10. *Rebus meis dolorem afferunt* id est, res meas efficiunt molestas mihi. 8 *Pro iniquitate parvo* id est, facito ut inops laboriosa & ærumnosa sit sua iniquitas: nam istos labores, iniquitatis pœnas, modò parere dicitur Deus ut illorum autor; modò improbus ipse, qui sibi sua improbitate generat malum: ut psal. 7. 15. sic accipitur idem verbum Micæ 6. 14. 9 *Pone lachrymam meam* id est, ne patiaris inaniter in terram decidere: humanitas dictum. 10 *In Deo* Gloriosa fidei prædicatio: ut supra vers. 5. amplificata per congeriem. 11 *Mecum erunt* id est, nō tantum celebrabo verbis, sed etiam re ipsa quemlibet voluntarium & legitimum cultum præstabo. 12 *Cum eripis* conclusio ætiologica superiorum: qua ostendit psaltes se hæc officia præstiturum merito: quia pii e manu inimicorum suorum liberantur, ut sine metu serviant Deo cum sanctitate & justitiâ in ipsius conspectu, cunctos dies vitæ lux, Luc. 1. 74.

PSALMUS LVII.

David Schaulem fugiens, gratiam & salutem a Deo petit, fidem suam in Deum proficitur, exponit adversariorum improbitatem; & propter gloriam Dei judicia ejus confici postulat ad salutem suam, illorumq; exitium.

1 **M** AGISTRO symphonix; "ne perdas, Davidis ode insignis: cum fugeret metu Schaülis" in speluncam.

2 "Gratiam fac mihi, Deus, gratiam fac mihi: nam ad te se recipit anima mea; & ad umbram alarum tuarum me recepturus sum, donec transiverint ærumnæ.

3 Invocabo Deum excelsum, Deum fortem perficientem erga me.

4 Mittet e cœlis ut servet me, afficiens eum probro qui me anhelus persequitur: Sela: Mittet Deus benignitatem suam, & veritatem suam.

^a Heb. anima mea: ut Numer. 23. 14.

^b Heb. filios hominis.

5 "Ego inter immanes leones sum, jaceo inter incendiarios; inter homines, quorum dentes hastæ sunt & sagittæ, & quorum lingua est gladius acutus.

6 Exaltare supra cœlos, o Deus; super totam terram gloriâ tuâ.

7 Rete aptaverant gressibus meis, curvaverat animam meam; quam foderant ante me fossam, cadunt in eam. Sela.

^c Heb. corde.

8 Erecto animo meo, o Deus; erecto animo meo, canam & psallam, dicens:

Psal. 108. 2.

9 "Evigila gloria mea: evigila nablium & cithara; expergefacciam inde ab aurora,

10 Celebrans te in populis domine, psallens te in nationibus:

11 Magnam esse usque ad cœlos benignitatem tuam, & ad superiores usque nubes, veritatem tuam.

12 Exaltare supra cœlos, o Deus; super totam terram gloriâ tuâ.

ANNOTATIO.

1 *Ne perdas* his verbis summa petitionis exponitur quæ psalmis hoc modo inscriptis continetur: hoc est, genus psalmi est *ἐπεὶ κινῶν*, sive (ut ita loquamur) deprecatorium mortis & perditionis, quæ tunc temporis Davidi imminere videbatur: sic etiam psalmis sequentibus. *In speluncam* quæ erat in deserto Hhengedi 1. Schem. 24. Sunt autem hujus odes partes in universum duæ: petitio, vers. 2. & petitionis argumenta, quibus suo loco subjicitur Amœbeum verus summum petitionis finem explicans, vers. 6. & ultimo. 2 *Gratiam fac mihi* petitio vehementissima, qua ostendit David fontem liberationum & salutis nostræ. *Nam ad te* primum petitionis argumentum a fide in Deum,

Deum, hoc versu; & oratione fidei, versu sequente: ex quibus oritur certa illa prædicatio venturæ liberationis suæ & iudicii in adversarios, versu 4. *Ad umbram alarum* id est, & nunc confido, & semper confidam: metaphora a pullis sub matre delitescantibus donec milvus transiverit. 5 *Ego inter* exaggeratio petitionis ab immanitate peccati quo circumcludebatur David: quomobrem cruentos adversariorum animos, consilia, & conatus elegantissimis comparationibus explicat. *Inimanes leones* Schaülem, & copias ejus furentes adversus Davidem. *Incedarios* id est, ardeliones aulicos, qui regis animum irritabant inflamabantque mendaciis: ut ipse apud Schaülem exponat, 1. Schem. 24. 6 *Exaltare* versus Amœbæus, exponens summum petitionis finem, nimirum gloriam Dei conjunctam salute supplicis. 7 *Re* secundum argumentum petitionis a fraude, vi, & improbitate adversariorum; ad quas respiciens David ruinam illorum prædicat. Sunt autem omnes hæc descriptiones allegoricæ, ut alibi sepe. *Cur & verat* Schaül cum suis, quasi dicat, me jam retribus ita constrinxerat, ut videret mox corruturus esse. *Cadunt in eam* id est, ipsi iusto Dei iudicio impelluntur eò, quò putabant meriturum præcipitem: sic psal. 7. sub finem. 8 *Erecto animo meo* tertium petitionis argumentum a summo fine, qui est gloria Dei & illius prædicatione. Erectum autem animum vocat per antithesin, quem Deus restituit e laqueis quorum violentia se incurvatum fuisse confessus est David, superiore versu. 9 *Evigila* forma laudationis continens exordium proloporætiæ, hoc versu; propositionem, sequente; & confirmationem, versu 11. *Gloria mea* ut supra 16. 9. *Expergefaci-* am id est, adeo cantu meo personabit orbis, ut populos excitem, quos nominat sequente versu. 12 *Exaltare* versus Amœbæus, ut supra versu 6.

PSALMUS LVIII.

David aulicos innocentiam ipsius apud Schaülem nefariè traduentes increpat injustitie, improbitatis, & pertinaciæ nomine: gravissima Dei judicia imprecatur illis, venturæque confirmat: ac postremo piorum letitiam, pacem, & salutem conjunctam gloria Dei prædicat.

- 1 **M** AGISTRO symphonie, ne perdas; Davidis ode insignis.
- 2 "An revera, o manipule, justitiam loquimini? quæ re-
- 3 cta sunt judicatis, filii hominis?
- 4 "Quin etiam ex animo iniquitates operamini; in hac terra violentiam manuum vestrarum appenditis.
- 5 "Ab alienant se improbi inde a vulva, aberrant inde ab utero loquētes mendacium.
- 6 "Venenum est illis simile veneno serpentis, sicuti aspidis surda obthurantis aurem suam,
- 7 Quæ non auscultat voci mustitantium; utentis incantationibus peritissimi:
- 8 "O Deus, destrue dentes eorum in ore ipsorum; molares juvenum leonum demolire, Jehova.
- 9 "Liquefiant sicut aqua, continenter abeant: ejus qui tendit ad jaculandum sagittas suas, tanquam in spicas abeant sagitta.
- 10 "Sicut limax liquefiscens abeat quisque; ut abortus mulieris, ut qui non viderunt solem.
- 11 "Cum nondum sentient homines spinas vestras, spinas cynosbati: quo vividior erit, eo magis æstuante ira procellet quemque.
- 12 "Lætabitur justus, cum viderit ultionem; pedes suos lavabit in sanguine improbi.
- 13 Dicetque homo, utique est fructus iusto; utique est Deus, est judex in terra.

a Heb. corde.

b Heb. secundum similitudinem veneni, &c.

c Heb. abeat sibi: ut Gen. 11. 33.

d Heb. cum.

e Heb. judices: ut Joh. schu. 24. 19.

ANNOTATIO.

1. *Ne perdas* ut sup. psal. 57. *Ode insignis* hujus odes scopus est *ἐπεὶ οὐκ ἔστιν*, ubi deprecatur David periculum quod sibi a Schaüle & asseclis ejus impendere videbatur. Partes sunt tres; prima est reprehensio & objurgatio adversariorum, usque ad versu 7. secunda, imprecatio contra viros illos præfractos & obfirmatos in sua improbitate, usque ad versu 10. tertia, conclusio a fine iudiciorum Dei, tribus versu ultimis. 2. *An revera* objurgationis adversariorum loci sunt duo: prior est insinuat, hoc versu, quia ipsorum conscientia appellans David negat inesse boni quidquam illorum animis; posterior, affirmatio & explicatio malæ illorum mentis, consilii, & facti, versu sequenti. *O manipule* id est, aulicorum cœtus in Davidem conspirans: qui cum Schaüli a consiliis essent, iustum, æquum, & bonum procurare debuerant. 3. *Quin*

etiam transitio ad alteram oburgationis partem per correctionem. *Appenditis* id est, nullam recti (cujus mentionem fecerat superiore versu) rationem haberis; sed omnia libratis atque ponderatis ad usum violentiæ vestræ. *Abalienant se* amplificatio malitiæ & improbitatis quam superiore versu exprobravit, primum a naturali & ingenua illorum corruptione, quæ posita est in alienatione & aberratione a Deo, hoc vers. deinde ab obstinato illorum studio se ipsos confirmandi in malo & avertendi a bono, duobus sequentibus. *5 Venenum* allegorica improbitatis obfirmata descriptio, ut Deut. 32. 33. *Sicuti assidus* hoc est, quorum mala sunt incurabilia, præterquam si cõfestim partes contactæ amputentur, ut loquitur Plinius lib. 8. cap. 23. *Surda* id est, callide agentis adversus incantamenta, ut sequentia exponunt: nam aurem utramque ab ea obthurari, alteram in terram deligendo, alteram extrema sui parte contegendo atque occludendo, testes sunt in hunc locum Hieronymus, Augustinus, Cassiodorus, alii. *6 Musitantium* id est, carmina sua submisile enuntiantium ad incantandum eam; quod studium carminum ne quis hoc loco a Davide comprobari putet, ipsis interdicti verbis disertè vitur quæ posuit Deus Deut. 18. 11. Nam fascinatores isti Hhebræa appellatione nominantur consociantes societatem, quia diabolis societatem ad artes suas adhibent. *7 O Deus* secunda pars psalmi; imprecatio, ut observatum est in versum 1. quæ tota allegorici describitur. *Destruere* id est, omnia quibus offendit media illis adime, sive illis cominus offendant, hoc vers. & initio sequentis; sive eminus, ut in fine sequentis versus ponitur: primus imprecationis locus. *8 Liquefiant* dentibus nimirum comminuti, ut superiore versu. *Ejus qui tendit* id est, qui semper comparatus est & instructus armis ad jaculandum contra rectos corde, ut psal. 11. 2. *Tanquam insipicus* id est, inepta ad nocendum & irrita efficiantur rei eorum, perinde atque si spicas tritici adhiberet spiculatorum loco: verbum enim Hhebræum, quod hac conjugatione hie tantum legitur, ita accipimus, referentes ad conjugatam vocem quæ legitur Deut. 23. 25. *9 Sicut limax* alter imprecationis locus in personas ipsas, duobus vers. *Liquefens* quo tempore nimirum e concha egreditur: tum enim hebetescit expiratque detracta testa, ut docet Aristoteles lib. 5. de historia animalium, cap. 32. *10 Cum nondum* conclusio prophetica, tum iudiciorum Dei adversus improbos, hoc vers. tum rerum consequentium, nimirum lætitiæ & pacis per spiritum ad Ecclesiam Dei ex iudiciis ejus pervenitur, duobus sequentibus. *Nondum sentiens* id est, statim a principio, antequam potueritis nocere graviter: apostrophe ad improbos. *Spinascynobatus* id est, summè aculeatus & noxias: quasi dicat, antequam a vobis experiantur mala. *Quo visidor* id est, quo acrior & paratior erit ad malefaciendum improbus. *11 Letabitur* alterum membrum conclusionis de læticia, salute & pace ecclesiæ, ac prædicatione majestatis & gloriæ Dei. *Pedes suos laetabitur* id est, proculcabit eos & triumphabit victor in Christo: hyperbole, vide Maleaci ultimo, de argumento hujus & sequentis versus.

PSALMUS LIX.

David ab administris Schaüls circumventus, liberationem a Deo petit, tum sua fidei & innocentie, tum improbitatis adversariorum nomine, quorum improbitate descripta, illis imprecatur quod ad gloriā Dei futurū erat, & se Dei laudes grato animo prædicaturū proficitur.

MAGISTRO symphonix, ne perdas, Davidis ode insignis; cum misisset Schaül qui observarunt domum illius, ut morte afficerent illum.

1. Schem.
19. 11.

2 "Libera me ab inimicis meis, Deus mi; supra erigentes se contra me extolle me.

3 Libera me ab operariis iniquitatis, & ab hominibus sanguinariis serva me.

a Heb. ani-
mæ meæ.

4 "Nam ecce, insidiantur vitæ meæ, conveniunt contra me robusti; nulla defectione mea, nulloq; peccato meo, Jehova.

5 Nulla iniquitate mea concurrunt, & comparant se: "evigila venturus obviam mihi, & respice.

6 "Tu ergo Jehova, Deus exercituum, Deus Jisraëlis, expergiscere ad visitandum gentes istas: ne gratiam facias ullis perfidè agentibus iniquitatem. Sela.

b Heb. per-
strepunt.

7 "Revertuntur vespere, ganniant ut canis; & circumdant civitatē. 8 Ecce, eructant ore suo, gladios adhibent ad labia sua, sed quis audit? inquit.

9 "At tu Jehova ridebis eos; subfannabis omnes istas gentes.

10 "Robur obtinente illo, te observabo; nā Deus est editus locus meus.

11 Deus benignitatis meæ præveniet me: Deus faciet ut videam in observatoribus meis.

c Heb. popu-
lus meus:
Syllepsis.

12 "Ne occidas eos, ut non obliviscantur populares mei: exagita eos virtute tua, & dejice eos, clypeus noster domine.

13 "Pec

- 13 "Peccatum oris sui, verbum labiorum suorum, comprehensi superbia sua; tum præ execratione, tum præ macie enarrent.
- 14 "Consume æstu, consume, donec non sint *amplius*; ut sciant Deum dominari in Jahhakobo, usque ad fines terræ. Sela.
- 15 "Qui revertuntur vespere, gannit ut canis; & circumdât civitatē,
- 16 Seipsum exagitent ad comedendum; cum non fuerint saturati, tū cogantur pernoctare.
- 17 "Ego verò canam robur tuum & cantabo in unum quodq; mane benignitatem tuam; te fuisse locum editum mihi & perfugium quo die fuit angustia mihi.
- 18 "Me roborato, tibi psallam; Deum esse locum editum meum, Deū benignitatis meæ.

ANNOTATIO.

1. *Ne perdas* ut supra psal. 57. 1. *Ode insignis* ode est ἀπετυκὴ, qua deprecatur David imminens sibi a Schaiile malum: constat autem ex tribus partibus; propositione summa postulati sui, vers. 2. & 3. narratione causarum postulari, quibus subinde petitio interlucitur pro se & contra adversarios, usque ad vers. 17. & conclusionem eucharistica, duobus ultimis. 2. *Liberame* petitio duobus versibus, ut modò dictum est. 4. *Nam ecce* narratio, sive causam explicatio ex quibus liberationem petebat David: sunt autem duæ; una a persona supplicis propter innocentiam ipsius, his duobus versibus; altera a persona adversariorum, sequentibus. 5. *Evigila* humanitus dictum id est, demonstra potentiam tuam, ut qui evigilat, respicit, &c. conclusio prioris ætiologiæ a precatione. 6. *Tu ergo* jeboæ transitio ad posteriorem ætiologiam, quasi continuata precatione, per imprecationem in adversarios. *Deus exercituum* id est, potentia instructissimæ, & fœdere conjunctissimæ. *Ad sistendum* vide Genes. 21.1. *Gentes* id est, copias Schaiilis, quæ eodem animo Davidem persequantur, quo gentes alienæ a populo Dei facturæ fuissent. *Perfidæ agentibus* id est, qui Deum cultu & Davidem honore prosequi simulant, perfidæ ea perpetrabant quæ sequentibus versibus duobus exegericè describuntur. 7. *Revertuntur* id est, discursant, ut supra vers. 5. *Gannit ut canis* id est, frendunt inter se, & se ipsos ad lacerandum me comparant. 8. *Erudant ore suo* id est, evomunt & profundunt inter se sermones nefarios. *Adhibent* id est, præter minas etiam arma capiunt ad efficiendos conatus suos. *Quis audit* verba scilicet, aut conatus percipit: synecdoche frequens, sive (ut Donatus vocat) metalepsis. 9. *At tu* jeboæ regressio ad imprecationem, quæ est indeq; vers. 12. ad eam autem transitur primum per affirmationem antithetam, id est ex adverso respondentem impiæ inimicorum confidentiæ, hoc modo: Quis audit inquit, at tu non tantum audis, verum etiam audita & perspecta rides, hoc versu: deinde per confirmationem fidei suæ & expectationis suæ in Deo, duobus sequentibus. 10. *Robur* id est, tantisper dum Schaiil potitur rerum. 11. *Utrū videam* nimirum quomodo præveniat observatores meos quos reprimat, dum prævenit atque protegit me. 12. *Ne occidas eos* illico aut eodem momento: ut ratio proximè sequens, & antitheta imprecatio ostendunt: sic alludit hac imprecatione ad sententiam quam Deus in Kajinum tulit, Genes. 4. 11. & 12. 13. *Peccatum* id est, invitis, ut Kajino, extorqueatur confessio nequitia suæ præ horrore & gravitate judiciorum tuorum, quandoquidem sponte nolunt respicere. *Præ execratione* qua persequeris eos usque ad maciem, & quidem tantam ut corpora eorum contabescant doceant eos confessionem peccati sui. 14. *Consume* tandem scilicet, postquam exagitaveris, dejeceris, emaciaveris, & confessionem invitis expresseris. 15. *Qui revertuntur* summa repetitio imprecationis, posito versu Amœbæ, qui idem est cum versu 7. 16. *Ad comedendum* id est, in quærendo cibo. *Cum non fuerint* id est, frustra quærant cibum illi, & jejuni indormire compellantur. 17. *Ego verò* conclusio ἐνχαριστική, ut dictum est supra in vers. 1. 18. *Me roborato* antitheton versus 10. supra.

PSALMUS LX.

David Syrorum exercitu caso Deum contra Edomæos implorat, de prioribus Indæorum calamitatibus expostulans: & promissis Dei, operibusq; expensis, ac fide confirmata, exercitum ad strenuè agendum hortatur fretum promissionibus Dei.

AGISTRO symphonix, "in hexachordis" testimonium, "ode insignis Davidis, ad docendum:

Cum certaret contra Syros "Mesopotamienfes, & contra Syros Tzobæ; & reversus Joab percussisset Edomæos in valle Salis "duodecies mille.

"O Deus, rejeceras nos, diruperas nos; iratus fueras, restitue te nobis.

"Commoveras terram, diffregeras eam; cura fragmenta ejus, nam vacillat.

a Heb. duorum fluviorum: vide Gen. 24. 10. 2. Schem. 8. 13. 1. Chron. 18. 12.

- b Heb. videret: synecdoche.* 5 Fecerat ut^b sentiret populus tuus rem duram, "dederas bibendum nobis tanquam vinum horrorem.
- c Heb. ad vexillandum.* 6 "Dedisti timentibus te vexillum, "quo utantur; "propter veritatem. Sela.
- 7 "Ut liberentur dilecti tui, serva dexterâ tuâ, & exaudi me.
- d Heb. partior: psal. 108. 8.* 8 Deus locutus est per sanctitatem suam, "exultabo: "in partem obitio neo "Schecemum, & convallem Succotharum metior:
- 9 Meus Gilhahad, & meus Menasche, Ephraimq; "robur capitis mei; "Jehudah legislator meus.
- e Heb. olla lotionis meæ.* 10 "Moab^e pollubrum meum; supra Edomæum^e projiciam calceum meum: contra me, "Palæstina, clangentem age.
- 11 "Quis deduceret me in civitatem munitam? quis duceret me Edomæam usque?
- 12 Annon tu, Deus, qui rejecerat nos; ut non procederes, Deus, inter exercitus nostros?
- f Heb. salus, ut accipitur. 2. Schem. 10. 18. g Heb. virtutem.* 13 Cedò nobis auxilium tuum ab hoste: alioqui vanitas est^f auxilium humana.
- 14 "In Deo faciamus^g strenuè, & ipse conculcabit hostes nostros.

A N N O T A T I O.

1 In hexachordis] vide supra 45. 1. Testimonium] id est, cantio testificans ecclesiæ toti fidem Davidis, & beneficium victoriae perceptum a Deo; quæ etiam occasione postea ad docendum tradita esse dicitur. Ode insignis] ode est evictum, constans ex tribus partibus: expostulatione, a vers. 3. usque ad 7. petitione, a vers. 7. ad 14. & conclusione hortatoria, vers. ultimo. 2 Reversus Joab] a cede Syrorum, 2. Schem. 8. 13. Duodecies mille] postquam duodecim millia ter Joab prima acie adducta percussisset Edomæorum sex millia; quam victoriam Joab perleutus duodecim millia occidit, qui hic numerantur. Ex his enim numeris collectis asurgit numerus octodecim millium, qui illis locis recensentur. 3 O Deus] propositio summa totius psalmi, continens expostulationem & petitionem, quibus vers. 1. & 2. quibus expostulatio copiosius deinde ponitur, usque ad vers. 7. petitio verò, sequentibus. Rejecerat nos] id est, defensionem nostri, exponens nos voluntati inimicorum: vide totum librum Judic. & 1. Schem. Rejice nos] id est, defensorem, qui subduxisti te. 4 Commoveas terram] id est, populum tuum externis bellis exagitaveras. Disfrigeras eam] id est, seditionibus & civilibus discordiis divisum inter se populum vexaveras, ut docet hystoria 2. Schem. a primo capite ad 4. Vacillas] id est, nutat, & mox ruitura videtur ante acceptarum calamitatum nomine. 5 Dederas bibendum] id est, tremore nos inebriaveras. 6 Dedisti timentibus te vexillum] id est, populum tuum quem ante afflixeras, tum luce promissionum tuarum, tum etiam opere, victoria hac recente contra Syros edita ducendū receperis, quasi præeunte vexillo tuo: sic a repræsentante occasionem fumens expostulationem terminat, ut ad petitionem porro benefaciendi commodius transeat. Propter veritatem] id est, promissionum tuarum constantiam, ut ad petitionem usque ad vers. 13. deinde repetitur eodem versu. sunt autem istius petitionis argumenta tria: primum est a personarum quibus exoptatur salus, hoc versu; secundum, a promissione Dei, tribus sequentibus; tertium, ab omnipotentia ejus, qua solâ promissiones præstari possunt, vers. 11. & duobus sequentibus. 8 Exultabo] id est, triumphaveris sum de hostibus meis in populo meo: quam obrem primum populum suum recenset gloriosè, duobus vers. deinde victoriam sibi pollicetur. Schecemum] cis Jardenem, ut convalles Succotharum est trans Jardenem a Robur capitis mei] id est, potentia regni mei est utraque hæc tribus ex Josepho orta: attingit enim metaphoram a cornutis animantibus, qua usus est Mosche benedicens Menaschi & Ephraimo, Deut. 33. 17. Jehudah legislator meus] id est, jus administrationis & auctoritatem obtinens in populo Dei, prout perfectissimè completum est in Christo quem olim adumbrabant typi: sic alludit ad prophetiam Genes. 49. 10. 10 Moab pollubrum meum] id est, adeo despectus & abjectus est mihi, ut eum libere diffingam quasi testam; & si quos voluero servare, ad sordidissima ministeria cogam: vide 1. Schem. 8. 2. Projiciam calceum meum] id est, audaciter conculcabo: synecdoche. Palæstina] apostrophe ironica: quia exprobrat David antiquam Pelischiæorum insolentiam, qui contra Israëlitas indo a temporibus Schimschonis ferociverant: vide Judic. 16. & 1. Schem. 4. & 28. sic etiam Jechahh. 15. 11 Quis inducatur] id est, mirum alius præter Deum, qui promissit, & solus est omnipotens ad hæc præstanda: sic accipiendum esse demonstrat versus sequens. 14 In Deo] conclusio hortatoria ad exercitum, quasi jam conelamatis armis in procinctu esset ad conferendum manu cum hoste: ut loquitur Joab 1. Chronic. 19. 13.

P S A L M U S LXI.

David Rex in extremam regionem pulsus auxilium Dei implorat ante acceptorum beneficiorum nomine, regnum Christi promoveri & ampliari petit, deinde gratum animum pollicetur Deo.

I MAGI-

- M**AGISTRO symphonix^a fidium, ode Davidis.
- ² "Audi, Deus, clamorem meum; attende orationi meæ.
- ³ "Ab extremitate terræ te inclamo, cum obruitur^b animus meus; in rupem quæ sit editior me deducito me:
- ⁴ "Nam fuisti receptus mihi, turris robusta^c adversus inimicum.
- ⁵ "Commorabor in tentorio tuo per secula: recipiam me in occultum alarum tuarum. Sela.
- ⁶ "Cum tu, Deus, auscultaveris votis meis, dederis hereditatem suam reverentibus nomen tuum.
- ⁷ "Dies diebus regis superaddito, anni ejus sint ut^d multarum generationum.
- ⁸ Maneat in seculum coram Deo; benignitatem & fidem præpara, quæ custodiant eum.
- ⁹ "Sic psallam nomini tuo in perpetuū, rependendo vota mea^e quotidiè.

^a Heb. in pul-
satione fidi-
um.

^b Heb. cor.

^c Heb. a fa-
cie inimici.

^d Heb. gene-
rationis & ge-
nerationis.

^e Heb. die
d. e.

ANNOTATIO.

¹ Ode Davidis] ode est *ᾠδὴ*, ex tribus partibus constans; petitione singulari pro persona supplicis, usque ad vers. 9. petitione publica pro Christo & regno ipsius a Davide adumbrato, usque ad vers. 9. & conclusione votiva, vers. 9. videtur autem hujus odes occasionem dedisse Davidis fuga a conspiratione Abschalomi, 2. Schem. 15. & 16. ² Audi Deus] prioris petitionis exordium, quæ summam proponitur vers. 3. ³ Ab extremitate terræ] nam trajecto Jordene fugerat Machanajima ad fines Jisrahels, 2. Schem. 17. 24. ⁴ In rupem] id est, evehito me in tutum, unde inimicos possum despiciere. ⁵ Nam fuisti] *ἡτοιμασθήσῃ* petitionis ab antecedente experientia. ⁶ Commorabor] brevis conclusio petitionis, a voto fidei atque obsequii. ⁷ Recipiam] vide Ruth 2. 12. ⁸ Cum tu] altera pars, petitio publica comprehensa vers. 7. & 8. postquam argumentum illius petitionis ab antecedentibus beneficiis Dei erga suos expositum est, hoc vers. quasi dicat, hæc duo pignora de regno Christi jam nobis data sunt, nimirum ex auditio precum, & hereditas: quam obrem perge benefacere in Christo, &c. ⁹ Dies diebus] id est, largire vitam æternam & benedictionum æternitatem per Christum, regnumque ejus in sempiternum continua: ut sequens vers. explicat: primum petitionis caput. ⁸ Benignitatem & fidem] hoc est, effice ut regnum sit justissimum, & his duabus rebus instructissimum, quæ pertinent ad officium regis, Proverb. 20. 28. secundum petitionis caput. ⁹ Sic psallam] conclusio votiva, ut dictum est in versum 1.

PSALMUS LXII.

David oppressus fiduciam suam in Deum prædicat, officiumq; Dei erga se: inimicos reprehendit: se ipsum ecclesiamq; exemplo suo confirmat: & omnes a fiducia rerum vanarum revocat ad Deum, & confirmat auctoritate verbi ejus.

- M**AGISTRO symphonix^a in Jeduthune, psalmus Davidis.
- ² "Tantummodò in Deo^a conquiescit anima mea: ab eo salus mea est.
- ³ Tantummodò ipse rupes mea est & salus mea; locus editus meus, non dimovebor motione^b magna.
- ⁴ "Quousque^c machinantes æumnas^d in virum, occidimini vos omnes? quousque eritis similes muro pando, macerix impulsæ?
- ⁵ Tantummodò de^e excellentia ejus consilia ineunt depellendi eum, delectantur mendacio: ore suo benedicunt, intra se verò maledicunt. Sela.
- ⁶ "Tantummodò in Deo conquiesce anima mea; nam ab eo est expectatio mea.
- ⁷ "Tantummodò ipse rupes mea est & salus mea: locus meus editus, non dimovebor.

^a Heb. filens
est: synecdo-
che.

^b Heb. machi-
nabimini æ-
umnas in vi-
rum, occide-
mini: simile
est 1. Schẽ.
2. 3.
^c Heb. in me-
dio sui.

d Heb. robo-
ris mei.

8 In Deo est salus mea & gloria mea; rupes robusta mea, receptus meus est in Deo.

e Heb. cor: sic
inf. vers. 11.

9 "Confidite ei omni tempore, ô popule, effundite coram eo animi vestrum: Deus receptui nobis est. Sela.

10 "Tantummodò vanitas sunt nati plebeio homine, mendaciū sunt nati præstare viro: lancib. illi simul impositi, ascensuri essent supra vanitatē.

11 "Ne confidatis oppressioni, & rapina ne evanescatis; opulentia si abundet, ne apponatis animum.

12 "Semel locutus est Deus, bis idem audiui; robur esse Dei,

13 Et tuam esse Domine benignitatem, te repensurum cuique secundum opus suum.

ANNO TATIO.

1 In *Jeduthune* vide psal. 39. 1. *Psalmus* psalmus est *ᾠδὴ σαλευμένη*, ex quatuor partibus constans; Exordio, vers. 2. & 3. reprehensione, vers. 4. & 5. doctrina, a vers. 6. ad 12. & confirmatione doctrinæ, duobus ultimis. 2 *Tantummodò* exordium ex abrupto continens propositionem fiduciæ; de qua gloriatur David adversus omnes difficultates quali repente emergens ex illarum violentia: nam hic psalmus videtur conscriptus, quo tempore Davidem per emissarios suos persequeretur Schail. 3 *Magna* id est, qua planè corruam, ut 1. Cor. 10. 13. 4 *Quoniam* reprehensio administratorum nequitie Schailis per apostrophem, quæ simplice narratione illustratur, sequente versu. *in* *rum* id est, in me: enallage personæ. *Occidemini* id est, livore & nequitia vestra ipsorum consumemini; ut murus pandus atq; diffiliens sua ipsius mole corrui, aut nullo negotio dejicitur. sic accipiendum esse comparatio ostendit. simile vide Jeshahh. 30. 13. 5 *Excellentia ejus* scilicet viri Davidis: de hac autem excellentia vide 1. Schem. 18. 6 *Tantummodò* tertia pars, continens duo documentorum genera: unum ad pios pertinens, ut in fide pergant; alterum ad improbos, ut a prava confidentia avocentur. Documenta fidei duorum sunt generum; unum singulare ad Davidem ipsum pertinens, tribus vers. alterum commune totius ecclesiæ a Davidis exemplo, vers. 9. 7 *Tantummodò* vide versum 2. & 3. nam hi duo versus Amœbæi sunt. 9 *Confidite ei* soli nimirum, ac non ulli homini, vers. 10 *Tantummodò* *ἀντιλογία* cur non sit in ullo homine fiducia collocanda: quæ docet manifestè in superiore versu hanc orationem antithetam desiderari, non esse fidendum homini: cuiusmodi *ἀντιλογία* multa in scripturis exstant. *Lancibus illi* id est, si ex æquo librari possent, invenirentur omnes homines nihilo leviores. Est autem in vocibus Hæbraicis synchysis poetica, quam evidentia causa suo ordine reposuimus. 11 *Ne confidatis* secundum genus documentorum ad improbos Schailis administratos pertinens & ad omnes universè, ne animi illorum in varia hujus mundi studia traducti, diffuant. 12 *Semel locutus est* Confirmatio superiorum documentorum ab autoritate verbi Dei: qua Deus proponitur nobis potens, misericors, & justus ad ea perficienda quæ supra dicta sunt. *Bis idem audi* hoc est, sapius docuit me & confirmavit Deus.

PSALMUS LXIII.

David desiderium suum revivenda gloria aspectabilis Dei in Ecclesia exponit, & exponit lat cum Deo: seipsum presente Dei gratia consolatur, & inimicorum suorum exitium prædicat ac letitiam suam.

1 **P** S A L M U S Davidis, cum esset in deserto Jehudæ.
2 "O Deus, Deus fortis meus es, tempestivè requiro te; sitiens est tui anima mea, arescit ad te spectans caro mea, in terra sicca & fessa sine aquis:
3 "Ad videndum robur tuum & gloriam tuam, sicut in loco sancto videbam te:

a Heb. in sanctitate.

4 (Nam benignitas tua melior est vita) ut labia mea laudent te.

5 Sic benedicā tibi in vita mea, in nomine tuo attollā manus meas:

b Heb. cantionum.

6 Quasi adipe & pinguedine saturabitur anima mea, & labiis canoris laudabit te os meum.

7 "Cum recordor tui super strata mea, in vigiliis meditor de te:

c Heb. adhærescit anima mea post te.

8 Te fuisse summo auxilio mihi, ita ut in umbra alarum tuarū canerē:

d Heb. vastationi querunt animā meā: hypallage.

9 Cum adhærescens anima mea sequitur te, sustentat me dextera tua.
10 "Quamobrem isti qui vastationem quærunt animæ meæ, perveni-
ent ad imas partes terræ.

11 Fa-

Psalmus LXIII.

147

- 11 "Facient ut diffuat eorum quisque per gladium, portio vulpium futuri sunt. e Heb. per manus gla-
dii: κατὰ χει-
ρὸς.
- 12 "Rex verò ipse lætabitur in Deo, gloriabitur quisquis jurat per eum, cum obthurabitur os loquentium mendacium.

ANNOTATIO.

1. *Psalmus Davidis* Psalmus est generis mixti, ἐκτικὸς καὶ διδασκαλικὸς, constans ex tribus partibus; petitione ardentissima, usque ad vers. 7. narratione auxilii divini quod jam tum cum animo suo sentiebat David, inde ad vers. 10. & prophetia seu prædicatione gloriosa rerum eventurarum ipsi & adversariis, ad finem usque. *In deserto Jehuda* 1. Schem. 23. 14. & 15. 2. *O Deus* prima hæc pars, petitio ut Davidi liceat tranquillè versari in Ecclesia Dei, duobus potissimum argumentis nititur; unum est a natura & officio Dei; alterum, a difficultatibus & studio Davidis, quæ summam in hoc vers. posita in sequentibus amplificatur, versibus quatuor. *Sitiens est* vide supra psal. 42. 2. & 3. *In terra sicca* id est, in deserto horrido, & summis angustiis. *Fessus* id est, quasi fatiscente præ ariditate nimia: metaphora ab animantibus. 3. *Ad videndum* ὅς ἐστιν evidentia causa transposuimus, quæ alioqui futura fuisset obsecrator. *Robur tuum* vide 1. Chronic. 16. 11. *Gloriam tuam* id est, tabernaculi tui, & ministerii Ecclesiastici. *Sicut in loco sancto* primus amplificationis locus a commemoratione antè observati cultus, a quo se arceri indignatur David. 4. *Ut labia mea* secundus amplificationis locus a fine: finis autem duplex ponitur. unus est gloria & cultus Dei, hic & sequente versu; alter, pax & lætitia supplicis, versu 6. 5. *Atrollam manus meas* id est, invocabo te: synecdoche. 7. *Cum recorder* altera pars, narratio: qua se ipsum consolatur David, hoc modo: etsi nunc adeò sitiens tui avertor importunitate adversariorum ab adeundo te: hoc tamen interea temporis consolatur me, quòd recorder tui semper, hoc versu; antè accepta beneficia commemoro, sequente versu; denique animo tibi adhæresco, & tu vicissim confirmas me, vers. 9. *Super strata mea* id est, in tam multis stationibus, ad quas cogor exul me recipere. *In vigilis* id est, per noctem, quam per certas vigilias distribuunt veteres: ut Marci 13. 35. 8. *In umbra alarum* id est in tuto & securo loco, sub defensione tua: metaphora a pullis pipientibus sub alis matrum. 10. *Quamobrem* tertia pars, prophetia eventorum, quæ tum improbis, duobus versibus; deinde etiam piis ad regnum Christi pertinentibus eventura sunt, vers. ultimo. *Per venient* ad id est, moriuntur in terram corruentes, sic prædicitur duobus versibus David eadem Israëlitarum, de qua 1. Schem. 31. 11. *Facient* Pelischaï. *Portio vulpium* id est, insepulti jacebunt in montibus, ut bestias pascant. 12. *Rex verò ipse* id est, qui tum regnaturus est, sic motè de se ipso per enallagen loquitur. *Quisquis jurat per eum* id est, Deum ex animo proficitur & colit: synecdoche, ut videre est Deut. 6. 13. *Obthurabitur* id est, finis impositus fuerit calumniis: nam alii morte abrepti, alii pudore confusi futuri erant.

PSALMUS LXIII.

David Deum implorans salutem petit: de adversariorum violentia & fraude conqueritur; postremo confirmatus fide, excidium improborum divinitus eventurum, & bonorum pacem præannuntiat.

- 1 **M** AGISTRO symphonix, psalmus Davidis.
- 2 "Audi, o Deus, vocem meam dum meditor; a pavo-
- 3 re "inimici custodi vitam meam.
- 4 Absconde me ab arcano consilio maleficorum, a tumultuatione operantium iniquitatem:
- 5 "Qui exacuunt sicut gladium linguam suam; intendunt ut sagittam suam, verbum amarulentum,
- 6 Jaculis petendo ex latebris "integrum; repentè jaculis petunt eum, neque timent:
- 7 "Confirmant sibi rem malam, narrant de abscondendis laqueis; dicunt, Quis videret "illos?
- 8 Perscrutantur iniquitates; "conficimur "iis quæ callidissimè sunt perscrutati: adeò intimum "viri & cor profundum est. a Heb. per-
scrutatione
perscrutata.
- 9 "Sed ubi jaculis petierit eos Deus, a "sagitta repentina fuerint plagæ eorum,
- 10 "Fecerintq; ut ipsa lingua sua in seipsos impingant: vagi se in fugam dabunt "quisquis viderit eos.
- 11 Quicumque autem homines "reverentur, cum nuntiaverint opus Dei, & factum ejus intelligendum proposuerint:

11 Lætabitur justus in Jehova, & recipiet se ad eum; denique gloria-
buntur omnes recti^b animo.

^b Heb. cor-
de.

A N N O T A T I O.

1 *Psalmus Davidis*] Psalmus est ejusdem generis cum superiore, constans petitione, usque ad versum 8. & doctrina prophetica eventus ad finem usque. 2 *Audi ô Deus*] petitio liberationis & salutis, duobus versibus continetur: deinde verò subicitur illius amplificatio a persona, vi, fraude, & conatibus inimicorum, usque ad versum 8. *Inimici*] id est, quem affert mihi inimicus. 4 *Qui exacuant*] amplificatio a persona inimicorum tota allegorica, qua aulicas criminationes cum armis castrensis comparat: ut psal. 5. & 11. & 57. 5. *Amarulentum*] id est, virulentum atque venenatum: metaphora a sagittis. 5 *Integrum*] sic nominatum probat innocentiam suam & se comparat cum adversariis, quos maleficos & operarios iniquitatis nominavit versu 3. *Neque timeant*] nullo timore, nulla reverentia Dei abducuntur, nulla humanitatis lege. 6 *Confirmant sibi*] id est, vi aperta, & cuniculis agunt. *Dicunt*] rebus instructis & comparatis ad dolum, gloriantur non posse integrum effugere: quod etiam amplificatur sequente versu. *Illos*] laqueos. 7 *Conscimur*] id est, ut ipsorum judicio, non possumus artes tam subdolas percipere, nedum effugere; sic etiam agnoscimus non esse possum in facultate nostra, ut mala quæ nobis comparant, possumus operâ nostrâ effugere, aut industria cognoscere. Hoc autem verbum ita accipiendum esse ostendit tum series argumentorum, tum etiam loci consimiles, Numeror. 17. 28. Lament. 3. 22. *Viri*] sive Schaulis nominatum, sive universè omnium; nam utrumque verum est: vide Jimejæ 17. 9. 8 *Sed ubi*] prophetia ad consolationem piorum apposita, qua explicat David primum quod improbis eventurum est, duobus versibus; deinde quod bonis, vers. 10. & 11. *Sagitta repentina*] ut judicia Dei sunt velocissima, & presentissima illius manus: sic pergit propheta in allegoria, ostendens Deum multo validius usurum armis suis contra illos, quàm illi contra Davidem possint. 9 *Fecerunt*] id est, se suo gladio jugulaverint, & sibi ipsis creaverint malum. *Quisquis*] improbus: ut ostendit antithesis versus 11. sic infra 66. 20. 10 *Reverentur*] Deum exercentem judicia sua.

PSALMUS LXV.

David Dei laudem prædicat, tum propter spirituales ejus benedictiones cum Ecclesia communicatas in Christo, tum propter temporarias & aspectabiles; universè quidem in orbem terrarum, sed maximè omnium in habitationem populi sui e caelo diffusas.

1 **M**AGISTRO symphonias^a psalmus, Davidis canticum.
2 "Tibi debetur" sedata expectatio ac laus, ô Deus, qui es in
Tzijone; & tibi rependendum est votum.
3 O qui exaudis orationem, usque ad te omnis^b caro^b ventura est.
4 "Res iniquas quæ prævaluerat mihi, defectiones nostras tu expias.
5 Beatus quem eligis, & admoves, qui inhabitat atria tua: saturamur
6 bono domus tuæ, rebus sanctis templi tui.
7 "Res reverendas in justitia proloqueris nobis, ô Deus salutis nostræ;
8 "fiducia omnium extremitatum terræ & maris longinquarum.
9 "Stabiliens montes virtute sua, accinctus potentia.
10 Compescens strepitum marium, strepitum fluctuum eorum, & fremitum nationum.
11 "Qui facis ut canant exortus matutinos & vespertinos, incolæ extremitatum reverentes a signis tuis.
12 "Visitas hanc terram & appetis eam, plurimum ditas eam: "rivo Dei pleno aquæ; paras frumentum illorum cum ita præparaveris eam.
13 Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus; imbribus dissolvīs eam, germini ejus benedicis.
14 "Coronas annum bonitatis tuæ, & orbitæ tuæ stillant pinguedinem:
15 Stillant in caulas deserti, & exultatione colles accinguntur.
16 Vestiuntur pascua gregibus, & convalles obteguntur tritico; clanges agunt, ac etiam canunt.

^a Heb. silentium, vel (ut ita dicam) conquiescentia.

^b Heb. venient: syllepsis.

^c Heb. res iniquitatum.

^d Heb. sancto templi tui.

ANNO-

¹ *Psalmus*] Psalmus est *παῦρος* sive laudativus, constans ex tribus partibus. prima est laudatio a beneficiis Dei singularibus in Ecclesiam suam, usque ad vers. 7. secunda a communi rerum creaturarum administratione, usque ad vers. 10. tertia a singulari benedictione in sedem populi sui, inde ad finem usque. Videtur autem hic psalmus a Davide conscriptus esse, postquam populo fame & pestilentia liberato exoratus est Jehova terræ, & cohibita plaga a Jisraële, 2. Schem. 21. 14. & 24. 25. ² *Tibi debetur*] propositio laudationis ab officio ecclesiæ, cujus partes ponuntur duæ; una, ut in Deo conquiescant & ipsum adeant per fidem; altera, ut gratias agant & habeant beneficiorum acceptorum nomine: quæ omnia typicè proponuntur ex usu legis. ³ *Caro*] id est homo, ut Genes. 6. 12. ⁴ *Res iniquas*] explicatio argumentorum laudis; quorum genera sunt hæc, remissio peccatorum hoc versu; reconciliatio per verbum Dei in Ecclesia, benedictioque vers. sequente; & continuum benedictionum incrementum verbo Dei atque operibus, vers. 6. ⁵ *Admover*] id est, ex electione tua adjungis tibi & Ecclesiæ. *Bono domus tue*] id est, omni spiritali benedictione. ⁶ *Res reverendas*] id est, augustissimas promissiones in futurum, comprehensas verbo tuo. *Fiducia*] transitio ad alteram partem, de communi rerum creaturarum administratione. ⁷ *Stabilis montes*] altera pars de administratione communi; primum terræ & maris ordinata & extra ordinem, duobus versibus; deinde rerum cælestium, vers. 9. quæ omnia in oculis omnium exposita sunt ad fidem & laudem comparandam Deo, v. 9. ⁹ *Qui facis*] id est, qui totos dies a principio ad finem consumis in docendis hominibus laudem tuam: hunc autem versum ex poetica synchysis paulò obscuriorem transpositis membris declaravimus. ¹⁰ *Visitans hanc terram*] tertius locus a singularibus Dei beneficiis in domicilium & habitationem suorum, quæ beneficia elegantissimis figuris exponuntur. Est autem visitare humanitus dictum, pro eo quod est præstare re quam promiserat Deus, Deut. 11. 10. & sequentibus: vide Genes. 21. 1. *Rivo*] id est, optima pluvia & abundante, divinitus a Deo immissa. *Illorum*] de quibus versu 4. 5. & 6. Est autem hæc species benedictionis synecdochicè omnibus accommodanda, quas percipimus a Deo ad præsentem vitam. ¹² *Coronas*] id est, facis ut annus unus aliis præstet, quemadmodum rex præstat popularibus. *Orbita tue*] id est, quacunque placet tibi ambulare ad exerendum benedictiones tuas: hyperbolæ elegantissimæ, hic & duobus sequentibus versibus.

PSALMUS LXVI.

Psalmes ad Dei laudes & gloriam prædicandam populos hortatur ab exemplis scripturæ, & ab opere administrationis tum communis erga omnes, tum singularis erga ecclesiam ipsius; ac postremo exemplo suo Dei laudationem confirmat.

- 1 **M**AGISTRO symphonix, "canticum & psalmus. "Clangite Deo, omnes incola terræ.
- 2 Psallite gloriam nominis ejus, "apponite gloriam laudis ejus.
- 3 Dicite Deo, quàm reverendus es factis tuis: propter amplitudinem roboris tui "mendaciter se dedunt tibi inimici tui.
- 4 Omnes incola terræ incurvent se tibi, & psallant tibi; psallant nomini tuo. Sela.
- 5 "Venite & videte opera Dei; reverendus est actio erga filios hominis.
- 6 Convertit mare in aridam; per flumen transiverunt pedes, illic latissimus in eo. Exodi 14. 21. & sequentibus.
- 7 Dominatur potentiâ suâ in seculum, "oculi ejus gentes speculantur: qui rebelles sunt "ne efferantur apud se ipsos. Sela. Jehoschuh-hæ 3. 14. & sequentibus.
- 8 "Benedicite populi, Deo nostro, & "facite ut resonet vox laudis ejus: a Heb. facite audite vocem.
- 9 Qui "restituit animam nostram in vitam, "neque permittit dimoveri pedes nostros.
- 10 "Postquam "probasti nos Deus, conflasti nos ut conflatur argentum;
- 11 "Induxisti nos in rete ipsum, "imposuisti cingulam asinariam lumbis nostris:
- 12 "Fecisti ut insideret mortalis, evadens in caput nostrum, "ingressi sumus per ignem & per aquam; tandè eduxisti nos ad hanc "saturitatem.
- 13 "Ingrediens domum tuam cum holocaustis, "repèdam tibi vota mea,

b Heb. aperu-
erint labia
mea.

14 Quæ nuncupaverint aperta labia mea, & elocutum fuerit os meum
in angustia mea.

c Heb. me-
dullatorū.

15 "Holocausta" pinguium arietum offeram tibi cum suffitu: parabo
boves cum hircis. Sela.

16 "Agite, audite, quicumque timetis Deum; ut enarrem quæ fecit a-
nimæ meæ.

d Heb. cor-
de.

17 Eum ore meo inclamavi, & quidē elato eo quod subest linguæ meæ.
18 "Ad iniquitatē si spectasse" animo meo, nō exaudivisset Dominus.

19 At certē exaudivit Deus, attendit ad vocem orationis meæ.

e Eclipsis an-
titheti: ut su-
prā 65. 4.

20 "Benedictus est Deus; qui non avertit orationem meam" a se, &
benignitatem suam a me.

ANNOTATIO.

1 *Canticum & psalmus* [Vide suprà 48. 1. Psalmus est *ἐκκλησιάζον*, constans ex tribus partibus: pro-
positione publica laudis Dei in Ecclesia, usque ad versum 13. confirmatione ab exemplo singulari supplicis, inde usque
ad versum 20. & conclusionē, versu 20. Videtur autem hic psalmus a Davide conscriptus esse, postquam Israelitæ
ab immani Philistinorum tyrannide liberati sunt, & ipse a persecutionibus. *Clangite*] propositio horatoria ad
laudandum Deum & promulgandum gloriam Christi in tota terra, usque ad vers. 5. nititur duobus argumentis: u-
num est ab operibus antea designatis in Ecclesia ejus, versu 6. alterum ab autoritate, potentia & operibus ejus in ex-
teros, versu 7. 2 *Apponite*] id est, laudate & glorificate eum; cujus laudationis forma exponitur versu 3. prædi-
candæ verò gloriæ, versu 4. 3 *Mendaciter se dedunt*] ut 1. Schem. 22. 45. & suprà 18. 45. 5 *Venite*] explicatio
argumentorum ad gloriam & laudem Dei pertinentium: quæ universæ hoc vers. posita, in duo genera dividuntur,
versibus sequētib; erga populum Dei, vers. 6. & erga omnes, 7. vers. 7 *Oculi ejus*] ut psalm. 11. 4. *Ne essent*
tur] imitum amplius; sed potius Deum laudent atque glorificent. 8 *Benedicite*] Summa repetitio horationis
ad laudandum Deum, qua transitur ad *ἐκκλησιάζον* prioris argumenti quod positum est vers. 6. ubi ostendit præterea, si
ulquam apparet beneficentia Dei in populum suum, eam illustrem esse in liberationibus, & eo quidem illustriorem
quo graviora sunt mala, usque ad vers. 13. 9 *Restituit*] id est, redimit a morte, lethali busque periculis. *Neque*
permittit] ut suprà 55. 23. 10 *Postquam probasti nos*] exegesis allegorica malorum & liberationis acceptæ, quæ
summatim proposuerat vers. 9. *Probasti nos*] prima allegoria a metallis probatis & fufis ad ignem. 11 *Inan-*
xisti nos] secunda allegoria a venatione sive aucupio. *Imposuisti*] tertia, a jumentis, quibus cliellæ sub axillaribus
loris alligantur per transversum corpus: lyneodoche, pro eo quod est cliellas & grave onus afflictionum injecti
nobis. 12 *Fecisti ut insideret*] id est, indignissimo cuique subiecisti nos; sic attingit comminationem Dei quæ ha-
betur Deut. 28. 43. & 44. *Ingressi sumus*] id est, omnia quamvis durissima subivimus; proverbiale dictum: quæ
allegoria. *Saturitatem*] id est, hanc bonorum copiam ex tanta inopia. 13 *Ingressus domum tuam*] Consi-
matio superioris propositionis ab exemplo singulari, duas partes similiter continens; laudationem Dei, tribus vers.
& narrationem argumentorum laudis, inde a versu 16. *Rependam tibi vota*] id est, colam te legitime. 15 *Ho-*
locusta] poetica verborum synchysis evidentia causa fugimus, quemadmodum etiam in sequente versu.
Agite] narratio argumentorum laudis, ut observatum est in versum 13. 17 *Elato*] id est, erecto ad ipsum animo:
est autem hic elegans periphrasis cordis, ut suprà psalm. 10. 7. 18 *Ad iniquitatem*] exegesis proximè præceden-
tis membri, Psalmem libero a rebus iniquis & vanis animo Deum adiisse, ac proinde gratiose exaudiri esse: vide
Jacobi 4. 3. & sequentibus. 20 *Benedictus*] conclusio *ἐκκλησιάζον*, ut dictum est in versum 1.

PSALMUS LXVII.

Ecclesia regnum Dei in Iudæis operari, ad gentes propagari, & administratione, benedicti-
onibusq; spiritualibus & corporalibus declarari petit.

a Heb. in pul-
sationibus.

1 **M** AGISTRO symphonix "fidium," psalmus & canticum.
2 Deus gratiam faciat nobis & benedicat nobis, "illu-
stret faciem suam erga nos. Sela.

b Heb. co-
gnoscendo.

3 "Cognoscentes in terra" viam tuam, in omnibus gen-
tibus salutem tuam,

c Heb. recti-
tudine.

4 Celebrent te populi Deus, celebrent te populi omnes.

5 Latentur & cantent nationes; cum "judicabis populos" rectē, & na-
tiones ipsas in terra deduces. Sela.

6 Celebrent te populi, Deus; celebrent te populi omnes.

7 Terra dante proventū suum, benedicat nobis Deus, Deus noster.

8 Benedicat nobis Deus, & reveantur eum omnes fines terræ.

ANNOTATIO.

1 *Psalmus*] Psalmus est *ἐκκλησιάζον*, quo ecclesia postulat adventum regni Dei in Christo: sunt autē postulara tria: præ-
mum,

nam, ut Deus benefaciat populo quem jam sibi comparaverat, vers. 2. Secundum, ut iisdem beneficiis spiritualibus populos alios prosequatur & ducat, a vers. 3. ad 6. Tertium, ut omnibus etiam in presente vita benedicat, raquam populo uni & adunato per Christum, ad gloriam ipsius: qui summus est omnium postulatorum fons. 2. *Illustrer faciem suam* vide psalm. 4. 7. 3. *Viam tuam, salutem tuam* id est, opus & administrationem tuam, salutaremque gratiam omnibus hominibus: ut Paulus vocat Tit. 2. 11. 5. *Judicabis, deduces* id est, regem & pastorem ages omnium: hæc autem ad Christum pertinere res ipsa loquitur. 6. *Celebrentur* versus amcebus idem cum vers. 4. inquit faciens postulat tertii, ut observatum est in versum 1.

PSALMUS LXVIII.

David proposita Dei magnificentia, pios ad laudes illius hortatur ab officio illius, ab exemplis beneficiorum quæ majores acceperant, & a fiducia in qua sanctos omnes oportuit exemplo, factis, & presentia ejus confirmari, maxime vero ascensu Christi in celos, cujus virtute præstantur promissiones Dei erga suos, & minæ in adversarios: itaque populum Dei & externos iterum ad laudes hortatus, concludit ab explicatione causarum ex quibus laudè promeretur Deus.

1 AGISTRO symphonie, Davidis psalmus & canticum.

2 "Surgente Deo" disparguntur inimici ejus, & fugiunt infesti osores ejus a conspectu ejus.

3 "Quasi impellas fumum, impellis eos; ut liquefit cera" ab igne, pereunt improbi a conspectu Dei.

4 "Justi verò latantes exultant coram Deo; & gaudent in lætitia.

5 "Cantate Deo, psallite nomini ejus; extollite eum qui" insidet amœnitatibus" de nomine ejus Jah, ac exultate coram eo.

6 Pater pupillorum & defensor viduarum est, Deus" in habitaculo sanctitatis suæ.

7 Deus" collocat solitarios in familia, "educit vinctos compedibus: at rebelles" inhabitant" locum aridissimum.

8 "O Deus cum procederes coram populo tuo; cum gradereris per solitudinem: Sela:

9 "Terra movebatur, etiam cœli distillabant a præsentia Dei; ipse Sinai, a præsentia Dei, Dei Jisraëlis.

10 "Pluviam" liberalissimam stillabas, Deus; possessionem tuam, eam- que" defessam tu instaurabas.

11 Tui" catervatim habitabant in ea; te parante per bonitatem tuam pauperi illi, o Deus.

12 Dominus dabat sermonem; "earum quæ annuntiabant, exercitus erat magnus dicentium,

13 Reges exercituum fugiunt, fugiunt: &" quæ commoratur domi, partitur spolia.

14 "Etiam si" jacueritis inter duas strues lapideas, "eritis similes alis columbæ, tectæ argento, aut cujus alæ sunt ex fulvo auro effosso.

15 "Cum" expanderit omnipotens reges in hac terra, "niveus eris" in Tzalmone,

16 "Monte" maximo, monte Baschanis; monte f" frequente gibbis, monte Baschanis.

17 "Quare dejiceretis vos, montes frequentes gibbis? hæc montana desyderat Deus ad sedem suam, etiam Jehova inhabitabit in æternum.

a Heb. a facie ignis.

b Heb. ariditatem. Exodi 19.

c Heb. liberalitatem.

d Heb. catervatim tua habitabant.

e Heb. Dei, ut Genel. 30. 8.

f Heb. gibborum.

18 Curruum Dei duæ sunt myriades, multa millia angelorum: Dominus cum illis est, Dominus Sinai in sanctuario habitans.

19 Ascendens in sublime, captivam fecisti captivorum multitudinem, accipiens dedisti dona hominibus; etiam rebelles habitando captivos tenes, Jah Deus.

20 Benedictus Dominus, qui quotidie onerat nos donis; Deus ille fortis salus nostra. Sela.

21 Deus ille fortis nobis est Deus fortis, ad salutem omnimodam: & Jehovah Domino sunt exitus contra ipsam mortem.

22 Tantummodo Deus frangit caput inimicorum suorum, verticem comatum continenter ambulantis in reatibus suis.

23 Dixerat Dominus, ex Baschane reduco, reduco ex profunditatibus maris,

24 Ut frangens immergas pedem tuum; linguam canum tuorum, in sanguine fluente ab inimicis, ab unoquoque eorum.

25 Cum viderunt incessus tuos, o Deus; incessus Dei fortis mei, regis mei, qui est in sanctuario;

26 Præcedebat catores, post fidicines; inter puellas tympana pulsantes.

27 In congregationibus benedicite Deo Domino, qui estis e scaturigine Jisraëlis.

28 Illic sit Benjamin parvus & dominator eorum, principes Jehuda & cætus eorum, principes Zebulunis, principes Naphtali.

29 Præcepit Deus tuus robustum esse te; corrobora, o Deus, quod operatus es in nobis.

30 E templo tuo propter Jeruschalaima; tibi afferent reges donarium.

31 Perde catervam arundiferam, cætum robustorum juvencorum cum vitulis populorum, fingentem subicere se cum fragminibus arborum; qui dissipat populos qui bellis delectantur.

32 Veniant magnates ex Ægypto, Æthiopia celeriter transmittat manuum suarum donum ad Deum.

33 Regna terræ cantate Deo; psallite domino, Sela:

34 Insidenti cælis cælorum antiquorum: en, edit vocem suam, vocem robustam.

35 Tribuite robur Deo: cujus excellentia est super Jisraëlem, & cujus robur in superioribus nubibus.

36 Formidabilis es, o Deus, e sanctuariis tuis; Deus fortis Jisraëlis ipse dat robur & vires huic populo: benedictus sit Deus.

A N N O T A T I O.

1. *Psalmus*] Psalmus est præverbum sive laudativus, constans ex partibus quinque; Exordio, a vers. 2. ad 5. propositio-
ne hortatoria ad laudem, a versu 5. ad 8. confirmatione, a versu 8. ad 25. oratione, a vers. 25. ad 33. & postremo con-
clusionem laudativam, inde ad finem usque. Videtur autem hic psalmus a Davide conscriptus esse, cum regno constitu-
to, Pelischthæis superatis, & domitis Jebuseis, arcæ Dei deportaturus esset Jeruschalaima, 2 Schem. 6. & 1. Chronic.
13. quamobrem eundem versum adhibet ad translationem arcæ mutatis tantum personis, quem adhibuerat Mo-
sche cum arca profectura esset, Numer. 10. 35. 2. *Surgente Deo*] Exordium a loco communi de effectis præsen-
tiæ Dei, tum in adversarios, duobus versibus; tum erga pios & morigeros, versu 4. *Disparantur*] prior effectus
præsentia Dei in adversarios, quod funduntur, & fugantur cum primum se exierit Deus; ut Pelischthæorum exem-
plo osten-

g Heb. acce-
pisti dona:
eclipsis verbi
conjugati,
ut Exodi 25.

2. quomodo
accipiendū
esse docet
sequens, & A-
post. ad E-
phes. 4. 8.

h Heb. die
nef. 39. 10.

i Heb. ad sa-
lutes.

k Heb. ut frā-
gas pedem:
eclipsis ver-
bi consequē-
tis recepta
in scripturæ
locis quorū
planus est a
natura senti-
ut Exodi 23.
18.

l Heb. arun-
dinis.

m Heb. faciat
ut currant
manus suæ,
hoc est do-
ra, ut Græcæ
interpreta-
tur Plin. lib.
35. cap. 14.
Metōymia.
n Heb. anti-
quitatis.

plō ostenditur, 2. Schem. 5. 3 *Quasi* posterior effectus in adversarios, nimirum præceps & præsentissimus illorū interitus, illustratus duplici similitudine: evanescentis fumi, & contabescentis ceræ. 4 *Iusti vero* alterum membrū exordii, de fructu præsentia Dei erga pios. 5 *Cantate Deo* propositio hortatoria ad laudationem Dei, duobus nominibus: primum a maiestate & natura ejus, hoc versu; deinde ab officiis, duobus sequentibus. *Insidet amœnitatibus* id est, omnia possidet amœnissima, nullis perturbationibus aut angorib. infestus est, ac proinde est omnis amœnitatis autor. *De nomine ejus* id est, de natura ejus sempiterna, per se existente, & quæ aliis dat esse: nam hoc propriè significatur appellatione Jah & Jehova; quæ duæ inter se conjugatæ sunt, & ex eadem radice procedentes: vide Exod. 6. 2. in annot. 6 *In habitaculo* id est, tum in cœlis, ubi maiestas ipsius habitat; tum in Jisraële, ubi præsentiam suam aspectabilem constituit Deus, quasi dicat, non opus habet mutare locum, aut laborare ad præstanda officia sua: nam ubicunque locorum est, semper amœnitates colit, & voluntatem suam nullo negotio perficit. 7 *Collocat* id est, auger liberis, qui sine liberis vivebant: ut psal. 113. 9. *Educit* ut psal. 107. & 146. *Inhabitans* id est, destituti benedictione Dei arescunt, & in perpetuis calamitatibus versantur: synecdoche, unum genus ærumnarum exprimens omnium loco. 8 *O Deus* tertia pars psalmi, confirmatio: qua ostendit psaltes quàm vera sit superior propositio laudis, primum ab exemplo majorum quibus gratiosè benefecit Deus, tum in profectione tota ab Ægypto, vers. 8. & 9. tum in possessione terræ vers. 10. & 11. tum denique in hostium deturbatione, vers. 12. & 13. Secundò a documentis præsentia & operum Dei, a versu 14. usque ad 23. postremò a verbo & promissionibus Dei, quibus freti pii debent supra omnia adversa gloriari, inde usque ad versum 25. 9 *Terra movebatur* id est, res omnes creatæ cedebant tibi populum tuum deducenti, ut ostendit historia inde ab Exodi 7. usque ad 20. 10 *Pluviam liberalem* vide Deut. 11. 11. secundus explorum locus de benedictione Dei in terram, hoc versu; & in habitatores ejus, sequente vers. *Defessim* ex siccitate, aliòve incommodo. 11 *Pauperes* id est, populo tuo, ut supra nominavit versu 8. sic autem vocat populum, ad amplificandam misericordiam Dei, qui Jisraëlitas pauperibus majoribus oros, Deut. 26. & recens ex summa paupertate Ægypti procedentes voluit duntaxat gloriari de misericordia sua: tertius explorum locus, ut observatum est in versum 8. 12 *Earum quæ annuntiabant* ut moris erat in populo Dei *in viuis* a choreis puellarum cani, & Deo gratias agi, Exodi 15. 20. Judic. 5. 11. & 11. 36. & 1. Schem. 18. 5. 13 *Qua commoratur domus* id est, mulieres ipsæ imbelles, ut Judic. 5. 24. 14 *Etiamsi jacueritis* transitio ad secundum laudationis argumentum: quo docet psaltes, etsi permagnum est quòd Jisraëlitas ab exemplis majorū confirmantur ipsos a calamitatibus liberati iri, & illustrem gloriam adepturos; tamen hanc confirmationem ad huc majorem accedere, quòd Deum sibi præsentem esse vident, & coram eadem opera experiuntur quæ ab exemplo majorum didicerant: quæ propositio proleptice hoc versu enuntiata, sequentibus exponitur. *Jacueritis inter* id est, in summis angustis, sordibus, & squalore vixeritis: metaphora a calonibus & laxis castrensis, qui a ventorum & cœli injuria utrunque se defendunt noctu delitescendo inter lapides focarios, ac proinde omnem in partem fuliginis & atrore maculantur. *Eriris similes* id est, splendebitis tamen & circumfulgebitis, atque ab omni aurore vindicabimini, tum præsentia Dei sanctificante vos, quatuor versibus sequentibus: tum operibus maximis quæ Deus effectus & demonstraturus est in Christo, a vers. 19. ad 23. 15 *Tella argento* id est, alæ nitidissima, quasi de argentea aut de aurata essent. 16 *Cum expanderet* *boyasla* sive exornatio superioris propositionis a præsentia Dei, & comitatus angelorum, vers. 16. judicia ejus perficientium: quam præsentiam tum ex operibus quæ postea explicantur, inde a versu 19. tum ex symbolo aspectabili ecclesiæ dato demonstrabat Deus. *Expandit* id est, fuderit fulgorem aut calos. *Nixens eris* id est, nihilominus quisque vestrum ex strage inimicorum rediens per totam terram circumfulgebit puritate & gloria: altera allegoria, idem significans quòd dictum est superiore versu. *In Tzalmona* id est, in medullis terræ, ubi situs est mons Tzalmon cis Jardenem, Judic. 9. 48. vide 1. Reg. 12. 1. synecdoche. 17 *Monte maximo* id est, in parte ulteriore trans Jardenem, ubi siti sunt Baschanis montes, & amplissimū tractum obtinent. *Frequente gibbus* id est, constante ex multis jugis & collibus. 18 *Quare deiceretis* apostrophe prosopeica ad montes & terram totam Cenahhanæ, cujus dignitas explicatur a benevolentia, præsentia, & documentis Dei, hoc versu, & a gloria ministrorum ejus, versu sequente. 19 *Dominus Sinai* id est, idem Dominus qui se patribus in monte Sinai patefecit. 20 *Ascendens* secundus locus exornationis ab operibus Dei, quorum potentissima demonstratio fuit in resurrectione Christi, & ascensu ad cœlos: nam hujus effecta sunt duorum generum proleptice hoc versu posita: unus effectus est in adversarios, quòd captivi ducuntur tenenturque catenis potentia Dei: alter verò, erga pios & populares Christi, quibuscum habitat & quos donis ornat Deus. hic autem posterior effectus duobus versibus proximè sequentibus exponitur, *ut super* & *superior* prior verò, versu 22. *In sublime* id est, in cœlum, ut interpretatur Paulus. *Capitum fecisti* id est, mundum, carnem, peccatum, mortem, & satanam subegisti: vide Coloss. 2. 12. & sequentibus. *Rebeller* id est, eos qui licet victi sint, tamen oppugnant opus tuum & ecclesiæ adversantur. *Habitando* id est, divina maiestate tua Ecclesiam inhabitando in æternum, ut supra vers. 17. *Jah Deus* id est, o Jehova Christe. 20 *Benedictus dominus* epiphonema pertinens ad secundum effectum ascensus Christi in cœlos, ut dictum est præcedente versu: nam illius fructus inde a principio pertinuit ad Ecclesiam. 21 *Exitus* id est, liberationes ab ipsa morte & rebus deploratissimis toti populo suo præstat. 22 *Tantummodo* id est, non suos, sed reprobos tantum peccatis adherentes perdit. *Comatum* id est, horrentem comam, ferociam hominis testante: ut Ijobi 5. 5. 23 *Dixerat dominus* tertius confirmationis locus a verbo & promissionibus Dei, cujus veritatem majores fuerant experti & agnoscentes celebraverant: vide Numer. 21. 27. & sequentibus, & Deuter. 2. & 3. *Ex profunditatibus* ut dixerat Exodi 14. 16. 24 *Frangens* caput inimicorum suorum, ut supra vers. 22. 25 *Cum viderunt incessus tuos* id est, administrationem tuam, prout prædixeras, omnes ætates expertæ sunt: transitio ad quartam partem psalmi ab exemplo majorum, qui accepto singulari aliquo beneficio Dei gratias agebant, & in futurum bene precabantur. 26 *Præcedebant* id est, singuli suo ordine celebrabant publicè & orabant Deum: ut Exodi 15. Numeror. 21. Judic. 5. &c. 27 *In congregationibus* prima pars orationis, *ex præf.* hoc versu; & quidem publico conventu indicto, ut exponitur sequente versu. *Qui estis* id est, Jisraëlitas omnes: periphrasis. 28 *Illic sit* id est, omnes summi & infimi, propinqui & longinqui adfint, ut hoc officium exhibeant Deo: oratio asyndetos. *Benjamin parvus* quasi dicat, etsi tribus Benjaminis paucitate sua impediri videtur, ac fortasse etiam domestico adhuc in domum Davidis odio (de quo 1. Chronic. 12. 29.) ne censeatur in tribubus tamen oportet me hunc honorem illi tribuere, ut prima vocetur ad hunc conventum sacrum. erat autem parva tribus cæterarum comparatione inde a tempore cladis ad Gibham acceptæ, ut agnoscat Schail 1. Schem. 9. 21. deinde etiam attrita bellis quæ contra regnum Davidis gesserat. 29 *Præcepit Deus* transitio ad alterum orationis membrum, occasione sumpta a præcepto Dei: sunt autem precationis tres partes: prima, ut ipse det robur quod imperat, & benefaciat suis, duobus vers. secunda, ut adversarios edomet, vers. 31. tertia, ut exteros advocet in communionem regni sui, vers. 32. *Quod operatus es* id est, beneficia quæ in majores nostros & in nos contulisti. 30 *Propter Jerusalem* id est, electionem gratuitam & fœdus initum cum Ecclesia tua, quæ vera est Jerusalem mater omnium nostrum, Galat. 4. 26. *Reges* id est, ego & successores mei gratissimo animo agnosceamus te. 31 *Arundis feram* id est, armatam sagittis: synecdoche: nam sagittæ olim fiebant ex arundinibus, ut arundinem pro sa-

gitta dixit Virgil. *Æneid.* 7. *Robustorum juvencorum* id est, ferocientium ducum & militum: allegoria, ut psal. 22. 13. de iis qui palam malefaciunt. *Fingentem subicere se* id est, hypocritam: nam hæc duo sunt genera inimicorum Dei. 32 *Veniunt* tertius precatiois locus, ut observatum est in versum 29. de amplitudine regni Christi. 33 *Regnat terra* conclusio hortatoria ad laudem Dei, per apostrophien ad omnes gentes vocatas in Christo. 34 *In-*
sidenti primus locus laudis a maiestate Dei operibus & verbo testata. *Cælis calorum* ut 1. Reg. 8. 27. *Ante-*
quorum id est, ab omni antiquitate, ex quo cæli sunt. 35 *Tribuite robur* secundus locus laudis, a benefica admi-
 nistratione rerum creaturarum in cælo & in terra. 36 *Formidabilis* tertius locus laudis a singulari ipsius commu-
 nicatione cum ecclesia sua. *E sanctuariis tuis* id est, cælestis & terrestri, quod est cælestis illius symbolum.

PSALMUS LXIX.

David figura Christi gravissimè conquestus de injuriis & perpeſsionibus quas indignè
 pertulit, & de adversariorum scelere; Deum orat pro salute sua, & inimicorum exitio: ac po-
 strechè his rebus confectis, Dei laudes a se, ab ecclesia, omnibusq; rebus creatis prædicatum tri-
 docet.

I **M**AGISTRO symphonix "ad hexachorda, "Davidis
 ode.

2 **M**"Serva me Deus, quia "perveniunt aquæ usque ad ani-
 mam.

*a Heb. pro-
 funditatis.*

3 Demergor in cœnum "profundissimum, ubi non est consistendi lo-
 cus: ingredior profunditates aquarum, & fluentus inundans abri-
 pit me.

4 Fatigor clamando, exsiccatur guttur meum; deficiunt oculi mei
 sperantis in Deum meum.

5 "Cum plures sunt quàm capilli capitis mei qui oderunt me imme-
 ritò, potentiores sunt qui conantur me succidere, qui mihi sunt inimi-
 ci injuria; tunc quod non rapui, "rependere cogor.

6 "O Deus, tu novisti "stultitiam meam, & reatus mei non sunt ceta-
 ti tibi.

7 "Ne erubescant de me expectantes te, domine Jehova exerci-
 tum; ne rubore suffundantur mea causa qui quærunt te, Deus
 Jisraëlis.

8 "Nam propter te sustineo opprobrium, operit ignominia faciem
 meam.

9 Extraneus effectus sum fratribus meis, & alienus filiis matris
 meæ:

Joan. 2. 17.

10 Quia zelus domus tuæ exedit me, & opprobria probris afficien-
 tium te accidunt mihi.

*b Heb. in pro-
 bra.*

11 "Cum flens affligo jejunio animam meâ, tum hoc vertitur "in sum-
 mum probum mihi.

12 "Cum statuo vestimentum meum cilicium, tum sum illis in para-
 bolam,

*c Heb. in pul-
 sationes.*

13 "Qui confabulantur de me sedentes in porta; & "in odas lyricas bi-
 bentibus potum inebriantem.

14 "De me itaque, oratio mea ad te est hæc, Jehova, "tempus est be-
 nevolentix: Deus, pro amplitudine benignitatis tuæ exaudi me, pro fi-
 de salutari tua.

*d Heb. salu-
 tis tuæ.*

15 "Eri-

15 "Eripe me eluto, & ne immergar; eripiar ab osoribus meis, ut a profunditatibus aquarum,

16 Ne inundans abripiat me fluentum aquarum, neq; absorbeat me profundum: & ne præcludat mihi puteus os suum.

17 "Exaudi me Jehova, quia bona est benignitas tua: secundum amplitudinem miserationum tuarum respice ad me,

18 Et ne abscondas faciem tuam a servo tuo; quia est angustia mihi; festina, exaudi me,

19 Appropinqua ad animam meam; vindica eam, propter inimicos meos redime me.

20 "Tu nosti opprobrium meum, pudoremq; meum, & ignominiam meam: coram te sunt omnes hostes mei.

21 Opprobrium frangit animum meum, adeò ut afficiar ægritudine: cumq; expecto qui condoleat, nemo adest; aut consolatores, tamen non invenio.

22 Quin potius dant pro alimento meo amarorem; & in siti mea bibendum dant mihi acetum.

23 "Sit mensa eorum ante eos pro laqueo, & pro tendicula ad retributiones.

24 Obtenebrentur oculi eorum, ut non videant: & fac ut lumbi eorum jugiter nutent.

25 Effunde super eos indignationem tuam, & æstus iræ tuæ assequatur eos.

26 "Sint castella eorum desolata, in tentoriis eorum ne sit habitator: g Heb. sit castellū: enalage numeri.

27 "Quia quem tu percussisti persequuntur, & secundum dolorem confessorum tuorum narrationes contexunt.

28 "Appone pœnam ad pœnam iniquitatis eorum, & ne veniant in iustitiam tuam. b Heb. iniquitatem ad iniquitatem: ut Gen. 3. 13.

29 "Deleantur de libro viventium, & cum iustis ne conscribantur.

30 "Ego pauper & dolens; cum salus tua, Deus, in edito collocaverit me,

31 Laudabo nomen Dei cantico, & magnificabo eum gratiarum actione,

32 Quæ melior videbitur Jehovæ; bove, juvenco, cornuto, aut ungulam scissam habente quoquam.

33 Quod ubi viderint mansueti, letabuntur; & reviviscet animus vester, o quærentes Deum:

34 Quòd attendat ad egentes Jehova, & vinctos suos non spernat.

35 "Laudabunt eum cœli & terra, maria, & quicquid repit in eis:

36 Quia Deus servat Tzionem, & instaurat civitates Jehudæ: ut habitent ibi, & hæreditariò possideant eam terram:

37 "Posterì, inquam, servorum ejus possideant eam; & amantes nominis ejus habitent in ea. i Heb. semē.

1 *Ad hexachorda* vide in psal. 45. 1. *Davidis ode* ode est *ᾠδὴ*, continens petitionem a versu 2. usque ad 30. & conclusionem laudativam, inde ad finem usque. videtur autem David, velut typus Christi a Deo datus, hanc oden scripsisse ipsius Christi & ecclesie nomine: prout evangelica historia commonstrat, & Apostoli accommodant. 2 *Serua me* proleptis five propositio universalis eorum quæ petuntur a Deo, continens postulatam, & postulati causam allegoricam. Exornatur autem hæc propositio, usque ad vers. 31. idque duobus capitibus; unum est, precatio pro salute supplicis, a versu 2. ad 20. alterum, imprecatio in adversarios, usque ad 31. quorum utrique adhibentur iuxta causæ. *Per veniunt aqua* id est, versor in gravi discrimine vitæ: quæ allegoria duobus sequentibus versibus amplificatur. b omnibus circumstantiis ex quibus homines mergi solent. Prima postulati causa, a persona supplicis. *Cum plures* accommodatio allegoriæ. quasi dicat, antea tantisper dum non fuerunt ipsorum consilia constituta, & conventus habitus ad ea perficienda; dissimularunt, neque intentarunt quidquam; jam verò hæc est hora illa quam observarunt ipsi, & potestas tenebrarum: vide Matth. 26. 55. & Lucæ 22. 53. Altera postulati causa, a persona adversariorum. *Rependere cogor* morte, quæ est persolutum pretium pro peccatis mundi: quæ uno rapiendi verbo synecdochicè designantur. 6 *O Deus* tertia postulati causa, a conscientia Dei. *Strultitiam meam* id est, quam onerant & criminantur adversarii: sic etiam reatus mei mox appellantur, hoc versu: quasi dicat, tu mihi es horum meorum criminum omnium testis, quæ obijciuntur mihi. 7 *Ne erubescant* summa postulati causa, gloria Dei in confirmatione fidelium omnium. 8 *Nam propter te* amplificatio postremæ causæ, primum per explicationem & professionem studii sui erga Deum: quod etiam indignè premebatur, infra factum tamen permanere docet, tribus versibus; deinde per antithesin improbitatis adversariorum cum officio ipsius erga Deum, versu 11. 12. & 13. *Cum stans affligo* alterum membrum exornationis per antithesin, ut modò dictum est. 12 *Cum stans affligo* id est, compono me ad dolorem & luctum: synecdoche. 13 *Qui* id est, traditor omnibus modis in publicis & privatis confessibus, feriis & ludicris, sobriis & ebriis, denique apud omnes ludibrio sum. 14 *De me itaque* haec causæ: nunc sequitur petitio salutis, quam secundo versu summarim attigerat, usque ad vers. 20. *Tempus est benevolentia* id est, tempus est jam ut benevolentia tua utaris erga me, & ostendas eam. 15 *Eripe me* petitio respiciens ad querimoniam versus secundi & tertii, versibus duobus. 16 *Puteus* id est, vorago profundissima, continua sine crepidine & effugio ullo: allegoria. 17 *Exaudi me* accommodatio allegoriæ vehementissima, continens petitiones duas, quæ duobus sequentibus versibus præpostero ordine explicantur. 19 *Propter inimicos meos* id est, ut redemptus & victor triumphem ac exultem de inimicis meis: sic transitur ad imprecationem, alteram orationis partem. 20 *Tu nosti* secunda pars petitionis, imprecatio: ad quam venit repentina paucis querimonia de probo & calamitate sua, tribus versibus. 23 *Sit mensa* sequitur post querimoniam imprecatio, usque ad versum 31. cuius partes sunt duæ; una, in vitam præsentem, usque ad versum 26. altera, in futuram. Maledictionis autem præsentis duo sunt genera: unum, in ipsas personas, tribus versibus; alterum, in ipsas habitationes & facultates earum, versu 25. quæ petitiones ex adverso respondent querimoniis superioribus in verso ordine. *Mensa eorum* qui amarore aluerunt me, &c. *Ad retributiones* hoc est, ut talionis pœnam luant: sic interpretandam esse hanc vocem (quæ nusquam alibi plurali numero substantivè legitur) evincit Apostolus ad Rom. 11. 9. 27 *Quia quem tu percussisti* transitio ad alterum orationis membrum; præfixa ætiologia hoc versu, ab infidelitate, injustitia, & inhumanitate hostium. *Quem tu percussisti* sic Christus percussus Dei appellatur Ies. 53. 4. *Narrationes contextur* id est, sermone illos ludificantur; & eò quidem atrocius, quò durius illi te tractari vident: quod Christi & piis accidisse omnes historiae testantur. 28 *Appone penam ad penam* id est, affice eos æterna pœna, quasi alteri superaddas alteri: humanitus dictum de pœnis æternis quas infligit Deus, prout sequentia docent. *Ne veniant in iustitiam* id est, ne accenseantur iustis, ut sequens versus explicat humanitus. 29 *Deleantur* ut Exod. 32. 32. *Ego pauper* Conclusio laudativa, continens primum propositionem laudis, usque ad versum 36. deinde ætiologiam, duobus ultimis: laudationis autem tria sunt membra: unum a supplice liberato, tribus versibus; secundum, ab ecclesiæ sacrificio. 33 *Reverser* id est, qui jam amplitudine calamitatis meæ confusus prosternebatur, quasi recepta vita exultabit. 35 *Laudabunt eum* nimirum suo modo, cum instaurabitur per Christum Ecclesia; vide Rom. 8. profopopœia. 36 *Tzïonem* id est, Ecclesiam, cuius typus olim fuit Tzïon, & Judæa tota. 37 *Posse* id est, Iisraël Dei, & vera ecclesiæ membra.

PSALMUS LXX.

Argumentum est idem cum sine psalmi 40.

- 1 AGISTRO symphonie, ode Davidis ad recordandum.
- 2 Deus ad eripiendum me; Jehova, ad auxilium meum festina.
- 3 Pudefiant & rubore perfundantur quærentes animam meam: agantur retrorsum & ignominia afficiantur qui delectantur malo meo.
- 4 Retrocedant pro mercede pudoris sui, qui dicunt euge, euge.
- 5 Gaudeant & latentur in te omnes quærentes te; ac dicant jugiter, magnificetur Deus, amantes salutis tuæ.
- 6 Cum ego sim pauper & egens, ô Deus, festina mea causa: auxilium meum & liberator meus es; Jehova, ne tardes.

ANNO-

Psalms LXXI.

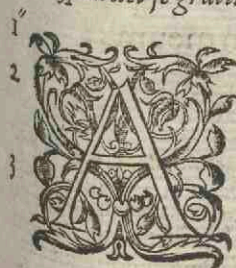
157

ANNO TATIO.

¹ Ode Davidis] ode est *ευρυμνη*, eodem planè argumento & iisdem propè vocibus cum psalmo 40. a versu 14. ad finem usque. Ad recordandum] vide psalmo 38. 1.

PSALMUS LXXI.

Psalmes fidem suam in Deum professus servari ab inimicis petit, & Deum a munifica natura ejus, promissionibus, operibus antea actis, gloriaq; sollicitans adversariis imprecatur malè: officium suum erga Deum liberatione accepta proficitur, & de ea cum animo suo confirmatus secure spondet se gratias acturum Deo.

D te, Jehova, me recipio; ne erubescam in seculum.

Psalm. 31.

"Justitiâ tuâ eripe me & libera me; inclina ad me aurem tuam, ac serva me.

Esto mihi ^arupes quam inhabitem, quò veniam jugiter; præceptum posuisti de servando me, quia petra mea & munitio mea es.

a Heb. in rupem habitaculi.

"Deus mi, libera me e manu improbi; e manu ^biniquè & præfractè agentis.

b Heb. iniquè agentis & præfracti.

Nam tu es expectatio mea, domine Jehova; fiducia mea a pueritia mea.

"Tibi innitor inde ab utero; a visceribus matris meæ tu abripuisti me: in te est laus mea jugiter.

"Tanquam ostentum fui multis; adeò es mihi receptus robustus.

"Impleatur os meum laude tua, toto die gloriâ tuâ.

"Ne abjicias me tempore senectutis: cùm deficit virtus mea, ne derelinquas me:

Quia loquuntur inimici mei de me, qui observantes animam meam consultant simul:

Dicendo, Deus dereliquit eum, persequimini & prehendite eum; dum nemo est qui eripiat.

Deus, ne longè abesto a me; Deus mi, ad auxilium meum festina.

Pudefiant, deficiant adversantes animæ meæ; operiantur opprobrio & ignominia quærentes malum meum.

"Ego verò jugiter in expectatione sum; de tota laude tua; & perfecturus sum.

Os meum narraturum est justitiam tuam, quotidie salutem tuam: quamvis ignorem ^cnumeros ejus:

c Heb. fortitudines.

Aggressus ^domnimodam fortitudinem domini Jehovæ; commemorabo justitiam tuam solius.

Deus, docuisti me a pueritia mea, & huc usq; indicavi mirabilia tua.

Quare etiam tantisper dum ^dsenex & canus sum, Deus, ne derelinquas me; donec indicavero ^dbrachium tuum huic generationi, omni venturæ generationi fortitudinem tuam:

d Heb. senectus & canities est.

Nam justitia tua Deus, in altum usque *assurgit*: quia facis res magnas; Deus, quis est par tibi?

*Heb. fecisti
ut viderem: f
synecdo-
che.*

*fHeb. rever-
teris, vitæ re-
stituis, &c.
sic reverte-
ris, facis ut
ascēdā, mox
in fine ver-
sus.*

- 20 Quia postquam fecisti * ut experirer angustias magnas & malas;
rursus vitæ restituis me, & ex abyssis terræ rursus facis ut ascendam.
21 Auges magnitudinem meam, & "divertens consolaris me:
22 "Etiam ego celebraturus sum te instrumento nablii, fidemq; tu-
am Deus mi: psallam tibi cithara, ô sancte Jisraëlis.
23 Cantabunt labia mea, quando psallam tibi, & anima mea quam
redemeris,
24 Etiam lingua mea quotidie enuntiabit justitiam tuam: quòd eru-
buerint, quòd pudore perfusi fuerint quærentes malum meum.

A N N O T A T I O.

1 *Ad te Jéhoſa* Jode est *à veni papes*, generis *à veni*, cōstans ex duabus partibus: prior est petitio, usq; ad vers. 12. po-
sterior, votū laudis & gratiarū actionis, inde ad finem usq;. Petitionis autē summa est, ut Deus servet supplicem: quæ
petitio per prolepsin enuntiata, versu 1. suis deinde argumentis amplificatur: primū est a natura, promissionibus, ope-
ribus, & gloria Dei; usq; ad vers. 9. secundū, a persona adversariorū, inde usq; ad vers. 14. tertiū a persona supplicis, in-
de usq; ad vers. 22. videtur autē hūc psalmū scripsisse David jā senex, cū fugeret ab Abschalomo filio: ut multis hu-
jus odes versib. nō obscurè indicatur. 2 *Justitiam tuā* primus locus a natura Dei justā & gratiosā. 3 *Præceptum po-
suisti* secundus locus a verbo & promissionibus Dei quas amplectitur fides, duobus versib. proximè sequentibus. 4
Deus mi transitio ad tertium locum, qui est ab operibus singularibus Dei erga Davidem, & antea cta ejus fide atque
experientia. Fit autem hæc transitio per repetitionem postulati, de quo versu 1. 6 *Tibi innitor* id est, tu sustentas
me inde a conceptu atque ortu meo. *In te est laus mea* id est, nulla pars vitæ meæ vacat tuis beneficiis, ac proin-
de tota ad laudem tuam pertinet transitio ad quartum locum a gloriā Dei. 7 *Tanquam ostentum* id est, tu sustentas
fide & virtute protexisti me, ut exemplo meo quod ipsis ostendisti, multi adducti sint ad credendum tibi. Hanc enim
propriam esse vocis Hæbrææ significationem arguunt omnes scripturæ loci, ubi personæ tribuitur. 8 *Implea-
tur os meum* ita mihi benefac, ut nihil in ore geram præterquam beneficia tua, laudandi tui argumenta. 9 *Ne
abjicias me* repetitio postulati cum amplificatione a persona supplicis: quæ ratione transitur ad secundum argu-
mentorum genus de persona adversariorum: in quo primū impietatem illorum exponit, deinde imprecatur verū
13. 10 *Consultant simul* vide 1. Schem. 16. & 17. 14 *Ego vero* tertium argumentum postulati a persona sup-
plicis: in quo profiteatur psalmes primū spem suā præsentem & fidem in Deum, deinde officium in futurum Dei po-
cet de laudibus Dei prædicandis, postremò ab antea cta experientia & acceptis documentis ac beneficiis Dei po-
stulatum salutis suæ reperit, a versu 17. usque ad 22. *De tota laude tua* id est, quandoquidem jamque laudis ar-
gumenta dedisti mihi, & ceteris quasi particulis illius aspersisti me, liberando me ex urbe, & Achitophelis consilium
evertendo; confido te effecturum ut tota tua laus in plena mea instauratione demonstretur. 15 *Numeros ejus*
vide psal. 40. 6. Est autem in his verbis modesta correctio, quasi dicat, narrabo res inenarrabiles, non pro ipsarum
amplitudine, sed pro tenui facultate mea: aggrediens saltem, versu sequente, & fideliter expendens quæ docueris me,
versu 17. 17 *Docuisti me* postremus locus a rebus antè gestis: quarum genera ponuntur duo, documenta de ver-
bo & spiritu, hoc versu, & opera, versu 19. & sequentibus. 18 *Brachium tuum* id est, opus maximum & valentissi-
mum, ut sequentia exegeticè ostendunt. 21 *Divertens* supple ad me: humanitus dictum. 22 *Etiam ego* con-
clusio votiva laudis omnimoda, & gratiarum actionis ex animo & corpore.

PSALMUS LXXII.

David moriturus Deum orat ut Schelomoni spiritum justitiæ tribuat, legitimamq; admi-
nistrationem & benedictionem suam: deinde justā administratione & benedictione Schelo-
monis ac Christi elegantissimis versibus celebrata, benedicit Deo.

*a Heb. in ju-
stitia.*

- 1 DRO Schelomone. "O Deus, judicia tua regi da, & ju-
stitiam tuam filio regis.
2 Judicet populum tuum "justè, & pauperes tuos
jure.
3 Proferant "montes" pacem populo, & colles pro-
pter justitiam.
4 "Vindicabit pauperes populi; servabit "filios egentis, conteret verò
oppressorem.
5 Reverebuntur te "quam diu erit sol; & durante luna in generatio-
nem æternam.
6 Ut cū descendit pluvia super sēctā herbā; cū imbres, irrigatio
terra;
7 Flo-

*b Heb. cū
sole, & ante
lunam, ge-
neratiōe ge-
nerationū.*

- 7 Florebit temporibus ejus justus; & amplitudo pacis, donec non sit luna:
- 8 Et dominabitur a mari uno ad alterum, & a flumine quaqua sunt fines terræ.
- 9 Coram eo incurvabunt se barbari, & inimici ejus pulverem lingent.
- 10 Reges oceani accolæ & insulani munus reddent, reges Schebæ & Sebæ donarium offerent:
- 11 Denique incurvabunt se ei omnes reges, omnes gentes servient ei.
- 12 Quoniam eripiet egentem vociferantem & pauperē cui non fuerit adjutor;
- 13 Parcet attenuato & egenti, animasq; egentium servabit;
- 14 A dolo & a violentia vendicabit animam eorum: adeo pretiosus est sanguis eorum in oculis ejus.
- 15 Ideo quamdiu vivet, dabit ei de auro Schebæ; & orabit pro eo jugiter, toto die benedicet ei.
- 16 Ubi fuerit pugillus tritici in terra, in vertice montium, commovebit se ut Libanus fructus ejus; & florebut cives ut herba terræ.
- 17 Erit nomen ejus in seculum, durante sole sobolescet nomen ejus; & benedicentes sibi in eo, omnes gentes beatum prædicabunt eum.
- 18 Benedictus sit Jehova Deus; Deus Jisraëlis; qui facit mirabilia solus:
- 19 Et benedictum nomen gloriæ ejus in seculum: impleaturq; gloria ejus tota terra; amen, iterum amen.
- 20 Finiuntur orationes Davidis filii Jischai.

c Heb. a mari usque ad mare.

d Heb. usque ad fines terræ.

e Heb. sicci, id est sitiētis deserti incolæ, agrestes atque indomiti.

f Heb. e civitate.

g Heb. ante solem: ut supra vers. 5.

ANNOTATIO.

1 Pro Schelomone] ode est *ἐπὶ τῷ δαυὶδ*, qua moriturus David Schelomonem filium Regem institutum commendat Deo, & illius specie (prout Schelomo typus fuit Christi) regnum Dei in Christo venturum optat & prædicat. Quamobrem hæc ode ex tribus partibus constat: prima est petitio, tribus primis versibus secunda est prophetica regni Schelomonis ac portus Christi descriptio, a versu 4. usque ad 17. tertia, laudatio, ad finem usque. O Deus] hujus petitionis tria sunt capita: primum, ut Deus ipsi iustitiam Schelomonem instruat ad officium perfundendum, prout petit Schelomo 1. Reg. 3. secundum, usus iustitiæ a Deo collata, versu 2. tertium, fructus benedictionis Dei ex administrata iustitia ad ipsum & ad totum regnum perventurus, versu 3. 3 Montes] id est, totum regnum montibus abundans: synecdoche. Pacem] id est, omnimodam benedictionem, ut pacis nomen ferè ab Hiebræis accipitur. 4 Vindicabit] prophetica explicatio regni Christi (quod Schelomonis regno præfiguratum est) per exornationem suorum capitum quæ in petitione posita sunt, nimirum administratæ iustitiæ, & fructus ex ea perventuri. iustitiæ autem duæ sunt partes, bonorum defensio, & improborum ultio: fructus gradibus quatuor distinguitur: primus est amoris & reverentiæ Dei, versu 5. secundus, incrementi & ædificationis ecclesiæ, versu 6. & 7. tertius, propagatio- nis regni per vocationem gentium & voluntarium illarum obsequium, versu 8. & sequentibus: quartus, infinitæ benedictionis ad subditos, & gloriæ ad regem perventuræ, inde a versu 12. Filios egentis] id est, quos diuturnis calamitatibus pressit, ac veluti hæreditariis: vide psal. 37. 35. 7 Donec non sit luna] id est, in perpetuum: vide Gen. 4. 9. 26. annot. 8 A mari uno usque ad alterum] id est, Schelomo quidem a mari mediterraneo ad mortuum, & ab Euphrate usque quâ protenditur terminus descriptus Exod. 23. Num. 34. Dent. 11. & alibi, ut completum fuisse legitur 1. Reg. 4. 20. Christus verò in universo mundo. 9 Pulverem lingent] id est, prout se in terram prosternebant, in signum fidei, reverentiæ, atque obsequii. 10 Reges oceani] vide 1. Reg. 4. 33. & toto decimo capite, quomodo hæc figurat Schelomoni ex parte contigerint: quæ hodie implentur in Christo, ut sequens versus explicat. Schebæ & Sebæ] vide Genes. 10. 7. 15 Quamdiu vivet] quisque eorum quos redemerit & vindicaverit. Dabit ei de auro] id est, ultro ex tota facultate sua præstabit debitum officium atq; obsequium: quod muneris collatione olim significabatur synecdochicè, ut 1. Schem. 10. 27. Pro eo] id est, pro salute ejus, & bono totius regni. 16 Ubi fuerit] hoc est, nihil erit tam exiguum, quod non augeatur vel multiplicetur in immensum per benedictionem Dei. In vertice montium] id est, etiam in loco incommodissimo. Commovebit se ut Libanus] id est, mutuo confictu perstreper copiosa leges, ut arbores Libani: hyperbole. 17 Erit nomen ejus] hoc est, tum ipse in sempiternum vivet, tum de nomine suo filios Dei & Christianos a se distos gignet: qui nomini ipsius benedicant, & sibi de hac sua prærogativa gratulentur: nam hæc in speciem tantum Schelomoni evenerunt. 18 Benedictus sit Jehova] Conclusio laudativa. 19 Impleaturq; gloria ejus] id est, sanctificato nomine ejus adveniat regnum ejus. 20 Finiuntur] id est, hanc ultimam orationem moribundus habuit. vide 2. Schem. 23. 1.

Psalmes post spiritale certamen erumpens in commendationem bonitatis Dei, exponit agitudinem animi sui & bonorum, qua afficiuntur cum propter secundos improborum successus, tum propter calamitates suas: deinde rationem sui expediendi ostendens, incertum improborum statum certumq; exitium proponit: postremo tanquam resipiscens se totum credit Deo, & illi hasurum proficitur.

a Heb. corde: ut vers. 7. & vers. 13. & sic deinceps.

DSALMUS Asapho. Atqui bonus est Jisraëli Deus, puris animo.

"Equidem quod ad me, penè declinaverant pedes mei; nihil ferè aberat quin effunderentur gressus mei:

Cum inviderem insanientibus, prosperitatem improborum aspicerem.

"Nam non sunt nexus usque ad mortem eorum, sed pingue est robur eorum.

In labore mortalium non sunt, & cum reliquis hominibus non afficiuntur plagis.

Idcirco cingit eos torques superbiæ, operit velut ornamentum violentia eos.

Emicat præ pinguedine uterque oculus eorum, superant cogitationes animi.

"Tabifici sunt, & loquuntur malignè oppressionem: & e sublimi loquuntur.

"Opponunt cælis os suum, & lingua eorum pervadit terram.

"Ideoq; redit populus ejus huc, cum aquæ pleni poculi exprimuntur ipsis,

Ut dicant, quomodo cognosceret Deus fortis? aut esset notitia in excelsis?

b Heb. seculi. 12 Ecce istos improbos, ut tranquilli in seculo augeant vires.

13 Utiq; inaniter purifico animum meum, & lavo in mūditiā man⁹ meas:

14 Cum sim plaga affectus quotidie, & castigatio mea præstò sit omnibus matutinis.

c Heb. sicut hac.

15 "Si dixerim, narrabo talia, ecce generationem filiorum tuorum; perfidus fuero,

d Heb. labor.

16 Si cogitem cognoscere hoc, laboriosum visum est in oculis meis:

17 Donec ingressus essem in sanctuaria Dei fortis, animadvertissem finem istorum.

18 "Utiq; in lubricis ponis eos, dejicis eos in vastitates.

e Heb. sunt.

19 Quomodo abeunt in desolationem quasi momento; desinunt, consumuntur terroribus?

20 "Tanquam somniū, postquam evigilavit quispiam? domine, cum expergis, imaginem eorum contemnis.

f Heb. vel cum expergis, istos videlicet.

21 "Cum exacerbabatur animus meus, & in renibus meis me ipsum exacuebam,

22 Tum

- 22 "Tum eram brutus, qui ignorarem: *velut* iumenta eram apud te.
 23 "Itaque ego jugiter futurus sum tecum; "prehendisti manum dexteram meam.
 24 "Consilio tuo deduc me, ut postmodum *in* gloriam recipias me.
 25 "Quis esset mihi in cœlis *præter te*? & ^{g Heb. tecū.} *præter te* nullo delector in terra.
 26 "Deficiente carne mea & animo meo; rupes animi mei & portio mea Deus *est* in seculum.
 27 "Nam ecce longinqui^a a te pereunt, exscindisⁱ quicumque adulterando *deficit* a te. ^{h Heb. tui. i Heb. adulteratū a te.}
 28 De me itaque, propinquum esse Deo mihi bonum *est*; pono in Domino Jehova receptum meum, ut enarrem omnia opera tua.

A N N O T A T I O.

¹ *Psalmus*] Psalmus est didascalicus, continens propositionem voluntatis Dei erga suos, versu 1. confirmationem ab experientia prophetæ & piorum hominum, a versu 2. usque ad vers. 23. & conclusionem, inde ad finem usque. De hac autem inscriptione vide psalm. 50. 1. *Atqui bonus est*] propositio ex abrupto; qua propheta per paralepsin (quæ in scriptura frequentissima est) certamina carnis suæ & spiritus reticens, & quasi repente ex difficultatibus eorū emergens, conclusionem proponit tantum; affirmans utcumque calamitates urgeant, tamen Dei bonitatem semper esse præsentissimam bonis. 2 *Equidem*] confirmatio propositionis per narrationem certaminis quod subeunt pii, usque ad vers. 15. & eventus quem largitur Deus, inde ad 23. Certaminis autem ponuntur duo genera: unum singulare prophetæ, qui carnem suam facitur prosperitati improborum, suisque calamitatibus non satis acquivisse, usque ad vers. 10. alterum commune piorum, versibus sequentibus. *Declinaverant pedes*] id est, prægravatus carnis infirmitatibus animus propè aberraverat ab officio: metaphora. *Effunderentur gressus mei*] id est, dissuiderem velut aqua, ne insisterē viis quas præscripsit Deus. 4 *Nam non sunt*] prior locus ætiologiæ a continua improborum prosperitate usque ad vers. 10. Est autem in his verbis elegantissima translatio ad exprimendos secundos improborum casus a textorum telis: quasi dicat, quum primum vitam suam orsi sunt, perpetuo cursu eam sine mora vel impedimento usque ad extremum vitæ actum peragunt, ut cum ex æquabili vel enodi stamine & trama tela contextitur. *Sed pingue*] id est, non sunt ut exilia fragiliaque fila, quæ subinde sit opus religare nodis; sed sunt velut robusta, crassa, æqua, & valentia fila, quæ ad finem usque illæsa percurrunt telam præsentis vitæ; hæc metaphora in sequentibus vers. exponitur: cui similem vide Jeshahh. 38. 10. & 14. 6 *Torques superbia*] id est, superba sua violentaque facta gloria sibi & ornamento vertunt. 7 *Superant*] id est, secundis etiam rebus utuntur supra quàm ipsi cogitaverant. *E sublimi*] proverbiale loquendi genus. 9 *Opponunt cælis os suum*] id est, licenter & impunè in Deum blasphemias eructant, & in humanum genus contumelias: metonymia. 10 *Ideoq;*] Secundus locus ætiologiæ a communi piorum sensu. *Cum æqua*] id est, cum non tantum indignam improborum felicitatem observant, sed suas etiam calamitates quasi amaras potiones indies sibi comparari vident. 11 *Ut dicant*] attoniti rerum gravitate & infirmitate carnis, quasi in dubium vocantes providentiam & administrationem Dei. 13 *Lavo in munditia*] ut supra 26. 6. 15 *Si dixerim*] altera pars psalmi incipiens a disceptatione dilemmatica; qua docet psaltes quam rationem tandem secutus sit ad eventus bonorum maiorumque cognoscendos, postquam exploravit has duas judicandi vias quæ duobus hisce versibus continentur: nam hoc versu ostendit quantopere ipsum caro sollicitaverit ut judicaret de piis ex re præsentis, quod mundus solet facere; sequente vero docet quomodo misso sensu carnis, & spiritus sui tenuitate agnita adductus sit ad consulendum Deum: hæc autem sunt *verba carnis* ad alteram orationis partem de eventu. *Narrabo talia*] id est, res secundas improborum, & contrā bonorum adversas. *Ecce generationem*] prosopopœia ironica adversus Deum, qua proterviam improborum exponit Psaltes ludificantium Deum in sanctis ejus: quæ ex adverso respondet propositioni versu 12. 17 *Ingressus essem*] id est, contulissem me ad doctrinā cælestem percipiendam, quæ in locis sacris & prophetarum scholis tradebatur: sic enim Davidem a Schaiile Najothas ad Schemuelē fugisse, ubi conventus prophetarum habebatur, legimus 1. Schem. 19. 18. *Finem istorum*] id est, exitum quem improbis tribuit Deus observassem. 18 *Utique*] propositio metaphorica status & eventus improborum, quam duo sequentes vers. illustrent. 19 *Terroribus*] vide Jobi 18. 20 *Tanquam somnium*] id est, ipsi cum felicitate sua evanescunt. *Cum expergeris*] id est, incipis exerere vim tuam ad efficiendum justitiam tuam: humanitus dictum; ut psal. 35. 18. *Imaginem eorum*] id est eos ipsos, qui non amplius sunt quàm umbra imaginaria, ut psal. 39. 7. 21 *Cum exacerbatur*] Confessio peccati in priore illa cogitatione & voluntate hærentis, ad excitandum studium suum & amplificandam gloriam Dei, versibus sequentibus. 22 *Tum eram*] id est, non magis sapiebam in rebus istis, quàm pecudes. 23 *Itaq; ego*] Conclusio, qua propheta beneficium Dei agnoscens primum se illi regendum & ducendum tradit, sequente versu; deinde summam Dei majestatem cum infirmitate sua comparans, bonorumque eventa cum improborum exitiis, se hæsurum Deo perpetuò proficitur ad gloriam ipsius. *Prehendisti manum dexteram*] id est, in lubrico hujus vitæ labentem sustinuiisti doctrina & operibus tuis, vers. 17. 24 *Consilio tuo*] non autem ex sententia animi mei. 26 *Deficiente carne mea*] id est, quæcumque ne angustia corporis aut animæ urant. 27 *Nam ecce*] Confirmatio gloriationis piorum in Deo, a contrario improborum eventu, quem supra docuit.

PSALMUS LXXIII.

Ecclesia gravissimis calamitatibus ab Antiocho oppressa expostulat cum Deo de suis perpes-

tionibus scelera hostium proponit: & Deum tamdiu cessare conquesta fœderis ipsius, magnificorumq; operum recordatur, indignissimorumq; in Deum facinorum quæ hostes perpetraverant: idcirco Deum pro salute sua, gloria nominis ipsius, & hostium confusione supplicat.

1^r

DE didascalica, "Asapho." Quare Deus "rejecis in æternum? "fumare pergit ira tua in gregem pastus tui?

"Recordare cœtus tui; te acquisivisse "antea, vendicasse tribum possessionis tuæ; montem Tzijonis hunc esse in quo habitabas.

3 "Attolle pedes tuos ad vastitates "æternas, ad omnia mala quæ facit inimicus "in loco sancto.

4 "Rugientes hostes tui in medio synagogarum tuarum, "posuerunt insignia sua "pro insignibus.

b Heb. insignia.

c Heb. cognitus est.

d Heb. contra implexu ligni.

e Heb. miserunt in ignem tuum sanctuarium: hypallage: ut judic. 1. 8.

f Heb. in de suo.

5 "Nobilis habitus est eorum quisque, "prout efferebat sursum "contra implexa ligna secures.

6 "Etiam nunc sculpturas ejus simul, vecte & tuditibus tundunt.

7 "Immisertunt ignem in "sanctuarium tua deicientes in terram; profanarunt tabernaculum nominis tui.

8 Dixertunt "cum animo suo, vim inferamus eis pariter: incenderunt omnes synagogas Dei fortis deicientes in terram.

9 "Insignia nostra non videmus; non est amplius propheta, neque est apud nos quis sciatur usque quò.

10 "Quousque o Deus, probro afficiet hostis? irritabit inimicus nomen tuum in æternum?

11 Quare avertis manum tuam, " & quidem dexteram tuam? "e medio sinus tui cohibe.

g Heb. salutes.

12 "Atqui Deus "rex meus est jam olim, operans "omnimodam salutem in medio terra.

Exodi 14.

13 Tu dirupisti robore tuo mare, perfregisti capita "cetorum in aquis.

h Heb. de cetorum.

14 Tu conquassasti capita "balanæ, dedisti "cibum ipsi populo "per desertum proficiscenti.

Exodi 16. & Deut. 8.

15 Tu "fidisti fontem & "torrentem; tu "arefacis fluvios validos.

Exodi 17. 6. Numer. 20. 11.

16 Tuus est dies, etiam tua nox: tu parasti "lumen hujus & solem.

17 Tu statuisti omnes terminos terræ: ipsam æstatem & hyemem tu formasti.

i Heb. inimicus probro afficit, &c.

18 "Recordare saltem hujus; "inimicum probro afficere, o Jehova, & populum stultum irritare nomen tuum.

k Heb. animam.

19 "Ne tradas isti catervæ "vitam "turturis tuæ; catervæ pauperum tuorum ne obliviscaris in æternum.

20 Intuere in fœdus: "nam repleta sunt obscurissima loca terræ, caulæ sunt violentiæ.

21 Qui attritus est, ne redeat "confusus; pauper & egens laudent nomen tuum.

- 22 Surge, o Deus, age causam tuam; recordare opprobrii tui quo as-
ficeris a stulto quotidie. *1 Heb. con-
tende con-
tentione tu-
am.*
- 23 Ne obliviscaris vocis hostium tuorum; strepitus insurgentium in-
te, *in Heb. ascen-
dentis.* augeſcentis jugiter.

ANNOTATIO.

1 Ode didascalica] id est, in perpetuum Ecclesie documentum tradita, ut psalm. 44. 1. Est autem hæc ode generis
veteris, ut patet ex iunctura, continens partes tres; Exordium sive propositionem, vers. 1. 2. & 3. narrationem a vers. 4. ad
10. & petitionem, inde ad finem usque. *Asapho* ut psalm. 50. 1. Videtur autem hanc oden Ecclesia Deo cecidi-
ſſe, quo tempore Antiochus populum Dei durissima tyrannide preſſit, & omnem cultum Dei nefarie prophanavit.
Quare Deus] exordium sive propositio proleptica, constans ex duabus partibus; expostulatione cum Deo, vers. 1. &
petitione, duobus sequentibus: quæ duæ partes exordii reliquo psalmo exornantur. *Rejiciis* id est, nobis adesse
& gratificari desinis tam diu & sine intermissione. *Fumare pergit*] id est ardet: synecdoche metaphorica.
2 Recordare] id est, demonstra opere te non oblitum esse ecclesie, regni & religiosi loci, quem antea præſentia tua
institutoque sanctificaveras. 3 Attolle pedes] id est accurre; humanitus dictum. *Aeternas*] id est, indefinen-
tes & perpetuo durantes, sine interapedine: ut vers. 1. *In loco sancto*] id est in templo, urbe, & regione sancta;
quomodo accipiendum esse docebunt sequentia. 4 Rugientes] narratio explicans expostulationem versus
primi, primum a maleficiis tyrannicis adversariorum, usque ad vers. 9. deinde a privatione singularium beneficio-
rum Dei, vers. 9. *Posuerunt insignia*] id est, omnia signa cultus sacri a Deo instituta, publica & privata, in templo,
vibe, agro, regione tota, & in hominibus ipsis sustulerunt, ut sua trophæa, idola, statuas, prophanos cultus, præputiū,
& omnia illegitima exercitia in populum Dei inveherent: de his videndi sunt libri Machabeorum, & Josephus anti-
quitatibus Judaicis lib. 12. 5 Prout offerebat] id est, quo vehementius intellina opera sacra e signo affabrefacta
& coagmentata dissipabat. hunc versum ita reddendū esse Hæbraicæ voces, accentus, & cōtextus ipse docent. 6
Etiam nunc] amplificatio a circumstantia temporis. quasi dicat, ne hoc quidem hominibus istis est satis, quod disje-
cta & disturbata sunt omnia: conquirunt rudera quæ vectibus impellant, & minutas particulas quas malleis com-
minuant, adeo altè infixum hæret odium cultus tui, & religionis nostræ. 7 Sanctuaria tua] id est loca sacra, syn-
agogas, scholas, & si quæ sunt ejusmodi: ut sequente versu exponitur. 9 Insignia nostra] id est, omnia illa pri-
vilegia & documenta ceremoniarum, quarum pedagogy nos antea instituebat Deus. Hoc primum est be-
neficio ademptum; cui subnectuntur duo alia; unum, ordinatæ prædicationis verbi; alterum, singularis prophetie,
quæ extra ordinem consolabantur populum Prophetæ per singulares revelationes spiritus. 10 Quousque o De-
us] altera pars psalmi, continens primum expostulationem cum Deo, duobus versibus: deinde patheticam propo-
sitionem causarum ex quibus Deus ad misericordiam provocatur, a vers. 12. ad 19. ac postremo petitionem gratiæ &
liberationis, reliquis versibus. Expostulationis autem partes sunt duæ: una, quod blasphematur Deus, hoc versu; al-
tera, quod ipso cessante opprimuntur pii, sequente versu. 11 Et quidem dexteram] id est, liberatricem & pios
sustinentem: nam hoc benignū Dei opus erga suos in scripturis ferè dextere attribuitur humanitus. *E medio*] id est,
ne finito amplius otiosam esse; sed velut educatū nostrum: humanitus dictum, ut de pigro
dicitur Proverb. 19. 24. & 26. 15. 12 Atqui Deus] propositio argumentorum quibus provocatur Deus ad mi-
sericordiam, a constantia primum naturæ ejus fœderisque gratiosi, deinde operum ejus tum singularium quæ ex
ita ordinem Deus populo suo præstitit, tribus sequentibus: tum eorum quæ ex ordine naturæ pergunt, vers. 16. & 17.
Rex meus] id est, curat me ab æterno, recipiens me in fidem & clientelam suam. 13 Cetorum] sive crocodilo-
rum, ut Jechezkelis 29. 3. id est nomarchorum, magnatum & ducum, quorum operam adhibuit Partho ad persequen-
dam Jisraelitas. vide Exodi 15. 4. 14 Balene] id est Parthonis, quem cum copiis obrivit mare: sic Jeshahh. 27. 1.
Cybini] id est, man & coturnices, de quibus Exodi 16. & Numeror. 11. hunc autem locum ita accipiendum esse osten-
dit ipsa verborum series cum historia comparata: similem constructionem vide Jehosch. 15. 19. & Judic. 1. 15. 15
Fidisti fontem] id est, petram & rupem, ut manaret fontem: frequens synecdoche a fine, ut vulgo coquere panem,
molere farinam dicimus, ex Jeshahhh. 44. 19. & 47. 2. *Torrentem*] id est aquam multam, ut biberet cœtus &
jumenta ejus, Numeror. 20. 11. *Arefacis*] id est, ut spaciū aridum effecisti ad transiūm populi tui per Jardenem,
nem, quo tempore Jarden superabat omnes ripas suas. Sic elicit psalter theſin ex hypothesi sive exemplo singulari, ut
commodius ad alterum genus operum tranſeat. 16 Lumen hujus] id est, Lunam cum stellis. 18 Recor-
dare] postremus commiserationis locus, ab indignitate blasphemiarum quas in Deum torquent inimici. quasi di-
cat, ut taceamus gratiosum fœdus tuum nobiscum & opera admirabilia: saltem hoc effice, ut nomen tuum vindice-
tur ab inimicis tuis. 19 Ne tradas] petitio tripartita, pro ratione causarum quæ modò adductæ sunt: qua pri-
mū salutem Ecclesie, tribus versibus; deinde gloriam nominis Dei; ac postremo compressionem impiorum po-
ſulat. *Turturis*] id est, Ecclesie tuæ inermis, umbellis, simplicis, & mitis, prout columba est; adeoque turtur, qui
minutus censetur in columbarum genere, teste Aristotele lib. 5. de historia animalium, cap. 13. 20 Num reple-
ta sunt] id est, nihil est tam abstrusum atque reconditum, quò non pervaserit istorum violentia. 21 Confusus]
id est, repulſam a te ferens.

PSALMUS LXXV.

David accepto nuntio de Abneri cade, a novis dissidiis metuens Deum orat, ut propter no-
men suum misereatur populi: officiumq; suum erga Deum & populum sibi conciliatum pro-
ſeſus, Deum orat ut pergat regnum ipsi tradere, in quo Deo servire & populum justè guber-
nare possit.

1

AGISTRO symphonie, ne perdas; psalmus "Asapho,
& canticum.

2

"Celebramus te Deus, celebramus: "nam propinquum nomen tuum, enarrant mirabilia tua.

a Heb. rectitudinibus.

3

"Cum excepero "conventum, ego "rectissime judicabo.

4

"Solutas terræ omniumque habitatorum ejus, ego aptabo "columnas, Sela.

5

"Dicens infanientibus, ne infanietis: & improbis "ne attollatis cornu.

6

Ne attollatis "contra excelsum cornu vestrum; ne loquamini "collo duro.

b Heb. extollere.

7

"Non enim ab exortu aut ab occasu, neque "a deserto est exaltatio:

8

"Sed Deus judex, hunc deprimit, & illum extollit.

9

"Nam poculum in manu Jehovæ, & vinum turbidum est, plenum mixtione, ex quo fundit: verum tamen fæces ejus "quas expresserint, bibent omnes improbi terræ.

10

"Ego itaque annuntiem in seculum, psallam Deo "Jahhakobi:

11

Et omnia cornua improborum "succidam; "exaltetur cornua justorum.

ANNOTATIO.

1. *Ne perdas*] vide suprà psal. 57. i. id est, psalmus est ἀπὸ τῆς ψαλμῆς, sive (ut ita dicamus) deprecativus, quo deprecatur David funesta illa & exitialia bella quæ inter ipsum & domum Schaiis gesta fuerant, videns utrumque populum miserè perditum iri, nisi Deus pro misericordia sua provideret. Hunc enim psalmum ad ea tempora pertinere nominatim ostendit versus quartus, quibus Abner ad Davidem profectus regnum Israël obulerat ipsi: & Joab totum consilium nefario suo scelere ita conturbaverat, ut a gravioribus bellis metus esset, 2. Schem. 3. Constat autem ex duobus partibus: prima est propositio locorum ex quibus Dei misericordia imploratur, a vers. 2. ad 10. secunda, petitio locorum ad conciliandam misericordiam pertinentium. Sunt autem duo loci, unus, a confessione beneficiorum præsentium & præteritorum Dei, hoc versu; alter, a professione studii sui in præstado officio erga Deum & regnum universum, versibus sequentibus. *Nam propinquum*] id est, multa nobis suppeditasti publica & privata argumenta celebrandi nominis tui, ex quibus cognoscimus te nobis adesse etiam his turbulentis & calamitosi temporibus: in his enim miraculis Dei non respicit propriè David ad prisca jam olim in populo facta; sed partim ad singularia Dei opera erga ipsum, cum profugus esset, restitutus, eVectus, & in regno unius tribus conservatus contra vim cæterarum partium ad publica erga suum regnum. 3. *Cum excepero*] secundus locus comparandæ misericordiae, professio officii quod se præstiturum pollicetur David, quasi dicat, ne finas, o Deus, Judæos & Israëlitas amplius mutuis inter se bellis confici, aut consilium de habendo Israëlitarum omnium conventu (quod jam Abnero auctore initum est) abrumpi; sed propter nomen tuum & veritatem tuam effice, ut Israëlitas in hoc consilio pergant, & ego meis partibus coram te defungi possim. *Conventum*] in quem Israëlitas suadente Abnero consenserant, 2. Schem. 3. 17. & qui postmodum Chebrone habitus est 2. Schem. 5. ubi Israëlitas honorificèssimè fuisse a Rege exceptos legimus 1. Chronic. 11. 3. & 12. 23. ad finem usque. 4. *Solutas terræ*] id est, statum regni & ecclesiæ distutur per has diuturnas clades & dissensiones instaurabo: metaphora, quæ sequentibus exponitur. 5. *Dicens*] id est, propositus Dei iudicii advocans avia ipsorum mala. *Ne attollatis*] id est, ne insolentis & ferociatis thraconicè: metaphora a perulis animantibus. 6. *Contra excelsum*] quo auctore rex fui institutus, 2. Schem. 3. 18. & hic convectus indictus est. *Collo duro*] id est, reluctante & renitente adversus voluntatem Dei: metaphora ab animantibus refractariis & impatientibus iugi. 7. *Non enim*] ἵππασία propositiois præcedentis, ne cornua efferant contra excelsum adversarii. 8. Non est (inquit) hoc regnum a mundo, sed a Deo profectum. *A deserto*] id est, septentrione aut meridie: nam utrimque Judæa clauditur deserto. 9. *Sed*] vide 2. Schem. 3. 1. 10. *Nam poculum*] occupatio, quasi dicat, fateor quidem me non sine gravi damno meo & meorum huc usque evectum esse, ut calamitates bonis æquè ac malis communes sunt: sed tamen (utcumque turbulenta sint & periculosa omnia) quam malè cedat improbis, ex parte respræstantes commonstrant, & tandem exitus adversariorum funestus ostendet. hæc allegoricè poculi appellatione figurantur, quod suis quidem bibendum, improbis verò epotandum præbet Deus: ut Jeschahhaja 51. Jirmeja 25. & alibi. *Quas expresserint*] id est, quas ipsi sua impuritate, gravitate, & pertinacia sibi comparaverint. 10. *Ego itaque*] iste pars psalmi, petitio per paralepsin: nam perinde est ac si diceret David, ne perdas, o Deus, sed potius rationem inecas qua tui Israëlitas conserventur, ut annuntiem, psallam &c. *Jahhakobi*] id est, Israëlitis, qui populus unus est ad Dei unici foedus & cultum vocatus: prout etiam designavit Elija 1. Reg. 18. 31. 11. *Succidam*] id est, exarmem improbos, & ita mutilem ut se in posterum contra te efferre nequeant. *Exaltentur*] id est, confirmantur justii, ut erecto capite Deum colere & in regno tranquille versari possint. Sic 1. Schem. 2. 1.

Psalms LXXVI.

165

PSALMUS LXXVI.

Psaltes Deum celebrans de presentia ipsius & magnifico opere adversus Assyrios, potentiam ejus ad exequendam voluntatem ipsius ostendit, & omnes ad Deum colendum hortatur.

1 **M**AGISTRO symphoniae fidium: "psalmus" Asapho & canticum.

*a Heb. in pul-
sationibus:
ut psal. 4.1.*

2 "Nobilis est in Jehuda De⁹, in Jisraele magnū nomē ejus:
3 Cujus tugurium est Schalemi, & habitaculū Tzijone.

4 "Ibi confregit" coruscōs arcus, scutum, gladiumq; & bellum. Sela.
5 "Illustris factus es, magnificus; ex montibus direptionis.

*b Heb. pru-
nas, vel scin-
tillas arcus,
id est, præ ni-
tore scintil-
lantes, five
ignescen-
tes.*

6 "Dediderunt se in prædam robusti" animo, "dormitaverunt somnū
suum: adeo ut non invenerint ulli viri bellatores manus suas.

*c Heb. cor-
de.*

7 Præ "inreparatione tua, o Deus Jahhakobi; confopitus est" & currus
& equus.

8 "Tu, tu inquam, formidabilis es: ecquis confisteret coram te, ex quo
irasceres?

9 "Ubi e cœlis facis ut audiat sententia: terra timet, & quieta fidei;

10 Cū surgit ad judicium Deus, ad servandum omnes mansuetos
terræ. Sela.

11 Cū æstus hominum celebrat te, residuum æstuum cingis.

12 "Vovete & vota reddite Jehovah Deo vestro; quicunque circum-
stant illum, afferant munus illi formidabili,

13 Qui vindemiat spiritū antecessorum, formidabilis regibus terræ.

ANNOTATIO.

*1 Psalmus] Psalmus est generis ὕμνος, constans ex partibus quatuor: prima est exordium, generatim propo-
nens argumenta laudationis Dei, vers. 2. & 3. secunda est narratio, a vers. 4. ad 8. tertia est propositio doctrinae ad ec-
clesiam pervenientis ex narratione, inde ad vers. 12. quarta, conclusio hortatoria. Videtur autem hic psalmus, ut etiā
psal. 48. ad tempora Chizkij referendus esse, quibus copiarū Sancheribi pars magna cœlitus interfecta est: 2. Reg.
19. 2. Chro. 32. & Jeshahh. 37. Asaph] ut psal. 50. 1. 2 Nobilis est] Exordium, ut observatum est in vers. 1. propo-
nens duo argumenta laudationis Dei: a mirificis operibus ejus quibus se ipsum nobilitavit, ut narratur inde a vers. 4.
& a singulari ipsius presentia atq; habitatione Jeruschalaimis, vers. 3. 3 Schalemi] vide Gen. 14. 18. 4 Ibi] id est, a-
pod Jeruschalaima & Tzijonem, quæ Sancherib obsidebat: narratio. Confregit] id est, hostes ita cecidit, ut nullis
militaribus armis uti possent: his vitam adimens, illis frangens animum; perinde atque si omnia ipsorum arma diffi-
lissent: metonymia. Coruscōs] amplificatio ἀσπιδος, quasi dicat, potentissimum, instructissimum, & accuratissimū
exercitum: synecdoche. 5 Illustris factus es] ἀντιστοιχίαν ad Deum, inceptam narrationem illustrans. Ex montibus]
id est, nobilitata est majestas tua ex eo maxime, quod Assyriorum castra vicinos montes occupantia diripienda tra-
disti nobis, prout sequens versus explicat. 6 Dediderunt se] superstitēs ex clade, qui manē deseruerunt castra &
fuga se proripuerunt. Dormitaverunt] occisi ab angelo. Adeo ut non invenerint] his prostratis, illis se in pedes
conjicientibus: vide 2. Reg. 19. 32. quomodo nihil planē adversus Jeruschalaima tentare potuerint; quod hic dicitur
invenire manus suas, ἡ ἐπιτυχία. 7 Inreparatione tua] id est, potente verbo tuo, & nullo negotio: prout denuntia-
verat Jeshahhja 2. Reg. 19. 20. & sequentibus. Et currus & equus] id est, quisquis valebat robore, antecessor, &
princeps in castris regis Assyriae, 2. Chro. 32. 21. hi enim maxime curribus & equis vehi solent: synecdoche. 8 Tu,
in inquam] transitio ad propositionem didascalicam per epiphonema. Ecquis confisteret] communis locus de im-
becillitate rerum creaturarum adversus iratum creatorem suum, ad quem transitur ex superioris hypotheseos argu-
mento. 9 Ubi e cœlis] ἡ ἐξ οὐρανό propositionis ab exemplo totius terræ: quod metaphoricē exponit psaltes, Deū cum
judice terreno comparans, duobus versibus. 11 Aestus hominum] id est, cū æstuantēs & insolentes adversus te
homines coercerentur judicio tuo: ac proinde materiā præbent celebrandi tui. hic primus usus sententiæ Dei, de qua
vers. 9. Residuum æstuum] id est, circumvallas & munis populum tuum, quem ex hostium tuorum æstu reservasti:
respicit enim ad prophetiam quæ habetur 2. Reg. 19. 30. alter usus sententiæ Dei, bonorum salus. 12 Vovete] cō-
clusio hortatoria, ut observatum est in vers. 1. Afferant munus] ut Chizkijæ temporibus factum est, 2. Chro. 32. 23.
13 Vindemiat spiritum] id est, propter suos potentibus vitam momento & nullo negotio adimit, 2. Chro. 32. 21.*

PSALMUS LXXVII.

*Psaltes Ecclesiam docet quomodo in extremis rerum difficultatibus implorat fidem Dei; cer-
tamen carnis exponit in dubium vocantis benignitatem Dei, & victoriam spiritus adversus
carnem, se ipsum a natura, promissionibus, operibusq; Dei confirmantis.*

AGISTRO symphoniar, præfecto *posteris* Jeduthu-
nis, cum Asapho; psalmus.

Vox mea ad Deum *fertur*, cum exclamo: vox mea
ad Deum, ut aurem advertat ad me.

"Tempore angustiar mear dominum requiro: ma-
nu mea noctu perfusa, & non intermittente: renuente

consolationem admittere anima mea.

Recordor Dei, cum fluctuando perstrepo: meditor, cum obruit
se spiritus meus. Sela.

Cum tenes vigiles oculos meos; concutior, ita ut non possim eloqui.

Reputo tempora inde ab antiquitate, annos superiorum seculorum.

Recordor musicę pulsationis meę nocte: cum animo meo medi-
tor, & perscrutatur spiritus meus, dicens:

"An in secula repelleret dominus, aut non pergeret benè velle am-
plius?

An deficeret in æternū benignitas ejus? desineret sermo in quam-
que generationem?

An oblitus esset gratiam facere Deus fortis? an occluderet irā mi-
serationes suas? Sela.

Tandem dico, infirmare me istud, mutatam esse dexterā excelsi?

Imò recordabor actionum Jah: quin recordabor inde ab antiqui-
tate quodque mirabilium tuorum:

Et meditabor de unoquoque opere tuo; de actionibus tuis confa-
bulabor, dicens;

O Deus, in sanctitate via tua est; quis Deus fortis magnus est ut
Deus?

Tu, ô Deus fortis mirifice; ostendisti in populis robur tuum.

Vindicasti brachio populum tuum; posteros Jahhakobi, etiam
Josephum. Sela.

Videntes te aquar, Deus, videntes te aquar, formidarunt: etiam
commotæ sunt abyssi.

Exundarunt aquas nubes, sonum ediderunt superiores nubes: e-
tiam lapilli tui pervaserunt.

Sonante tonitru tuo in isto orbe, illustrarunt fulgura terram ha-
bitabilem: commota est & tremuit terra.

Per mare viâ tuâ, & semitâ tuâ per aquas amplas (nam vestigia
tua non sunt cognita)

Duxisti ut gregē populum tuum, Moschis & Ahharonis operâ.

ANNOTATIO.

1. *Jeduthunis* de quo supra psal. 39. 1. & 1. Chronic. 25. 2. & 3. *Psalmus* [Psalmus est didascalicus: quo propheta o-
stendit primum quanta certamina subeat animus suus, cum premitur calamitatibus; deinde quibus modis & argu-
mentis erigatur, ut Ecclesiam suo exemplo doceat. Prior pars continetur a vers. 2. ad 10. posterior, inde ad finem usque.]
2. *Cum exclamo* id est, cum pressus afflictionibus fidem alienam implorare cogor. Propositio generalis, quam re-
liquo psalmo exornat propheta ab antecedentibus, explicans primum afflictiones suas gravissimas, usque ad ver-
sum 6. deinde consolationem animi, usque ad vers. 11. ac postremò confirmationem quasi redeuntis ad se & res-
picientis

a Heb. dic-
synecdoche:
sic infra
vers. 6.

b Heb. vigili-
as oculorū
meorū; hy-
pallage.
c Heb. cor-
de.

d Heb. in ge-
nerationem
& genera-
tionem.

e Heb. mira-
bile tuum.

f Heb. sono
tonitru tui.

g Heb. per
manum Mo-
schis, &c.

placens animi, ad finem usque. Ex quibus omnibus assurgit hæc propositio: cum affligor & conficiatur animus meus: recordatione fœderis, operumque Dei revocor ad ipsum implorandum unum. 3 *Tempore angustia* [Egypti] sive exornatio propositionem superiorem confirmans per enarrationem trium illorum capitum quæ modo dicta sunt, nimirum afflictionum, certaminis spiritalis, & respicientia. *Manu mea* id est, præ afflictionum gravitate madentibus ex continua lachrymatione manibus meis: sive precando conserantur, sive adhibeantur ad abstergendos oculos. 4 *Fluctuando* id est, cum incertus animus huc illuc impellitur, & quasi undis agitur querulas voces emittit: metaphora. 5 *Tenes vigilas oculos* id est, ita affligis ut non possim dormire. 6 *Tempore* id est, administrationem superiorum temporum, ut sequentia docent; sive universalem, hoc versu; sive singularem, sequente. 7 *Musica pulsationis* id est, antè acceptorum beneficiorum, quibus dies noctesque excitabar ad celebrandum te: synecdoche. 8 *An in secula* hypotyposis conficiantis animi cum gravissimis & difficillimis necessitatibus, ac velut disceptantis de fide & constantia Dei, tribus versibus. 9 *Sermo* id est, promissio quam fecit suis. 11 *Tandem dico* altera hypotyposis respicientis & se ipsum reprehendentis animi, quasi dicat, quid? Ego cum seriem omnium temporum memoria repetens agnoscam perpetuum cursum beneficentia Dei; & vitam meam antea actam recolens sentiam fuisse perpetuam erga me benignitatem ipsius; nunc demum cederem? & tum naturæ Dei, tum promissionum, operumque obliviscerer; ubi semel manum suam mutat, hoc est, rationem administrandi mei? non patiar me infirmari hoc pacto, neque animo abjecto cedam presentibus castigationibus: elegantissima apostrophe indignandum animum exprimens. 12 *Recordabor* subjectio officii, quod præstare debet piorum animus, ubi rediens ad se confirmari cupit: nimirum ut opera Dei memoria colligat ad recreandum se, prout explicantur ad finem usque. 14 *In sanctitate* id est, administratio tua est sanctissima, potentissima, & summè admirabilis; cujus potentia omnes populi experti sunt, versu sequente: nominatim verò populis tuis sensit ad liberationem & salutem suam, usque ad finem psal. 15 *In populis* a quibus, per quos, & ad quos deduxisti servos tuos: ut docet historia Moschis in libro Gen. a cap. 11. ad finem usque. 16 *Brachio* id est, robore: humanitus dictum. *Posteror Jahhako* ex Egypto, ut habetur Exo. 12. *Etiā Josephum* id est, regnum Israëlitarum ipsum, quod atrocissimis peccatis adeo te provocavit, ut jam planè a gratia tua & spe restitutionis exciderit: sic accipitur Hhobadja 18. Zecarja 10. 6. & alibi. sic commendat psaltes communia & singularia beneficia Dei. 17 *Videntes te aque* periphrastica descriptio transitus per mare rubrum: in qua per prolepsin docet psaltes quid mare, quid cœlum, & terra fecerint ad imperium Dei. *Commota sunt abyssi* id est, profundum mare, discedens atque dividens se, ut iter tuū sterneretur populo tuo, versu 20. 18 *Exundarunt* vide Exo. 14. 24. *Sonum ediderunt* id est, perstrebebant nimbi & grandines. 19 *In orbem* id est, regione aëris. 20 *Via tua* id est, quæ tibi soli patet, ac familiaris est: ut sequentia verba inclusa patethesti explicant. *Cognita* id est, explorata & tentata ab ullo homine.

PSALMUS LXXVIII.

Psaltes populum Iehudeorum revocans ad cognoscendum & predicandum Deum, proponit documenta primum quidem verbi; deinde verò operum quæ perfecit Deus inde ab exitu ex Aegypto: itaque propositis paternis beneficiis & flagellis Dei erga populum suum, iudicii quæ in adversarios gravissimis, ac nominatim in contumaces Israëlitas, pios confirmat de eternitate sacerdotii & regni in tribu Iehuda.

DE didascalica, Asapho. Auribus percipe, popule mi, doctrinam meam; inclinate aurem vestram ad sermones oris mei. Aperiam per parabolam os meum, & eructabo occulta inde a prisco tempore:

Quæ audivimus ac novimus, ut majores nostri narraverunt nobis.

Non celabimus filios eorum, generationem posteram: narraturos laudes Jehovæ, roburque ejus, & mirabilia ejus quæ fecit.

Nam statuit testimonium in Jahhakobo, & legem posuit in Israël: quæ præcepit majoribus nostris nota facere filiis ipsorum:

Ut sciant generatio postera, filii nascituri: surgentesque, enarrent filiis suis:

Et ponant in Deo spem suam, neque obliviscantur actionum Dei fortis; sed præcepta ejus custodiant:

Nec sint ut majores eorum, generatio contumax & rebellis; generatio quæ non comparavit animum suum, & cujus spiritus non fuit constans erga Deum fortem:

Ut posterius Ephrajimi armati jaculantes arcu, qui verterunt terga tempore praelii:

Quia non servaverunt fœdus Dei, & in lege ejus renuerunt ambulare;

Obliti actionum ejus, & mirabilium ejus quæ ostenderat ipsis.

a Heb. ab antiquitate.

b Heb. narrat tempore perpetuo: ut accipiendum esse docet vers. 6. Deut. 4. 9. & 6. 7.

c Heb. cori sic deinceps

12 "Coram maioribus eorum fecerat" miracula; in terra Ægypti, agro

Heb. Tzoh ^d Tanitico.

hanis: vide

Num. 13. 22.

Exo. 14. 21.

& 15. 8.

e Heb. luce

ignis.

Exo. 13. 21.

Exodi 17. 6.

& Numer.

20. 11.

Num. 11.

13 Diffiderat mare ut traduceret eos, statuens aquas tanquam acervū:
14 Deduxeratq; eos nube interdiu, & totam noctem" lucente igne.
15 Fiderat rupes in deserto, ut potum præberet in abyssis plurimum,
16 Educens fluentia e petra, & demittens tanquam flumina aquas.
17 Perrexerunt tamen adhuc peccare in eum, exacerbando excelsum
in ipsa terra sicca.

18 Et tentantes Deum fortem cum animo suo, petendo cibum pro
desyderio animi sui;

19 Ac obloquentes contra Deum dixerunt, an posset Deus fortis in-
struere mensam in hoc deserto?

20 En ita percussit rupem, ut fluxerint aquæ, & torrentes exundave-
rint. an etiam cibum posset dare, an pararet carnem populo suo?

21 Idcirco audiens Jehova, excanduerat: & ignis succensus erat in

f Heb. alce Jahhakobum, ac etiam ^fira arserat in Jisraëlem:

derat: utin-

fra verl. 31.

synecdochi

cē dictum,

quia accen-

soigne alce

dit flamma:

vide Exodi

25. 37.

Exo. 16. 14.

22 Quia nō crediderant in Deum, neq; confisi erant in salutem ejus:

23 Quamvis" præcepisset superioribus nubibus supernè, & januas
cœlorum" aperuisset,

24 Depluensq; super eos man ad comedendum, "frumentum cœlo-
rum daret illis,

25 "Panem robustissimorum comederet quisque: viaticum mitteret
eis ad saturitatem.

26 Impellens" Eurum in cœlis, & inducens robore suo" Austrum,

27 Cūm depluisset super eos carnem tanquam pulverem, & sicut a-
renam marium volucres alatas,

28 Dejiciens intra" castra sua, circa tabernacula sua;

f Heb. cōcu- 29 Et comedentes saturati essent valdè, & "quod concupiverant illi
piscentiam attulisset illis:
illorum.

30 "Nondum alienati erant a concupiscentia sua, adhuc cibus eorum
in ore eorum erat,

31 Cūm ira Dei ardens in eos, interficeret" e pinguissimis eorum; &
juvenes Jisraëlis prosterneret.

32 Post totum hoc" peccaverunt amplius, neq; crediderunt propter
mirabilia ejus.

33 Quamobrem" consumeat vanitate dies illorum, & annos illo-
rum terrore.

34 Cūm occidebat eos, si requirebant eum, & conversi manè quære-
bant Deum fortem,

35 Recordantes Deum fuisse rupem suam, & Deum fortem excelsum
vindicem suum;

36 Quamvis" conarentur eum decipere ore suo, & lingua sua menti-
rentur ei,

37 Et

- 37 Et animus ipsorum non esset comparatus erga eum, neque constantes essent in fœdere ejus;
- 38 Tamen ille misericors expiabat iniquitatem, ita ut non perderet; & plurimum avertēbat iram suam, neq; excitabat totum æstum suū, h Heb. multiplicabat avertere.
- 39 Recordans carnem eos esse, ventū abeuntē qui non revertitur.
- 40 Quoties exacerbaverunt eum in deserto? dolore affecerunt eum insolitudine?
- 41 Qui subinde tentarunt Deum fortem, & sanctum Jisraëlis circumscripserunt, i Heb. reversi sunt & tentarunt.
- 42 Immemores manus ejus, diei quo redemerat ipsos ab hoste:
- 43 Quo disposuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in agro Tanitico: (possent: Exod. 7. 23. Exod. 8. 24. Exod. 8. 6.)
- 44 Cum mutavit in sanguinem rivos eorū, fluentaq; eorū ne bibere
- 45 Immisit in eos colluviem animalium quæ consumeret eos, ac rana quæ perderent eos: Exod. 10. 13. Exod. 9. 23.
- 46 Et dedit brucho proventum eorum, ac laborem eorum locustæ:
- 47 Occidit grandine vites eorum, & sycomoros eorū igni qui quancunque infidebat consumeret:
- 48 Dedidit etiam eidem grandini bruta eorum, & pecora eorū prunis ignitis:
- 49 Immisit in eos æstum iræ suæ, excandescētiā, indignationēque, & angustiam; mittendo nuntios malorum: h Heb. missi nuntiorum: sed hoc fuit et ambiguum. Exodi 9. 6. i Heb. animam. Exod. 11. & 12.
- 50 Libravit iter ad iram suam, non cohibuit a morte vitam illorū: & bestias eorum pesti dedit:
- 51 Et percussit omne primogenitum in Ægypto, principium virum intendorū posterorū Chami:
- 52 Et transtulit tanquam pecudes populum suum, direxitq; eos tanquam gregem per desertum: Exod. 15. 13.
- 53 Et deducens eos securè ita ut non metuerent, postquā inimicos eorum operuisset mare,
- 54 Adduxit eos in terminum sanctitatis suæ, montem hunc quem acquisivit dextera ejus,
- 55 Expellens a facie eorum gentes, faciensq; ut acciderent funiculo possessionis: & habitarent in tentoriis earum tribus Jisraëlis. Num. 21. & Jehosch. 12.
- 56 Attamen tentarunt & exacerbaverunt Deum excelsū, & testimonia ejus non observarunt: Judic. 1. 2. & 3.
- 57 Sed averſi perfidē egerunt, ut majores eorum: conversi sunt, ut arcus fallax. in Heb. fallacia.
- 58 Nam provocarunt eum per excelsa sua, & per sculptilia sua ad ze- Deut. 32. 16. & 21.
- lotypiam concitarunt eum.
- 59 Quod audiens Deus excanduit, sprevitq; valdē Jisraëlem:
- 60 Adeo ut deferens tabernaculum Schiluntis, tentorium quod collocaverat inter homines:

61 Traderet in captivitatem "robur suū, & gloriā suā in manū hostis;
 62 Dederetq; gladio populū suū, ita in possessionē suā excanduerat:
 63 Juvenes ejus absumeret "ignīs, & virgines ejus "non laudarentur:
 64 Sacerdotes ejus gladio conciderent, & viduæ ejus "non flerent.
 65 Deinde "evigilavit Dominus "qui visus fuerat; tanquam dormiens
 sicut robustus, "cantillans ex vino.

Heb. secun-
 li.

1. Schem.

5.6.

2. Schem. 6.

2. Schem. 7.

o Heb. funda

vit, id est, cō

filio suo in-

de a princi-

prio ad hoc

destinavit.

1. Schem. 16.

p Heb. a post

fortas.

2. Schē. 5. 2.

q Heb. pru-

dentis.

2. Schē. 9. 1.

66 Et percussit hostes suos retrò, "opprobrium" perpetuū indidit eis.

67 "Tandē spreuit" tentoriū Josephi, & tribum Ephrajimi nō elegit.

68 "Eligens verò tribum Jehudæ, montem Tzizonis quæ diligit,

69 "Ut terram quam" constituit in seculum; ædificavit simile excelsis
 palatiis sanctuarium suum.

70 Eligensq; Davidem servum suū, & assumens eum ex caulis gregis;

71 "A tergo foetarum duxit eum, ad pascendum Jahhakobum popu-
 lum suum & Jisraëlem possessionem suam:

72 Qui pavit eos pro integritate animi sui, & "summa" prudentia
 manuum suarum deduxit eos.

ANNO TATIO.

1 Ode didascalica] hujus odes summa partes sunt quatuor: Exordium, quatuor primis versibus: propositio, inde ad
 vers. 12. narratio administrationis Dei & improbitatis populi inde ad vers. 68. & conclusio ab explicatione presentis
 status populi, inde ad finem usq;. Videtur aut hæc ode a rege Chizkija aut propheta Jechahhja, aliòve sub illa tem-
 pora fuisse scripta, quibus regnum Jisraëlis intercidit, 2. Reg. 17. *Auribus percipe*] Exordium audientia faciens pre-
 mium ab officio personarum, hoc vers. deinde a genere documentorū quæ propositurus est psalmes, quod posita sunt
 in mysteriis, v. 2. quod vetera, v. 3. & quod ad gloriā Dei pertinentia, v. 4. 2 Per parabolas] id est, exempla: quo-
 rum alia sunt historica & vera, ut hoc psalmo; alia ficta, sed tamē ad docendū apposita; alia deniq; ex communi usu de-
 prompta, et si singulārē aliquam historiā minimē attingunt, ut Matt. 13. & in Evangelis passim. Est aut aperire os suū,
 initiū dicendi facere. *Eructabo*] id est, copiosē fundā metaphora a fontibus. *Occulta*] id est, documenta quæ sub
 exemplis latent: nam hic versus proleptice complectitur argumentū psalmi, ut mirū exempla in quib. est Narrationis
 summa, & exemplorū documenta, quæ propositione continentur. 5 Nam statuit] propositio documentorū Dei, usq;
 ad v. 8. & exemplorū ad confirmanda documenta pertinentium, usq; ad v. 12. *Testimonium*] id est, circumfessio
 & ceremonias: quib. doctrinā de suo fœdere & populi officio, id est legem & evangelii, suis testificabatur & obfigna-
 bat Deus. 8 Nec sint ut majores] quorū historia cōtinetur in narratione, infra v. 12. ad 59. 9 Ut possit Ephraim
 m] id est, regnum Jisraëlis: quod synecdochicē Ephrajimi nomine significari solet, quia regnum Jisraëlis ab ea tribu
 cepit, quæ ex eo tempore principatū in decem tribubus obtinuit: sic apud prophetas passim. Hujus aut historici ha-
 beret intra v. 59. ad 68. *Armatus*] id est, instructissimū peritia rebusq; militaribus, ut ad defendendū, sive ad
 lādendum: synecdoche. *Qui vertunt terga*] id est, fusi & cæsi sunt, prout Hoseahh prædixerat sub finem capi-
 tis 10. & Hhamos 7. 17. 10 Qui non serva verum] vide 2. Reg. 17. 7. & sequentib. 12 Coram majoribus] narra-
 tio elegantissima opetum mirabilium Dei & beneficiorum ejus; quæ per antithesin cum ingratissimis Jisraëlitū factis
 cōparata amplificat horum impietatem, & æquitatem judiciorum Dei. Sunt autem ista opera quib. amplificatur po-
 puli improbitas, duobus temporibus distincta: primum est, cum in Ægypto versati sunt & in profectioe, usq; ad v.
 54. secundum, cum missi sunt in possessionem terræ & eam obtinuerunt, inde ad v. 68. Prioris aut temporis dupli-
 cia sunt opera: unum, singularis beneficentiæ Dei erga suos, usq; ad v. 42. alterum, mirabiliū judiciorum in adver-
 sarios, versib. sequentib. *Miracula*] id est, mirabilia opera, de quibus a primo capite Exodi usq; ad 14. 23 Pra-
 cepisset] id est, præcepto suo effecisset ut nubes destillarent man. *Aperuisset*] id est, maxima copia profudit: me-
 taphora. 24 Frumentum] id est, semen, præbens usum frumenti: vide Num. 11. 8. 25 Panem robustissimorum] id
 est, angelorum; quem non pistores, aut humana opera; sed ipsi cœlites angeli administrari voluntatis Dei suppedita-
 bant. Sic dicuntur angeli: quia potentiam suam aliquatenus cum eis communicat Deus, quem scriptura passim robu-
 rum Jisraëlis vocat. 26 Eurum, Austrum] id est, eum ventum qui intermedium est inter orientē & meridiem, quem
 Eurum propriē appellari docet Vitruvius lib. 1. 28 Castra sua] id est, quæ sibi vindicabat, & in quib. habitabat pre-
 spiciens populo suo: exaggeratio criminis Jisraëlitarum. 30 Nondum alienati] id est, adhuc se explebant carnibus &
 quas concupiverant post elapsū mensem, de quo Num. 11. 20. 31 Epinguis] id est, quibusq; robustissimis &
 valentissimis corpore: quos non dubium est eō insolentius firma sui corporis constitutione ab usus extrulisse se cōtra
 Deum; ut exprobrat Mosche Deut. 32. 15. 32 Peccaverunt amplius] murmurando adversus Deum, Num. 14. & 16.
 & 17. 33 Consumebat] ut denuntiaturum est Num. 14. 28. & sequentib. 36 Conarentur] id est, hypocritas agerent
 coram Deo. 39 Carnem eos esse] id est, mortales esse a natura ut omnis caro est, & evanidos instabilesq; ut ventos.
 40 Quoties] exclamatio pathetica: quasi dicat, quis fando possit enarrare tot rebelliones, quibus provocarunt Deū
 vide Num. 14. 22. 41 Circumscripserunt] id est, tantum sibi arrogarunt, ut infinitam Dei potentiam arbitratu suo
 definirent & quasi terminos ei circumdarent; modò hæc ab illo præstanda esse affirmantes ex sententia animi sui,
 modò negātes illa præstari posse: quod genus exempla in libris Moschis recensentur multa. 47 Occidit] id est, cor-
 rupit & omnino perdidit: metaphora. *Vites*] id est, omnem proventum terræ & plantas qualibet, sativas, insativas,
 humiles, altas, teneras, & agrestes, ac valentissimas: synecdoche. *Igitur qui quacunq;*] sic interpretatur Hhebream
 vocem compositam; adducti tum illius etymo, tum comparatione sequentis versus, & verborum Moschis Exo. 9. 23.
 & 24. 49 Nuntios malorum] id est, Moschem & Ahharonem; per quos tum superiores plagæ, tum alia quæ hic in-
 digna-

degradationis, &c. nomine comprehenduntur, Egyptiis prænuntiatur atque immissæ sunt. 50 *Libra* id est, iter profundæ iræ suæ super Egyptios quasi ad libram pendit, injustam illorum contumaciam compensans iustis Dei iudiciis: elegans metaphora. 51 *Posterorum Cham* id est, Egyptiorum, originem ducentium a maledicto Chamo: Gen. 9. & 10. a quo & Egyptum usque ad sua tempora Egyptiorum lingua Cham fuisse dictam testatur Hieronymus in Gen. & Chemmin oppidum in Thebaide magnū templum Persei celebre nominat Herodotus lib. 2. 54 *Terminum* id est, determinatum ab ipso tabernaculum, per tyneedochen. *Montem hunc* ut Exo. 17. 15. 55 *Acciderent funiculo possessionis* id est, cederent in possessionem populo Dei: vide Deut. 32. 8. & 9. 57 *Ut majores eorum* qui ex Egypto exiverant, & perfidē in Deū egerant, ut supra dictum est. *Conversus sunt* id est, licet prius sua hypocrisis præ se ferebant fidem & utilitatem aliquam; tamen momento efficiebantur inutiles: ut cum arcus repente aliquo pacto corruptus fallit expectationem sagittarii. sic Hosche. 7. 16. 59 *Audiens* id est, cognoscens: humanitus dictum. 61 *Robur*, &c. id est, arcem: vide I. Chron. 16. 11. 63 *Ignis* iræ Dei, id est, gladius Pelischaorum consumens. *Non laudentur* manerent innuptæ; ac proinde illaudatæ epithalamiis, quæ solebant decantare parasymphas ad laudes sponsi & sponsæ, ut psal. 45. Jirmejæ 7. 34. & 16. 9. & 25. 10. 64 *Non sternerent* sed præ gravitate meritis illicō extinguerentur: ut narratur de uxore Pinchasi, I. Schem. 4. 19. 65 *Evigilavit* id est, post temporariam cessationem (quæ cum dormitione ferè comparatur) opus tandem aggressus est in adversarios: humanitus dictum. *Qui sisus fuerat* id est, quem Pelischaicum delidere & ab omni opere vacare cogitabant, sive dormientem, sive vigilem. Nam hæc ex iudicio Pelischaorum dici historia docet, cum ita statuerent secum: hic Deus magnificētissimus est, I. Schem. 4. 8. Quid ergo causæ est cur nunc cesserit a magnificis suis operibus, nisi quod nunc demū dormit & se ex ante acto labore recreat; aut si vigil est, vino obruitur & in præsentia sui non est compos? *Cantillans* id est, nihil agens, sed tantum a vino actus. sic idololatæ res ridiculas affingunt Deo. 66 *Opprobrium perpetuum* cum Dagonem prostravisset atque confregisset; unde invaluit mos apud Pelischaos ut non calcant limen inferum in eade Dagonis: quæ superstitio ipsis probro fuit, I. Schem. 5. 5. 67 *Tandem* id est, postquam multa ab Israelitis perpeffus, & multa ipsorum causâ in adversarios executus, multis modis divexavit eos, neque tamen resipuerunt ad ferulas ejus; eo postremo devenit ut regnum Israelis pessumdaret: ut dictum est supra vers. 9. *Tentorium Josephi*, &c. id est, abjecit regionem & regnum Israelitarum. 68 *Eligens Verò* conclusio a beneficio Dei erga Jehudæos; in quorum regione tum sacerdotium & cultum suum, vers. 68. & 69. tum etiam regnum stabilivit & servavit Deus, verbis sequentibus. 69 *Ut terram* ius & verborum ad evidentiam mutavimus, ut I. Schem. 20. 16. 72 *Prudentia manuum* id est, prudētissima administratio: quæ manus meronymicè pro opera & administratiōe accipitur passim.

PSALMUS LXXIX.

Psalmes enarrat mala gravissima quæ populus Dei ab Antiocho perpeffus est: impiis justam Dei vindictam impetratur: & Deum pro remissione peccatorum Ecclesiæ, ope & liberatione sollicitat ad gloriam ipsius, confusionem impiorum, & fidelium bonum.

- D** EUS, ingressæ sunt gentes in possessionem tuam, polluerunt templum sanctitatis tuæ; disposuerunt Jeruschalaima in cumulos.
- Dederunt cadaver fervorum tuorum cibo volucribus cœli; carnem eorum quos benignitate prosequeris, bestiis terræ.
- Effuderunt sanguinem eorum velut aquam circa Jeruschalaima, nec erat qui sepeliret.
- Sumus opprobrio vicinis nostris, sannæ & ludificationi circumstantibus nos.
- Quousque Jehova? irasceris in æternum? ardebit velut ignis zelus tuus?
- Effunde æstum tuum in eas gentes quæ non agnoscunt te; & super regna quæ nomen tuum non invocant.
- Nam consumptor consumpsit Jahhakobum, & habitaculum ejus desolaverunt.
- Ne recorderis adversus nos iniquitates præcedentium temporum; festinanter preveniant nos miserationes tuæ; nam attenuati sumus valde.
- Auxiliare nobis Deus salutis nostræ propter honorem nominis tui; & eripe nos, expiationemque fac de peccatis nostris propter nomen tuum.
- Cur dicturæ essent istæ gentes, ubinā est Deus istorum? innotescat in istis gentibus ante oculos nostros, ultio sanguinis fervorum tuorum effusi.
- Perveniat ante faciem tuam gemitus vincti, pro magnitudine brachii tui fac ut reliqui sint qui jam traduntur morti.
- Redde ergo vicinis nostris septuplo in sinum ipsorum; opprobrium ipsorum quo affecerunt te, domine.

Heb. filii mortis: sic infra Plal. 102. 27.

13 Nos autem populus tuus & grex pastus tui celebremus te in seculum, in quamq; generationem enarremus laudem tuam.

a Heb. in generationem & generationem.

ANNO TATIO.

1 *Psalmus*] Psalmus est *οὐρανός*, cōstās ex trib. partibus; narratiōe pathetica, usq; ad v. 5. petitiōe, usq; ad v. 12. & cōclusiōe petitoria. Videtur autē hic psalmus ad Antiochi tēpora pertinere, quib. optimē cōveniūt singulæ narratiōis partes. *In possessionem tuam*] .i. in terrā Cenahhanæ, ut appellatur Exo. 15. 17. *Polluerunt*] spoliādo, fundendo, & omnia prophana impiaq; munera obeūdo: ut scribitur 1. Machab. 1. & apud Joseph. antiquitat. Judaic. 12. cap. 7. *Disposuerunt*] secūdo cōgressu, cūm præsētus Antiochi fraude in urbē involavit. 1. Machab. 1. 30. & sequentib. 2. *Servorum tuorum*] qui cōstātes erāt in observatiōe legis tuæ cōtra impii regis edictū, 1. Machab. 1. 39. & 60. 3. *Quousq; Jehova*] altera pars psalmi, cōtinēs primūm expostulationē cū Deo, hoc v. deinde certa petitiōnū capitā suis causis cōiūcta, in sequētib. 6. *Effunde*] petitiō; cuius loci sunt duo: unus, cōtra adversarios & impios, duob. versibus; alter, pro defensiōe & salute piorū, inde a v. 8. *Qua non agnoscent*] imprecatiōis causa duplex: peritax igno- ratio Dei, hoc v. & maleficia in Ecclesiā, sequente. 8. *Ne recorderis*] alterū petitiōis mēbrū, precatio pro Ecclesiā; cuius partes sunt, ut Deus peccata cōdonet per misericordiā velut calamitatū causas, hoc v. deinde ut opē & salutē afferat, trib. de causis: prima est gloria nominis ejus, v. 9. secūda, blasphemiarū in Deū & malefiorū in Ecclesiā cō- ērcitio, v. 10. tertia, afflictorū in clāmātū Deū cōmiseratio, v. 11. *Iniquitates pracedentium*] .i. quas nos & majores nostri antehac perpetravimus. *Præveniant*] antequām oneri ærumnarū nostrarū succumbamus. 10. *Innotescant*] .i. palām fiat gētib. idq; vivētib. vidētib. & præsētib. nobis, te nō abesse; sed tuis præsētē esse. 11. *Promagnitudi- ne*] .i. amplissima adeoq; infinita virtute tua: humanitus dictū. *Fac ut reliqui sint*] .i. tuos jā jā in præsētissimis mor- tis angustis versātes reserva. 12. *Redde ergo*] Cōclusio summā petitiōis cōtinens, nimirū imprecationē contra im- probos, & precē pro salute & lātitia bonorum. *Septuplo*] vide Gen. 4. 15. *In finem*] .i. prolixē & cumulātē; ut quæ sine numero dantur, in gremium profundi solent: metaphora, ut Jerchahh. 65. 6. & 7. & Jirmejæ 32. 18.

PSALMUS LXXX.

Ecclesia in deportatione ab hostibus pressa Deum sollicitat de prestando officio ipsius: per- persiones suas exponit: praterita Dei beneficia comparat cum indignitate malorum presentium: & liberationem salutemq; a Deo petit ad gloriam ipsius.

1 **M**AGISTRO symphonix ad hexachorda; "psalmus" testimo- nii Asapho.

2 "O pastor Jisraëlis auribus percipe; ductor Josephi tan- quam gregis, infidens cerubinis illucesce.

3 Coram Ephraïmo, Benjamineq; & Menasche excita potentiam tuam; & veni ad plenam salutem afferendam nobis.

4 O Deus, restitue nos, & fac ut luceat facies tua, ita servabimur.

5 Jehova De⁹ exercituū, quousq; fumatur⁹ es cōtra orationē populi tui?

6 Cibaseos⁹ pane lachrymarum, & bibendum præbes eis de lachry- mis⁹ triental.

a Heb. sub- annant nos tibi: pleona- smus usita- tus.

7 Exponis nos contentioni vicinis nostris, & inimici nostri substan-

8 O De⁹ exercituū restitue nos, & fac ut luceat facies tua, ita servabimur.

9 Vitem ex Ægypto transtuleras; expuleras gentes ut plantares eam.

Exod. 15. 17.

b Heb. radi- caret radi- ces.

Plal. 44. 3.

c Heb. Dei fortis: sic Pl. 36. 7.

d Heb. trāse- untes via.

10 Expediveras ante eā, fecerastq; ut⁹ ageret radices suas & impleteret ter-

11 Operirētur mōtes umbrā ejus, & palmitū ejus cedri⁹ maximæ. (rā,

12 Emittebat ramos suos usq; ad mare, & ad flumē teneros ramos suos.

13 Quare⁹ perrupisti macerias ejus, adeo ut carpāt eā omnes⁹ viatores,

14 Suffodiat eam⁹ porcus sylvestris, & animal agreste depascat eam?

15 O Deus exercituum, revertere⁹ jam, intuerē⁹ ecclis & respice: ac

visita vitem hanc, (quam fortificaverastibi,

e Heb. filium: ut Gen. 49. 22.

16 Et⁹ surculū quē plantaverat dextera tua, saltē respice⁹ ad⁹ propaginē

17 Incensam igne, succisam: ab increpatione faciei tuæ⁹ pereunt.

f Heb. viro: Enallage, ut apparet ex v. sequente.

18 Adsit manus tua⁹ viris dexteræ tuæ, filiis hominis quos fortificasti

tibi. (invocemus.

19 Non enim retrocedimus a te, in vita conserva nos, ut nomen tuum

20 Jehova, Deus exercituum restitue nos, fac ut luceat facies tua; ita ser-

vabimur.

ANNO-

Psalmus LXXXI.

173

ANNOTATIO.

Ad hexachorda Vide supra in psalmum 45. 1. & 60. 1. *Psalmus* psalmus est *ivertikos*, distinctus in tres partes amcebo versu terminatas: quarum prima est propositio summa petitionis, a versu 2. ad 5. secunda, expositio de perpeſſionibus Ecclesie, a versu 5. ad 10. tertia, pathetica petitio salutis a comparatione ante acceptorum beneficio- rum cum presentibus perpeſſionibus, inde ad finem usque. Videtur autem hic psalmus scriptus fuisse temporibus deportationis Babylonice: ut partim historie comparatio cum hoc psalmo, partim verba commonstrant Chalda- istum quendam redolentia. *Testimonium* id est, quo Ecclesia supplicans testificabatur fidem suam in Deum de promissa liberatione post annos septuaginta, Jirmeja 29. 9. *Opus* Exordium sive petitio summa audien- tia, gratia, beneficentia, & salutis, a persona Dei & preterita administratione ejus, qua pastoris allegoria designa- tur, quasi dicat, tu qui olim liberaſti, pavisti, & deduxisti populum tuum, & Ecclesie tradidisti cultum tuum, ac pro- inde eadem semper officia obtines liberandi tuos, & instaurandi cultus tui, age, auribus percipe, &c. *Israelis* id est tuorum omnium. *Joseph* vide supra 77. 16. *Insidens Cerubinis* id est, qui nobis responsa dandi, nos regendi, & tuendi cultum aspectabilem tuum munus in te recepisti, atque praestitisti, Exodi 25. 8. & 22. & Numeror. 7. 19. *Illecebre* ut Deut. 32. 2. *Ephraim* id est, reliquiis Ephraimi & aliarum tribuum, qua regno Jehuda adha- rentes in tuo cultu permanserunt: prout factum esse post reditum a deportatione Babylonica legitur 1. Chronic. 9. 3. *Excita* id est, velut torpescens vel dormientem exere. *Reſtitue nos* in sede nostra, & cultu tuo: *Fac ut luceat* ut supra psalm. 4. 7. *Jehova* altera pars psalmi, expositio gravissima, iram Dei humanitus diversis allegoriis exprimens. *Pantheum* ut supra 42. 4. *Triental* id est, non communem cyathum, aut mensuram calamitatum; sed magna pocula atque insolita afflictionum epotanda praebes. Est enim triens sive trien- tal tertia pars sextarii, quatuor cyathos communes capiens. *Exponis nos* id est, facis ut vicini omnes, quibus cum pax & amicitia colenda fuerat, perpetuis rixis & contentionibus exagrent reliquias nostras, qua in Jehuda commorata sunt: de quibus 2. Reg. 25. 15. & Jirmeja inde a 37. capite. *Vitem* Tertia pars psalmi continens primum commiserationis locos duos; unum, a preteritis jam olim Dei beneficiis, quatuor versibus alterum, a praesentibus calamitatibus, versu 13. & 14. deinde petitionem, ad finem usque. Est autem tota commiseratio allegorica a similitudine viti: quam similitudinem scriptura frequentat plurimum, ut interpretatur Jeshahaja 5. 7. *Exponis nos* ut exponitur Exodi 23. 28. & Jeshah. 24. 12. *Impletet terram* id est numero, magnitudine, & gloria praestaret: hyperbole. *Emittebat ramos* id est, vim suam atque dominatum regni protendebat in omnes ter- minos quos definiveras: vide supra 72. 8. *Perrupisti maces ejus* id est, sustulisti manum tuam qua circum- munebatur; ut minatus erat Deus Deut. 31. 17. & Jeshah. 5. 5. *Suffodiatur* id est, rostro proruat terram, & ef- fodiat quod absconditum est sub ea: nam verbum est compositum Chaldaum potius quam Hebraum origine, quod significat rem absconditam, ut thesaurum, effodere. *Porcus* *glveſtris* id est, impurissima gentes atque fe- rissimae ab imo ad summum perdant radicibus. *Reverte te* jam petitio, qua Ecclesia opem Dei implorat hu- manitus. *Jam* cum propere ut peramus funditus, infra versu 17. *Ecalis* quandoquidem aspectabilis tua pre- sentia sublata est; ejus recordatione ante nominabatur insidens cerubinis. *Vista* ut Genes. 21. 1. *Sircu- lant* id est, totum corpus populi, quod prius deportatum ex Aegypto collocaveras in terra tua. *Ad propaginem* id est regnum Jehuda, quod singularibus promissionibus & beneficiis confirmasti in Christo, & devinxisti tibi. *Succisam* id est, everſam flamma & ferro. *Pereunt* tum Israeilitae omnes, tum Judaei ipsi. *Adſu- ges* id est, superius allegoria. *Vitis dextera* id est, tibi adeo charis, ut dexteram tuam ad eos ducendum & regen- dum semper adhibueris; non autem aliis curandos commiseris. *Non enim retrocedimus a te* aetologia supe- rioris dicti, quos confirmasti tibi. quasi dicat, nos tui sumus, antehac a te & nunc etiam confirmati: cujus rei docu- mentum exhibemus tibi, constantiam nostrae fidei atque officii.

PSALMUS LXXXI.

Psalmus Israelitis ad liberum Dei cultum exhortans, magnifica ejus opera in exitu ex Aegypto proponit, & doctrinam mandatorum promissionumque legis: deinde populum in officiose viam reprehendens, revocat ad seriam resipiscenciam perceptionemque beneficiorum Dei.

AGISTRO symphoniae ad Gittae instrumenta ode, Asapho.

"Cantate Deo robori nostro, vociferamini Deo Jahhakobi.

Sumite psalmodica instrumenta; & apponite tympanum, citharam amoenam cum nablio.

Clangite in novilunio buccina, stativis quibusque feriis, diebus festis nostris.

"Nami statutum in Israele est, ritus a Deo Jahhakobi:

"Qui testimonium in Josepho imposuit ipsum; cum processisset contra terram Aegypti, ubi sermonem ignotum audiebam.

"Amovi, inquit, ab onere humerum ejus; manus ejus a lacusculo intritae abierunt.

Cum in angustia illa exclamares, liberavi te; exaudivi te in late-

a Heb. psal-
modiam.

b Heb. stati-
va quae fe-
ria, die festi
noſtri: Eoal-
lage nume-
ri.

c Heb. Jeho-
sephoe pen-
thesis.

d Heb. labii:
metonymia.

e Heb. transi-
verunt.

bristronitru: probavi te usque ad aquas Meribæ. Sela.

9 Audi popule mi, & contestabor te, o Jisraël; si auscultaveris mihi,

10 Si non erit in te Deus fortis extraneus, neque incurvabis te Deo forti alienigenæ:

11 Ego sum Jehova Deus tuus, qui feci ut ascenderes e terra Ægypti; dilata os tuum, & impleturus sum illud.

12 Sed non auscultavit populus meus voci meæ, & Jisraël non acquievit mihi.

f Heb. in a-
spectu cor-
dis sui: ut
Deut. 29.
19. 13 Quapropter dimisi eos; pergunt ex sententia animi sui, abeant cum consiliis suis.

14 O si populus meus auscultasset mihi, si Jisraëlita in viis meis ambulassent;

15 Vel momento inimicos eorum depressissem, cum in hostes eorum convertissem manum meam.

g Heb. men-
ti fuissent
ei: ut psalm.
18. 45. &
66.3. 16 Olores Jehovæ mendaciter se dedissent ei, & futurum fuisset tempus istorum in seculum.

17 Denique cibaret eum adipe tritici, etiā ex rupe melle satiarem te.

A N N O T A T I O.

1 *Ad Gittæa instrumenta*] Vide psalm. 8. 1. *Ode*] ode generis est didascalici, continens primum exordium five hortationem ad populum, a versu 2. ad 5. deinde narrationem ætiologicam, inde usque ad versum 14. postremo conclusionem, qua Deus populum revocat ad respicientiam & expectationem promissorum ejus, ad finem ut-
que. Videtur autem hæc ode post tempora Judicium conscripta esse, cum a Schemuele aut Davide cultus Dei instauratus est. 2 *Cantare*] id est, omnibus modis celebrare, in omni conventu sacro. 5 *Nam statutum*] narratio ætiologica, five exponens causam præcedentis exhortationis, hoc versu & sequente. Duæ sunt (inquit) causæ, ex quibus per sabbatha, neomenias, & solennitates his modis colendus est Deus, Exodi 23. & Numeror. 28. & 29. una est, operum ipsius ad confusionem hostium & liberationem nostram, usque ad vers. 9. altera, doctrinæ continentis mandata legis & promissiones Evangelii, versibus sequentibus. 6 *Qui testimonium*] exegesis præcedentium verborum, nimirum ritus a Deo Jahhakobi. *In Joseph*] id est, in toto Jisraële, cujus terminos orientem & occidentem versus obtinebat Menasche e posteris Josephi; Jhesoch. 17. synecdoche. *Cum processisset*] id est, Egiptios terra & mari profligasset, & populum adduxisset Maram usque, Exodi. 15. 25. *Sermonem ignotum audiebam*] id est, peregrinus eram: periphrasis. 7 *Amo si, inquit*] recensio prioris causæ cur celebrandus sit Deus: de qua a primo capite Exodi usque ad 17. *Ab onere*] id est, a durissima servitute, de qua Exodi 1. & 6. *Lacusculo interice*] id est, sordidissimis quibusque ministeriis; synecdochicè: non enim tantum struebant ædificia, la-
teris coquebant, & similia obibant munera; sed etiam stramen conquirere, & intrita lacusculos five labella bajulare humeris cogebantur, sordidissimo ministerio: quod Hhebraica hac voce significari testatur Abben. hhezra. 8 *Exaudi*] id est, te invocante Molche, Exodi 14. 15. *In latebris*] id est, columna illa nubes (quæ profecta a conspectu Jisraëlitarum stabat a tergo eorum inter utraque castra) intonante adversus Ægyptios, Exodi 14. 24. *Usque ad aquas Meribæ*] de quibus Exodi 17. quasi dicat, pertuli mores tuos atque exploravi, usque dum venisti ad montem Chorebum; ad quem ex aquis Meribæ profectus accepisti legem; versibus sequentibus. 9 *Audi popule mi*] altera causa, nimirum doctrina quam Deus proposuit lege; prout summam exponit, sicut ad fontes amarus, Exodi 15. 26. 11 *Ego sum Jehova*] affirmatio sermonis quem habet Deus ad populum suum, ab æternitate, scdere, & operibus tuis erga populum, quasi dicat, tam certè ac verè hæc promissa mea completurus sum, quàm me certum est Jehovam Deum tuum esse, ac eduxisse te, &c. *Dilata os tuum*] id est, aspræstiturus, & cantica laudis inditurus ori tuo ex perceptis beneficiis. 12 *Non auscultasti*] tum in deserto ambulans, tum in regione Cenahane; habitans; ut historia Judicium commonstrat. 13 *Dimisisti eos*] vide Judic. 2. & 10. versu 11. & sequentibus. 14 *O si*] conclusio, qua Deus *ἀποστολαίους* populum revocat ad respicientiam & perceptionem bonorum suorum; ut Deut. 32. 29. & Jeshahhja 48. 18. 15 *Cum in hostes*] id est, sola adversione manus deturbasset eos. 16 *Futurum fuisset tempus*] id est, ista populi felicitas & hostium depressio futura fuisset perpetua. 17 *Cibaret eum*] supple tempus; id est, singuli anni opimum crassumque triticum ei subministrassent: similem metaphoram vide Deut. 32. 14. *Etiā ex rupe*] Deut. 32. 13.

PSALMUS LXXXII.

Psalmes Deum judiciis præesse docet: judices improbos reprehendit, & ad officium revocat ab infornato totius reipublicæ & ipsorum exitu; judiciaq; commendat Deo.

SALMVS Afapho. Deus astat in cœtu Dei fortis, inter magistratus judicat.

"Quousque judicabitis iniquè, & personam improborum suscipietis? Sela.

Judicate secundum tenuem & pupillum, afflicto & pauperem justum pronuntiate:

4 Liberate tenuem & egentem, e manu improborum eripite.

5 Ignorantibus & non animadvertentibus, in tenebris continenter ambulantes illis; dimoveantur omnia fundamenta terræ.

6 Ego dico; Dii quidem estis, & filii excelsi vos omnes:

7 At certè ut plebeius homo morituri estis, etiam sicut unus aliorum principum casuri estis.

8 Surge, o Deus, judica terram: tu enim possessionem habes iudiciorum in omnibus gentibus.

^a Heb. Deos, i. vicarios Dei in administrando iure: ut Exodi 22.28.
^b Heb. iniquitatem.
^c Heb. faciès: ut Deut. 1. 17. Exodi 23.6.

ANNOTATIO.

¹ Psalmus] Psalmus est didascalicus, constans ex doctrina, vers. 1. reprehensione, usque ad versum 8. & precatione ad Deum, versu ultimo. Est autem doctrina locus de præsentia Dei in omni confesso iudicium tum admonitionis ad iudices, tum precationis sequentis fundamentum. ^{In cœtu Dei fortis}] id est, in omni confesso iudicium, ut ipsorum iudicium dominus, & iudiciorum author, Deut. 1.17. & 2. Chonic. 19.6. ² Quousque] hujus reprehensionis ad iudices loci sunt tres: primus est increpatio corruptionis in iudicando, hoc verum; secundus, contraria hortatio ad bene iudicandum, duobus sequentibus; tertius, propositio eventuum qui ex corruptis iudiciis consequuntur tum in republica, vers. 5. tum in privatis iudicium personis, versu 6. & 7. ³ Tenuem] id est, qui prætenuitate neque facultatem nocendi habet, neque defendendi sui: sed improbitate aliena opprimitur, versu sequente. ⁴ Ignorantibus] prior eventus perversorum iudiciorum, ruina rei publicæ: cuius modos tres proponit psaltes; primus est, ignorantia iudicium in iure; secundus, incuria & oscitantia in cognoscendis causis; tertius (qui generalis est) studiosus tenebrarum amor, cæco iudicio, nulla prælucente aut verbi Dei, aut rationis ad pietatem & humanitatem face. ^{Dimoveantur}] id est, pessundantur & ruunt omnia. ⁶ Ego dico] alter eventus; mors communis, & præceptus casus corruptorum iudicum in ruinam æternam: quam tamen præmolit psaltes humili præfatione, & confessione honorifica gradus in quem a Deo evekti sunt. ^{Dii quidem estis}] id est, Dei sermo ad vos factus est, ut exerceatis iudicia ipsius: 2. Chonic. 19.6. sic interpretatur Christus Joannis 10.34. & 35. ^{Filii excelsi}] id est quasi heredes, succedentes in partem aliquam iudiciariæ autoritatis ipsius; quam vobis attribuit, ut parentes principes liberi. ⁷ Ut plebeius homo] id est, non tantum cadetis communi morte, sed etiam celebri & singulari aliqua, ut Ierem. 14.10. ⁸ Surge Deus] conclusio petitoria, ut Deus ius dicat in terra; quæ alioqui præ iudiciorum contrapositione tota videtur collapsura, vers. 5. ^{Tu enim}] ut Genes. 18.25.

PSALMVS LXXXIII.

Psaltes de inimicorum injuriis in populum Dei & impietate in Deum conquestus, gravis sine ipsis exitum imprecatur ad gloriam Dei.

ANTICVM & psalmus, Afapho.

"O Deus, ne agas silentium; ne surdum agas, neque quiescas, o Deus fortis.

^a Heb. ne sis silentium tibi.

3 Nam ecce inimici tui perstreperunt, & osiores tui extollunt caput. (abditos tuos,

4 Contra populum tuum callidè ineunt consiliū, & consultant contra

^b Heb. arcenum.

5 Dicentes, agite excindamus istos, ne sint gens; ut non memoretur nomen Israël amplius.

6 Nam consiliū inierunt animis paribus, contra te fœdus pepigerunt

^c Heb. cor de pariter.

7 Tentoria Edomæorū & Jischmahhelitarū, Moabite & Hagareni,

8 Gebalitæ, Hhammonitæq; & Hhamalekitæ; Palæstini cum habitatoribus Tyri:

9 Etiam Assyrius adjunxit se istis, sunt brachium posteris Loti. Sela.

- Judic. 4. & 6. 7. & 8. Judic. 4. & 5. Judic. 7. & 8.
- 10 "Fac istis ut Midjanitis; ut Siseræ, ut Jabini in torrente Kischonis:
 11 Qui excisi fuerunt" ad Hhen-dorum, facti sunt fimus terræ.
 12 Redige ipsos ingenuos istorum ut Hhorebum, & ut Zeebum; ut Zebachum, & Tzalmunnahhum, omnes Toparchas istorum,
 13 Qui dicunt, hæreditariò possideamus nobis habitacula Dei.
 14 Deus mi, pone eos" velut rotam; ut stipulam coram vento.
 15 Ut ignis exurit sylvam, & ut flamma accendit montes,
 16 Ita prosequere eos procella tua, & turbine tuo conturba eos.
 17 Reple faciem eorum^a ignominia; ut^e requiratur nomen tuum, o Jehova.
 18 Pudore perfundantur, & conturbentur usque in seculum; erubescantque & pereant:
 19 Ut^f cognoscatur, te, cui soli nomen est Jehova; excelsum esse supra totam terram.

^a Heb. levitate.
^e Heb. requirant: verbum personæ tertie pro impersonali, ut v. ultimo.
^f Heb. cognoscant, ut supra v. 17.

A N N O T A T I O.

1 *Psalmus* Psalmus est *hebreus*, continens exordium, versu 2. propositionem sive narrationem earum rerum de quibus expostulat psalter, a versu 3. ad 10. & imprecationem, ad finem usque. Videretur autem hic psalmus aut a rege Chizkija, aut ab aliquo propheta temporibus ipsius conscriptus esse: cum Sancherib tam propria ambitione, quam finitimarum gentium (quæ ipsi parebant) sollicitatione adductus cum maximis copiis repente Iehudæam invasit: 2. Reg. 18. & 19. 2 *O Deus* exordium ad faciendam audientiam: humanitus dictum. 3 *Nam ecce* propositio continens duo expostulationis capita: unum, de animo intento & pessimis consiliis contra populum Dei, usque ad vers. 6. alterum, de impietate blasphe-ma & contumeliosa in Deum ipsum, vers. 6. quibus expostulationis partibus subjicitur recensio gentium quæ criminibus istis tenebantur, usque ad vers. 10. 4 *Extollunt caput* id est, omni metuposito, & audentibus animis erigunt se ad scelera sua perpetranda. 5 *Abditos tuos* id est, quos recondis penes te, velut pretiosum peculium tuum, Exodi 19. 5. ac promde tutos ab omni injuria & inviolatos servas sub umbra alarum tuarum, supra 17. 8. & 27. 5. 6 *Istos* Judæos, in quibus adhuc Iisrahel nomen conservatur. *Ne sine gentibus* id est, ne amplius efficiant populum unum: sicut decem tribubus fuerat factum, & prædixerat Ieschahaja 7. 8. 7 *Tentoria* id est, Scenitæ Arabes in tentoriis commorantes: aut potius milites degentes in tentoriis ex usu castrensi hypallage. *Ischmahelitarum* qui in potestatem Iisrahelitarum non venerant, sed animo infesto in eos festrebantur. *Hagareni* qui partem Schaulis, partem Jarobhami secundi temporibus venerant in potestatem Iisrahelitarum, 1. Chronic. 5. 8 *Gabalita* sive Gilaïi vicini Tzidonis, de quibus 1. Reg. 5. 18. 9 *Adjunxit se* id est, recens suscepit easdem inimicitias, quas finitimi omnes superioribus temporibus continenter gesserant. *Posterius* *Lori* id est, Hhammonitas & Moabitas confirmat, qui prius fuerant imbecilliores quàm ut nobis damnum afferre possent: ut docent historiæ Asæ & Jehoschaphati, 2. Chronic. 14. & 20. 10 *Fac eis* tertia pars, imprecatio. 11 *Ad Hhen-dorum* prope Tahhanacum & aquas Megiddontis, Judic. 5. 19. 12 *Velut rotam* id est, fac ut ipsi tanquam rotati in præceps ferantur, & sua ipsorum volubilitate ac instabilitate decidant de consiliis suis. 13 *Ut requiratur* summus finis precationis, nimirum gloria Dei: quæ posita est tum in invocatione, hoc versu; tum in agnitione æternitatis, majestatis, & potentie ejus, versu 19.

P S A L M U S L X X X I I I I.

Psalter a sacris cætibz exulans desiderium suum exponit: piorum in Ecclesia conversantium felicitatem explicat: Deumq; precatur ut misericordia utatur ad reducendum se, atque in gratia confirmandum.

- 1 **M** AGISTRO symphonie ad Gittæa instrumenta posteris Korachi, psalmus.
 2 **M** "Quàm amabilia sunt tabernacula tua, o Jehova exercituum.
 3 "Desyderio afficitur, etiamque deficit anima mea veniendi ad atria Jehovæ: cor meum & caro mea exclamant veniendi ad Deum fortem viventem,
 4 "Ad altaria tua, Jehova exercituum, rex mi & Deus mi: etiam passer invenit domum, & hirundo nidum sibi, in quo ponat pullos suos.
 5 "Beati qui inhabitant domum tuam, perpetuò laudant te. Sela.
 6 "Beatus

- 6 "Beatus homo, cui facultas est in te semitarum quas habent pii in a-
nimo suo. a Heb. cor-
de.
- 7 "Beati qui transeunt per vallem mori fontē constituunt eum, quos
etiam "benedictionum operit pluvia.
- 8 Pergunt "ab acie ad aciem, "compârēt quisq; apud Deum "Tzijone.
- 9 "Jehova Deus exercituum, audi orationem meam; auribus percipe
ô Deus Jahhakobi. Sela.
- 10 O scutum nostrum, aspice, ô Deus; & intueri faciem "Christi tui.
- 11 "Nam melior est dies unus in atriis tuis, quàm mille: eligo frequen-
tare "limen in domo Dei mei, magis quàm habitare "in tentoriis im-
probitatis:
- 12 Quia "sol & scutum est Jehova Deus, gratiam & gloriam dat Je-
hova: "non cohibet bonum ab "ambulantibus in integritate.
- 13 "O Jehova exercituum; beatus homo, qui fiduciam habet in te.

ANNOTATIO.

1 Psalmus] Psalmus est ὕμνος Davidis (ut verisimile est) propter Schaülis tyrannidem exulantis: cōtinens primū
patheticam propositionem desiderii quo afficiebatur David, usq; ad ψ. 9. deinde petitionem, usq; ad 13. ac postremo
conclusionem epiphonematicā, ψ. 13. 2 Quam amabilia] exclamatio pathetica de laudibus Ecclesiæ aspectabilis:
quam in sequentibus propositionis versibus explicat primum a singulari conscientia sua, ψ. 3. & 4. deinde a publico
piorū in ea versantium exemplo, usq; ad ψ. 9. 3 Desiderio afficitur] propositio singularis sensus, quem habebat Da-
vid in animo suo, verborum coacervatione & hyperbole exponens gravitatem πένθος. 4 Ad altaria] ὕψιστον ver-
borū in his libris frequentem perspicuitatis causa mutavimus. Etiam passer] argumentum a comparatione mino-
ris passeris (inquit) hirundinibusq; niduli in domib. humanis conceduntur, etsi nihil ad homines attinent; me autē,
qui servus sum tuus & membrū Ecclesiæ tuæ, quātō indignius est a domo tua exulare? 5 Beati] posterior pars pro-
positionis a communi piorum exemplo; quorum felicitas in domo, extra domū, in itinere, etiam cū res ad verā
obveniunt, prædicatur. Qui inhabitant] ut sacerdotes & Levitæ sacrorum administri. 6 Beatus] id est, ô felices
eos, quibus aditus in Ecclesiam, ut mihi, non interclusus est, sed per te patet liberē. 7 Beati] id est, felices illos, qui
eos, quibus aditus in Ecclesiam, ut mihi, non interclusus est, sed per te patet liberē. 7 Beati] id est, felices illos, qui
limori, 2. Schem. 5. 23. 24.) peragrarē, nihilominus recreantur cōsideratione fontis divini, ad quem contendūt:
& similiter quamvis pluvioso cœlo, lætantur tamen, quia liberē possunt Deum accedere. quasi dicat, mihi non esset
grave etiam Libycas solitudines peragrarē, aut subire imbres vehementissimos, modō Deum adire possem. Bene-
dictionum pluvia] id est, quæ ferē immititur ad communicandam cum terra benedictionem Dei, & fecundat eā.
8 Ab acie ad aciem] id est, a cœtu uno sacro ad alterum quotidie abeunt, ad exercendum publicē totum cultū Dei:
metaphora a re militari. Compârēt quisq;] ex lege Exo. 23. 17. Tzijone] ubi tum cultus Dei fuerat institutus, cū
psalmum hunc exararet David, & præcedentis suæ calamitatis documentum traderet Ecclesiæ Dei. 9 Jehova De-
us] altera pars psalmi, precatio, duobus versibus: cui subjungitur sua explicatio causarum, ψ. 11. & 12. 10 Christi
tuis] id est, cū meam faciem misertus mei, quem unxisti regem, 1. Schem. 16. tum filii tui æterni, quem unxisti pro-
phetam, sacerdotem & regem piorum omnium, & in quo existit hujus regni typici veritas. 11 Nam melior est]
causa precatōis, fructus & lætitia ad pios qui in Ecclesia commorantur perveniens; cuius fons est Deus pro miseri-
cordia sua erga eos beneficus, sequente versu. Quam mille] supple in tentoriis improbitatis, quod ἀπόνοια repeten-
dum est ex fine versus. Limen in domo] id est, versari in Ecclesia, synecdochicē, & ire de cœtu in cœtum, supra ψ. 8.
12 Sol & scutum] id est, au-
thor illustrium bonorum & gloriæ, ac omnis mali propulsator, ut sequētia verba explicant. Non cohibet bonum] sed
arceat, propulset atq; defendit a malo, tanquam scutū. Ambulantibus in integritate] id est, qui nō tantū versantur
in cœtu Ecclesiæ, sed re ipsa ex Ecclesia sunt. 13 O Jehova] conclusio epiphonematica, ut dictum est in ψ. 1. qua sta-
tuit utrunq; miserē ejectus sit, aut in posterum per Dei voluntatem agitandus; se tamen, etsi absentem corpore, ani-
mo tamen & fide præsentem, cum Deo & cum Ecclesia communicaturum: ut supra psal. 42. & 43.

PSALMUS LXXXV.

Psalmes ab exemplo præcedentis liberationis cum Deo exposulans, Deum orat pro liberati-
one Ecclesiæ: deinde se ipsum ad verbum Dei audiendum revocans pios consolatur, cū proxi-
mæ liberationis spe, tum alterius æternæ per adventum Christi ad Ecclesiam pertinentis.

- 1 AGISTRO symphonie in posteris Korachi, "psalmus.
- 2 "Benevolus fueras, ô Jehova, terræ tuæ: reduxeras
3 turbam captivam Jahhakobi.
- 4 Condonaveras iniquitatem populi tui, texeras o-
mne peccatum eorum. Sela.
- Receperas omnem excandescētiā tuam; averte-
ras, quō minus æstuares, iram tuam.

5 "Revertere ad nos, ô Deus salutis nostræ; & irritam fac indignationem tuam contra nos.

a Heb. in generationem & generationem.

b Heb. reverteris vivificares nos.

6 An in seculum irascereris contra nos, protraheres iram tuam in quamq; generationem?

7 An non tu^a reversus, vitæ restitueres nos; ut^b populus tuus latetur in te.

8 "Ostende nobis, Jehova, benignitatē tuam: & salutem tuā da nobis.

9 "Audiam quid loquatur Deus ille fortis Jehova; nam eloquitur^a pacem erga populum suum, & erga eos quos benignitate prosequitur: sed ne revertantur^b ad stultitiam.

10 "Utique^a propinqua est^b timentibus eum salus ejus, habitatura est gloria in terra nostra.

11 "Benignitas & fides occurrēt inter se, justitia & pax osculabūtur se.

12 "Fides^a e terra^b germinabit, & justitia e cœlis prospectabit.

13 "Etiam Jehova dabit^a quod bonū est, ut terra nostra edat^b proventum suum,

a Heb. ponet.

14 "Faciens ut justitia præeat sibi, dum^a conferet ad iter pedes suos.

ANNOTATIO.

1 *Psalmus*] Psalmus est generis mixti, *ἑνικὸς καὶ διδασκαλικὸς*: itaq; duæ sunt partes illius; una est precatio, usq; ad vers. 9. altera verò, prophetia de instauratione gloriosissima per Christum: in cujus adventum Ecclesia calamitosa & gravissima tyrannide Antiochi pressa videtur se totam rejecisse, ex prophetia Danielis de regno Christi. 2 *Benevolentia*] precatio (quæ prior pars est psalmi) membra sunt duo: prius est argumentum ab exemplo antea actæ administrationis Dei, ut flectatur ad misericordiam, tribus versibus; posterius verò, petitio misericordiæ & salutis, quatuor sequentibus. Est autem hoc exemplum liberationis Judæorum a captivitate Babylonica, vers. 2. cujus causa constituitur in Deo solo condonante peccata, vers. 3. & iram dimitte, vers. 4. prout Hhezra & Nechemja suis orationibus in Ecclesia professi sunt. 5 *Revertere ad nos*] precatio quæ implorat Ecclesiam præsentiam, misericordiam, gratiam, benignitatem, & salutem Dei, inserto altero argumento a natura Dei tarda ad iram & proclivi ad misericordiam, vers. 6. & 7. Hæc autem verba *revertere ad nos*, exemplo Chaldaei paraphraste ita reddidimus: ut accipienda esse ostendit vers. 7. nam hoc genus ellipsos est frequentissimum. 7 *Populus tuus*] id est, ut tuis sit bonū, & tibi gloria: qui duo fines conjuncti sunt. 8 *Ostende*] id est, re ipsa præsta, ut docet altera pars vers. 9. *Audiam*] altera pars psalmi didascalica, in qua propheta primum se ipsum ac populum Dei ad officium revocat omnis querimoniis, hoc vers. deinde promissiones Dei elegantissimis verbis & figuris explicat, reliquis versibus. Est autem officium duplex: unum, ut a sensu carnis expostulantis de miseria sua avocentur pii ad audiendas promissiones & consolationes Dei; alterum, ne immergenda sua vita ipsi intercludant sibi consequendarum promissionum viam. Est itaq; hoc principium correctionis quædam, quasi dicat, quod conqueror: aut quid loquor: quin potius mihi auscultandum est quid loquatur Deus. 9 *Pacem*] id est, omne bonū & prosperitatem terminatis calamitatibus: ut pollicitus erat Deus Dan. 8. 14. & Dan. 9. *Ad stultitiam*] id est, idololatriam & alia scelera, in quæ sollicitabat Antiochus. 10 *Utique*] explicatio prosperitatis, quam per prophetas denuntiata fideles audiebant. *Propinqua est*] quasi dicat, mox futurum est ut ab horrentissima tyrannide liberemur extincto Antiocho, Dan. 8. 14. quæ liberatio tessera quædam & particula futura est æternæ illius ac gloriosæ liberationis & salutis, quam conferet Christus: quamobrem ad eam transitur sequentibus versibus. *Timentibus eum*] qui non convertentur ad stultitiam, superiore vers. *Habitatura est*] id est, futurū est ut Deus præsentia sua glorificet Ecclesiam, quam terra olim figurabat, ubi Ecclesia erat. Hæc autem gloria cujusmodi sit, exponunt sequentia. 11 *Benignitas & fides*] superioris gloriæ explicatio primum quidem spiritalis, duobus versibus deinde temporalis, versu 13. Sunt autem in hac spiritali gloria binæ relationes; una, benignitatis Dei ad fidem hominum benignitatem & gratiam ejus obviis ulnis excipientium; altera, justitiæ Dei ad pacem hominū sive tranquillitatem conscientiarum per fidem, Rom. 5. 1. quæ vera sunt effecta unici mediatoris Christi. 12 *Fides*] cum pace per fidem in Christum, synecdoche. *E terra*] id est, ex animis piorum: metonymia. *Germinabit*] id est, se exeret, & fructum pacis afferet. *Justitia*] proficiens ex benignitate Dei: synecdoche, ut antè. 13 *Eriam*] Jehova summam promissionum: Jehova (inquit) temporales omnes ac spirituales promissiones exhibebit. *Quod bonum est*] id est, quantum ex usu erit Ecclesiae Dei. 14 *Faciens ut justitia*] id est, non temporales illas benedictiones tantum communicabit, sed etiam spirituales, dum procedet regnum Christi, & erit thronus justitiæ, (ut appellat David psalm. 45.) in hoc mundo. *Dum conferet*] id est, dum veniet ad instituendum regnum Christi, & nos fide incedemus in regno Christi habitantis & inambulantis in nobis, usque ad consummationem seculi: humanitus dictum.

PSALMUS LXXXVI.

David in suis calamitatibus Deum invocans, suam imbecillitatem, fœdus cum Deo, & postmodum in Deum proficitur: salutem ab eo petit propter naturam, gratiam & gloriam ejus: & postremo de inimicis conquestus requirit aliquam significationem boni et consolationem a malo.

1 ORA-

RATIO, Davidis: Inclina Jehova, aurem tuam, exaudi me: nam pauper & egens sum.

Serva animam meam, nam is sum quem benignitate prosequeris: serva tuum servum, tu Deus mi, fiduciam habentem in te.

Gratiā fac mihi domine, quia te inclamo toto die.

Latifica animā servi tui: quia ad te, domine, animā meam attollo.

Tu enim domine bonus es & "condonans, multusq; benignitate omnibus invocantibus te. *a Heb. cōdo nator.*

Auribus percipe, Jehova, orationem meam; & attende ad vocem deprecationum mearum.

Tempore angustiae meae invoco te, quia exaudis me.

Non est par tibi inter ullos Deos, ô Domine; neque sunt paria operibus tuis opera.

Omnes gentes quas eis afficis venientes, incurvant se coram te domine: & honorem habent nomini tuo:

Quia magnus es atque mirificus, tu Deus solus es.

Doce me, Jehova, viam tuam, pergam in veritate tua; aduna⁶ animam meam ad timendum nomen tuum. *6 Heb. cor meū: sic sequente vers.*

Celebrabo te domine, Deus mi, ex toto animo meo; & honorem prosequar nomen tuum in seculum:

Cum benignitate tua magna erga me, eripueris animam meam a sepulchro imo.

O Deus, superbi insurgunt contra me, & cœtus violentorū querunt vitam meam; qui non proponunt te sibi. *6 Heb. animā meam.*

Tu autem, domine, Deus fortis, misericors, & gratosus es; longanimis, & multus benignitate ac fide.

Respice ad me, & gratiam fac mihi; da robur tuum servo tuo, & serva filium ancillae tuæ.

Effice erga me signum^d quod bono sit, ut videntes ofores mei pudore perfundantur, cum tu Jehova adjuveris me & cōsolatus fueris me. *d Heb. in bonum.*

ANNOTATIO.

¹ *Oratio* id est, orationis forma, quam David præscripsit piis, ut in gravibus rerum difficultatibus uterentur. Quā obrem nullam adhibuit circumscriptionem temporum, personarum, aut locorum, ut alibi fecit: sed iis tantum argumentis utitur quæ fidelibus omnibus cōvenire possunt. Constat autem psalmus ex quatuor partibus, prout tres sunt argumentorum loci: prima est petitio salutis a persona supplicis, usq; ad vers. 6. secunda est petitio eadem a personā Dei, usque ad vers. 14. tertia, a persona adversariorum, vers. 14. postrema, conclusio petitionis tres locos coacervans ad consequendam misericordiam, vers. 15. & sequentibus, ad finem usq;. Inclina [Jehova] primus petitionis locus a persona supplicis: ubi exponit psalmes Deo imbecillitatem & miseriam suam, hoc vers. benignitatem Dei tecum communicatam ex gratia & fœdere ejus, cultum, fidemq; secundo vers. constantem invocationem, vers. 3. & spem firmitatis, vers. 4. quorum omnium fundamentum est natura Dei, vers. 5. Tu enim] ætiologia superioris professionis a natura Dei: quæ est *metaphorice* sive transitiva ad alterum argumentorum genus. 6 Auribus percipe] secundus orationis locus a persona Dei, ubi fiduciam suam confirmat David, Deumque supplicat primum a natura ejus, hoc vers. deinde a singulari experientia sua, vers. 7. tertio ab operibus quibus Deus extollit se supra omne quod dicitur Deus, & omnes homines, a vers. 8. ad 11. postremo a gloria ipsius, quæ piorum ductu & salute conjuncta est, a vers. 11. ad 14. 9 Omnes gentes] id est, adeo supra omnes homines te evehis magnificē, ut ipsæ cogantur profiteri & gloriā tibi cedere: prout etiā infideles, infestæ gentes & inimicæ Deo fecisse leguntur, Genes. 20. Exodi 8. & sequentibus, 1. Schem. 6. & aliis locis. 11 Doce me] id est, doctrina, ductu, & virtute tua ita me regito, ut glorificē te. Aduna] id est, effice ut cor meū ab aliis omnib. timorib. & curis liberatū unū sit, id est, totū solidūq; permaneat in timore tuo, ac nō suspensū hareat: ut Hofche. 11. 7. 13 Sepulchro imo] summis & profundissimis periculis; metaphora. 14 O Deus]

tertia pars, a persona adversariorum, ut observatum est in vers. 1. 15 *Tu autem domine* conclusio misericordiam implorans a persona Dei, hoc versu supplicis, sequente; & inimicorum, ultimo. 16 *Filium ancilla tua* id est, ver-
nam tuum, in fœdere tuo a parentibus genitum atque educatum, domesticum Ecclesiæ tuæ: ut psal. 116. 16. 17 *Es-
sice erga me signum* id est, facto & opere significa, ac demonstra tibi curæ esse bonum meum, iis modis qui exponun-
tar in fine versus.

PSALMUS LXXXVII.

*Psalmes Ecclesiæ, Dei laudes prædicat, a præsentia & beneficiis Dei erga illam, futuræ gen-
tium vocatione.*

1 **P**OSTERIS Korachi, psalmus & canticum. "Foundationem
suam" inter montes sanctitatis,
2 "Diligit Jehova portas Tzizonis; suprà quàm ulla taber-
nacula Jahhakobi.

*a Heb. hono-
rabilia præ-
dicatur.* 3 "Honorificentissima sunt quæcunque prædicantur de te, ô civitas
Dei. Sela.

*b Heb. Ra-
hab & Babe-
lem, &c. me-
ronymicè:
sic accipitur
Rahab, &
schahhje 51.
9. & infra
89. 11.*

*c Heb. cho-
reas ducit,
vel tripudi-
ant omnes
fontes mei.*

4 "Memoro Ægyptium, & Babylonium, apud noscentes me; ecce,
Palæstinum, & Tyrium cum Æthiope, hunc genitum esse ibidem:
5 "Ideò de Tzijone fore ut dicatur, hic & ille vir genitus est in ea; i-
psumq; "stabiliturum eam" excelsum:
6 Jehovam annumeraturum conscribendo populos, hic genitus est
ibidem. Sela.

7 "Quapropter canunt æquæ ac exultant, omnes fontes vitæ meæ
(de te.

ANNOTATIO.

1 *Psalmus* Psalmus est *ἐπαινετικός* sive laudativus, constans ex propositione laudis universæ, usque ad vers. ultimum;
& conclusione, vers. ultimo. *Foundationem suam* propositio laudis hoc psalmo continetur duplex: prior est a per-
sona Dei, Ecclesiam præsentia sua & beneficiis honestantis, usque ad vers. 4. posterior, a persona eorum qui in Eccle-
sia conversaturi sunt, quia Judæi accensuri sunt gentes Ecclesiæ suæ, & Deus cooptaturus, ut fiat unum ovile sub pa-
store uno, a vers. 4. ad ultimum. Per foundationem autem Dei intelligit psalmes Ecclesiam, quam Deus secundum eter-
num decretum suum & beneplacitum voluntatis suæ fundavit in Christo. *Inter montes sanctitatis* id est, quam
fundavit in Cenahhanæa, montis regione sanctificata ad habitationem suam & populi sui, ut Exodi 15. 13. & 17. 2.
Diligit id est, singulari quodam modo suæ dilectionis erga Ecclesiā in hoc loco significationem exhibere: ut cum sa-
crificandus esset Jerechak, Gen. 22. cum extensurus esset manum suam Angelus contra Jeruschalaïma, 2. Schem.
24. 16. deniq; cum præsentia, verbo, & opere ostendit se locum illum elegisse ad habitationem suam, donec adventu
tempus quo neque in monte, neque Jeruschalaïmis adorandus esset Deus, Joan. 4. 21. *Suprà quàm* iuste Deus
explicat Deut. 12. 5. & sequentibus. 3 *Honorificentissima sunt* id est, nihil honorificum non prædicatur de te, & ni-
hil prædicatur de te quin sit honorificentissimum. 4 *Memoro* altera propositio laudis, ut observatum est in vers. 1.
quasi dicat, maximum quidem est, Deum huic Ecclesiæ adesse, eam fundasse, eam diligere, in ea coli, eamq; omni ho-
nore prosequi: sed amplius adhuc afficior, quoties cogito Deum pro decreto suo immutabili effecturum, ut hæc tua
bona & honores qui nunc angustis sinibus terminantur, ad omnes gentes perveniant ut generentur in Christo, hoc
vers. Ecclesiæ accenseatur, vers. sequente; ac proinde eorum nomina in cælis ut in terra conscripta habeantur, vers. 6.
Noscentes id est, familiares meos & cives ejusdem Ecclesiæ. *Hunc genitum esse* id est, jam prædestinatum & præfi-
nitum esse, ut fiat Dei & Ecclesiæ filius regeneratione spiritus per fidē Christi, quod sequentis vers. exegesis ostendit.
5 *Ideò de Tzijone* id est, fore ut gentiles in Ecclesia Christi agnoscantur, & Deus adoptatis gentibus per Christū Ec-
clesiam servet; quæ alioqui per Judæorum incredulitatem, & urbis ac templi excidium intercidisse videretur. *Stabi-
laturum* id est, in statu conservaturum, & confirmaturum, ut portæ inferorū non prævalcant ei. *Excelsum* Christi
stium, in cujus manum omnia dedit pater: qui idem est Jehova, sequente vers. 7 *Quapropter* conclusio prædicans al-
legoricè laudes Ecclesiæ, superiorum bonorum nomine. *Canunt æquæ ac exultant* id est, quicquid in me vitæ est
conspirat quodammodo, ut concentum quandam & quasi harmoniam symphoniam edat tuarum laudum, & glo-
ria illa ac exultatione gestiat.

PSALMUS LXXXVIII.

*Psalmes formam dat fideli cuiq; Deum accedendi in privatis malis: itaq; exponens mala &
mortem suam præsentissimam, expostulat cum Deo: propter gloriam ejus in vita servari petiti:
& propter malorum gravitatem urget sibi liberationem dari.*

1 **C**ANTICUM & psalmus in posteris Korachi, magistro sym-
phoniæ, ad pneumaticum instrumentum canendus: didasca-
licus Hemanis Ezrachitæ.

2 "O Jehova, Deus salutis meæ; interdiu clamo, & noctu coram te.
3 Veniat in conspectum tuum oratio mea, inclina aurem tuam ad cla-
morem meum. 4 "Nam

4 Nam saturata est malis anima mea, & vita mea ad sepulchrū per-
tingit.

5 Reputor cum descendantibus in sepulchrum, sum similis viro
quem deficit virtus.

6 Reputor inter mortuos, semotus; ut confossi, jacentes in sepul-
chro, quorum non recordaris amplius, qui manu tua excisi sunt.

7 Ponis me in sepulchro omnium infimo; in tenebrosissimis, in pro-
fundis locis.

8 Super me incumbit æstus tuus; adeò omnibus irrumpentibus tuis
fluctibus affligis. Sela.

9 Procul amoves notos meos a me, proponis me in summam abo-
minationem eis; inclusus sum ita ut non possim evadere.

10 Oculus meus mœret præ afflictione; invoco te Jehova totum diē,
pando ad te manus meas.

11 An mortuis efficies opus mirabile? aut expertes vitæ exsurgent ce-
lebraturi te? Sela.

12 An enarraretur in sepulchro benignitas tua? fides tua in perditione?

13 An cognosceretur in tenebris mirabile opus tuum, & justitia tua in
terra oblivionis?

14 Atqui ego ad te, Jehova, vociferor; & uno quoq; mane oratio mea
prævenit te.

15 Quare ô Jehova, abjicis me? abscondis faciem tuam a me?

16 Pauper sum & moribundus a concussione, perferens terrores tu-
os animi pendeo.

17 Super me transeuntibus æstibus tuis, conturbationes tuæ rescin-
dunt me,

18 Circumdantes me sicut aquæ toto die, cingentes me pariter.

19 Procul amoves a me amicū & sociū, notis meis sum tenebroso loco.

A N N O T A T I O.

1 *Canticum ex psalmis* Hic psalmus et si dicitur didascalicus, hoc est, in perpetuum Ecclesiæ documentum tradi-
tus, ut supra psal. 42. 1. propriè tamen est *σχηλιασμός*, quo psalter cum Deo expostulat de gravissimis suis calamita-
tibus: tria enim summata continent. primum est exordium, quo audientiam facit, vers. 2. & 3. secundum, propositio
pathetica calamitatum ipsius, inde usq; ad vers. 11. tertium, expostulatio cum Deo, ad finem usq;. Videntur autem hic
psalmus & sequens conscripti esse a duobus fratribus, quorum fit mentio 1. Reg. 4. 30. & 1. Chronic. 2. 6. ut Eccle-
sia formulas haberet expostulationum, quibus uteretur cum in privata aliqua & singulari difficultate, hoc psalmo;
tum in publicis afflictionibus & everfione reipublice, psalmo sequente: nam hi viri sapientes instructi spiritu Dei præ-
viderunt, & prævisi mali documenta literis consignarunt ad præmonendam & armandam Ecclesiam. *Ad pneuma-*
ticum vide in psal. 5. 1. 2. *O Jehova* Exordium, ut dictum est in vers. 1. 4. *Nam saturata est* propositio calamita-
tum de quibus conqueritur psalter per prolepsin, hoc vers. quarum una est, quod jam in morte versatur, prout ampli-
ficat tribus versibus sequentibus; altera, quod obruitur malis gravissimis ex quibus mortem præsentem videat, vers.
8. & duobus sequentibus. Nam hæc duæ partes prolepticæ hoc vers. positæ, per *ὁσέως* Hæbrais familiarem inverfo
ordine exponuntur. 6. *Semotus* nimirum ab omni hominum consortio & communicatione, ac nihil commune cum
aliis habens; ut qui laborant ex elephantiasi primum extra castra ex lege, Levit. 14. deinde extra urbes in insulas & se-
ditos domos relegabantur, ut 2. Reg. 15. 5. & 2. Chro. 26. 21. quod genus hominum hac ratione civiliter mortuum
loci sunt tres, a persona Dei, hoc vers. amicorum, sequente; & ipsius supplicis, vers. 10. 11. *An mortuis efficies* ter-
tia pars psalmi, expostulatio cum Deo ad liberationem consequendam, duobus argumentis: prius est ab eventu; fore
si moriatur ut gloriam Dei minime prædicet, cui omnino consultum vult Deus, tribus versibus; posterius, a fide sua
præsentem, & prædicationem gloriæ Dei etiam in gravissimis tentationibus, ad finem usq;. *Aut expertes vitæ* vide su-
pra psal. 6. 6. 14. *Atqui ego* secundus locus expostulationis, ut dictum est in vers. 11. 15. *Quare ô Jehova* conten-
tione brevis expostulationi inserta, hoc vers. 16. *Pauper sum* regressio ad expostulationem; qua ostendit psalter o-
mnino tempus esse ut sui misereatur Deus, per repetitionem earundem calamitatum quas narraverat supra, vers. 8.
9. & 10. 19. *Notis meis sum tenebroso* id est, tum incognitus; adeò jam illis sepultus esse videor in profundis ma-
lorum tenebris; ut supra vocaverat, vers. 7.

a Heb. cister-
nam, ut sup.
23. 1.

b Heb. nulla
virtute.

c Heb. immu-
nis, id est, ni-
hil commu-
ne habes cum
cæteris.

d Heb. in ci-
sterna infi-
morum lo-
corum.

e Heb. abo-
minationes.

f Heb. animā
meā: synec-
doche.

Psalmes benignitatem fidemq. Dei cum in rebus omnibus creatis, tum in Ecclesia testificatā celebrat: dignitatem Ecclesia, quæ est regnum Dei, & promissiones regno toti ac regi factas commemorat; deinde contraria eventa & adversitates quas Ecclesia perferebat proponens, exposulat cum Deo; liberationem & instaurationem petit, ac tum demum benedicit Deo.

I D I D A S C A L I C A ode, Ethanis Ezrachitæ.

a Heb. in generationem & generationem: sic infir. vers. 5.

b Heb. dico.

2. Schem. 7.

3. & sequentibus.

c Heb. Rahabum, ut supra 87. 4. Exodi 14. & 15.

d Heb. dextera plaga: ut Exo. 26. 18.

e Heb. sancti tatis meæ. 2. Schem. 7.

- D** "Benignitates Jehovæ in seculum canam, in "quamque generationem notam faciam "fidem tuam ore meo.
 Nam "statuo fore ut in seculum benignitas "ædificetur in cœlis ipsis stabilias fidem tuam, *qua dixisti*,
 4 Pepigi fœdus cum electo meo, "juravi Davidi servo meo:
 5 "Usque in seculum me stabiliturum semen tuum, & ædificaturum inquamq; generationem solium tuum. Sela.
 6 "Quapropter celebrant "cœli mirabile opus tuum, Jehova; etiam fidem tuam "in congregatione sanctorum.
 7 Quis enim "in superiore nube par æstimetur Jehovæ? assimiletur Jehovæ inter "filios fortium?
 8 Deus fortis est formidabilis in consilio sanctorum plurimum, & reverendus supra omnia quæ circumstant eum.
 9 O Jehova, Deus exercituum, quis est par tibi robustus Jah? "nam fides tua circumvestit te.
 10 Tu dominaris in superbiam maris; cum attollunt se fluctus ejus, tu reprimis eos.
 11 Tu contrivisti tanquam confossum "Ægyptium: brachio roboris tui dispersisti inimicos tuos.
 12 Tui sunt cœli, etiam tua est terra; orbem habitabilem & ea quæ ipsi implent, tu fundasti.
 13 Aquilo & "Auster quos tu creasti, "Tabor & Chermon de nomine tuo cantant.
 14 Tibi brachium est cum potentia; robusta est manus tua, elata dextera tua.
 15 Justitia & iudicium habitaculo solii tui; benignitas & fides præeunt faciei tuæ.
 16 "Beatus est populus, "qui agnoscunt clangorem; "qui in luce faciei tuæ pergunt, Jehova,
 17 In nomine tuo exultant toto die, & in justitia tua attollunt se:
 18 Nam decus roboris eorum es, & pro benevolentia tua attollitur "cornu nostrum.
 19 Jehovæ enim est "scutum nostrum, & sancti Israël rex noster.
 20 "Tunc allocutus per visionem eum quem benignitate "prosequeris; dixisti, disposui "auxilium contra "robustum, extuli electum e populo.
 21 "Inveni Davidem servum meum, oleo "sancto meo unxi eum;
 22 Qui cum manus mea sit stabilis, etiam brachium meum fortificet eum.
 23 Non

- 23 Non aget exactorem inimicus contra eum, & ^f deditus iniquitati ^{f Heb. filius iniquitatis.}
non affliget eum:
- 24 Sed contundā a facie ejus hostes ejus, & os ejus plaga afficiā.
- 25 Adeo fides mea & benignitas mea affutura est ei, ut in nomine meo extollatur cornu ejus.
- 26 Nam imponam mari manum ejus, & fluminibus dexterā ejus.
- 27 Ipse inclamabit me, tu pater mi; mi Deus fortis, & rupes salutis meae:
- 28 Etiam ego primogenitum constituam eum, excelsum supra reges terrae.
- 29 In seculū servabo ei benignitatem meā, & fœdus meū fidū erit ei.
- 30 Disponāq; in æternū semen ejus, & solū ejus ut *sunt* dies cœlorū.
- 31 Si dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis nō ambulaverint:
- 32 Si statuta mea prophanaverint, & præcepta mea nō observaverint;
- 33 Visitationem quidem virga defectionē eorū, & plagis iniquitatē eorū: ^{2. chem.}
- 34 Sed benignitatem meam non irritam faciam ab eo, neq; mentiar ^{7. 14.}
contra fidem meam.
- 35 Non prophanabo fœdus meum, & pronuntiatum labiorum meorum non mutabo.
- 36 Semel juravi per sanctitatem meam, Davidi non mentiar:
- 37 Semen ejus in seculum fore, & solium ejus ut solem coram me:
- 38 Ut luna stabile fore in seculum: & ut testes in superiore nube ^{f Heb. testis, fidelis: enalage.}
fideles. Sela.
- 39 At tu abjecisti, & sprevisisti: excanduisisti contra unctum tuum.
- 40 Detestatus es fœdus servi tui, prophanasti *dejiciens* in terram coronamentum ejus.
- 41 Dirupisti omnes macerías ejus: exposuisti munitiōes ejus cōtritiōi.
- 42 Diripuerunt eum omnes viatores, est probro vicinis suis. <sup>b Heb. trās-
euntes via: ut
sup. 80. 13.</sup>
- 43 Extulisti dexteram hostium ejus, lætificasti omnes inimicos ejus.
- 44 Etiam retrudisti acumen gladii ejus, neq; stabilivisti eum in bello.
- 45 Fecisti ut cesset nitor ejus, & solium ejus in terram detrusisti.
- 46 Curtasti dies adolescentiæ ejus, operuisti eum pudore. Sela.
- 47 Quousque Jehova? abscondes te in æternum? ardebit tanquam ignis æstus tuus?
- 48 Recordare mei, quā temporarius sim. quorsum in vanum cre- <sup>f Heb. cujus
temporis.</sup>
asses omnes filios hominis?
- 49 Quis vir ita vivat ut non experiatur mortem, eripiat se ipsum a sepulchro? Sela.
- 50 Ubi *sunt* benignitates illæ pristinae domine, quas juraveras Davidi per fidem tuam?
- 51 Recordare, domine, opprobrii servorum tuorum: me gestare in sinu meo opprobrium omnium maximorum populorum,

52 Quo affecerunt inimici tui, Jehova; quo affecerunt vestigia Christi tui.
53 Benedictus sit Jehova in seculum; amen, iterumque; amen.

ANNO TATIO.

1. *Didascalica ode* de occasione hujus odes vide sup. in psal. 88. Est autē hęc ode documentū in signe Ecclesię tū ad celebrandā benignitatē Dei, tum ad implorandā illius misericordiā in reb. adversis. Quamobrē tres summę partes statuendę sunt hujus odes: prima est laudatio Dei ab operibus & fœdere ejus, usq; ad v. 39. secunda est expostulatio petitione conjuncta, usq; ad v. 53. postrema, conclusio epiphonematica a laudib. Dei, v. ult. 2. *Benignitates Jehovę* propositio summa primę partis de celebrando Deo, quatuor v. continetur: ea est, benignitatem Dei cum in reb. omnib. creatis perspicit, v. 3. tum maxime in regno Davidis, id est, in Christo & Ecclesiā, v. 4. & 5. hęc ita proleptice posita, sigillatim deinde confirmantur usq; ad expostulationis locū: primum quidem benignitas & fides Dei in reb. creatis, a v. 6. usq; ad 16. deinde verō benignitas & fides in Ecclesiā, inde ad v. 39. *Fidem tuam* id est, veritatē & constantiā in omnib. reb. tuis. 3. *Adificetur* id est, semel in rerū creatiōe & structura demonstrata promoveatur & pergat, quantisper durabunt secula. 4. *Juravi* ad confirmationē fœderis, ut inf. v. 50. & psal. 132. 11. 5. *Uspem seculum* duę promissionis partes, hærēdū & hærēditatis regię: ut facta fuerat Abrahamo, Gen. 15. 6. *Quapropter* exornatio prioris partis, nimirū laudis quam Deus sibi a reb. omnib. creatis cōparavit. *Celi* & cœlites, quos per synecdochē intelligendos esse docent tres sequentes v. *In congregatione sanctorum* id est, testificantur Ecclesiā, & documento sunt. 7. *In superiori nube* id est, in cœlis: sic inf. v. 38. *Filios fortium* id est, potentissimos terrę: ut sup. v. 29. 11. & Jechez. 17. 13. & 32. 21. 9. *Nam fides tuā* id est, unde quaq; exornaris veritate & constantia operū tuorum. 13. *Tabor* ad occidentem spectans, & Chermon ad orientē, Deut. 3. 8. Jehosch. 19. 22. 16. *Beatus es* laudat exornatio secundę partis in propositione posita, ut dictū est in v. secundū: quā propheta docet primum generatū quæ sit benignitas Dei erga Ecclesiā suā, usq; ad v. 20. deinde verō nominatim erga regē, quā benignitas daretur promissiones in Christo, inde a v. 20. *Qui agnoscunt clangorem* id est, qui signa a te velut imperatore proficiētia, & verbū tuum audiunt: ut Num. 23. 25. *Qui in luce faciei tuę* id est, te præeuntē opere sequuntur, & præluentē verbo. 18. *Cornu nostrum* ut 1. Schem. 2. 1. & inf. 25. 19. *Scutum nostrum* id est, defensio & protectio nostra a malis. 20. *Tunc allocutus* explicatio singularis benignitatis Dei erga regem, ut observatum est in v. 16. quæ exponit psaltes, primum quæ futura sit gloria regni tum temporarii, tū spiritualis, usq; ad v. 26. deinde quæ veritas & constantia regni in Christo, v. 27. & trib. sequent. postremō quæ ratio erga temporariū regnū propter Christi sit servanda a Deo, inde a v. 31. *Quem prosequeris* Schemuelem propheta, 1. Schem. 16. *Auxilium contra robur suum* id est, regem, qui vindicet populū a potentibus inimicis: ut postulaverant Israhelitę, 1. Schem. 8. sub finem. 21. *Inveni* id est, est, propexi, 1. Schem. 16. 2. 26. *Imponam mari* ut promiserat Deus Exo. 23. 31. & completum legitur 1. Schem. 8. & 10. *Mari* rubro & mediterraneo. *Fluminibus* Euphrati, Jardeni, Paludi Sirbonidi, &c. 27. *Ipsē inclamabo* hoc v. & patris erga Christum, trib. seq. nam hęc universę & plene ad Christū pertinent; tenuit verō, adeoq; typis, regib. aliis accommodari possunt. 28. *Primogenitum* id est, caput & principē summū Ecclesię meę, adeoq; omnis creaturę: ut sequentia verba exponunt. 30. *Semen ejus* spiritale, id est, filios Dei genitos per sanctificationē spiritus, Heb. 2. 10. & sequentib. *Ut sunt dies calorum* id est, in æternū: periphrasis. 31. *Si dereliquerint* rerū membrū de ratione quam servaturus est Deus in filios infirmos suos, ut dictū est in v. 20. 37. *Semen ejus* id est, Ecclēsiā genitā incorrupto semine verbi, ut v. 30. *Solus ejus* id est, regnū, synecdochicē. 38. *Ut testes* id est, quæ documentū esse atq; aspectabilia omnia in cœlo documēta, de quib. inf. pl. 97. 6. 39. *At tu abjecisti* altera pars psalmicę postulationē cōtinens, usq; ad v. 47. & petitionē patheticā, usq; ad 53. *Unctum tuū* i. regē & domo Davidis: nā hic psalmus in monumentū datus est Ecclesię prophetico spiritu, ut suo tēpore caneretur Deo: cujusmodi fuit tēpus deportatiōis Babylonicę. 43. *Extulisti dexteram* i. superiores effecisti inimicos. 46. *Dies adolescentię* quib. honoratiōis Babylonice. 47. *Quoniam* Jehovę utatio ab expostulatione ad petitionē, per figurā quā Rhetores *ἀγῶν* sive cōtentionē vocāt, hoc v. 48. *Recordare mei* petitio misericordię & cōstauratiōis: primum a persona supplicū, qui ita vanitatē suā agnoscūt ut se tamē profiteantur esse creaturas Dei, duob. v. sibi, deinde a persona Dei testificantis benignitatē suā opere, fœdere, atq; juramēto, v. 50. postremō a personā minorū, duob. sequent. 51. *Gestare in sinu* i. patienter dissimulare atq; abscondere. 52. *Vestigia Christi tui* i. signa omnia atq; documēta Christi habitatis & in ambulatis in nobis: sive præterita ad prophetiā, sacerdotiū, regnū, & cultū Dei pertinentia; sive præsentia quib. Christus nos cōsolatur verbo; sive futura de promissionib. adventus ejus. 53. *Benedictus sit Jeh.* conclusio epiphonematica a laudib. Dei, quas utrobique secūdis & adversis reb. prædicare debet Ecclesiā.

PSALMUS XC.

Mosche gratiam Dei ex sempiterno decreto ejus in sanctos celebrans, exponit tum instabilitatē vitę humanę, tum miseriam Israhelitarū quos Deus morti adjudicaverat: ideoq; precatur Deū ut populū suū renouans ducat ipsum in omni sanctimonia, & gloriā suā demonstrat in ductu & sanctificatione populi sui.

1. *RATIO* Moschis viri Dei. O domine, tu nobis, in quaq; generatione.

a Heb. in generatione & generatione.

2. Cum nondū montes editi essent, aut formasses terram orbēq; habitabilem; deniq; inde a seculo & usq; in seculū tu Deus fortis es.

b Heb. in nocte.

3. Redigis mortalem eō usq; ut sit contritus: dicens, revertimini filii hominum. (ut vigilia nocturna.)

4. Nam mille annos si prætereat, sunt in oculis tuis ut dies hesternus; &

5. Inundatiōe abripis eos, somnus sunt: ipso mane sunt ut fœnū trāsies,

6. Ipso mane quo effloruit transiens, ipso vespere excisus atq; exarescēs.

7. At consumimur ira tua, & tuo æstu conturbamur.

8. Proponis iniquitates nostras tibi, occulta nostra lumini faciei tuę.

9. Nā omnes dies nostri divertūt ex cādescētia tua; cōsumimus; annos nostros, similes sermoni sunt.

10. In

10 "In diebus ipsis annorum nostrorum sunt septuageni anni, aut (ut
simus valentissimi) octogeni anni; etiam excellentissimum eorum^d la-
boriosum est & molestum: cum abierit, avolamus illicò.

^e Heb. in for-
titudinibus.
^d Heb. labor
& molestia.

11 "Quis agnoscit robur iræ tuæ, aut excandescentiæ tuæ" secundum
timorem tuum?

12 "Numerare dies nostros" ita doce nos; ut inducamus^e animum fa-
pientem.

^e Heb. cor sa-
pientiæ.

13 Revertere Jehova, quousque? & pœniteat te propter servos tuos.

14 Satia nos uno quoque mane benignitate tua, ut cantemus & late-
mur omnibus diebus nostris.

15 Lætifica nos, ut dies multos^f afflixisti nos; annis multis^f experti su-
mus malum.

^f Heb. vidi-
mus.

16 "Perspicuum sit erga servos tuos opus tuum, & decor tuus in filiis
eorum.

17 "Denique adsit amœnitas Jehovæ Dei nostri nobis, & opus manu-
um nostrarum institue in nobis; ipsum, inquam, opus manuum no-
strarum institue.

ANNOTATIO.

1 Oratio Moschis] Hujus orationis partes sunt tres: prima est exordium benevolentiam captans a persona Dei, duobus versibus; secunda, narratio administrationis illius, & conditionis nostræ, a versu 3. ad 12. tertia, precatio, inde ad finem usque. Videtur autem Mosche populo Dei orationem hanc conscripsisse cum reversis exploratoribus, Numer. 13. 14. populus obmurmurasset Deo, & Deus sententiam mortis dixisset majoribus viginti annis; ut hoc saltem haberent eederentque documentum respicientiæ suæ, & salutis suæ abjectæ prospicerent. Viri Dei] ut Deut. 33. 1. O Domine] Exordium a persona Dei: cujus primum mirificam administrationem & gratiam erga suos adducit inde ab orbe condito, hoc versu: deinde æternum decretum sive consilium ex beneplacito voluntatis ipsius ad laudem gratiæ ipsius gloriosissimæ, versu 2. Habitaculum] id est, qui facis ut securè habitemus freti protectione tua, Deut. 33. 27. 3 Redigis] secunda pars orationis, narratio: in qua exponit Mosche primum communem omnium hominum mortalitatem, usque ad versu 7. deinde præsentem Jisrahelitarum calamitatem, qui provocata indignatione Dei addicti fuerant morti, Numeror. 14. a versu 7. ad 11. postremo confessionem ignorantie & stuporis populi, quodammodo veluti stertentis etiam tum cum vexaretur indignatione Dei, versu 11. Est autem hic periphrasis, pro eo quod est, solo verbo tuo facis ut moriatur homo. Revertimini] corpore in terram, animo ad Deum qui dedit illi, Genes. 3. 19. & Ecclesiast. 12. 7. 4 Nam mille annos] amplificatio propositionis de mortalitate nostra, ab hypothese; cuius modi est Ecclesiast. 6. 6. Est autem in hoc versu ἐμπλοκὴ verborum, sive (ut grammatici vocant) synchysis, quam nos ad evidentiam mutavimus. 5 Inundatione] explicatio fragilitatis humanæ a similibus; quæ tum potentem Dei manum, tum vanitatem nostram explicant familiarissimè. 7 At consumimur] altera pars narrationis, qua ex postulat propheta cum Deo de singulari illo iudicio, Numeror. 14. quasi dicat, non ita nobiscum agitur ut cum cæteris hominibus; sed multò gravius agitur iræ tua, hoc versu; & de peccatis nostris, versu sequente. 9 Proponis] id est, jacularis in nos tela indignationis tuæ, propter peccata quibus & intus & extrâ diffuimus. Nam omnes dies] ἡπύατα ex postulationis a decreto Dei, & executione illius, quæ jam tum cœperat ob oculos Jisrahelitarum versari sublati autoribus murmurationis, Numeror. 14. 36. Excandescit ira tua] de qua versu 7. Consumimus annos] id est, dicto celerius effluunt, manent: quæ irrevocabiles. 10 In diebus] id est, ordinariè non ultra vivitur. Laboriosum est & molestum] omnibus quidem propter instabilitatem vitæ & conditionis ipsorum: Judæis verò hoc tempore propter pœnas, errores, vagationes, & probrosam mortem, in quas divinitus damnati fuerant, Numeror. 14. 28. & sequentibus. Cum abierit] excellentissimum videlicet dierum, quod modò nominavit. 11 Quis agnoscit] tertia pars narrationis, confessio, qua ficitur ad precationem sequentem. quasi dicat, utcumque tamen iudicia tua exerceas, nemo expergitur & se ad respicientiam comparat. Secundum timorem tuum] id est, quem tu doces nos, & injicis minis, signis, atque operibus: nam his modis Deum iniecisse timorem sui docetur Numeror. 14. & sequentibus. 12 Numerare] tertia pars psalmi, petitio; cujus partes sunt duæ: una, ut Deus misertus populi animum ipsius informet in notitia infirmitatis suæ, duobus versibus; altera, ut bonis prosequatur, læticiam eis afferat, & hoc pacto glorificet nomen suum, ad finem usque. Ita doce] id est, secundum timorem tuum, de quo versu præcedente. Inducamus animum] ne despiciamus, urantè fecimus. 13 Pœniteat te] ut Genes. 6. 6. 15 Afflixisti nos] in Egypto, ut docetur Exodia 1. cap. ad 12. 16 Perspicuum sit] summus petitionis finis, gloria Dei. 17 Denique] summa totius petitionis, continens superiores fines; ut Deus gloriam suam procuret in suis, & suos vicissim ad gloriam ipsius promovendâ comparet.

PSALMUS XCI.

Psalmes fiduciam suam quam collocavit in Deo statuens piis in exemplum, eos hortatur ut certa fide recumbant in Deo: defensionem prænuntiat ab omni malo: ac postremo Dei verbis omnia bona præsentia & futura pollicetur.

1

CONFIDENTI in latibulo excelsi, in umbra omnipotentis continenter pernoctanti,

2

"Dico, in Jehova est receptus meus, & propugnaculum meum; Deus meus est, cui confido.

3

"Quandoquidem ipse erepturus est te a laqueo aucupantis, a peste ærumnossima;

a Heb. ærumnarum.

4

"Ala sua protecturus te, cum sub alas ipsius te receperis; clypeus & "parma est" fides ipsius;

5

"Ne timeto a pavore nocturno, a sagitta volitante interdiu:

6

A peste in caligine pervadente, a lue vastante in meridie.

7

Cadentibus ab altero latere tuo mille, & decies mille a dextera tua; ad te non accedet:

8

"Tantum oculis tuis intueberis, & retributionem improborum videbis.

9

Cum tu Jehovam, qui receptus meus est; Excelsum statueris habitaculum tuum;

10

Non dabitur occasio ut attingat te malum, & plaga non appropinquabit ad tentorium tuum.

11

Nam angelis suis præcipiet de te, ut conservent te in omnibus viis tuis:

12

Ambabus palmis sustineant te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.

13

Super ferocem leonem & aspidem incedes, conculcabis juvenem leonem & draconem.

14

"Quia in me (inquit Deus) amore propendet, ideo liberabo eum; in edito collocabo eum, quia agnoscit nomen meum:

15

Simulac invocaverit me, exaudiam eum; ipsi adero in angustia: eripiam eum, & honore afficiam eum:

a Heb. vide. at.

16

Longitudine dierum satiabo eum, denique efficiam ut fruatur salute mea.

A N N O T A T I O.

1 Confident] Hic psalmus (quem Judæi Moschis esse existimant) est didascalicus, continens partes duas: unam, qua psalteris exemplo suo ostendit fidem esse habendam in Deo, & omne bonum ab ipso expectandum, usque ad vers. 14. alteram, qua Deus loquens superiorem prædicationem beneficiorum confirmat in eos qui ipsum colunt, inde ad finem usque. Sunt autem hoc psalmo voces emphaticotæ, ad fidem piorum & beneficia Dei exaggeranda: ut quod in ipso limine dicit psalteris pium confidere & pernoctare apud Deum, quasi dicat, diem noctemque in Deo con- quiescere fide, neque de ullo humano casu laborare; ut pulli sub alis matrum securè latere solent. 2 Dico] id est, prædico & confirmo ab exemplo meo. 3 Quandoquidem ipse] accommodatio exempli sui ad fideles: qua ostendit psalteris tantum ipsis videndum esse ut confidant Deo, ac proinde fore ut non tantum liberentur a malo, verum etiam spernant & triumphent de malo. 4 Ala sua pro- tecturus] id est, defender te ab omni malo, ut explicatur usque ad vers. 14. 5 Parma] vel septum, aut munimentum ambiens & circumtegēs ab hostium injuria: nam sic accipi non minus commodè hanc vocem posse ostendit etymo- logia. Fides ipsius] id est, constantia veritasque promissionum, quæ summam comprehendunt tribus positis vers. 5 Ne timeto] sed confide ei, prout psalteris in seipso confidentiæ exemplum statuit, supra vers. 2. 6 Pavore nocturno] id est, ab ullis apertis, occultis, internis, externis, corporeis, aut spiritalibus malis, ullo unquam tem- pore: sic & sequentibus. 8 Tantum oculis] non autem senties ea incommoda, quibus alios ante oculos tuos, ad latera tua videbis opprimi. 9 Habitaculum] ut supra 90. 1. 11 Nam angelis suis] id est, non tantum ipse opera- bitur ad salutem tuam: sed etiam, cum opus erit, cælestes administratos suos adhibebit ad conservandum te. In omni- bus viis tuis] ambulantis, confidentis, pernoctantis, & conquiescentis in Deo provocatione tua: hæc dissimulabat di- abolus, cum sollicitaret Christum, Matth. 4. 6. 13 Incedes] nimirum sine damno & offensa: ut Jechahija simile prædicat de regno Christi cap. 11. 6. & sequentibus, & Hosch. 2. 18. Conculcabis] id est, superata omnia mala con- temnes, & triumphabis de illis: similes promissiones vide Marc. 16. 18. 14 Quia in me] altera pars psalmi, promit- siones Dei continens in nomine ipsius, quarum fidem commendaverat psalteris supra versu 4. In edito collocabo] id est, supra omne periculum evcham.

PSAL-

Ecclesia seipsam comparans ad laudandum Deum opera ejus admiratur, repentinos improborum quamvis florentissimorum casus, & suam salutem honoremq; a Deo acceptum narrat: ac postremo aeternam fidelium Dei servorum felicitatem predicat ad laudandum Deum.

P S A L M V S & canticum, "in diem sabbathi.
"Bonum est celebrare Jehovam; & psallere nomini tuo, o excelsè;
Annuntiare uno quoque mane benignitatem tuam, & fidem tuam quibusque noctibus,
Ad decachordum & ad nablium, ad "citharam
cum meditatione. (cantabo.

a Heb. ad meditationem cum cithara: hypallage.

5 "Quia lætitia afficis me Jehova opere tuo, de factis manuum tuarum
6 "Quàm magna sunt facta tua, Jehova; valdè profundæ sunt cogitationes tuæ.

7 "Vir brutus non agnoscit, & stultus non animadvertit istud,
8 "Cum germinant improbi velut herba, florentque omnes operarii iniquitatis; fieri ut perdantur usque in æternum:
9 Te autem o excelsè, in seculum esse Jehovam.

10 "Nam ecce inimici tui, Jehova, nam ecce inimici tui pereunt; "dis-

b Heb. disparant se.

11 "Attollis verò tanquam monocerotis cornu meum, perfundendo me oleo virente:

12 Illa intuente oculo meo in "observatoribus meis; de insurgentibus contra me maleficis, audientibus auribus meis.

13 "Justus ut palma germinabit; ut cedrus in Libano crescat.

14 Plātati in domo Jehovæ, in atriis Dei nostri germina profundent.

15 "Adhuc abundabunt in canitie, pingues & virentes erunt,

16 Ad annuntiandum rectum esse Jehovam rupem meam, neque esse ullam iniquitatem in eo.

A N N O T A T I O.

1 Psalmus] Psalmus est in auctoribus, continens primum propositionem laudationis Dei, usque ad v. 5. deinde narrationem operum ejus quibus sibi laudem comparat Deus, inde ad v. 13. postremo prophetiam de felicitate bonorum, ad finem usque. In diem sabbathi] concinendus in ecclesia die sabbathi, quo habebatur convocatio sancta. 2 Bonum est celebrare] propositio, laudandum esse Jehovam de benignitate ipsius erga bonos, & fidem in promissis, tum in minis præstandis; & propterea omnibus modis offerendum. 5 Quia lætitia] altera pars psalmi, narratio ætiologica, id est, explicans causas quarum nomine celebrandus est Deus. Est autem hoc vers. totius narrationis argumentum summum positum: quod primum exornatur duobus v. deinde sigillatim exponitur, quinque sequentibus. 6 Quàm magna] prior exornationis sive amplificationis locus per exclamationem; opera & consilia Dei esse altissima & profundissima, atque adeo infinita. 7 Vir brutus] posterior amplificationis locus, administratione Dei ad eum mirificam esse, ut eam non comprehendat mundus. 8 Cum germinant] narrationis partes duæ: una, de instabilitate improborum; qui utcumque florent, justo Dei judicio & sua ipsorum improbitate deturbantur, hoc v. altera, Deum natura, consiliis, operibusque semper sibi constare, tam ad perdendum improbos, quam ad servandū bonos; ut sequentes versus demonstrant. 10 Nam ecce] confirmatio superioris dicti a præsentē & quotidiana experientia. 11 Attollis verò] id est, diffinguntur, & veluti comminuti in fragmenta abeunt. 12 Observatoribus meis] inimicis, atque maleficis, ut psal. 5. 9. 13 Justus] conclusio mis, constantibus, & infractis viribus, ut Numeror. 23. 26. Perfundendo me] id est, me viribus & gratia instructū in super ornando; ut psal. 23. 5. 12 Observatoribus meis] inimicis, atque maleficis, ut psal. 5. 9. 13 Justus] conclusio ad æternam prophetica de prosperitate piorum, argumento sumpto a constantia Dei, v. 9. & experientia administrationis ejus, quæ modò exposita est. Est autem elegans allegoria, qua pii cum arboribus præstantissimis, Ecclesia sive templum Dei cum Libano & plantario amoenissimo feracissimoque comparatur. 15 Adhuc] id est, quantumvis veteres non venerant, sed fructus a Deo acceptos præferent, vegetati & virentes per spiritum illius: qui fructus sequente versu exponitur, nimirum prædicatio gloriæ Dei constantissima.

Psalmus amplitudinem regni Christi & potentiam celebrat, ab universali rerum creaturum, & singulari aeterna Ecclesie administratione.

a Heb. ante tunc, i. ante ullum certum & finitum tempus, de quo vox illa, tunc, ab homine enuntiari posset: ut Prover. 8. 22.

1 **I**EHOVA regnat, celsitate indutus; indutus Jehova, robore se accingit: etiam "stabilitur orbis habitabilis, ne dimoveatur.

2 Stabile est "solum tuum "ante ullum tempus, ante seculum tu regnas.

3 "Utut attollant flumina, o Jehova, attollant flumina sonum suum; attollant flumina fragorem suum:

4 Sonis aquarum multarum, magnificis fluctibus irrumpentibus maris; magnificentior est in alto Jehova.

5 "Testimonia tua firma sunt valde; domui tuæ decora sanctitas, o Jehova, in longitudinem dierum est.

A N N O T A T I O.

1 *Jehova regnat*] Ode est *et avertit*, continens laudes regni Christi (qui idem est Jehova, Rex institutus a patre) a celsitate & robore ejus, quæ hoc versu universè dicta, confirmantur tribus documentis: primum est, a creatione & conservatione mundi, altera parte hujus versus; secundum, ab administratione potentissima & magnificentissima, tribus sequentibus; tertium, a singulari ipsius ratione erga Ecclesiam, versu ultimo. Est autem tota hæc explicatio de regno Christi allegorica, sumptis ab ordine humano locutionibus. *Stabilitur*] id est, ab ipso conditus & constitutus conservatur. 2 *Solum tuum*] id est, regnum & administratio ejus: metonymia. 3 *Utut*] exornatio magnificæ administrationis Christi per comparisonem aquarum. quasi dicat, nulla flumina, nulla maria, ac ne diluvium quidem ipsum furentium supernè & infernè aquarum tam sunt magnifica, quam magnificus es in administratione tua. 5 *Testimonia tua*] id est, singularis illa ratio, qua tuam præsentiam & benevolentiam Ecclesie restatam facis: sive salutari verbo, quod sceptrum Christi appellatur; sive opere sanctificationis æternæ, quam Deus cum Ecclesia communicat in Christo.

PSALMUS XCIII.

David cum suis a perfido Schaulis comitatu vexatus, Deum orat ut manum adhibeat ad ulciscendos improbos: improbitatem, maleficia, & blasphemias narrat; improbos objurgat de mentie ipsorum nomine: & bonos ab eventu quem Deus utrisq; largiturus est, a promissionibus ejus, & a suo ipsius exemplo consolatur.

a Heb. fac ut revertatur retributio super superbos.

1 **Q**UORTIS "Deus ultionum Jehova, o Deus fortis ultionum "illucesce.

2 Attollere o "judex terræ, "redde retributionem superbis.

3 "Quousque improbi o Jehova, quousque improbi exultabunt?

b Heb. duri: ut i. Schem. 2. 3.

4 Eructantes loquentur "superbè, sese prædicabunt omnes operarii iniquitatis?

5 Populum tuum conterent, & possessionem tuam affligent?

6 Viduam & peregrinum interficient, ac pupillos occident,

7 Dicentes, non respicit Jah; neque animadvertit Deus Jahhakobi?

8 "Animadvertite, o "brutissimi in populo: & stultissimi, quando intelligentes eritis?

9 "An plantator auris, an non audiat? aut formator oculi annon intueatur?

10 An

10 An castigator gentium, an non reprehendat? qui docet homines scientiam, *an non cognosceret?*

11 "Jehova cognoscit cogitationes hominum, "esse vanitatem ipsam. *e Heb. quod ipsa sunt vanitas: trajecio, ut Gen. 1. 4. d Heb. mali.*

12 "Beatus ille vir quem "castigas Jah, & quem ex lege tua doces,

13 "Ad præstandum quietem ei a diebus "adversitatis, "dum foditur improbo fovea.

14 "Non enim deserit Jehova populum suum, & possessionem suam non derelinquit;

15 "Sed usq; ad justitiam revertetur judicium, & post illud "omnes recti corde.

16 "Quis surrecturus fuisset pro me contra maleficos? quis se ipsum stitisset pro me contra operarios iniquitatis?

17 Nisi Jehova pleno auxilio fuisset mihi, parum abest quin "habitasset in loco silentii "vita mea. *e Heb. anima mea.*

18 Cum dico, dimovetur pes meus; benignitas tua, ô Jehova, sustentat me.

19 Cum multæ sunt cogitationes meæ apud me, "consolationes tuæ oblectant animam meam.

20 "An consociaretur tibi solium "ærumnarum, "formantis molestiam "præter statutum,

21 Turmatim convenientium contra animam justî, & sanguinem innoxium condemnantium?

22 "Imò est Jehova mihi pro edito loco, & Deus meus pro rupe receptus mei:

23 Is convertit contra eos iniquitatem ipsorum, & "malitiâ ipsorum excindit ipsos; excindit ipsos Jehova, Deus noster.

ANNOTATIO.

1 *O foris Deus*] Ode est generis mixti, ἐνερτικὴ καὶ διδασκαλική. Itaq; summæ illius partes sunt duæ: una, præcatio, ut Deus ulciscens improbos suis consulat, usq; ad vers. 8. altera verò, doctrina prophetica æquæ ad improbos atq; ad bonos pertinens, inde ad finem usq;. Precationis autem partes sunt duæ: una est petitio, duob. versibus; altera, querimonia enarrans petitionis causas, sequentibus quinq;. Petitiois summa est, ut Deus se glorificet conferendo suos & improbos ulciscendo; cujus argumenta ducuntur a natura potentissima & justissima, officio, operibusq; ipsius. *Deus ultionum*] id est, qui uniuseujusq; ultionis author atq; effector es, Deut. 32. 35. *Illucesce*] ut Deut. 33. 2. *2. Index* *ter-* *ra*] ut Gen. 18. 25. psal. 82. 8. & infra vers. 10. *3. Quousque*] secundum precationis membrum, querimonia de insolentia improborum thronica inter se, duobus versibus; de maleficiis contra innocentes, vers. 5. & 6. & de blasphemis sermonibus in Deum, vers. 7. *8. Animadverte*] altera pars psalmi, partim ἐπιτιμητικὴ, id est, reprehensionem & severissimam continens improborum, usq; ad vers. 12. partim verò παρηλατικὴ, id est, spectans ad consolationem & confirmationem piorum, ad finem usq;. Continet autem hæc reprehensio objurcationem, hoc vers. & redargutionem, sequentibus. *Brutissimi*] sic compellat impios gravissimis nominibus, propter miserâ & dementē illorū conditionē, judiciūq; perversissimū, quod redarguitur versibus sequentibus. ut supra 92. 7. *9. An plantator*] redargutio id est, ex absurdo, quasi dicat, adeo absurdum est Deo (qui visum auditumq; dedit hominibus) visum & auditum adimere, ut qui hoc sentiant, penitus mente captos & brutissimos esse oporteat: simili argumento utitur Deus Exodi 4. 11. *11. Jehova cognoscit*] subiectio, qua propheta utitur ad superiorem argumentationem contra impios. Est autem ea accipienda synecdochicè, ut omnibus membris præcedentibus respondeat, quasi dicat, audit, videt, corrigit, cognoscit, & tamen vanitatem istam audiens, videns & cognoscens, dissimulat, donec tempus justitiæ constituerit, de quo versibus seq. *12. Beatus ille vir*] transitio ad consolationem bonorū per epiphonema, hoc vers. & sequente. Continet autem hic consolationis locus primum descriptionem eventus qui bonos & malos consequitur, hoc vers. & 14. & 15. tum ab exemplis duobus versibus; secundò confirmationem, tum a fide promissionum & veritate Dei, vers. 14. & 15. tum ab exemplo suo, inde ad finem usq;. *Castigas*] id est, affligis & flagellas etiam impiorum operâ, quam exposuit supra vers. 5. & 6. *13. Ad præstandum*] id est, tandem aliquando a calamitatibus liberandum; quia temporaria sunt ac non perpetuæ afflictiones ejus, ut explicatur psal. 37. *Dum foditur*] id est, comparatur & struitur ultio quam Deus inflictorus est iis qui affligunt bonos, postquam perfecta est & absoluta illorum iniquitas: vide 2. Thes. 1. 5. & sequentibus. *14. Non erim*] primus confirmationis locus, a fide & veritate fœderis promissionumque Dei. *15. Sed usque*] id est, judicium Dei (quod in hoc seculo magis exercet bonos quàm improbos, & cujus principia tantum in hac vita ducuntur

tur) tandem ad plenam & constantissimam justitiam perduceretur, ut suum cuique jus tribuatur: affligentibus afflictio; afflictis verò regnum Dei, pro quo patiuntur. *Omnes recti corde*] nimirum revertentur, id est instaurabuntur post iudicium Dei constitutum; sive hic liberati a malis, quod propheta respicit; sive in futuro seculo omnibus bonis cumulati in Christo. 16 *Quis surrecturus*] alter confirmationis locus ab exemplo suo: quo ostendit psaltes aeternum fuisse de se, nisi succurrisset Deus: ita desperatus erat & abjectus ab omnibus. 17 *Habitaſſet in loco ſilenti*] id est, mortuus fuiſſem & ſepultus: periphras. vocatur autem ſepulchrum locus ſilenti a propheta, quia ſepulcis adempta eſt omnis facultas celebrandi Deum; hic, & psal. 115. 17. vide ſuprà 6. 6. 19 *Conſolationes tuæ*] id est, quas ego per ſpiritum tuum percipio ex natura & verbo tuo: prout has conſolationes ſequentes verſus oſtendunt. 20 *An conſociaretur*] id est, an juſtus juxta totius terræ non faceret iudicium; ſed injuſticiam ferret: ut Genef. 18. 25. ſic conſolabatur ſe propheta a natura Dei. *Aerummarum*] id est, tyrannicæ, ærumnas aliis afferens immerito, ut ſequentia docent. *Formantis*] id est, fingentis, comminſcentis, atque perpetrantis: metaphora. *Præter ſtatum*] id est, contra jura & leges. 22 *Imò*] contraria affirmatio ex adverſo reſpondens contentioni ſuperiori, qua ſtatuit psaltes ſibi eſſe conſtantem conſolationem in Deo protegente ſuos, hoc verſ. & adverſarios proſtigante, verſ. ſultimo. 23 *Malitia ipſorum*] id est, retorquet in ipſos malum ipſorum, ut ſuprà dixerat verſ. 2.

PSALMUS XCV.

David Eccleſiam ad cultum & obſequium Dei hortatur, a ſœdere inito cum Deo, & majorum exemplis.

1 GITE, cantemus Jehovah; clangamus rupi ſalutis noſtræ.

2 Eamus ante faciem ejus cum gratiarum actione, cum psalmis clangamus ei.

3 Nam Deus fortis magnus eſt Jehovah; & rex magnus ſupra omnes Deos:

4 "In cujus manu ſunt ima veſtigia terræ, penes quem ſunt vires montium:

5 Cujus eſt ipſum mare, ut qui fecit illud; & arida, quam manus ejus formarunt.

6 Venite, incurvemus nos & procumbamus; flectamus genua coram Jehovah qui fecit nos.

Heb. 3. & 4. 7 "Cum ipſe ſit Deus noſter, nos verò populus paſtus ejus, & grex" ductus ejus; hodie ſi vocem ejus audieritis,

a Heb. manus, metonymia. 8 Ne obduretis^b animum veſtrum, ut "in contentione; ut "die tentationis in deſerto:

b Heb. cor: ut in 1. 10. e Heb. videntur. 9 Ubi tentaverunt me majores veſtri; probaverunt me, etiam "expertum ſunt opus meum.

10 Quadraginta annis "faſtidio habui generationem illam; dicens, populus ſunt errabundi animo, & ſunt ignorantes viarum mearum.

Num. 14. 11 Quibus juravi in ira mea, eos non ingreſſuros "in requiem meam.

A N N O T A T I O.

1 *Agite*] Ode eſt *ἠνεῳγμένη*, continens exhortationem ad laudem Dei promovendam primùm cultu, uſque ad verſ. 7. deinde verò obſequio, inde ad finem uſque. Cultum exponit psaltes verſ. 1. 2. & 6. cauſam verò interſerit a natura, officio, operibusq; Dei, tribus mediis verſibus. Hunc autem psalmum a Davide conſcriptum eſſe confirmat Apoſtolus Heb. 4. 7. 3 *Supra omnes Deos*] id eſt, ſupra omne quod dicitur Deus, ut ſuprà psal. 86. 8. 4 *In cujus manu*] id eſt, quia omnia, quamvis abditiffima & valentiſſima, regit arbitratu ſuo. 7 *Cum ipſe ſit*] altera pars psalmi, qua ſpiritus Dei hortatur populum ad obſequium, primùm a ſœdere officioq; mutuo, hoc verſ. deinde a majorum exemplo, ſequentibus. 8 *In contentione*] id eſt, ut ſemper majores veſtri obſtinate animo contenderent adverſus Deum, tentarunt, & probarunt illum in deſerto: quemadmodum ſequentia verba exegeticè docent, & legitur Num. 14. 22. *Die tentationis*] id eſt, toto tempore, quo verſantes in deſerto nihil niſi tentarunt Deum: ſic probro ſe totum profectionis tempus tentationem nominat. 10 *Faſtidio habui*] id eſt, ut faſtidioſos exagitavi variis erroribus, ſuppliciiſq; & morte affeci, Num. 14. 33. 11 *In requiem meam*] ubi Jchoſchua h. eorum poſteros collocavit poſt annos quadraginta: cujus ſpecie David reliquam eſſe aliam requiem populo Dei figuravit, Heb. 4. 8. & 9.

Psalmus XCVI.

191

PSALMUS XCVI.

Psalmus Ecclesiam gentium cum Iudæis hortatur ad laudationem Dei: tum creationis & administrationis potentissimæ nomine, tum regni sempiterni, in cuius possessionem missus est adventu suo Filius per voluntatem patris.

CANITE Jehovah canticum novum, canite Jehovah tota terra. 1. Chronic. 16. 23.

2 Canite Jehovah, benedicite nomini ejus; prædicate de die in diem salutem ejus.

3 Narrate in gentibus honorem ejus, in omnibus populis mirabilia ejus,

4 Magnum Jehovah & laudatum valdè, reverendum esse supra omnes Deos.

5 Nam omnes dii populorum sunt idola, Jehovah verò cælos fecit.

6 Gloria & decor coram eo, robur & ornatus in sanctuario ejus sunt.

7 Cedite Jehovah familiæ populorum, cedite Jehovah honorem & robur.

8 Cedite Jehovah honorem nominis ejus; afferte munus, & venite ad atria ejus.

9 Incurvate vos Jehovah in decore sanctitatis, formidate a conspectu ejus tota terra.

10 Dicite in gentibus, Jehovah regnat, etiam stabilietur orbis habitabilis, ne dimoveatur: judicaturus est populos rectissime.

11 Lætabuntur cæli, & exultabit terra; perstrepet mare, & quæ ipsum implent.

12 Exultabit ager & quicquid est in eo, tunc cantabunt omnes arbores sylvæ:

13 Ante faciem Jehovah cum venerit, nam venit ad judicandum terram: judicaturus est orbem habitabilem per justitiam, & populos per fidem suam.

*4 Heb. in re-
ctitudini-
bus.
6 Heb. pleni-
tudo ejus.*

ANNOTATIO.

1 Canite] canticum est Davidis ἐπαινεῖν, continens primū exhortationem ad laudes Dei, versibus quatuor: deinde argumenta laudis tum a præsentibus beneficiis, a vers. 5. ad 10. tum a futuris, quæ prophetice de regno Christi prædixit David. Hoc autem canticum cecinerunt Israëlita paucis vocibus immutatis, cum arca inferretur Jerusalam, 1. Chron. 16. quod psalmes universè ad omnes gentes accommodat, postquam ad regnum Christi vocatæ sunt. Canticum novum] ut supra 33. 3. 13 Faciem Jehovah] Christi venientis in mundum. Ad judicandum terram] id est, administrandum, & iudicis partes deservendum in ea.

PSALMUS XCVII.

David prophetans regnum Christi, magnificentiam illius explicat, eversionem idololatriæ & superstitionum omnium, lætitiāq; & bonum fidelium obsequentium Deo: quos idcirco ad obsequium & laudem Dei provocat.

- 1 **J**EHOVA regnat, exultet terra, lætentur regiones plurima.
 2 "Nubes & caligo circumstant eum, justitia & judicium locum solii ejus.
 3 Ignis ante eum procedit, & inflamat circumquaque hostes ejus.
 4 "Perlustrant fulgura ejus orbem habitabilem, videns formidat terra.
 5 Montes ut cera liquefiunt a præsentia Jehovæ, a præsentia domini totius terræ.
 6 "Indicant cœli justitiam ejus, adeò ut videant omnes populi honorem ejus.
 7 "Pudore suffundantur omnes colentes sculptile, qui se jactant de idolis, incurvate vos ei omnes dii.
 8 "Audiens lætatur Tzizon; exultantq; filia Jehudæ propter judicia tua, ô Jehova.
 9 Tu enim es Jehova excelsus supra omnem terram, valdè elatus es supra omnes Deos.
 10 "Amantes Jehovæ, odio habete malum: servans animas suorum quos benignitate prosequitur, e manu improborum eripit eos.
 11 "Lux facta est justo, & rectis animo lætitia.
 12 Lætamini justi in Jehova, & celebrate eum ad memoriam sanctitatis ejus.

^a Heb. corde.

A N N O T A T I O.

1 *Jehova regnat*] Psalmus est propheticus de regno Christi: in quo primùm amplitudo & magnificentia regni describitur, usque ad versum 7. deinde usus illius exponitur tum contra regnum satanæ, vers. 7. tum erga Ecclesiam Dei, usq; ad vers. 10. & postremò concluditur exhortatione fidelium ad obsequium & laudem, reliquis versibus. Est enim hic Jehova Christus, ad cujus expectationem Ecclesia vetus his psalmis excitata est: ut primus versus summationem docet. *Plurima*] id est, omnes, quibus imperaturus est Christus: synecdoche. 2 *Nubes & caligo*] descriptio regni Christi, cujus meminerat psalmes in principio versus primi. Est autem descriptio tota figurata, qua ostendit psalmes nihil esse in terra aut in cœlo quod non oblequatur & testimonium exhibeat regnanti Christo, idque longè gloriosius quàm olim factum sit cum lex traderetur, Exodi 19. & Deut. 4. & 5. Ait enim nubes & caligo, id est, inaccessible est & incomprehensibilis præ gloria. *Justitia & judicium*] id est, justissimus est in suos, & in adversarios, versu sequente. 4 *Perlustrant*] id est, potentissimus est, adeò ut nihil quamvis firmum coram eo possit consistere, duobus versibus. 6 *Indicant*] id est, gloriosissimus est, cujus gloriæ & justitiæ specula evidentissima relucunt in cœlis, & omnium populorum oculis sunt exposita, ut fiant inexcusabiles: ut psal. 19. 1. 7 *Pudore suffundantur*] altera pars psalmi, de usu magnificentissimi illius regni quod modò prædicavit psalmes; primùm quidem in idololatrias, & idola ipsa, adversus quæ gloriosa apostrophe propheta utitur, hoc versu; deinde in Ecclesiam Dei, sequentibus. *Idolis*] vi-
 de Levit. 19. 4. 8 *Audiens*] secundus locus de usu regni Christi in Ecclesia: est autem duplex; primus, pax & gaudiū in spiritu per auditionem verbi; secundus agnitio judiciorum & justissimæ administrationis ejus. *Tzizon*] id est, Ecclesia a te recreatur verbo & opere: sic psal. 48. 12. 9 *Elatus es*] judiciis tuis, de quibus versu 8. *Supra omnes Deos*] ut supra 95. 3. 10 *Amantes Jehovæ*] conclusio hortatoria ad lectandum bonum, fugiendum malum, & Deum autorem boni celebrandum. *Servans animas*] ætiologia superioris documenta a promissionibus vitæ præsentis & futuræ, duobus versibus. 11 *Lux*] vide Ester 8. 16. *Sata est*] id est, reposita, & latens velut semina mandatum terræ; sed suo tempore proditura.

PSALMUS XCVIII.

Psalmes Iudeos, gentes, & res omnes creatas hortatur, ut gratulentur Christo de inimicis triumphanti.

1 "PSAL-

Psalmus XCVIII.

193

PSALMUS. Cantate Jehovah canticum novum, quia mirabilia fecit: salutem attulit ei dextera ipsius, & brachium sanctitatis ipsius.

"Notam fecit Jehovah salutem suam, ante oculos ipsarum gentium revelavit justitiam suam.

"Recordatus est benignitatis suae, & suae fidei erga domum Israel: vident omnes fines terrae salutem Dei nostri.

"Clangite Jehovah tota terra, fragore edito cantate & psallite.

Psallite Jehovah cithara, cithara & psalmodia.

Tubis & sono buccinae clangite coram rege Jehovah.

Perstrepat mare, & quae implent ipsum, orbis habitabilis & habitantes in eo.

Flumina complodant manu, pariter montes cantent,

Coram Jehovah, quia advenit ad judicandum terram; judicaturus est orbem habitabilem justè, & populos rectissimè.

a Heb. fragorem edite & cantate.
b Heb. voce psalmi.
c Heb. plenitudo ipsius: ut suprà 96. II.

d Heb. in justitia.
e Heb. in rectitudinibus. ut suprà 96. IO.

ANNOTATIO.

1 Psalmus] Psalmus est propheticus de Christo rege, qui devicta carne, mundo, peccato, morte, & satana triumphavit. Est autem *triumphus*, constans primum narratione magnificentiae ejus, vers. 2. & 3. deinde hortatione ut res o-mnes create applaudant triumphanti Christo, a vers. 4. ad finem; quae duo summatim proponuntur vers. 1. *Canticum novum*] ut suprà 33. 3. *Salutem attulit*] id est, vicit inimicos suos virtute sua: humanitus dictum. vide Jeschahh. 59. 16. & 63. 5. *2* *Notam fecit*] id est, salutem suam omnibus gentibus gratosè promulgavit. *3* *Recordatus* est] id est, demonstravit se recordari promissionis factae Abrahamo, Gen. 22. 18. ut Genes. 8. 1. *4* *Clangite*] altera pars psalmi, hortatio ad laudem, scatenis hyperbolis & allegoriis ad amplitudinem gaudii adumbrandam. *9* *Ad judicandum*] ut suprà 96. 13.

PSALMUS XCIX.

*P*saltes infinitam potentiam Christi regis nostri, justitiam, & gratiam in omnes gentes praedicat: ab exemplo majorum constantem eam fore docet: ac proinde omnes hortatur ad colendum & praedicandum regem.

JEHOVA regnat, commoveantur populi: insidens Cerubinis regnat, nutet terra.

"Regnat Jehovah Tzizone magnus, etiam altus est supra omnes populos.

Celebrent nomen tuum magnum & reverendum, quia sanctum est.

"Tu quoque robustissime rex, judicium amans: tu, inquam, constituis quod est rectissimum, judicium & justitiā in Jahhakobo tu perficis.

Exaltate Jehovah Deum nostrum, & incurvate vos ad scabellum pedum ejus; quia sanctus est.

"Moschem & Aharonem cum sacerdotibus ipsius, Schemuelemque cum invocantibus, nomen ipsius, inclamantes Jehovah, ipse illic exaudivit eos:

In columna nubis allocutus est eos: observantes testimonia ipsius, & statutum quod dederat eis.

"Jehova Deus noster, tu exaudivisti eos: Deus fortis condonans fustis eis, etiam cum ultionem sumeres de actionibus eorum.

Exaltate Jehovah Deum nostrum, & incurvate vos ad montem sanctitatis ejus: quia sanctus est Jehovah Deus noster.

a Heb. robur regis: hypallage.
b Heb. rectitudines.

Exod. 29. & 32.
Num. 17. 11.
1. Schem. 12. 20.

ANNOTATIO.

1. *Jehova regnat* Ode est *aurum*, continens hortationem ad laudes Dei, Amœbæis tribus clausulis repetitam, a tribus argumentis: primum est ab amplitudine & potentia infinita regni, tribus primis versibus; secundum, a beneficentia, justitia, & gratia in populum Dei collata per Christum, duobus versibus; tertium, ab exemplo majorum, inde ad finem usque. *Commoventur* id est, ferto timore percussi comparentur ad Christum regem suum agnoscendum. *Insidens Cerubinis* id est, ille ipse Deus qui Jisraëlitis præsentem se aspectabilem fecit, & responsa dedit, Exodi 25. 22. sic proleptice hoc vers. comprehendit psaltes duo sequentia documenta. *Nutet terra* id est, contremiscat a præsentia ejus, quasi dicat, res omnes creatæ, animatæ, atque inanitatæ percussæ præsentia ejus exhibeant ei summam reverentiam. 2. *Regnat Jehova* id est, nunc demum Christus demonstrat se tam gentium, quam Judæorum regem esse. 4. *Tu quoque* secundus locus a beneficentia, ut dictum est in vers. primum. *Robustissime rex* id est, qui es robur ipsissimum, & de tuo regibus servisque tuis suppeditas robur. In *Jahhakobi* id est, in Ecclesia tua, quæ olim definiebatur Jahhakobi sive Jisraëlis nomine. 5. *Scabellum pedum ejus* id est, ad solum usque vel pavimentum templi, cui dicuntur esse tanquam impositi pedes Jehovæ insidentis Cerubinis; ut 1. Chron. 28. 2. 6. *Mosem & Aharonem* tertius locus ab exemplo; quo ostendit psaltes meritò ab Ecclesia Catholica Christum regem prædicandum esse per comparationem minoris, hoc modo: si intercedente Mosche & sacerdotio Levitico Deus populum Jisraëlis persecutus est summis beneficiis, exaudiens eos, alloquens, condonans, & parcens in gravissimis offensionibus: quanto magis prædicandum est regnum Christi filii & hæredis in domo Dei, qui sacerdotio æterno nos conciliavit patri: Hoc autem genus argumentationis in Epistola ad Hebræos copiosè exponitur. 8. *Jehova Deus noster* jehaica apostrophe ad Deum; qua propheta ostendit eum populi misertum esse pro veritate fœderis sui, mera sua gratia.

PSALMUS C.

Psaltes Ecclesiam ad laudes Dei hortatur propter gratuitam electionem, vocationem, & beneficentiam constantem ipsius.

1. **P**SALMUS pro gratiarum actione: Clangite Jehovæ omnes incolæ terræ.
 2. Colite Jehovam cum lætitia, venite in conspectum ejus cum cantu.
 3. Agnoscite Jehovam esse Deum, ipsum effecisse nos ("non autem nos ipsos) populum suum & gregem pastus sui.
 4. Ingredimini portas ejus cum gratiarum actione, atria ejus cum laude: gratias agite ei, benedicite nomini ejus.
 5. Nam bonus est Jehova, in seculum est benignitas ejus, & usque ad generationem quamq; fides ejus.

a Heb. generationem & generationem.

ANNOTATIO.

1. *Psalmus* Psalmus hic eucharisticus hortatur Ecclesiam ad colendum & prædicandum Deum, duobus argumentis: unum est gratuita electio & vocatio nostra in communionem fœderis cum Deo, usque ad vers. 3. alterum est perpetuus & constans beneficiorum fructus, ex quo vocationis divinæ facti sumus participes, vers. 4. & 5. *Omnes incolæ terræ* tam gentes, quam Judæi: ut interpretatur Apostolus ad Rom. 15. 3. *Esse Deum* id est, autorem fœderis & dominum nostrum. *Non autem nos ipsos* id est, nos nulla justitiâ nostrâ, aut recto animo dignitatem hanc nobis comparasse; sed ex gratuita ipsius benevolentia factum esse ut simus ipsi filii. vide Deu. 7. 7. & 9. 4. & sequentibus. 5. *Fides* id est, constantia ad bonitatem & benignitatem communicandam cum Ecclesia.

PSALMUS CI.

David rex factus Deo spondet se procuraturum sanctificationem suam, consilii, comitatus sui, totius regni, & Ecclesie.

1. **D**AVIDIS psalmus. "Benignitatem & jus canam: tibi, ô Jehova, psallam.
 2. "Animadvertam viâ integrâ, quando venturus sis ad me: continenter ambulabo in integritate animi mei, intra domum meam.
 3. Non proponam mihi ob oculos rem nefariam: factum declinantium odi, non adhærebit mihi.
 4. "Animus perversus recedet a me; malum non agnoscam.

a Heb. cordis: sic vers. 4. & 5.

b Heb. in medio domus: sic infra vers. 7.

c Heb. facere: infinitivus pronominis.

s Lin.

5 "Lingua ludentem clam proximum suum, ipsum excindam: elatum oculis, & tumentem animo, ipsum non potero ferre.

dHeb. latum corde.

6 "Oculi mei attendent ad veraces terrarum, ut confideant mecum: ambulans via integra, is ministrabit mihi.

7 Non habitabit intra domum meam faciens dolum, loquens mendacia non stabilietur coram oculis meis.

8 "Singulis matutinis excindam omnes improbos terrarum, ad rescindendum a civitate Jehovae omnes operarios iniquitatis.

ANNO TATIO.

1 *Davidis psalmus* | Psalmus est didascalicus, quo David in regno constitutus Deo solenniter vovet se officio suo fideliter defuncturum: constat itaque duabus partibus; exordio, quo proficitur David se hoc solenni cantico obstrictum iri ad praestandum officium suum, vers. 1. deinde narratione, sive expositione singularis officii quod promittit Deo, ad finem usque. Videtur autem hic psalmus a Davide non ante susceptum regnum conscriptus esse, sed postquam rex confirmatus est; quo tempore ea constituit quae ad cultum Dei & civilem administrationem pertinebant. *Benignitatem & ius* id est, duo haec me procuraturum spondeo Domino, tum ut benignitas a me popularibus meis proficit, tum ut ius adversus improbos exerceatur: quae duae sunt verorum principum laudes. vide 2. Schem. 9. 1. 2 *Animadvertam* | narratio, sive expositio officii quod David vovebat Domino, constans ex tribus partibus: prima est de instituto & vita ipsius regis, a vers. 2. ad 5. secunda, de instituto regalis consilii, comitatus, & ministerii, a vers. 5. ad 8. tertia, de castigatione improborum, & purgatione totius regni per severam observationem disciplinae civilis & Ecclesiasticae, vers. 8. *Via integra* id est, quam integerrime potero. *Venturus sis ad me* id est, me recepturus ad te ex hac vita, aut alioqui rationem exacturus administrationis meae. quasi dicat, semper attendam ad finem meum, ut caute & religiose ambulem. *Intra domum* id est, etiam clam intra privatos parietes. 3 *Declinantium* | a via recta, cujus meminit superiore vers. 4 *Animus perversus* id est, dabo operam ut deponam veterem hominem cum concupiscentiis ejus, & quod semel deposuero amplius non invadat me. 5 *Lingua ludentem* id est, maledicos atque maleficos depellam a me: secunda pars. 6 *Oculi mei* id est, bonos consiliarios atque ministros sollicitè adhibebo. 8 *Singulis matutinis* | tertia pars; id est, indefinenter regnum, regiam, Ecclesiamque purgabo a malo.

PSALMUS CII.

Ecclesia in captivitate diu versata Deum supplicat: suas calamitates, arumnaeque, proponit; se ipsam confirmat recordatione naturae & promissionum Dei, quarum complementum praedicat fore in adventu Christi, & communi vocatione gentium: itaque Deum orat ut sua naturae, promissionis, & gloriae recordatus Ecclesiam conservet, eique benedicat in aeternum.

1 *RATIO* pro paupere; cum obruitur, ante Jehovam effundente meditationem suam.

2 "Jehova, audi orationem meam, & vociferatio mea ad te perveniat.

3 Ne abscondas faciem tuam a me, quo die est angustia mihi: inclina ad me aurem tuam, quo die inclamo; festinanter exaudi me.

a Heb. festina exaudi.

4 "Nam consumuntur ut fumus dies mei, & ossa mea ut focus exardescunt.

5 Percussum tanquam herba exarescit cor meum; quia obliviscor comedere cibum meum.

6 "Prae voce gemitus mei, adhærescit os meum carni meae.

7 "Similis sum plateae deserti, sum tanquam bubo vastitatum.

8 "Affiduè sum similis passeris, solitario in tecto.

b Heb. affiduus sum ut sim sicut passer.

9 Toto die probro afficiunt me inimici mei; insanientes contra me, per me jurant.

10 Nam cinerem tanquam panem comedo, & potiones meas cum fletu misceo,

11 Propter indignationem tuam, & ferventem iram tuam: quia sustulisti me, & abjecisti me.

12 Dies mei similes sunt umbræ inclinatae: & ego sicut herba exarui.

^eHeb. in generationem
13 Tu autem Jehova in seculū permanes, & recordatio tui in quamque generationem.

^dHeb. surges
14 Tu surgens misereberis Tzizonis: quia tempus est faciendi gratiam ei, quia advenit statum tempus,

15 Quo delectentur servi tui lapidibus ejus, & pulveri ejus gratiam faciant.

16 Ut revercantur gentes nomen Jehovæ, & omnes reges terræ honorem tuum;

17 Cum ædificans Jehova Tzizonem, apparuerit in honore suo,

18 Respexerit ad orationem nudatissimi, & non spreverit orationem eorum.

19 Conscribatur hoc in generationem posteram, ut populus re-creatus, laudet Jah:

20 Quod prospectaverit ex alto loco sanctitatis suæ, Jehova e cœlis in terram intuitus sit,

^eHeb. filios
21 Ad exaudiendum suspirium vincti, ad solvendum eos qui jam traduntur morti;

22 Ut enarrent Tzijone nomen Jehovæ, & laudem ejus Jeruschalaimis:

23 Congregantibus se populis simul, & regnis ad colendum Jehovam,

24 Qui affligens hac via vires meas, curtat dies meos.

^fHeb. in me
25 Dico itaq; mi Deus fortis, ne auferas me ^gmediis diebus meis: ^dper generationem æternam sunt anni tui:

^eHeb. & generationem
26 Antè quàm terram fundasses, & opus manuum tuarū essent cœli.

27 Ista peritura sunt, tu autem permanes, ista, inquam, omnia ut vestimentum veterascent, ut indumentum mutabis ea atq; mutabuntur.

28 Tu verò idem es, & anni tui non finiuntur.

29 Filii servorum tuorum habitent, & semen eorum stabiliatur coram te.

ANNOTATIO.

1 Oratio] hujus orationis (quam Daniele aut alium prophetam scripsisse sub finem deportationis Babylonice verisimile est) partes sunt quatuor: prima est exordium audientiam faciens, vers. 2. & 3. secunda, expositio sive narratio mali quo obruebatur Israël, usq; ad vers. 13. tertia, propositio argumentorum quibus confirmatur animus ad sollicitandum & expectandum Deum, inde usq; ad vers. 25. postrema, conclusio petitoria, ad finem usq;. ^{Pro pauperē} nimirum populo Israël solitario, nudo, vincto, & versante in morte præsentissima apud Babylonios. ^{Obruitur} ut psal. 61. 3. 2 ^{Jehova} exordium, ut modò dictum est. 4 ^{Nam} expositio, sive narratio malorum quæ perpetiebatur populus: sunt autem illius tres loci: primus a vanitate & imbecillitate ipsius, tribus versibus; secundus, ab improbitate aliorum miseros perfidè destituentium, tribus alteris; tertius, ab ira & plagis inflctis a Deo, a vers. 10. ad 13. 5 ^{Oblitus sum} id est, tam graviter premor angustiis; ut non recordetur animus, sed fastidiat cibum. 6 ^{Pra voce gemitus} id est, diuturnitate malorum clamorumque emacior atq; exhaurior: sic Ijobi 19. 20. 7 ^{Similitudinem} id est, ab omnibus relictus sum, duobus versibus; & omnibus exosus, vers. 9. 9 ^{Per me jurant} id est, faciunt de nomine meo juramenti & execrationis formulā: sic Num. 5. 27. & Iesahh. 65. 15. 10 ^{Cinerem tanquā panem} id est, in terrā dejectus sum miser: hyperbole noëmatica. 11 ^{Quia sustulisti me} id est, gravissimè & valētissimè abjecisti me: ut cū nō molli remissoq; brachio, sed elato aliqd vibratur aut detorquetur in terrā: metaphora. 12 ^{Umbra inclinata} id est, pē est

p̄est ut occidam, quemadmodum occidente sole maximæ sunt umbræ & inclinatissimæ. 13 *Tu autem Jehova* tertia pars psalmi, propositio argumentorum quibus fideles confirmantur & adducuntur ad invocandum Deum. Sunt autem argumenta duo: unum, a natura Dei constante; alterum, a gloria ejus: quæ duo proleptice hoc versu positæ in sequentibus ex ordine explicantur. 14 *Tu surgens* explicatio prioris argumenti a constante tum natura Dei qua est misericors, tum promissionibus quas antè fecerat populo de restitutione post annos septuaginta, Jirmejæ 25. & 29. 10. postremò a fine, ut innotescat Deus, vers. 16. & sequentibus. 15 *Quo deletentur* id est, quò populus tuus expectatione sua fruatur, & terram (quæ nunc desolata jacet) antiquo honori cultuique restituat. *Lapidibus* id est structura redintegrata: synecdoche. *Gratiam faciant* id est, desertam terram & quasi lugentem recreent: prolopopœia. 16 *Ut revereantur* finis petitionis, gloriæ Dei illustratio: quæ tenuiter quidē effecta est in restitutione populi: sed perfecte advetu Christi, vocatione gentium, & institutione Ecclesiæ catholicæ absoluta: quò sequentia omnia pertinent. 17 *Jehova* Christus, ut infra vers. 23. 18 *Nudatissimi* id est, deserti ab omnibus, abjecti, & egentis populi, hanc vocem propter antecedentia & sequentia, ipsumque vocis etymon sic visum est accipere. *Non spreverit* id est acceperit: litotes. 19 *Conscribatur* explicatio posterioris argumenti a gloria Dei, quæ tenuibus illis principiis fuit in Ecclesiā Christi diffundenda: prout restitutio populi ex deportatione Babylo-nica figura fuit & documentum restitutionis per Christum. *In generationem posteram* id est, ad utilitatem & documentum Ecclesiæ Christi, cujus dies ultimi sive posterī appellantur, ut Jescchah. 2. 1. & Hebr. 1. 1. *Populus recreatus* id est Ecclesiā instaurata, restitutaque a Christo. 22 *Tzajone* id est in Ecclesiā: vide psalm. 2. 6. 23 *Con-gregantibus* id est, Ecclesiā sive cœtu fidelium ex omnibus gentibus convocato, adunatoque per Christum: cujus sanguine ex utrisque factum est unum corpus, Ephes. 2. 13. & 14. *Jehovam* id est, Christum liberatorem suum, de quo ps. 20. & 21. 24 *Qui affligens* id est, qui idē nunc ad tempus autor est præsentis calamitatis meæ, quā jamjā video moriturus. *Hac via* id est, hac ratione ac modo. 25 *Dico itaque* ultima pars psalmi, continens deprecationem præsentis mali, hoc versu; & preceptionem sempiterni boni, vers. ultimo: ducto argumento a constante natura Dei, de quo supra vers. 13. & sequentibus. *Ne auferas me* id est, ne finas me evanescere; sed pro misericordia tua gratiam fac mihi, ut supra vers. 14. sic compellat Ecclesiā Christum servatorem suum. *Mediis diebus* id est, casu præproprio & præveniente nos, antequam tempus præstitutum promissionum tuarum eveniret; ut supra vers. 14. *Per generationem* id est, tu sempiternus es, ac proinde filios in æternum gignis: humanitus dictum. 26 *Antequam* explicatio sive exornatio æternitatis Dei a comparatione rerum creaturarum; sive in præteritum tempus, quo Deus omnes res creatas præcessisse dicitur, hoc versu; sive in futurum, quo dicitur permanens illis pereuntibus, duobus sequentibus. 29 *Filii servorum tuorum* id est, vera & germana Ecclesiæ tuæ membra conserventur in æternam virtute tua, & tibi curæ sint.

PSALMUS CIII

David seipsum ad benedicendum Deo excitans recenset gratiam illius erga se, & erga Ecclesiā totam verbo, operibusque testatam, ac postremò erga res omnes creatas potente ipsius regno demonstratam: ideoque res omnes creatas in cælo & in terra invitat ad Dei laudes secum prædicandas.

DE Davidis. Benedic anima mea Jehovæ, & omnia intestina mea nomini sanctitatis ejus.

"Benedic anima mea Jehovæ, & ne obliviscaris" ali-

a Heb. omnium.

lius" beneficiorum ejus:

"Qui condonat omnes iniquitates tuas, qui medetur omnibus morbis tuis:

Qui vendicat a fovea vitam tuam, qui circumtegit te benignitate & miserationibus.

"Quo satiante bonis quibusque os tuum; servas te recentem tan-

b Heb. renovas te.

quam aquila, tanquam pueritia tua.

Facit "quæ justa sunt Jehova, & judicia omnibus oppressis.

c Heb. justitias.

Notas facit vias suas Moschi, posteris Jisraëlis actiones suas.

"Misericors & graciosus Jehova, longanimis, & mult⁹ benignitate,

Exodi 34. 6. Nechemjæ 9. 17. & psal. 86. 15.

"Non in æternum litigat, neque in seculum" iram asservat:

Non secundum peccata nostra facit nobis, neque secundum ini-

quitates nostras refert nobis;

Sed "quàm alti sunt cœli supra terram, prævalet benignitas ejus er-

ga timentes eum:

Quàm longè abest oriens ab occidente, longè amovet a nobis de-

fectiones nostras.

13 "Ut miseretur pater filiorum, miseretur Jehova timentium ipsum.
 14 "Nam ipse novit figmentum nostrum, memor pulverem nos esse.
 15 Ipsius mortalis similes fœno dies esse, sicut flos agri, sic florere ipsum.
 16 Quum ventus pervadit ipsum, mox non esse; neque agnoscii-

*Heb. neq;
 agnoscit i-
 psum ampli-
 us locus su-
 us: nos pas-
 siya voce fu-
 gimus am-
 phiboliam.
 Deut. 7.9.*

psum amplius a loco suo.
 17 At benignitas Jehovæ inde a seculo usque in seculum est erga ti-
 mentes ipsum, & justitia ejus erga filios filiorum:
 18 Erga observantes fœdus ipsius, & erga memores mandatorum e-
 jus ad faciendum ea.
 19 "Jehova in cœlis stabilivit solium suum, & regnum ipsius in omni-
 a dominium habet.
 20 "Benedicite Jehovæ, angeli ejus; valentissimi robore, efficientes
 verbum ejus, auscultantes voci verbi ejus.
 21 Benedicite Jehovæ omnes exercitus ejus, ministri ejus facientes
 • placitum ejus.
 22 Benedicite Jehovæ omnia opera ejus in omnibus locis domina-
 tionis ejus; benedic anima mea Jehovæ.

A N N O T A T I O.

1 *Ode Davidis*] Ode est *παιντική*, generis (ut vocant) *κυκλική*, continens exordium sive propositionem laudis, duobus versibus; narrationem argumentorum ad laudem Dei pertinentium, a versu 3. ad 20. & conclusionem hortatoriam ad laudes Dei prædicandas, in fine. Sunt autem quatuor sequentes Psalmi certo consilio adjuncti, ut uno contextu haberet Ecclesia laudationum Dei argumenta, tum ordinaria erga Ecclesiam, hoc Psal. & res omnes creatas, Psalm. 104. tum extraordinaria, sive erga Ecclesiam beneficiorum castigationumque nomine, Psalm. 105. & 106. sive erga omnes, Psalm. 107. *Benedic anima mea*] exordium, quo seipsum excitat, hortaturque propheta ad benedicendum Deo ex toto corde, toto animo, totisque viribus. 2 *Beneficiorum*] quæ totidem sunt argumenta laudis sequentibus exposita: sic transitur ad narrationem sive recensionem beneficiorum Dei. 3 *Qui condonat*] narratio sive recensio beneficiorum Dei, primum singularium erga prophetam ipsum, tribus versibus; deinde de communium erga Ecclesiam totam, a versu 6. ad 19. postremo universalium erga res omnes creatas, versu 19. 4 *Quos assante*] id est, qui animum tuum ita alit & fovet beneficiis, ut semper sit vegetus & recens, infrastructusque permaneat ab omnibus incommodis. Quamobrem hæc firma priorum constitutio cum vegeta aquilarum senectute comparatur; quæ a natura sunt vivacissimæ, & amplius adhuc victuræ essent (adeo sunt vegeto corpore) nisi superius rostrum illarum aduncum senio succrescens curvitate sua rostrum inferius constringeret; unde fit ut aquila conficiatur in cœcia: vide Aristot. libro 9. de historia animalium cap. 32. & Plinium libro 10. cap. 3. 5 *Pueritiam*] id est, ita recentem servas, ut si de integro natus & puer factus esses: simile est eodem pertinet Judic. 5. 21. 6 *Facit quæ*] alter locus beneficiorum communiter ad Ecclesiam pertinentium; cujus partes sunt benefacta, hoc vers. & documenta, sequente versu. *Quæ iussa sunt*] vide supra psalm. 97. 3. 7 *Misericors*] explicatio actionum Dei quas modo nominavit; maxime verò gratiæ & misericordiæ erga Ecclesiam, qua Deus dicitur remittere iram, peccata, & peccata; & omnia nobis paternè condonare, misertus nostri & suæ gloriæ rationem habens; hæc usque ad versu 19. 8 *Non in æternum*] explicatio gratiæ Dei, quam superiore versu dixerat. *Iram asseruat*] similem locutionem vide Levit. 19. 18. & Nachum. 1. 2. 9 *Quam altæ sunt cæli*] elegantes similitudines duæ a rebus aspectabilibus sumptæ, ad amplificandum Dei gratiam & misericordiam, quasi dicat, altior est illa, latior, & profundior quam totus mundus, qua suos bonis cumulat & abarceat mala. 10 *Ut miseretur*] explicatio misericordiæ, quam nominaverat psaltes versu 8. a comparatione patris. 11 *Nam ipse novit*] ætiologia misericordiæ Dei erga nos, continens causas duas: notitiam miseriæ nostræ, tribus versibus; & constantem ipsius naturam in benigne, iustitiæque conferenda ex fœdere cum Ecclesia inito per Christum, versu 17. & 18. *Figmentum*] id est, quasi figulinam & fragilem constitutionem nostram, ut sequentibus exponitur. 12 *Neque agnosci*] ut Ijobi 7. 10. 13 *Jehovæ*] tertium argumentorum genus ad laudem Dei pertinentium, nimirum dominatus ejus universalis in cœlo & in terra. 14 *Benedicite Jehovæ*] Conclusio, qua provocat ad laudes Dei primum res omnes creatas, duobus versibus, deinde omnia facta ejus, & postremo suum ipsius animum, versu ultimo. 15 *Exercitus ejus*] ut Genes. 2. 1. *Ministri ejus facientes*] id est, quæcunque res creatæ vos comparatis ad placita ejus exequenda, sive animatæ, sive inanimatæ, ut psalm. sequente, versu 4. 16 *Omnia opera ejus*] id est personæ, res, facta, quæcunque creavit aut facit, omnia Dei laudes vestris modis & facultatibus testatas facite.

PSALMUS CIIII.

Psaltes seipsum ad Deum laudandum concitans, enarrat argumenta laudis ejus a rebus creatis: itaq; ordinem creationis cœli & terræ, & dispositionem ex parte attingens; administrationem rerum dispositarum a Deo & usum earum quem creatura percipiunt in acre, terra, &

ra, & mari, omniumq; conservationem a Deo factam exponit: postremo omnia setum ad prædicandas Dei laudes hortatur, & contra venientibus malè precatur.

BENEDIC anima mea Jehovah. Jehova Deus mi, magnus es valdè; magnificentiam & decorem induisti, Amiciens te luce tanquam panno, extendens cœlos tanquam aulaeum. Genes. 1.3.
 Qui contignat aquis cœnacula sua; qui disponit densas nubes in vehiculum suum, qui itat super alas venti. ibidē p̄. 6.

Qui facit angelos suos ventos, ministros suos ignē flammātem. Hebr. 1.7.
 Fundavit terram super bases ejus, ne dimoveretur in seculum & perpetuum.

Abyssus ut indumento operueras eā, supra montes stantibus aquis: Genes. 1.2.
 Ex increpatione tua diffugerunt, a voce tonitru tui accelerarunt ibidē p̄. 6.
 fugam.

Conscenderunt per montes, descenderunt per convalles; in locum quem fundaveras ipsis.

Terminum opposuisti, ne transeant; ne revertantur ad operiendum terram.

Qui emittis fontes per valles, ut inter montes ambulent,

Potum præbeant omnibus animantibus agri, frangant onagri fœcunditatem suam,

Juxta illos volatilia cœli habitent, e medio frondiū edentia vocem.

Qui irrigat montes e cœnaculis suis, ut a fructu operum tuorum satietur terra.

Faciens ut germinet fœnum ad jumentum, & herba ad hominis usum: a Heb. ministerium.
 ut depromant cibum e terra:

Qui vino lætificat cor mortalis, nitidam efficit faciem oleo; & b Heb. nitidā efficiendo.
 cibo cor mortalis fulcit:

Satiantur arbores Jehovah, cedri Libani quas plantavit:

(Ubi aviculæ nidificent) abietes domicilia ciconiæ,

Montes excelsissimi rupicaprarum, petra montanorum murum perfugium. c Heb. rupicapris.

Statuit lunam in stata tempora, solē agnoscentē occasum suum. d Heb. montanis muribus.

Disponis tenebras, ut sit nox: qua erepunt omnia animantia sylvæ;

Juvenes leones rugientes ad prædam, & quidem quærendo a Deo forti escam suam. e Heb. facit.

Exorto sole recipiunt se, & in lustris suis recubant:

Prodit homo ad opus suum, & ad culturam suam usq; ad vespertinam.

Quàm ampla sunt opera tua, o Jehova! quàm ea omnia sapienter fecisti! f Heb. in sapientia.
 quàm plena est terra possessione tua!

In ipso mari magno & spatiofo; illic reptilia sunt atq; innumera, animantia parva cum magnis. g Heb. latè spatis.

- 26 Illic naves ambulant; balæna quam formasti, ludendo in eo.
 27 "Omnia ista in te expectationem habent, ut des escam ipsorum tempore suo:
 28 Te dante ipsis colligunt, aperiente manum tuam satiantur bono:
 29 Abscondente faciem tuam conturbantur; recipiente spiritum eorum expirant, & in pulverem suum revertuntur:
 30 Emittente spiritum tuum "recreantur: denique renovas faciem terræ.
 31 "Sit honor Jehovæ in seculum, "lætetur Jehova in operibus suis:
 32 Quo intuentem terram, tremit illa; attingente ipsos montes, fumant.
 33 Canam Jehovæ in vita mea, psallam Deo meo quantisper ero.
 34 "Suavis erit de eo meditatio mea, ego lætabor in Jehova.
 35 Deficiant peccatores a terra, & improbi amplius non sint: benedic anima mea Jehovæ, "halelu-jah.

ANNOTATIO.

- 1 *Benedic anima mea*] Ode est *ἵμνῳ*, quam non dubitamus a Davide conscriptam esse, & superiori ode de industria conjunctam, velut coherentem argumento. Constat autem ex tribus summatis partibus: prima est exordium sive propositio totius argumenti, vers. 1. secunda, narratio argumentorum ad laudem Dei pertinentium a naturæ constitutione & conservatione, a vers. 2. ad 31. tertia, conclusio a benedictione Dei, inde ad finem usque. Sunt autem hujus exordii membra duo: unum, quo seipsum comparat psalter; alterum, quo orationem ad Deum dirigit, & proponit magnificentiam ejus ab operibus, quibus quasi speciosis ornamentis dicitur circumvestiri Deum. *Industria*] humanitus dictum: ut sequentia ferè omnia attributa Deo. 2 *Amiciens*] narratio naturalium argumentorum ad Dei laudes pertinentium, non sigillatim quidem omnia explicans; sed generatim & certis exemplis complectens documenta gloriæ Dei. Sunt autem ea aut creationis, cujus exponuntur opera tribus primis diebus effecta a Deo, usque ad vers. 10. aut ordinariæ administrationis in cælo, terra, & mari, inde usque ad vers. 27. aut denique conservationis, usque ad vers. 31. In operibus porro creationis recensentur primùm res superiores, usque ad vers. 5. deinde inferiores, de terra & aqua, usque ad 10. quibus omnibus ornari Deus dicitur humanitus, tanquam rex magnificus intus & foris omnibus instructus quæ ad cultum regalem pertinent, & stipatus valentissimo satellitio. 3 *Cenacula sua*] id est regionem aeris, velut in cænacula nubibus distinctam. *Alas gentis*] ut supra psal. 18. 11. & Jer. 49. 22. 4 *Qui facit*] id est, ventis & igne utitur nuntiis, administrisque voluntatis & judiciorum suorum; adeo ut angelorum quoque appellationem jure obtineant. *Ignem flammantem*] id est coruscationes, fulgura, & similia ætheræa. 5 *In seculum*] id est, tantisper dum seculum duraturum est, immota maneat; cum alia levitate sua huc illuc deferantur. 7 *In crepatione*] id est, mandato Dei velut intonante, quod habetur Genes. 1. 6. 8 *Conscenderunt*] id est, dictum ac factum est: cum primùm mandavit Deus, præcipientes aquæ in suas stationes devenirent, neque obstitissent adversi montes, cõvalles, aut aliud quidquam, quin mandato Dei confestim obtemperarent. 9 *Terminum opposuisti*] ut Ijobi 38. 10. & Jermeæ 5. 23. hoc autem de ordine naturæ accipiendum est: nam diluvium extra ordinem accidit: Genes. 7. 10 *Qui emisisti*] transito ad secundum narrationis locum, de administratione ordinariæ Dei: ubi agitur de usu primùm aquarum inferiorum & superiorum, usque ad vers. 19. deinde diei & noctis, a vers. 19. ad 25. & postremo maris, vers. 25. & 26. 13 *Qui irrigat*] hætenus de aqua fontana: nunc de aqua pluvia, & nubium destillatione. *Cenacula sua*] de quibus supra vers. 3. *Ut a fructu*] id est, ut homines & animalia singula comedant de fructibus terræ, quos tuum opus suppeditat: metonymia. sic accipiendum esse sequentes versus commonstrant, in quibus primùm de voluntariis & insativis plantis, vers. 14. postea de sativis & cultura hominis provenientibus, vers. 15. denique de omnibus universè agitur, usque ad vers. 19. 15 *Qui vino*] id est, qui gratiosè largitur hominibus non tantùm vitam, sed etiam subsidia vitæ quælibet: sive necessaria, ut panis est: sive utilia, ut vinum; sive jucunda & ad ornatum voluptatemque pertinentia, ut sunt unguenta ex oleo. 16 *Satiantur*] id est, cujus opere aluntur abundè insativæ plantæ, non ab hominibus, sed a Deo positæ & cultæ: quod genus plantarum eas ferè læpetat amplitudine quæ feruntur arte. 17 *Abies*] Hæbraicam hysterosin & pleonasmum relativi cum antecessente in hoc sermone frequentissimum evidentiæ causa iustulimus. 18 *Montes excessivissimi*] id est, cujus opere etiam asperrima & horrentia loca satiantur. 19 *Statuit lunam*] id est, lunam & solem disponit, ut noctis & diei instrumenta essent: quorum usus in sequentibus explicatur, usque ad vers. 25. *In statuta tempora*] de quibus Genes. 1. 14. 21 *Rugientes*] id est, rugitu suo tanquam voce escam exoptantes a Deo: quod sequens epexegetis ostendit. 24 *Quam ampla sunt*] exclamatio conjuncta admirationi: in quam propheta irrumpit, postquam observavit usum tam mirificos administrationis Dei. Eam autem commendat tribus nominibus, a potentia maxima, sapientia, & innumera rabilitate operum Dei. *Possessio tua*] id est, rebus quas possides & regis, ut possessor justus. 25 *In ipsorum*] tertia pars administrationis Dei, spectans mare & quæ sunt in eo: ut observatum est supra vers. 10. 26 *Balæna*] vide Ijobi 41. 27 *Omnia ista*] terrestria, æria, & aquatilia: tertius narrationis locus de rerum conservatione, ut dictum est in vers. 10. 30 *Recreantur*] id est, propagatione seminis quasi de integro creantur, & renovantur rerum creaturarum formæ. 31 *Sit honor Jehovæ*] conclusio a laudatione Dei, cujus tria sunt membra: primùm est generalis provocatio rerum creaturarum ad laudem tribuendum Deo, duobus versibus, secundum, singularis professio laudis quam suo nomine psalter attribuit Deo, vers. 33. & 34. ultimum, improborum excidium, eorumque omnium qui Dei laudibus adversantur, vers. ultimo: quæ tria clauduntur hortatione eadem quæ habetur in principio psalmi. *Lætetur Jehova*] id est, res omnes creatæ ita laborent in promovendo honore Dei, ut ipsis deleatur Deus: & reverentur potentiam ejus; quæ alioqui solo intuitu vel contactu perderet etiam valentissimas ipsarum, nisi honor: -

ferre Deum; sequente vers. 34 *Sua vis erit* id est, ex animo latissimo & alacerrimo honorem ei tribuam, adductus suavitatem ipsius & beneficiorum quæ ab ipso accipimus: ad hanc interpretationem nos adducit sequentis membri comparatio. 35 *Halelu-Jah* id est, laudate Jah: sed Hæbræas voces, quia olim in veteri Ecclesia & Apostolorum scriptis servata sunt, similiter servare placuit: ut Apocalyp. 19. vers. 1.3. & sequentibus.

PSALMUS CV.

David hortatur Ecclesiam Dei ad celebrandum & colendum ipsum, tum propter gratuitum fœdus cum ipsis a Deo initum, tum propter singularia illa Dei beneficia quæ ab ipso populus accepit, inde a fœdere cum Abrahamo inito. Quamobrem illis summam & ordine expositis, docet omnia accepta esse ferenda gratuita promissioni Dei, & agnoscenda sancto ac fidei obsequio.

- 1 **C**ELEBRATE Jehovahi, proclamate nomen ejus; no- 1. Chronic. 16.8.
tas facite in populis actiones ejus.
- 2 Canite ei, psallite ei; confabulamini de omnibus
mirabilibus ejus.
- 3 Laudibus vos efferte in nomine sancto ejus, late- 2. Heb. can-
tatis ejus.
1. Heb. col.
tur animus quærentium Jehovahi.
- 4 Requirit Jehovah & robur ejus; quærite faciem ejus jugiter.
- 5 Recordamini mirabilium ejus quæ fecit; prodigiorum ejus, & ju-
dicatorum oris ejus,
- 6 O semen Abrahami servi ejus, o electi ejus filii Jahhakobi.
- 7 Hic est Jehova Deus noster, in tota terra judicia ejus sunt.
- 8 Recordatur in seculum fœderis sui, verbi quod præcepit in mille ge-
nerationes,
- 9 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti sui præstiti Jizchako, Gen. 26.3.
- 10 Quod præstitit Jahhakobo in statutum, Jisraëli in fœdus perpe- Gen. 28.13.
& 35.11.
1. Heb. seculi.
tuum:
- 11 Dicendo, tibi daturus sum terram Cenahhanii; funiculum posses- Gen. 13.15.
& 15.7.
sionis vestræ.
- 12 Quamvis essent homines pauci, planè pauci & inquilini in ea, 1. Heb. nūme-
ri: ut Genes.
34.30.
- 13 Itarentq; a gente in gentem, a regno in populum alium:
- 14 Non permisit cuiquam opprimere eos, etiam reprehendit pro- 1. Heb. homi-
ni.
Genes. 13. &
26. & 31.
pter eos reges,
- 15 Ne attingitote (inquiens) unctos meos, & prophetas meos ne affi-
citote malo.
- 16 Cum advocans famem super terram, omnem scipionem panis Gen. 42.
fregit;
- 17 Miserat ante eos virum præstantem; qui ad servitutem venditus 1. Heb. in ser-
vum.
Genes. 37. &
45.5. & 7. &
50.20.
erat, Josephum:
- 18 Cujus pedem afflixaerunt compede, ferrum subivit ipse,
- 19 Usq; ad tempus quo erat adventurum verbum ipsius: sermo Je- 1. Heb. anima
ipsius.
hova probavit eum.
- 20 Mittens rex expediri jussit eum, & dominator populorum idem Gen. 41.14.
solvit eum;

- Ibidem ver. 21 Præposuit eum dominum familiæ suæ, & dominatorem in totam
40. possessionem suam:
- 22 "Ut vinciret principes ejus ex animo suo, & seniores ejus "infor-
maret.
- Genes. 4. 6. 23 Deinde venit Jisraël in Ægyptum, & Jahhakob peregrinatus est in
regione "Chami.
- Exo. 1. 7. & 24 Ubi cū fecisset Deus ut fructificaret populus suus valdè, & po-
sequentib. tentiorem eum effecisset hostibus suis;
- h Heb. cor. 25 "Mutavit" animum istorum ut odio haberent populum suum; ut
machinarentur contra servos suos.
- Exo. 3. & 4. 26 Misit Moschem servum suum, Aharonem quem elegerat:
- 27 Qui proposuerunt "apud eos verba signorum ejus, & prodigio-
rum in regione Chami.
- Exo. 10. 21. 28 Misit tenebras, & obtenebrarunt eam; "neque rebellarunt signa
contra verbum ejus.
- Exodi 7. 23. 29 Mutaverat aquas illorum in sanguinem, & morte affecerat pisces
eorum.
- Exodi 8. 6. 30 Abundè produxerat terra illorum ranas, invadentes penetralia
regum illorum.
- Exodi 8. 17. 31 Simulac edixit, advenerat colluvies animalium; pediculi in totum
& 24. terminum eorum.
- Exod. 9. 23. 32 Reddiderat pluvias eorum grandinem, ignem "maximè flammam-
h Heb. flam- tem in regione illorum:
marum.
- 33 Quibus percussit vites illorum, & ficus illorum; confregitq; arbo-
res termini illorum.
- Exo. 10. 13. 34 Simulac edixit, advenerat locusta; & melolontha, eaque innu-
mera:
- 35 Quæ comedit omnem herbam regionis eorū, comeditq; fructum
terræ illorum.
- Exo. 12. 29. 36 Tandem percussit omne primogenitum in regione illorum, "prin-
cipium omnis potentia illorum.
- Exod. 12. 35. 37 Tum eduxit eos cum argento & auro, "nec fuit in tribubus ejus
qui labaret.
- Exo. 11. 8. & 38 Lætati sunt Ægyptii cū exirent hi, quia irruerat pavor horum
12. 38. & super ipsos.
seq.
- Exod. 13. 21. 39 Expandit nubem pro tegumento, & ignem ad illustrandum no-
ctem.
- Exodi 16. 40 Petente populo, adduxit coturnices; & pane cœlorum satiavit
eos.
- Exod. 17. 6. 41 Aperuit rupem, & effluerunt aquæ; ambulantes "per siticulosa lo-
& Num. 20. ca, ut fluvius.
11.
- Gen. 15. 14. 42 Quia recordabatur verbi sanctitatis suæ, cum Abrahamo servo
suo habiti;

- 43 Ideò eduxit populum suum cum gaudio, cum cantu electos suos. Exodi 15. & Num. 33. 3.
- 44 Deditq; eis regiones gentium, qui laborem nationum hæredita- Num. 19. & 20.
- 45 Ut observent statuta ejus, & leges ejus custodiant. Halelu-Jah. Deut. 31. 12. & seq.

ANNOTATIO.

1 *Celebrate* id est *in laudem*, continens exordium, sive propositionem hortatoriam ad celebrandum & colendum Deum, usque ad vers. 7. deinde narrationem causarum singulari modo ad Ecclesiam pertinentium. Quamobrem hic psalmus a Davide appositè duobus præcedentibus adjunctus est, ut apparet ex 1. Chron. 16. 5. *Mirabilium* ejus proleptis, id est, propositio summa sequentis narrationis. 7 *Hic est Jehova* narratio causarum ex quibus Ecclesia provocatur ad laudandum & colendum Deum. Sunt autem in universum duæ; una est, fœdus ipsius gratuitum cum Ecclesia; altera, mirabilis administratio ex fœdere: quæ duo summam hoc vers. posita ex ordine postea tractantur: fœdus quidem, a vers. 8. ad 12. administratio verò, inde ad finem usque. 11 *Funiculum* videt Deut. 32. 9. 12 *Quamvis essent* altera pars narrationis de mirifica administratione Dei, ad quam transit propheta per occupationem hanc, duobus versibus. Sunt autem tres narrationis partes: prima, de reb. mirificè a Deo gestis ante professionem in Ægyptum, usque ad vers. 16. secunda, de rebus in Ægypto gestis, inde usque ad versum 37. postrema, de rebus gestis post exitum ex Ægypto. 16 *Abvocans* id est, efficiens potenti verbo: humanitus dictum, ut 2. Reg. 8. 1. secunda pars narrationis, ut dictum est in versum 12. *Scipionem panis fregit* ut Levit. 26. 26. 18 *Compede* tanquam criminis capitalis fuisset reus: vide Genes. 39. 20. 19 *Verbum ipsius* Dei videlicet, qui Joseph per solamta revelaverat ea quæ ipsi erant eventura, Genes. 37. 7. & 9. *Sermo Jehova* id est, Jehova ex consilio arcano & voluntate sua exploravit his modis fidem ejus in servitute & carcere, ut metalla in catino probari solent: hypallage. 21 *Ut vinceret* id est, ut summus in regno esset, & secundus a rege regiam potestatem obtinens, Genes. 41. 40. & 44. *Informaret* ut factum est Genes. 41. 33. & sequentibus. 23 *Cham* ut supra 78. 51. & infra vers. 27. 25 *Autem animus eorum* id est, fecit ut rex & Ægypti novi existerent, qui non agnoscerent Josephum: de hoc autem loquendi genere vide Exodi 4. 19. 27 *Apud eos* tum Israëlitas, tum Ægyptios, Exodi 5. & sequen. 28 *Negrebellant* id est, non fuerunt irrita, sed planè ut Moyses dicebat effecta sunt. 30 *Regum* id est, regis, & procerum regni. 36 *Principium omnis potentie* ut Genes. 49. 3. & psal. 78. 51. 37 *Nec fuit* quasi dicat, omnes incolumes ex Ægypto egressi sunt, liberi ab omnibus non tantum externis, sed etiam internis impedimentis: quemadmodum Deus promissione sua declaraverat Exodi 11. 7. quò etiam pertinent verba promissionis quæ postea redintegrata est ad fontes amarus: Exodi 15. 26. 41 *Periculosa loca* id est, per deserta Sinis & Tzinis. 44 *Laborem nationum* ut promittitur Deut. 10. & 11.

PSALMUS CVI.

Ecclesia ad Deum laudandum omnis excitans, tenuitatem humanam consistetur non tantum impari esse celebrando Deo verbis & operibus, sed etiam peccatis suis gloriam Dei contruere: quapropter confessa peccata sua majorum exempla adducit, quibus multa contra fœdus iniquè perpetrata Deus semper condonavit pro fœdere & misericordia sua: & salutem præcata, atq; in ea confirmata benedicit Deo.

- 1 **H**ALELU-JAH. Celebrate Jehovaham, quia bonus est, quia in seculum benignitas ejus.
- 2 "Quis eloquatur" summam potentiam Jehovahæ, effe-
ferat totam laudem ejus? a Heb. potestas. b Heb. faciat ut audiat.
- 3 O beatos qui observarent "rationem hanc, qui" exerceret justitiam quovis tempore.
- 4 "Recordare mei Jehovah, "pro" benevolentia qua prosequeris populum tuum; visita me salute tua: c Heb. benevolentia populi tui.
- 5 "Ut fruar bono electorum tuorum, ut later læticia gentis tuæ; ut me laudibus efferam cum possessione tua. d Heb. ut videā bonū: ut psal. 34. 13.
- 6 Peccavimus cum majoribus nostris; iniquè fecimus, improbè egimus.
- 7 "Majores nostri in Ægypto non intellexerant" mirabilia tua, non recordati fuerant amplitudinis "benignitatum tuarum; sed" occasionem dederant mutandi eas ad mare, ingressuri mare algosum. e Heb. in mare algosum.

8 Attamen servavit eos propter nomen suum, ut notam faceret potentiam suam.

9 Cumque ipso increpante mare algosum, exsiccatum esset, deduxit eos per ejus abyssos, quasi per desertum.

10 Ita servans eos a manu osoris, vindicavit eos a manu inimici;

11 Operuerunt verò aquæ hostes eorum, unus ex illis non est relictus superstes.

Exo. 14. 31. 12 Quamvis credidissent verbis ejus, cecinissent laudem ejus;
& Exodi 15.

Exod. 15. 24. 13 Festinanter obliti sunt operum ejus, non perdurarunt ad confilium ejus:

f Heb. festinarunt, obliti sunt. 14 Sed ducti concupiscentia in deserto, tentaverunt Deum fortem in solitudine:

g Heb. petitionem eorum. 15 Adeò ut tradens illis quod petebant; immitteret maciem in illos ipsos.

h Heb. in animam eorum. 16 Postea invidentibus Moschi in castris, Aharoni sancto Jehovahæ;

17 Aperiens se terra deglutivit Dathanem, & operuit cœtum Abirami:

18 Exardescensque ignis in cœtum illorum, flamma incendit improbos.

Exod. 32. 19 Fecerunt vitulum Chorebi, & incurvaverunt se fusili:

i Heb. stru- 20 Et mutantem honorem suum, in formam bovis comedentis herbam,

21 Obliti sunt Dei fortis servatoris ipsorum; qui fecerat res magnas in Ægypto,

22 Mirabilia in regione Chami, terribilia ad mare algosum.

23 Quamobrem dixerat se perditurum eos; nisi Mosche electus ipse constitisset in irruptione illa coram ipso, ad averrendum estum ipseus, ne perderet.

k Heb. desiderii. 24 Spreverunt quoque terram desiderabilem, non credentes verbo ejus:
Num. 13. & 14.

25 Et murmurantes in tentoriis suis, non ausculta- runt voci Jehovahæ.

26 Quapropter sublata manu sua juravit eis, se dejecturum eos in ipso deserto,

27 Etiam dejecturum semen eorum in gentibus, & dispersurum eos in regionibus.

Num. 25. 28 Præterea copulaverunt se etiam cum idolo Pehhoris, & comederunt sacrificia mortuorum;

29 Adeò provocantes Deum ad indignationem factis suis, ut irrumperet in eos plaga:

30 Donec consistente Pinchaso & judicium exercente, coërcita esset plaga illa;

31 Quod

- 31 Quod reputatum est ei ad iustitiam, per¹ quamque generationem usque in seculum. ¹ Heb. generationem & generationem. Numer. 20.
- 32 Item ferventem iram concitarunt ad aquas cōtentionis; ita ut² male fuerit Moschi propter ipsos: ² Judic. 1. inde a vers. 21. Judic. 2. & 3.
- 33 Cūm exacerbantibus illis spiritum³ ipsius, pronuntiasset labiis suis exacerbationem suam.
- 34 Non perdidērunt populos illos, de quibus⁴ edixerat Jehova ipsis: ⁴ Judic. 1. inde a vers. 21. Judic. 2. & 3.
- 35 Sed commiscētes se cum illis gentibus, didicerunt opera earum;
- 36 Colueruntq; terricula earum, quæ ipsis fuerunt⁵ in tendiculum.
- 37 Nam⁶ sacrificaverunt filios suos, filiasq; suas⁷ dæmonibus:
- 38 Et effuderunt sanguinem innoxium, sanguinem filiorum suorum, filiarumq; suarum quas sacrificabant, terriculis Genahhanæorum; adeo ut⁸ contaminata esset terra istis⁹ cædibus. ⁸ Heb. sanguinibus.
- 39 Et polluerunt se operibus suis; actionibus suis, scortantes.
- 40 Quapropter accensus ira Jehova in populum suum; abominatus est possessionem suam:
- 41 Adeo ut traderet eos in manum gentium, ut dominarentur in eos osores eorum: ¹⁰ Judic. 12. 14. & Judic. 3. & sequentibus.
- 42 Et opprimentibus ipsos inimicis suis, deprimerent se sub manu eorum.
- 43 Multoties eripuit eos; quamvis ipsi exacerbassent eum consilio suo, & attenuati essent propter iniquitatem suam;
- 44 Respiciens ad angustiam¹¹ eorum, audito clamore eorum. ¹¹ Heb. eis.
- 45 Et recordantem pro eis¹² fœderis sui; pœnituit ipsum pro amplitudine benignitatum suarum:
- 46 Adeo ut¹³ conciliaret illis misericordiam, coram omnibus qui captivos detinebant eos. ¹³ Heb. daret eos misericordiam: hypallage: sic Genes. 43. 14. 1. Chron. 16. 35.
- 47 Serva nos Jehova, Deus noster, & congrega nos¹⁴ ex istis gentibus; ad celebrandum nomen sanctum tuum, & laudationibus commendandum nos in laude tua.
- 48 Benedictus Jehova Deus Jisraëlis, inde a seculo usque in seculum: & dicat totus populus, amen, halelu-jah.

ANNOTATIO.

¹ Halelu-jah] ode est ἡ ἀντίφωνος, quemadmodum hoc principium ostendit. Constat autem ex partibus quatuor: prima est, exordium hortans ad celebrandum Deum, versu 1. secunda, propositio imbecillitatis humanæ, quæ neque verbis neque operibus Deum pro merito celebrare potest; sed Deum glorificat confessione infirmitatis suæ, ut loquitur Apostolus 2. Corinth. 12. 9. Hanc rationem psalter servat a versu 2. ad 7. tertia est, narratio indignissimorum factorum quæ majores perpetraverant, & beneficentiæ Dei erga homines ingratos, a versu 7. usque ad 47. quarta, conclusio postulativa & laudativa, duobus ultimis versibus. ² Quis] propositio ac velut correctio superioris exhortationis. quasi dicat psalter, quid ergo? an Deus ab homine convenienter laudari potest? essent profecto beati, si qui præstarent; sed, eheu, plurimum absumus ab eo convenienter celebrando; qui neque lingua valemus, neque vitæ integritate comparati sumus ad eum condignè celebrandum, versu 2. & 3. Quamobrem nullum melius celebrandi eum argumentum datur, quàm si imploremus misericordiam ejus, versu 4. & 5. & confiteamur peccata nostra, versu 6. ³ Rationem hanc] ore prædicandi & celebrandi Deum. Exerceret iustitiam] id est, vitam suam componeret, velut spectatum aliquod simulachrum & documentum laudis ejus constans atque perpetuum. ⁴ Recordare mei] ut Genes. 8. 1. Pro benevolentia] id est gratuita misericordia, qua ducis in populum tuum, & antehac in majores nostros ductus es; prout sequens narratio explicat: simile argumentum est supra psalmo 85. 2. Visita me] ut Genes. 1. 1. ⁷ Majores nostri] narratio, explicans alteram confessionis partem de peccatis majorum,

& misericordia Dei condonante peccata, injustosq; beneficiis prosequente. Sunt autem hujus narrationis exempla multa: e quibus hoc primum est de rebellionem in deserto & transitu maris rubri, usq; ad vers. 12. *Mirabilia tua* opera quæ inde a creatione Deum fecisse audierant. *Benignitatem tuam* quas inde a tempore vocati Abraham exercueras in populum tuum, ac nominatim in Ægypto coram oculis ipsorum: de quibus actum est superiore psalmo. *Occasionem dederant* id est, quantum in ipsis erat, salutem exceptam indignitate sua abruperant. vide Exodi 14. 10. & sequentibus. 9 *Per ejus abyssos* id est, inter duas aquarum congeries, quæ Jisraelitis cesserunt, ac si locus a natura siticulosus fuisset. vide Exodi 15. 5. 12 *Quamvis* transitio ad alia exempla indignitatis Jisraelitarum, quæ per congeriem exponuntur ad illustrandam beneficentiam constantem Dei. 13 *Non perduraverunt* sed obmurmuraverunt ei re adhuc recentissima, Exodi 15. 24. 15 *Immitteret maciem* id est, emaciaret eorum corpora qui concupiverant carnem, & morte afficeret litotes. 16 *Sancto Jehovah* id est, quem sanctificavit Deus ad obeundum sacerdotium suum, & sanctum esse re ipsa demonstravit: Num. 16. 5. & 7. 18 *In cæcis illorum* Korachi, & aliorum qui admoverant thorus: Num. 16. 35. & 17. 10. 20 *Honorem suum* id est, Deum, quo nudati omnem ignominiam apud inimicos fuerant subituri: Exodi 32. 25. 22 *In regione Cham* ut supra 78. 51. 23 *Constitisset* id est, intercessisset deprecans iram Dei, & populum labefactum reconciliasset Deo: metaphora a recastrensi, sic Jechezkel 13. 5. & infra vers. 30. 24 *Terram desiderabilem* spiritualium benedictionum temporaliumq; nomine, Deut. 8. 7. & 11. 10. 25 *Voci Jehovah* id est, mandato ejus, quod habetur Deut. 1. 21. 26 *Sublata manus sua* ut Genes. 14. 22. *Dejecturum eos* ut factum esse legimus Deut. 2. 13. & sequentibus. 27 *Semen eorum* id est, filios erroribus, captivitate, & cædibus afflicturum, Num. 14. 33. & Jechezkelis 20. 23. quomodo completum esse legimus Num. 14. 45. & 21. 1. & Deut. 1. 44. & 2. 13. 28 *Mortuorum* id est, deorum vita carentium, Num. 25. 2. 32 *Male fuerit* id est, eorum occasione ab ingressu terræ promissæ exclusus sit Mosche, ut ipse conqueritur Deut. 1. 37. & 4. 21. 33 *Ipsus* Mosche indignatione abrepti, Num. 20. 10. Est autem hic elliptis conjugati, ut Genes. 18. 21. 34 *Edixerat* Deut. 7. 2. & sequentibus. 36 *Terricula* ut 1. Schem. 31. 9. *Intendiculum* ut prænuuntiaverat Deus Exod. 23. 33. 37 *Sacrificaverunt filios* contra quam præceperat Deus Levit. 20. 2. & Deut. 12. 31. & 18. 10. *Demonibus* ut Deut. 32. 17. 38 *Contaminata esset* prout sanguine contaminari dicitur, Num. 35. 33. 39 *Scortantes* id est, misso conjugali erga Deum officio, quidvis aliud potius quam Deum pro libito animi sui amplectentes: quod vetuerat Deus, Num. 15. 39. 43 *Quamvis ipsi* occupatio duarum objectionum: atqui impii erant, & ad paucitatem redacti attenuatique ab hostibus: quibus responderet psalter; liberatio igitur ipsorum non ab ipsis, sed a Deo nostro est. 45 *Federis sui* id est, duobus nominibus benefecit populo, propter misericordiam suam infinitam, & propter fidem veritatemque promissionum suarum ex federe. *Penitus* ut Genes. 6. 6. humanitus dictum. 47 *Servavit nos* conclusio continens partes duas: petitionem beneficentiæ Dei gratiosæ a majorum exemplo, hoc versu: & laudationem Dei solennem in Ecclesia, vers. 48. *Ex istis gentibus* apud quas multi Jisraelitarum profugi, captivi, aut inquilini fuerant, donec regnum ad Davidem pervenit: ut factum fuisse constat ex historia Judicum, & Schaulis: nam hoc versus Davidis esse ostenditur 1. Chron. 16.

PSALMUS CVII.

Psalter bonitatem & benignitatem Dei celebrat ab exemplis exulum in regionibus exteris errantium, captivorum, egrotantium, eorum qui in mari jactantur, deniq; mutationum omnium quæ singulis regionibus & personis usuveniunt providentia ejus: & omnes ad laudes Dei hortatus, hominum recordiam admiratur magnifica Dei opera non animadvertentium.

1 **C**ELEBRATE Jehovah, quoniam bonus est; quoniam in seculum benignitas ejus.

*Heb. am-
nu angu-
stia.*

2 "Prædicent redempti Jehovah, quos redemit" ab angustia,
3 Quos ex regionibus congregavit; ab oriente, & ab occidente; ab Aquilone, & a mari:

*Heb. habi-
tationis: sic
deinceps.*

4 Qui errarunt per desertum, per solitudinem viæ; civitatem habitabilem non invenientes:

5 Famelici, etiam sitibundi; in quibus animus ipsorum sese obruebat:

6 Cum clamantes ad Jehovah in oppressione ipsorum, ex angustiiis ipsorum eripuerit ipsos,

7 Et deduxerit ipsos per viam rectam, ut pervenirent ad civitatem habitabilem:

8 Celebrent apud Jehovah benignitatem ejus; & mirabilia ejus apud filios hominum;

9 Eum satiare animam appetentem, & animam famelicam explere bono.

10 Qui desidēt in tenebris & lethali umbra, vincti afflictione & ferro;

11 Quia dederunt occasionem mutandi sermones Dei fortis, & consilium excelsi spreverunt;

12 Quo-

- 12 Quorum deprimit istâ molestiâ animum; *qui* labant, nemine adjuvante:
- 13 Cum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ab angustiis ipsorum servaverit ipsos,
- 14 Eduxerit ipsos ex tenebris & umbra lethali, vincula ipsorum diruperit:
- 15 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & mirabilia ejus apud filios hominum;
- 16 "Eum frangere valvas chalybeas, & vectes ferreos succidere.
- 17 "Stulti *qui* propter viam defectionis suæ, & propter iniquitates suas afflicti sunt,
- 18 Quorum animus omnem cibum abominatur, qui pertingunt usque ad portas mortis:
- 19 Cum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ab angustiis ipsorum servaverit ipsos,
- 20 "Mittens verbum suum curaverit ipsos, & liberaverit a foveis ipsorum:
- 21 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & mirabilia ejus apud filios hominum;
- 22 Et sacrificantes sacrificia gratiarum actionis, enarrent opera ejus cum cantu.
- 23 "Qui descendunt in mare navibus, exercentes artē in aquis amplis,
- 24 Ipsi *qui* vident opera Jehovæ, mirabilia ejus in profundo:
- 25 Quemadmodum edicens constituat ventum procellosum, qui attollat fluctus illius:
- 26 "Quemadmodum" ascendant ad cœlos, descendant ad abyssos; anima ipsorum malo seipsam dissolvat,
- 27 "Titubent, sese moveant tanquam ebrius; & tota peritiam eorum ^{*e Heb. tripudiant.*} absorbeatur:
- 28 Cum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ex angustiis ipsorum eduxerit ipsos,
- 29 Restituerit procellâ ^{*d Heb. quieti, vel silentio.*} malaciæ, silentibus fluctibus illarum aquarum,
- 30 Et lætantes ipsos, postquam conticuerunt fluctus, deduxerit ad portum ^{*e Heb. oblationis, vel desiderii ipsorum.*} optatum:
- 31 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & mirabilia ejus apud filios hominum,
- 32 Exaltentq; eum in congregatione populi, & in consessu seniorum laudent eum.
- 33 "Redigit flumina in desertum, & processus aquarum in siticulosum solum:
- 34 Terram ^{*f Heb. fructus.*} fructuosam in saluginosam, propter malitiam habitantium in ea.
- 35 "Redigit desertum in stagnum aquarum, & terram siccaneam in processum aquarum;

*gHeb. fructu
proventus:
hypallage.*

- 36 Efficiens ut habitent ibi famelici, & constituent civitatem habitabilem,
37 Et confitis agris ac plantatis vineis, comparent^r proventum fructuosum.
38 Qui ita benedicit eis, ut multiplicentur valdè, & jumenta eorum non minuit.
39 Ut *contrà* minuuntur atque incurvantur, præ coarctatione mali & mœrore;
40 Cùm effundens contemptum super ingenuos, facit ut errent per inanitatem aviam:
41 Collocatq; in edito egentem ab afflictione, & disponit tanquam gregem familias.
42 Videant recti & lætentur; omnis verò nequitia obdat os suum.
43 Quotus quisque sapiens est qui observet ista, ut animadvertantur benignitates Jehovæ?

A N N O T A T I O.

- 1 *Celebrate Jehovam*] Ode est *ἰπναυτικὴ*, constans ex propositione laudis, vers. 1. narrationibus quinque ad laudis argumenta pertinentibus, quas Amcebaei versus serè terminant, a vers. 2. ad 42. & conclusionem, duobus versibus ultimis. Est autem hic psalmus quatuor superioribus nominatim adjunctus, ut extraordinarium genus operum, quæ Deus exercet in omnes homines, ad laudem ipsius facere cognoscatur, ut dictum est suprà in psalmum 103. 2
• *Prædicent*] prima narratio de vagis, & in regione externa cum summo vitæ discrimine peregrinantibus, usque ad vers. 10. 3 *A mari*] id est, a meridiano tractu, ubi situm est mare rubrum, & sinus Avalites. 4 *Solitudinem*] id est, in viam, ubi semita nulla est. 5 *Obruat*] ut psal. 77. 4. 8 *Apud Jehovam*] id est, privatim ex animo suo. 9 *Apud filios hominum*] id est, palam & publicè. 9 *Eum satiare*] id est, thesion sive doctrinam universalem de beneficentia Dei in calamitosos profiteantur, ab hypothese vel singulari exemplo & experientia sua: sic deinceps. 10
• *Qui desiderant*] secunda narratio, de captivis quos aliena vincula constringunt, ut suorum peccatorum poenæ infligantur a Deo. 11 *Quia dederunt*] id est, quia fuerunt in morigeri Deo, ac proinde benignitatem ipsius a se averterunt, cujus promissiones ad pios & obsequentes pertinent. *Consilium excelsum*] de ipsis beneficio prosequendis, finem enim gerent. 16 *Eum frangere*] id est, ab arctissimis vinculis & carceribus fonticis liberationem dare. 17 *Stiles*] tertia narratio, de iis qui decumbunt gravissimè propter peccata sua. 18 *Portas mortis*] ut psal. 9. 14. 20 *Miserens verbum*] id est, suo jussu. *Libera verit a foetibus*] id est, morte præsentissima & sepulchro ipsius jam comparator: sic enim accipiendum esse evincit contextus hujus hyperboles; quo modo accipitur Lament. 4. 20. 23 *Qui desiderant*] quarta narratio de nautis, vectoribus, & omnibus per mare negorianibus. 26 *Ascendant ad celos*] id est, nausea & fluctus maris, tum navigantes ipsi qui jactantur fluctibus: gravissimæ hyperbolæ. *Anima ipsorum*] id est, anima ipsorum tum jactatione adeò vomant, ut animam illicò acturi videantur; quasi cum vomitione liquecens profunderetur. 27
• *Absorbeatur*] id est, exhauriatur, nesciant quid amplius facto sit opus, & omnibus tentatis de modo salutis desperent humanitus. 33 *Redigit flumina*] quinta narratio, de ægrotum & personarum mutationibus effectis a Deo; quæ per antithesin illustratæ sunt singulæ. *Flumina in desertum*] id est, agros in steriles & siccos, duobus versibus. 35
• *Redigit*] id est, contrà ex agris sterilibus efficit uberrimos & habitationi commodissimos, vers. seq. 38 *Non minuit*] id est, auget: litotes. 39 *Contrà*] supple cùm maledicit eis: nam ellipsis est contrarij, ut Gen. 18. 18. 41 *Disponit tanquam gregem*] id est, multiplicat familias egentium, & fecundat tanquam greges. 42 *Videant recti*] conclusio psalmi, cujus partes sunt duæ; una, de officio omnium quibus cernenda proponuntur opera Dei magnifica; tum bonorum, ut iis recreentur; tum improborum, ut confundantur & obstupescant illis, hoc vers. altera verò, brevis expositio de stupore & oscitantia omnium hominum vel sapientissimorum, qui in tot, tantis, & tam frequentibus miraculis, documentisque bonitatis & benignitatis Dei dicuntur cæcutire, sequen. versu. *Nequitia obdat*] ut Ijobi 5. 16.

PSALMUS CVIII.

David ingressus administrationem regni & de hostibus debellandis cogitans, Deo gloriæ ipsius commendat in benignitate & fide præstanda; promissiones ejus commemorat, auxilium implorat, & se eodem duce ad opus accingit.

I CAN-

Psalmus CVIII.

209

Psalm. 57. 8.

a Heb. corde.

ANTICVM & psalmus Davidis.

Erecto animo meo, o Deus; canam & psallam, etiam gloria mea.

Evigila nablium & cithara: expergefaciens inde ab aurora,

Celebrabo te in populis Jehova; & psallam tibi in

nationibus:

Magnam esse supra cœlos benignitatem tuam, & ad superiores usque nubes veritatem tuam.

Exaltare supra cœlos, o Deus; & super totam terram gloria tua:

Ut liberentur dilecti tui; serva dextera tua, & exaudi me.

Psalm. 60. 7.

Deus locutus est per sanctitatem suam; exultabo, in partem obtineo Schecemum, & convallem Succotharum metior:

Meus Gilhhad, meus Menasche; & Ephraïm robur capitis mei, Jehuda legislator meus est.

Moab pollubrum meum; supra Edomæum projiciam calceum meum; contra Palæstinam clangentem agam.

Quis deduceret me in civitatem munitam? quis duceret me Edomæam usque?

Annon tu, o Deus, qui rejeceras nos; ut non procederes, o Deus, inter exercitus nostros?

Cedò nobis auxilium tuum ab hoste; alioquin vanitas est auxilio humana.

In Deo faciamus strenuè, & ipse proculcabit hostes nostros.

ANNOTATIO.

¹ Canticum] Psalmus est iuxta hunc, continens partem psalmi 57. partemque 60. Constat autem exordio votivo, quo spondet psalter se celebraturum Deum, usque ad vers. 6. deinde petitione, vers. 6. & 7. tertio confirmatione a promissionibus Dei, a vers. 8. ad 11. postremo conclusione petitoria, inde ad finem usque. ² Gloria mea] id est animo meo, ut exponitur psalmo 57. 8. quasi dicat, quicquid est in me gloriosum, gloriabitur in Deo. ¹⁰ Clangentem agam] id est triumphabo victor: quod altero psalmo per sarcasum Pelicteis exprobraverat.

PSALMUS CIX.

David improbißimis malevolorum calumniis traductus apud regem, expostulat cum Deo illarum nomine: calumniatoribus, eorum familiis, nomini, & saluti male precatur propter obfirmatam illorum malitiam: Deum orat pro salute sua ad gloriam ipsius: qua accepta, se benignitatem Dei celebraturum profitetur.

MAGISTRO symphonix, Davidis psalmus. O Deus laudem meam, ne furdum agas.

Nam os improbi & os dolosum contra me aperuerunt se, oblocuta sunt mihi lingua mendace:

a Heb. doli.

Et verbis odiosis circumvenerunt me, oppugnantia me immerito.

b Heb. odii.

Adversati sunt mihi loco dilectionis meæ, qua eram in oratione;

Reponentes mihi malum pro bono, & odium pro dilectione mea.

c Heb. cum judicabitur.

Præfice illi improbum, qui adversans insistat ad dexteram illius:

d Heb. improbus: me-talepsis.

Cum in jus venerit, abeat dānatus; & oratio illius illi sit crimini:

e Heb. peccato.

f iij

- 8 Sint dies illius^o pauci, curationem illius accipiat alter:
 9 Sint filii illius pupilli, & uxor illius vidua:
 10 Et continenter^f vagantes filii illius, mendicent^f quarant^fque *stipem*
f *Heb. vagan* do^o vagetur
filii ejus, & e locis desolatis suis:
mendicent. 11 "Illaquet foenerator quicquid *est* illi, & diripiant extranei labo-
 rem illius:
 12 Ne sit illi^o qui protendat benignitatem, neque sit qui gratiam fa-
 ciat pupillis illius:
 13 Sit posteritas illius^o excidio addicta, in generatione altera deleatur
g *Heb. ad ex-* nomen eorum:
cindendum:
simile vide
Numer. 24.
22. 14 "In memoria sit iniquitas majorum illius apud Jehovam, & pecca-
 tum matris illius ne deleatur:
 15 Sint coram Jehova jugiter, ut excindat e terra memoriam eorum.
 16 "Propterea^o quod^o non est recordatus exercere benignitatem; sed
 persecutus est virum pauperem, egentemque, & affectum aegritudine
h *Heb. cor* animi, ad afficiendum morte;
dis.
h *Heb. ama-* 17 "Et optavit ut maledictio obveniret ei; neque oblectatus est bene-
vit maledi- dictione; sed *ut* procul esset ab eo,
ctionem ut
eveniret: tra- 18 "Ut indueretur maledictione velut chlamyde sua; & ingrederetur
jectio. velut aqua intra eum, & velut oleum in ossa ejus:
 19 "Adsit illi, tanquam panno amiciat se; & pro zona jugiter se ac-
 cingat ea.
 20 "Hoc *esto*^h primum adversantium mihi a Jehova, & obloquen-
h *Heb. ope-* tium malum contra animam meam.
ra. i. ope-
pretium sive
merces: me- 21 "Tu autem, o Jehova domine, exerce *benignitatem* erga me propter
tonymia. nomen tuum; quia bona *est* benignitas tua, eripe me.
 22 "Nam pauper & egens sum, & cor meum confossum est in me-
 dio mei:
 23 "Ut umbra cum declinat, abire cogor; exagitor ut locusta:
 24 Genua mea labant prae jejunio, & caro mea emaciatur^o exhausta
h *Heb. apin-* pinguedine:
guadine. 25 Insuper probro sum illis, videntes me^o movent caput suum.
 26 "Auxiliare mihi, o Jehova Deus mi; serva me pro benignitate tua:
 27 Ut agnoscant manum tuam hanc esse, te Jehovam fecisse hoc:
 28 Ut ut maledicant ipsi, tu benedicito: qui insurrexerunt erubescant,
 ut servus tuus latetur.
 29 Induantur adversarii mei ignominia, & amiciant se tanquam pal-
 lio pudore suo.
 30 "Celebrabo Jehovam valde ore meo, & in medio multorum lau-
 dabo eum;
 31 Quod assistat ad dexteram egentis, ut conservet ab illis qui abjudi-
m *Heb. ani-* cant^o vitam illi,
nam illius.

Davidis psalmus] Psalmus est *in iuxta* quem videtur David Deo cecinisse, cum sub finem regni Schaülis animad-
verteret omnia esse perditissima: ut consimilibus verbis videtur Schaüllem alloquens 1. Schem. 26. 19. Sunt autem hu-
jus psalmi partes quatuor; prima est exordium sive propositio summa totius causæ, usque ad versum 6. secunda, im-
precatio in adversarios ab omni pietate & humanitate alienissimos, inde usque ad vers. 21. tertia, precatio supplicis
pro salute sua, usque ad vers. 26. postrema, conclusio, reliquis vers. *O Deus*] exordium audientiam faciens a per-
sona Dei, in quo laudem suam totam consistere exponit psalmes, hoc versu; a persona adversariorum & sua, quatuor
sequentibus. *Ne surdum agas*] ut psalm. 28. 1. 2. *Os improbi*] vide 1. Schem. 24. 10. & 26. 19. 4. *Qua-
tum in oratione*] id est, pro ipsis concipiebam preces, ut psalm. 35. 13. 6. *Præfice illi*] secundus locus, imprecatio,
qua male precatur David tum ipsi adversario, tribus versibus; tum familiæ, duobus vers. tum etiam bonis, honoribus,
& nomini illorum omnium coram hominibus, vers. 11. 12. & 13. & saluti coram Deo, vers. 14. & 15. de quo oratio-
num genere vide psalm. 28. 4. & 5. sensus autem est, durissimi dominatus atque tyrannici eum servum effice. *Insti-
tui ad dexteram*] id est, indefinenter observet, urgeat, coërcet. 7. *Ubi sit crimini*] id est, quo magis se crimine
liberare defendendo aut deprecando conabitur, eo se amplius oneret. 8. *Pauci*] id est, pauciores quam ex natu-
ra lege: ut factum est in Juda, cui sequentia verba accommodantur Act. 1. 20. 10. *E locis desolatis*] id est, eversa
domo & familia sua. 11. *Ille quærit*] id est, ad se avertat & intercipiat, velut retibus, bonæ eorum. 12. *Qui pro-
tendat benignitatem*] id est, qui aut dexteram porrigat in adjumentum ipsius, ut ante porrectam adhibere pergat:
metaphora. 14. *In memoria sit*] id est, Deus peccata illius semper sibi proponat in æternum puniendæ: huma-
nitas dictum. 16. *Propterea quod*] amplificatio superioris imprecationis *ex parabola*, id est, per comparatio-
nem malæ mentis, mali animi, & maleficiorum, quibus in viros bonos certo consilio & deliberata malitia uteban-
tur, cum pœnis quas ipsi infligia Deo perit, ut pœna sit par noxiæ; usque ad versum 20. *Non est recordatus*] id est,
de industria oblitus est, & omisit benefacere. 17. *Et optavit*] id est, toto studio incubuit ut bona averterentur a
viris bonis, & mala obruerent eos: sic accipiendum esse hunc locum docent ipsa tempora verborum. 18. *Ut in-
duceretur*] id est, ut omnibus malis corporalibus & spiritalibus omni ex parte involutus perfunderetur, obrueretur,
& submergeretur: elegantissimæ allegoriæ. 19. *Adsit illi*] maledictio videlicet quæ in viros bonos procurat-
ur, ut involvat & constingat ipsum. 20. *Hoc esto premium*] summa imprecationis, qua David sui mentionem fa-
ciens transitum parat ad sequentem locum. 21. *Tu autem o Jehova*] tertia pars, precatio: qua David Deum orat
pro salute sua, primum a natura, fœdere, & gloria ipsius, hoc versu; deinde a personæ suæ, quatuor sequentibus. 22.
Nam pauper] secunda causa calamitatis ipsius, quasi dicat, miserrimus sum & omni ope destitutus: ut supra in ge-
nere dixerat, vers. 16. 23. *Ut umbra*] id est, quàm velocissimè. *Exagitor*] id est, discursare cogor propter diligen-
tissimam pervestigationem & persecutionem hostium meorum, ut locusta dissilit: sic enim fecit Davidem docetur
1. Schem. 23. 26. 25. *Non vent caput*] vide 2. Reg. 19. 21. 26. *Auxiliare mihi*] conclusio, continens primum
anacephalæos in totius orationis præcedentis; ubi in verso ordine David Deum orat pro salute sua ad gloriam ipsi-
us, tribus versibus, & pro confusione adversariorum, vers. 29. deinde professione utitur sui erga Deum officii &
grati animi, duobus versibus ultimis. 30. *Celebrabo*] altera pars conclusionis, professio administrationis glorio-
sæ Dei, ad fidem piorum confirmandam.

PSALMUS CX.

David de vocatione Christi domini nostri ad regnum spirituale in Ecclesia & ad eter-
num sacerdotium prophetat: deinde proponit potentissimam victoriam de inimicis Christi,
& triumphum ejus.

AVIDIS psalmus. "Dixit Jehova Domino meo, "se-
de ad dexteram meam; donec "disposuero inimicos
tuos" in scabellum pedum tuorum.

a Heb. dictu.

"Scipionem" robustum tuum emissurus est Jehova
"Tzijone, dicens" dominare in medio inimicorum tu-
orum.

b Heb. scabellum ad pedum tuorum: anastrophe. c Heb. roborem tui.

Populus tuus aderit, "maximè omnium voluntarius" die copiarum
tuarum: "in decoris locis sanctitatis" inde ab utero, "ab aurora, tibi ade-
rit" ros juventæ tuæ.

d Heb. volutatum populi.

"Juravit Jehova, & non pœnitebit eum; tu es sacerdos in seculum" se-
cundum ordinem Malcitzedeki.

"Domine, "qui sedet ad dexteram tuam; frangens die iræ suæ" reges,

Judicium exercebit in gentes; "complens corporibus, frangens ca-
put, in regionibus" plurimis.

"De torrente in via bibet; idcirco" attollet caput.

ANNOTATIO.

Davidis psalmus] Psalmus est propheticus de regno & sacerdotio Christi; ac proinde didascalicus, constans ex
duabus partibus: una est propositio officiorum quæ Deus pater commisit filio, usque ad vers. 5. altera est propositio

eorum quæ Christus effecturus est pro officio suo, inde ad finem usque. *Dixit [Jehova]* propositionis de officiis Christi in hoc quidem psalmo membra sunt duo: unum, de regno ipsius, tribus versibus; alterum de sacerdotio, vers. 4. In regni autem explicatione tria proponit plates: vocationem æternam a Deo patre in regiam administrationem & gloriam, hoc vers. administrationem universalem & potentissimam per spiritum & prophetiam sive doctrinam Evangelii, in vitis hostibus, vers. 2. & fidelissimū ac studiosissimum subditorum Christi obsequium, vers. 3. *Domino meo* Messia sive Christo, Deo æterno cum patre & spiritu sancto, qui homo factus in temporum plenitudine, etiam Davidis ipsius est dominus ex creationis & redemptionis jure, Matth. 22. 43. & alibi. *Sede ad dexteram* hoc est, summum a me honorem imperiumque obtine, supra omne imperium ac potestatem collocatus, &c. Ephel. 1. 20. humanitus dictum: hoc enim signo reges honestare eos solent quos honoribus summis prosequuntur, ut 1. Reg. 2. 19. & psalm. 45. 10. *Disposuero* id est, subjecero pedibus tuis, quod explicatur copiose 1. Corinth. 15. 23. & sequentibus. 2. *Scipionem* id est verbum evangelii, quod est potentia Dei in salutem omni credenti, Rom. 1. 16. & spiritualis armatura, divinitus valida ad subversionem munitionum & omnis sublimitatis quæ extollitur adversus cognitionem Dei, &c. 2. Corinth. 10. 4. & sequentibus. 3. *Tzijone* id est, ex Ecclesia Judæorum per totum orbem terrarum sceptrum regni sui Evangelium transmissurus, Jeschahh. 2. 3. & Mic. 4. 2. *Dominare* potente verbo & spiritu, Ecclesiam in mediis hostibus alente, & in hostes efficaciter dominante, Heb. 4. 12. 3. *Die copiarum tuarum* id est temporibus Evangelii, quibus tuorum aciem ducturus, & inimicos debellaturus es, donec eos confeceris spiritu oris tui & illustri adventu tuo aboleveris. His enim temporibus militans Ecclesia esse dicitur ex scripturæ testimonio, & documentis patrum. *In decoris locis* id est, in Ecclesia tua: quæ appellatur templum sanctum Domino: allegoria sumpta a figuris veteris Ecclesiæ: ut psalm. 29. 2. *Inde ab utero* id est, quum primum per spiritum tuum semine incorrupto verbi regenerati fuerint in Ecclesia tua, & revelatus fuerit in ipsis Dei filius: ut loquitur Apostolus Galat. 1. 16. *Ab aurora* id est, diligentissime sistent se tibi: quæ diligentia ferè in scriptura hac temporis circumstantia notari solet: ut Ijobi 8. 5. psalm. 78. 34. proverb. 7. 15. & alibi. *Ros juvenis tua* id est, innumera multitudo electorum comparebit in Ecclesia tua, tanquam stillans ros e cælo, & sub auroram depluens. 4. *Jura viri [Jehova]* alterum propositionis membrum de sacerdotio Christi, de quo legenda Epistola ad Hebr. inde a cap. 4. *Secundum ordinem Melchisedech* id est, veritatem & complementum exhibens illius sacerdotii, quod in Melchisedech figuratum est: nam sive historiæ formam ordinemque spectes; ita narratur quasi sine patre, sine matre, sine genere esset, sine initio dierum & sine vitæ: ut hoc pacto sacerdotii Christi representaretur æternitas: sive rem ipsam spectes: non fuit sacerdos secundum ordinem Aharonis, generis Levitici, ex lege mandati carnalis: sed Abraham ipsum & quodammodo Levin decimavit, figurans sacerdotem alium qui factus est sacerdos ex vi indissolubilis vitæ, & jurejurando adhibito, Hebr. 7. 5. *Domine, qui sedes* altera pars psalmi de effectis frequentissimæ administrationis Christi regis nostri: continens victoriam reportatam de omnibus inimicis: quæ allegoricè humano bello, strage inimicorum, & victoris persequentis exultantisque gestu figuratur. Enuntiatur autem converta ad Deum oratione, ad confirmandam prophetiæ hujus veritatem. *Qui sedes* id est rex Christus, de quo versu 1. *Fragrans* iur psalm. 2. 9. *Reges* id est, omnem sublimitatem quæ extollitur adversus cognitionem Dei, 2. Corinth. 10. 5. 6. *Complens corporibus* id est, adversarios omnes ad unum malè perdens: & satanæ administratos, fatanamque ipsum (qui mortis imperium obtinet) conterens sub pedibus nostris, Rom. 16. 20. *Plurimis* id est omnibus: ut psalm. 97. 1. 7. *De torrente* id est, victoriam constantissimè persequetur: quemadmodum strenui duces ne cibo quidem aut potui indulgent, cum feros hostes persequuntur. *Artollet caput* id est, victoriam plenam consecutus gloriabitur atque triumphabit: quam Deus pater filio promiserat supra, versu 1.

PSALMUS CXI.

Psalmes Ecclesiam suo exemplo hortatus ad laudationes Dei, amplitudinem operum ejus erga Israelitas, & sancti fœderis proponit: deinde recordatus officii quod a suis stipulatur Deus, omnes provocat ad reverentiam & laudationem ejus.

a Heb. cor-1 de.

b Heb. qua-2 sita i. adeo prompta ut ea quærere amplius nō sit opus: metalepsis, sicut Jeschahh.

c Heb. glo-65. I. rix & decoris.

Exodi 16.

ALELU-JAH. Celebrabo Jehovah ex toto "animo, in consilio rectorum & cœtu;

"Magna opera Jehovah, exposita omnibus qui delectantur illis,

"Gloriosum & decorum opus ejus, & justitiam ejus permanentem in æternum.

4 "Memoriam" comparavit mirabilibus suis, gratiofus & misericors Jehovah.

5 "Escam dedit timentibus se, recordatus" in seculum fœderis sui.

6 "Vim operum suorum indicavit populo suo, dando eis possessionem gentium.

7 Opera manuum ejus sunt "veritatis & "judicii," constantia omnia mandata ejus:

a Heb. cum fide & recto. 8 Fulta in æternum, in seculum; facta que fideliter & rectè.

9 "Redemptionem mittens populo suo, præcepit in seculum fœdus suum; sanctum & reverendum haberi nomen suum.

10 "Caput

10 "Caput sapientiæ est reverentia Jehovæ, f" successus optimus omnibus facientibus ista: laus ejus permanet in æternum.

eHeb. principium:
fHeb. secundatio bona: ut accipitur Prover. 3. 4. & alibi, ubi boni nominis adjunctum est.

ANNO TATIO.

1 *Halelu-Jah*] Psalmus est *ἕκαστος*, constans exordio sive propositione laudis Dei, tribus versibus; narratione factorum ejus erga Ecclesiam, a vers. 4. ad ultimum; & conclusione, vers. ultimo. Hic porrò psalmus & sequens ad notandam dignitatem ipsius & levandam memoriam, ordine alphabetico conscriptus est. Exordii autem partes sunt, hortatio ad laudes Dei qua propheta utitur ab exemplo suo, vers. 1. & propositio summa rerum ad laudes ejus pertinentium, duobus seq. In consilio rectorum] id est, privatim & publice in Ecclesia. 2 *Magna*] epitheta quatuor operum Dei laudabilium his duobus versibus continentur: quibus ex adverso sigillatim respondent narrationis membra, vers. 4. & 5. 4 *Memoriam compar.*] altera pars psalmi, narratio rerum divinius collatarum in Ecclesiam israelitarum, usque ad vers. 9. & reciproci israelitarum erga ipsum officii, ut laudeatur & sanctificetur Deus, vers. 9. *Comparatio*] id est, memorabilia opera & judicia exercuit, cum liberaret populum ex Ægypto. 5 *Escam dedit*] id est, aluit populum quadraginta annis in deserto. Quamobrem Propheta alimentum deserti, & portionem singulis attributam proprio nomine appellavit prædam. In seculum] id est, perpetuò ad fœdus suum respiciens; non ad indignissima illorum murmura & rebelliones, quibus provocabant ipsum. 6 *Vim operum*] quæ duobus sequentibus exponitur. 7 *Veritatis*] erga pios qui veritatem amplectuntur. *Judicii*] in adversarios. *Constantia*] id est, stata, firma, quæ neque ab ipso revocantur, neque ab ullo subterfugi possunt. 9 *Redemptionem mittens*] id est, cum israelitam mirifice liberaret (ut supra dictum est) hoc officium erga se restipulatus est Deus: ut observatum est in vers. 4. 10 *Caput sapientiæ*] conclusio, per *ὅς ἐπαύειν* continens duas narrationis partes: unam, de officio nostro ut revereamur Deum, freti promissione Dei fore ut secundet nos benedictionibus; alteram de laudibus Dei in sempiternum prædicandis, quibus psalmus incipitur & clauditur. Est autem caput sapientiæ non tantum fons aut principium, sed primaria & summa sapientiæ: vide Deut. 4. 6. *Facientibus ista*] nimirum quæ mandavit & stipulatus est Deus, & quæ hoc Psalmo fuerunt exposita.

PSALMUS CXII.

Psalmes pios hortatur ad laudationem Dei, propter felicitatem omnimodam quam largitur bonis.

- 1 **H**ALELU-JAH. "Beatus" quisquis reveretur Jehovah, in mandatis ejus delectatur valde.
- 2 "Potens in terra est semen ejus, generationi rectorum benedicatur:
- 3 Opes & divitiæ in domo ejus, & justitia ejus permanet in æternum.
- 4 "Micat in tenebris lux justorum: graciosus est, misericors & justus.
- 5 Bonus quisque graciosè largitur, & mutuò dat; moderatur res suas ex officio.
- 6 "Quia in seculum non dimovetur, in memoria perpetua est justus.
- 7 A rumore malo non timet, erecto animo suo confusus Jehovah:
- 8 Fultus animo suo non timet, donec videat malum in hostibus suis.
- 9 Dispergit, dat egentibus; justitia ejus permanet in æternum: corne ejus elevatur honore.
- 10 Improbus autem videns indignatur, dentibus suis frendens contabescit; desiderium improborum perit.

aHeb. virtutis infra vers. 5.

bHeb. oritur in tenebris lux quæ est rectis.

cHeb. seculi.

dHeb. auditione mala.
eHeb. corde: sic vers. seq.

2. Cor. 9. 9.

ANNO TATIO.

1 *Halelu-Jah*] Psalmus est genere quidem *ἕκαστος*, ut hoc principium ostendit; sed tamen versatur totus in narratione felicitatis quam pii divinitus consequuntur. Constat itaque primum hortatione ad laudem, his

duabus vocibus; deinde narratione illius felicitatis, usque ad vers. 9. ac postremo antithesi infelicitatis qua conficiuntur improbi, vers. 9. & ultimo. *Beatus* prolepsis, id est, propositio summa narrationis, exponens notas viri boni, nimirum reverentiam Dei & verbi ipsius; deinde una voce summam felicitatem denuntians, quæ in sequentibus explicatur. 2 *Potens* explicatio felicitatis piorum, cujus partes a Propheta tres constituuntur; prima est, felicitas totius familiæ domestica, duobus versibus; secunda, domesticæ felicitatis cum exteris communicatio, vers. 4. & 5. tertia, constans animi securitas ab omni malo, vers. 6. 7. & 8. Constituitur autem hæc prima felicitas in genere, honore, opibus, & vita, ut Abrahamo fuerat factum Genes. 11. 34. *Benedicitur* a Deo atque hominibus. 3 *Iustitia eius* id est, iustæ vitæ sanctæque præmia: metonymia. 4 *Micat in tenebris* id est, ita circumfluit domi secundis rebus (quæ lucis nomine in scriptura ferè appellantur) ut in alios calamitatibus pressos gratiosè, misericorditer, & iustè profundat de benedictionibus suis. 5 *Ex officio* tum erga domesticos, tum erga externos: quod officium luculenter exponit Paulus 2. Corinth. 8. & 9. 6 *Quia in seculum* ætiologia, sive explicatio causæ cur in mediis calamitatibus prosperentur sancti; ut dictum est vers. 4. qua ratione transitur ad tertium felicitatis locum. *In seculum non dimovetur* id est, dimovetur quidem; sed non in perpetuum hæret, dejiciturque calamitatibus, ut loquitur Apostolus 2. Corinth. 4. 8. & 6. 8. & sequentibus. 8 *Donec videat* id est, ne tunc quidem metuit sibi a malo, cum impendentes undique hostes ipsi minitantur malè; ac proinde multo minus metuit, cum illos in suum ipsorum malum dejectos videt: id est, nunquam metuit. 9 *Dispergit* conclusio narrationis, continens hoc versum summam ana-cephalæosin felicitatis iustorum quæ modò dicta est, & antithesin infelicitatis improbis obventuræ, versum sequen-tem *Cornu* id est, caput, ut 1. Schem. 2. 1. 10 *Desyderium* id est, improbæ cogitationes, consilia, labores, & conatus in bonos irriti fient a Deo: ut Psal. 146. 4.

PSALMUS CXIII.

David Ecclesiam Dei suo exemplo provocat ad laudationem ejus propter majestatem, providentiam, & administrationem mirificam ac gloriosam ejus.

1 **ALELU-JAH.** Laudate servi Jehovæ, laudate nomen Jehovæ.

a Hebr. ex 2. nunc & usque.

2 "Sit nomen Jehovæ benedictum," deinceps usque in seculum:

3 Ab ortu solis usque ad occasum ejus, sit laudatum nomen Jehovæ.

4 "Elatus supra omnes gentes Jehova est, supra ipsos cælos gloria illius.

b Hebr. qui exultat habitando: vide Gene. 12. 8.

5 "Quis est par Jehovæ Deo nostro?" qui altissimè habitat:

6 "Qui in infimis perspicit, in cælis & in terra;

c Hebr. qui infimè demittit respiciendo.

7 "Erigens e pulvere tenuem, e sterquiliniis elevans egentem,

8 Faciendo "ut confideat cum ingenuis, cum ingenuis populi sui:

d Hebr. sterilis familiæ: 1. Schem. 2. 5.

9 Faciens ut "quæ sterilis erat in familia, sedeat mater liberorum læta. Halelu-Jah.

ANNOTATIO.

1 *Halelu-Jah* Psalmus hic *ἐπαινετικός* primùm hortationem ad laudandum Deum, hoc versu; deinde laudationem, duobus sequen. ac postremo laudationis argumenta reliquis continet. Videtur autem David hunc psalmum exarasse, cum divinitus regnum accepisset, & publicum hoc beneficium cum domestico in Channam beneficio comparasse, canticum hoc cum illo conformasse quod habetur 1. Schem. 2. 2 *Sit nomen* laudatio Dei amplificata circumstantiis temporis & loci, quasi dicat, in tempus infinitum infinitis locis. 4 *Elatus* laudationis argumenta duum generum: prius est, ab ipsa majestate Dei, hoc versu; posterius, ab operibus, inde ad finem usque. 5 *Quis est par* transitio ad commendationem operum Dei per interrogationem: ubi explicatur infinitas providentiæ, potentiæque ejus, duobus versibus; & operum admirabilitas, reliquis. *Altissimè habitat* nimirum in cælis, vers. sequen. 7 *Ut confideat* id est, ut principatum obtineat: sive neodoche. *Erigens* ut 1. Schem. 2. 8. vide 2. Schem. 7. 8.

PSALMUS CXIII.

Propheta narrat admirabilem consternationem rerum creaturarum in adventu Dei cum populo suo, causamq; consternationis petens, eas respondentem sinit, & omnem potentiam, gloriamq; Deo tribuentes.

1 **EXEUNTE**

Psalmus CXIII.

215

EXEUNTE Jisraële ex Ægypto, familia Jahhakobi a populo peregrini sermonis:

"Fuit Jehuda sanctitatis illius, Jisraël dominiorum illius.

Ipsium mare videns profugit, ipse Jarden divertit retrorsum.

Ipsi montes subsilierunt velut arietes, colles ut subrumæ pecudes.

"Quid tibi erat ô mare, cur fugeres; ô Jarden, diverteres retrorsum;

O montes, cur subsiliretis velut arietes; colles, velut subrumæ pecudes?

"A præsentia Domini intremo ego terra, a præsentia Dei Jahhakobi:

"Qui mutat ipsam rupem in stagnum aquarum, saxum in fontem aquarum.

Exodi 14.
Jehosch. 3.
14.

Exo. 19. 18.
a Heb. filii
gregis, sicut
verl. 6.

b Heb. par-
turiētis mo-
re indolefce-
re me: infi-
nitū pro fi-
nito tempo-
re.

ANNOTATIO.

1. *Exeunte* Psalmus est didascalicus, continens narrationem, quatuor versibus; & dialogismum, totidem versibus, petram ex narrationis argumento. 2. *Fuit Jehuda* id est, Jisraëlitæ fuerunt populus Dei, & ille vicissim Jisraëlitæ Deus, Exodi 6. 6. & 19. 6. 3. *Videns* id est, sentiens suo modo: prosopopœia. 4. *Montes* id est, juga montana Sinai. 5. *Quid tibi erat* dialogismus, quo per prosopopœiam mare, Jardenem, montesque interrogat Psalmes, duobus versibus: ad quam interrogationem responsum subjicitur, duobus alteris. 7. *A præsentia* responsio prosopopœtica terræ; cujus appellatione etiam aquæ synecdochice continentur. *Intremo* id est, & tum ob præsentiam ejus intremui; & semper ejus præsentia ita afficior, ut non possim ad ejus adventum non intremiscere. 8. *Qui mutat ipsam rupem* id est, e rupe educit ipsos fontes: hyperbole, qua amplificat David historiam quæ legitur Exodi 17. 6. & Num. 20. 11. & sequentibus.

PSALMUS CXV.

Ecclesia servari a Deo petit propter gloriam ipsius, & idololatrias perdi; singulos ad fidem hortatur, promissiones accommodat, & laudes Dei in hac vita se prædicaturam spondet.

NON propter nos Jehova, non propter nos; sed nomini tuo da honorem, propter benignitatem tuam, propter fidem tuam.

Quare dicerent gentes, ubi est nunc Deus istorum? "Atqui Deus noster in ipsis cœlis est, quicquid placet facit.

"Terriculis illarum argenteis & aureis, operi manuum humanarum, Psal. 135. 15.

Os est eis, sed non loquuntur; oculi sunt eis, sed non vident:

Aures sunt eis, sed non audiunt; nasus est eis, sed non odorantur:

Manus eis, sed non palpent; pedes eis, sed non ambulant, non mutant gutture suo.

"Similes illis sunt qui faciunt illa, quisquis confidit illis.

"Jisraël confide Jehovæ, auxilium horum & scutum horum est.

10 Vos e familia Aharonis confidite Jehovah, auxilium horum & scutum horum est.

11 Timentes Jehovah confidite Jehovah, auxilium horum & scutum horum est.

12 Jehovah recordatus nostri benedicet: benedicet familiae Jisraelis, benedicet familiae Aharonis:

13 Benedicet timentibus Jehovah, parvulis simul ac magnis.

a Heb. adjiciet Jehovah super vos, &c. sic Deut. 1. 11.

14 Augebit Jehovah vos, vos & filios vestros.

15 Benedicti eritis Jehovah, qui fecit coelos & terram:

16 Ipsi coeli, coeli sunt Jehovah; terraque, quam dedit filiis hominum.

17 Non qui mortui sunt laudant Jah, neque quicumque descendunt in locum silentii.

18 Sed nos benedicemus Jah, deinceps usque in seculum. Halelu-jah.

ANNOTATIO.

1 Non propter nos] Psalmus est generis mixti, continens primum petitionem ut gloriam suam vindicet Deus, usque ad v. 9. deinde prophetica documenta, a v. 9. ad 17. ac postremo conclusionem laudativam. Quae Psalmum videtur composuisse David, cum suscepto regno hostes populi debellaturus esset, aut singulare aliquod periculum impendere ab idololatriis videretur. *Da honorem*] id est, effice quicquid novisti nomini tuo fore honorificum, non propter nos: sed propter naturam tuam, promissionesque foederis. Est autem hoc loco, plebs sive petitionis summa; ut Deus suis beneficiis aequam ipsorum Deum, & avertens inimicorum ludibria omnipotentia sua, inimicos Dei & populi sui confundat, v. 8. 2 Dicerent] nimirum si desereret nos & illorum manibus exponeret, quasi dicat, ludificarentur nos, & blasphemarent te, haec est explicatio superioris causae ex absurdo. 3 Atqui Deus noster] subiectio ad absurdum istam blasphemiamque ludificationem hostium; qua primum Deus verus asseritur, hoc vers. deinde dii falsi non cum ipso, sed ne cum ipsis quidem hominibus aut ullo animalculo docentur comparandi esse, usque ad vers. 8. neque a cultoribus eorum amplius quam ab idolis ipsis metuendum. *In ipsis caelis est*] id est supra omnia, maiestate, potentia, & opere omni loco in omnibus efficiente placita ipsius. 4 Terriculis] ut i. Schem. 31. 9. *אֲרֵצֵי מְדִינָה* sive recriminatio & translatio criminis quod idololatriae obijciunt Deo, in idola ipsa; cujus recriminationis argumenta sunt haec: primum ab effectu, quod nihil sunt nisi dolorifica, & molesta superstitione animos humanos torquentia, non consolantia & servantia, ut Deus est: deinde a materia, quod (ut sunt pretiosissima) tamen res sunt terrestres atque inanitates, Deus vero incorporeus in coelis habitat: tertio, ab origine, quod manus humanae ea pepererunt, cum Deus aeternus contra atque increatus nutu suo creaverit omnia: postremo quod otiosa sunt, nulla vitae facultate praedita; sed potius ludicra tantum viventium simulachra; Deus autem quicquid placet facit. 8 Similes illis sunt] quasi dicat, enervantur, adimunturque idolorum autoribus cultoribusque animi & sensus ipsi, ne gloriae tuae obfistere aut populo nocere possint. 9 Jisrael] secundus locus psalmi, quo Propheta pios ad fidem hortatur in Deum propter promissiones & opera eius, tribus versibus; deinde promissiones sigillatim populo Dei accommodat, usque ad vers. 17. *Auxilium horum*] nimirum confidentium Jehovah. 10 E familia Aharon] id est, Sacerdotes & Levitae, qui sacerdotibus donati erant. Num. 18. & sequent. 11 Timentes Jehovah] ex quacunque gente ad cognitionem & cultum Dei veniat. 12 Recordatus nostri] id est, qui semper re ipsa demonstrat te rationem habere nostri ex foedere. *Benedicet*] promissio universae dicta, quae deinceps singulis membris accommodatur eodem ordine qui servatur tribus praecedentibus versibus. 13 Qui fecit coelos & terram] id est, cujus benedictio plenissima est: cum idem sit autor, conservator, & Dominus coelorum suorum, & terrae quam attribuit nobis. 17 Non qui mortui sunt] conclusio laudativa, qua exponit Psaltes, quod non morimur, id gloriae Dei tribuendum esse; ac proinde vitam in gloria Dei esse occupandam: ut psalm. 6. 6. *Locum silentii*] ut psalm. 94. 17. 18 Sed nos] viventes nimirum atque liberati, quemadmodum ante perierat.

PSALMUS CXVI.

David deducta arca Dei Ierusalaima, in Ecclesia amorem suum erga Deum proficitur beneficiorum acceptorum nomine: pericula sua, fidem, & infirmitatem narrat; salutem Dei omnibus modis praedicat; ac postremo petit in eadem salute servari, ut Deum amplius praedicet.

1 DILI-

1 **D**ILIGO Jehovah; nam exaudit vocem meam, deprecationes meas.

a Heb. diligo; nam exaudit Jehovah: trajectio.

2 "Nam inclinavit aurem suam mihi, cum in diebus meis invocarem ipsum,

3 Et circumdantibus me doloribus mortis, angoribusq; sepulchri obvenientibus mihi; angustiam & mœrorem inveniens,

4 Nomen Jehovah invocarem, *dicendo*; obsecro Jehovah, libera animam meam.

5 "Gratiosus Jehovah & justus; Deus, inquam, noster misericors,

b Heb. miserans. c Heb. inattenuare meo.

6 Servans simplices Jehovah; cum attenuatus sum, mihi confert salutem.

7 Redi anima mea in requiem tuam; cum Jehovah beneficus sit erga te.

8 "Quandoquidem eripuisti me ipsum a morte; oculos meos a lachrymis, pedem meum a lapsu:

d Heb. animam meam.

9 "Continenter ambulabo coram Jehovah, in regionibus viventium.

10 "Credidi cum hac loquerer, ego fatus fueram supra modum,

e Heb. valde.

11 Ego dixeram accelerando, omnis homo est mendax.

f Heb. in accelerare meo.

12 "Quid rependerem Jehovah? omnia beneficia ejus superant me.

g Heb. sunt supra me. h Heb. salutem. i Heb. summa.

13 "Poculum omnis salutis acceptum exhibebo, & nomen Jehovah prædicabo,

14 Vota mea Jehovah rependens, mox coram toto populo ejus, *dicendo*:

k Heb. coram toto: σύγκρισις, ut vers. 18.

15 "Pretiosa est in oculis Jehovah, mors intentata iis quos ipse benignitate prosequitur.

16 Obsecro Jehovah, cum ego sim servus tuus, sim servus tuus, filius ancillæ tuæ; solveris vincula mea, pretiosa sit vita mea.

17 "Tibi sacrificabo sacrificium gratiarum actionis, & nomen Jehovah prædicabo:

18 Vota mea Jehovah persolvam, mox coram toto populo ejus,

19 "In atriis domus Jehovah, in medio vestri Jeruschalaima. Halelu-Jah.

ANNOTATIO.

1 *Diligo Jehovah*] Psalmus est didascalicus: in quo David ad regnum evectus contexit primum exordium, vers. 1. secundò narrationem fidei suæ & amoris erga Deum ab exemplo antea actæ vitæ suæ, usque ad vers. 12. deinde propositionem consilii sui de omni officio ac pietate erga Deum exercenda in Ecclesia, tum præteritorum beneficiorum, tum futurorum nomine; inde ad finem usque: quæ in exordio per prolepsin omnia proponuntur, vers. 1. 2 *Nam inclinavit*] narratio, secunda pars psalmi, qua Propheta explicat secundum membrum exordii in verso ordine, narrans beneficia Dei erga te in angustis quibus premebatur, duobus versibus; & constitutionem animi sui in ipsis angustis, vers. 3. seq. *Diebus meis*] afflictionis meæ; ut sequens versus explicat: sic inf. ps. 137. 7. & Lament. 1. 21. 3 *Circumdantibus me*] ut 2. Schem. 22. 5. & 6. & ps. 18. 4 *Obsecro Jehovah*] secunda pars narrationis; quia Propheta docet quæ fuerit animi sui constitutio in calamitate sua. Tria autè narratur in hac cõstitutione; primum orationis summa, hoc vers. 10. deinde fides & fidei argumenta, usque ad versum 10. ac postremò infirmitas & perturbatio humana animi, vers. 10. & 11. 5 *Gratiosus*] explicatio fidei illius certissimæ, qua David ad Deum orandum adductus est: ubi primum natu-

ram officiumque Dei erga fideles omnes & seipsum nominatim explicat ad confirmandum se, duobus versibus; deinde animum suum confirmat ab acceptis beneficiis, in spe salutis & presentis vitæ, tribus sequen. postremo hanc orationem & expectationem, fructus esse fidei suæ ostendit, principio vers. 10. 6 *Simplices*] qui humanis consiliis destituuntur, ab iis abstinere, animoque simplici se committunt Deo. 7 *Redi anima mea*] id est, ne amplius esto perturbata: sed conquiesce in Deo propter naturam & beneficentiam ejus. 8 *Quandoquidem*] confirmatio beneficentiæ Dei ab antea facta experientia, quæ enuntiatur per apostrophæ ad Deum, ut sit emphaticotera. *Me ipsum*] id est, non tantum mortem, verum etiam dolores & impedimenta averisti a me, quæ dolorem fuissent allatura: gradatio. 9 *Continenter ambulabo*] id est, non peribo ab hoc periculo: sed pro certo habeo me superstitem evalurum, ad gloriam Dei in hac vita procurandam. *Regionibus & venturum*] id est, terra: periphrasis. 10 *Credidi, cum hæc loquerer*] id est, tum demum vigeat & triumphabat fides in animo meo, cum Deum hac oratione, & me ipsum his argumentis compellarem, quæ modò dicta sunt. Sic transit ad tertium locum, quo confitetur infirmitatem suæ carnis repudiantem promissiones Dei, nisi spiritus Dei fidem sustentasset in spiritu ejus. 11 *Accelerando*] id est, cum præceps raperet in perturbationes carnis; ut accipitur psal. 31. 23. *Omnis homo mendax*] id est, nunc demum video Schemuelem non Dei spiritu prophetice, sed suo sensu humanitus ac mendaciter locutum esse, cum me ad regnum Israël indicaret perventurum esse. sic David ex infirmitate non Deum quidem aperte, sed Schemuelem perstringebat, quasi Dei voluntatem non satis explorasset Schemuel, & transiisset modum vocationis suæ. 12 *Quid rependerem*] tertia pars psalmi, propositio consilii; ejus consultatio hoc versu habetur, definitio vero sequentibus. 13 *Poculum*] definitio hujus consultationis duas partes continet: unam, officii presentis, duobus versibus; alteram futuri, ad finem usque. Ac officii quidem leges ponuntur istæ; presentis publica professio nominis Dei, & beneficiorum ejus in Ecclesia, duobus versibus; futuri verò, oratio, qua fideles se in reliquam vitam committunt Deo, vers. 15. & 16. ut eadem officia persolvant Deo; quod Propheta facit tribus vers. ultimis. Sensus est, holocaustis & eucharisticis oblati Deo, epulum sacrum populo faciam ad recordationem multifariæ salutis quam percepi a Deo: ut narratur fecisse 1. Chronic. 16. 1. & sequentibus. *Omnis salus*] id est, gratiarum actionis de omni salute quam Deus in me contulit. 14 *Coram toto populo*] id est, omnibus Israëlitis, quos congregaverat Jerusalema ad deducendum arcæ Jehovah, 1. Chronic. 15. 3. 15 *Preiosa est*] id est, Deus meo exemplo demonstravit quam sibi sit chara vita fidelium, qui meam toties, tot modis, tantisque viribus appetitam conservavit. Est autem hæc oratio continens petitionem 2. versibus; & votum, reliquis. 16 *Filius ancillæ tuæ*] vide supra psal. 86. 16. 17 *Tibi sacrificabo*] id est, agnoscam & profitebor te. 19 *In atriis domus Jehovah*] id est, in Ecclesia.

PSALMUS CXVII.

Psalmes hortatur gentes, ut regnum Christi celebrent.

Rom. 15. 11. I

LAUDATE Jehovah omnes gentes, laudationibus commendate eum omnes nationes:
Quia invalescit erga nos benignitas ejus, & fides Johovæ in seculum. Halelu-Jah.

ANNOTATIO.

1 *Laudate*] Ode est *ἰσαυτεῖν*, provocans omnes gentes ad agnoscendum regnum Christi, propter benignitatem, & veritatem, ac constantiam promissionum ejus, quæ ex mera ipsius benignitate profectæ sunt.

PSALMUS CXVIII.

David typus Christi Ecclesiam ad Dei laudes prædicandas hortatus, a suo exemplo commendat liberationes ejus & suam ipsius fidem, cum tum suis, tum Ecclesia totius verbis celebrat: figurat Ecclesiam euntem in templum, gratias agentem Deo, precantem in futurum, & sacerdotes Ecclesiæ benedicentes, sacrificiaq. imperantes, omnes denique Deum laudibus effeferentes.

1

CELEBRATE Jehovah, quia bonus est; quia in seculum benignitas ejus.

2

Dicat nunc Israël, esse in seculum benignitatem ejus.

a Heb. familia.

3

Dicant nunc qui sunt ex familia Aharonis, esse in seculum benignitatem ejus.

4

Dicant nunc timentes Jehovah, esse in seculum benignitatem ejus.

5

Ex ipso angore invocavi Jah, respondens collocavit me in lato Jah.

6

Jehova adest mihi, non timebo: quid faceret mihi homo?

7 Je-

- 7 "Jehova adest mihi cum auxiliatoribus meis: ideò ego "despicio o-
fores meos.
- 8 Melius est recipere se ad Jehovam, quàm fiduciam habere in ullo
homine.
- 9 Melius est recipere se ad Jehovam, quàm fiduciam habere "in in-
genuis.
- 10 "Omnes gentes circumdederant me; sed in nomine Jehovæ ener-
vavi eas.
- 11 "Etiam atque etiam circumdederant me; sed in nomine Jehovæ
enervavi eas.
- 12 Circumdederant "tanquam apes, extinctæ sunt ut "ignis spinarū:
nam in nomine Jehovæ enervavi eas.
- 13 "Graviter impuleras me ut caderem, sed Jehova auxilio fuit
mihi.
- 14 Robur meum & carmen Jah, is fuit mihi saluti.
- 15 "Vox cantus & salutis est "in tentoriis justorum; dicens, dextera Je-
hovæ agit strenuè:
- 16 Dextera Jehovæ elata, dextera Jehovæ agit strenuè.
- 17 "Non moriar, sed vivam, ut enarrem opera Jah.
- 18 "Severè castigavit me Jah; sed morti non tradidit me.
- 19 "Aperite mihi "portas justitiæ, ut ingressus per eas celebrem
Jah;
- 20 Hanc ipsam portam ad Jehovam, per quam justii intrant.
- 21 "Celebrabo te; quia exaudiens me, fuisti mihi saluti.
- 22 "Quem lapidem "spreverant structores, is est in caput "an-
guli.
- 23 A Jehova est "hic, est que mirabilis in oculis nostris.
- 24 Hac ipsa die "effecit Jehova; exultemus & lætemur in ea.
- 25 Obsecro Jehova, serva nunc; obsecro Jehova, prospera nunc.
- 26 "Benedictus est qui venit in nomine Jehovæ; benedicimus vobis
e domo Jehovæ,
- 27 Dei fortis Jehovæ, "qui illustravit nos; ligate sacrificia festi funi-
bus, usque ad cornua altaris.
- 28 "Deus fortis meus es, ideò celebrabo te; Deus meus, exalta-
bo te.
- 29 Celebrate Jehovam, quia bonus est: quia in seculum benignitas
ejus.

bHeb. in no-
mine Jeho-
væ sed, &c.
sic duob. v.
seq. traje-
ctio.

cHeb. circū-
dederāt me
etiam circū-
dederāt me.

dHeb. impel-
lendo im-
puleras.

Exodi 15. 2.

eHeb. casti-
gando casti-
gavit.

ANNOTATIO.

1 Celebrate Jehovam] Ode est ἡ πρῶτη, continens exordium προελεγμένων ad laudes tribuendas Deo, quatuor
versibus; propositionem argumentorum ad laudes Dei pertinentium a singulari exemplo Prophetæ, a vers. 5. ad
15. narrationem gratulationis mutuæ inter Ecclesiam & advenientem regem, inde usque ad versum 27. postremo
conclusionem laudativam convenientem cum principio psalmi, duobus ultimis. Videtur autem David Psalmum hunc
conscriptisse, cum superatis aliis gentibus a postrema sua expeditione in Hhammonitas revertetur, 2. Schem.

12. 26. & sequent. 3 *Familia Aharonis* vide supra psal. 115. 10. 5 *Ex ipso angore* secunda pars, propositio est impli sui singularis cuius in summa duo sunt loci; unus, de liberationibus præteritis, hoc versu; alter, de fide & constantia Dei, ac præstantissima fiducia Davidis in promissiones illius; qui loci per prolepsin his duobus vers. positi, deinceps explicantur. 7 *Jehova adest mihi* *ἐπαγία* secundi loci prolepticos de divina fide & Propheta fiducia, tribus versibus: cuiusmodi fiducia prædicatur Psal. 3. & 27. & alibi. *Despectio* id est, securus, ac non trepidus in eos respicio. 9 *In ingenuis* id est, etiam in potentibus multis: gradatio. 10 *Omnes gentes* *ἐπαγία* prioris loci prolepticos de liberationibus a Deo acceptis, per *ὁς ἐπαγων* Hæbreis frequentissimam; continens brevem narrationem impetuum quos ab hostibus perulit, & victoriarum quas ipsi attulit gratiosè Deus, usque ad versum 15. 12 *Tanquam apes* id est, plurimis ac confertis agminibus circumquaque: ut Deuter. 1. 44. *Ignis spinarum* id est, quam occysimè velut in fumum abierunt, & inanes effecti sunt: ut Ecclesiast. 7. 6. 13 *Gratuler* apostrophe ad hostem unumquemque: in qua David tum jus victoriæ suæ explicat, quod ab hostibus gravissimè lacessitus esset; tum salutem Dei opponit irritis omnium conatibus. 15 *Vox cantus* tertia pars psalmi, narratio mutue gratulationis priuatim ad adventum regis, quatuor versibus; & publicè in Ecclesia, reliquis. *Intentio iustorum* id est, in urbe populi Dei, & habitationibus Israëlitarum gratulantium Deo & regi. 17 *Non moriar* ut conspiraverant hostes, quemadmodum ipse de Pelilchæis docet Psal. 9. 7. 18 *Severè castigabit* quasi dicat, Dei quidem consilium fuit, ut me inimicorum opera castigaret; sed inimicorum contrà ut profligarent me, quod non permisit Deus: sic Jehoh. 10. 6. & 7. & Zecar. 1. 14. 19 *Aperite mihi* altera pars gratulationis publica in Ecclesia: cuius partes sunt, aditus in domum Dei, duobus versibus; oratio Ecclesiæ ad Deum, usque ad vers. 26. & postremò oratio Dei ad regem & populum per sacerdotes suos, vers. 27. & 28. *Portas iustitie* id est, domus Dei, quam soli ingrediuntur iusti Deum iustissimum adeuntes, ut sequens versus exponit. 21 *Celebrabo te* oratio populi, constans ex prædicatione beneficiorum Dei, tribus versibus; & precatione, vers. 25. *Quia exaudiens me* primum beneficium singulare: ut supra vers. 5. 22 *Quem lapidem* secundum beneficium publicum pertinens ad regem, hoc versu; totumque regnum, sequent. quod typicè in Davidis persona stabilitum, perfectè & absolurè institutum est in Christo & in Ecclesia: ut ipse Christus accommodat, Matth. 21. 42. & alibi. Lapis enim est typicus David, cui vetus Ecclesia tanquam lapidi diatono sive frontato incubuit: verus autem lapis Christus, in quo totum ædificium congruenter coagmentatum crevit, ut sit templum sanctum domino; Ephes. 2. 20. *Spreverant structores* id est, proceres in populo Dei, tum Schaulis temporibus, tum etiam Ichaboscheri; si Davidem respiciamus: sin autem Christum; sacerdotes & alii omnes, qui ex officio extruere Ecclesiam, non destruere debuerant. *Caput anguli* id est, firmamentum sive fundamentum totius Ecclesiæ coagmentatæ in Christo: prout figuratè Juda & Israël coaluerant in Davide. 23 *Hic* videlicet angulus, id est, constructio & coagmentatio Ecclesiæ. 24 *Effecit* nimirum salutem regi & regno, ut coalescerent & firmè constringerentur. 26 *Benedictus est* tertia pars gratulationis, ut observatum est in versum 15. continens sacerdotum verba omnibus benedictionum ex officio, Deut. 10. 8. & sacrificia imperantium. *Edomus Jehovæ* id est, a Jehova, quem vestro nomine accedimus, & cuius nomine benedictionem vobis denuntiamus depromptam ex thesauro ipsius, Num. 6. 27. 27 *Qui illustravit nos* id est, perfudit nos hac prospera & gloriosa victoria: sic enim lux apud Hæbreos prosperitatem & lætitiā sonat: ut Ester 8. 16. *Usque ad cornua altaris* id est, in toto atrio confertim: nam ulterius transire populo nefas erat. 28 *Deus fortis* conclusio a laudatione Dei singulari & publica, quæ adhibebatur cum ista eucharisteria offerrentur Deo.

PSALMUS CXIX.

David in gravissimo suo exilio se ipsum hoc Psalmo consolans, felicitatem piorum in studio, fide, & obsequio voluntatis Dei positam esse docet: ideoq. in notitia illius studio, fide, & obsequio informari a Deo petit; & ab omnibus impedimentis suæ carnis, peccati, mundi, satanæ, hostiumq. omnium conservari: ac postremò sibi de tota antea acta vita, & equitate in causa benè conscius, Deo se ipsum & reliquæ vitæ suæ administrationem commendat ad gloriam ipsius & salutem suam.

ALEPH.

- 1 **B**EATI INTEGRI viâ, qui ambulant in lege Jehovæ:
 2 Beati custodientes testimonia ejus, ex toto animo
 3 quærentes eum:
 4 Qui etiam non operantur iniquitatem, sed in viis
 5 ejus ambulant,
 6 Quas tu præcepisti mandatis tuis, observari valdè.
 7 "Utinam" comparentur viæ meæ, ad observandum statuta
 8 tua.
 9 Tunc non erubescam, cum intuebor in omnia præcepta tua:
 10 Sed celebrabo te recto animo, discendo jura justitiæ tuæ:
 11 Statuta tua observabo admodum, ne derelinquas me.

BETH.

BETH

- 9 "Quomodo" purificabit" puer semitam suam? observando eam secundum verbum tuum. *c Heb. in quo.*
 10 "Ex toto animo meo" quæro te, ne sinas me errare" a præceptis tuis.
 11 In animo meo recondo sermonem tuum, ut non peccem^d in te. *d Heb. tibi.*
 12 Tu benedicte Jehova, doce me statuta tua.
 13 "Labiis meis recenseo omnia jura oris tui:
 14 De via testimoniorum tuorum gaudeo, ut de omnibus opibus:
 15 De mandatis tuis meditor, & intueor semitas tuas:
 16 In statutis tuis me ipsum oblecto, non obliviscor verbi tui.

GIMEL

- 17 "Beneficium confer in servum tuum; ut dum vivo, observem verbum tuum.
 18 Retege oculos" meos, ut intuear mirabilia ex lege tua.
 19 "Peregrinante me in hac terra, ne abscondas a me præcepta tua.
 20 Nam" comminuor ipse, ob desyderiū erga jura tua omni tempore. *e Heb. comminuitur anima mea.*
 21 Tu qui" perdis superbos, maledictos; qui errant a præceptis tuis,
 22 Devolve a me opprobrium & contemptum, "quia testimonia tua custodio:
 23 "Etiam confidentibus principibus, de me sermones frequentantibus; servus tuus meditatur" de statutis tuis:
 24 Etiam testimonia tua oblectationes meæ sunt,^f consilarii mei. *f Heb. homines consilii mei.*

DALETH

- 25 "Adhæret pulveri^g vita mea: vivū serva me secundū verbū tuum. *g Heb. anima mea.*
 26 "Vias meas recensentem exaudivisti me; doce me statuta tua.
 27 Fac ut viam mandatorum tuorum intelligam, ut mediter de mirabilibus tuis.
 28 "Stillat anima mea præ mœstitia, erige me secundum verbū tuum.
 29 "Viam falsitatis amove a me, & legem tuam gratiosè largire mihi.
 30 Viam veritatis quam eligo, judiciorum tuorum quæ propono mihi.
 31 Inhæreo testimoniis tuis Jehova, "ne sinas me erubescere.
 32 Viam præceptorum tuorū percurrā, cūm" dilataveris animū meū.

HE

- 33 "Doce me, Jehova, viam statutorum tuorum; quam custodiam in finem usque.
 34 Fac ut intelligam, ut custodiam legem tuam; observemque eam ex toto animo.
 35 Fac ut incedam itinere præceptorum tuorum; nam eo delector.
 36 Flecte animum meū ad statuta tua, "neq; sinas deflecti ad quæstum.
 37 "Averte oculos meos, ne" respiciant vanū; in viis tuis fac ut vivam.
 38 Præsta servo tuo sermonem tuum, qui addictus est reverentiæ tui.
 39 Averte" opprobriū meū, quod reformido; quia jura tua bona sunt.
 40 "Ecce desydero mandata tua, in justitia tua fac ut vivam.

V A V

41 Cumque obvenerint mihi "benignitates tuæ Jehova; salus tua secundum sermonem tuum:

42 Respondebo probro afficienti me "rem; quia fiduciam habeo in verbo tuo.

b Heb. veritatis admodum.

43 Sed ne abripe ab ore meo verbum "verum admodum: quandoquidem jura tua expecto:

44 Et observabo legem tuam jugiter, in seculum & sempiternum:

45 Continenterque ambulabo "in ipsa latitudine, quia madata tua quero:

46 Et loquar de testimoniis tuis coram regibus, neque erubescam.

47 Et me oblectans in præceptis tuis, quæ diligo,

48 "Attollam manus meas ad præcepta tua quæ diligo, & meditabor de statutis tuis.

Z A I N

49 "Recordare verbi cum servo tuo *habiti*, de quo spem fecisti mihi.

50 "Hæc est consolatio mea in afflictione mea: sermonem tuum vivificare me;

51 Superbis deridentibus me admodum, a lege tua me non declinare:

52 Recordari judiciorum tuorum inde a seculo Jehova, & meipsum consolari:

53 "Prestereprehendente me ab improbis, desertoribus legis tuæ,

54 Pfallendi argumenta esse mihi statuta tua, "in loco peregrinationum mearum;

55 Recordari me noctu nominis tui Jehova, & observare legem tuam.

56 Hæc *consolatio* est mihi, me mandata tua custodire.

C H E T H

57 "Portio mea es Jehova, "dico; observando verba tua.

58 "Deprecor faciem tuam ex toto animo, "gratiam fac mihi secundum sermonem tuum.

59 "Reputo vias meas, ut "referam pedes meos ad testimonia tua.

60 Festino ac non cunctor, observare mandata tua.

61 Turbis improborum dispoliantibus me; legis tuæ non obliviscor.

62 Media nocte surgo ad celebrandum te propter jura justitiæ tuæ.

63 Socius sum omnibus qui reverentur te, & observantibus madata tua.

64 "Benignitatis tuæ, o Jehova, plena est terra; statuta tua doce me.

T E T H

65 "Bono affecisti servum tuum Jehova, secundum verbum tuum.

66 Præstantiam rationis & scientiæ doce me: nā præceptis tuis credo.

67 "Cum nondum loquerer, ego errabam: nunc autem sermonem tuum "observo.

68 Bonus es & beneficus, doce me statuta tua.

69 "Concinnantibus contra me falsitatem superbis, ego ex toto animo custodio mandata tua.

70 "Obesa-

Psalms CXIX.

223

- 70 "Obesatur quasi adipe cor illorum, ego lege tua oblecto me.
 71 Bono mihi fuit me affligi, ut discerem statuta tua.
 72 Melior est mihi lex oris tui, multis millibus *nummum* aureorum & argenteorum.

J O D

- 73 "Manus tuæ fecerunt me & aptaverunt me: redde me intelligentem, ut discam præcepta tua.
 74 Timentes tui videant me & latentur, quòd in verbo tuo expectationem habeam.
 75 Agnosco Jehova, "justa esse judicia tua; & te "in fide afflixisse me. i Heb. justiciam.
 76 Adsit jam benignitas tua, ut consoletur me secundum sermonem tuum *habitum* cum servo tuo.
 77 Obveniant mihi misericordiæ tuæ ut vivam: quia lex tua est "o- i Heb. oblectationes meæ: sic v. 92.
 mnis oblectatio mea. i Heb. falsitate: sic infra, vers. 86.
 78 Erubescant superbi, quòd "falsis de causis pervertant me; meditante me de mandatis tuis.
 79 "Convertatur ad me timentes tui, & cognoscentes testimonia tua.
 80 Erit animus meus integer in statutis tuis, ut "non erubescam.

C A P H

- 81 "Consumitur *desyderio* salutis tuæ anima mea, in verbo tuo expectationem habeo.
 82 Consumuntur oculi mei. *desyderio* sermonis tui; dicendo, Quando consolaberis me?
 83 Quamvis "sim similis utri ad fumum: statutorum tuorum non oblitus sum.
 84 Quanti erunt "dies servi tui? quando exercebis in persequentes me iudicium?
 85 Fodiunt mihi superbi fossas, "qui se non conformant legi tuæ. m Heb. qui non secundum legem tuam sunt.
 86 Omnia præcepta tua *sunt ipsa* veritas: falsis de causis persequuntur me, auxiliare mihi.
 87 Propemodum consumpserunt me *dejectum* in terram: quamvis ego non dereliquerim mandata tua.
 88 Pro benignitate tua vivū serva me, ut observē testimoniū oris tui.

L A M E D

- 89 "In seculum o Jehova, verbum tuum "consistit in cœlis:
 90 "In una quaque generatione fides tua: cū statueres terram, illa n Heb. in generatione & generatione. constabat.
 91 Ad "judicia tua perstant hodie, quia illa omnia sunt servi tui.
 92 Nisi lex tua esset omnis oblectatio mea, "jam diu periissem in afflictione mea. o Heb. tunc.
 93 In seculum non obliviscar mandatorum tuorum: nam illis vivum conservas me.
 94 "Tuus sum, conserva me; quia mandata tua quaero.

95 "Me expectantibus improbis ad perdendum me, testimonia tua confydero.

96 Omni perfectioni video esse finem: *latum verò esse mandatum tuum valdè.*

M E M

97 "Quàm diligo legem tuam, toto die est meditatio mea.

98 Inimicis meis sapientior me reddit præceptis tuis: nam in seculum adest mihi.

99 Omnibus doctoribus meis intelligentior fio, quia testimonia tua meditatio mea sunt.

100 Senibus prudentior sum, quia mandata tua custodio.

101 Ab omni semita mali cohibeo pedes meos, ut observẽ verbũ tuũ.

102 A judiciis tuis non recedo, quia tu doces me.

103 Quàm suavia sunt palato meo *judicia* sermonis tui: suaviora melle ori meo.

104 Mandatis tuis prudens sum: idcirco odi omnẽ semitam falsitatis.

N U N

105 "Lucerna pedi meo verbum tuum est, & lux itineri meo.

106 Juravi quod præstabo, me observaturum jura justitiæ tuæ.

107 Afflictus sum admodum; Jehova, vivum conserva me secundum verbum tuum.

108 "Voluntarias oblationes oris mei accepta quæso Jehova, & jura tua doce me.

109 "Anima mea in manu mea jugiter *versante*, tamen legis tuæ non obliviscor:

110 Ponentibus improbis laqueum mihi, a mandatis tuis non aberro.

111 Possideo testimonia tua in seculum: quia gaudium animi mei sunt.

112 Inclino animum meum ad faciendum statuta tua; in seculum, in finem usque.

S A M E C

113 "Cogitationes *alias* odi, legem autem tuam diligo.

114 Latebra mea & scutum meũ es, in verbo tuo expectationẽ habeo.

115 Recedite a me malefici, ut custodiam præcepta Dei mei.

116 Sustenta me secundum sermonem tuum, ut vivam; neque pudefacias me ab expectatione mea.

117 Suffulsi me ut salvus sim, & respiciam ad statuta tua jugiter.

118 Conculcas omnes errates a statutis tuis: quia "falsus est dolus eorũ.

119 "Tanquam scoriæ, facis ut cessent omnes improbi terræ; "idcirco diligo testimonia tua.

120 Horret pavore tui caro mea; adeo a judiciis tuis "timeo.

H H A J I N

121 "Exerceo "judiciũ & justitiã: ne permittas me oppressoribus meis.

122 "Obi vadimoniũ pro servo tuo in bonũ; ne opprimant me superbi.

123 Oculi

- 123 Oculi mei consumuntur *desyderio* salutis tuæ, & sermonis^p justitiae tuæ. p Heb. justitiae tuæ.
- 124 Fac erga servum tuum secundum benignitatem tuam, & statuta tua doce me.
- 125 Servus tuus sum, prudentem me redde; ut cognoscam testimonia tua.
- 126 Tempus est ut faciat Jehova; irritam faciunt legem tuam.
- 127 Propterea amplius diligo praecepta tua, quàm aurum & quidem aurum purgatissimum.
- 128 Propterea quòd omnia mandata de omnibus^q recta agnosco, omnem semitam falsitatis odi. q Heb. rectifico.

P E.

- 129 Mirabilia sunt testimonia tua: idcirco custodit ea anima mea.
- 130 Aditus verborum tuorum illuminat, prudentiâ instruit simplices. r Heb. janua.
- 131 Os meum distendo, & anhele: quia praeceptorum tuorum cupidus sum.
- 132 Respice ad me, & gratiam fac mihi; prout est jus erga amantes nomen tuum.
- 133 Pedes meos institue in sermone tuo, & ne finas dominari in me ullam iniquitatem.
- 134 Redime me ab oppressione hominum, ut observem mandata tua.
- 135 Fac ut prae luceat facies tua servo tuo, & doce me statuta tua.
- 136 Rivi aquarum descendunt ex oculis meis, propter eos qui non observant legem tuam.

T Z A D E.

- 137 Justus es Jehova, & rectus judiciis tuis.
- 138 Praecepistiⁱ justa testimonia tua, & fidelia valde.
- 139 Conficit me zelus meus, quòd obliviscantur verbi tui^h hostes mei. i Heb. justitiam testimoniorum tuorum & fidem hypallage.
- 140 Purgatus est sermo tuus valde; quapropter servus tuus diligit ipsum.
- 141 Parvus ego & contemptus diligo; mandatorum tuorum non obliviscor.
- 142 Justitiae tuae justitiae^r perpetuae, & legis tuae^u veracis. r Heb. in seculum. u Heb. veritatis.
- 143 Oppressione & angustia obvenientibus mihi, praecepta tua sunt oblectationes meae.
- 144 Justitia testimoniorum tuorum est in seculum: prudentem me effice ut vivam.

K O P H.

- 145 Invocantem ex toto animo exaudi me Jehova, ut statuta tua custodiam.
- 146 Invocantem te serva me, ut observem testimonia tua.
- 147 Veniens ante te in ipso crepusculo ut vociferer, in verbo tuo spes habeo.

- 148 Præveniunt oculi mei excubias, ad meditandū de sermone tuo.
 149 Voci meæ ausculta secundum benignitatem tuam, Jehova: secundum judicia tua vivum conserva me.
 150 Appropinquantibus sectatoribus sceleris, qui a lege tua longè absunt;
 151 Propinquus es Jehova, & omnia præcepta tua sunt ipsa veritas.
 152 Pridem novi de testimoniis tuis, te in seculum fundasse ea.

R E S C H.

- 153 "Respice afflictionem meam, & libera me: quia legis tuæ non obliviscor.
 154 ^{x Heb. contende contētionē meā.} Suscipe causam meam, & vindica me: pro sermone tuo vivum conserva me,
 155 ^{y Heb. procul abessendo ab improbis salutem.} *Ita ut* procul sit ab improbis salus: quia statuta tua nō quaerunt.
 156 Miserationes tuæ amplæ sunt Jehova, secundum judicia tua vivum conserva me.
 157 Ut multi sint persequentes me & hostes mei, a testimoniis tuis non declino.
 158 Simulac video perfidē agentes, fastidio me ipsum torqueo: quòd sermonem tuum non observent.
 159 Videme, mandata tua me diligere, Jehova, secundum benignitatem tuam vivum conserva me.

^{z Heb. caput five præstantia verbi tui: hypallage, ut Exod. 30.}

^{23. a Heb. justitiae tuæ.}

- 160 ^{z Heb. caput five præstantia verbi tui: hypallage, ut Exod. 30.} Præstantissimum verbum tuum est ipsa veritas: & in seculum est quodque iudicium justum tuum.

S C H I N.

- 161 "Principibus persequentibus me immeritò, a verbo tuo pavent animus meus.
 162 Gaudeo de sermone tuo, ut qui invenit prædam amplam:
 163 Falsitatem odi & abominor, legem tuam diligo.
 164 "Septies quotidie laudo te, de judiciis justis tuis:
 165 Pacem multam esse diligentibus legem tuam, neque esse eis offendiculum.
 166 Expecto salutem tuam Jehova, & præcepta tua facio.
 167 Observat anima mea testimonia tua, diligoq; ea valdè.
 168 Observo mandata tua ac testimonia tua; quia omnes viæ meæ coram te sunt.

T A V.

- 169 "Appropinquet clamor meus ante faciem tuam, Jehova, secundum verbum tuum prudentem redde me.
 170 Perveniat deprecatio mea ante faciem tuam; secundum sermonem tuum eripe me.
 171 Eructabunt labia mea laudem, cum docueris me statuta tua.
 172 ^{b Heb. justitiam.} Cantabit lingua mea sermonem tuum, omnia præcepta tua justissima esse.

- 173 Adsit manus tua ad auxiliandum mihi; quia mandata tua¹ eligo:
 174 Desydero salutem tuam Jehova, & lex tua² est³ omnis oblecta-
 tio mea.
 175 Vivat anima mea, ut laudet te; & judicia tua auxilientur mihi.
 176 "Erro ut pecus" quæ perit, "require servum tuum: nam" præcepto-
 rum tuorum non obliviscor.

¹ Heb. oblec-
 tationes
 meæ.

ANNOTATIO.

¹ *Beati* Psalms est generis mixti, continens promiscua documenta & preces in singulis ogdoadibus; quæ ordine ALPH. alphabetico a Davide conscriptæ sunt ad insignem Psalmi doctrinam notandam, & facilius memoria complecten-
 dam: ut observatum est supra Psal. 111. 1. Continet autem hæc prima ogdoas integrum totius Psalmi argumentum, nimirum thesin sive propositionem generalem de felicitate bonorum obsequentium Deo, quatuor versibus; deinde hypothefin sive accommodationem singularem ad personam supplicis, quatuor cæteris. *Via* id est, instituto vi-
 te, cum illa præceptis Dei conformatur tum animo, seq. versu; tum factis, versu 3. sic etiam infra iter & semita ap-
 pellatur. 5 *Utinam* transitio ad hypothefin; in qua Psaltes primum voto se commendat Deo, hoc versu; deinde constantiam, gratias, & obsequium spondet, sequentibus. *Comparentur* id est, providentiâ tuâ disponantur omnia quæ ad vitam meam bene instituendam pertinent, hoc versu; & ego ipse conserver a te, vers. 8. 6 *Intuebor in o-*
mnia id est, recognoscam & tenebo illa, edoctus a te. 8 *Admodum* id est, quantum & quantumvis in me facultas erit: verborum autem *ἐμπλοκῇ* evidentiâ causa mutavimus. *Ne derelinquas me* id est, ad sis & custodias; ut dictu est in versum 5. litotes. 9 *Quomodo purificabitur* hac secunda ogdoade primum *διαλογισµὸς* Propheta exponit BETH. summam superioris thesis, vers. 9. deinde rationes vitæ suæ comparat cum hac regula, & committit Deo. *Purifi-*
cabitur id est, vitam beneficio Dei purgatam per remissionem peccatorum, vindicare a novis peccati sordibus & pu-
 ram servare poterit. *Puer* id est, filius & servus Dei, quisquis est. 10 *Ex toto animo* propositio instituti singu-
 laris, quo Propheta usus est in animo suo informando: quod beatorum attributum est, supra, vers. 2. Duo itaque con-
 tinet: petitionem a Deo, ut servi sui studia promoveat, & narrationem studii sui. *Quarote* secundum verbum tu-
 um, quod partim accepi & recondi in animo meo, vers. 11. partim amplius doceri peto, vers. 12. *A præceptis tuis*
 quæ via tu querendus & consequendus es. 13 *Labii mei* altera pars ogdoadis, expositio studii, qua David osten-
 dit se boni & fidelis discipuli officium facere. 17 *Beneficium* tertia ogdoas est *ἐνक्तिς*, in qua per prolepsin be- GIMEL.
 neficentia Dei imploratur, vers. 17. deinde partes ejus duæ nominatim petuntur; una, ut Deus ab infirmitatibus &
 impedimentis naturæ inhaerentibus liberet, tribus versibus; altera, ut liberet ab adventitiis malis, quibus piorum
 animos oppugnat mundus, quatuor versibus. 18 *Mens* id est, mentis meæ, quasi dicat, explica me ex ignoratione
 mea. 19 *Peregrinante me* id est, quam diu vivo peregrè a Domino, 2. Corinth. 5. 6. 21 *Tu qui perdis super-*
bos altera pars ogdoadis, petitiō, ut Deus servum suum a contumeliosis liberet, & adversus mundi impetum confir-
 met: quam petitionem confirmat Psaltes argumento a justitia Dei, hoc vers. quasi dicat, tu semper justè pessum de-
 disti superbos, & tibi constas in judiciis tuis; jam itaque mihi hoc ipsum beneficium præsta. 22 *Quia testimonia*
 id est, quibus eo nomine ab istis afficior, quia testimonia tua, &c. 23 *Etiā* amplificatio superioris petitionis a
 constante ipsius officio erga legem Dei. *De statutis tuis* nimirum neglecto fortiter ipsorum probro & contem-
 ptu. 25 *Adhæret* id est, dejectus & prostratus sum calamitatibus: metaphora. Est autem quarta ogdoas *ἐνक्तिς*, DALETH.
 qua Psaltes primum precatur se illustrari & regi verbo Dei, quatuor versibus; deinde adversantia verbo Dei, depre-
 carur. Precatur autem argumentis sumptis a presente malo, hoc versu; a præcedentibus Dei beneficiis, sequente: po-
 stremo a studio animi sui flagrantissimo, vers. 27. & 28. 26 *Vias meas* id est, cum me, calamitates meas, animum
 meum, & vitæ institutum exponens, tuæ fidei committerem. 28 *Stillas* id est, velut liquefacta contabescit, adeo
 in lachrymas effundor: hyperbole. 29 *Viam falsitatis* id est, ignorationem veræ doctrinæ quæ mihi a natura
 hæret, lege tua per gratiam adime, his duobus versibus; & libera infirmitate vitæ, ut in vera doctrinæ fide & prom-
 pio obsequio ambulem; duobus aliis. 31 *Nescias me erubescere* id est, eò infirmitatis prolabi atque decidere, ut
 mihi probrosa sit vita mea. 32 *Dilata veris* id est, angustum & tenuem spiritum meum ampliaveris, & donorum
 tuorum capacem effeceris, propter quorum tenuitatem nunc mœrore conficitur: sic vocatur amplitudo animi, 1.
 Reg. 4. 28. 33 *Doceme* quinta ogdoas in superiore petitione pergens; qua primum institui & informari petitiō HETH.
 bono, quatuor versibus; deinde impedimenta deprecatur, reliquis quatuor. *In finem usque* id est, tota vita: sic in-
 fra vers. 112. 36 *Neque sinas desilecti* transitio ad deprecationem sequentē, proposita una specie quæ maximè fa-
 miliaris est, ut conscendatur ad genus proximè sequente versu. 37 *Averte oculos meos* id est, studia animi mei
 avoca ab iis rebus quæ hominibus videntur expendendæ & suspiciendæ, duobus versibus; & ab omni maleficio libe-
 ra, quasi dicat, rege & confirma animum, vitamque meam. *Respiciant* id est, ad res vanas se convertant, abducti
 a voluntate tua. 39 *Opprobrium* id est, malum quod bono juri tuo adversatur, ac proinde jam metuo; deinceps
 verò probrosum mihi futurum esset: ut supra dixit vers. 31. 40 *Ecce* conclusio summa petitionis, qua transitur
 ad votum sequentis ogdoadis. 41 *Cumque obdormierint* sexta ogdoas est *ἐπαγγελτική*, id est, promissionem con-
 tinens sive votum grati animi erga Deum, acceptorum beneficiorum nomine. Constat autem professio hæc primum
 libera declaratione apud adversarios per spiritum Dei, vers. 41. & 42. deinde vitæ integritate & protestatione apud
 omnes, tribus sequen. ac postremo sancto ac pio usu apud Deum cum animo suo, vers. 47. & 48. *Benignitates*
tuas quas ego supra petii, & tu promissisti. 42 *Rem* id est, non dissimulabo; sed ita planè ut se res habuerit elo-
 quar. 43 *Verum admodum* id est, verissimum: periphrasis. 45 *In ipsa latitudine* id est, magna, & regia, sive
 consulari via: metaphora. 48 *Attollam* id est, avidè manum admoveo excipiam, evolvam, & pervestigabo
 mandata tua: metaphora. 49 *Recordare* septima ogdoas primum petitionem gratiæ Dei continet, vers. 49. de-
 inde documentum & expositionem animi sui constantis, 7. reliquis. De hoc autem recordandi verbo vide Genes.
 8. 1. 50 *Hæc est consolatio* narratio animi consolationem percipientis tum ex promissionibus Dei pios confir-
 mantibus, consolantibus, & recreantibus, 6. versibus; tum ex testimonio bonæ conscientia. 53 *Prestere* id est,
 celerissima gravissimaque procella, metaphora: vide Psal. 11. 6. 54 *In loco peregrinationum* id est, ubicunque lo-
 corum vertier in terra: periphrasis terræ: vide Genes. 47. 9. 57 *Portio mea es* octava hæc ogdoas tertium conso-
 lationis locum explicat: nimirum orationem animi frecti promissionibus Dei, & ad ipsius gratiam in sua infirmitate
 confugientis. Continet itaque primum petitionem gratiæ fundatam promissione Dei, hoc & sequen. versu; deinde

VAV.

ZAJIN.

CHETH.

- explicationem & accommodationem duarum partium quæ promissione continentur, nimirum professionem officii quod a nobis stipulatur Deus, a vers. 59. ad 64. & petitionem beneficii promissi, vers. 64. *Disco* id est, recolo te dixisse, ego sum Deus tuus; continenter ambula coram me, &c. Genes. 17.1. 58 *Deprecor* conscius videlicet imbecillitatis meæ. *Gratiam fac* id est, præsta promissionem propter verbum tuum in Christo, non habita ratione infirmitatis meæ. 59 *Reputo vias* id est, contendo ad præstandam stipulationem tuam pro tenuitate meæ; sic explicatur secunda pars versus primi, versibus quinque. *Referam pedes* id est, redeam ad obsequium tuum, abs quo natura defecerat; deponamque veterem hominem cum concupiscentiis ejus, & novum induam. 64 *Benedixisti tui* petitiō, ut Deus tenuitatis misertus promissionem præsteret; ad quam adhibetur argumentum a beneficiæ Dei in res omnes creatas. 65 *Bono affecisti* nona ogdoas similiter *ἐκτίθη* continet petitionem documentorum Dei, primum ab antea facta ipsius beneficiæ erga supplicem, hoc vers. deinde a persona supplicis fidem effertis & indignitatem suam confitentis, duobus sequen. tertio a natura Dei, vers. 68. postremo a bona conscientia, reliquis versibus. 67 *Cum nondum loquerer* id est, inde ab ortu meo sum peccator, alienus a lege tua, & filius iræ; sed fide tento promissiones tuas in animo meo: sic psalmo 51.7. *Obsecro* nimirum animo: ut Genes. 37.11. 69 *Concinnantibus* explicatio bonæ conscientie, quæ non tantum immota est a calamitatibus, hoc & sequente vers. verum etiam per illas augebit in notitia & studio voluntatis Dei, duobus reliquis. 70 *Obesatur* id est, magis ac magis indies induratur: metaphora: sic Iesiah. 6.10. 73 *Manus tue* decima ogdoas similiter *ἐκτίθη* David institui a Deo petit, primum propter gloriam Dei, quæ tum in salute creaturæ illustris futura est coram omnibus bonis, duobus versibus; tum in præstatione promissionum ejus, vers. 75. & 76. secundo a persona sua, vers. 77. tertio a persona adversariorum, vers. 78. postremo a persona bonorum, vers. 79. quæ omnia deinde promissione animi grati concluduntur. 75 *In fide* id est, justè, ac non præter verbum tuum. 79 *Convertantur ad me* id est, adjungant se mihi, cognita & demonstrata per judicia tua æquitate causæ meæ: sic Ijobi 6.29. 80 *Non erubescam* quod eveniret, si a statutis tuis recederem: ut supra vers. 31. & psal. 44.22. 81 *Consumitur* undecima ogdoas David opem Dei & salutem petit, primum a persona sua, tribus versibus; deinde a persona Dei & adversariorum, quorum improbitatem cum iustitia Dei & innocentia sua comparat: versibus quatuor; postremo a voto gratianimi, versu 88. 83 *Similis* id est, arefactus, exhaustus viriditate, & quasi confectus, atque in rugas abiens. 84 *Dies servi tui* id est, hoc tempus calamitosum quo premitur servus tuus, quamdiu est duraturum: vide supra psal. 116.2. 89 *In seculum* duodecima ogdoas David salutem a Deo petit duobus argumentis: prius est a natura Dei, constantiaque & efficacia verbi ejus, usque ad versum 94. posterius a persona sua, reliquis. Efficacitatem verbi Dei explicat primum universè, a generali cœli & terræ creatione, & administratione, hoc & sequen. versu; deinde a singulari & extraordinaria, vers. 91. postremo a sua ipsius experientia. *Consistit* id est, constans & firmum permanet. 91 *Judicia tua* præstanda nimirum atque exequenda. 94 *Tuus sum* secundus locus, sive argumentatio petitionis: ut dictum est in versum 89. 95 *Me expectantibus* id est, ita constanter quæro atque confydero, ut nullis inimicorum tentamentis avocer, adductus majestate verbi tui: in quo omnia invenio amplissima & perfectionis infinita, quantumvis gravibus premiar angustis, vers. sequente. 96 *Perfectioni* videlicet rerum creatarum. *Labor* ita ut finis illius videri non possit id est, infinitum; *ἡμῶν*. 97 *Quam diligo* decimatercia ogdoas, David occasionem sumpta ab amplitudine verbi quam modò commendaverat, rapitur in duas exclamaciones; quibus celebrat amorem suum erga verbum Dei, primum propter præstantiam scientiæ & intelligentiæ quam supra omnes est concessurus ex meditatione & studio illius, quatuor versibus; deinde propter præstantiam usus quem percepit ex verbo, cæteris. 98 *Me reddis* lex tua informans in præceptis tuis. 101 *Semita mali* ut supra vers. 1. 105 *Lucerna* decima quarta ogdoas, David ad petitionem regreditur salutis & gratiæ, vers. 107. & sequen. ad quam consequendam adhibet argumenta tria; unum, promissionis Dei & efficacitatis per spiritum, demonstrata verbo, hoc versu; alterum, studii sui & animi constantissimi ad obsequendum Deo, sequen. versu; tertium, miseriam suam, vers. 107. qui loci deinde copiosius exponuntur, vers. 109. & sequentibus. 108 *Voluntarias oblationes* id est, orationes, meas & gratiarum actiones, quasi dicat, serva me propter laudem tuam, quam salute accepta celebrabo: Iesep. 13.14. noëma. 109 *Anima mea* id est, quamvis ego verber in præsentissimis periculis: sic. Schem. 28. 21. & Ijobi 13.14. 112 *In finem usque* vide supra vers. 33. 113 *Cogitationes* decima quinta ogdoas David pergens in petitionem opem Dei salutemque implorat, vers. 116. & sequente: ideoque primum studium suum exponit Deo, & adversariis objicit, tribus primis versibus; deinde se ipsum confirmat a judiciis Dei: severis quidem in malitiosos, gratiosis verbò erga eos qui se ipsos dijudicant, ne cum mundo condemnentur, tribus ultimis versibus ogdoadis. 118 *Falsus est* hoc est, inanis, vana est hypocrisis, quæ luos ipsius concinnatores frustratur. 119 *Tanquam scoria* id est, verbo tuo, & afflictionibus, judiciisque, tanquam igne, consumis & abjicis: sic Iesiah. 1.25. & Maleaci 3.3. *Idcirco* quia latebra & scutum es diligentibus te, improborum verò justus iudex. 120 *Timeo* quasi dicat, non quidem a præsentia tua metuo, ut Adam Gen. 3. nam contra, illā mihi adesse expeto; sed ab infirmitate mea, ne provocet iudicia tua: sic ponitur elegans *ἐπαύρωσις* eorum quæ supra dixerat, Horret pavore tui. 121 *Exerceo* decima sexta ogdoas, quæ tota est *ἐκτίθη*, David postulat primum servari a malo, duobus versibus; deinde affici bonis & institui verbo, tribus sequen. idque tum a persona sua, cujus obsequium, fidem, & studium explicat sparsim, tum a persona Dei & adversariorum, vers. 126. *Judicium & iustitiam* id est, æquo & bono faciendo operam do: quo testimonio confirmatur animus meus de electione & vocatione mea. 122 *Obi sedimonium* id est, comparare, & te ipsum assiste coram adversariis meis, suscipiens causam meam: metaphora ab ulu forensi. 126 *Irritam faciunt* id est, illud laciæ proruperunt adversarii mei, ut non tantum contra me, sed contra verbum ipsum tuum aperte veniant, & illud labefactare tentent. 127 *Propterea* ætiologia cur David informari petat in cognitione legis: nimirum quod legem bonam & sanctam esse novit; se autem ultro diligere bonum, & malum odisse profitetur. 129 *Mirabilia* decima septima ogdoas continet primum professionem studii erga doctrinam Dei, tribus versibus; deinde studii autem nem, quatuor versibus; postremo expostulationem de adversariis contra legem venientibus, vers. 136. studii autem causa afferuntur duæ; una, admirabilitas legis; altera, efficacia, de qua Psal. 19. 131 *Os meum distendo* id est, omanibus nervis contendo ut assequar: metaphora ab anhelis & fessis viatoribus. 132 *Respice ad me* petitiō gratiæ, hoc versu: cujus triplex effectus sequentibus demonstratur; informatio vitæ, vers. sequente; liberatio ab angustis, vers. 134. & documenta verbi per spiritum, vers. 135. 133 *Pedes meos* id est, rationem vitæ meæ: metaphora. *Finis dominari* id est, me a viis tuis abducendo in me eam dominium obtinere: etsi volentibus nobis facere bonum adjacet malum, & peccatum habitat in carne nostra: vide Rom. 7. 136 *Res aquarum* id est, effundor in lachrymas, non tantum mea, sed etiam improborum causa quorum misereor, ut infra vers. 139. & omnium maxime legis tuæ causa, quam violari fero indignissimè. 137 *Iustus es* decima octava ogdoas David viam vitæ ex verbo doceri petit, a iustitia, integritate, fide, constantia, & utilitate verbi. 139 *Obliviscantur* id est, non agnoscat, duobus versibus seq. 145 *In vocantem* decima nona ogdoas David salutem a Deo petit primum a persona Dei benignissima, obsequium sponder, duobus versibus; & præfens studium explicat, duobus alteris; deinde a persona Dei benignissima, præ-

ma, præsentissima, constantissimaque in verbo suo, versibus quatuor reliquis. 152 *In seculum* id est, constituisse ut sit æterna: nam hic versus exegeticè finem superioris explicat. 153 *Respice* vigesima ogdoade David salutem peti primum a persona sua, æquitate causæ, & æquitatis studio, duobus versibus, quæ causa amplificatur per computationem adversariorum, vers. 155. deinde a persona Dei, cujus misericordia, benignitate, & fide iudiciorum fretus, se constanter salutem expectare testatur, quinque reliquis. 155 *Improbis* id est, adversariis causam iniquam agentibus. 160 *Ipsa Veritas* id est, certissimum est, fidelissimum, & constantissimum: ut sequentia explicant. 161 *Principibus* vicesima prima ogdoade David primum constitutionem animi sui erga Deum & verbum ejus explicat, qua continentur metus, oblectatio, amor, laus, & expectatio, sex versibus, deinde vitæ conformatio atque obsequium. *A verbo tuo* non autem a principibus absterretur. 164 *Septies* id est, sæpenumerò: numerus finitus pro infinito, ut Levit. 26. 18. *De iudicio* quorum summa sequen. versu continetur. 165 *Offendiculum* quod ipsis pacem adimat. 168 *Omnes viæ meæ* id est, tu vides, agnoscis, instituis, & curas vitam meam. 169 *Appropinquet* ultima ogdoade David doceri, juvari, & servari a Deo petit, primum propter gloriam Dei, usque ad. TAV. versum 173. deinde propter fidem suam in promissiones Dei, vers. 173. & sequen. postremo concludit psalmum generali petitione opis Dei ad gloriam ipsius & salutem suam, duobus vers. ultimis. 173 *Eligo* nimirum præ rebus omnibus. 176 *Error ut pecus* id est, incerta sede huc & illuc vagari cogor. *Quæ perii* id est, quæ procul a grege & pastore suo vagatur errabunda, ut sequentia verba ostendunt. *Requie* ut pastor amissam pecudem: ut Luc. 15. 4. *Præceptorum tuorum* id est, audio vocem tuam, ut ovis tua: Joan. 10. 3. & sequentibus.

PSALMUS CXX.

David rex narrat liberationem acceptam divinitus a suis calamitatibus: orationemq; commemorat qua apud Deum conquestus est tum de calumniis, tum de persecutionibus & exilio, quæ ipsi fuerant perferenda.

- 1 **A**NTICUM ' excellentissimum. Ad Jehovam in maxima angustia mea clamavi, & exaudivit me.
- 2 "Jehova, eripe ' me ' a labio ' falso, a lingua dolosa.
- 3 "Quid datura est tibi, quidve adjectura tibi lingua dolosa,
- 4 Verba ' similia sagittis robusti acutis, comparanda ' prunis juniperorum?
- 5 "Hei mihi, quia peregrinor ' tam diu, ' habito ' tanquam scenitæ ' Kedareni.
- 6 Plurimum ' habitasse videtur sibi anima mea, apud ' osorem pacis.
- 7 "Ego pacem diligo: at cum loquor, ipsi ad bellum conclamant.

a Heb. excellentiarum: sic Psalmis 14. sequen.
b Heb. animam meam.
c Heb. falsitatis.

d Heb. protractione rē poris, id est, tam longo & continente exilio.
e Heb. cū tentoris Kedaris: hypallage.

f Heb. habitavit sibi: pleonasmus: ut Genes. 11. 33.

ANNOTATIO.

1 *Canticum* Canticum est generis *hymni*, continens narrationem, vers. 1. & orationem, sequentibus. Narrat autem David quomodo conflictans cum gravissimis difficultatibus in exilio suo Deum inclamaverit, & fuerit exauditus: ex quo apparet Psalmum hunc a Davide jam evecto ad regnum conscriptum esse. 2 *Jehova* hujus orationis partes sunt, petitio ad Deum, hoc versu; reprehensio adversariorum Davidem calumniis obruentium, duobus sequen. & postremo flebilis expositulatio, tribus ultimis. *Alabio* id est, sermonibus improborum Davidem apud regem Schaullem traducentium, ut ipse cum Schaulle expositulat, 1. Schem. 24. & 26. 3 *Quid datura est* id est, quid proderit tibi: apostrophe. 4 *Similia sagittis* id est, maximè lethalia, & præsentissimam mortem afferentia, adeoque obvium quicquid est conflagentia. *Prunis juniperorum* quæ dicuntur esse ardentissimæ & vivacissimæ: quemadmodum Hieronymus scribit Fabiolæ mansionem decimaquinta. 5 *Hei mihi* expositulatio de ingrata habitatione, quod extra regionem promissam habitare cogeretur, hoc versu; & de tolerantia eorum ad quos se recipiebat, sive in Cenahhanæa, sive in regionibus exteris, duobus sequen. *Habito tanquam* id est, indefinenter vagari & errare cogor, ut incolæ Arabiæ desertæ & petraræ faciunt: sic autem accipere præpositionem Cum, magis placuit, tum quia nusquam legitur David in tantis, tam frequentibus, & variis errationibus ad regiones illas profugisse, tum quia sic accipitur alius locis: ut Ijobi 3. 13. & psal. 143. 7. *Kedareni* sic Lampridius vocat, Plinius Kedros in Arabia Petraræ: a Kedare Jischmahhelis filio, cujus sit mentio Genes. 25. 3. 6 *Osorem pacis* id est, homines inoffensos mihi: enallage numeri. 7 *Ego pacem* exegesis superioris versus. Est autem hic ellipsis contrarii, ut Genes. 18. 19.

David conflictum animi sui in periculis exponens, ad Deum conversa oratione se committit ei, & confirmat in fide promissionum ejus.

^a Heb. excel
lentiari: ut
psal. præce-
dente.

^b Heb. dimo-
tioni.

^c Heb. proce-
dere tuum,
& venire
tuum.

- C**ANTICUM "excellentissimum." Attollerémne oculos meos
ad istos montes? unde veniret auxilium meum?
"Auxilium meum sit a Jehova, qui fecit cœlos & terram.
"Ne permittat "dimoveri pedem tuum, ne "dormitet "custos
tuus.
"Ecce non dormitat, neque dormit custos Jisraëlis.
Jehova custos tuus; Jehova, umbra tua "est ad manum dexteram
tuam.
Interdiu sol non percutiet te, aut luna noctu.
Jehova servabit te ab omni malo, servabit animam tuam.
Jehova servabit "processum tuum & reditum tuum, ex hoc tem-
pore usque in seculum.

ANNO TATIO.

1 *Canticum*] Canticum est didascalicum, continens propositiones tres: prima est disceptatio animi conflictantis cum multis calamitatibus, vers. 1. secunda, oratio animi ex disceptatione sua emergentis, & ad fidē in Deum sese erigentis, vers. 2. & 3. tertia est confirmatio erecti animi a promissionibus Dei, vers. 4. & sequentibus. *Attollerémne*] id est, frustra huc illuc circumspiciam ad consequendam opem: nam rationem habet Cenahhanax, quæ montis fa est: ut dictum est Exodi 15. 17. 2 *Auxilium meum*] oratio superantis certamen animi; qua David se committit Deo propter naturam, opera, & officium ejus ex gratuita promissione in Christo. 3 *Ne permittat*] explicatio auxilii divini, quod David per apostrophē precatione sibi accommodat. *Dimoveri pedem tuum*] id est, titubare, labi, vel corruere te: *tyneodoche*. *Dormitet*] id est, tantillum cesset ab auxilio tuo: humanitus dictum, ut sequentia. *Custos tuus*] Deus, ex promissione ad quam transitur seq. versu. 4 *Ecce*] promissionis Dei explicatio: qua docetur primum præsentissima illius efficacia, duobus vers. deinde constantissima, reliquis. 5 *Est ad manum dexteram tuam*] ut psal. 16. 8. 8 *Processum tuum, &c.*] id est, omnes occupationes tuas: ut Num. 27. 17.

PSALMUS CXXII.

David Ecclesie studiis & officioso cultu Dei recreatus, letitiam suam prædicat: urbis, Ecclesie, & regni totius statum commendat: omnibus benè precatur, & omnia bona a se spondet.

^a Heb. excel-
lentiari: ut
psal. 120.

^b Heb. de di-
centibus
mih.

^c Heb. confi-
stentes sunt:
qua locuti-
one notatur
in agēdo fre-
quentatio: ut
Gen. 4. 17.

^d Heb. con-
structissima.

^e Heb. planè
civitas cui
coagmēta-
tum est pa-
rter.

^f Heb. testi-
monium ad
Jisraëlis: ut
suprà psal.
110. 1.

^g Heb. requi-
ram.

- C**ANTICUM "excellentissimum Davidis." Lator "de eo quod
dicitur mihi, domum Jehovæ adeamus:
Quod "consistunt pedes nostri intra portas vestras, ô Jeru-
schalaima:
"Jeruschalaima "optimè constructa, "civitas "quæ planè coagmen-
tata est inter se pariter:
Quò ascendent tribus, "tribus Jah, "ad testimonium Jisraëlitarum;
ut celebrent nomen Jehovæ:
Quia ibi confident "throne juris, throne "domus Davidis.
"Expetite "pacem Jeruschalaimorum, dicentes; tranquilli sint aman-
tes tui:
Sit pax in præmunitione tua, tranquillitas in palatiis tuis.
Propter fratres meos & amicos meos; eloquor nunc, pax sit in te.
Propter domum Jehovæ Dei nostri, procurabo bonum tibi.

ANNO-

ANNOTATIO.

¹ *Canticum*] Canticum est *ᾠδὴ ψαλμὸς* sive gratulatorium; quo David arca Dei recepta in civitatem suam, & Ecclesia constituta, gratulatur sibi & Ecclesie toti de hac benedictione Dei: itaque primum proponit lætitiā suam & illius causas, usque ad vers. 6. deinde omnes cohortatus bene precatur Ecclesie, & suum officium erga illam constanter proficitur, ad finem usque. *Lator*] propositio lætitiæ qua utitur David, duas habet causas; una est studium quod suo tempore in fidelibus animadvertit, hoc versu; altera, effectus illius studii, cultus Dei assiduus, vers. seq. ³ *Jerusalaima*] Jergasia, sive exornatio superiorum causarum ad lætitiæ amplificationem, a laudibus civitatis, hoc versu; Ecclesie, versu seq. & regni tum spiritualis tum terreni, vers. 5. *Optimè constructa*] ut ostenditur 2. Schem. 5. 9. & 1. Chron. 11. 8. *Quæ planè coagmentata est*] id est, non ut antehac structura oppidorum, religione, & administratione differens, (nam tria fuerant oppida; religio verò & administratio duplex, populi Dei & Jebusæorum) sed omnibus modis coagmentata, junctis oppidis, hoc versu; religione animorum, sequente; & singulari administratione, vers. 5. ⁴ *Tribus*] *ab*] id est, tribus populi Dei. *Ad testimonium*] id est, ad arcam testimonii, de qua Exodi 25. 21. & 22. ⁵ *Throni juris*] id est, juridica omnis administratio tum Ecclesiastica, tum civilis; prout mandaverat Deus Deut. 17. 8. & sequentibus. *Domus Davidis*] id est, regni Davidis, cujus complementum Christus. ⁶ *Experire*] altera pars Psalmi, qua primum omnes cohortatur David ad conferenda vota, duobus versibus; deinde nominatim ipse idē officium pollicetur Ecclesie & Deo, in fine. *Pacem Jerusolaimorum*] id est, privatam, publicam, intus & foris; ut sequentes locutiones ostendunt.

PSALMUS CXXIII.

Ecclesia gravissimè oppressa se ad Deum erigit, gratiam ejus implorat, & hostibus Dei male precatur.

- ¹ **A**NTICUM "excellentissimum. Ad te attollo oculos meos, ô tu" qui sedes in cœlis.
- ² Ecce ut oculi servorum spectant "ad manum domino-
rum suorum, ut oculi ancillæ ad manum heræ suæ: ita oculi nostri ad Jehovam Deum nostrum, donec gratiam fecerit nobis.
- ³ Gratiam fac nobis Jehova, gratiam fac nobis; quia satis est, saturi sumus contemptu.
- ⁴ Plurimum "satura sibi videtur anima nostra: istâ sannâ saturentur ipsi tranquilli, iste contemptus obveniat superbis.

^a Heb. excellentiarū: ut
suprà 120.

^b Heb. satur-
ra est sibi: sic
suprà 120. 6.

ANNOTATIO.

¹ *Canticum*] Canticum est *ᾠδὴ ψαλμὸς*, continens propositionem duobus versibus; & petitionem, duobus. propositio-
ne ostendit Psaltes, quomodo & quantisper sit aditurus Deum: petitione verò postulat primum gratiam Ecclesie fie-
ri, vers. 3. deinde arumnas impiis hostibus Dei & Ecclesie imponi, vers. 4. *Qui sedes in cœlis*] id est, Deus omni-
potens; periphrasis. ² *Ad manum*] id est, opem & auxilium; non dubitantes de fide, adjumento, & defensione illo-
rum. *Donec gratiam*] id est, continenter atque importunè: ut Luca 18. in principio. ⁴ *Istâ sannâ*] imprecatio:
alterum petitionis membrum: ut Psalmo 79. 6. sic autem accipiendum esse hunc locum voces & distinctiones aper-
tè clament. *Tranquilli*] id est, qui presenti suæ tranquillitati confidentes ea abutuntur, & ludificantur nos super-
bè in calamitatibus nostris.

PSALMUS CXXIII.

*Ecclesia mirificas Dei liberationes a conatibus mundi prædicans, benedicit Deo, & se in pos-
terum de ope illius confirmat.*

- ¹ **A**NTICUM "excellentissimum Davidis. Nisi Jehova adfu-
isset nobis, dicat nunc "Jisraël;
- ² Nisi Jehova adfuisset nobis, cum insurgerent contra nos
homines;
- ³ "Tunc vivos absorbuissent nos, exardescente ira eorum in nos:
- ⁴ Tunc illæ aquæ inundassent nos, torrens "superavisset nos:
- ⁵ Tunc superavisset nos torrens, aquæ superbissimæ.
- ⁶ Benedictus Jehova, qui non exposuit nos prædæ dentibus eo-
rum.

^a Heb. excel-
lentiārū: ut
suprà 120.
^b Heb. nisi Je-
hova quod
adfuisset:
trajectio: sic
vers. seq.

^c Heb. trānsif-
set super ani-
mā nostrā:
sic sequente
vers.

7 Anima nostra ut avicula erepta est a laqueo aucupantium, laqueo effracto nos erepti sumus.

Psalm. 121. 2. 8 Auxilium nostrum in nomine Jehovæ, qui fecit cœlos & terram.

A N N O T A T I O.

1 *Canticum*] Canticum est didascalicum, quo David Ecclesiæ totius nomine omniumque temporum, primùm narrat mirificas liberationes effectas a Deo, versibus quinque; deinde benedicit Deo propter liberationes suas, vers. 6. & 7. postremò concludit prædicatione gratiæ & opis Dei constantissimæ, vers. ultimo. *Israël*] id est, populus Dei: ut ad Galatas 6. 16. 3 *Tunc & vos*] hyperbolæ allegoricæ.

P S A L M U S C X X V.

Psalmes stabilitatem Ecclesiæ prædicat, & instabilitatem afflictionum ejus: deinde Deum orat pro sanctificatione illius & prosperitate, improbis ejectis.

*a Heb. excel
lentiari: ut
suprà Psal.
124.*

1 **C**ANTICUM "excellentissimum." Qui confidunt Jehovæ; similes sunt monti Tzizonis: qui non dimovetur, in seculum permanet.

2 Ut Jeruschalaima montes circumstant, ita Jehova circumstat populum suum; ex hoc tempore usque in seculum.

3 "Nam non quiescet virga improbitatis, super sortem justorum, ut non extendant justi ad ullam iniquitatem manus suas.

*b Heb. cor
dibus.*

4 "Benefac Jehova bonis, & rectis ex animis suis:

*c Heb. faciat
ut abeant
illi.*

5 "Qui autem inclinant animos suos ad itinera tortuosa sua, amandet eos Jehova cum operariis iniquitatis; pax sit super Jisraëlem.

A N N O T A T I O.

1 *Canticum*] Canticum est mixtum: partim didascalicum ad consolationem Ecclesiæ, tribus versibus; partim invectivæ, duobus ultimis. *Qui confidunt*] prioris partis didascalice loci sunt duo: unus, de firmitate Ecclesiæ, quæ fundata esse dicitur & circummunita virtute Dei sempiterna, duobus versibus; alter, de instabilitate improborum, si quando videretur Deo Ecclesiam suam per illos castigare, vers. 3. *Similes sunt monti*] id est, ædificati sunt super petram, quam nullæ procellæ ac ne inferorum quidem portæ superabunt: Matth. 7. 24. & 16. 18. 2 *Circumstat*] id est, circumquaque protegitur: ut suprà Psal. 5. 13. & 34. 8. & 91. & Zecariæ 2. 9. 3 *Nam*] occupatio ad objectionem, atque videmus Ecclesiam malis persæpe expositam: est quidem exposita, inquit Psalmes; sed tanquam ad momentum, ita ut ipsis calamitatibus fundamentum & defensio piorum efficiatur illustrior. *Non quiescet*] id est, non permanet; sed paulo momento transfertur, & liberantur boni 1. Corinth. 10. 13. Hoc autem e contrario sibi arrogantes improbos, & repellentem Deum inducit Jeschahhja 28. 15. & sequentibus. *Improbitatis*] id est, improborum, hypocritarumque; a quibus & propter quos Ecclesia Dei ferè exercetur, & quorum meminit Psalmes, vers. 5. *Sortem justorum*] id est, Ecclesiam, & hæreditatem piorum. *Ut non extendant*] id est, ut possint lufferre, pietate & sanctimonia integritate: prout loquitur Paulus 1. Corinth. 10. 13. 4 *Benefac*] petitio, altera pars psalmi. 5 *Qui autem inclinant*] id est, hypocritas in Ecclesia versantes, quasi dicat, Ecclesiam suam sanctificet & purget ab omni malo: quo genere imprecationis usus est suprà Psal. 123. *Amandet*] id est, ejectos ex Ecclesia malè perdat: ut Matth. 21. 41. & Lucæ 12. 46. *Pax sit*] id est, ut benè sit Ecclesiæ bonorum, sublati improbis.

P S A L M U S C X X V I.

Ecclesia admirabilem sibi & gentibus liberationem suam a Deo factam prædicat, eandemque optat ab illo perfici.

*a Heb. excel
lentiari: ut
suprà 120.
b Heb. tum
dixerunt: ut
Ijobi 7. 3.
c Heb. ma-
gnificat Je-
hova effici-
endo: sic Ps.
seq. vide Ge-
nes. 28.*

1 **C**ANTICUM "excellentissimum." Cum reduceret Jehova multitudinem captivorum Tzizonis, eramus velut qui somniant.

2 Tunc impletum est risu os nostrum, & lingua nostra cantu; cum diceretur inter gentes, magnifica Jehova efficit erga istos.

3 Magnifica Jehova efficit erga nos, sumus læti.

4 "Reduc Jehova, multitudinem captivorum nostrorum; tanquam fluenta reducens in regionem siccam.

5 Qui

5 "Qui seminarunt cum lachrymis, cum cantu metant.

6 "Qui portans" acquisitum semen, "continenter ibat flendo; is f o-
mnino redeat cum cantu, reportans manipulos suos.

d Heb. acqui-
sitionem se-
minis.
e Heb. eundo
ibat & flen-
do.
f Heb. rede-
undo rede-
at.

ANNOTATIO.

1 *Canticum*] Hujus cantici (quod temporibus Cyri factum esse videtur promulgato illius edicto de reversione Ju-
dæorum) partes sunt duæ; narratio, tribus vers. & precatio ut Deus redditum secundet, tribus reliquis. *Cum red-
deret*] in narratione magnificatur opus Dei, duobus argumentis: primum est ab insperato & incredibili liberatio-
nis modo, quem prius admirati sunt quàm agnoscerent pii, vers. 1. deinde a communi populorum testificatione, ver.
2. ex quibus conficitur gloriosa illa læticia & prædicatio Judæorum, vers. 3. *Tæronis*] id est, Ecclesie Judæorum:
synecdoche. *Eramus & elur*] id est, videbamur nobis somnare; tanta fuit liberationis admirabilitas: & vix dum
nobis persuasimus, donec vidimus gentes prædicare magnificam liberationem nostram, & nobis ministrare: Hæ-
ræ 1. 2 *Impletum est*] id est, confirmati & exultantissimi sumus, ut exponit vers. 3. synecdoche. 4 *Reduc Jehova*] *Tanquam fluen-*
petitio, ut Deus cœptam liberationem perficiat: quæ duabus allegoriis elegantibus exprimitur. *Tanquam fluen-*
ta] comparatio; quæ Prophetæ gratiam Dei liberantis cum fluentis, populum verò cum terra sticulosa comparat; &
gratiâ Dei irrigari petit quam nemo possit avertere. 5 *Qui seminarunt*] altera allegoria, qua populus in captivi-
tatem abductus egentibus agricolis & semen ad alimoniam suam necessarium terræ committentibus comparatur;
rediens verò lætis messoribus ex copiosa messe. 6 *Acquisitum semen*] id est, aliunde comparatum prece vel pre-
no: sic notatur egentissimus agricola, & cum populo captivo comparatur.

PSALMUS CXXVII.

Psalmes nihil posse aut comparari, aut conservari, ac ne genus quidem propagari docet sine
benedictione Dei; ac proinde omnia ab illo expectanda esse.

1 **A**NTICUM "excellentissimum pro Schelomone. Nisi Je-
hova ædificet domum, frustrâ laborent ædificatores ejus
de ea: nisi Jehova custodiat civitatem, frustrâ sedulus sit
custos:

a Heb. excel-
lentiarum: ut
suprà i. 20.

2 Frustra sint vobis " qui summo diluculo surgant, qui tardè sedeant,
qui "vescantur cibo dolorum: ita dat " dilecto suo somnum.

b Heb. dilucu-
lantes surge-
re, tardan-
tes sedere.

3 "Ecce possessio "Jehovæ sunt filii: merces est fructus ventris.

4 "Ut sagittæ ad manum robusti, ita sunt "pueri.

c Heb. filii
pueritiæ: pe-
riphrasis.

5 Beatus vir ille qui "impleverit pharetram suâ illis: "non erubescant,
sed "periment inimicos in porta ipsorum.

ANNOTATIO.

1 *Canticum*] Canticum est didascalicum; quod videtur David paulò ante mortem suam pro Schelomone filio con-
scripsisse, ut perpetuum hoc haberet documentum fidei in tota administratione sua: continet itaq; documenta duo;
unum, de privata & publica rerum administratione, duobus versibus: alterum, de singulari generis propagatione,
tribus reliquis: quæ omnia David a Dei benedictione expectanda docet. Quamobrem nos reddidimus pro Schelo-
mone: ut Plal. 72. 1. *Ædificet domum*] id est, benedictione verbi sui adit ædificantibus. 2 *Qui summo dilu-*
6] id est, operarii vel custodes laboriosissimi, qui nullo pacto suæ quieti aut cibo indulgeant; sed omnes nervos dili-
gentissime contendant & indefinenter ad perficiendum munus suum. *Vescantur*] id est, qui ne cibum quidem ca-
pian tranquillè, animo a labore, solitudine, & metu vacuo. *Ita dat*] brevissima, ac propterea ob-
scurior: sensus est, Deus ædificat & custodit tutissimè, quemadmodum dictum est, quietemque liberam ab omnibus
impedimentis concedit ei quem diligit, & qui de dilectione ejus confirmatus se committit ei. *Dilecto suo*] paro-
nomasia ad alterum Schelomonis nomen, de quo 2. Schem. 12. 25. 3 *Ecce possessio*] alterum membrum, ut dictu
est in vers. 1. *Jehova*] id est, data a Jehova, ut postea appellatur merces: sic Gen. 15. 1. Sunt autem in hoc loco tres
benedictionis gradus: generationis, hoc versu; educationis ingenuæ atque morigeræ, seq. versu; & fructus qui ex li-
beris benè institutis percipitur, versu ultimo. 4 *Ut sagittæ*] id est, pueri benè instituti sunt optimum patris fami-
lias instrumentum, ut sagittæ tersæ sunt apta instrumenta militi. 5 *Impleverit pharetram*] id est, se iis liberis in-
struxerit: allegoria. *Non erubescant*] id est, non cedent inimicis, sed superabunt ipsos, & possidebunt portam inimi-
corum suorum: ut promittitur Gen. 23. 17. *Periment*] ut hoc verbum ita interpretemur, postulat ratio allegoriæ,
constructio, & simile exemplum 2. Chron. 29. 10.

PSALMUS CXXVIII.

Psalmes piorum felicitate proposita, demonstrat quàm grato animo sit percipienda benedi-
ctio Dei publica in Ecclesiam, & privata in pios singulos.

^a Heb. excellentiarū: ut
suprà Psal.
120.
^b Heb. vescē
ris: synecdo
che.

CANTICUM ^a excellentissimum. Beatus quisque timens Jehovah, qui ambulat in viis ejus.

2 Labore enim manuum tuarum ^b fruēris: beatus eris, & benè erit tibi.

3 Uxor tua ut vitis fructifera ^a ad latera domus tuæ, filii tui ^a ut plantæ olearum; circumstabunt mensam tuam.

4 ^a Ecce, cum ita benedicatur vir timens Jehovah:

^c Heb. respice: synecdoche.

5 Benedixit tibi Jehovah ^c e Tzijone: ^a frui igitur bono Jeruschalaimorum omnibus diebus vitæ tuæ,

6 Et ^c respice natos filiis tuis; ^a pax est super Jisraëlem.

ANNOTATIO.

1 Canticum] Canticum est didascalicum, quo Psalter primū generatim benedictionem Dei erga pios prædicat, tribus versibus: deinde speciatim quasi in rem præsentem ducit fideles singulos, a præsentē sua & Ecclesiæ experientia, tribus reliquis. **3 Ad latera**] id est, ut pergula vitis, quæ ad maceriam appositā sit fructuosior, ita fecundabitur uxor benedictione Dei. **Ut planta olearum**] id est, virides, & semper frondentes augeantur. **4 Ecce**] altera pars, quæ excitantur pii ad recognoscendas & percipiendas benedictiones Dei, tum publicas Ecclesiæ, sequentem versum, tum singulares erga se, vers. 6. **5 E Tzijone**] id est, ab Ecclesia in qua habitat, benedictione perfundens Ecclesiam, & te ipsum in Ecclesia. **6 Respice natos**] id est, singularem Dei benedictionem percipe erga familiam tuam, vita longæva, & fecunda prole. **Pax est**] Conclusio epiphonematica.

PSALMUS CXXIX.

Ecclesia suas in præsentē seculo afflictiones a mundo & liberationes a Deo prædicat, fundumq; adversariorum exitium.

^a Heb. excellentiarū: ut
suprà 120.

CANTICUM ^a excellentissimum. Multum affecerunt me angustii inde a pueritia mea, dicat nunc Jisraël:

2 Multum affecerunt me angustii inde ^a a pueritia mea; etiam non prævaluerunt mihi.

3 Super tergum meum araverunt ^a aratores, produxerunt quamque strigarum suarum.

4 Jehovah justus, truncavit ^a densos funes improborum.

5 ^a Erubescant & agentur retrorsum, omnes ofores Tzijonis.

6 Erunt tanquam fœnum tectorum, quod ^a antè quàm extrahat fœniseca falcem, exaruit:

7 Quo non implet manum suam messor, aut lacertum suum, qui manipulos facit:

8 Neque dicent qui transeunt; benedictio Jehovah adsit vobis, benedicimus vobis in nomine Jehovah.

ANNOTATIO.

1 Canticum] Canticum est didascalicum; quo Ecclesia docet, primū se gravissimè ab hostibus oppressam, a Deo liberatam esse, quatuor versibus: deinde hostium & improborū omnium ruinam prædicat, reliquis versibus. **Multum**] prior pars cantici exponens mala Ecclesiæ, tribus versibus; & liberationem, vers. 4. **Dicat nunc**] id est, agnoscat semper & prædicet salutem suam, & ruinam adversariorum, nimirum tantisper dum præsens tempus durat. **2 A pueritia**] id est, ab orbe condito, cum cœpit Ecclesia esse; quæ allegoricè cum homine uno comparatur, hic; & cū arvo, vers. 3. **3 Aratores**] id est, hostes, quibus Deus tanquam administris utitur ad sarrindum, arandum, & colendum Ecclesiam suam. **Produxerunt**] id est, nullam partem agri Dei intactam reliquerunt, quin summo labore effoderent. **4 Truncavit**] id est, quamvis valida & firma consilia, conatus, opera illorum, idque nullo negotio dissiparet, cum opus est, ad asserendam justitiam suam. **Densos funes**] quibus aratrum trahebant in dorso Ecclesiæ: sic perstat in allegoria. **5 Erubescant**] secunda pars cantici de funesto adversariorum casu, duobus versibus; jejunitate sive sterilitate illorum ex maledictione Dei, vers. 7. & contemptu, versu ultimo: quæ omnia similiter allegorici a rusticis.

fustica sumptis exprimuntur. 6 *Ante quam extrahat* id est, statim exarescit, non expectato tempore foenificii: allegoria prior fœni sive graminis; ut Ijobi 11.12. 7 *Quo non implet* posterior allegoria a legetibus.

PSALMUS CXXX.

Psalmes sibi maximas liberationes obtigisse narrat invocanti Deum, ideoq; se Deo confidere: & Ecclesiam ad fiduciam eandem hortatur promissionibus.

1 **C**ANTICUM "excellentissimum. Ex "profunditatibus" inclamavi te Jehova, *dicens:*

*a Heb. excel
lentiari: ut
suprà 120.*

2 "Domine, ausculta voci meae: sint aures tuæ intentæ ad vocem deprecationum mearum.

3 "Si iniquitates observaveris, Jah; domine, quis possit consistere?

4 "Sed apud te est condonatio, "ut reverenter colaris.

5 "Expectavi Jehovam, expectavit anima mea: "etiam in verbo ejus expectationem habeo.

6 "Animus meus erga dominum *studiosior est*; quàm excubiarum erga matutinum, "excubantium ad matutinum usq;.

7 "Expectationē habeat Jisraël in Jehova; quia apud Jehovam est benignitas, & plurimum apud eum "redemptionis:

8 Et ipse redimet "Jisraëlem, ab omnibus iniquitatibus ejus.

ANNOTATIO.

1 *Canticum*] Canticum est didascalicum, quo Propheta primum historiam suam narrat, sex versibus; deinde Ecclesiam informat in fide ab exemplo suo, duobus ultimis. In historia autem sua primum res antea factas exponit, versibus quatuor; deinde præsentem constitutionem animi sui a præcedentibus experimentis, vers. 5. & 6. Quamobrem hic psalmus appositissime superiori subjectus videtur. *Profunditatibus*] id est, profundissimis & immanibus periculis: metaphora ab aquis, ut Psal. 69. *Inclama & te*] vide similem planè narrationem Psal. 116. 2 *Domine*] summa orationis quam habuit Psalmes in afflictionibus; cuius partes sunt duæ: petitio salutis, hoc vers. & causa petitionis, duobus sequentibus. 3 *Si iniquitates*] ætiologia petitionis, quasi dicat, benefac nobis non propter nos, hoc vers. sed propter gloriam tuam, vers. sequen. 4 *Sed apud te est*] id est, habeo rationem gloriæ tuæ, quæ versatur tum in fide & veritate promissionum tuarum, tum in cultu ejus; quæ duo planè interciderent, si iniquitates nostras observaret Deus, & nos iudicio suo perderet. *Ut reverenter*] id est, ut condonatione tua conserventur qui te colant: noëmatica paralepsis, ut vers. seq. 5 *Expectavi Jehovam*] & expectationem meam consecutus sum: paralepsis: sic transitur ad alteram narrationis partem de præsentem Prophete animo, quasi dicat, experientia mea effecit spem, quæ nunquam pudefaciet me: Rom. 5.4. *Etiam*] nimirum ut antè habui, & beneficia inde consecutus sum. 6 *Animus meus*] id est, magis desydero frui Deo, quàm ulli excubiores matutino, utcumque vigiliis defessi. *Excubantium*] id est, perpetuarum excubiarum, quibus nemo successerit: sed quæ per totam noctem vigilaverint. 7 *Expectationem*] secunda pars cantici, continens documentum fidei in Deum, hoc versu; & promissionem confidentibus, sequente versu. *Redemptionis*] proficiscentis ex benignitate ejus. 8 *Jisraëlem*] qui expectationem suam in Jehova habuerit.

PSALMUS CXXXI.

David demissum suum animum simplicemq; professus, Ecclesiam ad humilitatem, simplicitatemq; cohortatur.

1 **C**ANTICUM "excellentissimum Davidis. Jehova, "non fuit altus "animus meus, neq; elati oculi mei; ac non aggressus sum res magnas aut "arduas suprà quàm conveniat mihi.

*a Heb. excel
lentiari: ut
suprà psal.
120.*

2 Annon composui & sedavi animum meum, similis depulso a lacte apud matrem suam? similis depulso a lacte apud me fuit animus meus.

*b Heb. cor:
c Heb. mira-
biles præ
me.*

3 "Expectationem habeat Jisraël in Jehova, ex hoc tempore usque in seculum.

A N N O T A T I O.

1 *Canticum*] Canticum est didascalicum quo Psaltes primum animi sui simplicitatem exponit, duobus versibus; deinde Ecclesiam hortatur ad imitationem sui, vers. 3. *Non fuit alius*] id est, neque animo, neque signis, neque facto aspiravi ad regnum & Schailis eversionem, aut aliud quidquam ingens ex me ipso tentavi; sed certa fiducia recubui in te, & acquievi voluntati tuæ. 3 *Expectationem habeat*] id est, meo exemplo nunquam alat ingentes spiritus; sed a divina voluntate pendeat.

P S A L M U S C X X X I I.

David arcam Dei ducturus Ierusalaima solitudinem suam, votum, officiumq; exponit Deo: orat ut Deus veniat in civitatem suam, & regno, sacerdotio, populoq; beneficiat: ideoq; promissiones antea a Deo factas adducit.

a Heb. excel
lentiari: ut
suprà 120.
b Heb. cum
toto affligi
eum.

A N T I C U M "excellentissimum." Memor esto, Jehova, Davidis; cum tota afflictione ejus:

2 "Jurasse Jehovæ, vovisse amplissimo Deo Jahhakobi, dicendo:

3 "Dispeream, si ingrediartentorium domus meæ, si conscendā spondam stratorum meorum;

4 "Si dem somnum suum oculis meis, palpebris meis dormitationem:

5 Donec invenero locum pro Jehova, locum tabernaculorum pro amplissimo Deo Jahhakobi.

6 "Ecce audiveramus eam fuisse in Ephrataa regiōe, inveneramus eam in agris Jahharis:

7 "Accedimus ad tabernacula ejus, incurvamus nos ante scabellum pedum ejus.

8 "Surge Jehova, aditurus requiem tuam; tu & arca roboris tui.

9 "Sacerdotes tui induantur justitia, & quos benignè accipis cantet.

10 "Propter Davidem servum tuum, ne avertas faciem uncti tui.

2. Schem.
7. 12.

11 "Juravit Jehova Davidi veritatem, a qua non avertet se, dicens; De fructu ventris tui ponam in solio tuo.

1. Reg. 8. 25.
& 2. Chro.
6. 16.

12 Si observaverint filii tui fœdus meum & testimonia mea singula quæ docebo eos; etiam filii illorum usque in sempiternum sessuri sunt in solio tuo.

13 Nam elegit Jehova Tzizonem, expetivit pro habitatione sua, dicens:

Psal. 78. 68. 14 Hæc est requies mea usque in sempiternum; hîc habitaturus sum, quia hoc expetiveram.

a Heb. benedicendo benedicam. 15 "Viatico ejus affatim benedicam, egentes ejus saturabo cibo:

16 Sacerdotesq; ejus induam salute, & quos in ea benignè accipio, omnino cantabunt illi.

d Heb. cantando cantabunt. 17 Ibi efficiam ut germinet cornu Davidis, ubi aptavi lucernam uncto meo.

18 Inimicos ejus induam pudore, super ipsum verò florebit coronamentum ejus.

A N N O T A T I O.

1 *Canticum*] Canticum est ἐγκύριον constans ex partibus duabus: una est oratio sive petitio, usque ad vers. 11. altera est

est ætiologia petitionis exponens promissiones Dei, inde ad finem usque. Videtur autem hic Psalmus conscriptus fuisse, cum arca ex domo Hhobed-Edomi deducenda esset Jeruschalaima: 1. Chron. 15. *Memor esto* id est, demonstrare meminisse & respicere ad Davidem, studiumque animi ejus contentissimum approbare, præstando petitionem ejus: ut Genes. 8. 1. Est autem hic prolepsis sive generalis petitionis propositio, cujus duæ partes in sequentibus per *ὑπόθεσιν* explicantur. *Afflictione ejus* id est, anxia animi solitudine, quæ deinceps exponitur usque ad versum 6. 2. *Jurasse Jehova* expositio afflictionis, ut modò dictum est. quasi dicat, ego semper versor in eadem solitudine quam habebam antequàm in Hhuzzam irrumperes, nimirum, ut arca fœderis adducatur ad me: & quod prius tibi jurejurando adhibito voveram, idem votum adhuc integrum perficere sentio; etsi me jam prius hoc desiderio afflictum, amplius aliquantisper tua irruptione in Hhuzzam conturbasti atque afflixisti, 2. Schem. 6. & 1. Chro. 13. *Deo Jabbakobi* cujus simile votum benedictione tua comprobasti, Genes. 28. 3. *Domus mea* quam recens ædificandam curavi in civitate Davidis: ut ostenditur 1. Schem. 5. 9. & 1. Chron. 15. 1. Nam non fuit adeò arrogans David, ut voto suo se legem putaret posse Deo præscribere, ut quamprimum veniret arbitrati ipsius; neque adeò temerarius, ut (ponderet se sub dio habitaturum, non cubaturum, & noctes infomnes ducaturum donec apportaretur arca; quod opus fuit multorum dierum: sed religio fuit illi migrare in novum domicilium suum, nisi prius Deus ibidem suam sedem constituisset. Similis postea religio illi fuit, cum de templo ædificando cogitaret, ut testantur ipsius ad Nathaneem verba, 2. Schem. 7. 2. *Stratorum meorum* quæ in novo domicilio comparata sunt. 4. *Si dem* nimirum in mea domo. 6. *Ecce* *ἰγυαία* sive exornatio alterius membri prolepsos: in qua David primum narrat officium suum præteritum, hoc versu; & præsens, sequente; deinde exponit petitionem suam, tribus versibus. *Eam* nimirum arcam, quæ nominatur infra vers. 8. Relativum ante suum antecedens; ut alibi. *In Ephrataa* id est, Schilunte, in tribu Ephraïmi; ubi asserata est inde a temporibus Jehoshuah, usque ad obitum Hheli sacerdotis, dum a Pelischais capta est 1. Schem. 4. 11. *Jahharis* sive sylva, id est, in urbe Jahharimorum, quæ in loco plano & sylvo sita est: quam obrem a sylvis dicta est Kirjath-Jehharim, id est, urbs sylvarum; a planitie verò dicitur Bahhal, vel Bahhala, vel Kirjath-bahhal, atque etiam Bahhales Jehudæ, id est, plana loca; hinc verò agri sive campi. 7. *Accedimus* in domum Hhobed-Edomi, ubi relicta fuerat arca, cum David judicio Dei in Hhuzzam exercito fuisset consternatus; 2. Schem. 6. 10. & 1. Chron. 13. 13. 8. *Surge Jehova* petitio, de qua vide 2. Chron. 6. 41. Continet autem hæc petitio precationem pro domicilio Dei, & piorum sanctificatione, duobus versibus; & deprecationem iræ quam in priorè deductione fuerant experti, vers. 12. 9. *Sacerdotes tui* id est, administri sacrorum, qui se sanctificaverunt ritè, amplius sanctificentur a te: sic accommodat ad singularem hanc profectiorem promissum illud Dei, de quo infra vers. 16. confer cum 1. Chron. 15. *Quos benigne accipis* id est, populus tuus: 1. Chron. 15. 18. 10. *Propter Davidem* id est, Christum filium Davidis, qui subinde in Prophetis appellatur David: ut Holsch. 3. 5. *Faciem uncti tui* id est, meam, qui unctus sum in Christo tuo per Schemuelem ex mandato tuo, 1. Schem. 16. His autem verbis paratur transitus ad sequentem ætiologiam: qua copiose explicatur quod modò dictum est, propter Davidem servum tuum, quasi dicat, propter quem jurasti, &c. quæ in sequentibus vers. apponuntur. 11. *Juravit* altera pars cantici: explicatio promissionum, quibus freta fides ad orandum Deum superioribus verbis adducta est. *Veritatem* id est, promissionem firmissimam & constantissimam: ut sequentia verba exponunt. Sunt autem hujus promissionis loci quatuor: gentis Davidicæ æternitas, duobus versibus; urbis & regionis sanctificatio ex præsentia Dei, vers. 13. & duobus sequ. sacerdotum, vers. 16. & regnum florentissimum, duobus ultimis. 15. *Viatico ejus* id est, rebus necessariis ad præsentem vitam, quæ peregrinatio est a Domino. 17. *Germinet cornu* id est, amplientur & propagentur vires regni: metaphora ab animantibus quorum ramosa sunt cornua. *Lucernam* id est, ubi jam cœpi instituere dignitatem & splendorem regium: ut 2. Schem. 21. 17. & 1. Reg. 11. 36. 18. *Pudore* id est, pudendo exitio, quod saluti opponitur, vers. 16. *Florebit* id est, florens permanebit, nec marcescet unquam: metaphora, ut superiore versu.

PSALMUS CXXXIII.

David communionem sanctorum celebrat; & elegantibus comparationibus figurat bonam amœnitatemq; illius.

1. **C**ANTICUM "excellentissimum Davidis. "Ecce quàm bonū & quàm amœnum est, habitare "fratres" etiam unā. at Heb. excell. lentiarū: ut suprā 120.
2. "Est ut unguentum illud optimum superfusum capiti, descendens super barbam, barbam Aharonis; quod descendit usque ad oram vestium ejus:
3. "Ut ros Chermonis, ut qui descendit super montes Tzijonis: "nam illuc mandat Jehova "benedictionem suam, vitam usq; in seculum.

ANNOTATIO.

1. *Canticum* Canticum est didascalicum; quo Propheta communionem sanctorum celebrat, a bonitate & amœnitate ejus. *Ecce* propositio proleptice continens duo epitheta communionis sanctorum, quæ per *ὑπόθεσιν* Hhebreis familiarem postea explicantur. *Fratres* id est, filios Dei, Ecclesiæ membra, ejusdem doctrinæ & vitæ participes in Christo. *Etiā unā* id est, etiam inter se communionem colere, ut Deus cum ipsis colit: est enim communio sanctorum duplex, cum Deo, & cum Ecclesia. 2. *Est ut* expositio amœnitatis per comparationem, de qua vide Exo. 30. 23. & sequentibus. quasi dicat, ut amœnum est oleo unctionis perfundi Aharonem totum, omniaque vestimenta ejus, & omnibus circumstantibus odori esset ita amœnum est corpus convenientium in nomine Dei, quos Deus certissimè sua præsentia ornat, & donis spiritus odoratissimis. *Vestium ejus* de quibus Exodi 28. 3. *Ut ros Chermonis* explicatio bonitatis; quæ primum adumbratur duabus cōparationibus, postea nudis verbis exponitur. *Chermonis* quo ager Baschanis fertilis redditur. *Nam illuc* nimirum ubi fratres habitant etiam unā, vers. 1. *Benedictionem suam* id est, omne bonum cum remissione peccatorum, & vitam æternam.

PSALMUS CXXXIII.

Psalmes Ecclesiam totam hortatur ut benedicat Deo, adjunctis promissionibus.

*a Heb. excellen-
tissimū: ut
suprà 120.*

CANTICUM "excellentissimum. "Ecce, benedicite Jehovah omnes servi Jehovah; qui perstatis in domo Jehovah "singulis noctibus.

*b Heb. sancti-
tate.*

2 "Attollite manus vestras "sanctè, & benedicite Jehovah.

3 "Benedicet tibi Jehovah e Tzijone, qui fecit cœlos & terram.

ANNOTATIO.

1 *Canticum*] Canticum est *ᾠδὴ ἁγία*, continens primū hortationem ad corpus Ecclesiæ ut benedicat Deo, duobus versibus; deinde promissionem, ultimo. *Ecce*] quasi dicat, cum tuum, o Ecclesia, corpus ita sit adunatum in Christo, & tantis benedictionibus cumulatum, ut superiore psalmo dictum est; agedum, benedicite Jehovah, tum vos sacerdotes & Levitæ, hoc versu; tum populus totus, sequente. *Singulis noctibus*] id est, non tantum interdum, sed etiam nocte observatis observationes ejus; ut Num. 18. 1. & seq. & 1. Chron. 9. 33. 2 *Attollite*] id est, orate & gratias agite; hortatio ad Ecclesiam totam. 3 *Benedicet*] id est, perget ornare gratos animos vestros sua illa benedictione, de qua superiore Psalmo, vers. ultimo.

PSALMUS CXXXV.

Psalmus Ecclesiam hortatur ad laudandum Deum, omnipotentie in res creatas & inimicos ipsos, bonitatisq; erga Ecclesiam nomine: quæ omnia per comparisonem idolorum gravissimè amplificat.

*Id est, lauda-
te Jah: ut Ps.
104. 35.*

ALELU-JAH. Laudate nomen Jehovah, laudate servi Jehovah:

"Qui statis in domo Jehovah, in atriis domus Dei nostri.

3 Laudate Jah, quia "bonus est Jehovah: psallite nomini ejus, quia amœnum est:

Exodi 19. 5. 4 Quia Jahhacobum sibi elegit Jah, Jisraëlem in peculium suum.

5 Nam ego novi magnum esse Jehovah, & dominum nostrum superiorem omnibus diis.

*a Heb. quicquid placet
Jehovæ, facit: ut Gene.
9. 6.*

6 "Quicquid placet sibi, Jehovah facit; in cœlis ac in terra, per maria & omnes abyssos.

*b Heb. ab hunc
mine usq; ad
jumenta: Exo.
12. 29.*

7 Faciens ut ascendant vapores ab "extremitate terræ; fulgura cum pluvia facit, depromit ventum "e thesauris suis.

8 Qui percussit primogenita Ægypti, "tam hominum quàm jumentorum:

9 Cum immisisset signa & prodigia in medium tui, Ægypte; contra Parhhonem & contra omnes servos ejus.

*Deut. 2. & 3.
Jehosch. 12.*

10 Qui percussit gentes amplas, & interfecit reges robustos:

11 Sichonem regem Emoræorum, & Hhogum regem Baschanis; omniaq; regna Cenahhanæorum:

12 "Et dedit terram eorum possessionem, possessionem Jisraëli populo suo.

*a Heb. generationem &
generationem.*

13 O Jehovah, nomen tuum est in seculum; Jehovah, "memoria tui in "quamque generationem.

14 "Quod si judicat Jehovah populum suum, mox de servis suis pœnitent ipsum.

15 "Terriculis gentiū argenteis & aureis, operi manuum humanarū,

Psalms CXXXVI.

239

- 16 Os illis est, sed non loquuntur; oculi sunt illis, sed non vident:
 17 Aures sunt illis, sed non audiunt; etiam non est spiritus in ore illo-
 rum.
 18 Similes illis futuri sunt qui faciunt illa, quisquis confidit illis.
 19 Domus Israelis benedicite Jehovah, domus Aharonis benedicite
 Jehovah:
 20 Domus Leviticæ tribus benedicite Jehovah; timentes Jehovah be-
 nedicite Jehovah, dicendo:
 21 Benedictus sit Jehovah e Tzijone, inhabitans Jeruschalaimis. Ha-
 lelu-Jah.

Psal. 115. 4.
5. & 6.

ANNOTATIO.

1 Hallelu-Jah] Ode est in ætæternum, continens primum exordium hortatorium ad laudationem Dei, tribus versibus; deinde propositionem argumentorum ad laudes Dei pertinentium: a vers. 3. ad 15. postea exornationem a compa-
 ratione idolorum & idololatrarum, a vers. 15. ad 19. postremo conclusionem ejusdem argumenti cum exordio, ad
 finem usque. 2 Quis stans] id est, sacerdotes, Levitæ, & populus, quibus sua atria erant: ut 2. Chron. 4. 9. 3 Bo-
 nus est Jehovah] propositio summa argumentorum ad laudes Dei pertinentium: nimirum Deum natura sua bonum
 & amicum esse, hoc vers. talemque se exhibere suis, vers. sequente; potentissimum verò etiam exteris, vers. 5. quæ
 duo postea copiosius exponuntur per וְשֵׁמוֹתָיו. 6 Quicquid placer] explicatio posterioris membri prolepticos de
 omnipotentia Dei, tum in rebus omnibus creatis, duobus versibus; tum in hostibus Dei & populi ipsius demonstra-
 ta, a vers. 8. usque ad 12. 7 Extremitate terre] una ad alteram. Ethesauris suis] id est, specubus & locis abditis,
 in quibus velut thesauris continet ventos Deus. 12 Et dedit terram] explicatio prioris membri de bonitate & a-
 micentia Dei erga populum suum: quæ non tantum in hac traditione terræ posita est, sed in constante beneficenti-
 quam per exclamationem enuntiat Psalter, sequente vers. 13 Memoratus] id est, documenta memoriæ tuæ, quæ
 tradis populo tuo. 14 Quod si] id est, si iusto suo iudicio interdum castigat: occupatio objectionis quæ fieri potuit,
 Deum non semper indulgere Ecclesiæ suæ, sed graviter flagellare: cui objectioni respondetur, si non semper indul-
 get, at non semper verberat; sed suorum misertus ferulam abjicit, & paternè suos recipit, quasi pœniteret ipsum du-
 ratione potentiæ Dei cum impotentia idolorum, tribus versibus; & exitus bonorum cum exitu idololatrarum, vers.
 18. de terriculis autem vide 1. Schem. 31. 9. 19 Domus Israelis] conclusio, ut dictum est supra in vers. 1. singulos
 ordines nominatim hortans. 21 Tzijone] id est, ubi aspectabilem præsentiam suam constituit, in Ecclesia.

PSALMUS CXXXVI.

Psalter hortatur Ecclesiam ad prædicandas Dei laudes propter beneficentissimam naturam
 & maiestatem ipsius, benignaq; opera in creatione, administratione, & conservatione rerum
 omnium, ac in primis Ecclesiæ demonstrata.

- 1 CELEBRATE Jehovah, quia bonus est; quia in seculum est
 benignitas ejus.
 2 Celebrate Deum deorum, quia in seculum est benigni-
 tas ejus.
 3 Celebrate dominum dominorum, quia in seculum est benigni-
 tate ejus:
 4 Eum qui facit mirabilia magna solus, quia in seculum est beni-
 gnitas ejus.
 5 Qui fecit cœlos intelligentiâ, quia in seculum est benignitas ejus: Genes. 1.
 6 Qui expandit terrâ super aquas, quia in seculum est benignitas ejus:
 7 Qui fecit lumina magna, quia in seculum est benignitas ejus:
 8 Solem ad dominium obtinendum interdiu, quia in seculum est beni-
 gnitas ejus:
 9 Lunam cum stellis ad dominia obtinenda noctu, quia in seculum est
 benignitas ejus.

Exo. 12. 29.
& sequenti-
bus.10 *Qui percussit Aegyptios in primogenitis illorum, quia in seculum est benignitas ejus:*11 *Et eduxit Jisraëlem e medio illorum, quia in seculum est benignitas ejus:*12 *Manu robusta & brachio extento, quia in seculum est benignitas ejus.*

Exod. 14. 21.

13 *Qui secuit mare algosum in segmenta, quia in seculum est benignitas ejus:*14 *Et transmisit Jisraëlem per medium illius, quia in seculum est benignitas ejus:*15 *Excussitq; Parhohem & copias illius in mare algosum, quia in seculum est benignitas ejus.*Exodi 15. &
sequentib.16 *Qui duxit populum suum per desertum, quia in seculum est benignitas ejus.*

Num. 20. 21.

17 *Qui percussit reges magnos, quia in seculum est benignitas ejus.*18 *Et interfecit reges magnificos, quia in seculum est benignitas ejus:*19 *Sichonem regem Emoræorum, quia in seculum est benignitas ejus:*20 *Et Hhogum regem Baschanis, quia in seculum est benignitas ejus.*21 *Deditq; terram istorum in possessionem, quia in seculum est benignitas ejus:*22 *Possessionem Jisraëli servo suo, quia in seculum est benignitas ejus.*23 *Qui in abiectione nostra recordatur nostri, quia in seculum est benignitas ejus:*24 *Et asserit nos ab hostibus nostris, quia in seculum est benignitas ejus.*25 *Qui dat cibum omni carni, quia in seculum est benignitas ejus.*26 *Celebrate Deum fortem cœlorum, quia in seculum est benignitas ejus.*

A N N O T A T I O.

1 *Celebrate*] Ode est *ἰσχυρὸν*, continens propositionem hortatoriam ad laudes Dei, primum a natura & summa maiestate ejus, tribus versibus; secundò ab operibus admirabilibus, inde usque ad vers. 26. & conclusionem hortatoriam ejusdem argumenti cum principio. Est autem hæc ode *ἁγίος*, sive singulos versus eadem clausula terminans; ut doceatur tum laudum nostrarum, tum operum Dei omnium fontem esse unicum benignitatem Dei: quod documentum quia perpetuum est, propterea hæc ode quotidie in veteri Ecclesia ab Levitis cantata est, 1. Chron. 16. 41. 2 *Deum deorum*] vide Deut. 10. 17. 4 *Eum qui facit*] alterum membrum propositionis de laudatione Dei ab operibus ipsius: quæ hoc quidem vers. proleptice ponuntur, deinde verò distribuuntur in opera creationis, usque ad vers. 10. & opera administrationis, usque ad ultimum. 5 *Intelligentia*] id est, sapientissimè & intelligentissimè: sic Proverb. 3. 19. 6 *Super aquas*] ut suprà Psal. 24. 2. 10 *Qui percussit*] alterum genus operum ad laudem Dei pertinentium, nimirum benigna ipsius administratio, tum singularis contra inimicos Ecclesiæ suæ, & erga Ecclesiam ipsam, extra ordinem & ordinariè, usque ad vers. 25. tum universalis erga omnes propter benignitatem ipsius, vers. 25. 13 *In segmenta*] utrinque disparato mari, Exodi 14. 22. 21 *Istorum*] & Cenahhanæorum omnium: ut dictum est superiore psal. vers. 10. & 11. synecdoche. 22 *Servo suo*] id est, quem in fidem suam recepit, ut sibi serviat. 23 *Qui in abiectione*] transitio ad ordinariam administrationem Dei beneficentissimam, tum erga Ecclesiam, duobus versibus; tum erga creaturas omnes, vers. 25. 25 *Omni carni*] & rebus creatis omnia. consilii, synecdochicè.

PSALMUS CXXXVII.

Sacerdotes & Levitæ captivi ad sacras cantiones cantandas sollicitati, ostendunt a se bona fide fieri non posse: in luctu suo constanter permanent, Edomaisq; & Babylonis severissimum Des judicium imprecantur atq; denuntiant.

1 *Ad*

Ad flumina Babylonix ibi sedentes, etiā atq; etiam fle-
vimus; cū recordaremur Tzizonis:

Ad salices in ea, suspendimus citharas nostras:

Quamvis ibidem peterent a nobis cantiones læ-
tas qui captivos abducebant nos, & qui contumula-
verant nos, dicentes; canite nobis de canticis Tzizonis.

Quomodo fuisset cantaturi canticum Jehovæ, in solo alieni-
genarum?

Si obliviscar vestri, ô Jeruschalaima; obliviscatur *sui* dextera mea.

Adhæreat lingua mea palato meo, si non recorder tui: si non re-
vocem ad Jeruschalaima caput lætitiæ meæ.

Recordare Jehova, contra Edomæos diei Jeruschalaimorū: qui
dicebant; nudate, nudate, quantisper fundamentum ejus erit in ea.

Gens Babylonica vastanda; beatus sit, qui rependet tibi maleficiū
tuum quo affecisti nos:

Beatus, qui prehēdet; & dissipabit parvulos tuos allidens ad petrā.

ANNOTATIO.

¹ *Ad flumina*] Canticum est generis mixti, didascalicum, & ἐκτικόν, cujus partes sunt tres: prima est narratio ludifi-
cationis qua hostes in Iisraēlitas captivos utebantur, tribus versibus; secunda, confirmatio facti piorum in gravibus
illis tentationibus, vers. 4. 5. & 6. postrema, imprecatio & interminatio judiciorum Dei, tribus ultimis. *Flumina*
Babylonix] id est, monarchiæ Babylonicæ: nam Judæi non in solam Babyloniā propriè dictā abducti sunt, sed di-
spersi in didionem Babylonicā: ut ex Jechezkele, Daniele, & Hhezra constat evidentiū. *Ibi sedentes*] id est, ad
vada cōstitentes, donec trajecissent omnes. ² *Citharas nostras*] id est, instrumenta musica nostra abjecimus, &
omne canendi studium: synecdoche. Hinc autem videntur Psalmum hunc pii sacerdotes & Levitæ conscripsisse, ad
institutionem & confirmationem Ecclesiæ. ³ *Quamvis*] id est, ne illorum quidem autoritati parvius quorum
eramus mancipia, ut vel tantillum dissimulato luctu ipsis in ea re gratificaremur, & sacras cantiones prophano ab-
usu contaminarem. *Contumula verant nos*] id est, & gentem nostrā, & habitationes nostras, urbemque & tem-
plum Dei nostri in funestum & miserabilem tumulum redegerant: ut psal. 79. synecdoche. Sic autē filii Edomæ
men interpretamur adducti germano illius etymo, superiorisque membri & totius argumenti cōsideratione. ⁴
Quomodo fuisset] confirmatio facti piorum, cur suis hostibus morem non gesserint; cujus partes sunt, ætiologia,
hoc versu; & *κατάφασις* sive devotio sui ipsorum, si ab officio suo discederent, duobus seq. *Canticum Jehovæ*] prior ra-
tio silentii piorum, a canticorum genere, quas sacras Deo esse agnoscunt; non autem prophanas, ad libidinem inimi-
corum Dei abutendas. *In solo alienigenarum*] secunda ratio, quasi dicat, non est hujus loci, neque temporis: nam
cantica illa ad cultū Jehovæ in Ecclesia aspeḗtabili pertinentia fuerunt tantū in terra quam sanctificaverat decan-
tanda. ⁵ *Si obliviscar*] alterum membrum confirmationis, nimirum devotio, quasi dicat, dispeream si fecero; ab-
sit a me tam indignum facinus, ut quasi oblitus vestri cantica lætitiæ canam. *Obliviscatur *sui**] id est, fiat aliena-
taque emortua, potius quā ut canam: metaphora. ⁶ *Adhæreat*] id est, potius exareseat quā ut canter istorū
arbitratur: quā in re perinde facerem, ac si Tzizonis & Jeruschalaimorum obliviscerer. *Recorder tui*] id est, perpetuo
luctu meam de te recordationem testatam faciam. *Revocem*] id est, totā & perfectā lætitiā meā cōstituā
in recordatione urbis, & spe restitutionis illius: alibi nūquam lætitiæ argumentum inveniam. ⁷ *Recordare*] ter-
tia pars odes respiciens adversarios, & continens primū imprecationem, hoc vers. deinde prophetici denuntiā-
tionem gravissimā illorum ruinæ. *Contra Edomæos*] ut psal. 79. 12. horum autem insanā debacchationē in tem-
plum, urbem, & populum Dei vide Jirmejæ 49. 7. & Jechezk. 25. 12. prædictionem verò ruinæ ipsorum ibidem, &
Lament. 4. 21. *Diei*] calamitosi quo eversa sunt: ut psal. 116. 2. *Nudate*] id est, subruite ad ima fundamenta usq;
ne fundamentorum quidem vestigia relinquit: in Edomæos autem contrariam denuntiationem vide Maleaci 1. 2.
⁸ *Gens Babylonica*] prophetica denuntiatio ruinæ Babylonicæ, cum exclamatione benè optante illis per quos rui-
na Babyloniæ erat eventura: de quo Jesechah. 13. & Jirmejæ 50. & 51. ⁹ *Prehēdet*] id est, qui severissime in
te judicia Dei exercebit pro atrocitate malefactorum tuorum: ut Jesechah. 13. 16.

PSALMUS CXXXVIII.

David Deum celebrat propter benignum verbū & opera ejus erga se: a gentibus suo exem-
plo celebratum iri docet, ac postremo se committit Deo.

DE Davidis. Celebrabo te ex toto animo meo, coram po-
testatibus psallam tibi.

Incurvabo me versus templum sanctitatis tuæ, & celebra-
bo nomen tuum, propter benignitatem tuam & propter fidem tuam:
quamvis magnifices supra totum nomen tuum, sermonem tuum.

Quo die clamavi, eodē exaudivisti me; fecisti ut efferret me ex ani-
mo robur.

^a Heb. in me-
dio ejus.

^b Heb. verba
cantici, & cō-
tumulato-
res nostri
verba læ-
titiæ.

^c Heb. canti-
co: enallage
numeri.

^d Heb. faciā
ut ascendā
Jeruschalai-
ma ad caput:
hypoallage.

^e Heb. filios
Edomi.

^f Heb. filia
Babyloniæ
vastata, id
est, quæ cer-
tissimè va-
staberis.

^a Heb. cor-
de.

^b Heb. diis.

4 "Celebrabunt te Jehova, omnes reges terræ; cū audierint "sermō-
nes oris tui:

5 Et canent de viis Jehovæ, magnam esse gloriam Jehovæ:

6 Quamvis elatus sit Jehova, tamen depressum "aspicere; quamvis
altus, e longinquo pernoscere.

7 "Si ambulo in media angustia, vivum conservas me: "in faciem
inimicorum meorum extendis manum tuam, & servat me dextera tua.

8 Jehova perficiat pro me: Jehova benignitas tua in seculum est; ab
operibus "manuum tuarum ne desistas.

A N N O T A T I O.

1 Ode] Ode est generis mixti, *ἵμνος καὶ ὕμνος*: constat itaque duabus partibus; laudatione Dei, usque ad vers. 7. & petitione, duobus ultimis. Laudatio autem duplex est; una, singularis a Davide, tribus versibus; altera, communis omnium gentium quæ ad Christi regnum vocandæ erant, inde ad vers. 7. *Coram potestatibus*] id est, publice, ne apud ullos quidem proceres dissimulabo: ut psal. 107. 33. & 119. passim: quomodo accipiendum esse docet vers. 4. 2. *Propter benignitatem*] ut supra psal. 115. 1. *Quamvis*] correctio, ut supra psal. 71. 15. quasi dicat, etsi longè ampliora sunt quæ denuntias & præstas verbo tuo, quàm ut ab hominibus vel nominari possint, aut tu eorum nomine convenienter celebrari. 3. *Quo die*] confirmatio ab exemplo suo. *Fecisti ut efferrer*] id est, confirmasti & roborasti me. 4. *Celebrabunt te*] altera pars laudationis, ut dictum est in vers. primum. *Sermones oris tui*] id est, duobus nominibus laudabunt te; de verbo tuo, hic; & de administratione ex verbo, seq. vers. at 2. Chron. 2. 12. & sequentibus. 6. *Aspicere*] non otiose, sed cum efficacia; id est, omnino ejus rationem habere: sic sequentia. 7. *Si ambulo*] transitio ad petitionem, cujus argumentum hoc loco ponitur unum, ab antea acta Dei beneficentia hic; alterum, sequente versu, a natura Dei constante in beneficiis. *In faciem*] id est, velut sinistra illos percuit, cū me conservas dextera: ut psal. 3. 8. 8. *Manuum tuarum*] sinistra nimirū in propullandis hostibus, & dextera in conservando me.

P S A L M U S C X X X I X.

David se totum & omni ex parte Deo perspectum esse agnoscens, proficitur studium suum adherendi Deo & fugiendi a malo; ac postremò ad confirmandam hanc professionem suam, si opus erit, se amplius probandum committit Deo.

1 AGISTRO symphonix, "Davidis Psalmus. Jehova,
"pervestigas me & cognoscis.

2 Tu cognoscis "sedere meum & surgere meum, in-
telligis cogitationem meam "e longinquo.

3 Iter meum & accubitus meum circumplecteris,
& omnium viarum mearum "peritus es:

*a Heb. assue-
factus es.*

4 Cū nōdū est sermo in lingua mea; en, ô Jehova, nosti ipsum totū:

5 "Retrò & antè obsides me, & imponis mihi manum tuam.

*b Heb. præ-
me simile vi
de inf. 7. 12.*

6 Mirabilior est scientia tua^b "quàm ut fallam; edita est, non possum
prævalere illi.

7 "Quò irem a spiritu tuo? aut quò a facie tua fugerem?

8 Si scanderē cœlos, illuc es; aut stratum ponere in sepulchro, ecce ades.

9 Si assumerem alas auroræ, habitaturus in extremitate maris;

10 Etiā illuc manus tua deduceret me, & prehenderet me dextera tua.

11 Sin autem dicerem; utiq; tenebræ velut crepusculo obvolvunt me:
atqui "nox lux est circa me:

*c Heb. obte-
nebrarent
præ te.*

12 Ne tenebræ quidem ita "obtenebrare possunt quin tu pervideas:
sed nox ut dies illustrat, perinde sunt tenebræ atq; ipsa lux.

13 "Tu enim possides renes meos, "ex quo obtegebas me in utero ma-
tris meæ.

*d Heb. reve-
rendis.
e Heb. ut val-
de.*

14 "Celebro te, "eò quòd "suspiciendis operibus istis in admirationem
traducor: celebro mirabilia opera tua, "quàm maximè novit animus me-

us.

15 "Non

15 "Non celata est" vis mea tibi; ex quo factus sum in abdito, artificio-
se confectus, "velut in imis partibus terræ."

16 "Massam meam vident oculi tui, & in libro tuo hæc omnia scripta
sunt; ex quibus diebus formabantur," cum nondum ullum ex eis existeret.

17 "Quamobrem apud me, o quam pretiosæ sunt cogitationes tuæ;
Deus fortis; quam numerosæ sunt summæ earum!"

18 Narrarem illas, sed arena plures sunt: invigilo ut adhuc sim tecum.

19 "Quod si interempturus es, o Deus, improbum; & viros sangui-
narios," recedite a me

20 Quid dicunt tibi sceleratè; qui extollunt vanè inimicos tuos.

21 An non ocores tuos, o Jehova, odio habeo? & de insurgentibus in
te fastidio me ipsum torqueo?

22 "Perfecto odio odi illos: inimicorum loco sunt mihi?"

23 "Pervestiga me Deus fortis, & cognosce animum meum; proba
me, & cognosce cogitationes meas."

24 Deniq; vide an ego ingrediar via molesta tibi: & deduc me via
perpetua.

fHeb. in sce-
lus.

g Heb. in va-
nitate.

h Heb. perfe-
ctione odii.

i Heb. an via
molestia in
me sit: hypal-
lage: pro eo
quod est, an
ego sim in
via mole-
stia.
k Heb. seculi.

ANNOTATIO.

1 Dauid psalmus] Psalmus est proprie *ψαλμός*, quem orationis *μενέος* & figurarum poetarum frequentatio red-
dit obscuriorem. Constat autem summam ex tribus partibus: prima est quædam veluti advocatio testificationis
Dei: qua David se hominum calumniis obrutum, saltem a Deo pernosci & probari docet, usque ad vers. 14. secunda
explicatio animi sui, inde usque ad vers. 23. tertia, petitio, ut amplius, si opus est, ipsum prober Deus & dirigat, duo-
bus ultimis. *Pervestiga me* id est, explicata est tibi penitus, & perspecta funditus conscientia mea: metaphora.
Est autem hæc propositio, quæ sequentibus versibus elegantissime exornatur. 2 *Sedere meum* id est, sive sedea,
sive surgam, sive quid agam corpore, sive animo versem; intus & extra totus tibi perspectus sum. *E longinquo* id
est, longè antequam animo insederit meo, ut ostendit vers. 4. 5 *Retrò & antè* id est, omni ex parte me circum te-
nes, antrorsum, retrorsum, superne, inferne, dextrorsum, sinistrorsum: synecdoche: ut quinque versibus seq. exponi-
tur. 7 *Quò irem* explicatio scientiæ Dei mirificæ a duobus circumstantiis; loci, his quatuor versibus; & tempo-
ris, vers. 11. & sequente. 11 *Nox lux est* quasi dicat, mihi quidem & rebus creatis obscura & cæca nox est; tibi verò
omnia sunt perspecta, nuda, & patentia oculis tuis: Heb. 4. 13. 13 *Tu enim* ætiologia superioris professionis sive
protestationis, a singulari hominis genitura per mirificam administrationem Dei. quasi dicat, meritò omnia ista ti-
bi perspecta sunt, quia ea non tantum creatione tibi comparasti singula, verum etiam adhuc creationis & redempti-
onis jure possides. *Renes meos* id est, quicquid in me lateret: synecdoche. *Ex quo obtegebas* id est, inde a conceptu
meo. 14 *Celebrote* secunda pars psalmi; qua Pfalter explicat studium animi sui, tum in celebranda Dei benefi-
centia erga se, usque ad vers. 17. tum in præstando obsequio, & voluntate ipsius conformanda voluntati Dei, a vers. 17.
usque ad vers. 23. *Eò quòd* sic ostendit Pfalter se transire ad secundum hunc locum, sumpta occasione ex superiore
argumento. *Quàm maxime* id est, ex toto animo & facultate mea, quam tu inde ab ortu meo optimè cognoscis,
duobus seq. vers. 15 *Non celata est* quasi dicat, te ipsum testem adhibeo hujus integritatis meæ, qua incumbo in
laudationem tuam; ut qui me inde a principio noveris. *Vis mea* quam totam occupari in laudibus tuis dixi, supe-
riore vers. *In abdito* matris utero. *Velut in imis partibus* id est, mirificè, & supra omnem humanam fa-
cultatem & artificium. 16 *Massam meam* id est, quicquid est in me, expositum est ac velut descriptum in oculis
tuis. *Cum nondum* id est, non tantum cum coeperunt esse novisti ea, verum etiam antè quàm essent. quasi dicat, ab
æterno cognovisti providentia tua. 17 *Quamobrem* alterum membrum propositionis; in qua David ostendit se
his beneficiis adductum eniti ut se totum studiosè committat Deo, amando quod Deus amat, duobus versibus; & ab-
horrendo ab iis quæ odit Deus, vers. 19. & sequentibus. *Quàm numerosa* ut psal. 40. 6. 18 *Invigilo* id est, dies
noctesque operam do, ut quemadmodum hæcenus, sic etiam in posterum continenter adhæream tibi. 19 *Quòd*
scilicet altera explicatio studii in eos a quibus abhorret Deus; ut dictum est vers. 17. quasi dicat, si tu istos impuros tanto-
perè odisti, ut eos justò judicio tandem perditurus sis, prout tua est vindicta, Deut. 32. 35. saltem vides me obsequen-
tem justitiæ tuæ odisse illos, fastidire, & fugere, prout est mei officii. *Recedite a me* verba sunt impiorum & malefi-
corum hominum, qui Deum & viros bonos abjiciunt a se: quamobrem hæc verba cum principio sequentis versus co-
jungenda sunt: ut simile habetur 2. Chron. 30. 18. & 19. 20 *Tibi* & tuis, odio tui. *Extollunt vanè* id est, non so-
lum mala faciunt, sed etiam facientibus patrocinantur, Rom. 1. 32. 23 *Pervestiga* petitio; ut dictum est suprà in
versum primum. quasi dicat, tu istorum testis es; ego verò tuus sum: propterea si opus est, ecce me paratum ad sub-
eundum probationes tuas: ut suprà psal. 26. 24 *Via perpetua* id est, constante in obsequio tuo.

PSALMUS CXL.

David Deum supplicat pro liberatione sua; impiis adversariis malè precatur: & seipsum
confirmat in fiducia certa justitiæ salutisq; Dei.

1 AGISTRO symphonix, psalmus Davidis.

2 **M** Libera me, Jehova, ab hominibus malis; a viris violentis-
simis custodi me:

4 Heb. violè-
tiarū: sic inf-
vers. 5:

- b Heb. cor-
de.* 3 "Qui cogitant mala cum ^b animo: quotidie conveniunt ^a ad bella:
4 "Exacuunt linguam suam ^a similem serpentis, venenum ^a ptyados
subest labiis eorum. Sela.
5 Serva me Jehova a manibus improborum, a viris violentissimis cu-
stodi me: qui cogitant ^a impellere pedes meos.
6 "Abscondentibus superbis laqueum mihi, funesq; pandentibus re-
te ad orbitam, tendiculas ponentibus mihi; Sela,
7 Dixi Jehovæ, Deus fortis meus es; auribus percipe Jehova vocem
deprecationum mearum.
*e Heb. dicar
morū: me-
ronymia.* 8 Jehova domine, robur salutis meæ; obtexisti ^a caput meum ^a tempo-
re pugnae.
*d Heb. concu-
pita impro-
bi.* 9 "Ne concedas, Jehova, ^a quæ concupit improbus; sceleratam cogi-
tationem ejus ne provehas, ne efferant se. Sela.
10 "Venenum circumdantiū me, molestia ^a labiorū ipsorū obtegat eos.
11 "Demittantur super eos prunæ: in ignem dejiciat eos, in scrobes
unde non surgant.
*e Heb. lin-
guæ: meto-
nymia.* 12 Vir ^a maledicus ne stabiliatur in terra; viri violenti malum ^a venan-
do impellat ipsum, quod fuerat impulsurus me.
*f Heb. vene-
tur ipsum ad
impulsio-
nes.* 13 "Novi acturum esse Jehovam causam afflicti, jus egentium.
14 Utiq; justi celebrabunt nomen tuum, confidebunt recti in con-
spectu tuo.

A N N O T A T I O.

1 *Psalmus Davidis* [Psalmus est *ivrtmōs*, constans ex duabus partibus, petitione, duodecim versibus; & conclusio-
ne animi supplicis confirmante de beneficentia Dei, duobus ultimis. Petitionis loci sunt duo: unus, quo precatur
David pro salute sua, novem versibus; alter, quo adversariis malè precatur, tribus reliquis. 2 *Ab hominibus* [prima
petitionis causa, a persona adversariorum injustam causam agentium & injustissimè. 3 *Qui cogitant*
le & administris ipsius, vi & fraude Davidem persequentibus: quemadmodum deinceps explicat. 3 *Qui cogitant*
id est, qui omne malum fabricantur mihi aperte & clam, animo consilioque, hoc versu; sermone, & opere, verba & se-
quentibus sic amplificat petitionis causam a persona adversariorum, quod non tantum causam iniquam agunt, ve-
rum etiam rationibus iniquissimis. 4 *Ad bella* [ut supra psal. 120. 7. 4 *Exacuunt* id est, cominus & eminus vi-
brant in me virus suum. 5 *Similem serpentis* id est, venenatam, ut vipera. 6 *Ptyados* id est, alpidis illius quæ suo lo-
co stans venenum suum procul expulit. 7 *Impellere pedes meos* id est, dejicere me: metaphora. 8 *Abscuden-
tibus* [secunda petitionis causa, a fide supplicis in Deum, & antea acta experientia veritatis Dei erga ipsum mirificas li-
berationes præstantis, tribus versibus. Sunt autem hoc versu metaphora ab aucupibus & venatoribus. 8 *Caput
meum* id est, me, tanquam galea & scuto. 9 *Ne concedas* [conclusio superioris petitionis, cujus postremus finis
transitum parat ad imprecationem sequentem. 10 *Venenum* imprecatio, ut dictum est supra in vers. 1. quæ Da-
vid persans in superioribus allegoriis ea ipsa mala quæ cudunt adversarii in ipsos retorqueri petit; quamobrem nos
Hebraicam vocem, habita superioris allegoriæ & proximè sequentium verborum ratione, venenum potius quam
caput interpretati sumus; ut Deut. 32. 33. 11 *Labiorum* id est, quam asserunt ipsorum labia. 12 *Demittantur* id
est, conflagent, & corruant. 13 *Venando impellat* id est, malum consilium ipsorum sit consultoribus ipsis peti-
tum. 14 *Novi* [conclusio *περαλκτική*, ut supra diximus, a salute justorum & gloria Dei, quæ salute justorum
conjuncta est.

P S A L M U S C X L I.

David tribulibus suis mandato Schaulis ipsum persequentibus, opem Dei implorat: impro-
bitatem autorū persecutionis suæ exponit, fidemq; suam: quibus nominibus servaria Deo petit.

*a Heb. custo-
di super hau-
rire labiorū
meorum.*
b Heb. cor.

- 1 P S A L M U S Davidis. O Jehova inclamo te, festina ad
me; auribus percipe vocem meam, cum invoco te.
2 "Statuatur oratio mea, ut suffitus coram te; elatio
manuum mearum, ut munus vespertinum.
3 "Compone Jehova, observa os meum; custodiens
moderare quicquid efferunt labia mea.
4 "Ne finas inclinari ^b animum meum ad rem malam, ad agitandum
actio-

actiones per improbitatem cum strenuis operariis iniquitatis: etiam ^{e Heb. viris.} ne inescer rebus amœnis eorum.

5 "Retundat me justus, benignitas erit; & corripiat me, unguentum erit^{d Heb. caput: ut Exod. 30. 23.} præstantissimum; ne irritum faciat a capite meo: quò amplius fecerit, eò amplius oratio mea erit in malis eorum.

6 At dimovent se per latera petrarum judices istorum, quamvis intelligant sermones meos amœnos esse.

7 Quasi diffecaret quis & diffinderet in terra; dispersuntur ossa nostra, *trudenda* in os sepulchri.

8 Sed ad te Jehova domine, respiciunt oculi mei; ad te recipio me, ne nudes animam meam.

9 Serva me a laqueo quem tetenderunt mihi, & tendiculis operantium iniquitatem ^{e Heb. a manibus laquei.}

10 Cadant in retia jacula quisque sua improbi; unà ego dum transiurus sum.

ANNOTATIO.

1 Psalmus Davidis] Psalmus est iuxta modum, continens exordium, duobus versibus: & petitionem, reliquis: quem videtur conscripisse David de tempore fugæ suæ, cum ex mandato Schaüis observaretur a tribulibus suis in montibus Hhangedi, i. Schem. 24. 2 Statuatur] id est, ita sit accepta tibi, ut legitimæ illæ ceremoniæ, de quibus Exodi 29. & 30. Elatio manuum] id est, supplicatio: synecdochicè. 3 Componere] hujus petitionis partes sunt duæ; prima est precatio pro ductu & salute sua, usque ad vers. 10. secunda, imprecatio, vers. ult. Precationis autem quæ componendi verbo proleptice continetur, partes sunt duæ; una, ut Deus sermonem, & animum supplicis componat, hic & vers. sequente, eaque prudentia informet, qua sibi ab omni maleficio caveat dum salutis suæ cupit consulere: altera ut ipsum conservet a malo, vers. 8. & 9. Moderare] id est, sermones meos regere; ne quid temerè profundam, aut ad verlarum mei subdole aliquid hauriant ex imprudentis animo. 4 Ne sinas] id est, confirma me adversus mala & bona; ne ad dexteram aut sinistram traducar minis vel allecamentis. 5 Retundat] ætiologia prior petitionis a persona adversariorum per elegantissimam hypothesin, quasi dicat, si justus me persequeretur, & iusta de causa affligeret; ferrem, & orarem pro illo, hoc versu: sed isti consilii cum animo suo æquitatis meæ, & velint nolint optime convicti, insidiantur mihi, vers. sequente: adeò ut penè rumpamur afflictionibus, vers. 7. Benignitas erit] id est, ducam pro maximo beneficio. Ne irritum faciat] id est, ne desinat unquam odoratissimis suis reprehensionibus & jucundissimis me aspergere. In malis eorum] id est, quæcunq; mala feram ab eis, non exacerbabunt animum meum; sed potius efficiant ut gratis precibus eos commendem Deo. 6 Dimovent se] ætiologia præcedentis hypothesios, ut dictum est vers. 5. quasi dicat, utcumque redarguat eos ipsorum conscientia, & doceat æquitatem causæ meæ; tamen omnes angustias & fauces montium observant ut insidiantur mihi. Petrarum] id est, arduarum rupium, in quibus habitacula sua statuebat David. Istorum] id est, non tantum plebei populares ex Ziphæis, Mehhonitis, & ceteris; sed etiam primores quique certatim Schaüi ministrantes. Sermones meos] id est, me ne verbo quidem ullum offendere, sed gratificari quam possum maxime. 7 Quasi diffecaret] id est, jam tanta vi me & meos circumstant, & in nos omnes involaturi sunt; ut mox diffringendi & membratim discerpendi simus illorum impetu, nisi tu, o Deus, succurreris; quod discrimen elegantissima similitudine lignariorum adumbratur. 8 Sed ad te] altera ætiologia petitionis, a fide sua in Deum & promissiones ejus. Ne nudes] id est, ne destituas defensione & salute tuæ: metaphora. 9 Serva me] secunda pars petitionis: ut observatum est in vers. 3. 10 Cadant] id est, ipsi suis artibus capiatur; ego verò tecum, ducere te prætergrediar incolumis: metaphora a piscibus. Reti jacula] vide in Jeshahh. 19. 8.

PSALMUS CXLI.

David a Schaüle & comitatu ejus circumclusus Deum orat pro salute sua, ad gloriam ipsius in Ecclesia prædicandam.

DE didascalica Davidis: Cum esset in spelunca, oratio. ^{i. Schem. 24.} Voce mea ad Jehovam clamo: voce mea apud Jehovam deprecor.

3 Effundo coram eo meditationem meam, angustiam meam coram eo indico.

4 Cum obrueret se in me spiritus meus, toties tu agnovisti semitam meam: cum quocunque itinere pergerem, abderent laqueum mihi.

5 Intuere ad dexteram & respice ad sinistram; ut non est mihi qui recognoscat me: periit effugium a me, non est qui curet vitam meam. ^{e Heb. quærat animæ meæ.}

6 Clamo ad te Jehova, dicens; tu es receptus meus, portio mea in terra viventium.

7 Attende ad clamorem meum, nam attenuatus sum valde: eripe me a persequentibus me, quia fortiores sunt me.

*b Heb. ani-
mā: ut p̄l. 5.*

8 "Educat e claustrum vitam meam ad celebrandum nomen tuum; me cingent iusti, cum beneficium contuleris in me.

A N N O T A T I O.

1 Ode didascalica] ut psal. 44. 1. Oratio] huius orationis partes sunt duae, exordium audientiam faciens, vers. 2. & 3. & petitio, reliquis versibus. 3 Effundo] ut supra 102. 1. 4 Cum obrueret se] huius petitionis summa est ut feriretur David, distincta tribus causis: prima est ab officio Dei, quod ante seruo suo praestiterat ad salutem ipsius, hoc versu; secunda, a persona supplicis in extremis rerum difficultatibus erigentis se ad Deum fide, tribus sequentibus; tertia est a fine, gloria Dei, vers. ultimo. Obrueret se] ut supra psal. 77. 4. Agnosce] ut psal. 1. 6. Quocunque i-
nere] id est, ubique insidiarentur mihi: periphrasis. 5 Intrare] secundus petitionis locus, ut dictum est superiore versu. Est autem hic ellipsis oppositi. quasi dicat, observa ab omnibus partibus, & animadverte me omni ope destitutum esse. 6 In terra viventium] id est, in hac ipsa vita, ut psal. 27. 13. 8 Educ] tertius locus: ut observatum est vers. 4. E claustrum] id est, praesentissimo hoc periculo quo circumclusus sum in hac specu, circumstantibus inimicis. Me cingent] id est, conveniet circa me frequens iustorum corona, ut me audiat praedicantem nomen tuum, & mecum praedicet.

PSALMUS CXLIII.

David Deum implorans, indignitatem suam confitetur, injuriam sibi factam in hac causa narrat & angustias animi sui: ac propterea a Deo servari & institui petit, inimicos vero perdi ad gloriam ipsius.

1 **D** S A L M U S Davidis. O Jehova, audi orationem meam, aures adhibe ad deprecationes meas; pro fide tua exaudi me, pro iustitia tua.

2 "At ne congregiaris iudicio cum seruo tuo; nam non esset iustus coram te ullus vivens.

3 "Persequitur enim inimicus animam meam; attrit deiciens in terram catervam meam: facit ut resideam in tenebricosis locis; sumus quasi mortui olim:

b Heb. seculi.

4 Adeo ut obruat se in me spiritus meus; in medio mei desolatus videatur sibi animus meus.

*b Heb. dierum
ab antiqui-
tate.*

5 "Recordans dierum priscorum, meditans totum opus tuum; factum manuum tuarum recolens,

6 Pando manus meas ad te; anima mea, ut terra fessa, sitiente tui, Sela,

*b Heb. cister-
nam: ut psal.
28. 1.*

7 Dicens: Festina, exaudi me Jehova, consumitur spiritus meus; ne abscondas faciem tuam a me. nam consimilis fio descendantibus in sepulchrum.

8 "Fac ut audiam mane benignitatem tuam, quia in te fiduciam habeo: notam fac mihi viam qua ambulaturus sum, quia ad te attollo animum meum.

b Heb. tego.

9 Eripe me ab inimicis meis, Jehova: apud te tectum contineo illum.

10 Docce me facere placitum tuum, quia tu Deus meus es: tuo spiritu bono deduc me quasi per terram planam.

11 "Propter nomen tuum Jehova, vivum conserva me; propter iustitiam tuam educ ex angustia animam meam:

12 Et propter benignitatem tuam excinde inimicos meos; & perde omnes affligentes animam meam; quia ego sum servus tuus.

ANNO-

A N N O T A T I O.

1. *Psalmus* [Psalmus est *ivertitōs*, continens exordium, duobus versibus; expostulationem, quatuor seq. & petitionem, inde ad finem usque. *Pro fide tua*] id est, propter promissiones gratiosas, justamque naturam tuā, qua æquam causam ab iniquitate vindicas. 2. *At ne congregiaris*] elegans deprecatio, ex adverso respondens superiori postulationi, ne respiciat Deus ad indignitatem personæ; sed ad justitiam suam quæ personam quamlibet in æquis causis se defensoram recipit, quasi dicat, justitiam tuam imploro, ut suscipiat defendendam æquitatem causæ meæ; mihi verò, ut personæ cuiquam, agnosco justitiam nullam inesse, si comparanda sit cum Deo: satis est causam meam cum istorum causa comparari: justitiam Dei imploro, non meam assero: atque ita imploro, ut æquitatem causæ meæ (quia ipsius causa est) defendi ab ipso velim; ac proinde me ad probandam causam conservari. *Non esset justus*] si congregeris iudicio cum ipso. 3. *Persequitur enim*] expostulatio, sive narratio injuriarum ab hostibus acceptarum, hoc versu: calamitatis in quam devenit supplicis animus, seq. versu: & studii ad Deum contendentis, vers. 5. & 6. *Atteris*] id est, non tantum me, sed totum comitatum meum familiamque exagitat: ut i. Schem. historia factum fuisse ostendit, & ipse conquestus est supra psal. 141. 7. *Ut resideam*] ego cum meis. *Sumus quasi mortui*] id est, cogimur in tenebrosis specubus versari, & lucem fugere inimicorum importunitate. 4. *Obruat se*] ut supra 77. 4. 5. *Recordans*] id est, me in fide confirmans a præcedentibus exemplis. 6. *Fessa*] ut supra psal. 63. 2. 7. *Festina*] huius petitionis partes sunt duæ: precatio usque ad vers. 12. & imprecatio, vers. 12. Precationis summa est, ut Deus Davidem exaudiat, hoc versu, cumque liberet a malo, & informet deinceps in obsequio suo, seq. versibus tribus: causæ duæ: una, a persona supplicis; altera a gloria Dei cum salute servi sui conjuncta, vers. 11. *Consimilis sis*] nimirum si faciem tuam absconderis. 8. *Fac ut audiam*] id est, verbo & opere præsta: synecdoche. Est autem in hoc versu proleptis sive petitio duplex, cujus duo membra ex ordine sequentibus versibus exponuntur. 9. *Tantum contineo*] id est, depono apud te conservandum animum meum: ut psal. 31. 6. 10. *Per terram planam*] id est, sine offensa tui, aut cuiusquam. 11. *Propter nomen tuum*] id est, prædicationem nominis tui: ut psal. 142. 8. 12. *Benignitatem tuam*] erga me servum tuum: imprecatio pertinet ad promissionem Dei, Genes. 11. 35.

PSALMUS CXLIIII.

David prædicata Dei erga se & humanum genus beneficentia, hostibus male precatur: sibi tamen regno salutem & benedictionem omnimodam exoptat: & commendat felicitatem populi Dei.

DE Davidis. Benedictus sit Jehova rupes mea; qui docet manus meas prælium, digitos meos bellum:

Psal. 18. 3. & 35.

"Benignitas mea & propugnaculum meum, editus locus meus & liberator meus, assistens mihi; scutum meum, ad quem me recipio, qui substernit populos mihi.

2. Schem. 22. 4. 8. & Ps. 18. 4. 8.

"Jehova, quid est homo, ut agnoscas eum? filius mortalis, ut rationem habeas ejus?

Psal. 8. 5.

"Homo, vanitati similis est; dies ejus sunt ut umbra prætereuntis.

Psal. 62. 10.

"Jehova, inclina cælos tuos & descende: tange istos montes, & fument:

"Immitte fulgur, & disperge eos, emitte sagittas tuas, & funde eos:

a Heb. fulgur. ra fulgur.

Extende manum tuam ex alto: libera me & eripe me ex aquis multarum, e manu alienigenarum,

"Quorum os loquitur vanum, & quorum dextera est dextera falsitatis.

"Deus, canticum novum canā tibi; nablio, decachordo psallā tibi,

"Danti salutem regibus, liberanti Davidem servum suum a gladio malefico.

b Heb. mali, vel malo.

"Libera me, & eripe me e manu alienigenarum, quorum os loquitur vanum, & quorum dextera est dextera falsitatis:

c Heb. in pueritia: allegoria continuationis.

Ut filii nostri tanquam plantæ benè educatæ in tenera ætate sua; filiarumque nostrarum sicut antarii lapides excisi, sint structura templi:

d Heb. angulæ: sic vocantur cellæ & promptuaria, a situ.

"Promptuaria nostra plena proferant jube alimentum: pecudes nostræ millenis pariant, myriadibus auctæ sint in chortibus nostris,

e Heb. de alimēto in alimentum.

"Bovesque nostri præpingues: nulla irruptio, nullaque eruptio, denique nulla sit querela in plateis nostris.

f Heb. graviter onusti. g Heb. exiēs.

15 Beatus ille populus cui ita est; beatus ergo populus, cuius Jehova est Deus.

A N N O T A T I O.

1 *Ode Davidis*] Ode est generis mixti, διδασκαλική καὶ ἐνικτική: quam videtur conscripsisse David, postquam ad regni fastigium eVectus victorias aliquas consecutus esset, cum hostes exteri in ditionem ipsius irrupturi essent, sive Pelicetæ, 2. Schem. 5. sive alii, de quibus 1. Schem. 8. Constat itaque ex tribus partibus; exordio laudativo, usque ad vers. 5. petitione, usque ad 15. & conclusione epiphonemata, vers. ult. *Benedictus sit*] Exordii partes sunt duæ; prior est laudatio Dei a singularibus erga Davidem & regnum ipsius beneficiis, duobus versibus; posterior, amplificatio a publica & communi hominum miseria, ad quorum habendam curam se demittit Deus, vers. 3. & 4. ut 2. Schem. 7. 18. & 19. 2 *Benignitas mea*] id est, fons benignitatis qua perfuor. 3 *Jehova*] exclamatio erotemata, amplificans beneficentiam Dei per comparisonem majestatis ejus cum indignitate hominis. 4 *Homo*] subjectio ad præcedentem interrogationem. *Umbra prætereuntis*] id est, prætervolantis avis; ut Ijobi 14. 3. vel si cui magis placet, cunctus, postulatio liberationis, a vers. 7. ad 14. *Inclina*] ut 2. Schem. 22. 10. humanitus dictum. *Istos montes*] id est, hostes potentissimos; quod genus allegoriæ apud Prophetas est frequentissimum. *Fument*] id est, in fumos abeant. 6 *Immitte fulgur*] id est, tuis celestibus armis, potentiaque prosterne; humanitus dicta. 7 *Ex aquis multarum*] id est, irrumpentibus torrentibus hominum nequam; ut psal. 18. 5. & 124. 4. quod sequentium verborum epexegetis commonstrat. 8 *Quorum os*] prima causa petitionis, ab adversariorum improbitate. 9 *Deus*] secunda causa, a prædicatione gloriæ Dei. *Canticum novum*] ut supra 33. 3. 10 *Danti salutem*] argumentum cantici, narratio communium & singularium beneficiorum. 11 *Libera me*] ἀναφορά petitionis, qua usus erat supra vers. 7. & 8. ut commodius transeat ad tertiam petitionis causam. 12 *Ut filii*] tertia petitionis causa, bonum populi Dei. *Antarii lapides*] id est, angulares, frontati, sive (ut Græci vocant) diatoni, ex quibus duplex murus ducitur. *Excisi*] id est, ornati, culti, & affabrefacti. *Sinistræ structura templi*] id est, ædificentur, & coagmentati assurgant in templum sanctum domino: Ephes. 2. 21. 13 *Promptuaria nostra*] id est, sit benedictio tua in bona temporaria nostra. 14 *Benedicti nostri*] similiter millenis pariant, &c. sic interpretandum esse distinctiones ostendunt. *Nulla irruptio*] id est, nihil mali invadat, nihil boni evadat, & nihil insit triste; sed jucunda omnia. 15 *Beatus*] conclusio epiphonemata: qua statuit Psaltes, si beati habentur qui benedictiones hujusmodi possident, omnino beatos esse qui possident Deum benedictionum fontem.

PSALMUS CXLV.

David seipsum & res omnes creatas ad Dei laudes prædicandas excitans, celebrat magnificam potentiam, & justissimam bonitatem illius, quam erga omnes exhibet.

1 **L**AUDATIO Davidis. Exaltabo te Deus mi, Rex; & benedicam nomini tuo in seculum & sempiternum.

2 Quotidie benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum & sempiternum:

3 Magnum esse Jehovam & laudandum valde, imò magnitudini ejus non esse per investigationem.

4 ^{a Heb. potentias.} Generatio generationi laudibus commendet opera tua, prout omnimodam potentiam tuam indicant,

5 Decorem gloriamque; majestatis tuæ, & res mirabiles tuas, quas elo-

6 Et robur mirabilium tuorum prædicent; & quamque magnitudinum tuarum, quam enarrabo:

7 Memoriam amplæ bonitatis tuæ eructent, & justitiā tuam cantent:

8 Gratosum & misericordem Jehovam esse, longanimem & magnū benignitate,

9 Bonum esse Jehovam omnibus, & misericordiam ejus in omnibus operibus ejus.

10 Celebrent te Jehova omnia opera tua, & quos benignitate prosequeris benedicant tibi:

11 Gloriam regni tui prædicent, & potentiam tuam eloquantur;

12 Ut notas faciant filiis hominum potentias ejus, & gloriam decoremque; regni ejus.

13 Re-

- 13 Regnum tuum, regnum est omnium seculorum; & dominium tuum in unam quamque generationem.
- 14 Sustentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos.
- 15 Oculi omnium ad te spectant, quibus tu das escam suam tempore suo:
- 16 Aperis manum tuam, & saturas quicquid vivit ex beneplacito.
- 17 Justus Jehova in omnibus viis suis est, & benignus in omnibus operibus suis.
- 18 Propinquus est Jehova omnibus invocantibus ipsum, omnibus qui invocant ipsum fide.
- 19 Placitum timentium se efficit, & vociferationem eorum audiens salutem dat eis.
- 20 Servat Jehova omnes amantes ipsum, omnes vero improbos perdit.
- 21 Laudationem Jehovae eloquatur os meum: & benedicat omnis caro homini sancto ejus, in seculum & sempiternum.

b Heb. in omne generationem & generationem.
Psa. 104. 27.
c Heb. omne vivens.

ANNOTATIO.

1 *Laudatio Davidis* Hujus laudationis partes sunt quatuor: prima est professio singularis laudis quam David attribuitur Deo, tribus versibus, secunda, provocatio omnium temporum, rerum creatarum, factorumque ad promulgandas communi opera laudes Dei, inde usque ad vers. 13. tertia, propositio argumentorum ad laudes Dei pertinentium, a vers. 13. ad 21. postrema, conclusio, versu ultimo. Est autem hic Psalmus alphabetico ordine confectus, excepto versu uno: vide supra psal. 111. 1. *Exaltabo* exordium, cuius duo versus sunt antistrophi. 3 *Non esse per vestigationem* ut Jobi 5. 9. 4 *Generatio* secunda pars, provocatio statum omnium ad laudandum Deum, ab operibus ejus: quae proleptice hoc versu posita, duobus nominibus commendatur, nimirum gloriosae potentiae, vers. 5. & 6. & bonitatis justissimae, vers. 7. postea vero per hysterosin Hebraeorum insequentibus illustrantur magnificis appellationibus, usque ad vers. 13. *Indicant* nimirum facta tua: ut psal. 19. 5 *Quas eloquar* infra hoc Psalmo inde a vers. 12. 7 *Eructent* ut psal. 19. 3. 8 *Gratosum* summa propositio justissimae bonitatis Dei, quam tenentur res creatae omnes celebrare, ut dictum est in vers. 4. 10 *Celebrent te* altera propositio gloriosae potentiae Dei celebrandae a rebus creatis, ut supra vers. 4. 13 *Regnum tuum* tertia pars, propositio rerum ad laudes Dei pertinentium: quarum, ut supra, duo sunt capita: unum gloriosae potentiae quam Deus omnibus exhibet, his duobus versibus; alterum, justae bonitatis, a vers. 15. ad 20. quo versu summam, velut corollario, continetur bonitatis & potentiae Dei praedicatio. 14 *Omnem cadentes* quos sustentandos novit pro bonitate sua, sine qua nemo sustentatur, erigitur, &c. 21 *Laudationem* conclusio hortatoria, qua se & omnes provocat Psaltes ad laudandum Deum, ut in exordio.

PSALMUS CXLVI.

Psaltes se & pios hortatus ad laudes Dei ipsi soli asserendas, eum laudat singularium erga pios beneficiorum, creationis, conservationis, administrationisque rerum omnium, & regni aeterni nomine.

- 1 ALELU-JAH. Lauda anima mea Jehovaham.
- 2 Laudabo Jehovaham in vita mea; psallam Deo meo, quamdiu futurus sum.
- 3 Ne fiduciam habetote in ingenuis, in ullo filio hominum, penes quem nulla est salus.
- 4 Exit spiritus ejus, revertitur in terram suam: die eodem pereunt cogitationes ejus.
- 5 Beatus, cui auxilio est Deus fortis Jahhakobi, cujus expectatio est in Jehova Deo suo:
- 6 Qui fecit coelos & terram, mare & quicquid est in eis, qui conservat ea constanter in seculum:
- 7 Qui exercet judicium erga oppressos; dat cibum famelicis, Jehova solvit vinctos:
- 8 Jehova aperit oculos caecorum; Jehova erigit incurvatos, Jehova amat justos:

a Heb. cum adhuc ego.

b Heb. in cuius auxilio, &c.

c Heb. in veritate.

9 Jehova servat peregrinos, pupillum & viduam statuminat; viam verò improborum subvertit.

d Heb. generationem & generationem.

10 Regnabit Jehova in seculū: Deus tuus, ô Tzizon, in^d unam quamque generationem. Halelu-Jah.

A N N O T A T I O.

1 *Halelu-Jah*] Ode est *triumphum*, continens primū hortationem & propositionem laudis divinæ, quatuor versibus; deinde argumenta illius laudis, inde ad finem usque. Hortationi autem (quæ primo versu continetur) opponitur insignis dehortatio, ne fiducia, adeoque fiduciæ & laudis argumenta constituantur in ullo homine, vers. 3. & 4. 3 *In ingenuis*] id est, ne in potentissimis quidem; quorum vanitatem ostendit a nascendi sorte, ab imbecillitate vitæ, 2 moriendi necessitate, & repentino consiliorum casu. 4 *Die eodem*] quo sunt initæ; id est, repente momento uno concidunt. 5 *Beatus*] propositio argumentorum laudis Dei, quorum genera sunt tria; primum est, singularis conscientia beneficiorum ejus erga nos per fidem, hoc versu; secundum, creatio & rerum creaturarum administratio per sens, ordinaria, & extra ordinem, quatuor sequentibus; tertium, æternitas regni ejus, in Ecclesia, versu ultimo. 7 *Quis exercet judicium*] id est, qui succurrit singulis, prout opus est: quò sequentia omnia exemplum pertinent.

PSALMUS CXLVII.

Psalmes Ecclesiam hortatur ad prædicandum nomen Dei propter liberationes, beneficia, & jus erga ipsam, & propter constantiam operum & verbi.

1 **L**AUDATE Jah, quia bonum est psallere Deo nostro: quia amœnum est, decens est laudatio.

a Heb. Jisraëlis.

2 **L**Ædificator Jeruschalaimorum Jehova, depulsos Jisraëlitas congregat:

b Heb. corde.

3 **Q**ui sanat fractos animo, velut obligans in doloribus eorum.

c Heb. intelligentiæ ejus non est numerus.

4 **S**upputans numerum stellarū, quotquot sunt nominibus vocans, Magnus est dominus noster, & multus viribus; cujus intelligentia est innumerabilis.

6 Statuminat mansuetos Jehova, deprimit improbos in terram usque.

7 **A**cclamate Jehovæ gratiarum actione, psallite Deo nostro cithara:

8 **Q**ui obtegit cælos densis nubibus; qui comparat terræ pluviam, qui facit ut proferant montes fœnum:

d Heb. filiis. *e* Heb. clamant.

9 **D**at jumentis cibum suum, pullis corvorum qui crocitant.

10 **N**on potentia equi delectatur, non crura præstantis viri accipit;

11 **S**ed acceptos habet Jehova timentes sui, qui expectationem suam habent in benignitate ipsius.

12 **L**audibus commendate, Jeruschalaima, Jehovam; lauda Deum tuum, ô Tzizon:

13 **N**am confirmat vectes portarum tuarum, benedicit filiis tuis in medio tui:

14 **D**isponens termino tuo pacem, adipe tritici satiat te:

f Heb. in celeritatem usque.

15 **Q**uo emittente sermonem suum in terram, quàm celerrimè excurret verbum ejus:

16 **Q**ui edit nivem sicut lanam, pruina quasi cinerem dispergit:

17 **D**ejicit gelu suum tanquam frusta, coram frigore ejus quis consistat?

18 **E**mittens verbum suum, liquefacit ista: simulac efflat ventum suum, effluunt aquæ.

19 **I**ndicat verba sua Jahhakobo, statuta sua & jura sua Jisraëli.

20 **N**on fecit ita ulli genti; ideoq; jura ista non noverunt. Halelu-Jah.

ANNO-

Psalms CXLVII.

251

ANNO TATIO.

¹ *Laudate Jah*] Ode est *ἐπαινεῖν*, Ecclesiam hortans ad laudationem Dei a factis illius, communiter quidem erga omnes: sed imprimis erga Ecclesiam. Constat itaque hic Psalmus primum exordio celestico ad laudationem Dei, *ψ.* 1. deinde propositione & enarratione rerum ad laudes ejus pertinentium, a vers. 2. ad 19. & conclusionem, duobus ultimis. *Quia bonum est*] de his duabus causis vide psal. 133. 1. ² *Aedificator*] hujus propositionis pro ratione argumentorum laudis, tres sunt partes: primum argumentum est de liberatione suorum a malo, usque ad vers. 7. secundum, de beneficentia & gratiosa ipsius administratione, inde ad vers. 12. tertium, de conservatione in bono & forma istius administrationis quam solo verbo prestat, inde ad vers. 19. Est autem aedificator Ecclesie Deus, quia illius autor, fundator, curator, & architectus est. *Depulso Israelitis*] id est, electos suos, quibus promissio facta est Deut. 30. 4. ³ *Qui sanat*] ex promissione Exodi 15. 26. ⁴ *Sapputans*] id est, Deus ille qui sedet in cœlis, qui omnia pernovit vel minutissima, & qui omnibus imperat etiam in ipsis cœlis, hic verè magnus est: sic amplificat Psalter potentiam & providentiam Dei quam adhibet ad liberationem Ecclesie, ab exemplo rerum cœlestium. *Nominibus vocans*] id est, nominatim imperans cuique pro autoritate & potentia sua, ut Jeschahh. 40. 26. ⁷ *Acclamate*] secundus locus propositionis, ut dictum est in vers. 2. quò transitur repetita hortatione ad laudem Dei. ⁸ *Qui obteggit*] id est, qui omnia sapienter ordinat, ut rebus creatis beneficiat: gradatio, quam secutus est Hoscheahh. 2. 21. & 22. ⁹ *Pulcorum*] vide Ijobi 39. 3. ¹⁰ *Non potentia*] id est, hanc beneficentiam exercet Deus, non propter dignitatem ullam rerum creatarum: sed propter se & Ecclesiam suam. ¹² *Laudibus*] tertius locus de confirmatione & conservatione piorum in bono: quò transitur repetita hortatione, ut supra vers. 7. ¹³ *Confirmat*] id est, munit ab omni malo. ¹⁴ *Adipe tritice*] vide Deut. 32. 14. ¹⁵ *Verbum ejus*] id est, res quam edixit verbo, illicò efficitur: ut psal. 33. 9. quod sequente exemplo illustratur tribus versibus. ¹⁶ *Sicut lanam*] id est, lanæ persimilem colore, levitate, & forma: quam obrem vellera nivis a Virgilio nominantur in Georgicis: sic sequentia. ¹⁷ *Gelusum*] id est, grandines. ¹⁹ *Indicat verba*] conclusio Ecclesiam hortans ad laudandum Deum, pro singulari thesauro verbi, quem cum illa gratosè communicavit Deus. ²⁰ *Jurata*] quæ Deus docet verbo, & quorum nomine laudandus est ab Ecclesia.

PSALMUS CXLVIII.

Psalter res omnes creatas a summo ad imum hortatur ut Deum celebrent, propter maiestatem ipsius, & beneficentiam erga Ecclesiam.

- ¹ **H**ALELU-JAH. Laudate Jehovah^a cœlites; laudate eum in ex-
celsis. ^a Heb. cœlis.
- ² Laudate eum omnes angeli ejus, laudate eum omnes exercitus ejus.
- ³ Laudate eum sol & luna, laudate eum omnes stellæ^b lucidæ. ^b Heb. lucis.
- ⁴ Laudate eum cœli cœlorum, & aquæ quæ supra hoc cœlum sunt,
- ⁵ Laudent nomen Jehovah^c quæ ipso præcipiente illicò creata sunt,
- ⁶ Quæ stabilivit in sempiternum, in seculum; quibus decretum dedit quod nullum transgrediatur.
- ⁷ Laudate Jehovah^c terrestria; cete, & omnes abyssi:
- ⁸ Ignis, & grando, nix, & exhalatio; ventus^d procellosus efficiens verbum ejus: ^c Heb. cœli: ut supra vers. 1.
^d Heb. procellæ.
^e Heb. fructus.
^f Heb. alæ.
- ⁹ Ipsi montes, & omnes colles; arbores^e fructiferæ, omnesq; cedri:
- ¹⁰ Ipsæ bestię, & omnia jumenta; reptilia & aves^f alatæ.
- ¹¹ Reges terræ, omnesq; nationes; principes & omnes judices terræ:
- ¹² Juvenes, etiamq; virgines; senes cum pueris,
- ¹³ Laudent nomen Jehovah: quia editum est nomen ejus solius, decor ejus supra terram & cœlum:
- ¹⁴ Et effert cornu populi sui, laudem omnium quos benignè accipit; Israëliitarum, populi propinqui sibi. Hallelu-Jah.

ANNO TATIO.

¹ *Hallelu-Jah*] Ode est *ἐπαινεῖν*, continens hortationem ad res omnes creatas ut celebrent Deum, primum cœlestes, usque ad vers. 7. deinde terrestres, inde usque ad vers. 13. ac postremò causas explicat, duobus vers. ⁴ *Cœli cœlorum*] ut 1. Reg. 8. 27. *Aquæ*] id est, nubes in expanso collocatæ, Genes. 1. ⁵ *Quæ ipso*] id est, creaturæ cœlestes & administræ voluntatis ejus: periphrasis, qua Psalter utitur ad maiestatem Dei, verbi, operumque ejus demonstrandam, & jus in creaturas omnes asserendum. ⁷ *Terrestria*] id est, inferiora omnia, etiam aquatica, & aërea; synecdochicè. ¹³ *Laudent nomen*] transitio ad laudationis causas: quarum una est ab ipsa maiestate Dei, hoc versu; altera, a singularibus ipsius operibus in Ecclesia sua, cujus restitutionem res omnes creatæ expectant exerto capite, & Angeli ipsi cupiunt introspicere: Rom. 8. 19. & 1. Petri 1. 12. ¹⁴ *Effert cornu*] id est, evehit Ecclesiam suam in maximum robur & gloriam per Christum.

Psalmus Ecclesiam hortatur ut Deum collaudet, propter benevolentiam & salutem ab eo acceptam, denique, propter verbum ipsius potentissimum Ecclesia traditum.

a Heb. faciē-
tib. ipsum:
ut Ijobi 35.
10.

1 ALELU-JAH. Cantate Jehovah canticum novum; laude ejus in congregatione eorum quos benignè accipit.
2 Latetur Jisraël in eo qui fecit ipsum, filii Tzionis exultent in rege suo.

3 Laudent nomen ejus tibia; tympano & cithara psallant ei:

4 Quia benevolus est Jehova erga populum suum, ornat mansuetos salute.

5 Gestiant benignè accepti præ gloria, cantent in cubilibus suis;

b Heb. exaltantia Dei fortis.

6 Ea quibus exaltat ipsos Deus fortis, cantent gutture suo; & gladium bipennem inditum manui ipsorum,

c Heb. squadratus.

7 Ad exercendum vindictam in gentes, increpationes in nationibus:
8 Ad vincendum reges eorum catenis, & honoratos eorum compe-
dibus ferreis:

9 Ad exercendum in eos jus scriptum; quod decus est omnibus iis quos benignè accipit. Halelu-Jah.

A N N O T A T I O.

1 Halelu-Jah] Ode est ἑπαινετικὴ, constans ex duabus partibus; quarum priore hortatur Ecclesiam ut Deum laudet propter gratiam & pacem salutarem ab eo acceptam, usque ad vers. 5. posteriore verò hortatur ad laudationem propter gloriosam communicationem efficaciamque verbi, inde ad finem usque. Canticum novum] ut psal. 33. 3. Congregatione] id est, in Ecclesia: periphrasis: sic etiam accipiuntur sequentia. 2 Reges] Christo, cujus typus erat David. 3 Tibia] id est, quibuscunque modis fieri poterit ab ipsis legitime: ut psal. 81. 3. 5 Gestiant] altera hortatio, ut observatum est in vers. 1. Cantent] id est, dies noctesque in laudationibus perstent. 6 Ea quibus] id est, omnia beneficia quibus singulariter ac supra omnes populos ipsum evexit Deus: ut supra psal. 148. 14. nominatum verò verbum; qui gladius est oris ipsius, ad eos usus pertinens qui deinceps explicantur: ut 2. Thess. 2. 8. Hebr. 4. 12. & Apocalyp. 1. 16. 7 Ad exercendum] vide 2. Corinth. 10. 4. & seq. hæc autem allegorice loquendi formulae pertinentes ad spirituales gladii efficacitatem, summatim exponuntur vers. ultimo. 9 Jus scriptum] id est, pro-
ut continetur in scriptura sacra, sine adjectione, diminutione, aut mutatione ulla: ut Deut. 12. 32. & 29. 29. Quod
decus] ut Deut. 4. 6. & sequentibus.

PSALMUS CL.

Psalmus Ecclesiam hortatur ut Deum omnibus modis laudet, propter sanctitatem, potentiam, & magnificentiam ejus.

a Heb. expanso roboris:
hypallage
Rhetorum.
b Heb. potentiis.
c Heb. magnitudinis
ejus: hypallage: ut y. 1.
d Heb. auditionis.
e Heb. cymbalis clangoris, id est, fistris vel crotalis.

1 ALELU-JAH. Laudate Deum fortem de sanctitate ejus, laudate eum de expanso roboris ejus.

2 Laudate eum de omnimoda potentia ejus, laudate eum secundum amplitudinem maximam ejus.

3 Laudate eum clangore buccinae, laudate eum nablio & cithara.

4 Laudate eum tympano & tibia: laudate eum hydraulibus & organo.

5 Laudate eum cymbalis sonoris, laudate eum fistris.

6 Tota ipsa anima laudet Jah. Halelu-Jah.

A N N O T A T I O.

1 Halelu-Jah] Ode est ἑπαινετικὴ, ac velut conclusio totius libri, continens hortamentum ad laudationem Dei in Ecclesia: in quo primum exponuntur causae laudationis, duobus versibus; deinde laudationis genera, reliquis. Ex-
panso roboris] id est, quod robur ad omnes res creatas diffunditur; in quo sunt, moventur, & vivunt. 2 Omnimoda potentia] id est, potentissimis illius factis, & singulari administratione. Secundum] transitio ad secundam partem de laudationis forma. 3 Clangore buccinae] id est, omnibus modis: ut supra 149. 3. 6 Tota ipsa] id est, singuli
ex tota anima sua spirent laudationem Dei: synecdoche.

PROVER-

PROVERBIA.

ARGUMENTUM.

LIBER Proverbiorum sacra ethica Christiana; continet, id est, præcepta moralia de sanctorum officiis erga Deum & homines, pro ratione pietatis quam Deus præstituit, æquitatibus; & humanitatis quam lex naturæ adumbravit in nobis, & Deus expressit verbo: quarum illa novem primis capitibus, hæc verò cæteris ex ordine continentur.

CAPUT I.

Schelomo exposito usu libri, docet sapientiam in reverentia Dei & studio ejus versari; ad eam homines provocat; & dehortatur a studiis omnibus & allectamentis contrariis, tum propter naturæ legem, tum propter verbum Dei; quod in obsequentibus minas gravissimas, obsequentibus verò pacem denuntiat.

PROVERBIA Schelomonis filii Davidis, regis Israëlitarum:

"Ad sciendum sapientiam & eruditionem, ad intelligendum dicta prudentiæ:

"Ad percipiendum eruditionem, intelligentiæ, justitiæ jurisq; & omnis recti:

Ad dandum fatuis astutiam, puero scientiam & solertiam:

"Quibus auditis sapiens adjiciat^b disciplinam, & intelligens industria consilia comparet:

Ad docendum proverbium & interpretationem, verba sapientum & ænigmata eorum.

"Reverentia Jehovæ est caput scientiæ: sapientiam ac eruditionem stultis pernunt.

"Audi, fili mi, eruditionem patris tui; neq; deferas doctrinam matris tuæ:

"Nam adjectio gratiosa erūt capiti tuo, & torques faucibus tuis

"Fili mi, si pellicere volent te peccatores, ne acquiescito.

Si dixerint, veni nobiscum; insidiemur sanguini, abscondamus nos contra innocentem impunè:

^a Heb. rectitudinum.

^b Heb. perceptionem: sic deinceps.

^c Heb. faciendum intelligere.

^d Heb. gratia.

- 12 "Absorbebimus eos velut sepulchrum vivos, & integros ut descen-
eHeb. cister- dentes in fossam:
nam.
- 13 "Omnem substantiam pretiosam^f consequemur, implebimus do-
fHeb. inve- mos nostras spoliis:
niemus: sic
- 14 "Sortem tuam conjicies inter nos: "marsupium idem esto nobis
hoc libro omnibus:
passim.
- 15 Fili mi, "ne ambulato via *communi* cum illis, cohibe pedem tuum
 a semita illorum.
- 16 "Quia pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad effun-
 dendum sanguinem:
- 17 "Frustra enim panditur rete, ante oculos omnis^f alitis:
gHeb. domi-
nialz.
- 18 "Prætereà ipsi in sanguinem suum insidiantur; quod abscondunt
 se, in animas ipsorum est.
- 19 "Ita se habent "cœtus "omnium^b deditorum quæstui; quæstus ani-
bHeb. quæ- mam eorum "qui dediti sunt ipsi, intercipit.
stui quæ-
- 20 "Summa sapientia "foris" recantat, in plateis edit vocem suam:
sHeb. domi-
norum ipsi-
us.
- 21 "In summo turbarum proclamat; "ad fores portarum, in civitate
qHeb. sapien- quaq; sermones suos eloquitur, *dicens:*
tia foris re-
cantant.
- 22 "Quousq; ô fatui amabitis fatuitatem, & derisores derisionem de-
 siderabunt sibi: & stolidi odio habebunt scientiam?
- 23 Revertimini ad correctionem meam: ecce, eruôabo vobis spiri-
 tum meum, nota faciam verba mea vobis.
- 24 "Quandoquidem invito & renuitis, extendo manum meam &
 nemo advertit;
- 25 Sed "abstrahitis vos ab omni consilio meo, & correctioni meo nō
lHeb. abstra- acquiescitis:
hitis omne
cōsiliū meū
- 26 Ego quoq; in calamitate vestra "ridebo, subsannabo cūm adve-
a vobis: hy- nerit^m id quod expavescitis:
pallage, ut
inf. 4. 15.
- 27 Cūm advenerit tanquam "fremebunda vastatio id quod expa-
mHeb. pa- vescitis, & calamitas vestra tanquam turbo adventaverit; cūm irruerit
vor vester:
sic seq. vers. in vos oppressio & angustia.
- 28 Tunc invocabunt me, sed non exaudiam; "mane quærent me, sed
 non invenient me:
- 29 Propterea quod oderunt scientiam, & reverentiam Jehovæ non
 elegerunt;
- 30 Non acquieverunt consilio meo, contemnentes omnem corre-
 ctionem meam.
- 31 "Sic "comedent de fructu viæ suæ, & ex consiliis suis saturabuntur.
- 32 "Nam "quies fatuorum interficiet eos, & tranquillitas stolidorum
 perdet eos.
- 33 "Qui verò auscultat mihi habitabit securè, id est, tranquillus "a pa-
 vore mali.

Proverbia id est, sententiae, verba, sive dicta graviter & paucis concinnata, quae in omnium animis haerere, & in ore versari debent, denique speculum esset totius vitae & administrationis nostrae. Quamobrem non incommode etiam posuissent reddi sententiae: sed quia bene convenit proverbiorum appellatio, si late accipias; propterea communem hanc vocem retinimus. Sunt autem in hoc libro duo proverbiorum sive sententiarum genera: unum, commune totius vitae nostrae, quo informamur quomodo oporteat nos constitutos esse & affectos erga sapientiam coelestem, atque ex ea componere vitam nostram, novem capitibus; alterum, singulare sive documenta complectens singularia pro ratione personarum, animorum, dictorum, factorum, aliarumque circumstantiarum, inde a capite 10. ad finem usque. Hujus porro capituli summam partes sunt duae: prima in *ἡν ἡν* sive inscriptio, 6. versibus; altera, propositio documentorum ad pios pertinentium. Inscriptio docetur duo: quis autor sit, hoc versu; & quis finis totius operis, 5. sequentibus. **Schelomoni** id est, quae elocutus est Schelomo, alii vero diversis temporibus selecta ex pluribus in hunc librum retulerunt, tanquam magis ad Ecclesiae institutionem pertinentia, prout innuitur infra 25. 1. & 30. 1. & 31. ac videtur quidem prima haec pars a Schelomone ita ut est fuisse conscripta, usque ad caput 10. altera vero deinde collecta. Quamobrem alienum est de tempore quo hic liber scriptus est laborare. **Ad secundum** secunda pars inscriptionis, de usu libri. Est autem duplex illius usus, proleptice hoc loco positus; prior, sapientia, id est, absoluta, constans, & efficax rerum divinarum, humanarumque scientia, qui finis est praecipuus; posterior, eruditio, hoc est, hominis qui a natura rudis est & imperitus, revocatio a ruditate sua, & informatio ad sapientiam: qui duo fines per *ἡν ἡν* Hebraeis familiarem in sequentibus versibus explicantur. **Prudentia** id est, dicta quibus prudens efficiatur homo, ad comparandam & conservandam eruditionem & sapientiam. **Ad percipiendum** expositio secundae partis proleptice, quae exponitur officium tum discipulorum, hoc versu; tum docentium, sequente. **Fatuus** id est, insipientibus, imperitis, quorum animus tanquam puerorum praeter imperitiam hunc illuc momento traduci potest. **Pueri** inconsiderato: ut Ephes. 4. 14. **Quibus** expositio prioris partis proleptice: quia ostendit hoc libro non imperitos tantum erudiri, sed etiam sapientes augeri ac confirmari, hoc versu; atque alios informari, seq. versu. **Proverbia** id est, graviora sapientum dicta: ut prioris membri in hoc versu posterius exegeticum est. **Aenigmata** ut Psal. 49. 5. **Reverentia** propositio, summam & argumentum continens novem priorum capitum. Omnis, inquit, scientia nostra quam ad sapientiam & eruditionem spectare diximus, duobus capitibus continetur: unum est, & quidem primarium, reverentia Dei, quae summa est sapientia, & aditus ad omnem sapientiam; alterum, prudentia sive informatio vitae nostrae ad sapientiam & eruditionem propter reverentiam Dei, abs qua velut fonte profluunt sapientiae & eruditionis rivi. Haec ut ita accipiamus, facit antithesis a Schelomone in hoc libro frequentata, cujus membra ferè sunt *ἀνὰ πᾶν ὅρα*. quasi dicat, fons & caput scientiae est reverentia Jehovah, rami vero sive rivi manantes ex eo sunt sapientiae & eruditionis studium; stulti autem rivos eruditionis & sapientiae spernunt, quia non agnoscunt fontem neque reverentur. Ex hac propositione summa profluunt omnes hortationis & dehortationis loci, qui postea sequuntur. Nam sapientiae quidem traduntur documenta quatuor cap. primis, prudentiae vero ad comparandam & tenendam sapientiam cap. 5. & seq. ac tum deum confirmatio apponitur cap. 7. 8. & 9. **Audi fili mi** primum documentum eruditionis & sapientiae, cum a nobis audiendam & tenendam esse: quod his duobus capitibus exponitur. Ac primum quidem proleptice hoc versu, eruditio & sapientia doctrina commendatur; deinde vero per *ἡν ἡν* tractantur copiose tam eruditio sive revocatio a malo, toto hoc capite inde a versu 10. quam provocatio ad sapientiam, capite 2. **Fili** ut Psal. 34. 12. Huic autem gratiosissimae appellationi respondent parentum nomina, id est, patris & matris, quae Deo & sibi tribuit Schelomo. **Neq. deseras** sed constantissime teneas. **Nam ad electio** aetologia hortationis, quae copiose secundo capite explicatur: cujus hortationis argumentum hi duo versus continent. **Ad electio** teris gratiosus Deo & hominibus, infra 3. 4. Respicit autem ad puerorum studia; qui ut vario ornatu, muneribusque liberaliter adducuntur, sic homines promissionibus Dei. **Fili mi** explicatio secundae partis proleptice, nimirum eruditionis & avocamenti a malo, usque ad versum 16. cujus argumenta sunt duo: unum, ab ipso naturae documentis, usque ad versum 20. alterum a documentis sapientiae aeternae Dei per verbum, inde usque ad finem capituli. **Sipellere** prout quatuor versibus proximè sequentibus exponitur. **Ne acquiescis** id est, nullo pacto assentior, neque autem advertito: ut exponitur vers. 15. **Veni nobiscum** familiaris proloporcia, quae commodissime figuratur maleficorum improbitas alienam vitam bonaque sibi arrogantium, tum fraude, hoc versu; tum apertis viribus, versu seq. **Impune** id est, nemine percipiente aut poenas reposcente a nobis: adeo arroganter Deo & hominibus obloquuntur impij: sic autem accipitur haec particula Ijobi 9. 17. & infra 23. 29. **Abforbimus** thralonica hyperbole. **Omnes substantiam** suasionis locus, a specie utilis. **Sorem tuam** id est, partem communis praedae nostrae: tibi recipies forte nobilium ex aequo: sumpta locutio a legitima negotiatorum societate. **Marsupium** id est, agendum, ineamus hanc societatem: sic concluditur hortatione illorum sermo. **Ne ambularo** id est, ne te conso- ciato palam, aut clam. **Quia pedibus** primum naturae argumentum a iusto, quod inter homines coli postulat humanitas. quasi dicat, injusti sunt: autem natura verat injustum esse. **Frustra** secundum argumentum ab incerto. quasi dicat, utcumque sibi videantur esse certi de potiunda praeda; tamen non magis confirmare possunt se effecturos consilia sua, quam aucups se capturum aves praetervolantes & observantes retia. **Ante oculos** id est, quae retia tum homines plerumque observant, tum Deus hominum custos semper. **Praterca** tertium argumentum a funesto ipsorum exitio, quod sibi comparant ipsi malo suo: ut Psal. 7. 13. & sequentibus, ac alibi passim. **Ita se habent** conclusio superiorum argumentorum per affirmationem simplicem. **Certus** id est, societates & corpora (ut iure consulti vocant) convenientium: ut Genes. 37. 25. **Omnium** quasi dicat, nemo illorum evolare aut effugere exitium potest, & inevitabile est iudicium Dei: antithesis elegans cum versu 17. **Summa sapientia** secundum genus documentorum, ut observatum est in versum 10. in quo Schelomo per proloporciam inducit sapientiam Dei homines accedentem & proponentem consilium Dei, usque ad finem capituli. Est autem Christus summa haec sapientia, de qua hic & capite 8. agitur, ipsissima Dei sapientissima sapientia, in qua reconditi sunt omnes thesauri sapientiae & intelligentiae, & per quam sapientiae rivi in homines diffunduntur verbo. Quamobrem honoris causa plurali numero dicitur sapientiae. quasi dicas, tota sapientia, & omnis sapientiae autor. **Foris** id est, ubiq; & palam, quod sequentia continent. **Recantat** id est, subinde & indefinenter proclamat. **In summo** id est, ex edito loco, ubiqueque maxima est frequentia: sumpta locutio a concionum ritu. **Ad fores portarum** vide Genes. 3. 4. 10. **Quousque** huius orationis partes sunt tres: revocatio ad resipiscendum, duobus versibus; denuntiatio in futurum, a vers. 24. usque ad 31. & conclusio summam complectens iudiciorum Dei, duobus ultimis. Resipiscendae autem locus continet increpationem mali, hoc versu; & hortationem ad amplectendum promissum bonum, seq. versu. **Quandoquidem** secunda pars, denuntiatio contra cerebrosos contemnentes sapientiam Dei: cujus causa duobus versibus continetur, minae sequentibus. **Abstrahitis vos** id est, rebellionem vestra abjicitis consilium, quod vobis propono ad salutem vestram: sic infra 4. 15. **Ridebo** id est, non curabo vos: ut Psal. 2.

vers. 4. humanitus dicta. 27 *Fremebunda Gustatio* id est, furens nimbus aut grando maxima vi irrumpens subitò. Significat enim hæc vox repentinam & frementem rupturam rei cuiuslibet, quidquid obvium est per rumpentia atque devastantis: ut Ijobi 30. 14. & Jechezkel. 38. 9. 28 *Mane quarent* id est, diligentissimè & indefinenter, quasi dicat, inde ab aurora. 31 *Sic* nimirum neglecti & derelicti a me. *Comedent* id est, malum quod severunt mentent ad satietatem: metaphora, ut infra 22. 8. 32 *Nam* conclusio exponens summam iudiciorum Dei contra improbos, hoc versu; & erga bonos per antithesin, seq. versu: qua docet Deus exitum improborum ab ipsis esse: ut Hose. 13. 8. *Quies* id est, constans & pervicax illorum residentia in malo, in quo sibi allubescunt & omnem prosperitatem pollicentur: ut Jermeja 48. 11. & Tzephanja 1. 12. 33 *Qui verò* altera pars antitheseos, *metacarni* live transiiva ad hortationem sequentis capitis. *Apavore* non autem tantum a malo: adeò confirmabitur illorum animus promissionibus, & defendetur virtute Dei.

CAPUT II.

Schelomo hortatur ad reverentiam Dei, fidem, & sanctificationem, adductis promissionibus ejus de bono & salute nostra, ac liberatione ab omni malo.

1 **E**LI mi, si acceperis dicta mea, & præcepta mea recondideris apud te,

2 **S**i attendendo ad sapientiam aures tuas, inclinaveris animum tuum ad intelligentiam:

3 **Q**uin etiam si prudentiam inclamaveris, ad intelligentiam edideris vocem tuam;

4 **S**i quæsieris eam velut argentum, & tanquam abditos thesauros scrutatus fueris eam:

a Heb. invencies: ut sup. 1. 13.

5 **T**unc intelliges reverentiã Jehovah, & agnitione Dei cõsequeris:
6 **N**am Jehova dat sapientiam, ex ore ejus scientia & intelligentia procedit:

b Heb. essentiam. c Heb. integritatis.

7 **R**epositum habet pro rectis quicquid revera est; scutum pro ambulatibus integrè,

d Heb. rectitudines: ut supra 1. 3.

8 **C**ustodiẽdo itinera juris: & viã eorũ quos benignè accepit cõservat.
9 **T**unc intelliges justitiam, & jus; & quidquid rectum est, omnem orbitam bonam:

e Heb. & scire animæ quæ amœnum erit.

10 **C**um venerit sapientia in animum tuum, & scientia menti tuæ amœna erit:

f Heb. viro loquẽte: enallage nomen.

11 **S**olertia observabit te, intelligentia custodiet te,

g Heb. mali.

12 **E**ripiendo te a via mali, a viris loquentibus perversitates,

13 **Q**ui derelinquunt itinera recti, ut ambulent per vias tenebrarũ,

14 **Q**ui lætantur faciendo malũ, exultant in perversitatibus pessimis,

15 **Q**ui itineribus suis perversi sunt, & præfracti orbitis suis:

h Heb. dicta sua emollit.

16 **E**ripiendo te a muliere extranea, ab alienigena quæ dictis suis blanditur,

17 **Q**uæ derelinquit ducem adolescentiæ suæ, & fœderis Dei sui obliviscitur:

18 **(N**am propendet ad mortem domus ejus, & ad expertes vitæ orbitæ ejus;

19 **Q**uicũq; adeunt eã, nõ revertũtur, neq; assequuntur itinera vitæ)

20 **U**t ambules per viam bonorum, & itinera justorum observes.

21 **N**am recti inhabitabunt terram, & integri reliqui fient in ea:

22 **I**mprobi verò e terra excidentur, & perfidè agentes avellentur ex ea.

ANNO:

Fili mi Hoc toto capite proponit Schelomo hortamentum sive provocationem ad bonum, quam alteram esse partem documenti prioris diximus supra capite 1. vers. 8. Sunt autem hujus hortationis partes summae tres: prima hypothetica sive conditionalis propositio officii nostri, versibus quatuor; secunda, expositio salutarium promissionum, quas obsequentibus denuntiat & praestat dominus, inde usque ad versum 21. tertia, conclusio, duobus versibus ultimis. *Si acceperis* [conditio] *κλμανδς*, in qua gradatim assurgit Schelomo per singulas partes officii nostri: ut doctrinam percipiamus, perceptam teneamus, hoc versu, & amplius percipiendae tenendaeque operam demus diligenter attentione, sequente versu, precibus, vers. 3. & labore omni, studio, atque industria, vers. 4. *Si prudentiam* id est, Deum adieris castè pro consequenda prudentia, ut Schelomo fecisse legitur 1. Reg. 3. 6. & sequentibus, & facientem docet Jacobus 1. 5. sic enim accipiendum esse ostenditur vers. 6. *Tunc intelliges* expositio promissionum, quae certissime conjunctae sunt pietati quam modo delineavit Schelomo. Sunt autem promissiones duplices, aliae in communicatione bonorum positae, usque ad versum 11. aliae in propulsatione mali, usque ad 21. Rursum bonorum communicatio duplex promittitur, primum reverentiae & fidei in Deum, quae caput est sapientiae nostrae, & suas promissiones habet, usque ad vers. 9. proleptice hoc versu contentas: deinde obsequii & sanctimoniae per fidem, inde ad vers. 12. *Reverentiam Jehovae* a quo acceperis, & amplius deinceps sperabis te accepturum: prius membrum prolepticos, quod explicatur vers. 6. *Agnitionem Dei* id est, hac fide & reverentia praeditus experieris te agnosci a Deo: secundum membrum prolepticos, quod exponitur vers. 7. & 8. *Repositum habes* id est, adeo agnoscat Deus & curat rectos, ut omnibus in dies augeat illos, & virtute servet. *Tunc intelliges* alterum genus promissionum, ut observatum est in vers. 5. *Omnem orbitam* id est, rationem bene & sanctè instituendae vitae. *10 Cui* *generis* id est, cum superiorem promissionem & doctrinam acceperis de reverentia Dei, hac posteriore abundabis. *11 Solertia* id est, cum superiorem promissionem & doctrinam acceperis de reverentia Dei, hac posteriore abundabis. *12* *qui impendent bonis* tum per maleficia, tum per allectamenta: quorum illa viro, usque ad vers. 16. haec mulieri tropice attribuntur, quasi dicat, Deus te ea solertia & intelligentia instruet, qua tibi caveas ipse a malis omnibus: quae totam vitam tuam ita labefactare tentant, ut scelerati ganeones & meretrices provocant lubricum adolescentiae. *13* *Viam mali* id est, depravata vita, in quam naturae infirmitate laberis, & improborum dictis factisque provocaris. *14* *Viam recti* id est, illustrata & spectata, quae lucem amant, neque arguuntur ab ea: ut loquitur Apostolus Ephes. 5. *15* *Tenebrarum* id est, obliquas, ac proinde lucifugas: ut ad Rom. 13. 12. *17 Duce* id est, justum maritum suum: periphrasis. *18* *Federis Dei* id est, conjugalis pacti inter ipsos conventi autore Deo: ut Maleaci 2. 14. *19* *Propter* id est, lethalis est & perniciosa: periphrasis. *20* *Ut ambules* id est, vitam bene instituas: antithesis ad superiora respiciens, qua munitur ad conclusionem via. *21* *Nam recti* conclusio assensum iustitiam iudiciorum Dei, duobus membris antithesis: ut supra 1. 32. & 33. *Inhabitabunt* ut Psal. 37. 29.

CAPUT III.

Schelomopios ad reverentiam Dei, fidem, & obsequium, ac sui abnegationem vocat elegantissimis promissionibus: & confirmatis illis autoritate Dei, ab omnibus mundi istius advocamentis dehortatur proposita veritate iudiciorum Dei.

FILI mi, doctrinae meae ne obliviscaris, sed praecepta mea custodiat animus tuus:

Nam longitudinem dierum^a annosamque vitam,^b cum pace adjicient tibi.

^a Heb. cor:
sic deinceps.
^b Heb. au-
nosq; vitæ.

Benignitas & fides ne derelinquant te; alliga eas faucibus tuis, inscribe eas tabulae cordis tui:

Ita consequere gratiam, & successum optimum; ante oculos Dei & hominum.

^c Heb. inve-
ni: sic vers. 13.
^d Heb. secun-
datione bo-
nam: ut Psa.
111. 10.

Fiduciam habe in Jehova ex toto animo tuo: intelligentiae vero tuae ne innitor.

In omnibus viis tuis agnosce eum, & ipse diriget itinera tua.

1. Chronic.
28. 9.

Ne esto sapiens iudicio tuo; reverere Jehovam, & recede a malo.

^e Heb. in o-
culis tuis: ut
Levit. 13. 5.

Salutare id erit umbilico tuo, & irrigatio ossibus tuis.

^f Heb. sana-
tio.

Honora Jehovam de substantia tua, & de precipuo totius proventus tui:

Ita implebuntur horrea tua saturitate, & musto lacus torcularii tui perrumpent.

Maleaci 3.
10. & se-
quentibus.
Heb. 12. 5.

Eruditionem Jehovae, fili mi, ne spernito, neque tædeat te correctionis ejus:

Nam quem diligit Jehova corrigit, & quidē ut pater filiū, cui bene vult.

Apocalyp.
3. 19.

- 13 "Beatus homo qui consequitur sapientiam, & homo qui provehit intelligentiam:
- Psal. 19.* 14 Melior enim est negotiatio ejus negotiatione argenti, & auro effosso proventus ejus:
- 15 Pretiosior est carbunculis, & omnia oblectamenta tua non possunt æquari ei.
- 16 "Longitudo dierum in dextera ejus est, in sinistra ejus divitiæ & honor:
- 17 Viæ ejus viæ sunt amœnitatis; & omnes semitæ ejus, pacis:
- 18 "Arbor vitæ estprehendentibus eam, deniq; tenentium eam beatur quisque.
- 19 "Jehova sapientiâ fundavit terram, statuit cœlos intelligentiâ:
- 20 Scientiâ ejus abyssi diffusæ sunt, & superiores nubes destillant rorem.
- Heb. essentiam: ut supra 2. 7.* 21 Filij mi, ne decedant ab oculis tuis, custodi eam quæ verè est sapientia, & solertiam.
- 22 "Eruntq; vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis:
- Psal. 119. 11.* 23 "Tunc obibis securè viam tuam, & pedem tuum non offendes:
- 24 Cùm cubabis, nō expavesces; sed cubanti suavis erit somnus tuus.
- 25 Ne timeto a pavore repentino; & a vastatione improborum, ut adveniat:
- 26 Nam Jehova aderit fiduciæ tuæ, & servabit pedem tuum a captura.
- Heb. adominis ejus, nimirū cohibiti boni: cujus dominum illū effici necessitate, & te dispensatorem Deus: quā obrem hæc beneficia in scripturis appellantur justitia, ut infra 11. 18. & Daniel. 3. in fine, & 2. Corint. 8. 9.* 27 "Ne cohibeto bonum ab eis qui opus habent, cùm est in potestate manus tuæ efficere illud:
- 28 "Ne dicito proximo tuo, abi, deinde revertere, cras enim daturus sum: cùm fuerit penes te.
- 29 Ne fabricator contra proximum tuum rem malam, qui confidet securè tecum:
- 30 "Ne cōtendito cum ullo homine immeritò, nisi affecerit te malo.
- 31 Ne invideto ulli violento, neq; eligito ulla vias ejus:
- 32 "Nam abominationi est Jehovæ præfractus; apud rectos autem arcanum ejus est.
- Psal. 37. 1.* 33 "Execratio Jehovæ incumbit domui improbi, at habitaculum justorum benedicitur.
- 34 "Quandoquidem derisores ipse deridet, mansuetis autem dat gratiam:
- 35 Honorem sapientes possident; stollidos verò tollit ignominia.

A N N O T A T I O.

1 *Filij mi* Secundum documentum sapientiæ hoc capite continetur: quo Schelomo docet, primū veram legem omnis sapientiæ positam esse in Dei reverentia, fide, atque obsequio, abnegatis sensibus & studiis carnis nostræ, utque adversum 13. deinde bonorum promissiones adducit, quæ ad nos ex illa fiducia in Deum perveniunt, inde utque adversum 27. postremò studia contraria reprehendit & ab illis dehortatur proposita justitia judiciorum Dei, ad finem usque. Est autem his duobus versibus primis commune exordium horum documentorum quæ diximus, hortationum promissionumque summam complectens. 2 *Cum pace* id est, omnis generis prosperitate, ut aliubi passim. 3 *Benignitas* propositio summa documenti. quasi dicat, ne committas incuria aut oblivione tua, ut benigni-

benignitas & fides, quas tecum voluit communicatas Deus, dimoveantur a te: quod sequentia verba adumbrant allegorici. *Alga* id est, sermone & animo eas continenter recole, ut obsequaris opere: ut Exod. 13. 9. 4 *Ita consequere* propositio summa bonorum ad nos perveniendum, prout deinceps exponuntur inde a versu 17. Sunt autem illa duum generum: gratia apud Deum, & prosperitas coram hominibus. 5 *Fiduciam habere* expositio prioris propositionis quæ posita est versu 3. ubi ostendit Schelomo ad benignitatem Dei fidemque continendam tria nobis opus esse: primum, ut nos ipsos abnegantes adhibeamus fidem integram in Deum, agnitionem, reverentiam, æque obsequium animo gratissimo, usque ad versum 9. secundum, ut rebus prosperis bene utamur ad honorem ejus, versu 9. & 10. Tertium, ut rebus quoque adversis bene utentes, in officio nostro informemur & crucem feramus patienter, versu 11. & 12. *Tua* id est, humane, sive carnis, de qua Rom. 8. 5. & sequentibus. 8 *Salutare* promissio synecdochica: pro eo quod est, intus & foris, corpore & animo eris optime affectus. Est autem hæc promissio allegorica, quæ pii in Ecclesia fori cum infantibus in utero matrum versantibus comparantur: nam ut illis (inquit) alimtum subministratur umbilico ad intimas etiam partes confirmandas, sic pii in Ecclesia fide, agnitione, reverentia, & obsequio Dei pascuntur atque educantur. *Irrigatio* id est, robur tuum, ut medulla quæ confirmat ossa: sine quo neid quidem quod in te est valentissimum, posset quicquam: sic Ijobi 21. 24. 9 *De præcipuo* iuxta Maleaci 1. 7. & sequentibus. 13 *Beatus* secunda pars, prædicans felicitatem eorum qui documenta fidei & reverentiæ Dei perceperunt, primum ab eorum præstantia, versu 14. & 15. deinde ab adjunctis & consequentibus, inde ad versum 19. quibus subjicitur confirmatio ab autore tum hujus sapientiæ, tum bonorum omnium ad sapientiam hanc pertinentium, usque ad versum 27. *Qui pro se habet* id est, promover apud se, & proficit in intelligentia. 16 *Longitudo dierum* id est, omnia bona adjuncta habet, & veluti ambabus manibus largitur. 18 *Arbor vite* id est, certissimum symbolum æternæ vitæ, quam homo prius sibi abjudicaverat neglecta reverentia Dei atque obsequio, Genes. 3. 19 *Jehova* confirmatio superiorum documentorum & promissionum ab autore: qui ut cælum, terram, & res omnes creavit, ordinavit, conservat, atque administrat: ita eadem sapientia in nobis promissa sua effecturus est, ut observatum est in versu 13. Quapropter summam superiorum hortationes repetuntur, & confirmationis locis inferuntur, versu 21. & 25. 20 *Abyssi diffusse* id est, fontes & flumina ex intimis terræ specubus & spiramentis manant, quasi diffundat se terra: metonymia, abyssi aquarum pro faucibus aquam manantibus. 22 *Eruntque vite* id est, verba hæc semina erunt & alimenta vitæ æternæ atque suavissimæ: auxesis, quæ verbum Dei summe vivificum ac suavissimum credentibus, dicitur esse ipsa vita & gratia. *Faucibus* id est, tui homini: metaphora gustu. 23 *Tunc obibis* id est, prosperè conficies quicquid agendum erit, & confectis rebus securè conquiesces: allegoria. 25 *A pavore* id est, ut ullum malum quod expavescimus eveniat tibi, aut certè opprimat cum per voluntatem Dei evenit: ut infra 24. 16. 26 *Servabis* ne interceptaris, aut captus constingaris hæreasque in malis. 27 *Ne cogeris* postremus locus, quo hominem a studiis contrariis avocat Schelomo, ut in fide & reverentia Dei possit incedere, quasi dicat, si ritè in Deum credere ipsumque revereri cupis, cave tibi ne in proximū (quod secunda tabula prohibet) pecces, sive opere officium quod præstare possis reculando, duobus versibus; sive consiliis & verbis offendendo, versu 29. & 30. sive animum ad emulationem & imitationem improborum provocando, versu 13. quibus modis omnibus violatur fides in Deum & reverentia. *Cum est in potestate* id est, cum potes illis commodè beneficere. 28 *Ne dicito* id est, ne differto beneficentiam. 30 *Ne contendito* sive privatis jurgiis, sive litibus in iure. 32 *Nam abominationi* ætiologia superiorum documentorum, a justitia Dei & iudiciorum ejus. *Arcanum ejus* id est, intima & familiarissima benevolentia: communicatio, prout sequentis versus membra antitheta ostendunt. 33 *Execratio* id est, maledictio, de qua Maleaci 2. 2. 34 *Quandoquidem* conclusio ab omnipotentia & justitia Dei, hoc verius a truens justitiam iudiciorum ejus, seq. versu. *Derider* id est, ludificatur & ipsorum expectationem frustratur. *Gratiam* id est, quicquid ipsis gratum est & suave. 35 *Possident* id est, constanter obtinent. *Tollit* id est, momento ipsos, & ipsorum expectationem abripit.

CAPUT III.

Schelomo præcedentia timoris Dei, fidei, resipiscentiæ, & abnegationis nostri documenta confirmat ab exemplo suo: & ad sapientiam hortatus, suavissimis promissionibus revocat ab omni improborum consortio, rerumque malarum communicatione.

1 **U**DITE filii eruditionem patris, & attendite ad cognoscendum prudentiam:

2 "Nam disciplinam bonam trado vobis; doctrinam meam ne derelinquite.

3 "Cum filius essem apud patrem meum, tener & unicus coram matre mea;

4 "Docens ille me dicebat mihi; retineat verba mea * animus tuus; *a Heb. cor.* observans præcepta mea * vive.

5 "Acquire sapientiam, acquire prudentiam; ne obliviscitor, neque declinato a sermonibus oris mei.

6 Ne derelinquito illam, & conservabit te; dilige illā, & custodiet te.

7 "Quæ caput est sapientiæ, eam acquire sapientiam; & tota acquisitione tua acquire prudentiam.

8 Extolle eam, & exaltabit te; honorabit te, cum amplexaberis eam.

9 Indet capiti tuo adjectionem gratiæ, coronam * ornatissimam tra- *b Heb. orna-* det tibi.

- 10 Audi fili mi, & percipe sermones meos: ita multiplicabuntur tibi anni vitæ.
- 11 Viam sapientiæ doceo te, deduco te per orbitas recti.
- 12 ^aCum ambulabis, nihil arctabit gressum tuum: etiamsi cucurreris, non offendêris.
- 13 Prehende eruditionem illius, ne desistito; custodi illam, quia est ^avita tua.
- 14 ^aIter improborum ne ingreditor, neq; incedito per viam malorū.
- ^aHeb. abstra-
he eam a te:
ut supra 1.
25. 15 ^aAbstrahete ab ea, ne transito per eam; declina ab ea, & præteri.
- 16 ^aNam non dormiunt illi, nisi malefecerint; & eripitur somnus illorum, nisi fecerint ut impingat ^aquispiam:
- ^aHeb. violentiarum. 17 Quia vescuntur cibo improbitatis, & vinum ^aomnimodæ violentiæ bibunt.
- ^aHeb. pergenti & lucenti usque ad stabilem diem. 18 ^aIter enim justorum ^asimile est luci splendidæ; ^apergenti lucere; ad eò ut eorum quisque sit ^astabilis die:
- 19 ^aVia verò improborum ^asimilis est caligini; ^anesciunt in quid impacturi sint.
- 20 ^aFili mi, ad verba mea attende; ad sermones meos inclina aurē tuā.
- ^aHeb. in medio cordis tui. 21 Ne efficiant illi ut recedant ab oculis tuis, serva hæc ^ain animo tuo:
- ^aHeb. carni ejus: syllabis: ut vers. 18. 22 Nam ^averba vitæ sunt iis qui consequuntur ipsa, & toti ^acarni jusque eorum ^asalutaria.
- ^aHeb. curationis verba. 23 ^aSupra omnem observationē custodi cor tuum: ^anam ^aex eo prodeunt actiones vitæ.
- ^aHeb. ex eo sunt egressiones vitæ. 24 Remove abs te perversitatem oris, & pravitatem labiorum procul amove abs te.
- ^aHeb. dirigant intus: ut de Genesi 12. 8. 25 Oculi tui ^ae regione intueantur, & palpebræ tuæ ^aspectent rectā coram te.
- 26 Expende orbitam pedis tui, ut omnes viæ tuæ stabiles sint:
- 27 ^aNe declinato dextrorsum aut sinistrorsum, amove pedem tuum a malo.

A N N O T A T I O.

1 *Audite filii* Hujus capitis partes sunt tres: prima, exordium attentos, dociles & benevolos lectores faciens, tum a genere doctrinæ, tum ab autoris exemplo, quatuor versibus; secunda, hortatio ad sapientiam, a vers. 5. usque ad 14. tertia, dehortatio a communicatione cum improbis & conversatione prava, inde ad finem usque. 2 *Nam disciplinam* prior locus a genere doctrinæ, quod & bona est ipsa, & bonum affert percipientibus. 3 *Cum filius* posterior locus ab exemplo suo. *Unicus* id est, unice dilectus & singulari studio institutus: nam alioqui plures fuerunt filii Davidis ex eadem matre: 1. Chronico. 3. 5. 4 *Docens ille* nam huic officio erga filium, Davidem minime defuisse tum pietate illius evincitur, tum etiam confirmatur 1. Chronico. 28. *Retineat* prolepsis sive propositio summa sequentium documentorum, continens præcepta & promissiones, quæ deinceps suo ordine explicantur. *Vive* id est, vita & promissionibus illius frui: ut Genes. 20. 7. 5 *Acquire* secunda pars: in qua proponuntur summam hortationes & promissiones capitis primi & secundi, de sapientia & prudentia acquirenda, tenenda, amplianda, honoranda, & omnibus modis prosequenda: ut expositum est principio capitis secundi. 7 *Qua caput est* id est, reverentiam Jehovah: ut supra 1. 7. *Tota acquisitione* id est, omnia quæ habes, si opus est, exponito illius comparandæ causa: ut Matth. 13. 44. 8 *Honorabit te* ex promissione 1. Schem. 2. 30. 9 *Adsectionem gratia* ut supra 1. 9. 12 *Cum ambulabis* id est, omnino prosperaberis, neque dejeceris ullis adversis rebus: ut Psalm. 1. 3. & 91. 11. & sequentibus. 13 *Vita tua* id est, administra & dux ad vitam: *duos*. 14 *Iter improborum* tertia pars, complectens duo interdictorum genera: unum, ne sit communicatio cum hominibus improbis, usque ad versum 20. alterum, ne sit communicatio cum rebus malis, ad finem usque: quod genus documentorum propositum est supra cap. 1. & 3. 16 *Nam non* id est, ut homo jejuno stomacho vix potest indormiscere: sed subinde excitatur fame: ita sunt isti, qui maleficia cibo & potui anteponunt, ac proinde nunquam conquiescunt nisi ipsi perpetraverint maleficia, aut alios ad ea perpetranda adduxerint. 18 *Iter enim* ætiologia præcedentis dehortationis.

hortationis ex antithesi sive comparatione beatitudinis bonorum cum improborum infelicitate: unde apparet dehortationem esse ἀνταπόδορον. quasi dicat, ne ingrediaris via improborum: sed iustis adijunge te: Iter enim iustum, &c. *Simile est lux* id est, tota illorum vita illustris est, & abundat bonis: ut Psal. 97. 11. & 2. Schem. 23. 4. *Pergenti lucere* id est, nunquam occidenti: ut Iesahh. 60. 21. *Stabilis* id est, nunquam concidat, sed semper luce Dei præeunte erectus ambulet: sic accipiendum esse docet sequentis versus membrum quod huic responder. 19 *Similis est caligini* id est, densissimis malis, velut tenebris, circumfusa est; quas nulla arte possunt effugere, quin iusto Dei iudicio corruant. *Nesciunt* tantum abest ut cavere possint, atque avertere iudicia Dei. 20 *Filius* transitio ad alterum dehortationis genus, ut dictum est vers. 14. cuius exordium tribus versibus continetur. 23 *Super omnem observationem* huius documenti ἀπορρηξίς, sive dehortantis a malo partes sunt quatuor: prima, ut animus sit integer & purus a malo, hoc versu; secunda, ut sermones puri, sequente; tertia, ut oculi & synecdochicè sensus omnes animorum administri continentes sint, vers. 25. quarta, ut conatus & actiones omnes, quas ferè pedibus scriptura tribuit, vers. 26. *Custodi cor tuum* id est, observa, proba, expurga ab infito malo, & ab adventitio abstine; quàm studiosè fons a purgamentis & sordibus conservatur ut ex lege 12. tabularum Romanos observasse scribit Frontinus lib. 2. *Nam ex eo* id est, ut fons est vivendi, ita etiam bonè vivendi fontem oportet esse, ac proinde sartum rectum servari ab omni malo: vide Matthæi 15. 18. & sequentibus. 25 *E regione* id est, rectè spectant; nihil pravè, aut obliquè aut denique inconstanter: quod ad alios quoque sensus pertinere supra monuimus. Est autem allegoricum dicendi genus a viatoribus aut cursoribus, quorum oculos nō discursare oportet, sed ad iter suum sollicitè attendere. 27 *Ne declinato* conclusio superiorum documentorū. quasi dicat, in omnibus rectum te exhibe & observantissimum itineris quod præscripsit Deus, Deut. 4. 2. & 5. 38.

CAPUT V.

Solomomo pios ad prudentiam hortans, advocat a voluptatis carnalis libidinisq; studio: præsentissima damna exponit quæ eam consequuntur: hortatur ad bona sanctè utenda, & amandam castè colendamq; uxorem, maximè propter cognitionem & iudicia Dei.

- 1 **I**L I mi, ad sapientiam meam attende; ad intelligentiam meam inclina aurem tuam:
- 2 "Ut observes" omnimodam solertiam, & scientiam ^{a Heb. solertias.} labia tua custodiant.
- 3 **Q**uamvis favum stillent labia extraneæ, & mollius oleo stillet palatum ejus:
- 4 Attamen" posterius ejus amarum est ut absinthium; acutū ut gladius" bipennis: ^{b Heb. quod tuoy.}
- 5 Pedes ejus descendunt ad mortē, ad sepulchrū gressus ejus pertinet.
- 6 "Iter vitæ ne expendas," moventur orbitæ ejus" te imprudente. ^{c Heb. cum non nolis.}
- 7 Nunc itaq; filii auscultate mihi, & ne recedite a sermonib. oris mei.
- 8 "Procul facito ab illa iter tuum, & ne appropinquato ad ostium domus illius:
- 9 "Ut non" cedas aliis decorem tuum, & annos tuos" crudeli:
- 10 Ut non fatientur extranei" facultatibus tuis, & labores tui maneat in domo alieni: ^{d Heb. virtute tua.}
- 11 Gemasque tandem, consumpta carne tua" & corpore tuo, ^{e Heb. in fine tuo.}
- 12 "Ac dicas, quomodo odi eruditionem; & correctionem sprevit animus meus, ^{f Heb. cor meum.}
- 13 Neq; auscultavi voci doctorum meorum, & ad docentes me non inclinavi aurem meam?
- 14 "Fermè versor in omni malo," in medio congregationis & cœtus. ^{g Heb. planè parum abest quin verser, &c.}
- 15 "Bibe aquam e cisterna tua, & fluenta e medio putei tui.
- 16 Spargant se" fontes tui foras, in plateis rivi aquarum:
- 17 "Sint tibi" seorsim, ac non extraneis tecum: ^{h Heb. soli tibi.}
- 18 "Erit scaturigo tua benedicta; sed lætare de uxore adolescētia tuæ.
- 19 Sit cerva" amicissima, & rupicapra gratiofa: ubera ipsius uberent te omni tempore, in amore ejus errato jugiter. ^{i Heb. amorum, & prægratia.}

- 20 "Et quare errares fili mi cum extranea, & amplectereris pectus alienæ;
 21 Cum coram oculis Jehovæ viæ cujusque sint, & omnes orbitas ejus expendat?
 22 "Iniquitates suæ capient ipsum, improbum inquam istum; & fratribus peccati sui tenebitur:
 23 Ipse morietur expers eruditionis, & in amplitudine stultitiæ suæ oberrabit.

*Heb. in in-
ruditione.*

A N N O T A T I O.

1 Fili mi] Hoc capite & sequente Schelomo proponit documenta prudentiæ, quæ ad comparandum & tenendum sapientiam pertinent: itaque primum hoc capite hominē prudentia instruit adversus illecebras voluptatis ad quam homo a natura proclivis est. Sunt autem hujus capitis partes præcipue tres: exordium, usque ad versum 8. propositio documenti prudentissimi, inde ad versum 20. & confirmatio, ad finem usque. *2 Ut observes*] id est, ut prudentia utaris in administratione sermonibusque tuis. *3 Quamvis*] hæc verba ostendunt superiori præcepto suum interdictum opponendum esse, hoc modo: attende ad me, ac non ad verba simulata & mellita extræ: cujus dehortationis causæ redduntur post hujus versus anticipationem: nimirum quod aliena est a piis natura, animo, religione, & vita, hoc versu; deinde quod eventus perditionis ex ea consecutus est, duobus seq. tertio quod consilio fraudulento utitur, versu 6. *4 Posterius ejus*] id est, quod postea consequitur ex ejus communicatione: sic alludit ad corporis constitutionem, quasi mulier sit a fronte ornata, a tergo verò teterrima. *5 Ad sepulchrum*] id est, tam propinquum ruiæ quos abducit illa, quam ii quorum pedes jam oram sepulchri attingunt. *6 Iter vultu*] id est, toto consilio callidè providet ne ad vitam respectes, aut animadveritas fraudes suas. *7 Moventur orbite*] id est, agilitate & volubilitate summa temperantur omnes actiones ejus momenti singulis ad decipiendum te: metaphora ab aurigis. *8 Procul facito*] propositio documenti prudentissimi, distincta duobus membris: unum est, hoc malum longè fugiendum esse, usque ad versum 15. alterum, bonum prudenter utendum, inde ad 20. In fuga autem mali ponitur præceptum, hoc versu; & causæ, sequentibus. *9 Ut non cedas*] causæ fugiendi mali ponuntur quatuor, & quidem a rebus humanis sumptæ: amissio honoris, vitæ, bonorumque, duobus versibus; & sera nimis resipiscencia omnibus amissis, versu 11. & sequentibus: divinæ verò causæ in fine capitis continentur. *Cedas aliis*] id est, honorem tuum prostituas coram omnibus etiam exteris. *Crudelis*] id est, marito, fratribus, agnatis, aut rivalibus; qui omni excusatione ne aut redemptione abjecta in te sævituri essent: ut copiosius exponitur infra 6. sub finem. *10 Labores tui*] id est, facultates labore partæ: metonymia. *11 Et corpore*] id est, etiam toto exeso ad ossa & medullas usque: & vultu. *12 Ad discas*] mimesis, sive hypotyposis miseri resipiscantis sermō. *14 In medio*] id est, palam, effectus omnium miserrimus. *15 Bibe aquam*] altera pars prudentis documenti, de utendo bono: cujus membra sunt duo ex adverso superioribus respondentia: unum, potius providendum esse pio, ut bonis omnibus bene utatur & augeat benedictionibus Dei, usque ad versum 18. alterum, ut castè & continenter cum uxore vivat, si cupit in his benedictionibus confirmari, inde ad 20. Boni autem usus allegoricè cum aquis comparatus constituitur in privata utilitate, hoc versu; & benefica cum aliis communicatione, versu sequente. *16 Fontes tui*] id est, salientes aquæ ex fonte tuo, ut sequens membrum explicat. *17 Sint tibi sorsum*] id est, ne committas, ut libidine abductus foras dilapidas bona tua, & in exterostransfundi sinas. *18 Erit satoris tui*] id est, afflues benedictionibus Dei, quibus utaris & beneficias aliis. *Sed latere*] id est, tantum uxore tua alacri animo contentus esto: secundum membrum documenti, ut dictum est in versum 15. *19 Sit cervæ*] id est, quemadmodum cervus post Arcturi sydus est cervæ amantissimus, illam persequitur, illa se explet, & cum illa insanus oberrat, aut caprea mas fœminam: ita studium tuum adhibeto ad uxorem tuam: elegantissima allegoria. Est autem in his verbis eclipsis relati; ut Levit. 21. 4. pro eo quod est, sit uxor tibi, ut cervæ cervo: de quorum natura vide Aristot. lib. 6. de historia animalium cap. 29. & Plin. lib. 8. cap. 32. *20 Et quare*] confirmatio superiorum documentorum: primum a cognitione Dei, seq. versu, deinde a iudiciis iustissimis, duobus ultimis. *Pectus alienæ*] supple, ac non conquisceres in uxore tua. *22 Iniquitates suæ*] id est, ipse suis maleficiis incubans parit malum suum, & sibi resem facit. *23 In amplitudine*] id est, poenas luet peccatorum suorum, & nunquam consequetur bonum, sed vivus hærebit in perpetua morte.

CAPUT VI.

Schelomo in documentis prudentiæ pergens, dehortatur pios ab inofficiosis & imprudentibus officiis, pigritia, & maleficiis: atq; ad contraria studia excitans, concludit hæc documenta generali exhortatione a consequentibus bonis erga morigeros, & eventuris malis in eos qui contrà venerint.

- 1 "Fili mi, si spopondisti pro amico tuo; complosisti extraneo manum tuam:
 2 "Illaqueasti te sermonibus oris tui, captus es sermonibus oris tui.
 3 Fac istud jam, fili mi, & eripe te, quandoquidem convenisti in manum proximi tui: age, subjice te, & interpella proximum tuum.

*a Heb. domi-
num age in
proximum
tuum: ut Je-
schahh. 3. 5.*

4 Ne

- 4 Ne concedito somnū oculis tuis, aut dormitationē palpebris tuis.
 5 Eripe te ut caprea e manu *venatoris*, & sicut avis e manu aucupis.
 6 "Abi ad formicam, ō piger, aspice vias ejus, & sape.
 7 "Cū non sit illi ductor, moderator, aut dominator,
 8 Comparat æstate cibum suum, comportat per messem escam suā.
 9 Quousq; piger jacebis? quando surges a somno tuo?
 10 "Pauculis somnis, pauculis dormitationibus, paucula complica- *b Heb. pau-*
 tione manuum cubando; *co somno-*
 11 Interea advenit tanquam viator expeditus paupertas tua, & ege- *rum, pauc-*
 stas tua tanquam vir clypeatus. *dormitati-*
 12 "Homo nequam, vir nihili, ambulat perverso ore: *onum, pau-*
 13 "Nictat oculis suis; verba facit pedibus suis, docet digitis suis: *co compli-*
 14 "Omnimoda perversitate insidente animo suo, fabricatur omne *cationis.*
 malum omni tempore; contentiones immittit. *e Heb. vir cly-*
 15 Idcirco repente adveniet calamitas ejus; ita subito diffringetur, ut *pei.*
 non sit curatio. *d Heb. per-*
 16 "Sex ista odit Jehova, imò septem abominationi sunt animæ ejus: *versitate*
 17 Oculi elati, lingua fallax; manusq; effundentes sanguinem inno- *oris.*
 centem: *e Heb. ever-*
 18 Animus qui fabricatur cogitationes iniquas: pedes festinanter *sionibus.*
 currentes ad malum: *s Heb. cor-*
 19 Conflans mendacia testis falsus, denique immittens contentio- *de: sic deina-*
 nes inter fratres. *ceps.*
 20 "Custodi, fili mi, præceptum patris tui; neque deserito doctrinam *g Heb. falsi-*
 matris tuæ: *tatis.*
 21 Alliga ea cordi tuo jugiter, annecte ea faucibus tuis. *b Heb. iniqui-*
 22 Quocunq; itabis, illa deducet te; cū cubabis, observabit te: cū *quiratis.*
 experrectus fueris, illa confabulabitur tecum; *s Heb. festi-*
 23 "Nam lucerna præceptum est, & doctrina lux; viaq; vitæ corre- *nantes cura-*
 ctiones erudientes) *rendo.*
 24 "Ad servandum te a muliere malefica, a blanditia linguæ alienæ. *Heb. erudi-*
 25 "Ne desyderato pulchritudinem ejus cum animo tuo, neque ca- *tionis.*
 piat te palpebris suis: *Heb. malis*
 26 "Nam propter mulierem meretricem devenitur usq; ad frustum *Suprà 1.3.*
 panis: etiam uxor viri animam pretiosam venatur. *Suprà 3.3.*
 27 "An accepturus esset quisquam ignem in sinum suum, & vestes e- *Suprà 1.3.*
 jus non adurerentur?
 28 An ambulaturus esset quisquam super prunas, & pedes ejus non *Suprà 1.3.*
 cremarentur?
 29 Ita est qui congregatur cum uxore proximi sui: non relinquetur *Suprà 1.3.*
 impunis quisquis tetigerit eam.
 30 "Non afficitur contemptu fur; qui furatur ad explendum animū *m Heb. con-*
 suum, cū esurit: *temnunt: ut*
Ijobi 7.3.

31 Sed deprehensus, rependit "septies": qualibet substantia domus suæ reddit.

32 *Heb. defec-
tus corde,
ut infra 7.7.
o Heb. animā
suam.
p Heb. inve-
niet.*

32 "Adulterans autem mulierem est" demens: "perditurus" se ipsum, ipse faciat istud.

33 "Plagam & ignominiam" consequetur, probrumq; ejus non delebitur:

34 "Nam zelotypia inest æstus viri; ideò non utitur clementia" die ultionis:

35 *Heb. mul-
tiplices mu-
nus.*

35 Non habet rationem ullius redemptionis; neq; acquiescit, quamvis multa adhibeas munera.

ANNOTATIO.

1 *Filii* Schelomo hoc capite proponit tria documenta prudentiæ in administratione nostra: primum est, de imprudentibus & inconsideratis officiis, usque ad versum 6. secundum, de omissis & neglectis officiis, usque ad 12. tertium, de nequitia a justis officiis suis discedente, usque ad 20. postremo hæc prudentiæ documenta concludit hortatione ab adjunctis & consequentibus bonis; contrariaque dehortatione propter eventura mala, inde ad finem usque. Est autem primum hoc documentum de fugiendis inofficiosis officiis, proprium πολυπραγμον, qui non ob- servata facultate sua & officio erga suos, aliis imprudenter officiosi esse cupiunt: quod fidejussorum specie hoc loco intelligendum est. *Spondisti* id est, fidejussisti pro altero. quasi dicat, ne temere fidejubeas: aut si fidejusseris, mor- fidem liberato: nam ut planè non fidejubeatur pro ullo non vetat Schelomo: cum hoc & bonorum exemplis confir- metur Gen. 42. 37. & 43. 8. & doceatur Ecclesiast. 29. 19. *Complofisti* id est, jungens dexteram dedisti fidem: synec- doche. 2 *Illequeasti te* id est, imprudens tibi laqueum periculosum induisti. 3 *Jam* id est, quamprimum: ut duo sequentes versus explicant. *Eripe te* id est, duobus modis qui sequuntur: te submittendo ei cui dedisti fidem, & cum- ergendo pro quo fidejusseras. *Convenisti in manum* id est, manus complofione conventionem iniisti cum ami- co ut fidejuberet pro eo: ut vers. 1. sic convenire in fœdus. *Jirmejæ* 34. 10. *Interpella* id est, urge ut fidem tuam li- beret. 6 *Abi ad fornicam* secundum documentum, de fugienda officiorum negligentia: quò transitur occasio- ne sumpta a proximo mandato fidei illicò liberandæ. quasi dicat, ne putes tibi tantum otii esse a rebus tuis, ut alienas levitate cures, aut illis deceptus indormiscas: sed respice ad te, abi, &c. *Vias ejus* id est, rationes agendi singula- res: de quibus plura Aristot. lib. 9. de historia animalium cap. 38. & Plin. lib. 11. cap. 30. 7 *Cum non sis* id est, non habeant ex tuo numero qui præsit tibi, & suas actiones dispendat atque moderetur: sed æquabilitatem inter se colant in rebus & officiis: ut Aristot. ipse narrat lib. 1. de historia animal. cap. 1. 10 *Pauculus* id est, tantisper dum pauca- lam quietem sumis, ut tu quidem dicis: concessio ironica. 11 *Tanquam Siator* id est, involat in te citius cogita- tione tua: & quidem tanta vi, ut nulla facultas illius propulsandæ tibi superflua sit. 12 *Homo nequam* tertium documentum de fugienda nequitia: qua descripta usque ad versum 15. denuntiatur infelix exitus illius, vers. 15. & Deï odium, vers. 16. & sequentibus. *Ambulat* id est, totus perversus est sermone, corpore, & animo: ac perversitati o- mnium hominum omnino incumbit. 13 *Nistat oculis* id est, nihil rotundè eloquitur, omnia sui corporis mem- bra ad falsitatem componit: ut infra 10. 10. 15 *Adveniet calamitas* ut supra 1. 27. 16 *Sex ipsa* veluti ad ne- quitiam, cujus supra meminit, pertinentia. 17 *Oculi elati* id est, superbus, synecdochicè a signo: sic deinceps mendax, sanguinarius, fraudulentus, maleficus, perjurus testis, rixarū autor: ut de Paulo illo legitur apud Ammianū lib. 14. qui propterea catena dicebatur. 19 *Inter fratres* id est, etiā inter conjunctissimos. 20 *Custodi* cōclusio hortationis a re- torū prudentiæ, continens primum hortationē propter bonum nostrū, usq; ad vers. 25. deinde verò dehortationē a re- bus contrariis propter malū, ad finem usq;. 23 *Nam lucerna* id est, cælestia hæc documenta prælucent credentibus, & via sunt ad vitam æternam: ut Psal. 119. 9. & 119. 105. 24 *Ad servandum te* id est, continendum ne aut volu- ptate carnali abripiaris, aut aliis malis quæ hoc capite proposita sunt synecdochicè, quasi dicat, hæc prudentia te ab il- lecebris voluptatis & omnibus impedimentis officii tui integrum servabit. 25 *Ne desyderato* alterum membrum conclusionis: ut dictum est in versum 20. 26 *Nam propter* causa dehortationis: scortatio (inquæ) & bona & vitam exhaurit: quæ prolepticè dicta sequentibus exornatur: sic infra 29. 3. *Uxor viri* id est, juncta viro, sive maritata: ideoque adultera. *Venatur* id est, venatione intercipitur: Jecher. kel. 13. 27 *An accepturus* exornatio superio- ris ætologiæ primum a similitudine ignis: ut Jobi 31. 12. his tribus versibus: deinde a comparatione furci cum Dei, qui terio, versu 30. & sequentibus. 29 *Non relinquetur* id est, neque jura humana effugiet, neque judicium adulteri scortatores & adulteros damnabit, Heb. 13. 4. 30 *Non afficitur* comparatio exaggerans indignitatem adulteri a consequentibus malis, hoc modo: furi qui egestati suæ consulit furto, neque vita neque honor adimitur: ne tum quidem cum furci tenetur manifestò, aut sapius in factum recidit: sed satis est justo rei ablata domino, ut redhibeat rem suam ex lege; honorem verò & vitam ejus minimè persequitur: adulteri autem conditio planè diversa est: nam petitur illius vita, honor, &c. publico & privato jure, si vel semel evincatur adulteri, & res viro aut agnatis vindicibus innotuerit. 31 *Septies* id est, sæpius, quoties peccaverit: ut Psal. 12. 7. *Qualibet subst.* i. i. ita cum domino rei fur- tivæ paciscitur & componit: ut quicquid in facultate sua habet, res aut personas, offerat ad compensandum damni arbitrati ejus; honorem autem vitamque integram servat. 32 *Adulterans* à ποδοισίς sive accommodatio concessio- gans comparationis, quæ prolepticè hoc versu posita sequentibus exornatur. *Perditurus* venustissima concessio ad puerum informandum accommodata. quasi dicat, si salurem cupis, ne facito istud: finito eos facere qui omni ani- mi impetu incumbunt in perditionem sui, facultatum, honoris, vitæ, omnium denique quibus in hac vita fuissent usuri. 33 *Plagam* id est, ipsum corpus adulteri plagis exponetur, & vita ignominia perpetua. 34 *Nam zelo- typia* id est, ipsum adulterum peter vir aut vindex quilibet, ac non acquiescet pretio: ut supra 5. 9. *Die ultionis* id est, cum primum oblata est ulciscendi ratio: ac proinde non sinitur adulter sæpius relabi in scelus, quod de fure di- cerat supra vers. 31.

CAPUT VII.

Schelomo hortationes ad sapientiam & prudentiā confirmat, adducta experientia, quam observa-

observavit in conditione miserorum lenociniis voluptatis inservientium, & funesto illorum exitu.

- I** L I mi, observa sermones meos; & praecepta mea recon-
de apud te: suprà 2. 1.
- Observans praecepta mea vive, doctrinamque meam
ut pupillam oculorum tuorum. ut suprà 4. 4.
- Alliga ea digitis tuis, inscribe ea tabulae cordis tui: suprà 3. 3.
- Dic sapientiae, soror mea es, & affinem prudentiam voca;
Ut fervet te a muliere extera, ab aliena sermonibus suis bladien-
te. a Heb. sermo-
nes suos
molliente:
ut suprà 2.
16.
- Nam per fenestram domus meae, ex fenestella prospectans,
Vidi inter fatuos, animadverti inter filios puerum demen-
tem: b Heb. defe-
ctum cor-
de: ut suprà
6. 32.
- Qui transiens per vicum iuxta angulum illius, via ad domum il-
lius gradiebatur.
- Crepusculo, vespere diei; nigra nocte, & caliginosa animad-
verti, c Heb. in ni-
gredine no-
ctis & cali-
gine.
- Cum ecce mulier processit obviam ei; ornatu meretricio, & cir-
cumspecta animo. d Heb. custo-
dita corde.
- (Quae strepera est & contumax, in cujus domo non haerent
pedes ejus: e Heb. habi-
tant, ut infra
8. 12.
- Modò foris, modò in plateis; aut prope quemque angulum in-
fidiatur) f Heb. vicē
foris, vicem
in, &c.
- Etprehendens eum osculata est eum; obfirmansque vultum suum,
dixit ei,
- Sacrificia eucharistica apud me sunt, hodie reddidi vota mea:
- Idcirco prodii obviam tibi; studiosè quærendo faciem tuam, com-
modè invenio te.
- Cadurcis instruxi spondam meam; variam emblematis, linteis
Ægypti. g Heb. spōdā
legmētorū,
i. legmenta-
tam, sive res-
sellatam.
- Suffivi cubile meum; myrrha, santalis, & cinnamomo.
- Age, incumbamus ubertim amoribus ad matutinum usque; nos
ipsos exhilaremus amatoriiis. h Heb. funi-
culo, id est,
filo: meto-
nymia.
- Nam non est vir domi suae, abiit via longinqua:
- Loculum pecuniae accepit in manum suam: die stato redibit do-
mum suam. i Heb. versus
longinquū.
k Heb. mol-
litie.
- Flexit eum multitudine disciplinae suae, blandicia labiorum suo-
rum impulit eum. l Heb. com-
pede.
- Sequitur eam subito, tanquam bos ad mactationem abit, & vel-
ut compeditus ad eruditionem stultorum, m Heb. divi-
forius: com-
munis sagit-
tarū & alio-
rū pūctim fe-
rientiū ar-
morū appel-
latio: ut Je-
chezk. 21.
26.
- Donec dissecet culter jecur ipsius, quemadmodum festinat avis
ad laqueum, nesciens contra vitam suam illum esse.

- 24 Itaque nunc filii, auscultate mihi; & attēdite ad sermones oris mei.
 25 Ne declinato ad vias illius^a animus tuus, ne aberrato in semitas illius:
 26 Nam multos confossos dejecit, & numerosi sunt omnes interfecti ab illa.
 27 Viæ ad sepulchrum sunt viæ ad domum ejus, descendentes ad^a penetralia mortis.

A N N O T A T I O.

1 *Filii* His tribus capitibus adhibet Schelomo confirmationem documentorum sapientiæ & prudentiæ, quæ hæcenus posita sunt. Est autem confirmatio duplex; una, ab exemplo, quod ipse confirmat testimonio suo, hoc capitulum; altera a testimonio Dei & sapientiæ ipsius æternæ, duobus seq. Itaque hujus capituli partes sunt tres; prima, exordium, usque ad ver. 6. secūda, narratio, usque ad 24. postrema, conclusio à περὶ πικρῆς live dehortatoria, ejusdem cū exordio argumenti, reliquis versibus. 2 *Pupillum* i. studiofissimè: ut Plal. 17. 8. 3 *Alliga* id est continenter exerce, & recole: vide Exodi 13. 9. 4 *Dis sapientiā* id est, sapientiā prudentiāque germanè colito, & adjungito te ei quā familiariissimè: metaphora. 5 *Blandiente* ut supra 5. 3. & 4. Hæc autē lyncēdochicè de omni voluptaria & depravata vita intelligenda sunt. 6 *Nam* narratio elegantissima, ut dictum est in versum 1. 8 *Via ad* contrā quā præcepit supra 5. 8. 9 *Crepusculo* id est, observavi toto noctis tempore: periphrasis natā a μῆρας quov. 10 *Circumspecta animo* id est, astutè circumspiciens omnes artes occultandæ fraudis suæ, ut inesceret imprudentes: ut supra 5. 6. 11 *Quæ strepera* i. napixhæous live digestio ab instituta narratione, describens meretricem ad præmunendos adolescentes. *Strepera* id est loquax, verbis circumfluens ad persuadendum accommodatis: ut infra ver. 21. *Contumax* id est Deo, legibus naturæ, honestatis, & mariti immorigera. *In cuius* id est vagæ contra officium honestæ matronæ: Judic. 5. 24. & Tit. 2. 5. 12 *Prope* vide Genes. 31. 14. & 15. 13 *Obfirmans* id est, impurè atque impudicè perfricta fronte Deo hominibūque mentiens: ut sequentis mimeseos verba docent. 14 *Sacrificia* verba invitantis blandè, duobus versibus: appellat autem sacrificia lyncēdochicè, quod apud se habet de sacrificiis reliquum, ex lege sacrificantibus attributum. 16 *Cadurcus* verba pellicientis a cœna adolescentem ut apud se maneat, præsentium lecti sterniorum commoditate, 2. versibus. *Ægypti* id est e lino Ægyptio xylino, omnibus candore mollioriāque præferendo: ut loquitur Plinius lib. 18. cap. 1. 18 *Age* verba abducentis in loculus adolescentem, 3. versibus. 19 *Non est vir* confirmatio securitatis ad licentius perpetrandum scelus, a diuturna absentia viri ex longa profectio: quæ duobus signis ostenditur, seq. versu, numero pecuniæ, & diē certæ ad reditum conditione. 21 *Disciplina sua* ut supra ver. 11. Nam illa artifex lenociniorum comparatur magistræ, tyrunculis verò quicunque si dem adhibent illius magisterio: ut ver. sequente. 22 *Sequitur eam* id est, demens tum ab illa trahitur in exitium suum, tum ipse ultro inescatus advolat: quæ duo elegantissimis comparationibus exornantur. *Et velut comped.* gradatio allegorica, q. d. imprudens cū meretricem sequitur, ne animadvertit se lanienam ingredi, & ingressum catenis compedibūque obligari, ut ligantur boves laniandi; id est, se subire judicii capitale a Deo atque hominibus, quod nullo pacto possit effugere: ut supra 5. & 6. *Eruditionem stult.* id est poenam, qua demum serò sapientis ultio: periphrasis supplicii. 23 *Dissecet culter* id est viam aperiat effundēdo sanguini, ut cū mactatur bos. 24 *Itaque nunc* conclusio, ut dictum est supra in versum 1. revocans a voluptatibus, metu exitii. 27 *Penetralia mortis* id est mortē æternā, abs qua revocari nō possunt gradus: metaphora.

CAPUT VIII.

Schelomo documenta sapientiæ & prudentiæ confirmat testimonio cœlesti sapientiæ æternæ Dei: quæ omnes homines invitans ad se, naturam suam potentissimam & beneficentissimam exponit credentibus in se; eaq; confirmata ab essentia sua sempiterna atque operibus, homines ad sui studium provocat.

- 1 **N**ONNE sapientiā^a clamat, & intelligētia edit vocem suam,
 2 In fastigio editorū locorum; per viā; in loco multarum semitarum consistens,
 3 Ad latus portarum, in^a aditu urbis; in ingressu ostiorum^a recantant? dicendo,
 4 "Vos, o viri præstātes, inclamo; & vox mea plebeios filios hominū.
 5 Intelligite fatui astutiam, & stollidi^a animum advertite.
 6 Audite, nam^a præstantia eloquar; & aperturā labiorum meorum eloquar recta.
 7 "Nam veritatem meditatam efferet palatum meum, & abominatiori labiis meis est efferre^a improbitatem.
 8 "Justi sunt omnes sermones oris mei, nihil est in eis contortum aut perversum,

9 Omnes

- 9 Omnes sunt obvii prudēti, & recti iis qui consequuntur scientiam.
- 10 Accipite eruditionem meam, ac non pecuniam; & scientiam potius quam aurum effossum lectissimum.
- 11 Nam melior est sapientia carbunculis, & omnia oblectamenta nō possunt æquari ei. suprà 3. 15.
- 12 Ego sum sapientia, f. cohæreo astutiæ; & scientiam summa solertia^b præsentem habeo, f. Heb. inhabitatio astutiæ: ut suprà 7. 11. g. Heb. solertiarum. h. Heb. inventio. i. Heb. everfionum. k. Heb. essentia. l. Heb. ego prudentia: rectum pro obliquo, ut Genes. 27. 36. & Zecar. 7. 5.
- 13 Reverentiam Jehovæ, odium mali: fastum & elationem, viamq; mali, denique os perversitatis deditum odi.
- 14 Meum est consilium, & quicquid est; mea est prudētia, meum robur.
- 15 Per me reges regnant, & dominatores decernunt justitiam.
- 16 Per me principes gerunt principatum; & ingenui, omnes iudices terræ.
- 17 Ego amantes mei amo, & studiosè quærentes me inveniunt me.
- 18 Divitiæ & honor penes me sunt, substantia^m perdurans & justitia.
- 19 Melior est fructus meus auro effosso, & quidem purgatissimo; & proventus meus argento lectissimo.
- 20 Per iter justitiæ deduco, per medias semitas juris;
- 21 Efficiendo ut possideant amantes mei id quod est, denique thesauros eorum impleo. n. Heb. per medium semitarum.
- 22 Jehova possidebat me principio viæ suæ; ante opera sua, ante ullum tempus. o. Heb. antè tunc: ut Psal. 83. 2.
- 23 Ante seculum inuncta fui; ante principium, ante primordia terræ.
- 24 Cum nullæ essent abyssi, edita erā; cum nulli essent fontes^p graves aquis. p. Heb. gravitates aquarum.
- 25 Cum nondum factum esset ut montes demersi incumberent terræ, ante colles edita eram.
- 26 Adhuc non fecerat terram, aut rura: imò principium, pulveres orbis habitabilis.
- 27 Cum aptaret cœlos, ibi eram; cum statueret ambitum in superficie abyssi,
- 28 Cum fortificaret superiores nubes supernè, cum roboraret fontes abyssi,
- 29 Cum imponeret mari statutum suum, & aquis, ne transgrediantur præstitutum oris ipsius; cum statueret fundamenta terræ.
- 30 Cum itaque sim apud eum, educans, & sim delicia^r quotidiana; lætificans coram eo omni tempore, q. Heb. educando. r. Heb. die; die: sic infra 34. ver.

31 Et lætificans in orbe habitabili¹ terram ejus,² atque deliciis meis filios hominum:

32 Nunc filii auscultate mihi: beati enim sunt qui vias meas observant.

33 Audite eruditionem, & sapite; & ne vos abstrahite.

34 Beatus homo qui auscultat mihi, sedulo insistendo foribus meis quotidie, observando postes ostiorum meorum.

35 Nam³ qui consequitur me, consequitur vitam; quod provehit benevolentia a Jehova.

36 At⁴ qui peccat in me, vim facit animæ suæ: omnes⁵ ofores mei amant mortem.

¹ Heb. inveniens me, invenit vitam ut infra 12.1.

ANNOTATIO.

1. *Nonne*] transitio ad alterum confirmationis locum, de quo supra 7.1. per antithesin æternæ sapientiæ Dei & cœlestium documentorum ejus, cum protacissima meretrice & illius lenociniis. Continentur autem hoc capite duos nimirum brevis narratio velut subiciens oculis nostris occurrentem Dei sapientiam, tribus versibus; deinde sacram illius cōcionem, ad finem usque capituli. *Clamat*] i. palam prædicat, & nos invitat ad se fiducia & libertate summas; non autem meretricis susurris, tempore vespertino, clam, abstrusis locis pueros imperitos dolose sollicitat: quæ omnia sequentium versuum oppositione illustrantur. q. d. quid illam sceleratam auditis admurmurantem? &c. cum se ipsam tam clara voce & illustribus documentis exponat Dei sapientia? 3. *Recantant*] sapientia nimirum & intelligentia: ut supra 1.20. 4. *Vos & Viri*] sacra hæc cōcio continet partes quatuor: exordium, usque ad ver. 12. propositionem dignitatis, efficacitatis, & utilitatis suæ, inde ad 22. confirmationem ab autoritate sua sempiterna & divinitate, usque ad 30. & conclusionem, a ver. 30. ad finem usque. Exordio autem hominum omnis generis attentione, docilitate, & benevolentiam captat tum a persona auditorum, usque ad versum 7. tum a natura præstante doctrinæ suæ, sequentibus. *Viri præstant*] ut Psal. 49.3. huic autem personarum distributioni accommodatur doctrina per opus, ut in duobus seq. ver. 7. *Nam*] alter locus exordii a genere doctrinæ: quod vera est, iusta, recta, facili, pretiosissima, & jucundissima. *Improbis*] id est res falsas, quibus improbi delectantur. 12. *Ego*] secunda pars cōcionis, propositio, qua exponit Dei sapientia primum naturam suam, tribus versibus; deinde opera & effectus, a ver. 15. usque ad 22. *Sum sapient*] i. quod vos ad me revoco, non injuria facio: nā ego ea sum sine qua nemo sapit; sed in qua & per quam sapientes sunt & efficiuntur quicunque sapiunt. Hæc autem non de verbo sonante aut scripto, atque transiente; sed de æterno illo Dei sermone Christo accipienda sunt, qui Dei potentia ac sapientia est, & factus est nobis a Deo sapientia, 1. Corinth. 1.24. & 30. *Cohæreo astutus*] id est sum prudentissima; periphrasis, humanitus dicta. 13. *Reverentiam*] id est sum justissima. 14. *Memor est*] i. sum consultiissima in capiendis, & potentissima in efficiendis consiliis. *Et quicquid est*] nimirum ex consilio; id est, consiliorum effectus & complementum: sic transitur ad alterum propositionis membrum. 15. *Per me*] alterum propositionis membrum de operibus & effectibus: quo exponit Dei sapientia omnem communicationem autoritatis, gratiæ, bonorum, gloriæ, justitiæ, sanctificationis, & vitæ æternæ ab ipsa proficisci. *Reges regnant*] id est, a me est omnis autoritas, duobus versibus, ut Danielis 2.21. & Rom. 13.1. 17. *Ego*] i. a me est gratia Dei erga amantes me, Joan. 14.21. 19. *Fructus meus*] i. quem ego cum amantibus me communico, habitans in eis & ambulans justitiā mea. Sunt enim hi fructus in vita quidem præsentem remissionem peccatorum & sanctificatio, ver. 20. in futura verò, æterna plenitudo bonorum omnium in communionem Dei, ver. 21. 21. *Id quod est*] i. quod nunquam esse desinit. 22. *Jehova*] tertia pars cōcionis: nimirum confirmatio, tum a natura hujus sapientiæ Dei, quod Deus est unus æternus cum Patre & Spiritu sancto, usque ad ver. 27. tum ab operibus, quod omnia cum patre creavit, conservat, atque administrat, Joan. 1. & 5.17. Coloss. 1.16. *Possidebat me*] i. eram apud Deum jam tum, cum creatione rerum omnium impressurus esset vestigia majestatis suæ, Joan. 1.1. quod sequens gradatio amplificat. 23. *Ante seculum*] i. in officio meo institutus sempiterno decreto Dei, ut Prophetam, Sacerdotem, & regem agam, simque Ecclesiæ caput: quo nomine Messias sive Christus metonymicè appellatur. *Ante princip*] nimirum viæ illius, ut præcedente versu. 24. *Cum nullo*] i. ab æterno genitus sum, quod docetur histribus versibus. 26. *Imò princip*] i. ne quidem coeperat: similis gradatio, ac ver. 22. *Pulveres*] id est, ne pulverem quidem aut massam creaverat, ex quo effectus & formatus est orbis. 27. *Cum aptarer*] alterum membrum confirmationis ab operibus in cœlo, aère, aquis, & terra: ut dictum est in versum 22. *Ibi eram*] i. una eram atque operabar, Joan. 1.3. 28. *Fortificaret*] id est, potèrte verbo cōstitueret nubes, ut quas doliis utribusque contineatur firmæ. 29. *Struere fundamēto*] i. fundaret ut immota sit: periphrasis. 30. *Cum itaque*] ultima cōcionis pars, conclusio, re-nens primum anacephalæosin superiorum, duobus versibus; deinde hortationem ad percipiendam sapientiam, reliquis: *Educans*] i. res creatas conservans, ac nominatim Ecclesiam alens verbo & spiritu, in vita præsentem & futuram. *Delicia quotidiāna*] id est, cum sum veritas & vita æterna tum suavisissima in Deo, tum etiam jucundissima in æternis hominibus credentibus in me: quod universè dictum postea accommodatur futuræ vitæ, hoc versu; & præsentis, seq. ver. *Coram eo*] i. homines perfundens lætitiā planè divina, cum in cœlis perfectè possessuri sunt lætietatem gaudiorum, & percepturi ante faciem ejus per magnificam communionem Christi, Psal. 16.11. 31. *Terram ejus*] i. rebus omnibus creatis, quæ in hac terra sunt, benedicens. *Atque deliciis*] i. humanum genus suavisissimis benedictionibus corporalibus, spiritualibusque perfundens; imprimis verò Ecclesiam, ut corpus suum, cujus servator est Christus. 32. *Nunc filii*] hortatio, alterum conclusionis membrum; qua sapientia homines ad se salutaribus promissionibus advocat, & damnohis interminationibus deterrere malo. 34. *Sedulo insist*] i. toto animo & tota mente requirendo me: metaphora a clientibus fores patronorum obsecrantibus. 35. *Qui consequitur*] i. ego sum vita, Joan. 10.25. Ac proinde quotquot me acceperint, nempe qui credunt in nomen meum, dat eis hanc dignitatem Deus per Christum, ut filii Dei fiant, Joan. 1.12. *Quod provehit*] i. quam non ipsius virtus consequitur, sed gratia Dei & benevolentia salutatis elargitur. 36. *Qui peccat in me*] i. qui peccatis oppugnat me, itaque se alienat a benevolentia Dei sic respondet hic versus superiori per antithesin. *Ofores mei*] qui non oderunt se ipsos, & omnia propter me; sed magis quæ sunt quæ sua sunt, quàm quæ sunt Christi.

Schelomo sapientia Dei opus potentissimum in Ecclesia, doctrinam, & eventa ex opere doctrinaq, ejus consequentia comparat cum opere, doctrina, & eventis insipientia.

- 1^a **S**UMMA sapientia edificavit domum suam, exci-
 2 sis columnis suis septem.
 3 Maclavit animalia sua; miscuit vinum suum;
 etiam instruxit mensam suam:
 4 "Et missis puellis suis, invitat super pinnas, & lo-
 ca excelsa urbis,
 5 "Dicens isti; quisquis fatuus, divertito huc, quisquis est demens.
 6 Venite, vescimini cibo meo, & bibite de vino quod miscui.
 7 Relinquire fatuos, & vivite; incedentes per viam prudentia.
 8 "Qui erudit derisorem, recipit sibi ignominiam: & qui corripit
 improbum, recipit convitium sibi.
 9 Ne corripito derisorem, ut non odio prosequatur te: corripe sapi-
 entem, & amabit te.
 10 Da sapienti, ut sapiat amplius: notum fac justo, ut augeat discipli-
 nam,
 11 "Principium sapientia reverentiam Jehovah, & agnitionem san-
 ctorum principium prudentia.
 12 Nam per me multiplicabuntur dies tui, & adjicientur tibi anni
 vitæ.
 13 Si sapias, sapias tibi: sin derisoreris, solus reportabis.
 14 "Mulier stollida strepera est: fatua, etsi nescit quicquam,
 15 Tamen sedet ad ostium domus suæ; super solium, in locis excel-
 sis urbis,
 16 Ad avocandum viatores, qui etiam recta eunt itineribus suis:
 17 Et dicit isti, "quisquis fatuus, divertito huc, & quisquis est de-
 mens.
 18 "Aqua furtiva suaves quidem sunt, & cibus latebrarum amor-
 nus;
 19 Sed ignorat ille expertes vitæ illuc esse, in profundissimo sepul-
 chro invitatos ab ea.

a Heb. sapi-
 entia sapi-
 entiarum: ut
 supra 1. 20.
b Heb. ma-
 ctationem
 suam: yne-
 doche.

c Heb. defe-
 ctus corde:

d Heb. vitium
 suum.
 Matth. 7. 6.

e Heb. adj-
 cient tibi
 annos: ut
 Jobi 7. 3.

f Heb. stollidi-
 tatis.
g Heb. fatui-
 tatis.

h Heb. trans-
 eunte, i. e.,
 qui dirigunt
 itinera sua.

i Heb. in p-
 funditatis
 sepulchri.
k Heb. ejus:

ANNOTATIO.

1 *Summa sapient.* Hujus capitis (quo velut quidam superiorum epilogus continetur) summæ partes sunt duæ ex
 adverso inter se respondentes: una, de cœlesti sapientia, usque ad versum 13. altera de humana insipientia, quæ cum
 muliere comparatur, inde ad finem usque. Divina autem sapientiæ locus tres partes continet: unam, de opere illius,
 duobus versibus; alteram, de verbo humanum genus invitante ad communionem eorum quæ præparavit Christus
 sapientia Dei accedentibus ipsum fide, usque ad ver. 7. tertiam, de usu verbi communicati a Christo, qui hominibus
 indicitur, inde ad 13. *Domum suam* spiritualement videlicet Ecclesiam, quam hic inchoat Christus, in cœlis perficit.
Excelsis columnis i. fundavit, stabilivit, & ornavit eam absolutissimè: hæc allegoricè de sacra domo Dei dicta, sicut e-
 pile seq. verlu, vitam æternam & gloriam figurant quam in ea sancti percepturi sunt. *Septem* i. quam absolu-
 tissimè: nam numerus septenarius in operibus Dei perfectionem notat. 3 *Et missis* altera pars, de invitatione
 per administratos verbi, qui cum puellis pudicis & modestis comparantur accommodatè ad allegoriam, ut eo sit il-
 lustrior antithesis illius desperatæ Thaidis, de qua ver. 13. *Super pinnas* i. palam & ubique, in ambitu, foro, plateis
 oppidi. 4 *Dicens isti* qui mox principio concionis nominatur: hic enim evidentia causa verborum *ἐπελόντων*

evolvimus. Est autem hujus brevissimæ concionis ac potius invitationis summa posita in respicientia, cujus partes duæ; una, invitatio ad convictum sapientiæ, & constantem fructum bonorum ejus; altera, dehortatio, his tribus verbis. *Quisquis fatuus* hanc ipsam invitandi formam adhibet insipientia, infra ver. 16. sed sequentibus discrepat. 5 *Cibomeo* id est, quem dedit mihi pater communicandum vobiscum; non autem furtivo illo, de quo infra pat. 7 *Qui erudit* tertia pars de industria ab autore interposita ad explicandam superiorem invitationem; qua docetur quæ personæ omittendæ & quæ vocandæ sint, usque ad versum 10. quid doceudæ, ver. 10. & quis eventus ex hac invitatione & alimento verbi consecutus, ver. 11. & 12. *Derisorem* i. hominem desperatæ salutis, qui obla- tratur & obgrünit verbo salutari, ac nefariè ludificatur. *Ignominiam* exemplum vide Matth. 11. 26. 8 *Sapientem* i. qui animo ita est comparato, ut non derideat, sed audiat sapiennam & se in ea informari sinat: ut definitur in- fra 10. 8. 10 *Principium sapient.* summa doctrinæ cœlestis duas partes continens; officium reverentiæ erga Deum, & communionis cum sanctis, quæ significatur agnitionis nomine. Vocatur autem utrumque principium sapientiæ & prudentiæ, quia hic in nobis inchoantur verbo, neque antè absolventur quam Prophetia cesserit in no- bis, & finis in cœlestibus cum Christo. *Agnitionem* conjunctam studio atque officiis: ut supra 2. 5. 12 *Tibi* id est bono tuo. *Reportabis* nimirum derisionem. q. d. tua ludificatio non illi (ut putas) fraudi erit qui salutari tuæ consultum voluit; sed in te ipsum judicio Dei retorquetur. 13 *Mulier stollida* secunda pars capitis superiori opposita, quæ exponuntur insipientiæ opera, tribus verbis; invitatio, ver. 16. & eventus consecutus, duobus ver- bulis. *Strepera* ut supra 7. 11. 14 *Ad os suum* i. ut foris meretrix impudentissimè & procacissimè insidia- tur & perducit imprudentes; ita insipientia stat in propatulo exposita, & plurimos abducit, multosque etiam recedat ad sapientiam tendentes inverecundè sollicitat. 16 *Quisquis fatuus* invitatio similis in speciem ei quæ habetur supra ver. 4. sed abducens tamen a via sapientiæ. 17 *Aqua furtiva* expositio eventus quem consequuntur ii qui auscultant insipientiæ. Est autem duplex; unus, suavitatis ad breve tempus sensum hominum titillantis; alter perditionis & mortis æternæ: ut Ijobi 20. 5. & sequentibus. *Furtiva* i. non justè, sed præter leges Dei & sapientiæ (in qua, per quam, & propter quam omnia facta sunt) ex perturbatione carnis comparatæ. Hoc autem fit duobus modis; sive quis rebus quas sibi concessit Deus abutatur præter voluntatem illius, sive alienis animum suum expleat: ut vulgò dictum est; dulcia esse poma cum abest custos. *Latebrarum* i. qui in latebris editur, ne malum redargua- tur a luce: vide Roman. 10. 12. & Ephes. 5. 13. 18 *Expertes vite* id est, jam in morte versari cum illam adeunt, & quamvis vivant mortuos esse: ut loquitur Apostolus 1. Timoth. 5. 6. *Invitados ab ea* & acquiescentes invitanti synecdoche.

CAPUT X.

Schelomo pios omnes instituens tanquam filios, bona honoremq; illis obvenire docet be- nedictione Dei. Quamobrem informans eos in omni pietate & officio, docet obsequium, inte- gritatem animi, charitatem, prudentiam, beneficentiam, & modestiam in correctionibus tum adhibendis, tum recipiendis: ac postremo divinas benedictiones illis denuntiat, & sigillatim quæcunque de bonis prædicantur, illustrat improborum comparatione.

ROVERBIA Schelomonis. Filius sapiens lætitia af-
ficit patrem, filius verò stollidus mœstitiæ est matri
suæ.

"Non profunt thesauri improbitatis, sed justitia
eripit a morte.

"Non sinit esurire Jehova animam justî, substan-
tiam verò improborum depellit.

Pauper sit qui agit manu dolosa: manus autem sedulorum ditat
ippos.

"Comportat in æstate filius intelligens: somno sopitus est in mes-
se filius pudefaciens.

"Benedictiones adsunt capiti justî, at os improborum obregit vio-
lencia.

"Memoria justî est benedicta, nomen autem improborum putri-
dum est.

"Sapiens animo accipit præcepta, stultus verò labiis se ipsum
conturbat.

Qui ambulat in integritate, ambulat secure; qui autem pervertit
vias suas, documento erit:

"Qui nictans oculo dat molestiam, & stultus labiis se ipsum con-
turbat.

Scaturigo

Heb. mœ-
stitia matris
suæ.

Heb. ma-
nu doli.

Heb. in be-
nedictione.

Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.

Heb. docu-
mentum fiet.

ut supra
ver. 8.

- 11 "Scaturigo vitę *perfundit* os iusti: at os improborum obtegit violentia. ut suprā ver. 6.
- 12 "Odium excitat contentiones: omnes verò defectiones obtegit charitas. 1. Petr. 4. 8.
- 13 "Labiis prudentis adest præsens sapientia, ut virga tergo ^f dementis. f Heb. defectu corde.
- 14 Sapientes recondunt scientiam: ori autem stulti contritio propinqua est.
- 15 "Substantia divitis est *tanquam* urbs munita ejus: contritioni est tenuibus paupertas eorum.
- 16 "Quod opere suo comparat justus, *comparat* in vitam: proventus improbi in peccatum. g Heb. opus iusti operis in vitam.
- 17 "Iter ad vitam est servantis eruditionem: derelinentis verò correptionem iter errorem affert:
- 18 "Qui regit odium, *vir* labiis fallacibus; & qui profert infamiam, id est, stollidi.
- 19 "Multitudine verborum non cessabit defectio: sed cohibet labia sua intelligens.
- 20 "Velut argentum lectissimum est lingua iusti, animus improborum perparvi est.
- 21 Labia iusti pascunt multos, stulti verò dementiâ moriuntur. h Heb. defectu cordis.
- 22 "Benedictio Jehovæ ipsa datat, neque addit molestiam secum.
- 23 "Prout ludus fuerit stollido facere scelus; & exercere sapientiam; viro intelligenti:
- 24 Quod formidat improbus, id eveniet ei; quod autem desyderat iusti, dabit Deus: i Heb. formido improbi.
- 25 Ut tanquam transeunte turbine non extet improbus: iusto verò sit fundamentum perpetuum. k Heb. desiderium iustorum. Psal. 1. 4.
- 26 "Ut acetum dentibus, & velut fumus oculis; ita est piger mitentibus ipsum. l Heb. seculi.
- 27 "Reverentia Jehovæ adjicit dies, anni verò improborum decurantur.
- 28 Spes iustorum est lætitiæ, expectatio verò improborum perit.
- 29 "Robori est cuique integro via Jehovæ, contritioni verò operariis iniquitatis.
- 30 Justus nunquam dimovetur, improbi verò non inhabitabunt terram. m Heb. in seculum non.
- 31 "Os iusti abundè profert sapiëntiam: a lingua verò perversitatum rescissa est. n Heb. everisionum.
- 32 Labia iusti experientur benevolentiam, os verò improborum perversitatum. o Heb. everisionis: metonymia.

1 *Proverbia*] id est, sententiæ ethicæ ad vitæ morumque informationem, omniâque pietatis officia pertinentes. Dicuntur autem Schelomonis, quia ex variis illius scriptis concinnatæ sunt: ut diximus supra in principium capius primi. Continentur verò hoc capite tria documentorum genera: primum, de bonis pervenientibus ad filios pios in Deum & parentes suos, usque ad versum 8. secundum, de officiis illorum, usque ad ver. 22. tertium, de causa istarum benedictionum piis obvenientium & contrâ, ad finem usque: quæ tria proleptice ac distinctè 3. primis versibus hujus capituli exponuntur. *Patrem*] i. parentes synecdochicè; ut etiam in sequente membro. 2 *Non profunt*] adversus mala irruentia & invadentem mortem, Psal. 49. *Theauri improbi*] i. quicquid improbus improbitate collectum possit objicere ad liberationem sui. *Sed justitia*] etiam sine thesauris ullis omnia mala superat, & efficit ut ne ipsa quidem mors justo sit noxia. 3 *Non sunt*] arrior superioris versus: hæc (inquit) non homines quidem efficiunt; sed moderatur Deus, qui non finit, &c. *Substantiam*] aut illam, aut illius usum, aut benedictionem suam ad imendo: quarum rationum primam subicit seq. versu. 4 *Qui agit*] periphrasis improbi, qui segnis in officio suo res alienas malis artibus tentat avertere. *Sedulorum*] i. qui sedulo sagunt rerum suarum, & ab alienis abstinent. 5 *Comportat*] i. cõparat facultates & vitæ consulit, dum tempestivum est. *Filius intelligens*] ac proinde sua intelligentia præcavens sibi & suis a pudenda paupertate. *Somno sopitus*] id est deses, non amplius agens quàm si alio somno dormiret, cum agendi est tempus. *Filius pudescens*] id est, sibi & suis pudorem afferens inipientia sua. 6 *Benedictiones*] i. omnia bonorum genera divinitus ipsi tribuuntur, & memoria ipsius, ver. sequente. *Capiti*] i. iusto synecdochicè: sed quia omne munus bonum donumque perfectum supernè descendit a patre luminum, Jacob. 1. 17. propterea capitis potius meminit; quod primum perfunditur, optimè percipit, & ex quo ad cetera membra derivatur bonum. *Obsequi*] i. obstruit & obthurat, adeo ut sua ipsius violentia præfocetur. 7 *Memoria*] id est grata est, suavis, & odora justorum absentium, aut mortuorum recordatio. *Putridum est*] id est ingratum & exosum, ut quæ putriditate sua foetent. 8 *Sapiens animo*] secundum documentum de officiis pii & bene morum filium erga Deum & parentes, usque ad versum 12. tum erga omnes externos. *Accipit præcepta*] i. animo composito admittit, & re obsequitur. *Labiis*] id est, cujus animus incompotus labia commovet ad obmurmurandum præceptis. *Conturbat*] id est, obloquendo & præcepta rejiciendo sibi ipsi malum affert: ut sequens versus ostendit. 9 *Securè*] confirmatus de benevolentia Dei, & parentum erga se. *Documento erit*] castigatombus suis, quæ in exemplum aliis statuuntur. 10 *Qui nescians*] exegesis proximè præcedentis membri: per versus (inquit) Schelomo) cum dico, duo improborum genera intelligo; unum, hypocritarum & coram quasi ad oculum se obsequi fingentium, clam verò omnia ludificantium; quod malum *napoimados* nescitatione oculorum figuratur, ut supra 6. 13. alterum protervorum, apertè præceptis datis resistentium: vide similem consecutionem infra ver. 18. *Dar molestiam*] id est, parentes maximis molestiarum molibus exercet, dum officiosum simulat; ac longè gravioribus quàm si aperte insaniret. 11 *Scaturigo vitæ*] i. perennis vita, metaphorice. 12 *Odium excitat*] hactenus de piis: nunc de bonis officiis agitur, ut observatum est in versum 8. Sunt autem hæc duplicia, de amica conversatione cum proximis, animo, verbo, & opere, usque ad versum 17. & de mutua correctione ac institutione, usque ad 22. *Contentiones*] id est, contumacia & contentiosas exprobrationes peccatorum ab humanitatis charitatisque officio alienissimas. *Obsequi*] id est non promulgat; sed aut dissimulat quicquid bona fide & conscientia potest, aut corrigit compallione misericordiae, ex mandato Dei, Levit. 19. 7. 13 *Labiis*] id est sapienter ponderat, & facit verba sua. *Dementis*] qui imprudenter effudit quicquid in buccam venit. 14 *Recondunt*] id est reconditam habent, quam depromant ore ubi opus est: ut Matth. 12. 35. *Scientiam*] conjunctam suo fructu, nimirum salute ipsius & eorum qui audiunt. *Ori autem*] id est metonymicè, sermonibus, q. d. tanta est insipientia stulti, ut vix possit vel semel hiscere, quin profundat ore suo voces aut in jugulum ipsius redituras, aut aliis obfuturas. 15 *Substantia*] nunc de officiis opere præstandis agitur: ut dictum est in versum 12. *Tanquam urbs*] præsidium & munitio est, quæ se & alios communicantis beneficiis defendit a malo. 16 *Quod opere*] confirmatio superioris propositionis a consilio iusti bona comparantis: ut Ephesi. 4. 28. *In vitam*] i. ad necessitates suæ & aliorum vitæ. *In peccatum*] id est non ut necessitatis sed ut voluptatis, aut depravatis suis studiis inserviat. 17 *Iter ad vitam*] altera pars de recipiendis documentis & correctionibus a proximo, versibus quinque. hoc (inquit) vitæ institutum, & ratio his sapientiæ monitis conformata, salutare est exemplum & documentum ad vitam; ut contrâ immorigeri exemplum atque documentum avocata vita. 18 *Qui tegit*] exegesis præcedentis membri, quæ exponit Schelomo duo illorum genera qui correctione derelinquunt: ut supra ver. 10. nimirum hypocritas, & refractarios stolidos. 19 *Multitudine verborum*] id est neuter istorum liber est a peccato, quascunque exculationes facti aut simulationes præ se ferat; cum non acquiescit reprehensionibus ut desinat malefacere. *Cohibet*] id est non obmurmurat, sed acquiescit reprehensioni, edocuitque factum suum damnat. 20 *Velut argentum*] hæc duæ sententiæ ponuntur hortationis loco ad sanctè accipiendas reprehensiones, doctrina (inquit) virorum bonorum & præstantissima est, hoc versu; & utilissima atque salutaris, sequente. *Animus improbi*] nimirum sermone ipsorum explicatus nihili faciendus est. 21 *Mortuum*] tantum abest ut alios pascant. 22 *Benedictio Jehovæ*] tertium documentum de causa eorum quæ supra exposita sunt: hæc (inquit) omnia contingunt divinitus, ut supra ver. 3. *Neque addit molestiam*] id est perfectissimè dirigit, procul ab omnibus molestiis quæ improbis comparatæ sunt, versibus seq. 23 *Prout ludus*] id est, prout ex animo fecerint bonum aut malum, ita Deus reddet secundum opera ipsorum, Rom. 2. 6. 25 *Non extet*] id est percat: ut deinceps exponitur inde a ver. 27. ista antithesis. *Iusto verò sit*] ut Matth. 7. 24. & 16. 18. 26 *Ut acetum*] secundum improborum genus, qui non malum quidem perpetrant, sed omittunt faciendum bonum, & molestiam afferentem aliis, restituitur sua molestia. *Dentibus*] quos acci vis hebetat. *Oculis*] quos infestat fumus, molestiaque afficit. *Piger*] i. quisquis deserit officium suum, synecdochicè. *Mittentibus ipsum*] non tantum ad legationem, sed etiam ad omne opus & officium ipsius. 27 *Reverentia*] bonos a maleficiis abstrahens, & in officiis continens, contra quàm faciunt improbi. 28 *Est latitans*] nimirum quia est ad vitam, versibus seq. *Peris*] administratio. 30 *Non inhabitabunt*] in seculum scilicet, sed brevi excidentur. 31 *Os iusti*] his duobus versibus Schelomo superiora documenta contrahens exponit tum duo vitæ sermonumque genera, hoc ver. tum eventa, sequente. 32 *Experientur*] id est fructum percipient, hi benevolentia Dei, illi perverstitatis suæ.

CAPUT XI.

Schelomo documenta proponit de simplicitate, modestia, integritate, iustitiâ, hominum in privatis

in privatis & publicis rebus: item de prudentia in sermonibus habendis & dijudicandis, consiliisq; & officiis præstandis, de honore mulieris, de beneficentia viros mulieresq; decete, de domestica administratione, ac postremo de documentorum & castigationum usu.

ANCES^a dolosæ abominationi sunt Jehovæ: pôdus verò integrum acceptum est ei.

Adveniēti superbiæ evenit ignominia: apud modestos autem est sapientia.

Integritas rectorum^b deducit eos: at perversitas perfidiosorum^c devastat eos.

Non prodest substantia die exandescentiæ: justitia autem eripit a morte.

Justitia integri^d dirigit viam ejus, at improbitate sua concidit improbus.

Justitia justorum eripit ipsos, at æumnâ suâ perfidiosi capiuntur,

Cum moritur homo improbus, perit expectatio; etiam spes^e valentissima perit.

Justus ex angustia liberatur, & devenit improbus in locum ejus.

Ore hypocrita corrumpit proximum suum: at scientiâ, justi liberantur.

De bono justorum, & cum pereunt improbi, exultat urbs cantu.

Benedictione rectorum effertur urbs: ore autem improborum destruitur.

Spernente proximum suum^f demente, vir^g prudentissimus surdum agit.

Ambulans cum detractione revelat arcanum: at fidus^h animo tegit rem.

Ubi non sunt prudentia consilia, corruiť populus; salus autem est in amplitudine consiliarii.

Omnino confringitur, qui spondet pro extraneo: qui autem odit complodentes, securus est.

Mulierⁱ gratiosa continet honorem, ut^j potentiores continent divitias.

Beneficus est sibi ipsi^k vir benignus, turbat autem carnem suam crudelis.

Improbuť comparat præmium^l falsum, serentis verò justitiam merces est fida:

Probè adhærens justitiæ serit ad vitam; sectans verò malum, ad mortem suam.

Abominationi sunt Jehovæ perversi^m animo: accepti verò ei integri viâ.

Conjunctis operis non consequitur impunitatem malus, semen verò justorum liberat se.

22 Velut

^a Heb. doli, abominatio Jehovæ: & lapis integer, beneplaciti ejus: sic infra ver. 20.
^b Levit. 19. 35.
^c Deut. 25. 13.

^b Heb. multarum viriũ.

^c Heb. defectu cordis.

^d Heb. prudentiarum.

^e Heb. spiritũ.

^f Heb. confringendo confringitur.

^g Heb. gratiæ.

^h Heb. violenti.

ⁱ Heb. animæ suæ vir benignitatis.

^k Heb. facit opus falsitatis: sic Levitic. 19. 13.

^l Heb. probi justitiæ: similem con-

secutionem vide supra 4. 18.

^m Heb. abominatio Jehovæ: ut supra ver. 1.

ⁿ Heb. corde: bene placitum ejus.

^o Heb. manu ad manum: ut infra 16. 5.

- 22 "Velut monile aureum ad rostrum porci, est mulier pulchra & a-
versans rationem.
- 23 Desiderio justorum tantummodò bonum, expectationi impro-
borum provenit excandescencia.
- 24 Est qui dispergēs, tamen augetur amplius; sed qui cohibet se a re-
cto, tantummodò ad egestatem.
- 25 <sup>p Heb. ani-
ma benedi-
ctionis.
q Heb. ja-
ciet.
r Heb. natio.</sup> Animus beneficus pinguis efficitur; & qui ubertim communi-
cat, idem amplius profundet.
- 26 Comprimentem triticum, execrabuntur populares: benedictio
autem incumbet capiti venum dantis.
- 27 Studiosè quærens bonum aliis, conquirat benevolentiam: qua-
renti verò malum, ipsi eventurum est.
- 28 Qui confidit in divitiis suis, ipse decidet; at tãquam ramus justii
efflorescent.
- 29 ^{s Heb. corac.} Qui conturbat domum suam, possidebit ventum; & stultus;
servus efficietur sapienti animo.
- 30 Fructus justii est fructus arboris vitæ, cum disciplinâ imbuat animas
sapientis.
- 31 En justum, in terra hac rependitur ei; quanto magis improbo &
peccatori.
- 32 Qui amat eruditionem, amat sciētiam: qui verò odit correptionem,
brutus est.

ANNO TATIO.

- 2 *Adveniens*] i. superbia parit ignominiam auctori suo: modestia verò sapit, & sibi ab ignominia præcaver. 3 *De-
ducit eos*] per totam hanc vitam, usque in tranquillissimum securitatis portum; prout sequentia explicant, utque ad
versum 9. *Devastat*] i. profligat & pedit. 4 *Non prodest*] quin devastetur ab excandescencia & invadente morte:
ut supra 10. 2. 5 *Dirigit viam*] id est erectum conservat in via. 6 *Aerumna sua*] i. qua alios onerant perdidit.
7 *Spes Valentiss*] id est, iudicio ipsius firmissima & fulta maximis viribus. 9 *Ore*] id est, fallis & simulatis verbis
alios eodem perducit, quò devenit ipse. *Scientia*] id est, cognitione falsitatis & cautione prudente se ipsos a corru-
ptione servat. 10 *De bono*] verborum *ἐμπλοκή*, quæ est in contextu Hebraico, evidentie causa mutavimus.
Exultat] propter bona ab illis perveniencia ad cives, & ab istis mala, seq. ver. 12 *Spernente*] id est, contemptum
onerante contumeliis, & rodente calumniis: ut seq. versu. 13 *Ambulans cum*] ut Levitici 19. 16. 14 *Amplitu-
dine*] id est in consiliario amplo, prudentibus consiliis, variisque instructissimo. 15 *Spondet pro*] id est, fidem suam
interponit negotiis alienis. *Qui autem odit*] id est qui, tanquam odisset, improbat eorum levitatem qui porrectis
dexteris temerè fidejudent, supra 6. 1. 16 *Mulier gratiose*] id est, quæ prædita reverentia Dei ornatur occulto
illo cordis homine, sito in incorruptione lenis & quieti spiritus, qui est coram Deo pretiosus, & apud omnes bonos
gratiosus, infra 31. 30. & 1. Petri 3. 4. 17 *Vir benignus*] qui aliis benefacit: ut contra crudelis, qui a beneficiendo
abstinet. *Turbat carnem*] id est se ipsum damno afficit, naturæ & humanitatis leges abiciens: ut duo omnes bonos
versus explicat. 18 *Improbis*] nimirum crudelis iste, superiore versu. *Falsum*] tū quia fallit ipsum quicquid præ-
mii loco expectavit, tum quia longè diversum præmium consequitur, ver. 19. *Iustitiam*] id est beneficium: ut supra
observatum est 3. 27. 21 *Coniunctis operis*] i. licet contendat omnes nervos, omnes machinas admoveat, omnia
adjumenta comparet. *Semen*] i. non tantum ipse, sed etiam posterius liberantur. q. d. iste ascitis multis se unum nequit
liberare, huius verò causa bene est multis. 22 *Velut monile*] i. tam decet insanam pulchritudo, quam monile
suum. 23 *Excandescencia*] id est, malum quo ringantur atque excandescant: synecdoche. 24 *Ad egestatem*] id est,
non potest non maledici & fieri egens avaritia istius. 25 *Animus beneficus*] i. quisquis ex animo benefacit, amplius
Dei benedictione ditabitur: metaphora, ut iudicium 3. 29. *Profunder*] i. novis bonis quæ profundat, a Deo cumu-
labitur. 27 *Conquirat benevol.*] i. eam sibi conciliat apud Deum & homines: sic concludit superiorem sermonem
de beneficentia. 28 *Decidet*] ut folium marcidum, aut putridus ramus. *Tanquam ramus*] virefcens, frondesces,
id est, faciet ut sua possessio in ventos abeat, sitque totus vacuus. q. d. aërem tantum habebit. *Et stultus*] id est, imo-
nese ipsum quidem possidebit; debebit animam, quod ajunt. 30 *Est arboris Vita*] id est vivificus est doctrina sua:
31 *Rependitur ei*] id est, castigatur a Deo in hac vita peccatorum nomine: sic accipitur 1. Petri 4. 17. 32 *Qui amat*] id est justus, qui castigationibus Dei acquiescit, gratias de illis agit, eisque excitatur ad sapiendum magis ac magis
ut Psal. 94. 12.

Caput XII.

275

CAPUT XII.

Bonis benevolentia Dei, malis iudicium denuntiatur: mulierum conditio, cogitationum & sermonum fractus; misericordie, sedulitatis, iustitie, humilitatis, veritatis, integritatis, & contra exitus proponitur, quem attribuit Deus: & explicata prudentium hominum, diligentium, iustorumque, ratione, aeterna illorum vita predicatur.

- 1 **B**ONVM provehit benevolentia a Jehova: at virum *Suprà 8. 35.*
Heb. scel-
rum.
- 2 "sceleratum condemnat.
 "Non stabilitur homo improbitate, radix autem
Heb. robo-
ris.
- 3 "Uxor strenua corona est mariti sui; sed tanquā
 "putredo in ossibus ejus est ea quæ pufefacit.
Heb. juris.
d Heb. doli.
- 4 Cogitationes iustorum sunt iustæ; astuta consilia improborū, do-
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 5 Verba improborum insidiantur sanguini; os autem rectorum eri-
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 6 Evertunt se improbi ita ut non sint: familia autem iustorum sta-
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 7 Pro ratione intellectus sui laudabitur vir: sed perversus animo e-
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 8 Melior est qui agnoscit se vilem & servum habet, eo qui se extollit
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 9 Curat justus vitam jumenti sui: miserationes autem improborum
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 10 Qui colit tellurem suam, satiatur cibo; qui verò sectatur vana, est
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 11 Desyderat improbus præsidium malorum, sed radix iustorū dat
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 12 "In defectione labiorum est tendicula mali, at egreditur ab angu-
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 13 Ex fructu oris sui vir satiatur bonus, etiam retributionem operū
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 14 Via stulti recta videtur in oculis ipsius; at qui auscultat consilio,
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 15 Stulti ipsius indignatio eodem die agnoscitur, tegit verò ignomi-
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 16 Efflat veritatem qui indicat quod iustum est, testis autem falsissi-
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 17 Est qui pronuntiat similia transfodienti gladio; at lingua sapien-
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 18 Labium verax stabilitur in æternum; donec momentum trans-
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.
- 19 Dolus recidit in cor fabricantium malum; in consiliarios autem
Heb. in-
diari: infini-
tus pro
præfente: sic
evertere se
proximè
seq. versu.
f Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.

- p* Heb. non obijcietur in iustum ulla molestia: hypallage.
- q* Heb. falsitatis.
- r* Heb. fidē, benevolentia ejus: ut supra 11.1.1. supra 10.4.
- s* Heb. doli.
- t* Heb. intuitum.
- 20 Non abijcietur iustus in ullam molestiam, improbi autem plerumque erunt malo.
- 21 Abominationi sunt Jehovah labia: fallacia; qui autem agunt fideliter, accepti sunt ei.
- 22 Homo callidus tegit scientiam, animus autem stollidorum proclamat stultitiam.
- 23 Manus sedulorum dominabitur, dolosa autem erit tribularia.
- 24 Sollicita anxietas in animo viri deprimat illam, res autem bona latificat illam.
- 25 Excellentior est proximo suo iustus, ac via improborum seducit eos.
- u* Heb. vir doli, venationem suam.
- 26 Non affabit dolosus quod venando ceperit, substantia autem hominis pretiosa sedulus fruitur.
- x* Heb. nec mors.
- 27 In itinere iustitiæ est vita, & via semitæ ejus immortalis est.

A N N O T A T I O.

- 2 Non stabiliatur] sed eradicatur; quomodo accipiendum esse docet antithesis. Radix] id est, iustitia ipsorum radicata in Christo per benevolentiam Dei: sic infra 11. 3 Uxor strenua] qualis describitur infra capite ultimo. Corona] id est decus & gloria; ut 1. Corinth. 11.7. Putredo] id est malum tabificum, exedens & consumens virum. Ea que] id est malè morata, quæ suis est pudori. 5 Illos] quorum sanguini insidiantur improbi. 7 Laudatur] id est, tandem laudem consequetur, ita dispensante Deo: huius rei exemplum seq. versu apponitur. 9 Miserrationes crudelis] id est plane nullæ. 10 Vanitas] id est, inutilia & aliena a functione & conditione sua, ut ex prior membro colligitur. 11 Malorum] id est adversus mala. q. d. vellet quidem stabiliri & defendi ab omni malo; sed inane est desiderium ejus: ut supra ver. 2. 12 In defectione] id est, iniustus suis ipsius verbis sibi mortem parat, & omnem angustiam. Egreditur] id est, aut caveret ab angustia iustè expenso sermone suo, aut se, cum incidit, ab ea liberat: ut seq. versu. 13 Etiam] amplificatio, qua transitur a sermone ad opera, seq. versibus. 15 Teger] id est cohibet se ab indignatione, quæ ipsi futura esset ignominiosa. 18 Donec momentum] i. falsi non amplius momento durat, seq. versu. 19 Dolus] id est, ipsi suo dolo interimuntur, quod tristitiam adfert gravissimam. 20 Non abijcietur] id est, quæcunque molestia obtingat ei, non permanebit abjectus in ea, supra ver. 12. 21 Tegit] id est, tegit scientiam] id est, rectam & reconditam penes se habet, neque effundit temerè. 24 Deprimat illam] id est, manum (de qua in præcedente versu) remissam & segnē efficit metus sollicitus de futuro malo. Latificat] id est, alacrem & promptam efficit fructus præsentis boni. 25 Seducit eos] cum se anteponant iustis & excellentiores esse iudicent, idque (ut versu seq. docetur) falsissimè. 26 Non affabit] id est, inter os & offam multa illi accidunt incommoda, & impedimenta fruendi boni quod captaverat. 27 Immortalis] similem vocis cōpositionem vide infra 30.31.

CAPUT XIII.

Disciplina studiosis, bonis, modestis, diligentibus, veracibus, & integris sue promissiones apponuntur, & contra: divitiarum commoda & incommoda, usus sapiens & consiliatus, & ratio eas comparandi exponitur: spei, doctrina, sapientie, prudentiæ, effectus item veritatis, & discipline, conversationisq; consequentia ostenduntur; & bonis viris opes, liberos, vitamque benè instituendis bona denuntiantur, improbisq; mala.

- a* Heb. de fructu oris viri comedit bonus: ut supra 12.13.
- b* Heb. animam suam.

1 ELIU sapiens auscultat eruditioni patris; ac derisor ne ulli quidem auscultat increpationi.

2 Fructu oris sui quisque fruitur bonus, anima verò perfidiosorum fructu violentiæ.

3 Qui custodit os suum, cōservat se ipsum: qui divaricat labia sua, contritio eveniet ei.

4 Desiderio

- 4 "Desyderio permovetur anima ipsius pigri, sed nihil aderit: anima verò sedulorum efficietur pinguis.
- 5 Rem "falsam" odit justus, improbum verò illa reddit foetidum atq; ^{e Heb. falsitatis.} pudefacit.
- 6 Justitia custodit integrum viâ, improbitas verò "pervertit" peccatorem. ^{d Heb. peccati virum.}
- 7 Est qui divitem se jactat cùm desint omnia; item qui pauperem se fingit, cui substantia est ampla.
- 8 "Redemptura vitæ viri sunt divitiæ suæ: at pauper non audit increpationem.
- 9 "Lux justorum" clara erit; at lucerna improborum extinguetur. ^{e Heb. latet bitur.}
- 10 "Merâ superbiâ vir edit jurgium, at penes consultos est" sapientia. ^{f Heb. tantum in superbia.}
- 11 Substantia "ex vanitate, diminuetur: qui autem congregat" manu, augebit eam.
- 12 Spes protracta ægrum efficit "animum: arbor autem est vitæ, desyderium adveniens. ^{g Heb. cor.}
- 13 Contemptor "verbi, corrumpetur ille: qui autem reveretur præceptum, ipse donatur pace. ^{i. Schem. 2.30.}
- 14 Doctrina sapientis est "scaturigo vitæ, ad recedendum a tendiculis mortis.
- 15 "Successum bonum dat" gratia, via autem perfidiosorum est aspera. ^{h Heb. secundatione bonam: ut Psa. xii. 10. & supra 3. 4.}
- 16 Omnis astutus agit scientiâ, stollidus autem pandit stultitiam. ^{i Heb. fidelitatem.}
- 17 Nuntius "improbis incidet in malum; legatus autem" optimæ fidei, medicinam facit. ^{k Heb. abstrahenti eruditionem a se: ut supra 1. 25.}
- 18 Paupertas & ignominia erit "abstrahenti se ab eruditione: qui autem servat correptionem, honorabitur:
- 19 "Desyderium effectum suave erit animæ hujus, at "abominationi est stollidis recedere a malo.
- 20 Qui ambulat cum sapientibus, sapientior fiet: qui verò se consociat stollidis, efficietur pejor.
- 21 Peccatores insectatur malum, justos autem compensat bonum.
- 22 Bonus possessionem tradit "nepotibus, suntque reconditæ justo opes peccatoris. ^{l Heb. filii filiorum.}
- 23 "Multus est cibus novellantibus pauperibus: sed est qui consument se" inertiam. ^{m Heb. multitudo escæ. n Heb. in nō officio.}
- 24 Qui cohibet virgam suam, odit filium suum: qui autem amat eum, tempestivè imbuat eum eruditione.
- 25 "Justus comedit ad satietatem animæ suæ; venter autem improborum eget. ^{Psal. 37. 16.}

A N N O T A T I O.

1 Derisor] Stultè ludificans sapientiæ documenta: ut opponitur sapienti, supra 9. 7. & 8. & 12. 2 Violentia] ut Gen. 6. 11. 3 Cynodur] ne videlicet extra metas officii sui excurrat, aut divagetur sermone. Disparitas] id est, distendit quodammodo & prostituit os suum ad sermones quoslibet, ut impurum scortum, præter officium suum: metaphorâ a pedibus scortii: sechez. 16. 24. 4 Desyderio] id est, tantummodò desyderat, nec quicquam amplius: ac proinde nihil ex omnibus coacervatis desyderiis consequitur. verborum ἐμπλοκή ad perspicuitatem trajecimus.

Efficietur pinguis id est, supra quam optat, cumulabitur bonis: ut supra 11.25. 5 *Odis justus* velut foetidam & putentem averfatur. *Improbum* id est, contra improbus tantopere diligit & amplexatur falsitatem; ut malit putridus esse & exolus omnibus bonis, quam ab ea discedere. 6 *Pervertit* id est, eversum perdit. 8 *Redemptura* id est, divitiarum, æque ac paupertas, sua habent commoda, atque incommoda: nam ut divitibus ad vitam hanc commoda sunt divitiarum, & pauperibus paupertas incommoda; sic contra illarum divitibus sunt incommoda, quia plurima creant ab aliis pericula possessori suo: paupertas verò commoda saltem eo nomine, quod animus liber est ab invidiorum insidiantium metu, & cantat vacuus coram latrone viator. 9 *Lux justorum* id est, justorum vita, gloria, & gaudium in æternum perfruuntur: pro eo quod est, justum in luce sua lætabuntur: ut Psal. 97.11. 10 *Mera superbia* id est, inconsulto & ferociente animo. *Sapientia* industriè cavens ab accendis, inflammandis, aut fovendis jurgiis. 11 *Ex vanitate* id est, quibuscunque vanis rationibus, aut falsis, nefariisve comparata. *Manu* id est, justo labore suo: metonymia. 12 *Arbor autem* id est, proprium medicamentum, & salutare animo ægro ex desiderio. 13 *Verbum* nimirum divini, quod postea præceptum & doctrinam vocat. 14 *Scaturigo* id est, perennis vita: ut supra 10.11. 15 *Gratia* id est, reverentia Dei & sapientia gratiosa: ut supra 11.16. 17 *Improbus* id est, infidus dat pœnas infidelitatis, & sibi nocet. *Medicinam facit* id est, sibi & aliis prodest, cum rei veritatem exponit, & bona fide facit officium suum. 18 *Honorabitur* id est, divitiis & honore florebit. 19 *Desiderium* id est, hic qui correctionem recipit: fructum tranquillum justitiarum percipiet, & desideriorum suorum: Heb. 12.11. *Abominationi est* id est, fugit stolidus castigationes, & abhorret ab earum usu: ac proinde non explebitur desiderio suo; sed paupertate & ignominia obruetur. Oratio *avayranódoros*, quales multas hoc libro inveniri diximus supra 1.7. 23 *Multus est cibus* id est, non potest non abundare pauper, cum sedulus est, & se vel in horrentibus locis colendis occupat: divitem verò sua exedit inertia, cujus bona hoc pacto ad justum transferuntur. 25 *Justus* id est, justus, qui ex fide vivit, semper est satis: improbis verò nunquam.

CAPUT XIII.

Mulieris officium, recti, modestia, diligentia, veritatis, studii ad sapientiam tenendam consequentia, & conversationis leges, judiciis, in probandis institutis vitæ, adhibita prudentia, exponuntur: personarum pro ratione opum acceptio damnatur; labor, sapientia, veritas, & reverentia Dei commendatur, civitatis decus, & civium inter se officia humanitatis, justitiæ, & prudentis obsequii prædicantur.

1 **S**APIENTUM sceminarum quæque ædificat domum suam; stulta autem manibus suis destruit eam.

a Heb. in rectitudine sua.

2 **Q**ui ambulat rectè, reveretur Jehovam: præfractus verò viis suis, spernit eum.

3 **O**ri stulti inest baculus superbiæ; labia verò sapientum conservant ipsos.

4 **C**um defunt boves, præsepe mundum est; amplitudo autem proventuum, est viribus bovis.

b Heb. fidelitatem.

5 **T**estis optimæ fidei non mentitur, efflat autem mendacia testis falsus.

c Heb. falsitatem. Sup. 12.16. Supra 3.34.

6 **Q**uærenti derisori sapientiam, ea non extat; scientia autem, prudenti facilis est.

d Heb. non no-
stiliaborum
scientiæ, v's
povis. Sup. 13.20.

7 **A**bi a conspectu viri stollidi, & quem nosti non esse præditum verbi scientiæ.

8 **S**apientia astuti, est advertere ad viam suam; stultitia autem stollidorum, ad dolum.

9 **S**tultos conciliat reatus; inter rectos autem, quod acceptum est conciliationem facit.

e Heb. cor: sic deinceps. f Heb. animæ suæ.

10 **A**nimus agnoscit suam ipsius amaritudinem; & in lætitiis ipsius non intermiscet se extraneum quicquam.

11 **D**omus improborum perdetur: tentorium autem rectorum florebit.

12 **E**st via quæ recta videtur in conspectu virorum, cujus finis est viarum ad mortem.

g Heb. fine suo.

13 **E**tiam ex risu dolet animus: & tandem lætitia fit maror.

h Heb. a iuxta eum.

14 **V**is suis satiabitur vir averfo animo, absistit autem a consortio ejus vir bonus,

15 **F**atius

- 15 Fatuus credit omnibus rebus, astutus autem advertit ad gressum suum.
- 16 Sapiens timens recedit a malo; stollidus verò "infert se, adeò præfidens est.
- 17 "Præceps irâ efficit stultitiâ, sed "viro circumspectissimo est odio. i Heb. brevis irarum.
- 18 Possident fatui "stultitiâ, astuti autem "coronamentum texunt scientiâ. k Heb. viro cogitationum.
- 19 Incurvant se mali coram bonis, & improbi ad portas just.
- 20 Etiam proximo ipsius odio est pauper, amici autem divitis multi sunt.
- 21 Contemptui proximo suo futurus est "peccator iste: qui autem gratiam facit pauperibus, ô beatum illum.
- 22 Nonne "errant qui fabricant malum: benignitas verò & fides est fabricantium bonum.
- 23 In omni "labore est emolumentum; at "in verbo labiorum tantum, i Heb. verbum labiorum tantum egestas est.
- 24 "Corona sapientum sunt divitiæ ipsorum, stultitia stollidorum stultitia manet. t Heb. hypallage.
- 25 Liberat animas testis "verax, "conflat autem mendacia "dolosus. m Heb. veritatis.
- 26 In reverentia Jehovæ est fiducia "valida, qui "filiis suis esse solet receptui. n Heb. doli. o Heb. roboris.
- 27 Reverentia Jehovæ est scaturigo vitæ, ad recedendum a tendiculis mortis. Sup. 13. 14.
- 28 In multitudine populi est decor regis; at defectu nationis contritio dominatoris advenit.
- 29 "Tardus ad iram abundat intelligentia: "præceps autem animo excitat stultitiâ. p Heb. longus irarum.
- 30 "Vita carniū est animus sanans; putredo verò ossium, invidentiâ. q Heb. brevis spiritu, attollit.
- 31 Qui opprimit tenuem, probro afficit "opificem ejus: hunc autem honorat, qui gratiam facit egenti. Sup. vers. 17.
- 32 In malum suum impellit se improbus; "recipit se etiam in morte sua justus.
- 33 In animo prudentis requiescit sapientiâ: quæ autem est "in stollidis stolliditas, "se cognoscendam exhibet. r Heb. in medio stollidorum.
- 34 Justitiâ exaltat gentem, "probri autem est nationibus peccatum. s Heb. probrium nationum.
- 35 Benevolentia regis erga servum intelligentem; excandescentiâ autem ejus erit contra "pudescientem.

ANNOTATIO.

1 Sapiens] Quæ Deū timent, & domesticas suas occupationes curant in sanctificatione & modestia. Aedificat] id est, servat & auget familiam: translatio a structoribus. 2 Qui ambulat] id est, ex genere vitæ, veluti fructibus; homo cognoscitur, utrum pius sit an impius. 3 Baculus superbiæ] id est, sermones arrogantissimi, quos velut baculos ferulasque audientibus subministrat, ut cadatur ipse. Conferant] quia sapientes modum & prudentiam sermonibus suis adhibent, ne sibi aut ulli sint damno. 4 Boves] aratores videlicet, domiti & assuefacti cultura: synecdoche, pro operariis omnibus. Præsepe mundū] id est, omnia vacua, synecdochice: ut Hhamos 4. 6. 6 Facilis] inventi, ut quæ se omnibus exhibet, supra 1. 20. & 8. 1. 9 Stultos conciliat] id est, improborum animos conjungit seclerum communicatio. Quod accept.] id est, quicquid Deo & rectis hominibus probatur, hoc

rectos alios eum aliis conciliare solet. 10 *Animus* id est superioris sententiæ: malefici maleficos amant, & recti rectos: nam ita est comparatus singulorum animus, ut probet omnia, quæ grata sunt adjungat sibi, & quæ ingrata amaraque sunt refugiat. *Extraneum* id est, alienum, abs quo abhorret animus. 12 *Visum ad* ut ostendunt duo sequentes versus. 16 *Infer se* nimirum in malum, quod sequentis versus exemplum commonstrat. 18 *Stultitiam* id est, fructum stultitiæ suæ recipiunt, metonymicè: de quo seq. versu. *Coronamentum* id est, scientiæ suæ fructum gloriosissimum consequuntur. 21 *Peccator iste* qui pauperem odit, & colit divitem. 22 *Errant* id est, absunt ab itinere vitæ, ad quam benignitas & veritas Dei ducit. 23 *Labore* id est, sedula occupatione hominis ad functionem suam. *Verbo labiorum* id est, ubi quiescunt cætera membra ab operibus suis; & lingua tantum occupatur, estque actuosissima strepitu inani suo. 24 *Corona* id est, ornamento sunt divitiæ ad sapientiam accedentes: stultorum verò possessorum stultitiâ nulla ex parte minuunt. 25 *Constat* ut animas perdat. 26 *Filiis suis* quos genuit in Christo semine incorrupto verbi, ut in sui reverentia ambulent. 30 *Vita carniū* id est, vitæ animo humano atq; beneficio (qui propterea metaphoricè sanans appellatur) toto corpore benè habet, lætus vitæ transigit, & alios lætificat: invidia verò tormentum ne valentissimas quidē partes corporis integras relinquit, sed eas tabefacit, corrumpit, putriditate infestat, & fœtidum omnium iudicio totum hominem reddit. 31 *Opificem* id est, Deum: vide Matth. 25. 35. & sequentibus. 32 *Recipit se* a malo, ad eò ut ne mors quidem ipsa sit ipsi mala. 33 *Se cognoscendam* id est, diu dissimulari non potest: est autem hic ellipsis contrarii: ut Gen. 18. 17. 35 *Pudescit* iur. suprà 10. 5.

CAPUT XV.

Leges sermonum qui inter homines habentur, & bona ex legitimo illorum usu consequentia, Dei iudicium de bonis & malis, stultorum fastidium in documentis boni & tota sorte suæ: iracundia, pigritia, stultitia, imprudentia, carnalium studiorum, superbia, avaritia, temeritatis in homines & in Deum, immodestiq; erga doctrinam animi, & contrà, consequentia explicantur.

1 **R**ESPONSIO mollis avertit iræ: verbum autem molestum excitat iram.

a Heb. molestia.

2 Lingua sapientum bonam profert scientiam: os autem stollidorum eructat stultitiam.

3 In omni loco oculi Jehovæ sunt, speculantes malos & bonos.

4 Curatio linguæ, "arboris vitæ est": perversitas autem ex ea, velut confractio a vento.

5 Stultus est qui spernit eruditionem patris sui; qui autem observat correptionem, valde astutus est.

6 In domo iusti robur est magnum: quod autem ad proventum improbi, conturbatur.

b Heb. cor: sic deinceps.

7 Labia sapientum spargunt scientiam: animus autem stollidorum, quod abest a recto.

c Heb. non rectum.

8 "Sacrificium improborum, abominationi est Jehovæ: oratio autem iustorum, accepta est ei.

d Heb. benevolentia ejus.

9 Abominationi est Jehovæ via improbi; cum autem qui sectatur iustitiam, diligit.

10 "Eruditio videtur mala derelinquenti iter; qui odit correptionem, morietur.

e Heb. corda filiorum hominis.

11 Sepulchrum & perditio coram Jehova sunt, quantò magis animi hominum?

12 Non diligit derisor corripientem se, sapientes non adit.

13 Animus lætus benè afficit vultum: & dolore animi spiritus frangitur.

14 Animus prudentis quærit scientiam: os autem stollidorum pascitur stultitia.

f Heb. boni corde.

15 Omnes dies pauperis, mali sunt: læti autem animo, sunt convivium iuge.

16 Me-

- 16 Melius est parum cum reverentia Jehovæ, quam thesaurus amplius ubi est vexatio.
- 17 Melius est cibarium oleris ubi est dilectio, quam bovis saginati ubi est odium.
- 18 Vir iracundus miscet contentione, longanimis autem sedat litem. g Heb. fluctu-
tis iræ.
- 19 Via pigri est velut sepimentum spinosum: iter autem rectorum aggestum est.
- 20 Filius sapiens lætificat patrem, stollidus autem homo spernit matrem suam.
- 21 Stultitia, lætitia est dementi; at vir intelligens rectè ambulaturus est. b Heb. defe-
cto corde.
i Heb. vir in-
telligenti di-
rigit ambu-
lare.
Suprà 10. 1.
k Heb. irri-
tas facere
cogitationes:
in finitus p-
finito mo-
do.
l Heb. arca-
num.
Sup. 11. 14.
- 22 Irritæ fiunt cogitationes, cum deest consilium: at in amplitudine consiliariorum assurgit cogitatio:
- 23 Lætitia huic viro est ex sermone oris sui: nam res tempore suo, quam bona est!
- 24 Iter vitæ sursum est intelligenti, ut recedat a sepulchro deorsum.
- 25 Domum superbiorum evellit Jehova, constituit autem terminum viduæ.
- 26 Abominationi sunt Jehovæ cogitationes mali, mundorum autem sermones, sunt sermones amœni.
- 27 Conturbat domum suam, qui deditus est quæstui; qui verò odit dona, victurus est. m Heb. quæ-
stuosus quæ-
stus: ut su-
prà 1. 19.
- 28 Animus iusti meditatur ad loquendum: os autem improborum eructat mala.
- 29 Procul abest Jehova ab improbis, orationem autem iustorum exaudit.
- 30 Ut lumen oculorum lætificat animum, ita auditio bona pinguefacit ossa.
- 31 Auris auscultans correptioni vitæ, inter sapientes commorabitur. n Heb. in me-
dio sapien-
tium.
- 32 Qui abstrahit se ab eruditione, spernit animam suam: qui autem auscultat correptioni, possidet animam. o Heb. abstra-
hit eruditi-
onem: ut su-
prà 1. 25.
- 33 Anteit reverentiam Jehovæ eruditio sapientiæ, & ante honorem abjectio.

ANNOTATIO.

1 Responsio] Quatuor primi versus de oratione sermonis nostri, docent primùm quæ consequantur ex hominum sermone, hoc versu: deinde quæ sit sermonis habend ratio, nimirum ut adhibeatur scientia, vers. 2. & reverentia Dei omnia pernoscentis, vers. 3. ac postremò bona & mala consequentia illustrantur comparationibus, vers. 4. 4 Ar-
boris Vita] id est, medicina salutaris atque vivifica. Per Versitas] id est, cum lingua perversè agit, subitas & vehe-
mentissimas calamitates affert. 6 Conturbatur] videlicet nullo negotio, adeo infirmus est. 8 Sacrificium] id
est, quantumvis solennis & sumptuosa cultus divini ostentatio: cui simplex iustorum oratio comparatur. 10 Erudi-
tio] distributio improborum qui abominationi sunt Jehovæ, superiore versu: alii (inquit) apertè eruditionem fugi-
unt, & viam justam: alii verò odium animo dissimulant, & illudunt hominibus specie cultus Dei: sed penitissimas il-
lorum cogitationes perspicit Deus, seq. versu. 12 Derisor] ut suprà 3. 34. id est, contemptor Dei doctrinam odit,
doctosque pariter doctrinæ nomine. 13 Vultum] id est, totum hominem, synecdochicè. Spiritus frangitur] id
est, veluti anhelus & suspiriosus efficitur homo, & respiratio ipsius quasi interscinditur. 15 Pauperia] id est, homi-
nis sua sorte minime contenti, ut sequentia ostendunt. Convivium iuge] id est, tam sunt jucundi dies homini quie-
scendi in sua sorte, quam si semper lautissimis epulis aleretur. 16 Reverentia] animum hominis tranquillante. Ubi
est Vexatio] id est, ubi possessor animo fluctuat atque incertus est, quia destituitur reverentia Dei. 19 Pigri] qui
pigritur officium facere, & rectum colere. Sepimentum] id est, ita lenta est atque difficilis, ac si tota spinosa & sa-
lebrosa esset. Aggestum] id est, facillimum & commodissimum, velut instrato aggere. 23 Lætitia] id est, vir iste

sapiens & consiliis amplissimus plurimum recreatur & gratulatur sibi, cum videt consilia sua bene cecidisse, & prout dixerat evenisse. 24 *Sursum* id est, in caelis vita est, ac proinde cogitat de coelestibus, & ad coelestia tendit: Phil. 3. 20. & Coloss. 3. 1. *A sepulchro* id est, a morte, quam studium harum rerum terrestrium esset allaturum. 25 *Egellit* id est, funditus & radicitus perdit. *Vidua* id est, humilium abjectorumque, synecdochicè. 28 *Erudit* temerè incogitateque profundit. 29 *Procul abest* id est, non exaudit: humanitus dictum. 30 *Ule* id est, quem admodum oculus rerum bonarum aspectu hominem totum afficit, ita etiam auris rerum bonarum salutariumque auditu, de quibus sequentes versus. 31 *Inter sapientes* id est, in salute erit, quam sapientibus attribuit Deus. 33 *Antes* id est, antequam vir sapientiam obtineat & reverentia Dei ducatur, quæ caput est sapientiæ; cum erudiri oportet in documentis sapientiæ. *Et ante honor*, id est, ordo idem est fructuum qui ex eruditione & reverentia Dei percipiuntur: nam eruditioni abjectio & humilitas, sapientiæ verò & reverentiæ Dei conjunctus est summus honor, quo Deus sui timentes prosequitur.

CAPUT XVI.

Singularis Dei administratio scientiæque, predicatur, propter quam homines ad fidem & obsequium ejus revocantur: reverentibus ipsum gratia & pax, superbis ruina denuntiatur: etiam reges quacunque, autoritate sint ad idem officium provocantur: sapientiæ, justitiæ, modestiæ, studii in verbo Dei, eloquentiæ, fidelisque doctrinæ fructus exponuntur: cogitationum nostrarum sermonumque alienorum probatio docetur, veneranda senectutis autoritas, & hominis animi sui cohibentis virtus commendatur: postremo abdicata fortuna omnia eventa tribuuntur Deo.

Infra 19. 21. I
a Heb. cor-
dis: sic deinceps.
b Heb. viis viri
puri videatur: ut
Gen. 9. 6.
Psalm. 37. 5.

DENE hominem sunt acies cogitationum animi, sed a Jehova est sermo linguæ.

Ut omnibus viis suis vir purus videatur in oculis suis, tamen perpendit spiritus Jehova.

Devolve in Jehovam facta tua, cogitationesque tuas; & comparabuntur.

Omnes operatus est Jehova propter se, etiamque improbum ad diem mali.

a Heb. manu
ad manum:
ut supra 11. 21.

Abominationi est Jehovæ omnis altus animo; conjunctis operis non consequitur impunitatem.

Benignitate & veritate expiatur iniquitas: quamobrem reverentiâ Jehovæ, recede a malo.

Cum benevolentia prosequitur Jehova vias alicujus, etiam inimicos ejus pacatos reddit ei.

d Heb. am-
plitudo p-
ventuum.

Melius est parum cum justitia, quam amplissimus proventus cum injuria.

Jirmeja 10.
23.

Animus hominis excogitat viam suam, sed Jehova statuit gressum ejus.

Sagacitas insideat labiis regis, in judicio ne pravaricaretur os ejus.

e Heb. lapi-
des: meto-
nymicè.

Scapus & lances judicii Jehovæ sunt, opus ejus sunt omnia pondera oculi.

Abominationi sit regibus committere improbitatem: nam justitiâ stabilitur solium.

f Heb. bene-
volentia re-
gum, labia
justitiæ.

Accepta sunt regibus labia justa; & loquentem recta, rex diligit.

In æstuante ira regis sunt nuntii mortis, sed vir sapiens expiabit eam.

g Heb. in lu-
ce faciei.

In lucida facie regis vita est, cujus benevolentia est velut densa nubes pluviae ferotinae.

Supra 3. 14.

Comparare sapientiam, o quam melius est auro effosso; & comparare prudentiam, optatius argento.

17 Agger

- 17 "Agger rectorum est recedere a malo; conservat^h seipsum, "qui custodit viam suam. ^h Heb. animam suam.
- 18 Ante contractionem superbia, & ante lapsumⁱ alti sunt spiritus. ⁱ Heb. altitudo spiritus. Supra 11.2.
- 19 Melius est^j submissum esse spiritu cum mansueris, quam^k partiri spoliū cum superbis.
- 20 Qui attendit^l ad verbum, consequitur bonum; & qui confidit Jehovæ, o beatum illum!
- 21 Sapiens animo vocandus est prudens, "suavitas autem labiorum addit disciplinam.
- 22 "Scaturigo vitæ est intelligentia^m possidentis ipsam: at eruditio stultorum, scaturigoⁿ stultitiæ. ^m Heb. domini ipsius, id est, intelligentis: simile supra 1.17. Supra 13.14. ⁿ Heb. os.
- 23 Animus sapientis intelligenter moderatur os suum, & per labia sua addit disciplinam. ('ossa.
- 24 "Utr^o favus mellis sunt sermones amœni; res dulcis animæ, & sanans
- 25 Est via^p quæ videtur recta in conspectu hominis, cujus finis est viarum ad mortem. Supra 14.12.
- 26 "Ipse molestus molestiâ affert sibi. nã reflectitur in ipsum^q os ejus. ^q Heb. anima molesta.
- 27 "Vir nequâ^r effodit malū; cujus labiis infidet, velut ignis adurens.
- 28 Vir^s perversitatibus deditus immittit contentionem, & "sufurto^t disjungit^u ducem. ^r Heb. perversitatum.
- 29 "Vir^v violentus pellicit proximū suū, ut deducat eum^v viâ iniquâ: ^v Heb. violentiæ.
- 30 "Connivens oculis suis dum cogitat res perverfas; concidens^w sermones suos, perficit malum. ^w Heb. non bona.
- 31 Corona^x ornatissima est canities, quæ in via justitiæ invenitur. ^x Heb. labia sua, metonymicè.
- 32 Meliore est longanimis robusto; & qui dominatur^y in animum suum, eo qui capit civitatem. ^y Heb. ornatus.
- 33 "In gremium conjicitur fors: a Jehova autem est^z tota ratio ejus. ^z Heb. in spiritum suum.

ANNOTATIO.

1. *Agger cogitas*. Id est, innumeras quidem cogitationes homo versat animo: sed ne hiscere quidem potest, aut movere linguam sine dispositione Dei. 2. *Perpendit* id est, quasi numero & pondere pernovit omnia, ut qui potentior est corde nostro. 1. Johan. 3. 20. 3. *Devolvem* documentū ex superioribus: quasi dicat, cum extra ipsum nulla sit operatio, & nulla cogitatio quamvis abstrusa eum fugere possit, vide ut te committas ei. *Facta rna* de quibus vers. 2. *Cogitationes* de quibus vers. 1. 4. *Omnes operatus* ætiologia præcedentium a creationis fine, cujus ipse Deus in singulis rationem habet, & a nobis rationem haberi par est: summus est (inquit) creationis finis, gloria Dei; quæ optime lucet atque explicatur tum in salute æterna vasorum misericordiæ, tum in perditione vasorum iræ de finatorum exitio, Rom. 9. 22. 6. *Benignitate* misericordie Dei, ut patris benignissimi. *Reverentia* ut studiosus filius fugit offensam patris. 10. *Sagacitas* id est, consultiſſima prædencia in rebus dijudicandis, præcavendis, & veluti addivinandis: nam vox Hæbræa media est sive anceps, quæ non tantum in malam partem accipitur, sed etiam in bonam, hic & Jeshahb. 3. 2. vide Jezechk. 13. 6. 11. *Scapus* ætiologia superioris præcepti, quod judicium Dei ac non hominum est, Deuter. 1. 17. & 2. Chronico. 19. 6. judicii autem accuratissimam observationem figurat enumeratis trutinæ partibus. 14. *Nuntii mortis* id est, omnia tum minitantur mortem. 15. *In lucida facie* id est, cum placido & sereno vultu, jucundoque respicit. *Velut densa nubes* id est, non tantum vitam servat, sed etiam omnibus bonis ad saturitatem cumulat. 17. *Agger* id est, velut in loco circummunito, aggesto, tuto, editoque versantur, qui cavent a malo: metaphora. *Qui custodit* id est, qui se continet in isto aggere. 19. *Submissum esse* id est, humiliter se gerere, ut qui ab hoste victi & sub jugum missi sunt. *Partiri spoliū* id est, infollescere, seque elatè gerere, ut cum milites victoria parta partiuntur prædam. 20. *Ad verbum* Dei, ut sequentem membro ostenditur. 21. *Suavitas* id est, facundia sive eloquentia permagna est ad prudentiam accessio, quo alios in prudentia vir bonus & sapiens informare possit. 22. *Scaturigo vitæ* id est, intelligentia subsidio eloquentiæ adjecto exposita, vitæ conservat suis discipulis, & contrā. *Stultitia* ac proinde mortis. 24. *Utr^o favus* id est, sermones pii sunt jucundi, utiles, & necessarii animæ, & corpori. 26. *Ipse molestus* id est, qui res molestas aut temerè, aut improbè eloquitur. *Os ejus* id est, molestus sermo in ipsum recidit, metonymicè. 27. *Vir nequam* id est, malignus & maledicus. *Effodit* id est, omnibus artibus perveſtigat viam perficiendi mali: metaphora a cuniculariis. 28. *Sufurro* id est, emissarius, explorator, qui captat rumores quos auribus amicorū insusurret ad inflammandas lites. *Disjungit* supple ab amico, pro eo quod est dissensiones excitat: eclipsis relati: ut Levit. 21. 4. *Ducē* i. principē amicitie, amicū summū: ut inf. 17. 9. & Ps. 55. 14. 29. *Vir violentus* i. omnes juris, æqui & boni, leges

perfringens: quo sensu violentia ferè accipitur, ut Genes. 6. 11. 30 *Connivens* descriptio improbi, de quo superiorè versu, a signo oculorum & a sermone: quos accommodare dicitur ad consilia sua pessima, donec perfecerit. *Concidens* id est, non apertè explicans consilium suum; sed dolosè ea tantum in medium afferens, quæ ad perducendos homines judicat profutura, & studiosè amputans contraria. 31 *Qua in via* id est, quæ piè & justè vitam transigit; non autem omnis canities promiscuè. 33 *In gremium* id est, nihil est tam fortuitum iudicio hominum, quam cum fors in gremium aut urnam conijcitur; fortuitus enim videtur eventus sortis: attamen ne fors quidem ipsa casu fortuito contingit; sed Deus infinita providentia sua quicquid sorte accidit, sigillatim disponit. *Totarat* id est, singularis singularum rerù dispensatio, quam infinita Dei providentia in infinitis rebus omnibus adhibet singulariter.

CAPUT XVII.

Pacis & prudentiæ bonum Deo probatæ explicatur; malignitas & contemptus pauperum condemnatur; propagatio generis, dignitas incorrupta, charitatis officia reprehensionum effecta, evitatio stultorum, maleficorum, rixosorum, injustorum, & insipientium, certorum amicorum comparatio, litigiosorum, perversorumq; declinatio; malum generis depravati, tristitia, corruptionis, temeritatis, injustæq; reprehensionis, & modestiæ bonum enarrantur.

Sup. 15. 17. 1

• Heb. ma-
stationibus
contentio-
nis.

ELIOR est buccæ cibi sicci, quicum est tranquillitas; quàm domus plena mactatis animalibus, in qua sit contentio.

2

• Servus intelligens dominatur in filium pudefacientem, & inter fratres partitur possessionem.

3

• Fusorium vas argento adhibetur, & catinus auro: qui autem probat corda, est Jehova.

• Heb. labiū
molestiæ.

4

• Heb. vir fal-
statis.

5

• Heb. xru-
mna.

6

Sup. 14. 31.

7

• Heb. non
innocense-
rit: Exodi
30. 7.

8

• Heb. filii fi-
liorum.

9

• Heb. labiū:
sic deinceps.

10

• Heb. falli-
tatis.

11

• Heb. lapis
gravi.

12

• Heb. domi-
ni sui: sic su-
pra 1. 19.

13

• Heb. per-
cutere.

14

12 Occurrat ursa orba in virum, ac non stollidus in stultitia sua.

13 Qui reddit malum pro bono, nō amovetur malum a domo illius.

14 Laxat aquas, qui est caput contentionis: quare antequam sese im-
miscat, litem ipsam desere.

• Heb. ju-
stificat.

15

• Heb. im-
probat.

16

15 Qui absolvit improbum, & qui condemnat justum; abomina-
tioni Jehovæ sunt æque ambo.

16 Ecquare pretium est in manu stollidi: cum ad possidendum sapi-
entiam animus desit illi?

17 Omni tēpore diligit, qui amic⁹ est; & frater in angustia enascitur.

• Heb. defec-
tus corde.

18

18 Homo demens complodit manum, spondens sponsonem an-
te amicum suum.

(us, qui quærit fracturam.

• Heb. exal-
tat.

19

19 Diligit defectionem, qui diligit jurgium: ampliat januam illi-

20 Per-

- 20 Perversus animo non¹ consequetur bonum, & versutus lingua sua ^{q Heb. inva-} incidet in malum. ^{niet,}
- 21 Qui gignit stollidum, gignit ad mœrorem sibi, neque lætaturus est pater stulti.
- 22 Animus lætus² benè medicinam facit, spiritus autem fractus exsiccat³ ossa.
- 23 Munus e sinu⁴ improbus accipit, ad pervertendum itinera juris.
- 24 Adest faciei prudentis sapientia, oculi autem stollidi *vagantur* ad extremitatem terræ.
- 25 Indignationi *est* patri suo filius stollidus, & amaritudini genitrici suæ.
- 26 Mulctare etiam justum, non *est* bonum: percutere ingenuos, præter rectum *est*.
- 27 Cohibet sermones suos⁵ vir scitus, & frigidus *est* spiritu, vir⁶ intelligens. ^{r Heb. sciens scientiam.}
- 28 Etiam stultus⁷ quietè consistens, sapiens reputatur; obthurans labia sua, prudens. ^{s Heb. intelligentia. r Heb. silens: ut Exod. 14. 14.}

AN NOTATIO.

¹ *Plena mactatis* Id est, lautissimarum epularum locus, ac vino abundantium, quo invalescente contentiones fervent. ² *Seruus intell.* Id est, prudentia infimos extollit, summos verò deiecit imprudentia. *Pudefacientem* Id est, ut supra 10. 5. *Inter fratres* Id est, hæreditatem cum fratribus adit, filii pudefacientis loco. ³ *Fusorum* Id est, est, omnia probant homines arte, præter quàm hominum mentes; quas unus Deus scrutatur: jirmejæ 17. 9. & 10. ⁴ *Ingratus est* si homo nihili (inquit) elegantes sermones & libero homine dignos iniquè ferre solet, quanto magis vir ingenuo & liberali animo sermones illiberales & vanos odisse debet? ⁵ *Velut gemma* Id est, munus corruptionis in confutrandis judiciis gratiosissimum est apud avaros judices; ac proinde facit, ut qui judicia corrumpit, optatum suum consequatur. *Quocunque* Id est, ad quemcunque finem munus corruptionis oblatum sit, is succedit ex sententia animi. ⁶ *Qui regis* Id est, qui defectiones & offensas partium inter ipsas dissimulat, is optimus est amicitiarum conservator & conciliator. *Renovatur* Id est, recordando refricat & offensiones instaurat. *Ducem* Id est, ut supra 16. 28. ⁷ *Nuntius crudelis* Id est, carnifex, aut quisquis est administrator judiciorum Dei in stultum non respicientem plagis. ⁸ *Occurrat* Id est, satius fuerit in hoc quàm in illud incidere: de gravitate autem periculi ab utris vide 2. Schem. 17. 8. & Hofch. 13. 8. ⁹ *Laxat aquas* Id est, perinde facit ac si ora stagnorum & emissaria reseraret, quibus exundet aqua, & abripiat quosque obvios: neque de integro obthurandi & coercendi aquas facultatem habet. *Se se immisceat* Id est, fundatur, & exundet latius. quasi dicat, principii obsta. ¹⁰ *Ecquare* Id est, dicat, nihil prodest stulto, imò miserum est manibus plenis esse, & animo nullo, aut planè vacuo: indignus est bonis, qui dedignatur sapientiam. ¹¹ *Enascitur* Id est, emergit vis amicitie illius germanæ, quæ prius secundis rebus non fuerat explorata. ¹² *Complodit* Id est, ut supra 6. 1. & 11. 15. *Ante amicum* Id est, levissimè, non expectans dum rogetur ab amico suo ut fidejubeat. ¹³ *Diligit* Id est, autor contentio quum & inflammator rixosus diligit omne malum, cum nullum malum non oriatur ex contentionibus. *Ampliat* Id est, quo magis procurat ut dissuuantur & dissipantur amicitie contentionibus excitatis, eò majorem januam nequitie & defectioni aperit. ¹⁴ *Benè medicinam* Id est, benè afficit hominem totum, adeò salubris est. *Ossa* Id est, etiam intima & valentissima corrumpit. ¹⁵ *Improbus* Id est, sive litigator dans munus depromptum e sinu suo, sive judex accipiens. ¹⁶ *Adest faciei* Id est, ipse vultus sapientis constans & placidus index est sapientie. *Oculi* Id est, oculi ipsi stultorum inconstantes & vagi sunt, adeò ut animorum instabilitatem indicent, & vacuitatem sapientie. ¹⁷ *Frigidus* Id est, inoderatus, continens, sedatus animo, qui non præceps exardescit in iram, sed ab æstu animi prudenter cavet.

CAPUT XVIII.

Obstinatum nota, improbitatis fructus & sapientie, judiciorum aequitas in sermonibus & prudentia, susurronum pigrorumq; damna, fiducia in Deum fructus, confidentia in divitiis & temeritatis effecta, patientie & prudentie bona maxime in contentionibus, lingue usque, pie uxoris utilitas, divitum pauperumq; ratio, & amicitie necessitas exponuntur.

- ¹ **R**o deſyderio querit¹ cerebroſus, omnibus que ſunt immiſcetſe.
- ² Non delectatur² ſtollidus intelligentia, ſed³ iis que exiſtunt in animo ipſius.
- ³ Adveniente improbo advenit etiam contemptus, & cum⁴ ignominioſo probum.

¹ Heb. diſparſe.

² Heb. in omni eſſentia.

³ Heb. revelantibus ſe cordi ſuo: infinitivus pro participio.

⁴ Suprà 11. 2. d Heb. ſira ignominie.

- Sup. 13. 14. 4 *Velut aquæ profundæ sunt verba ore viri præstantis enuntiata; torrens eructans, est scaturigo sapientiæ.*
- Heb. vultu.* 5 *Accipere personam improbi non est bonum, pervertere justum in iudicio.*
- Deut. 1. 17.* 6 *Sermones stollidi ineunt contentione, & os ejus confusiones advocat.*
- Heb. labia.* 7 *Os stollidi contritioni est ei, & labia ejus tendicula vitæ ejus.*
- Heb. ani-
mæ.* 8 *Verba susurronis similia sunt verbis eorum qui sæpenumero confusi sunt: attamen ea descendunt in penetralia ventris.*
- Heb. domi-
no disperdi-
tionis.* 9 *Etiā se gerens remisit in opere suo, frater est disperdenti.*
- Heb. robo-
ris.* 10 *Turris robusta est, nomen Jehovæ; quò accurrens justus, in edito collocatur.*
- Psal. 61. 4.
& 91. 14.* 11 *Substantia divitis est tanquam urbs munita ejus, & tanquam murus editus in cogitatione ipsius.*
- Sup. 10. 15.
& Heb. robo-
ris.* 12 *Ante contractionem attollit se animus viri: anteit verò honorem abjectio.*
- Sup. 16. 18.
& 15. 33.* 13 *Respondenti aliquid, cum nondum audierit: id stultum est ei & ignominiosum.*
- Heb. verbu
sive rem.
Heb. stul-
titia est ei &
ignominia.* 14 *Spiritus viri sustentat ægritudinem ipsius, spiritum autem fratrum quis attollat?*
- 15 *Animus prudentis possidet scientiam, & auris sapientum querit scientiam.*
- Heb. dila-
tat eum.* 16 *Donum hominis in lato collocat eum, & ante faciem magnatum adducit eum.*
- 17 *Justus videtur qui primus est in lite sua; donec adveniente proximo ejus, per vestiget illum iudex.*
- Heb. cessa-
re facit.* 18 *Contentiones submovet fors, & inter robustos dirimit.*
- 19 *Frater defectione provocatus firmior est urbe munita, & contentiones horum sunt ut vectis arcis.*
- Heb. viri.
Sup. 12. 13.
& 13. 2.* 20 *Fructu oris cujusque satiatur venter ejus, proventu labiorum suorum quisque satiatur.*
- Heb. in
manu.* 21 *Mors & vita sunt in potestate linguæ: prout quisque amat uti ea, comedet fructum ejus.*
- Infrā 19. 14.* 22 *Consequitur bonum, qui consequitur uxorem; ut provehit benevolentia a Jehova.*
- 23 *Supplicationes eloquitur pauper, dives autem loquitur dura.*
- Heb. viro
amicorum.* 24 *Viro cui sunt amici, colenda est amicitia: Est enim amicus conjunctior fratre.*

A N N O T A T I O.

1 *Pro desiderio* Id est, vir ævidus, perversus, in sensu animi sui conquiescens, aliena consilia spernens, seq̃ ab omniū confortio & communicatione subducens, deniq; nihil non fastidians præ se, nihil procurat nisi pro libito. *Immiscet se* nimirū pro desiderio reb. æquæ alienis ac suis. 2 *Stollidus* nimirū cerebrosus iste, & perversus. *In qua existunt* id est, omnibus quæ ipsi veniunt in mentem. 4 *Scaturigo* id est, os sapientis profundens & communicans largè sapientiā. 6 *Confusiones* id est, sibi accersit malum: ut seq. versu. 8 *Verba susurronis* id est, susurro apud eos quorū perniciē machinatur, se quā maxime abjicit, Deū & homines testatur, fidem implorat, & omnibus nervis contendit ut abjectissimus esse videatur ad tegendas fraudes suas, & conciliandam fidem: ut Psal. 10. 10. *In penetralia* id est, cor ipsum transfigunt. 9 *Frater est* id est, alter bonorum dissipator est: propè tantumdem facit, quantum heluones, nepotes, & patrimoniorum decoctores. 14 *Sustentat* id est, erectum conservat, & consolatur in afflictionibus ejus. 15 *Possidet* id est, ita obtinet, ut eam sibi adimi non sinat ulla ægritudine aut malo. *Querit scientiam* id est, qui amplius opus habet ad sustentandum se. 16 *In lato colloc.* id est, liberat eū ab angustia, & evehit. 17 *Justus* id est, qui primus

primus causam ad iudices defert, justam causam videtur agere, donec audiat adversarius & de lite cognoscatur; aut, si nulla se se offert cognoscendi ratio, fors litigantes dirimat, seq. versu. 19 *Frater* id est, fratrum offensorum ita sunt acerbissima & violentissima: quæ nō citius domari possint, quàm expugnati munita oppida; aut citius frangi, quàm vetes validissimi. 21 *Prout quisque* id est, ut se verit, ita meret: maledicentia quidem mortem, vitam vero bonus usus linguæ. 22 *Consequitur bonum* videlicet cum inde a creatione non fuerit bonū hominem esse solū, Gen. 2. 18. ordinem autem verborum evidentiae causa invertimus. 24 *Est enim amicus* id est, inveniuntur amici, qui plus quàm fraternas amicitias colant: ut suprà 17. 17.

CAPUT XIX.

Integritatis laus, inconsiderata vite reprehensio, divitiarum pretium, & paupertatis usus, falsitatis, elationisq; in stollidis & servis indignitas, clementia, regia autoritas, domestica mala a liberis & uxore obvenientia, pigritia, obedientia, misericordia, liberorum institutio, cogitationum a Deo præstatio, beneficentia, reverentia Dei integra, fatuorum informandorum ratio, filiorum institutio, falsorumq; testium malitia & pœna exponuntur.

- 1 **M**ELIOR est pauper ambulans integrè, divite perver- a Heb. integritate sua.
- 2 so labiis suis qui quidem est stollidus.
- 3 "Æquè" cujus non dignoscit animus quod non est b Heb. in ignorare animam non bonum.
- 4 bonum, ac præceps pedibus peccat.
- 5 Stultitia hominis pervertit viam ipsius, & "adver- c Heb. cor: sic deinceps.
- 6 sus Jehovah indignatur" animus ejus. Sup. 14. 20.
- 7 Substantia addit amicos multos, tenuis aut ab amico suo disjūgitur. Infra vers. 9.
- 8 Testis falsitatum nō impunis erit, & conflator mendaciorum non
- 9 proripiet se.
- 10 Multi precantur faciem ingenui, & quisque amicus adhæret viro d Heb. doni.
- 11 "munifico.
- 12 Omnes fratres pauperis odio habent eum; "etiam qui amicus ejus
- 13 est, singuli procul absunt ab eo: "persequenti verbis, non adsunt.
- 14 "Possidet animum, qui diligit" se ipsum; observat intelligentiam ad e Heb. animam suam.
- 15 consequendum bonum. f Heb. inveniendum.
- 16 Testis falsitatum non erit impunis, & conflator mendaciorū peribit. Suprà ver. 5.
- 17 "Non decet stollidum oblectatio, multò minus servum dominari Inf. 30. 22.
- 18 in principes.
- 19 Intellectus hominis "longanimum efficit eum; & ornamento est g Heb. pro-longatiram ejus.
- 20 ei, "præterire defectionem. Sup. 16. 32.
- 21 "Ut rugitus leonis juvenis, est indignatio regis; ut ros autem super Sup. 16. 14. & 15.
- 22 herbam, benevolentia ejus.
- 23 "Ærumnarum causa est patri suo filius stollidus, " & stilla continua h Heb. ærumna.
- 24 jurgia mulieris. Sup. 17. 25.
- 25 Domus & substantia possessio est patria, a Jehova autem est uxor Inf. 27. 25.
- 26 intelligens. i Heb. patrū.
- 27 "Dedita pigritiæ, quæ injicit altum soporē; & dolosa anima esuri- Suprà 10. 4. & 5. & 13. 4.
- 28 Qui observat præceptum, servat se ipsum; qui spernit vias suas, j Heb. animam suam.
- 29 supplicio affectus morietur.
- 30 "Mutuat Jehovah, qui gratiosè largitur tenui; & beneficium ipsius
- 31 rependet ipsi.
- 32 Castiga filium tuum, dum est spes; & "ad perniciem ejus ne condo- l Hebr. ad morte afficere eum: niti-vus pro nomine.
- 33 nato animus tuus:

- 19 *m* Heb. additurum mulctam. *Mag* *n* Heb. in extremitate tua. *Suprà 16.1. & 9.* *o* Heb. desiderium hominis. *p* Heb. ad vitam. *19* "Magnus esto irarum æstu, condonando mulctam: *dicens* te, si eripias, deinde amplius" mulctaturum.
- 20 *20* "Ausculta consilio, & accipe eruditionem: ut sapias" tandem.
- 21 *21* Multæ cogitationes insunt animo cujusque, sed consilium Jehovah ipsum stabit.
- 22 *22* "Quod summè" desideret homo, *est* benignitas ipsius: at melior est pauper" viro mendace.
- 23 *23* Reverentia Jehovah vitalis est: "nam satur *præditus* ea commoratur, nec visitatur malo.
- Infra 26.15.* 24 Abditam habet piger manum suam in sua manica, etiam ad os non reducit eam.
- 25 "Si derisorem percutias, fatuus fiet astutus: & corripiendo prudentem, intelliget scientiam.
- 26 "Devastat patrem, fugat matrem; filius" pudefaciens, & afficiens probris.
- 27 "Desine, fili mi, ut auscultes eruditioni, aberrare a sermonibus scientiæ.
- 28 Testis nequam deridet jus: "adeò os improborum absorbet iniquitas:
- 29 Parata sunt in derisores istos judicia, & contusiones tergo stollidorum.

A N N O T A T I O.

1 *Diserte* Elipsis contrarii supplenda ex comparatione membri oppositi: vide Genes. 18. 18. 2 *Æque* id est, quemadmodum sibi malè consulit qui non respicit ad pedes, ut discernat iter commodum ab incommodo; ita celum peccat, qui animo inconsiderato fertur non discernens bonum a malo: cujus inconsiderati animi consequentia exponitur vers. sequente. 3 *Adversus Jehovah* id est, non sibi, sed Deo attribuit casum suum; ut qui inconsideratè offendit, arguit lapidem. 7 *Etiā qui* id est, qui non oderunt quidem; sed tamen amicitia, quam verbis ostendunt, fructum nullum egenti afferunt: gradatio, ut Jobi 6. 15. & sequentibus, & 19. 12. & sequent. *Persequens* id est, quantumvis illos verbis & precibus sollicitet. 8 *Possidet animum* id est, pauper & afflicti, sicut salutem suam, non propterea animum abjicit; sed patientiā possidet animam suam, Luc. 21. 19. 10 *Non decet* id est, stollido conveniunt flagra, supra 10. 13. & servitus servo: non autem deliciarum copia, aut dominatio; quibus uti nesciunt. 11 *Prætere defectionem* nimirum cum aut dissimulari bona fide potest, aut ex usu & necessitate futurum est: quo argumento exempla Davidis proponuntur 2. Schemuel. 3. 38. & 16. 10. 12 *Utrugit* id est, lethalis est illius indignatio, & vitalis benevolentia. 13 *Et stilla* id est, virum familiamque exedit rixosa mulier, ut stillicidium lapidem. 14 *A Jehovah* singulari modo. 15 *Dedita pigritia* id est, & pigri cessantes ab officio, & fraudulentum contra officium venientes, iudicio Dei puniuntur. 16 *Supplicio affectus* hoc verbum, quia scriptura compositum est, ita visum est reddere. 17 *Mutat Jehovah* id est, Jehovah beneficium pauperi collatum, ferræ acceptum sibi. 19 *Magnus esto* id est, quod si videbitur condonare pœnas meritis filio; saltem increpa gravissimè, & indignationem præ te fer in peccatum ejus, addita interminatione hac: te si eripias, id est, absolvas ab hac pœna merita, eò gravius deinceps hoc nomine castigaturum, cum in peccatum reciderit: ut Deus fecit Exodi 32. 34. 22 *Quod summè* id est, nihil est tantoperè expetendum homini, imprimis diviti, quàm ut ex animo beneficiat. *Viro mendace* id est, divite beneficentiam denegante paupertatis specie, aut non ex animo conferente. 23 *Nam satur* id est, vitam præsentem & futuram agit beatissimè: ut Psal. 34. 10. & supra 14. 26. 24 *In sua manica* id est, piger ne tum quidem cum opus est maximè, manum exeat extra os manicae suæ, ut operi admoveat; sed illam adeò studiosè in ea continet, ut etiam cibum in os suum inferi patienter ferat. Manicam autem reddidimus a forma gabaræ; cujus nomen per translationem videtur manicis accommodari ironicè, hic & infra 26. 15. 25 *Si derisorem* id est, duobus modis instituuntur fatui ab alieno exemplo, verbis improborum, & verbis documentisque bonorum. 26 *Devastat* id est, filius sceleratus parentes evertit bonis; & eorum animos ita avertit a se, ut fugiant & exhorrescant ipsum. *Pudefaciens* vide supra 10. 5. 27 *Desine* id est, totum te dedito doctrinæ sanctæ; ac propterea animum & cogitationem avvocato a rerum sermonumq; malorum consuetudine. 28 *Adeò os* id est, quod iste ludificatur jus, certa malitia facit; quæ ipsum totum possidet, ac velut absorbet sermones ejus, ut nihil nisi iniquitatem crepent eructentque. Quamobrem illorum supplicium seq. versu exponitur.

CAPUT XX.

Ebriosorum, iras graves concitantium, pigrorumq; vitia exponuntur: improborum probitatem sermone, & opere externo fingentium hypocrisis repudiatur; simplicitas coram Deo & hominibus commendatur; pigritia, falsitatis in commerciis, temeritatis, malitiæq; damna;
pruden-

prudentium consiliorum usus, impietatis in parentes, subitarū opum, ultionis, falsitatis, ignorantie Dei, sacrilegiū, mala a Deo & hominum iudicio obvenientia, iuventutis & senectutis ornamentum, improborumq; fr̄ni ostenduntur.

- D**ERISOR est vinum, tumultuosus potus inebrians: ideo quisquis oberrat in eo, non sapit.
- Ut rugitus leonis juvenis, est terror regis; in quem excanduerit, peccaverit in vitam suam.
- 3 'Honorificum viro est supersedere a lite: quisquis autem stultus est, immiscebit se.
- 4 Qui propter hyemem piger, non arat; mendicabit in æstate, cum nihil aderit.
- 5 'Ut aquæ profundæ, consilium est in animo viri; attamen vir intelligens haurit illud.
- 6 'Maxima pars hominum, prædicat quisque benignitatem suam: virum autem usquequaque veracem quis inveniat?
- 7 Continenter ambulans in integritate sua justus, beatus est; beati filii ejus post eum.
- 8 Rex insidens solio judiciali, ventilat in oculis suis omne malum.
- 9 Quis dicere possit, purificavi animum meum; mundus sum a peccato meo?
- 10 'Diversa pondera, diversæq; mensuræ; abominationi sunt Jehovæ æquæ utraque.
- 11 'Actionibus suis præbeat se cognoscendum etiam puer, an purum & an rectum sit opus ejus.
- 12 'Aurem audientē & oculum videntē, Jehova fecit æquæ utrumq;.
- 13 Ne diligito somnum, ut non efficiaris pauper; aperi oculos tuos, satiare cibo.
- 14 'Pessimū est, ait emptor, sed cū digressus fuerit, tū se ipsum laudat: Est aurum & copia carbunculorū pretiosa: at instrumentum pretiosissimum est labiorum scientiæ.
- 16 'Cape vestem ejus, qui spondit pro extraneo; & pro aliena spondentem, pignerare eum.
- 17 'Suavis est viro cibus falsitatis; sed postea impletur os ejus scrupis.
- 18 Cogitationibus in consilio confirmator, & prudentibus consiliis gere bellum.
- 19 'Revelanti arcanum, qui ambulat cum detractione; & ei qui seducitur labiis suis, ne admisceto te.
- 20 Maledicentis patri suo aut matri suæ, 'extinguetur lucerna in nigris tenebris.
- 21 'Possessioni acceleratæ in principio, etiā fini illius nō benedicetur.
- 22 'Ne dicas, rependam malum; expecta Jehovam, & servabit te.
- 23 Abominationi sunt Jehovæ diversa pondera; & lances dolosæ non sunt res bona.

*a Heb. animæ suæ.
Sup. 19. 12.
b Heb. honor.*

*c Heb. corde: sic deinceps.
d Heb. intelligentiæ.
e Heb. multitudo hominum.
f Heb. fidelitatem.*

1. Reg. 3. 46.

g Heb. lapis & lapis: Deut. 25. 13. & 14. Sup. 11. 1. & 16. 1.

Sup. 6. 9. & seq. & 19. 15.

h Heb. malū mali: vide Gene. 9. 25. i Heb. digressus sibi: ut Gen. 11. 33. k Heb. pretiū.

Supra 11. 13.

l Heb. in nigredine tenebrarum.

Levi. 19. 18.

m Heb. lapis & lapis: ut sup. vers 10. n Heb. doli.

- Psalm. 37. 23. 24 A Jehova sunt gressus viri: homo autem quid intelligit via illius?
 Supra 16. 9. 25 TENDICULA est homini de glurire sacrum, & post vota requirere.
 26 Ventilat improbos rex sapiens, postquam convertit in eos rotā.
 Sup. vers. 5. 27 Velut lucerna Jehovæ est anima hominis, qua per vestigat omnia penetralia ventris.
 28 Benignitas & fides custodiunt regem, & sustentat benignitatem solium suum.
 29 Ornamento juvenibus sunt vires ipsorum, & decori senibus canities.
 30 Strigiles sunt pro malo livores, vulnus, & plagæ pervadentes penetralia ventris.

6 Heb. ornamentum juvenum.
 7 Heb. decus senum.
 8 Heb. abscessio.

ANNO TATIO.

1 *Derisor est* id est, vinum ita ludificatur vinolentos, ut derisores & tumultuosi fiant; itaque apud alios præbent se ridiculos. 4 *Cum nihil* id est, cum se egentem videt, & vacuitatem solam reportat pigritiæ fructum. 5 *Utr aqua* id est, adeo profunde sunt hominis cogitationes, ut nemo noverit eas, nisi spiritus hominis qui est in ipso. 6 *Utrque veracem* id est, qui quæcumque se prædicat, tantumdem bona fide præstat. 8 *In fidei solio* id est, ius dicens exequitur. 9 *Oculus suus* id est, inspectionem faciens ipse, cognitionem habens, iudicium ferens, & iustitiam fieri curans. 10 *Adionibus suis* id est, nemo unquam sit hypocrita, aliud vel lingua aut opere simulat, & aliud gesserit animo: sed inde a pueritia se totum ad veritatem & simplicitatem componat. 11 *Aurum* ætiologia superioris verus: veritas & simplicitas (inquit) colenda est animo & sensibus. nam, Deus homini animum & sensus indidit, ac proinde cognoscite eos penitus ut Plal. 94. 7. & seq. 13 *Aperi oculos* id est, in vigila rebus tuis, & sensus indidit, ac proinde cognoscite eos penitus ut Plal. 94. 7. & seq. 14 *Pessimus est* id est, emptor ut merces minore comparet, linguam versat & commaculat mendacis dicens, pessimum est tanti facere te mercedem tuam: & tantisper (quod agunt) aginatur dum merces auferat, profectus vero sibi mercedem suam gratulatur: sed utcumque pretiosas merces comparaverit, nihil est labiis solutis & sanctis pretiosius, seq. versu. Similiter autem de venditore dicendum est: qui itidem ut emptor, res suas pluris faciendo pretium oblatum averfatur dicens, huius tantam rem tam parvi facere quam obrem seq. versu utrumque membrum apponitur, & aurum quo emptor merces comparat, & gemmæ quas venditor pretio accepto tradit. 16 *Pe vestem* id est, ab eo qui leviter se immiscet negotiis alienis, & fidem suam interponit temere, ne metuit pigrius exgere: nam si temerarius est in rebus suis, non sapienter in tuis: quod vulgo dici solet, Qui sibi ipsi non sapit, nec aliis sapiens vide supra 11. 15. neque pugnat documentum hoc cum mandato Dei, Exodi 22. 26. nam illic agitur de paupere fratre propter difficultates suas domesticas mutante, hic autem de spontore temerario; qui si pauper est, non potest creditores satisfacere, ac proinde sponso illius accepta esse: vide infra 22. 26. 17 *Suasus est* id est, primum quidem delectat virum salutaris fructus; sed postea damnosus est & exitialis: ut sup. 9. 17. & seq. & 14. 12. 19 *Revelatur* id est, consilia ini cum sapientibus: cave a malitiosis detractoribus, & ab imperitis fuilibusque viris. 20 *Extinguetur lucerna* id est, omni prosperitate privabitur, planè maledictus erit in hac & futura vita. 21 *Accelerata* id est, celeriter comparata: nam non possunt opes celeriter, nisi ex vanitate comparari. 22 *Ne dicas* id est, absteine ab omni vindicta, & vindictæ studio. 23 *Expecta Jehovam* id est, vindictam committe Deo; dicens, mea est ultio: Deut. 32. 35. 24 *Homo autem* id est, etsi Deus singulis hominum passibus actionibusque moderatur: tamen infinita est hominis ignorantia, cum non intelligat; & oisitantia, cum non animadvertat in iustitiam & singulari administrationem illius. 25 *Tendicula est* id est, laqueos mortis sibi induit quisquis Deum offendit, res ipsius aut sacras aut consecrandas averrendo, id est, tollendo quod jam illius est, aut quod illi debetur retinendo. 26 *Post vota* id est, laborem in eo consumere, ut retineantur res votivæ & promissæ Deo: Deut. 23. 21. & seq. 27 *Ventilat improbos* id est, bonus rex improbos ferre non potest: sed quàm diligentissimè persequitur atque exterminat, ut bonus solus paleam & acus disjungit a tritico. 28 *Convertit in eos* id est, excussit, velut currente rota discutiuntur grana a paleis in trituratione: de hac tritura forma vide Jer. 17. 28. sub finem. 29 *Velut lucerna* id est, Deus in hominis animo accendit lucem, qua res penitissimas introspectat: ac proinde regis sapientis animo præluceat, ut recognoscant improbos, terat, & ventilet: vide infra 25. 2. & 3. 30 *Benignitas & fides* vide Plal. 101. 30 *Strigiles* id est, maligni gravissimis poenis sunt coercendi & in officio continendi: ut equis strigulis destringendis & cogendis refractarius strigiles, calcarea, & alia ejusmodi adhibentur: ut supra 10. 13.

CAPUT XXI.

Potentissima Dei administratio iustissimaque; inconsiderati animi, male partarum opum, improbitatis, inconstantiæ etiam muliebris, invidiæque damna; documentorum & iudiciorum usus, inhumanitatis poena, donorum vis, iniustitia, luxus, muliebrium contentionum mala cum iusti administratione comparata fructibusque iustitiæ & sapientiæ; superbiorum pigriorum, improborum, mendaciorum, perversorumque eventa proponuntur, & omnia sapientissimo, prudentissimoque consilio Dei tribuuntur.

6 Heb. cor: sic deinceps.

Supra 16. 2.

T scapha in rivis aquarum, animus regis est in manu Jehovæ; quocumque vult, inclinat eum.
 Ut una quaque viâ suâ vir rectus videatur in oculis ipsius; tamen perpendit animos Jehova.

3 Exer-

- 3 "Exercere justitiam & jus, magis dilectum est Jehovah quam sacrificium:
- 4 "Elatio verò oculorum, & amplitudo animi; aratio denique improborum, peccatum est. b Heb. efferri oculorū, &c. infinitivi pro nominibus. Sup. 10. 4. & 13. 4.
- 5 Cogitationes seduli, tantum emolumento sunt: omnes autem precipitis, tantum ad egestatem. c Heb. opus thesaurorū. Suprà 10. 2. & 13. 11.
- 6 "Comportati thesauri lingua falsitatis, ut vanitas impelluntur: qui querunt, querunt mortem.
- 7 "Vastitas improborum diversabitur apud ipsos, quia renuunt exercere jus.
- 8 Quisquis "via suā volubilis est, is "alienus est: purus autem, cujus rectum est opus. d Heb. volubilis est via viri eclipsis: ut Gen. 9. 6. e Heb. idque domo con-fociationis. Sup. 19. 13.
- 9 Melius est habitare "in angulo tecti, quam cum muliere contentiosa, & domo confociari.
- 10 Animus improbi "desyderat malum, non graciosus videtur in oculis ejus proximus ipsius. Sup. 19. 25.
- 11 Cum mulctatur derisor, respiscit fatuus; & cum intelligentia imbuatur sapiens, percipit scientiam.
- 12 "Intelligentia imbuat justum a domo improbi, qui pervertit improbos in ipsorum malum.
- 13 Qui obthurat aurem suam a clamore tenuis; etiam ipse clamabit, sed non exaudietur.
- 14 "Donum in abdito, evertit iram; & munus "in sinu, æstum iræ vehementem. Suprà 17. 8. & 18. 16.
- 15 Lætitia est justo facere jus, contritioni verò operariis iniquitatis.
- 16 Homo aberrans a via intelligentiæ, "in cœtu vitæ expertiū quiescet.
- 17 "Viregens erit, "qui amat lætitiam; qui amat vinum & "unguentum, non erit dives. f Heb. egestati. g Heb. oleū, ut vers. 20.
- 18 "Redemptio pro justo erit improbus, & loco rectorum perfidus.
- 19 Melius est habitare in terra deserti, quam cum muliere contentiosa & indignabunda. Sup. vers. 9.
- 20 "Thesaurus desyderatissimus & unguentum est in habitaculo sapientis: stollidus autem homo absorbet illud.
- 21 Qui sectatur justitiam & benignitatem; consequetur vitam, justitiam, & honorem.
- 22 "Civitatem potentium conscendit sapiens, ac dejicit robur fiducia ejus.
- 23 Qui observat os suum & linguam suam, conservat ab angustiis animam suam. Sup. 18. 21.
- 24 "Superbi, contumacis, derisoris nomen est illi; qui exercet excandescentiā suā superbiam.
- 25 Desyderium pigri "morte afficit eum; quia renuunt manus ejus facere quidquam. Suprà 13. 4.

^{6 Heb. desy-} 26 Totum diem⁹ afficitur⁹ desyderio; justus verò dat, neque cohi-
derat desy-
derio. bet manum.

Suprà 15. 8. 27 Sacrificium improborum abominationi est; quantò magis, cum
sceleratè offert illud?

Suprà 19. 5. 28 Testis mendaciorum peribit; vir autem⁹ qui auscultat, in æter-
num loquetur.

29 Obfirmat vir improbus faciem suam; rectus autem, ipse aptat
viam quamque suam.

30 Nulla est sapientia, nullaque intelligentia, & nullum consilium;
ex adverso Jehovæ.

Psal. 3. 9. & 33. 17. 31 Equus aptatur ad diem prælii, sed Jehovæ est ipsa salus.

ANNOTATIO.

1 Ut scapha] Id est, est quidem animus omnium hominum gubernaculum; quo, velut naves in medijs aquis, regna-
tur corpora & actiones nostræ: tamen ne ipsorum quidem regum animus ex se ipso permovetur, impellitur, inhibe-
turque; sed Deus in singulorum animis veluti clavum tenet. Est autem hoc loco eclipsis relati: ut sup. 5. 19. 3 Exer-
cere] id est, mavult Deus obedientiam quam sacrificium, 1. Schem. 15. 22. & Jechahh. 1. 10. & seq. Hofche. 6. 7. &
Mica 6. superciliosa verò, insolens, & pharisaica improborum justitia est abominationi, seq. versu. 4 Aratio] id
est, quidquid curare & perficere improbi operibus suis moluntur. Peccatum] ac proinde sunt exosa Jehovæ: no-
ma. 6 Comportati] id est, malè parata malè dilabuntur, & suos autores perdunt ut seq. versu. Qui querunt] eclipsi-
psis verbi per *avadi maway* repetendi, in scripturis frequens, ut suprà 17. 21. & infra 25. 8. 7 Vastitas] id est, ipsi va-
stabuntur, peribuntque malo suo cum thesauris suis. 8 Alienus est] supple a puritate, de qua sequentibus verbis
sic Jacobi 1. 8. 9 In angulo] id est, loco importunissimo subdio; ubi solis, ventorum, pluviarum, omnibus denique coe-
li injurijs expositus. 10 Desyderat] id est, flagrat invidia, & omnibus malè cupit præterquam sibi. 12 Intelli-
gent] id est, Deus judicia sua per se aut per administratos suos perficiendo in improbis, informat bonos. 14 De-
num] & oblatum, & acceptum. In sinu] ut sup. 17. 23. 16 In catu vita] id est, corruet ad mortem, in qua sistere
gradum & in æternum manere compelletur. Quiescit] nimirum a sua aberratione, constrictus vinculis mortis.
17 Qui amat] id est, quisquis Sybarisat, genio indulget, & luxui: ut duo exempla sequentia docent. 18 Redem-
ptio] id est, in malum quod justis comparatur, improbi decidunt; & quasi justorum redemptura essent, obtruduntur
malo: ut sup. 11. 8. justis verò ab angustiis liberantur. 20 Thesaurus] id est, sapiens bona & ornamenta sibi abundè
comparat, & conservat parata; quæ stolidus contrà abligurit. 22 Civitatem] id est, præstat & superat sapientia ro-
bur: ut Ecclesiastæ 9. 14. & duobus seq. 24 Superbi] id est, qui superbe faciunt, dignus est cui publica superbiæ nota in-
uratur. Hanc autem interpretationem, ex fide antiquissimi codicis manuscripti de bibliotheca Illustrissimi Principi-
pis Palatini Electoris amplexi sumus. 25 Morte afficit] quia non advenit; ut dicitur sup. 20. 4. contrà enim arbor
est vitæ desyderium adveniens: sup. 13. 12. 26 Desyderio] tantum abest ut bona alijs largiri possit. Neg. cohibet]
nimirum ab opere, ut piger faciat: ac proinde comparat in dies quod det labore suo: ut Ephes. 4. 28. 27 Cum sceler-
rare] id est, scelerato animo, ut Bilham, Num. 23. & rationibus sceleratis interdictisque a Deo; ut Maleaci 1. 28
Testis mendac.] id est, qui temerè mendacia pro testimonio dicit, & res incòpertas inauditalq; effutit. Qui auscul-
tat] id est, auritus testis, etiamque oculatus; denique quisquis res compertas cognitatasque testatur, synecdochicè. In
æternum] id est, omni tempore & loco securè testari potest: figuratum dicendi genus, & hyperbolicum; ut Horatius,
Serviet æternum, qui parvo nesciet uti. 29 Obfirmat vir] id est, improbus obstinatè libidinem suam, non officium
curat, & pudorem omnem abjicit: contrà verò rectus officio incumbit, neglectisque omnibus studiis & perturbati-
onibus carnis honori suo consulat: metaphora a viatoribus, quorum illi tumultuariè oberrant, hi verò circumspecti-
unt & comparant iter suum. 30 Ex adverso] id est, quæ cum sapientia, intelligentia, consiliove Dei comparari
possint, aut ei obistere: ut sequentis versus exemplo demonstratur.

CAPUT XXII.

Fama prædicatur non opibus, sed prudentia & timore Dei comparata: juventutis institu-
tio, divitiarum usus, superbiæ abdicatio, simplicitatis & gratiæ cura, inertia & scortationis ma-
lum, puerilis disciplina bonum, & mala ex avaritia studio provenientia exponuntur: deinde
proposita nova doctrinæ cōmendatione subjiciuntur interdicta de non opprimendis infirmis
ribus, non adjungendis sibi iracundis, non exhibenda temeritate, neg. movendo termino; sed
diligentia ad legitimum opus adhibenda.

1

P T A T I U S est⁹ nomen divitiis amplis, argento & au-
ro gratia melior.

2

Dives & pauper inter se occurrunt, efficiente hos
omnes Jehova.

3

Astutus prævidens malum abscondit se, fatui au-
tem⁹ transeuntes mulctantur.

4

Præmium mansuetudinis, reverentiæq; Jehovæ; sunt divitiæ & ho-
noris, & vitæ.

5 Acu-

- 5 "Aculei, laquei sunt in via perversi: qui observat animam suā, procul erit ab eis.
- 6 Instrue quemq; puerum "pro ratione viæ ipsius; etiam cum senue-^{a Heb. secundum os.} rit, non recedet ab illa.
- 7 "Dives in pauperes dominatur: & servus fit, qui mutuatur a viro mutuante.
- 8 "Qui seminat iniquitatem, metet molestiā: & virgâ excandescen-^{Ijobi 4. 8.} tiæ suæ deficiet.
- 9 "Bonus oculo, ipse benedicetur; qui dederit de pane suo tenui.
- 10 "Ejiciendo derisorem, simul exhibet contentio; cessante autem litigio, etiam ignominia cessabit.
- 11 "Qui amat munditiem^b animi; cujus inest labiis gratia, ejus ami-^{b Heb. cordis: sic deinceps.} cus est rex.
- 12 Oculi Jehovæ custodiunt scientiā, pervertit autem res perfidiosi.
- 13 "Dicit piger, leo foris est, in medio platearum occiderer.^{Sup. 15. 19.}
- 14 Ut fossa profunda, est os extraneorum; qui de restationi est Jeho-^{Sup. 7. 25. & sequentib.} vā, corruet illuc.
- 15 Stultitiam alligatam animo pueri, eam virga eruditionis amove-^{Sup. 13. 24. & 19. 18.} bit procul ab ipso.
- 16 "Qui opprimit tenuem, ut amplifcet rem suam: & qui dat diviti-^{c Heb. sibi.} tantum ad egestatem deveniet.
- 17 "Inclina aurem tuam, & ausculta verbis sapientum; & animum^{d Heb. cor appone.} tuum adhibe ad scientiam meam:
- 18 Nam amicum erit, si servaveris hæc in ventre tuo; si comparen-
tur pariter in labiis tuis:
- 19 "Si fuerit in Jehova fiducia tua; & quod notum facio tibi hodie, e-^{e Heb. essen- do Jehovā.} tiam tu feceris.
- 20 Nonne scripsi tibi^f præstantissima documenta, posita in consiliis & scientia,^{f Heb. ducta Verba: simili- lesuprà 8. 6.}
- 21 Notum faciendo tibi quod certum est, sermones^g veraces; ut re-^{g Heb. verita- tis.} feras sermonibus veritatem, missuris ad te?
- 22 "Ne diripias tenuem, eò quòd tenuis sit; neq; conteras pauperem in porta.
- 23 Nam Jehova agit causam eorum, & rapiet rapientium eos ani-
mam.
- 24 Ne colas amicitiam cum^h iracundo, & cumⁱ furibundo ne con-^{h Heb. domi- no ira. i Heb. viro æstuum. k Heb. ani- mæ tuæ.} grediaris:^{Sup. 25. 18. Sup. 6. 1. & 11. 15.}
- 25 Ut non discas itinera ejus, & assumes tendiculam^l tibi ipsi.^{l Heb. ad red- dendum.}
- 26 Ne sis ex complodentibus manu, ex spondentibus debita:
- 27 "Si non sit tibi^m quod reddas, quare acciperet cubile tuumⁿ a te?^{m Heb. a sub- te. n Heb. seculi. Deu. 19. 14.}
- 28 Ne moveto terminumⁿ antiquum, quem aptarunt majores tui.
- 29 Vidisti virum diligentem in opere suo? ante reges^o consistet, non consistet ante obscuros.

A N N O T A T I O.

1 *Nomen* Id est, fama & gloria, ut Ecclesiastæ 7. 1. 2 *Diſes* iſſyacia superioris documentum, non est (inquit) bonum constans in divitiis, aut malum in paupertate positum; comineant semper; ac veluti viatores, divites in pauperum locum, pauperesque in divitum bona transeunt, autore & dispensatore Deo: sed prudentia, mansuetudo, & reverentia Dei, duobus seq. vers. nomen & gloriam comparat, quæ omnibus illis caducis divitiis longè anteponenda est. 3 *Transientes* Id est, temerè & imprudenter quocunque rapit animus sese inferentes, itaque lubeantes mala. 5 *Aculei* antithesis superioris versus: ut prudentibus, mansuetis, reverentibusque Jehovah sunt opulentissimi honores & vita; sic contrà perversos confodiunt durissimi infamiae aculei, & mortis laquei strangulant iusto Dei iudicio. 6 *Prostratione via* Id est, omnino prout ad vitam piè, justè, honestè, & legitimè transigendam informandus est, in iis rebus quæ ad Dei cultum, hominum societatem, singulariaque officia pertinent. 7 *Diſes* [cujus duo genera exponuntur vers. 8. & 9. 8 *Qui seminat* Id est, ut sementis, ita est messis. *Virga excand.* Id est, ut arrogante sua indignatione flagellavit pauperes, ita flagellabitur, & consumetur flabello iræ Dei, quod sibi improbitate sua accersiverit. 9 *Bonus oculo* Id est, misericors atque beneficus. 10 *Ejiciendo* Id est, derisore præsentis litigiæ excitantur ad ignominiam: absente verò cessant. 11 *Qui amat* Id est, hujusmodi hominem etiam reges studiosè adjungunt sibi, non ut derisorem ejiciunt: quin etiam Deus ipse curat eum studiosissimè, seq. versu. 12 *Scientiam* Id est, sciam puritatem cordis, & gratiam labiorum. 13 *Dicit* Id est, laborem fugit, pigritiamq; fovet quibuscunque modis, & defendit eam. 14 *Qui opprimit* Id est, æquè peccant qui ex impotentiorum detrimento sua emolumenta captant, & qui beneficia quæ in pauperes jure fuissent collaturi averunt ut ad divites transferant: proinde utrisque maledicturus est Deus. 17 *Inclina* hortatio ad documenta hæc percipienda, a suavitatè & utilitatè eorum, vers. 18. & 19. & a præstantia, vers. 20. & 21. 18 *In ventre* Id est, in animo vel corde: metonymia. 21 *Utr referas* Id est, ut consulentibus te responsa certa & vera dare possis. 22 *Ne diripias* sequentia documenta binis aut pluribus versibus ferè continentur, usque ad caput 25. quia singulis suæ causæ, aut eventa subnectuntur. *In portu* Id est, in judicio, specie juris. 27 *Si non sit* quasi dicat, qui pro alienis debitis spondet, se divitem, aut certe solvendo esse proficitur: quamobrem cum ad diem solutionis ventum est, non potest se defendere exceptione legis Exodi 22. 26. sed sponſione minimè præstita ita condemnatur, quasi possit ac nolit facere: quid ergo (inquit) adeo temerarius esses: vide supra 20. 16. 29 *Consistet* Id est, dignus est qui consistat; atque etiam in pretio erit per beneactionem Dei.

CAPUT XXIII.

Modestia apud Principes adhibenda, avaritia, & avarorum convictus fugiendi, stultorum conversationis omittenda præcepta: termini non movendi, disciplina tradenda & accipienda, zeli sancti amplectendi, sapientia colenda, comessationes fugiendi, parentum colendorum & obsequio recreandorum, & meretricis aversanda documenta proponuntur: ac postremò ebrietatis forma effectaq; traduntur.

a Heb. confy-
derando co-
sydera id
quod an-
te te.

b Heb. domi-
nus animæ.
c Heb. men-
daciorem.

d Heb. faci-
do faciunt.

e Heb. cornu
est tecum.

f Heb. in au-
ribus stol-
lidi.

Matth. 7. 6.
Sup. 22. 28.
g Heb. seculi.
Sup. 22. 23.

h Heb. ad-
duc.

Sup. 13. 24.
& 19. 18. &
22. 15.

QUANDO sedebis ad vescendum cum dominante, diligenter confydera quid propositurus sis tibi:

2 Alioquin inderes cultellum faucibus tuis, si præditus appetentia esses.

3 Ne afficiaris desyderio cupediarum ejus: est enim cibus mendax.

4 Ne fatiges te ut ditescas; a prudentia tua desiste.

5 An facies ut involent oculi tui in eas: illicò non sunt: nam omnino comparant sibi alas; ut aquila avolat cælum versus, avolant.

6 Ne vescitor cibo maligni oculo, neq; afficitor desyderio cupediarum ejus:

7 Nam ut æstimat te cum animo suo, ita ille cibus tibi æstimandus est: comede & bibe, dicet tibi; sed animus ejus non adhæret tibi:

8 Bucceam tuam quam comederis, ipsam evomito: ubi corruperis, res tuæ erunt amœnissimæ.

9 Audiente stollido ne loquaris; nam spernet te cum prudentia doctorum tuorum.

10 Ne moveas terminum antiquum, & agros pupillorū ne invadas:

11 Nam vindex eorum fortis, ipse aget causam illorum contra te.

12 Adhibe ad eruditionem animum tuum, & aures tuas ad sermones scientiæ.

13 Ne subtrahas a puero castigationem; cum percusseris eum virgâ, non morietur:

- 14 Tu virgâ percutito eum: & animam ejus a sepulchro eripies.
- 15 Fili mi, si sapit animus tuus, lætabitur animus meus, etiam ego læ- ^{Suprà 10. 17}
tabor;
- 16 Et exultabunt renes mei, loquentibus labiis tuis recta.
- 17 Ne æmuletur animus tuus peccatores, sed reverentes Jehovah to- <sup>Heb. viros
reverentia
Jehovæ.</sup>
to die:
- 18 Cum enim sit merces, utiq; expectatio tua non succidetur. <sup>Heb. finis:
metony-
mice.</sup>
- 19 Ausculta tu fili mi, & sâpe: ac incede hâc viâ ex animo tuo.
- 20 Ne sis ex ebriosis vino, ex comessatorib. <sup>Heb. comes-
satorib. car-
nis tibi.</sup> ingurgitantibus carne se se:
- 21 Nam ebriosus & comessator pauper fiet, & pannunculos induit <sup>Heb. lace-
ris.</sup>
dormitatio. <sup>Sup. 19. 15.
Suprà 1. 8.</sup>
- 22 Ausculta patri tuo qui genuit te; neq; contemnas, cum senuerit, ^{Suprà 1. 8.}
matrem tuam:
- 23 Veritatem compara; ac non vendito; sapientiæ, eruditionisq; &
prudentiæ.
- 24 Valdè exultat pater justi, genitor sapientis lætatur de eo. <sup>Heb. exul-
tando exul-
tat.</sup>
- 25 Lætetur pater tuus & mater tua, exultetq; genitrix tua.
- 26 Cedò, fili mi, animum tuum mihi; & oculi tui vias meas studiosè ^{Suprà 1.}
custodiant:
- 27 Nam fossa profunda meretrix est, & puteus angustus aliena: ^{Sup. 22. 14.}
- 28 Etiâ ipsa ut prædator insidiatur, & perfidos inter homines adjicit.
- 29 Cui vâ? cui cheu? cui contentiones? cui loquacitas? cui vulnera
impunè? cui rubor oculorum est?
- 30 Immorantibus apud vinum, euntibus ad investigandum <sup>Jeschahk.
5. 22.</sup> vinum
mistum.
- 31 Ne respicito vinum, cum rubescit: cum exhibet in poculo colo- <sup>Heb. dat.
p. Heb. ocu-
lum: vide
Levit. 13. 5.
Heb. itat ad
rectitudi-
nes: sic Can-
tic. 6. 19.
Heb. sine
suo.
Ephes. 5. 18.
Heb. in cor-
de maris.</sup>
rem suum, continenter moverur rectissimè:
- 32 Tandem velut serpens mordebit, & ut vipera punget:
- 33 Oculi tui respicient alienas, & animus tuus eloquetur perver-
sitates: (chesai.)
- 34 Eteris ut qui jacet in medio mari, & ut qui jacet in corona car-
- 35 Percutientibus me, inquires, aliis non ægrotavi, tundentibus me nō
fensi: quando expergiscar, pergam, requiram istud amplius.

ANNO TATIO.

1 Quando sedebis] Id est, cum principibus summisque viris agens, judicium & prudentiam adhibeto, ut animū tuum
temperes: nam hoc a convictus ratione ad omnem conversationem accommodandum est ἀναλόγως. Quid propo-
sueris] id est, quem cibum sumpturus. 2 Inderes cultell] id est, ipse tibi creares periculum mortis intemperantia
tua. 3 Cibus mendax] id est, cupedia aulicæ suos homines decipiunt, quia convictus aulicus & gratia est instabi-
lis. 4 Prudentia tua] videlicet hac carnali; quæ potius est diffidentia, cum homo rapitur ditescendi studio. 6
Maligne oculo] id est, sordidi, præparci, & illiberalis viri, cui opponitur bonus oculo, suprà 22. 9. 7 Ut æstimas te] id
est, pluri facit cibum suum quam te ipsum, ut sequentia hoc versu ostendunt: quam obrem vicissim oportet cibum
illius nihili abs te fieri, ac potius tibi fastidiosum esse, seq. versu. 8 Ipsam edomito] id est, quam celerrimè com-
pensato: & deinceps ab illa, velut infesta & fastidiosa, abstineto: hyperbole. Ubi corrueris] id est, simulac depule-
tis a te istum convictum & conversationem, carebis isto radio & vives lætissimè: metaphora a re medica, in qua usus
est αὐτὸν ἴδιον, id est vomitum concitantium, ad levandum stomachum. 10 Pupillorum] id est, infirmiorum omni-
um, sicut eodochicè. 16 Exultabunt] id est, ex intimo animi affectu exultabo: nam renibus voluntatis sedem scri-
ptura tribuit. 18 Cum enim] id est, cum certissimum & constantissimū præmium sit a Deo reverentibus se reposi-
tū, te quoq; fiducia eadē frētū cōvenit in sancto zelo pergere. 21 Dormitatio] ex crapula & ingluvie videlicet. 23
Ac non vend.] i. nullo pretio, nullāve ex causā ab alienato a te verā sapientiā, &c. 26 Vias meas] i. quas ego doceo

te: verbū autem Hhebræū studiosè custodire interpretati sumus composita significatione, quia in scriptura compositum est ex volendi & custodiendi verbo. 27 *Profunda* id est, malum est lubricum, & vix evitabile iis qui semel in illud barathrum & angustias abrepti sunt. 29 *Cui* quæstio ænigmatica, cuius subiectio habetur vers. sequente; & documentum inde eruitur, reliquis vers. sensus est ænigmatis; quisnam est vir idem quiritabundus, suspiciosus, rixator, loquax, plagis abundans, & rubicundus? 30 *Vinum mistum* id est, infusum quod bibatur, & temperatum ex regionis usu: ut sup. 9. 2. & 5. 31 *Continenter moxer* id est, speciem ambulantis in poculo exhibet, & fervet sua generositate atque exilit, quæ rectissima sunt generosi vini indicia. 32 *Ut vipera* etymo sive notatione vocis adducti sic interpretamur: quia vipera non parit ova, ut alii serpentes; sed catalos justos excludit: quod indicatur hac appellatione. 33 *Oculus tuus* id est, impudicus, impurus, & perversus omnibus modis efficietis, si te dedas vino: ut proverbio dici solet, sine Cerere & Baccho friget Venus. 34 *In corona* sive galea (ut Ammianus vocat) ubi maxima sentitur maris agitatio. 35 *Percutentibus* id est, & eò quidem miseriorem te efficiet ebrietas, quòd tibi ipse de stupore corporis & animi gratulaberis; & (quod longè pejus est) te ipsum de industria provocabis ad continuandam & augendam lasciviam tuam.

CAPUT XXIII.

Maleficiorum averfatio, sapientia procuratio & usus, diligentia in difficultatibus alienis levandis & sapientia comparanda imperatur: afflictionum nostrarum modus, alienarum commiseratio, maleficorum instabilitas, reverentia Dei & magistratus, effectusq; reverentia tum publica tum privata erga nostros & externos exponuntur: ac postremo pigri conditio figuratur.

*a Heb. viros
mali: supra
23. 17.
b Heb. cor: sic
deinceps.*

E amulator^a malignos, neq; desyderato esse cum eis:

Nam vastationem meditatur^a animus eorum, & molestiam labia eorum proloquuntur.

"Sapiētiā edificator dom^o, & intelligētiā stabilitor:

"Et scientiā penetralia implebuntur, omni substantia pretiosa & amœna.

5 Vir sapiens est cum robore, & virum scientem fortificat virtus:

*Sup. 11. 14.
& 15. 22. &
30. 18.*

6 Nam prudentibus consiliis geres^a tibi bellum, & salutem comparabis amplitudine consiliariorum.

7 "Nimis altæ sunt stulto sapientiæ: in porta non aperit os suum.

*a Heb. domi-
num scele-
rum.*

8 "Cogitantem malefacere, ipsum^a scelestissimum vocant.

9 "Scolus^a stulti est damnabile; abominandū verò hominis derisoris.

*d Heb. homi-
ni stulticie,
peccatum.*

10 "Si remisè te geras, tempore angustia^a angusta erit virtus tua.

11 Eripe^a raptos ad mortem; nam a declinantibus ad necem an cohiberes te?

12 "Si dicas, en, ignoramus hoc: nōne expendens animos ipse intel- liget, & qui custodit animam tuam ipse cognoscer, & reddet cuiq; secundum opus ipsius?

13 Comede fili mi, mel, quia bonum est; & favum, dulce palato tuo.

14 Ita cognoscito sapientiam fore animæ tuæ: si assecutus fueris, utiq;

*a Heb. finis:
ut sup. 23. 18.*

erit^a merces, & expectatio tua non excindetur.

15 Ne insidiator, o improbe, habitaculo justis; ne devastato accubitu- rum ejus:

16 Nam ut septies^a cadat justus, exurgit tamen: improbi verò cor- ruunt^a malo.

Suprà 17. 5.

17 Cùm cadit inimicus tuus, ne latator; cumq; corrui, ne exultato animus tuus:

*f Heb. ne vi-
deat Jeho-
va, & malū
sit in oculis
ejus.*

18 "Ut aspicientis Jehovah in oculis non videatur malum, & conver- tat ab eo iram suam in te.

19 Ne accendaris irā propter maleficos, ne inideas improbis:

*Sup. 23. 17.
Suprà 13. 9.*

20 Nam non erit finis malo, sed lucerna improborum extinguetur.

21 Reve-

- 21 Reverere Jehovam, fili mi, & regem; cum variis ne commisceto te:
 22 "Nam repente confurget calamitas eorum, & oppressiorem isto-
 rum amborum quis novit?
 23 "Etiam hæc ad sapientes *pertinent*; agnoscere^a personam in judi-
 cio non est bonum.
 24 Dicentem improbo, justus es; execrabuntur populi, detestabun-
 tur nationes:
 25 Corripientibus verò erit amœnitas, & obveniet eis benedictio
cujusque boni:
 26 "Labia osculabitur, ejus^a qui responder verba recta.
 27 "Apta foris opus tuum, & para illud in agro tibi: postea etiam ex-
 strues domum tuam.
 28 Ne sis testis temerè contra proximum tuum, aut fatuum agito
 labiis tuis:
 29 Ne dicito, quemadmodum fecit mihi, ita faciam ei; reddam isti vi-
 ro secundum opus ipsius.
 30 "Juxta agrum viri pigri transivi, & juxta vineam hominis^b de-
 mentis:
 31 Ecce autem, assurrexerant in eo toto chamæleones: tegebatur^c
 superficies ejus urticis; & maceria ejus^d lapidea destructa erat.
 32 Quod videns ego, apposui animum meum; respiciens percepi eru-
 ditionem.
 33 Pauculis somnis, pauculis dormitationibus, paucula complicatio-
 ne manuum cubando,
 34 Interea advenit, ut viator expeditus, paupertas tua; & egestas tua,
 tanquam vir^e clypeatus.

^a Heb. vultu:
ut Deut. 1.
17.

Sup. 16. 12.

^b Heb. defe-
cti corde.

^c Heb. ascen-
derat ille to-
tus chamæ-
leonibus: hy-
pallage.
^d Heb. lapi-
dum.

Supra 6. 10.
& 11.

^e Heb. cly-
pei.

A N N O T A T I O.

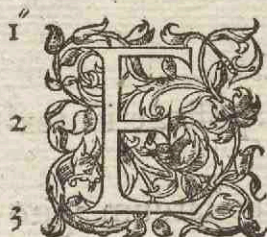
3 *Sapientia*] Antithesis superiorum versuum, ad quam demonstrandam imperativo utimur. 4 *Er sciens*] id est, cum scienter administrabitur domus, omne genus benedictionum obtinebit. 6 *Tibi*] id est, bono tuo. 7 *Nimis alacris*] id est, non potest sapientiam stultus pertingere, quæ tamen prudenti facilis est, sup. 14. 6. *In porta*] id est, in pu-
blichem confesum minime vocatur, aut vocatus obmutescit stultitiæ suæ nomine. 8 *Cogitantem*] id est, qui ve-
incumbit maleficiis, publico judicio & communi consensu condemnatur. 9 *Scelus stulti*] conclusio duorum præ-
cedentium versuum: longè iniquius ferri quæ a derisoribus & contemptoribus æqui bonique perpetrantur, quam
ca quæ stulti committunt: quia illa omnibus abominationi sunt, hæc verò etsi reprobantur, tamen non judicantur
tanta atrocitatis esse, sic accipi vocem peccati ostendit antithesis, ut & peccatoris nomen, 1. Reg. 1. 21. 10 *Sire-
missæ*] id est, nisi sedulo & proximis tuos adjuveris, duobus vers. sequentibus; & tibi consulueris in comparanda sa-
pientia, vers. 13. & 14. tandem pessimè futurum est tibi: quapropter age, incumbere documentis quæ sequuntur. *An-
gustia eris*] id est, quidquid virtutis habere tibi videberis, enervabitur, eritque nihili cum pervadet calamitas. 11 *Ra-
pros*] id est, iniquè oppressos. 12 *Si dicas*] quasi dicat, ne putes tibi excusationem fore segnitiae tuæ, obductis causis
ignorantiae aut infirmitatis, quasi aut nesciveris pessimè cum illis agi, aut rationem juvandi illos atque liberandi mi-
nimè tenueris: nam Deus judex ejusmodi est, qui perpendat intima corda, optimè cognoscatur, & justissimè judica-
turus sit. *Qui custodit*] a malo videlicet, quò devenit proximus tuus; tu autem ab eo liberaris, ut oppressis opitu-
leris: sic Ester 4. 13. & 14. 13 *Mel*] nimirum sapientiae, de qua seq. versu. 16 *Cadaver*] in afflictiones scilicet, infi-
diant & procurante te. *Exsurgit*] id est, restituitur, & redintegratur a malo. *Malo*] id est, vel unico malo defici-
unt disperiuntque: cum multis ac propè infinitis non frangatur justus, Jobi 5. 12. & sequentibus. 21 *Cum variis*] id est, variantibus ac perfringentibus Dei suorumque Principum mandata, denique deficientibus vita sua immori-
gera a reverentia Dei & regis. 22 *Nam repente*] ætiologia documentum de reverentia, primum a malo contra ve-
nientibus accessuro, hoc versu; deinde a sapientium exemplo, versu sequente. *Oppressionem*] id est, momentū, quo fu-
turum est ut ista duo hominum genera opprimantur. 23 *Etiam hæc*] id est, nam etiam sapientes reverenter Deū & regē
colunt. *Agnoscere personam*] regressio ad præceptum vers. 21. quæ exponitur fructus usque: legitimus reverentiae Dei
& regis, tum in publicis officiis, usque ad vers. 27. tum in privatis. 25 *Cujusque boni*] id est, ab omnib. viris bonis. 26 *La-
bia osculabitur*] id est, omnes boni colente te, & sponte se subijcient tibi vide Gen. 41. 40. *Qui responder*] id est, qui justè ju-
dicat. 27 *Apta*] id est, primum prospice & cures necessarias, ut sunt quæ foris afferuntur domum: deinde per com-
moditatem licebit colere domum tuam, & rebus non ita necessariis incumbere: quemadmodum de apibus narrat

Plin. lib. 11. cap. 10. 28 *Fatum agito* huic verbo quod licenter a nomine ductum est & sine exemplo, novam interpretationem tribuimus; pro eo quod est, neque publice neque privatim ita despicio, aut otium habero a rebus tuis, ut in proximum tuum inveharis verbis, hoc & seq. versu. 30 *Iuxta* Apologus, spectans ad documentum versu 27.

CAPUT XXV.

Officium regis in suos, & horum in regem exponitur, litigiorum modus & sermonum, reprehensionumq; commodè & modeste faciendarum & accipiendarum: usus amicitie, veritasq; officiorum erga amicos, & inimicos: fugienda detractio & rixæ leges, boni sermonis fructus, adversitatum bonis evenientium a sceleratis indignitas, denique vanitas hominum honori suo velificantium, & effractorum proponitur.

1 **H** I A M hæc proverbialia Schelomonis sunt, quæ contulerunt homines Chizkijæ regis Jehudæ.

2 "Honor Dei est abscondere rem, honor autem regum pervestigare rem.

3 "Ut cælo altitudine, terræque profunditate, ita animo regum non sit pervestigatio.

4 Ut auferendo scorias ab argento, prodit conflatori vas;

Suprà 20.8. 5 Ita auferendo improbum a conspectu regis, stabilitur justitiâ solium ejus.

6 "Ne arrogato tibi decorem corâ rege, & in loco magnatû ne stato:

Luc. 14. 10. 7 Nam melius est dici tibi, ascende hûc, quàm deprimi te coram in-

re tibi magistram ascende hûc, quàm deprimere te. 8 Ne prodito ad litigandum festinanter: ut non quod facturus esses,

9 tandem fiat tibi; afficiente ignominia te proximo tuo.

10 "Causam tuâ age cû proximo tuo; sed arcanû alterius ne retegito:

11 "Ne probro afficiat te qui audit, & infamia tua sit irrevocabilis.

12 "Velut mala aurea cum figuris argenteis, est verbum dictum commodè.

13 "Velut monile aureum, & ornamentum ex insigni auro; est reprehensor sapiens apud aurem auscultantem.

14 "Ut frigus nivale tempore messis, est legatus fidus mittentibus ipsum: nam animam dominorum suorum restituit.

15 "Velut vapores & ventus, quibus non adest pluvia; est vir qui se jactat de dono falso.

16 Longanimitate pellicitur ductor, & lingua mollis frangit ossa.

17 "Mel inveniens comedis quod satis est tibi, ne saturatus illo evomas illud:

18 "Studiosè contine pedem tuum a domo proximi tui, ne saturatus tui odio habeat te.

19 "Ut marculus, gladiusque, ac sagitta acuta; est vir testans contra proximum suum testimonium falsum.

20 "Ut dens fractus, & pes luxatus; est fiducia in perfidum die angustiarum.

21 "Ut qui imponit sibi vestem tempore frigoris, aut acetum nitro; ita est qui canit cantica apud animum malè affectum.

- 21 "Si esuriet os tuus, ciba eius pane; & si sitiat, da ei bibendam aquam: Exodi 23. 5.
Rom. 12. 20.
- 22 "Nam *velut* prunas coacervabis super caput ejus, & Jehova re-
det tibi.
- 23 "Ut *cacias* gignit pluviam, ita vultum indignabundum lingua
simulantis. m Heb. ven-
tus Aquilo-
nis.
- 24 Melius est habitare in angulo tecti; quam *cum* muliere contentio-
sa, & domo consociari. n Heb. Cir-
abscissio-
nis.
- 25 *Ut* aqua frigida erga animam fessam; ita auditio bona e terra
longinqua est. Supra 19. 13.
& 21. 9.
Supra 1. 13.
- 26 "Ut fons calcibus conturbatus, aut scaturigo corrupta; *est* justus
qui dimovetur coram improbo.
- 27 Comedere mellis plurimum, non est bonum; ita pervestigare ho-
norem suum, in honestum. Sup. vers. 16.
o Hebr. non
honor.
- 28 *Ut* civitas disrupta absque muro; ita *est* cuicumque non *est* impe-
rium in spiritum suum. Sup. 16. 32.

A N N O T A T I O.

1. *Etiā hac* Vide supra 1. 1. *Qua contulerunt* id est, ex variis scriptis decerptā in unum corpus redegerunt, ac fortasse ex actis publicis & commentariis rerum gestarum Schelōmonis: prout sequentia apophthegmata bona ex parte ad ethicam & civilem administrationem pertinentia videntur ostendere. 2. *Honor* id est, gloria Dei eō māmē illustris est, quod inferat a sunt iudicia, vix inpervestigabiles, incognita mens & consilium ejus, Rom. 11. 33. sed contra Regi nihil est tam honorificum, quam omnia penitus intraspicere, de singulis rebus cognoscere, & in lucem proferre quaecunque ad regiam dignitatis cognitionē pertinent, quā quantā sit docetur vers. sequente. *Per-vestigare* & notam facere sententiam suam iudicando justē. 3. *Ut* explicatio superioris documenti de officio regis, quasi dicat, infinita quodammodo esse debet regis sollicitudo & inpervestigabilis de cognoscendis & sapienter administrandis rebus: neque magis ab ullo homine definiri aut circumscribi potest terminus verē regalis animi in pervestigandis rebus, quam celi altitudo, aut profunditas terrae comprehendi. 6. *Ne arrogato* haecenus de officio Principis: jam de officio subditorum in principes, & aliorum in alios. Hic autem datur praeceptum modestiae: ut supra 23. 1. 7. *Quod vident oculi* id est, quod te communis experientia, & quotidiana exempla docent. 8. *Fe-*
minantes id est, inconsideratē sitem suscipiendo, vel agendo. *Tandem* sicut ex lege Deut. 19. sub finem. Est autem hic eclipsis ejusdem verbi, ut supra 21. 6. *Afficiente* id est, cum te ignominiosa calumnia evicerit, reumq; peregre-
rit. 9. *Causam tuam* id est, pro eo ac potes, abstineo a proximo in jus vocando: fraternē illum accedito, cum co-
temperat, & honoripius consulto: Matth. 5. 25. & 18. 15. 10. *Ne probro* id est, ne tibi ipsi ignominiosum sit,
& proximo tuo: tibi quidem, quod summo jure ac potius summa injuria proximum persequens dicēis inexorabilis
& implacabilis: proximo verō, quod eadem operā afficietur infamia diuturna: quorum utrumque est ab humanitate
alienum. 11. *Velut mala* id est, pretiosissimum est ac jucundissimum: quemadmodum pretiosa sunt opera ex au-
ro & argento, figuris venustis & toris guttisq; intercurrentibus distincta. *Commodē* id est, aptē, habita tempo-
ris, loci, hominumque ratione: ut Cicero lib. 2. de oratore definit. 12. *Velut* exemplum superioris documenti a
specie reprehensionum. *Sapienter* id est, prudens, consideratus, ac non ineptus, ut ibidem Tullius loquitur. 13. *Ut*
frigus id est, tam suavis est legatus hujusmodi, quam nivarum colum vel sacculus aestivo tempore ad refrigerandū ad-
hibuit potui: quo veteres in regionibus illis calidioribus fuisse usos historiae omnes testantur. *Animam domin.*
quae expectatione nuntii, velut gravi aestu, prius confici videbatur. 14. *Velut* id est, jactator chrestologus, qui mon-
tes auri & argenti pollicetur & nihil efficit (ut ille Antiochus *δωρύ* propterea nominatus) est velut nubes sine aquis:
ut loquitur in Epistola Juda vers. 12. 15. *Osseum* id est, durissimum & rigidissimum: ut Genes. 49. 14. Hujus autem
rei exempla habentur Judic. 8. & 1. Schem. 25. 16. *Melin* *veniens* documentum de legitimo usu amicitiae per com-
parationem mellis: docet enim utriusque usum suavem ac inellitum esse, ab usum verō *queruōv*. 18. *Ut marculus*
id est, omnibus modis perniciosissimus est: ut exemplum est 1. Reg. 21. 19. *Ut dens* id est, amicus incertus in re
incerta cernitur: ut dens fractus aut pes elusus, cum edendum vel incedendum est. 20. *Ut qui* id est, tristitiam dis-
solvit cantus: ut vestes discutiunt frigus, & acetum dissolvit nitrum: & quidem dissolvit omnium maxime, quia est fri-
gidissimum: hanc enim esse naturam nittii (quod terrae quoddam opificium est sicco calore condensatum) docet Ari-
stoteles lib. 4. meteoron, cap. 6. & 7. musica verō harmonie (quemadmodum etiam vini infra 31) usum istum esse do-
cent exempla Schaulis, 1. Schem. 16. 24. Elischahhi, 2. Reg. 3. 15 & Darii regis, Danielis, 6. 19. 21. *Si* id est, bene-
faci ei qui odio prosequitur te: Matth. 5. 44. 22. *Nam velut* id est, benefaciens inimico, duo praestabis: primum be-
neficiis vinces illius malum; deinde si non ipsi, saltem seres domino: quibus ex rebus haec consecutura sunt, tum quod
beneficia tua illi velut prunae candentes videbuntur, sive ipse revocet sive obfirmet se; tum quod Deus copiosam
messem rependet tibi. Sic accommodanda esse hujus beneficentiae consilia cum eventis ostendit membrorum inter-
se comparatio: nam priore beneficii consilium exponitur, eventus Deo relinquitur, ac propterea recitetur; posteriore
verō eventus ponitur, & recitetur consilium piorum. Est autem illud, ut gratē ferant domino; etiam si non esset ulla
remuneratio, aut vitae aeternae expectatio. 23. *Ut cacias* hunc ventum, quia Judaeam perflat a superiore Assy-
ria parte, quam scriptura Aquilonalem vocat, ita interpretatur: etsi ventus hic propriē inter Aquilonem & orien-
tem situs est: nam scriptura non ita accuratē duodecim, sexdecim, aut triginta duos (ut nautae) ventos observat, sed co-
rum ventosq; in regiones duntaxat quatuor distinguere contenta est. Hanc porro caciae naturam esse ut oblique fe-
ratur, nubilisque & pluviosus sit, docet Aristoteles lib. 2. meteoron cap. 6. unde proverbium, *Ut cacias* nubes. 24.
Ut fons id est, indignissimum est justum ab improbo perturbari, quemadmodum amœnum fontem corrumpi fer-
tur iniquissime: prout cavebatur duodecim tabulis, teste Frontino de aquae ductibus lib. 2.

In honora stultorum conditio, inanis maledictio, supplicii in stultum & reprehensionis leges, ejusdem importunitas & imprudentia; arrogantis, pigri, turbulenti, fallacis, susurronis, & inimici fingentis amicum conditio exponitur, cautio imperatur, suppliciumq; denuntiatur.

1 **V**ix æstati, & ut pluvia messi; ita non convenit stulto honor.

2 **V**ut avicula errando, ut hirundo volitando; ita maledictio "immerita" non adventura est.

*Heb. gratias.
Sup. 10. 13.*

3 Ut flagellum *adhibetur* equo, frænum asino; ita virga tergo stollidorum.

4 "Ne respondeto stollido secundum stultitiam ejus," ne adæqueris ei tu quoque.

5 "Responde stollido secundum stultitiam ejus, ne sit sapiens in oculis suis.

Heb. violentiam.

6 "Quasi detruncet pedes *nuntio*;" ita violentiæ pœnam ebibet, qui mittit verba per stollidum.

Heb. per manum stollidi.

7 "Tollite *cothurnos* a claudo, & sententiam *quæ est* in ore stollidorum.

Heb. crura, pro cruralibus ornamentis, metonymicè.

8. "Ut qui applicat lapidem balistæ; ita qui præbet stollido honorem, *facit*.

Heb. ut ligare, id est, qui gravem lapidem alligat quem balistæ imponat: synecdoche: est autem infinitus profinito tempore.

9 Ut spina veniens in manum ebrii, ita *est* sententia in ore stollidorum:

10 Ut plurimum dolore afficit omnes *ebrius*; ita "mercedem dans *sibi* stollidus, etiam mercedem dat transeuntibus.

11 "Ut canis redit ad vomitum suum, ita stollidus iterat stultitiam suam.

12 Vidisti virum sapientem in oculis suis? expectatio *est* de stollido *melior* quàm de illo.

Sup. 22. 13.

13 Dicit piger, immanis leo *est* in via; leo *est* inter plateas:

14 Ut janua circumagitur in cardine suo, ita piger in lecto suo:

Sup. 19. 24.

15 Abditam habet piger manum suam in sua manica, defetiscitur reduciendo eam ad os suum:

f. Heb. reducens rationem.

16 Sapientior videtur piger in oculis suis, quàm "septem" revocantes ad rationem *ipsum*.

17 "Prehendit aures canis, qui transiens excandescit in lite non sua.

g. Heb. scintillarum tela.

18 "Ut insaniens, qui jaculatur *malleolos*, sagittas, & "lethalia:

Heb. mortis instrumenta.

19 Ita *est* quisquis decipit proximum suum; & dicit nonne ridebam?

20 Ut deficientibus lignis extinguitur ignis; ita cum non *est* susurro, file contentio.

Sup. 22. 10.

21 Ut carbo ad prunas, & ligna ad ignem; ita vir contentiosus *est* ad accendendum litem.

Suprà 18. 8.

22 Verba susurronis similia sunt *verbis* eorum qui sæpè numero contusi sunt; attamen ea descendunt in penetralia ventris.

- 23 *U*r' argenti scoria obducta testæ, ita sunt labia prosequentia, & a- nimus malus. *i* Heb. argē-
rū scoriarū:
hypallage.
- 24 Labiis suis alium se simulat osor, cū in medio sui disponit do- lum.
- 25 *Q*uando gratiosam præbebit vocem suam, ne fidito ei: nam *se-* ptem abominationes insunt animo ejus.
- 26 *T*egitur odium deceptione, sed revelabitur malitia ejus in con- gregatione.
- 27 Qui fodit foveam, in eam decidet; & qui devolvit lapidem, in i- psū revertetur lapis. Psal. 7. 16.
- 28 *V*ir lingua fallace odit quos attriturus est, & ore blando perficit impulsione. *i* Heb. atte-
rēdos suos.
i Heb. molli.

ANNO TATIO.

Non adventura] Id est, in aërem abibit, ac non incidet in eum cui immeritò maledicitur. *4. Ne respon-*
dero] id est, prudentiam adhibeto in sermonibus cum stulto; & diligenter observato tum quid, quando, quomo-
do respondeas, tum etiam quando non respondeas. *Ne adqueris*] id est, imiteris stultitiam ejus, & æquē
stolidus habearis. *5. Responde*] altera sententia antithetos, quando sit respondendum stulto: cui adhærent
sequentia documenta; de sermonibus illi minimè committendis, & retundenda ipsius arrogantia, adimendisque
cothurnis quorum nomine gloriatur. *6. Quasi detruces*] id est, tam sibi injuriā facit qui stollido sermo-
nes perferendos committit, quā qui truncat nuntium. Nam neque stultus mandata, neque fractus cruribus iter
institutum conficit. *7. Tollite*] id est, ut loripedem recti derident cothurnos induentem quibus ineptus est,
& personam sive larvam abutenti detrahunt; ita etiam retegendus est, ac multò minus ferendus stollidus in super-
bo sermone suo; quem ille vel maximè ridiculum, tamen tot sententiis quor verbis abundare putat. *8. Ut qui*
id est, qui stollidi personæ aut verbis honorem habet indebitum, gladium porrigit manui furiosi, & ei quodammo-
do arma subministrat ad nocendum, eūque confirmat in malo; perinde ac si quis lapidem aut missile quod vis gra-
vissimum imponeret tormento illius qui temerè ejaculaturus esset. *9. Ut spina*] i. non melius utitur stultus
verbis, quā ebrius spinis; qui & se ipsum, & quosque obvios vino mentem abripiente ulcerat: quod sequens versus
explicat. *10. Mercedem dans*] id est plagas, quæ præmia sunt stultitiæ suæ, non tantum sibi ipsi infligit; sed
etiam eadem præmia cum aliis communicare cupit, quamvis immerentibus, ac nihil tale cogitantibus. *11. Ut*
canis] q. d. neque tamen, ut Phryx, lapit plagis; sed eodem stultitiæ subinde recidit: simile vide 2. Petri 2. 22.
16. Septem] id est plurimi: numerus finitus pro infinito, ut suprā 24. 16. *17. Prehendit*] id est, malum
accerit sibi, ut qui canem auribus prehensum irritat ad mordendum se. *18. Ut insaniens*] id est, non majore
ris faciendus est vir fallax & circumveniens amicum suum specie ludicra, quā vir furiosus planè. *23. Ut ar-*
genti] id est, inimicus animo speciem amici officiosi præ se ferens, similis est testæ de argentea scoria. *25. Quan-*
do] lex de cautione a perfidiosis. *Septem*] ut suprā ver. 16. *26. Tegitur*] hætenus de maleficiis & cautione:
nunc de pœna ad fallaces perventura. *In congregatione*] id est, palam & publicè. *27. Qui de volvit*] sursum
versus videlicet, ac velut in adversum montem.

CAPUT XXVII.

Præfidentis gloriationis & stultorum indignationis malum; pia amicorum reprehensionis
usus, saturitatis & inconstantie damna, amicorum usus, filiorum officium, prudentis & im-
prudentis comparatio, assentatoris malum rixosæ mulieris, cōsuetudinis & officiorum usus,
humani vultus & animi instabilitas, stultitiæ vis indomita, & frugalitatis in re domestica
præstantia exponitur.

- N**E glorieris de die crastino, quia nescis quid pariturus sit dies. Jacobi 4. 13.
& seq.
- N**atidet te os extranei, non autē os tuum; alieni, non autem labia tua.
- G**ravitas lapidi est, & pōdus arenæ; sed indignatio stulti *gravior est* duobus illis.

- 4 "Crudelitas æstuanti iræ illius est & exundatio iræ: & quis consistat coram invidia illius?
- 5 Melior est correptio manifesta, amore occulto.
- Psal. 141. 4. & 5. 6 "Fidelia sunt vulnera amici: deprecanda verò oscula osoris.
- 7 Anima satura calcit favum; animæ verò famelicæ omne amarum dulce est.
- 8 "Ut avicula quæ errat a nido suo; ita est vir qui errat a loco suo.
- 9 Ut unguentum & suffitus lætificat animum: ita dulcedo amici sui quemque, magis quam consilium proprium.
- 10 Amicum tuum & amicum paternum tuum ne derelinquito, domumque fratris tui ne ingreditor tempore calamitatis tuæ: melior est vicinus propinquus fratre longinquo.
- 11 Sape fili mi, & lætifica animum meum: ut respondere possim ei qui exprobraturus esset mihi rem aliquam.
- suprà 22. 3. 12 Astutus prævidens malum abscondit se; fatui transeuntes mulctantur.
- suprà 20. 16. 13 Cape vestem ejus qui sponpondit pro extraneo, & pro aliena spondentem pignerare eum.
- 14 "Ei qui benedicit amico suo voce magna manè, tempestivè surgendo; maledictio imputabitur ei.
- suprà 19. 13. 15 Stilla continua tempore imbris vehementissimi, & mulier contentiosa æquæ sunt inter se.
- 16 "Abscondentium eam quisque absconderit ventum: ut unguetum dexteræ ipsius proclamat, proclamabit illa.
- 17 "Ut ferrum ferro acuit vir, ita virum acuit facies amici sui.
- 18 Ut qui custodit ficum, comedet fructum ejus; ita qui observat dominum suum honorabitur.
- 19 Ut in aquis facies faciei obversatur, ita animus hominis unius alteri.
- 20 Ut sepulchrum & perditio non satiantur, ita oculi hominis non satiantur.
- 21 "Fusorium vas argento, & catinum auro; denique adhibet vir rem quamque ex præscripto laudationis ejus:
- 22 Sed si contunderes stultum in mortario cum mola pistillo, non recederet ab eo stultitia ejus.
- 23 "Diligenter cognosce præsentem pecudes tuas, appone animum tuum ad greges:
- 24 "Nam num est in seculum robur, & an coronamentum futurum est in quamque generationem?
- 25 "Simulac prodiit fœnum, & conspicua est tenera herba, colliguntur herbæ montium.
- 26 Agni

Heb. ani-
mæ suæ.

suprà 19. 13.
Heb. con-
tentionum.

Heb. cor
hominis ho-
mini: sic de-
inceps.

Heb. ore.

Heb. in me-
dio molarum.

Heb. co-
gnoscendo
cognosce
faciem pec-
tudum.

Heb. gene-
rationem &
generatio-
nem.

- 26 Agni erunt ad vestitum tuum, & pretium agri hirci.
27 Insuper quantum satis erit lactis caprim ad cibum tuum; ad cibum familiae tuae, & victum puellis tuis.

b Heb. caprarum.
c Heb. vitæ.

ANNOTATIO.

- 3 *Gravior est*] Id est, minus ferri potest: ut sequens ver. exponit.
4 *Crudelitas*] q. d. omnia illius studia neque modum neque finem habent; donec ipsum autorem perimant: Ijobi 5. 2.
5 *Oculio*] id est otiosus, cessante ab amicitiae officiis.
6 *Fidelis sunt*] id est tutum est, ac proinde expetendum, ut amicus ab amico reprehendatur etiam gravissime: quod hyperbolicè significatur vulgatum appellatione.
7 *Deprecanda*] quia sunt infida & ad perniciem spectantia: ut habentur Joabi exempla 2. Schem. 3. 27. & 20. 9.
8 *Ut avicula*] id est, qui temerè sedes mutat, & conditioni suæ non acquiescit, sed nova consilia suscipit non bene explorata voluntate Dei & vocatione sua: is non magis sapit aut constar sibi quàm avicula.
9 *Dulcedo*] id est, suavis consiliorum communicatio: sic accommodari dulcedinis vocem consilii in scriptura receptum est: ut Psal. 55. 15.
10 *Domumque fratris*] videlicet potius quàm amici domum, qui omni tempore diligit: ut supra 17. 17. & 18. 24.
11 *Propinquus*] id est, qui præsto semper est & velut ad manum, ut difficultates tuas sublevet.
12 *Larifica*] sapientiâ animi tui & prudentiâ instituens in honestate vitam: quibus, modis liberi sunt parentibus lætitiæ & honori: supra 10. 1. & 23. 24. & sequentibus.
13 *Respondens*] id est, tua ipsius vita confirmem, quàm bene functus sim officio parentis boni.
14 *Eiqui*] id est, assentator fallax, qui officia sua singulis momentis fingit & prædicat, maledictus est: hic enim assentatio uno simulati officii genere describitur synecdochicè.
15 *Abfcondentium*] id est, nulla ratione potest cohiberi malum istud, aut ignominia contineri, quin pervagetur in aures omnium; citius ventum pugno detinueris, aut odorem unguenti compresleris, ne ad alios perferatur, quàm ignominiam hanc avertis ne latè diffundatur.
16 *Proclamat*] id est, tanta vi se prodit, ac si quis clameret: metaphorâ. Est autem hic eclipsis ejusdem verbi, ut supra 21. 6.
17 *Ut ferrum*] id est, amicus amici consuetudine præsentiaque informatur, angelicæque, ac veluti acuitur.
18 *Acuit*] metaphorâ similitudinem accommodans, cujus habetur affinis altera, Genes. 4. 22.
19 *Ut in aquis*] id est, animus quidem hominis indicatur vultu: sed tamen ita multiplex est & instabilis vultus, ut tæum quodammodo internoscere possit alter animum alterius; quemadmodum in aqua fluctuante atque instabili imago faciei humanæ variis & contortis modis tantum effingitur.
20 *Oculi hominis*] id est concupiscentia oculorum, siue animus oculis utens administris: synecdoche.
21 *Fusorium vas*] hic versus cum sequente conjungendus est hoc sensu: est suus singulis rotas & instrumentis usus, suaque ad usum adhibendi ratio: purgantur aurum & argentum suis modis, omnia denique humana arte suo justo & laudato usui aptantur: sed stultum purgandi, aptandi, informandi que nulla ratio est.
22 *Diligenter cognosce*] id est, rei tuæ familiari atque domesticæ industriam & diligentiam adhibeto coram.
23 *Nam num*] id est, putare sine opes tuas tibi velut affixas esse, neque posse amitti unquam a facultate tua: imò verò lubricæ sunt & fluxæ, quantumvis magnæ atque gloriose: propterea convenit te diligentiam in conservandis illis & administrandis adhibere, idque coram; non autem segnitè in aliena opera conquiescere.
24 *Similiter*] exemplum præceptorum domesticorum a rustica, cujus fructus sequent. versibus exponitur.
25 *Preteritum agri*] id est, copiosissimè sobolescent, atque adeò suppeditant præteritum comparandi agri & amplificandi possessiones tuas.

CAPUT XXVIII.

Conscientiæ effectus; improborum publica & privata instabilitas, judiciæque perversa; integritatis in paupertate & obsequii fructus, usura, improbitatis, arrogantia, & affinis administrationis eventa; respicientia & timoris Dei commodum; tyrannidis conditio, homicidarum averratio, frugalitatis & diligentia studium benedictionibus junctum; corrupti judicii, subitarum divitiarum, filii contumacis, presidentis viri, maleficorumq; eventa in privata & publica administratione exponuntur, & contra.

1 **E**UGIUNT improbus quisque, nemine persequente: justiti autem sunt similes juveni leoni confidenti.
2 "Ubi defectione laborat regio, multi sunt principes ejus: ubi autem homo est prudens & peritus, ita prorogat principatum Princeps.

Levit. 26.
27. & 36. &
Deut. 28. 7.
& 28.
a Heb. in defectione regionis.

3 Vir pauper qui opprimit tenues, similis est pluviae verrenti, adeò ut desit cibus.

4 Qui derelinquunt legem, laudant improbos; at qui observant legem, miscent prælia cum illis.

- b Heb. mali.* 5 Homines¹ dediti malo non animadvertunt jus; ² quærentes autem Jehovah animadvertunt omnia.
- c Heb. in integritate sua, quam perversus duabus viis.* 6 Melior est pauper ambulans ³ integrè; quàm perversus ⁴ viarum alterâ, quamvis sit dives.
- 7 Qui custodit ⁵ legem, filius est prudens; qui autem se consociat comessatoribus, ignominia afficit patrem suum.
- suprà 13. 22.* 8 Qui auget substantiam suam usura & fœnore, gratiosè largituro tenuibus congregaverit eam.
- 9 Qui avertit aurem suam ab audienda lege, etiam oratio ejus abominationi *est*.
- suprà 26. 27.* 10 Qui seducit rectos in viam malam, in ⁶ foveam suam ipse decidet; integri verò possidebunt bonum.
- 11 Sapiens videtur in oculis suis vir dives, sed tenuis prudens ⁷ perscrutatur eum.
- suprà 11. 10.* 12 ⁸ Exultantibus justis amplius est ornatus; ⁹ erectis autem improbis ¹⁰ pervestigatur homo.
- d Heb. surgēdo autē improbos: sic infrayer. ultimo.* 13 Qui tegit defectiones suas, non prosperabitur; qui verò fatetur & derelinquit, afficietur misericordia.
- suprà 14. 16.* 14 Beatus homo, qui admodum ¹¹ pavet jugiter; qui autem obdurat animum suum, ruet in malum.
- 15 ¹² Ut leo rugiens & ursus discursans, *est* dominator improbus in populum tenuem.
- e Heb. intelligentis.* 16 Antecessor carens ¹³ omni intelligentia, & multus oppressiōibus ¹⁴ decurtabit: qui autem odit quæstum, prolongabit dies.
- f Heb. animæ.* 17 ¹⁵ Homo oppressus propter sanguinem ¹⁶ hominis; ad foveam usque fugiat, ne sustentato eum.
- suprà 4. 11.* 18 ¹⁷ Qui ambulat integrè, servator: qui verò perversus est ¹⁸ altera viarum, corrumpat ¹⁹ in ea.
- g Heb. duabus viis. ut suprà ver. 6.* 19 Qui colit tellurem suam, satiatur cibo: qui verò sectatur *homines vanos*, satiatur paupertate.
- h Heb. in una.* 20 Vir ²⁰ optimæ fidei amplius *est* benedictionibus; at præceptum ad ditescendum non erit impunis.
- suprà 12. 11.* 21 Agnoscere ²¹ personam non est bonum: nam propter buccam panis deficeret vir.
- i Heb. fidelitatum.* 22 Accelerat ad substantiam *parandam* vir ²² malignus oculo, sed ignorat inopiam obventuram sibi.
- suprà 20. 21.* 23 Qui corripit hominem ²³ ut sequatur me; gratiam consequetur potius, quàm ²⁴ qui blanditur linguam.
- k Heb. vultū.* 24 Qui ²⁴ diripiens patrem suum, aut matrem suam dicit, non *est* defectio; socius est viro ²⁵ interfectori.
- suprà 18. 5. & 24. 23.*
- l Heb. post me.*
- m Heb. qui mollit linguam: ut suprà 2. 16.*
- n Heb. corruptor: ut Exod. 12. 23.*

- 25 ^a Amplius animo suo, miscet contentionem: qui autem confidit Jehovæ, pinguis efficietur. ^{suprà 13. 10. o Heb. latus.}
- 26 Qui confidit^a animo suo, est stollidus; qui autem ambulat^a sapienter, is eripiet se. ^{p Heb. corde. q Heb. in sapientia.}
- 27 Ei qui dat pauperi, non erit egestas; occultans verò^a oculos suos, amplius erit maledictionibus.
- 28 Erectis improbis abscondit se homo; sed pereuntibus illis augentur^a iusti. ^{suprà ver. 12.}

ANNOTATIO.

2 *Ubi defectio*] sensus est; cum in Republica aut reges principesque viri, aut populus, aut utrique simul desciscunt ab officio suo; frequentes mutationes oriuntur: sed ubi aut utrique simul in officio permanent, aut ab una tantum parte, principum populariumve, unus aliquis vir prudens & peritus sua auctoritate utrosque aut certe partem alteram moderatur, status manet diuturnior. Exemplum vide 2. Schemu. 20. 16. & sequentibus. 4 *Miscet praelia*] id est, non tantum damnant, sed etiam re ipsa obluantur. 5 *Quærentes*] id est, spirituales judicant omnia, 1. Corinth. 2. 15. 6 *Viarum altera*] id est dextera, aut sinistra; siue ea quæ per excessum discedit ab integritate, siue ea quæ per defectum aberrat; ut omnis virtus duobus extremis vitiis circumclusa est: sic infra ver. 18. viarum nomen accipitur synecdochicè. 7 *Legem*] id est Dei parentumque doctrinam, quos obsequio suo honorat: ut supra 10. 1. 10 *Foveam suam*] nimirum quam ipse aliis paravit; ac proinde bonum, quod ab aliis avertere tentabat, minimè obtinebit. 11 *Persecratur eum*] non ex specie tantum judicat, ut dives facit; sed etiam ex doctrina Dei insipientiam divitis præfidentis optimè potest cognoscere. q. d. dives non se ipsum, sed res suas scrutatur; & se ex illis æstimat: prudens verò, etiam si pauper sit, & se ipsum scrutatur & divitem. 12 *Exultantibus*] id est, ubi imperium est pones justos, beati sunt omnes, & omni ornamentorum genere cumulati: dominantibus autè improbis nemo res suas securè possidet, aut ipse securus est; sed vi & fraude etiam res penitissimæ perquiruntur, ut prædæ sint improbis: vide ver. ultimo. 14 *Pavet*] i. serio pavore ad confessionem peccati sui, & ad fugam ac respicientiam illius semper abducitur: ut dixerat versu præcedente, ex quo hic pavor circumscribendus est. 15 *Ur leo*] id est, tyrannus in populum tenuem infirmumque grassans, leones & urfos feritate sua superat. 16 *Decurrat*] eclipsis contrarii, ut dictum est Genes. 18. 18. 17 *Homo*] id est, nemo homicidæ miseretur, aut privatè publicève foveo: ut Genes. 9. 7. & Exod. 21. 14. 18 *Qui ambulat*] exornatio superioris præcepti per antithesin. 21 *Nam propter*] id est, qui semel in iudicio fines integritatis transiit, postea nulla reverentia aut honestate retinetur: sed corrumpere iudicia Dei, quæ ego trado. 24 *Diripiens patrem*] id est filius contumax, qui parentum facultates intervertens reprehensiones ludificatur, tam reus est capitalis criminis quàm si homicidæ esset, Deuter. 21. 18. 25 *Amplius animo*] id est qui sibi, ac non Jehovæ fidit, suscipiet rixas, quibus tandem conficietur: pius verò conquiescens in Deo, ditatur Dei benedictionibus: vide supra 11. 25. 27 *Oculos suos*] nimirum a paupere.

CAPUT XXIX.

Contumacium ruina, publicæ & privæ administrationis effecta; corruptionis, assentionis, defectionis, negligentie in iudiciis, ludificationis, stultitiæ, inhumanitatis, stolliditatis, inclinationis ad res falsas, & contra eventa exponuntur: integritatis verò, fidei, correctionis privæ & publicæ fructus, indulgentiæ, iracundiæ, superbiæ, maleficii perpetrati, aut dissimulati, infidelitatis, impietatisq., & contra effecta ostenduntur.

- 1 **I**R qui sæpius correptus obdurat cervicē, repētè confringetur ita ut non sit curatio. ^{a Heb. vit correptionum.}
- 2 Cū augentur iusti, letatur populus: cū autem dominatur improbus, suspirat populus. ^{suprà 11. 10. & 28. 28.}
- 3 Vir amans sapientiam, lætificat patrem suum; qui autem consociat se meretricibus, perdit substantiam. ^{suprà 10. 1. & 15. 20.}
- 4 Rex iudicio stabilis regionem, vir autem oblatis muneribus feruens destruit eam. ^{b Heb. vir oblationis.}
- 5 Vir qui blanditur amico suo, rete pandit contra pedes ejus.
- 6 Defectioni cuiusque inest^a tristis tendicula; iustus autem cantat & lætus est. ^{c Heb. mala: ut Genes. 40. 7.}
- 7 Cognoscit iustus causam tenuium, improbus^a non animadvertit ut cognoscat.

- d Heb. deri-* 8 Homines ⁴ derisores ⁵ inflammant urbem : at sapientes avertunt
fionis.
e Heb. suf- iram.
fiat. i. suffla-
do inflam-
mât, synec-
dochicè.
- 9 " Vir sapiens qui disceptat cum viro stulto, sive ⁶ commoveatur, sive
rideat, nulla tamen est quies.
- 10 Homines sanguinarii ⁷ oderunt integrum : recti autem quærunt
^f ipsum.
- f Heb. ani-* 11 Totum spiritum suum profert stollidus : at sapiens ⁸ ponè reprimi
mam ejus:
sic infra 24.
g Heb. in po- eum.
steriore.
suprà 14. 33.
& 15. 2.
- 12 Dominatoris attendentis verbo falsitatis, omnes ministri *sunt* im-
probi.
- h Heb. pau-* 13 " Rudis & industrii qui inter se occurrunt, illuminat oculos ambo-
peris & viri
industriarum.
rum Jehova.
- i Heb. in fi-* 14 Regis qui judicat ⁹ fideliter tenues, ipsius solium in perpetuū stabi-
de. suprà
20. 28. &
25. 5.
suprà 13. 24.
& 22. 15. &
23. 13. & 14.
- 15 Virga & correptio dat sapientiam, at puer permissus *sibi* pudefacit
matrem suam.
- Pal. 91. 8.* 16 " Cum crescunt improbi, crescit defectio : justi verò casum eorum
Maleaci 4. vident.
- suprà ver. 15.* 17 Castiga filium tuum, & quietem afferet tibi; dabit etiam delicias
animæ tuæ.
- 18 Cum non est ¹⁰ visio, nudatur populus: qui autem observat legem, ô
beatum illum.
- 19 " Verbis non castigatur servus, qui intelligens tamen non respon-
det.
- suprà 26. 12.* 20 Vidisti virum præcipitem verbis suis? expectatio est de stollido
melior quàm de illo.
- k Heb. in fi-* 21 " Qui delicatè educat a pueritia servum suum, ¹¹ tandem erit orbis
ne suo.
liberis.
- suprà 17. 18.* 22 " Iracundus miscet contentionem : & ¹² furibundus multus est de-
l Heb. vir ire. fectione.
m Heb. do-
minus estus
iræ.
suprà 15. 33.
& 18. 12. Lu-
cæ 14. 11.
- 23 Elatio hominis deprimi eum, depressum autem spiritu sustentat
honor.
- 24 " Qui partitur cum fure, odit se ipsum: & qui execrationem au-
diens, non indicat.
- n Heb. trepi-* 25 " Trepidus homo *sibi* ponit tendiculum: qui autem confidit Jeho-
datio ho-
minis: hy-
pallage.
o Heb. viri.
- 26 " Multi quærunt faciem dominantis; verum a Jehova est jus ¹³ unius
cujusque.
- p Heb. ini-* 27 Abominationi est justis vir ¹⁴ iniquus, & abominationi improbo
quitatis.
rectus via.

A N N O T A T I O.

3 *Perdit substantiam* Id est, se & facultates omnes, synecdochicè; ac proinde tristitiam parentibus affert: suprà
5. 9. & sequentibus. 5 *Retepandit* id est, perinde facit ac si insidiaretur vitæ: ut Jeschabb. 3. 11. 6 *Defectio*
cujusque id est, suum cuique peccatum tandem malum & tristitiam affert: qui autem sibi benè sunt consci & justitiâ
colunt,

colunt, pacem & gaudium possident. 7 *Non animadvertit* id est negligit. 9 *Vir sapiens* id est, quocunque modo sapiens conetur stultum corrigere, nihil efficit tamen; sed ille inquieto animo permanet. *Commoventur* sapiens videlicet, hoc est severe, aut jocosè agat, nihil amplius præstat. 10 *Oderunt* id est, quæ averfantur; cum recti contrà requirant, quia amant, ut eum adjungant sibi. 11 *Enim* nimirum animum suum, i. cõrinet quicquid habet in animo, ut suo tempore & loco proferat. 13 *Rudis* id est, duo sunt in hac vita hominum genera, alii rudes, imperiti & idiotæ sunt, ac velut pauperes animi facultatibus; alii verò callidi & fraudulentissimi: cumque & humana societas & privatorum negotiorum ratio postulet ut inter se occurrant, videndum est utrique ut coram Deo gerant res suas, & integrè ambulet: qui idem vitam utrique contulit, & adhuc præsentem lucem commodat. 16 *Cum crescant* expositio quomodo filius sibi permissus pudefaciat parentes: malitia enim (inquit) cum ætate crescit, si flagris non expellitur: unde consequitur defectio, & postremo ruina miserabilis. 18 *Visio* id est, doctrinæ Dei ex lege & prophetis prædicatio. 19 *Verbis* utiliter, hoc est, nuda verborum castigatione non emendatur servus surdum agens, ac proinde herò non obsequens. 21 *Qui delicatè* id est, qui servo indulget, dominum comparat sibi & familiæ suæ: qui tandem vel ipsos liberos extrudat miserè, aut etiam enecet. Hanc interpretationem ex R. Jehuda aliis prætulimus: cujus exemplum est in Jarobhhamo, & compluribus regibus Jisraëlis. 24 *Qui partitur* id est, in se ipsum injurius est, non tantum qui committit scelus, verum etiam qui commissum dissimulat: vide Levit. 5. 1. 25 *Trepidus homo* id est, non securus de benevolentia Dei: vide suprà 28. 14. 26 *Multi quarunt* id est, meritò quidem adeuntur iudices; sed in primis adeundus est Deus, in cujus manu est animus regis, suprà 21. 1.

CAPUT XXX.

Agur piorum fidem in Christum & abnegationem sui proponit ex verbo Dei: precationem adhibet de iis rebus quæ ad animum & corpus pertinent: detractione interdicit, reprobatorum genera explicat: deinde species insatiabiles, incognitas, hominibus intolerabiles, sapientes, & invictas in exemplum proponit: omnesq; ad humilitatem & modestiam hortatur.

1 **V**ERBORUM Aguris filii Jake cõportatio: "dictum viri de Ithiele, de Ithiele inquam & Ucale sit.
2 "Nam brutus sum" ex quo vir sum, nec est intelligētia hominis mihi:
3 Neque didici sapientiam, aut sciētiam sanctorum novi.

4 "Quis ascendat cœlos & descendat? quis colligat ventum pugillis suis? quis liget aquas suo pallio? quis stabiliat ullos fines terræ?" quod est nomen hujus, & quod nomen filii ipsius? si noveris?

5 "Totus sermo Dei purgatissimus est, scutum est recipientibus se ad ipsum. Psal. 12. 7. & 18. 31.

6 Ne adjicito ad verba ejus; ut non corripiat te, néve mendax esto. Deut. 12. 32.

7 "Duo peto abs te: ne prohibeas a me, tantisper dum vivo. a Heb. cum nondum morior.

8 "Vanitatem & rem" mendacem longè amove a me: paupertatem aut divitias ne des mihi; ale me cibo demensi mei: b Heb. mendacii.

9 Ne saturatus ementiar ac dicam; quis est Jehova? néve pauper factus furer, denique abutar nomine Dei mei. Deut. 8. 10. & seq. & 32. 15. & seq.

10 "Ne infimules servum apud dominum suum; ne maledicat tibi, & reus peragaris. c Heb. prehendam nomen. d Heb. lingua offendas.

11 "Generatio est quæ vel patri suo maledicit, & matri suæ non benedicit:

12 Generatio munda in oculis suis, quamvis a forde sua non sit abluta: e Heb. ab excremento sive stercore.

13 Generatio cujus oculi quàm elati sunt, & cujus palpebræ extollunt sese:

14 Generatio cujus dentes sunt gladii, & cujus molares cultri, ad consumendum pauperes e terra, & egentes ab hominibus. suprà 12. 17.

- f* Heb. filia, ut Genes. 49. 22. 15 Præter hircudinem ^a cui duo sunt ^f rami, præbe præbe; tria sunt in-
satiabilia, imò quatuor non dicentia ohe:
- g* Heb. occlu-
sio vulvæ. 16 Sepulchrum, & ^s occlusa vulva; terra non satiatur aquis, & ignis
non dicit ohe.
- h* Heb. filii
aquilæ. 17 Oculum qui subsannat patrem, aut spernit obedientiam matris;
effodient corvi vallis, aut comedent eum ^b juvenes aquilæ.
- 18 Tria ista occulta a me, imò quatuor hæc non novi:
- 19 Viam aquilæ in cælo, viam serpentis in rupe; viam navis in alto
mari, & viam viri in ^c virgine.
- 20 Ita est via mulieris scortatis: comedit, deinde abstergit os suum;
tum dicit, non sum operata iniquitatem.
- 21 Sub tribus commovetur terra; imò sub quatuor, ^d quæ non potest
ferre:
- 22 Sub servo, cum regnat; & stulto cum satur est cibo:
- 23 Sub exosa, cum maritatur; denique ^e sub ancilla, cum hæres efficitur
heræ suæ.
- 24 Quatuor ista parva terræ; tamen sunt sapientia, apprimè sapien-
tia:
- i* Heb. non
robustus.
suprà 6. 6. 25 Formicæ populus ^f infirmus; quæ comparant æstate cibum suum:
- 26 Mures montani, populus invalidus; disponunt in petra domum
suam:
- k* Heb. locu-
stæ, tamen
procedit,
&c. Enalla-
ge numeri. 27 Rex non est ^g locustis, tamen procedunt confertæ omnes:
- 28 Aranea ^h manibusprehendit, quæ est in palatiis ⁱ regalibus.
- l* Heb. regis.
m Heb. be-
ne faciunt
cessum, be-
ne faciunt
ambulando. 29 Tria ista ^j benè procedunt, imò quatuor benè ambulant:
- 30 Vetus leo robustissimus inter bestias, qui non retrogreditur meru-
cujusquam.
- 31 Accinctus lumbis ^k equus, aut caper: & rex, ^l in quem nemo insur-
git.
- n* Heb. non
surgere cõ-
tra ipsum. 32 Si stultus fuisti efferendo te, sive cogitasti, ^m manum ori imponi-
to:
- 33 Nam ut pressura lactis educit butyrum, & pressura nasi educit
sanguinem; ita pressura irarum educit litem.

A N N O T A T I O.

Verborum] Hoc caput non esse Schelomonis evincit inscriptio, scribendi forma, & petitio ipsa, ver. 7. & sequen-
tibus. Hac enim inscriptione docetur autor fuisse Agur filius Jake, cujus mentionem alibi in scriptura fieri non me-
minimus. Est autem proverbii Schelomonis hoc caput adjunctum propter argumèti similitudinem, & breviter
ipsius. *Compositio*] id est collecta documentorum, quæ ex Aguris verbis decerpta sunt & coacervata: ut infra 31.
1. quod Hhebræa voce, ut polysèma est, planè significatur eadem ratione qua verbum alterum est adhibitum suprà
25. 1. Continentur autem hoc capite documenta primum spiritualis vitæ, usque ad ver. 7. deinde præsentis, usque ad
10. ac postremò miscella documenta & observationes. *Dictum Viri*] id est, hæc est sententia, tum Aguris Prophe-
tæ, tum virorum omnium qui aguntur spiritu Dei; quam debent constituere apud se, de expectatione Christi & salu-
tis suæ. *De Ithiele*] id est Christo Deo, qui nobis præfens est, & per quem omnia possumus: nam Ithiel vox est com-
posita ex tribus partibus, quas dicas, mecum Deus fortis, ut Hhimmanuel, Jeschahh. 7. 14. Ucal verò similiter no-
men est factum a verbo quod significat posse: ut his duabus appellationibus moneretur pii de sui sanctificatione per
Dei præsentiam & potentiam infinitam in Christo: prout quinque sequentibus versibus exponitur. Tantum hoc ob-
servandum est ex vocali brevi & puncto quod Grammatici vocant Dagheleh confectam esse vocalem longam in
prima syllaba prioris vocabuli. Repetitionis porro causa non obscura est, nimirum amplior declaratio præcedentis
nominis, hoc modo: Ac meritò quidem pii in Christo gloriari debent, tum quia idem est Deus & homo, adunata hy-
postaticè natura Dei cum natura nostra in ipso; tum quia omnis potestas data est ipsi in cælo & terra ad perficiendum
salutem

salutem nostram. Hæc prior est documenti spiritualis confirmatio a persona Christi. Sunt autem hujus spiritualis documenti partes duæ: una, de summa salutis nostræ, quam singuli fideles debent extra se in Christo ponere, usque ad versum 5. altera, de ratione illius salutis participandæ verbo, ver. 5. & 6. 2 *Nam*] altera confirmatio superioris propositionis a natura nostra: quia a natura nihil scimus eorum quæ ad salutem pertinent, duobus ver. & nihil possumus extra Christum, ver. 4. *Ex quo Vir sum*] id est inde ab ortu meo. *Homini*] id est, quæ primum fuit in homine antequam obbrutesceret, ac proinde in homine inesse deberet. 3 *Scientiam sanctorum*] id est, salutis & vitæ æternæ, quod soli sancti perveniunt. 4 *Quis*] supple alius quam Ithiel. Jam confirmat ab imbecillitate nostra. q. d. neque scimus viam salutis, neque possumus ex nobis ipsis cognoscere: nam salutis fons apud Deum est supra omnes cælos; non potest autem quisquam cælos conscendere, ut cognoscat viam salutis nostræ, & descendens ad nos afferat; deinde subiungitur his verbis gradatio elegantissima ad evincendam infirmitatem nostram: quid dico (inquit) neminem in cælos ascendere? imò ne ventos quidem in aëre, ac ne aquas quidem inferiores gubernare, postremo ne terræ quidem ipsius quam calcamus, finem tantillum stabilire potest: qui ergo ascenderet homo & expiscaretur voluntatem Dei? & quis alius hæc faceret nisi Ithiel & Ucal, id est, Christus omnipotens Propheta, Sacerdos, & Rex noster? vide Joan. 3. 13. *Quod est nomen*] q. d. expone si vel de nomine saltem, id est levissimè, a natura possis eum cognoscere, qui hæc omnia præstat in rebus creatis, & in nobis quoque præstiturus est; qui & autor sit salutis quam expectamus, & eam de cælis ad nos afferat: hæc verò non naturæ sunt bona, sed gratiæ munera: caro & sanguis non revelat ista, sed Pater qui est in cælis, Matthæi 16. 17. nemo novit filium nisi pater, neque patrem agnoscit quisquam nisi filius, & cui voluerit filius revelare. Matthæi 11. 27. 5 *Totus sermo*] altera pars documenti spiritualis de ratione salutis consequendæ: in qua spectantur duo; unum a Deo, nimirum verbum salutis, & efficacia Spiritus, hoc ver. alteri a nobis, nimirum fides & obsequium integrum, ver. sequente. 6 *Ne memdax*] id est ne minuto, aut mutato de veritate illius quicquam; quod mendacii est. 7 *Duo*] ad vitam spiritualem & corporalem pertinentia, utrumque ejus legitimum; ut ostendunt duo sequentes versus: sic orare nos docuit Christus altera parte orationis sue, postquam preces exposuit ad gloriam Dei pertinentes; ut hætenus Propheta regnū Dei in nobis explicavit. 8 *Vanitatem*] i. remitte nobis peccata nostra, & ne nos inducas in tentationem; sed libera nos a malo. *Mendacem*] id est, alienam a verbo veritatis: ut supra ver. 6. *Paupertatem*] quod dixit Christus, panem nostrum quotidianum, &c. 9 *Saturatus*] ut Deut. 8. 11. 10 *Ne infimules*] i. pacē & amicitia cū quibusque vel tenuissimis colito, & concordiam inter omnes foveto. *Ne maledicar*] id est, Deum imploret contra te, qui miserorum patronus est & vindex: Exod. 22. 23. 11 *Generatio est*] sequentes sententiæ ferē sunt terracoli. Hac autem prima quatuor improborum genera describuntur: perveritæ, hypocritæ, superbi, & calumniatores inhumani. 15 *Cui duo sunt rami*] id est, quæ bifurcam habet linguam, itaque binis ramis sanguinem indefinenter fugit, ex quibus etiā præciso ore veluti siphonibus defluit sanguis, ut loquitur Plinius lib. 32. cap. 10. *Præbe*] id est indefinenter sugentes & sanguinem attrahentes, tam aperto studio quasi loquerentur. 16 *Oculus*] videlicet ne concipiat. q. d. quæ semen injectum minimè continet. 17 *Oculum*] id est filium immorigerum, aut parentibus iniquum in malam rem condemnabit Deus. 19 *Virgine*] id est lupa perfrictæ frontis, quæ se post malefium virginem impudenter asserit & proinfecta venditat: quomodo accipiendum esse sequens versus ostendit. 20 *Comedit*] id est, perpetrato maleficio ita se obfirmat quasi integra esset a viro: euphemismus res obscenas honestis verbis exprimens. 21 *Quæ non potest*] nimirum quin cōmoveatur. q. d. quatuor hæc sunt apud homines intolerabilia. 26 *Mures montani*] quos Græci cheerogyllos sive arctomyas vocat, quibus abundare Syriam testatur Hieronymus ad Suniam & Fretelam. Hujus sententiæ nunc demum amplectimur, & reponendam esse judicamus Levit. 11. & Deut. 14. pro eo quod diximus cuniculum: idque maximè hac ratione adducti quod cuniculum leporini generis esse omnes vident, & arena sapientia loca quam petrosa perfodere. 18 *Aranea*] de cujus solertia vide Plinium lib. 11. cap. 24. *Manibus*] id est pedibus, qui utrimque ita constituti sunt ut patula hominum manus, ad tractanda fila, & eam retibus suis deprehendendam. 31 *Accinctus lumbis*] id est, equus edoctus militiam, sternax, pugnax, & generosus, de quo Ijobi 39. 22. & sequentibus. Hanc autem interpretationē etymo vocis & argumento adducti alii prætulimus. *In quem*] vide supra 12. 27. 32 *Stultus*] sensus est; ista quæ modò diximus se efferant per nos licet; sed virum Dei nolo alium loqui aut sapere. *Manum*] id est, contineto sermones tuos: proverbiale dictum, ut Ijobi 9. 9. 33 *Nam*] id est, stulto sermone tuo licet accenderes; & tibi malum accereres.

CAPUT XXXI.

Rex docetur cavere a mulieribus & a vino, justitiamq. diligenter colere: deinde instituitur ut bonam uxorem a Deo expetat, & encomium illius describitur.

VERBORUM Lemuelis regis¹ comportatio, quibus erudiverat ipsum mater ipsius.

² "Quid dicam, fili mi? ecquid fili uteri mei? & quid fili² votorum meorum?"

³ "Ne dedito fœminis robur tuum, & vias tuas³ facientibus ut deleantur reges. Deut. 17. 16.

⁴ Absit regibus, ô Lemoel, absit regibus⁴ bibere vinum; & dominatoribus desyderium potus inebriantis:

⁵ Ut non cūm biberit obliviscatur statuti, & mutet jus⁵ ullorum afflictorum.

⁵ Heb. filiorum afflictionis.

⁶ "Date potum inebriantem perituro, & vinum amarum animo:

⁷ Bibat

- 7 Bibat ut obliviscatur^a paupertatis suæ; & molestiæ suæ non sit me-
mor amplius.
- ^a Heb. filio-
rum exci-
dii: simile
Psal. 79. 11.
^c Heb. justiti-
am.
^d Heb. ro-
boris.
^e Heb. lōgin-
quius est
carbūculis.
^f Heb. cor.
suprà 12. 4.
- 8 "Aperi os tuum" pro muto, in causa omnium^b qui jam traduntur
excidio.
- 9 Aperi os tuum, judica^c justè; causam age pauperis & egentis.
- 10 "Fœminam^d strenuam quis inveniet, cum^e longè superet carbun-
culos pretium ejus?
- 11 "Confidit ei^f animus mariti ejus, & spolia non deficiunt.
- 12 "Afficit eum bono, non autem malo; omnibus diebus vitæ suæ.
- 13 "Quærit^g lanam aut lina, conficitque pro voluntate manuum sua-
rum.
- ^g Heb. mer-
catoris.
- 14 Est similis navibus^h negotiatoriis, e longinquo advehit cibum
suum.
- ^h Heb. præ-
dā: ut Psal.
111. 5.
- 15 Et surgens dum adhuc nox est, dat^b escam domui suæ, & pensum
puellis suis.
- 16 Cogitat agrum, & accipit eum; de fructu manuum suarum plan-
tat vineam.
- 17 Accingit robore lumbos suos, & confirmat brachia sua.
- 18 Ipsius gustantis bonum esse mercimonium suum, non extingui-
tur noctu lucerna.
- 19 Manus suas immittit ad verticulum, & manus ejus tenent fuscum.
- 20 "Volam suam pandit pauperi, & manus suas extendit egenti.
- ⁱ Heb. diploi-
dibus, quas
Latini nota-
runt appel-
lacione lænæ.
- 21 Non timet familiæ suæ a nive: nam tota familia ipsiusⁱ vestitur pe-
nulis duplicibus.
- 22 Cadurca parat sibi, xylinum & purpureum est vestimentum i-
psius.
- 23 "Notus est in portis maritus ejus, confidens cum senioribus regio-
nis.
- 24 Sindonem conficit ac vendit, & cingulum quod tradit negotia-
tori.
- ^k Heb. ad
diē posterū:
synecdo-
che.
^l Heb. in sa-
pientia.
^m Heb. am-
bulationes.
- 25 "Robur & decor est vestitus ejus, & ridet^k ad tempora sequentia.
- 26 Os suum aperit^l sapienter, & doctrina benignitatis insidet linguæ
ejus.
- 27 Speculatur^m rationes familiæ suæ, cibumque pigritiæ non come-
dit.
- 28 "Assurgentes filii ejus beatam prædicant eam, maritus ejus simili-
ter laudat eam,
- ⁿ Heb. filia.
^o Heb. ascen-
dis supra o-
mnes eas.
^p Heb. falsi-
tas gratia, &
vanitas pul-
chritudo.
1. Petr. 3. 3.
& sequentib.
- 29 Dicens: "multæⁿ fœminæ fecerūt strenuè, tu verò^o superas omnes
illas.
- 30 "Fallax est gratia & vana pulchritudo; mulier reverentia Jehovah
prædita, ipsa laudem comparat sibi.
- 31 "Date ei de fructu manuum ejus, & laudent eam^p in portis facta e-
jus.

¹ *Verborum Lemuelis* id est, quæ Schelomo prius ad se a matre habita monimentis literarum tradidit, cum rex esset: nam etsi mutatum est Schelomonis nomen, & servatis tantum literis posterioribus nomen alterum a matre inditum; tamen non dubium est quin illa auditis promissionibus Dei Schelomoni puero, hoc nomine facto gratulata sit, cumque informat in futura administratione regni. Formatum est autem nomen Lemuel sive Lemocl. ver. 4. a blanda matre per aphæresin primæ litteræ de nomine Schelomonis, & adjectionem nominis El quod est Deus fortis, significatque Lemuel eum qui Dei fortis est. *Comportatio* ut supra 30. 1. *Mater ipsius* Bathschebah certior facta de institutione Dei, ut manifestum est ex 1. Reg. 1. 13. Continentur autem his verbis primum Exordium 2. versu, deinde genera documentorum duo; unum, de administratione publica & rebus eò pertinentibus, usque ad ver. 10. alterum æconomicum, inde ad finem usque. ² *Quid dicam* exordium est ἀπορίας, id est, a dubitatione; quæ sermonis qui mox subjicitur, gravitatem demonstrat evidentissime. *Votorum meorum* id est, pro quo non desino nuncupare vota Deo, quem unice diligo. ³ *Ne dedero* prius genus documentorum πολιτικῶν, continens partes duas; unam, eorum a quibus cavendum est, quinque versibus; alteram, eorum quæ sunt præstanda in tota administratione, ver. 8. & 9. *Facientibus* id est, formis, quarum causa sæpe domus, oppida, & regna universa delata sunt. ⁴ *Bibere Vinum* avidè & voluptariè, ut sequens membrum ostendit, & ætiologia versus proximi. ⁵ *Dare* id est, ei qui præ anxietate & amaritudine animi propè est ut pereat, vinum dandum esset ut exhilaretur animo & oblit nemi, si quando dari oporteret: concessio duobus versibus. ⁶ *Paupertatis* id est mali, synecdochicè. ⁷ *Aperi* altera pars documentorum πολιτικῶν, ut dictum est in versum 3. *Pro muto* quæ suam causam agere, & se defendere non audet vel potest: synecdoche. *Qui jam traduntur* id est, miseros versantes in præsentissimo vitæ discrimine iuste vindicatio, ut sequens versus imperat. ¹⁰ *Feminam* altera pars documentorum continens encomium mulieris alphabetico ordine exaratum: quo videtur Bathschebah Schelomonem filium præmonuisse, tum ut studiosè observaret quam sibi uxorem adjuncturus esset, tum ut sollicitè rem suam commendaret Deo & assiduis precibus piam uxorem exoraret, quam sola benevolentia Jehovah offerre potest, non autem homo sua industria consequi: supra 18. 22. & 19. 14. Sunt autem hujus encomii partes tres: exordium, hoc versu; propositio sive descriptio strenuæ mulieris, usque ad ver. 29. & conclusio, inde ad finem usque. ¹¹ *Confidit* descriptio mulieris strenuæ a corpore & spiritu: corporalis administratio continet duo membra; unum, officii erga virum suum, alterum erga familiam totam: quæ duo prolepticè hoc versu posita sequentibus exponuntur usque ad versum 25. *Spolia non desic.* id est, tam circumfluit bonis omnibus familia ejus, quam milites spoliis expugnata urbe, aut hoste superato. ¹² *Afficit eum* de officio in virum. ¹³ *Quærit lanam* de officio domestico in familiam totam. *Lanam* id est, materiam quamlibet opificii, in quo se familia exerceat. ¹⁶ *Et accipit* id est, dato precio comparat, quem colat. *De fructu* id est, ex lucro manibus facto. ¹⁷ *Accingit* i. ut aliis pensum tribuit, sic ipsa quoque est in opere. ¹⁸ *Non extinguitur* id est, vigilantiam & diligentiam adhibet operi. ²⁰ *Volam suam* id est, de fructu laboris sui cum egentibus liberaliter communicat. ²³ *Notus est* id est, studium ipsius perspicitur etiam in ornamentis viri decoris & convenientibus dignitati ejus: sic enim accipiendum esse versum hunc commonstrant antecedentia & consequentia. ²⁵ *Robur & decor* alter locus encomii de constitutione animi sermonumque, & ratione quam mulier sancta servat tota vita sua. *Rider* hoc est, nihil est anxia aut sollicita de rebus venturis: sed freta bona conscientia se comparat in omnem eventum, & ab imminetibus malis, adeoque mortè secura est: quæ securitas ferè ridendi verbo exprimitur: ut Ijobi 39. 10. & 25. ²⁸ *Assurgentes* i. sapiente hac administratione sua laudem sibi comparat, quæ sequentibus versibus conclusionis loco proponitur. ²⁹ *Multa* conclusio laudativa, ut dictum est supra in versum 10. Sunt autem laudationis loci sumpti a comparatione, primum administrationis aliarum mulierum, hoc versu; deinde ipsarum personarum inter se, versu sequente. ³¹ *Dare ei* id est, tribuite ei laudem quam officiis suis promeretur. *In portu* id est, palam, & publica consensione omnium.

ECCLESIASTES.

ARGUMENTUM.

LIBER Ecclesiastæ professionem continet, qua Schelomo ductus spiritu Dei voluit coram Ecclesia ejus testificari seriam resipiscentiam suam, & institueret omnes in via veritatis. Propterea exponit primum rationem studiorum suorum & institutæ vitæ; deinde observationem omnium earum occupationum quibus se homines dedunt, & impias cogitationes quibus se implicant; ac postremò multiplicem administrationem tum inconstantissimorum hominum, tum Dei sapientissimi: quæ omnia (hac una excepta administratione Dei) omnino vanitatis damnat, administrationem Dei asserit, homines ad publicam privatamque humanitatis officia & pietatis revocat, mortem & judicium Dei rebellantibus denuntiat, & in officio confirmat pios.

CAPUT I.

Sapiens omnis humani studii laborisq; vanitatem in hac vita summam esse docet, tum propter hominum ipsorum, tum propter rerum vanitatem de quibus laborant: & ab experientia sua hoc argumentum confirmat de iis rebus quæ in scientia & cognitione posite sunt.

a Heb. anima Ecclesiastica: sic deinceps.
b Heb. vanitatum: vide Genes. 9. 25. sic deinceps.

c Heb. generatio abit & generatio advenit.

d Heb. oriatur ipse ibi.

e Heb. circumiens circumiens.

f Heb. spiritus: ut Plin. lib. 2. cap. 5. vocat.

g Heb. properando.

VERBA Ecclesiastis filii Davidis, regis Jeruschalaimis.

Vanitas^a vanissima, inquit Ecclesiastes, vanitas vanissima; ista omnia sunt vanitas.

Quid emolumenti est homini, ex toto labore suo quo laborat, sub sole?

Generatio una abit, & altera advenit:

quamvis terra in seculum permaneat;

Ortusque sol, postquam occiderit sol; iterum

ad locum suum aspiret, ubi oriatur:

Properet ad meridiem, & circumeat ad Aquilonem; cōversatione sua circumiens properet^f aer, & secundum circuitus suos revertatur aer:

Omnia flumina properent ad mare, nec tamen mare impleatur; quocunque loci flumina properant, eodem revertantur^g properè.

Singulae res istae fatigantur, non posset quisquam eloqui; non satiaretur

tiaretur oculus videndo, neq; impleteretur auris auditu.

9 "Id quod fuit, idem est quod futurum est, & id quod fit idem est quod fiet, neq; est quidquam novi sub sole.

10 "Est aliquid de quo dicitur, aspice hoc, novum est; quod jam fuit per secula, quod fuit ante nos.

Heb. ab ante nos.

11 Non est memoria de prioribus: etiamq; de posterioribus quæ futura sunt, non erit de ipsis memoria apud illos qui erunt in posterum.

12 "Ego Ecclesiastes, cum essem rex super Israëlem Jeruschalaimis;

13 "Applicans animum meum ad disquirendum & ad explorandum sapientiā de omni eo quod fit sub cœlis (hec est occupatio mala quam dedit Deus filiis hominum, ut occuparent se in ea)

14 Vidi omnia facta quæ fiunt sub sole; quod ecce, ista omnia sunt vanitas & afflictio spiritus:

15 "Perversum non posse corrigi, & defectum non posse in numerum venire.

i Heb. numeri.

16 "Locutus ego cum animo meo dicendo; ecce, ego amplificavi & adjeci sapientiam supra omnes qui præfuerunt ante me Jeruschalaimis, & animus meus percepit multum sapientiæ & scientiæ.

i Heb. corde: sic deinceps.

i Heb. vidit.

17 Adjeci quoq; animum meum ad cognoscendum sapientiam, & scientiam omnis insaniæ & stoliditatis; cognovi etiam hoc esse afflictionem spiritus.

m Heb. insaniarum.

ANNOTATIO.

1 Verba Totus hic liber didascalicus est, constans ex duobus potissimum documentis: unum est, de vanitate studiorum omnium mundi, quibus homo se addicit, natura duce; alterum, de stabilitate pietatis & reverentia Dei supra omnem mundum: quod posterius pluribus locis hic illic inculcatu copiosè tandem sub finem libri explicatur. Præfigitur autem toti huic operi inscriptio, qua Schelomo consilium suum in hac inscriptione, tempus, & locum explicat. Nam cum se ipsum animam, id est personam, Ecclesiasticam nominat; aperte consilium & tempus definiuntur, quo hæc verba ab ipso fuerunt habita: consilium quidem, ut abjuraret sceleratam vitam suam inde a defectione (de qua 1. Reg. 11.) pessimè traductam, ut respicientiam profiteretur, & solenni hoc scripto reconciliatus haberetur cum Deo & cum Ecclesia, abs qua fuerat absentus, ut loquuntur patres; tempus verò, quia hæc a Schelomone tum demum scripta sunt, cum a Deo reprehensus esset, & respiceret ætate jam provecta, & comparata rerum tam multarum quæ hoc libro continentur longa experientia: ut observatum est 2. Chronic. 11. 17. Cum autem nominat Jeruschalaima, Ecclesiam Dei intelligit, in qua tum hos sermones habuit, & cui traditos in sempiternam memoriam literis consignavit. Quamobrem sive Ecclesiastem interpretemur, id est sermonem in Ecclesia habentem, ut poenitentes faciunt sive Ecclesiasticum, id est, de integro Ecclesiæ adunatum; non magni interest: quia duo hæc conjuncta sunt in ter se, poenitere in Ecclesia, & in eam recipi. Illa autem studiorum humanorum vanitas tractatur primum *vanitas*, propositus rebus quæ cum in cognitione, tum in usu versantur, duob. primis capitibus; deinde verò *vanitas*, id est, paritularum siue membrarum, ab exemplis singularibus ad scientiam & usum pertinentibus, inde a cap. 3. Ceterum hujus capitis reliquæ partes sunt tres: prima est, propositio summa de vanitate, vers. 2. & 3. quæ etiam repetitur in conclusione libri; secunda, confirmatio propositionis a nostra ipsorum vanitate & studiorum nostrorum, a vers. 4. ad 12. tertia, confirmatio a singulari ipsius Schelomonis observatione & experientia; quæ reliquo hoc capite studio scientiæ, deinceps verò aliis capitibus studio aliarum rerum accommodatur. 2. *Ista omnia* de quibus deinceps acturus est in hoc argumento. 3. *Sub sole* id est, in hac vita, quid est quod homo suo labore possit efficere? 4. *Generatio* subjectio ad præcedentem questionem, quasi dicat, nihil profectò emolumenti humanitus potest homini accedere duabus de causis: una, a natura hominis, cum ipse homo vanitati subjectus sit & celerrimè decedat, quatuor versibus; imò quamvis non decederet, tenuior tamen est quam ut ea ipsa quibus operam dat vel absolute eloqui, vel mente possit comprehendere, vers. 8. altera, a natura rerum in quibus occupatur homo, vers. 8. & seq. *Quamvis* amplificatio vanitatis humanæ per comparationem aliarum rerum quæ in natura sunt; quarum hæc perstant, aliæ verò etiam ad tempus disparent, tamē in statum suum pristinum revertuntur perpetua sua conversatione, quasi dicat, homo rerum omnium res vanissima est: nam neq; immortus permanet, ut terra; sed momento deficit: neq; postquam semel abiit revertitur, ut alia faciunt de quibus tribus seq. sed semel mortuus ad vitam hanc nunquam revertitur. *In seculum* hominis vani comparatione: hoc enim *vanitas* nō simpliciter est accipiendum, ut apparet ex Psal. 10. 2. 27. & 2. Pet. 3. 10. 5. *Ad locum suum* id est, ad orientem: periphrasis, vide Psal. 19. 6. & 7. 6. *Properet* id est, perpetuo motu agitur, & per cunctas res meabilis totoq; mundo confertus ultro citroq; committit: ut loquitur Plinius lib. 2. cap. 5. & 38. 7. *Quocunq; loci* id est, aquæ in mare profluentes iterum ad eadem principia remeant: siue nubilus liquore egresso in lublime, & ex sede aeris coacto in liquorem genitis (ut ex Aristotele legendum est apud Plinium lib. 2. cap. 42.) siue aquis se mutuo implexu jungentibus terræ, & per venas illius discurrentibus, siphonumq; modo emicantibus: qua ratione manifestum est quare tot fluminum quotidiano accessu maria non crescant, siue suos transiliant: ut loquitur idem Plin. lib. 2. cap. 65. *Revertantur* a mari in quod influunt. 8. *Singula res* ni-

mirum in quibus laborat homo sub sole: altera causa vanitatis, ut observatum est in vers. 4. *Fatigantur*] perpetua sui agitatione, ac proinde sua infirmitate in vanitatem abeunt, vers. 2. metalepsis. *Non posset*] id est, prius emoriatur homo & ipse vanitati cedat, quam possit rerum istarum vanitatē sermone complecti, sensibus percipere, aut mente comprehendere. 9 *Id quod fuit*] exornatio superioris documenti de fatigatione & vanitate rerū omnium: tum a naturali earum corruptione, generatione, mutatione, ortu, & interitu, duobus versibus: tum a perpetua earum oblivione vers. 11. Sensus est: res istæ, facta, & eventa eadem sunt quidem specie tenus, sed mutantur in dies individua (ut vocant) singularia: sive ut paucis dicamus, omnia sunt eadem specie, sed differente numero, factisq; & eventis variis. 10 *Est aliquid*] id est, nihil est, quantumvis videatur novum, & inauditū sit, quod non semper fuerit ante hac, aut certe aliquo tempore præcedente. 12 *Ego Ecclesiastes*] tertia pars: confirmatio singularis, ut observatum est sup. in vers. 1. sub finem. *Cum essem rex*] ac proinde potentia, opibus, & facultate plus valerem quam alii omnes ad ista exploranda: ut ipse loquitur infra 2. 7. & 12. Ponuntur autem deinceps singularia capita earum rerum quas Schelomo se observasse & explorasse confitetur, ad confirmandum locum de rerum istarum omnium vanitate. Quamobrem nos ea suo quæq; loco notabimus. 13 *Applicans*] primum caput observationum Schelomonis, de rebus scientia & cognitione comprehensis, historicis atq; ethicis. Historicarum autem genera duo ponuntur, physica sive naturalis historia, & gesta: in cubi (inquit) comparandæ cognitioni rerum naturalium & gestarum; sed deprehendi tantum, ut res ipsas, ita earum cognitionem vanam esse, hominilaboriosam, & ad regnum cælorū inutilem. *Eo quod fuit*] sive naturæ ordine productum, ut 1. Reg. 3. & 4. sive extra ordinem a Deo aut rebus creatis effectum. *Mala*] id est, laboriosa & molesta, ut postea interpretatur, vers. 14. 14 *Ista omnia*] tum res, factaq; ipsa, tum accurata istorum pervestigatio natura duce, ac non præeunte verbo Dei & percipiente fide. *Vanitas*] duo de his rebus earumq; scientia hoc loco prædicantur: unum, quod ipsæ per se vanæ sunt, neq; salutem nobis regnumq; cælorum afferunt: alterum, quod magis animos humanos torquent & affligunt: quorum prius vers. seq. posterius vers. 16. & 17. explicatur. 15 *Perversum*] id est, totam hanc peritiam & pervestigationem rerum adeo vanam esse, ut ne minimā rem quidem contortam corrigere, aut perditam repræsentare possit, nedum cœlestem vitam subministrare. 16 *Locutus*] transitio a physica ad observationem ethicam, de qua hoc & seq. versu. 17 *Sapientiam*] id est, ethicam sive moralem doctrinam, quæ in sapientia vitam informat, & de stultitia monet, eamq; fugiendā docet: periphrasis disciplinæ moralis. *Etiā*] ut de historica notitia dictum vers. 14.

CAPUT II.

Sapiens vanitatem rerum humanarum docet ab incerto illarum usu, quem se expertum fuisse confitetur: itaq; ostendit primum vanitatem lætitiæ quam ex usu vel maximarum commoditatum perceperat; deinde humanæ illius sapientiæ cum stultitiæ comparatæ; ac postremo imbecillitatem hominis in bono suo fruendo, aut transferendo pro voluntate sua; quia omnia pendent ex æconomia Dei.

- I **E**INDE quia multitudini sapientiæ inest multum indignationis; & qui auget scientiam, auget dolorē:
 Dixi ego cum animo meo, agedū, "miscebo vinū"
 "lētē; fruiere igitur bono: sed ecce, etiā illud est vanitas.
 De risu dico, "insanus est; & de lætitiā, "ecquid facit?
 Exploravi animo meo, ut "continuarem potationē
 in carne mea (idq; "animum meum ducens in sapientia ipsa) & "ample-
 terer "stolliditatem: "usq; dum vidi "utrum hoc bonum sit filiis homi-
 num, quod facturi sint sub cœlis numero dierum vitæ suæ.
 5 "Maxima opera feci; ædificavi mihi domos, plantavi mihi vineas:
 6 "Paravi mihi hortos & pomaria; in quibus consevi arbores "qualq;
 fructiferas:
 7 "Paravi mihi piscinas aquarum, ad irrigandum illis nemus "ferax
 arborum:
 8 Comparavi servos & ancillas, & vernæ fuerunt mihi; etiam posses-
 sio armentorum & gregum multa fuit mihi præ omnibus qui fuerunt
 ante me Ieruschalaimis:
 9 Congessi mihi etiam argentum & aurum, & peculium regum ac
 provinciarum; comparavi mihi cantores & cantatrices, deniq; delicias
 filiorum hominis, "symphoniam" & quidem omnimodam:
 10 Ita magnus fui & auxi ista plus quam ullus qui fuerit ante me Je-
 ruschalaimis; etiam "sapientia mea perstante mihi.
 11 Cum autem quidquid expetiverant oculi mei non seposuissem ab
 eis, non

^a Heb. cor-
de: sic dein-
ceps.

^b Heb. cum
lætitiā; & vi-
de bonum.

^c Heb. ut p-
traherem in
vinum.

^d Heb. ut pre-
henderem.

^e Heb. ma-
gnificavi o-
pera mea.

^f Heb. cuius-
que fructus.

^g Heb. pullu-
lans arbori-
bus.

^h Heb. & sym-
phonias.

Caput II.

315

eis, non cohibuissem animum meum ab ulla lætitia; sed animus meus lætaretur ex omni labore meo, & hoc cessisset in partem meam ex omni labore meo: *i Heb. fuisset pars mea.*

12 Respexi ego ad omnia opera mea quæ fecerant manus meæ; & ad laborem quem laboriosè feceram: ecce autem, ista omnia *sunt* vanitas & afflictio spiritus; ut non *est* emolumentum sub sole. *i Heb. laboraveram faciendo.*

13 Quamobrem cōverti me ego ut aspicerem sapientiā, & omnem insaniam ac stolliditatem: (quid enim *facturus esset* homo qui sequeretur eum regem? id quod jam factum est) *i Heb. insanias. m Heb. veniret post. n Heb. fecerunt: personale pro im-*

14 Vidi quidem ego esse emolumentum sapientiæ præ stolliditate, ut *est* emolumentum lucis præ tenebris: *personali: ut Ijobi 7.3.*

15 Sapientē ipsum, ut cui *sunt* oculi in capite; stollidum autē in tenebris ambulare: sed agnovi similiter ego eventū eundē evenire omnib. istis.

16 Propterea dixi ego cum animo meo; secundum eventum stollidi etiam mihi, mihi eventurum est: cur ergo sapuero ego tum amplius? & dixi cum animo meo hoc quoque esse vanitatem.

17 Nam non erit memoria tum sapientis, tum stollidi in seculum; quandoquidem quæ jam sunt, diebus adventuris ea omnia oblivioni traduntur: ecquid moritur sapiens ipse cum stollido? *i Heb. ipse sapienti cum stollido.*

18 Itaque odi hanc vitam; quia malum videretur mihi hoc opus quod fit sub sole: nam hæc omnia *sunt* vanitas & afflictio spiritus.

19 Odi etiam ego omnem laborem meum, quem ego elaboro sub sole; quod relicturus sum eum homini qui futurus est post me:

20 Et quis scit utrum sapiens futurus sit an stollidus, qui dominaturus est in omnem laborem meum quem elaboravero & quem sapiens ter comparavero sub sole? etiam hoc vanitas *est*. *p Heb. sapienter comparando.*

21 Quapropter ego averti me, destituendo spe animum meum; de isto omni labore quem elaboravi sub sole:

22 Siquidem est homo cujus labor *confectus sit* sapientia, scientiaque, & æquitate; homini autem qui non laboraverit in illo, tradit illum in partem ipsius: hoc quoque vanitas *est*, & malum magnum.

23 Nam quid superest illi homini ex omni labore suo & ex afflictione animi sui, quia ille laboravit sub sole?

24 Cum omnibus dieb. illius adfuerint dolores, & indignatio occupationi ejus; ne nocte quidē quieverit animus ejus? etiā hoc vanitas *est*.

25 Non *est* bonum penes hominem; ut comedat, bibat, efficiatque; ut animus suus fruatur bono ex labore suo: etiam hoc vidi ego a manu Dei ipsius esse. *q Heb. videat anima sua bonū. r Heb. comederet. s Heb. festinaret fruendo.*

26 (Nā quis frueretur eo, & quis cōfestim frueretur præterquā ego?)

27 Homini enim qui bonus *videtur* in conspectu ipsius, Deus dat sapientiam & scientiam cum lætitia: peccatori autē dat occupationem ad congregandum & ad congerendum, ut tradat ei qui bonus *videbitur* in conspectu suo. Etiam illud vanitas *est*, & afflictio spiritus. *t Heb. Deipius: antecedens pro se & relativo suo.*

Deinde quia Hunc versum, quia transitum facit a scientia & cognitione animi ad usum corpori animoq; communem, a superiore capite ad secundum transulimus. Sensus enim est: cum animadverterem non historicam scientiam modò, sed ethicam quoq; humanitus nunquam hominem explere; sed si tota vita nihil velit aliud agere (ut ait Tullius lib. 3. de oratore) ipsa tractatione & quaestione quotidie ex se gigni aliquid quod cum desidia delectatione vestigetur, & agitatione rerum sit infinita cognitio, laborem alium ex alio neccens, aut deniq; fastidium afferens: tum tetuli me ad observationem commoditatum omnium quæ ad hanc vitam pertinere videbantur, & exploravi si quid tandem earum usus præstaret homini. Sunt autem hujus capitis membra tria: unum est, de usu commoditatum ad hanc vitam pervenientium, usq; ad vers. 12. alterum, de usu sapientiæ ad vitam transigendam pertinētis, inde usq; ad vers. 18. tertium, de jure sive facultate percipiendi ex se bona & cōmoda hujus vitæ, aut ea in alios arbitratu suo transferendi, ad finem usq;. 2. *Miscebo vinum* verba hominis se ipsum ad hilariter agendam vitam cohortantis. Ponitur autem unū genus commoditatis, quo homines hilarantur: sed synecdochicè comprehenduntur omnia, de quibus deinceps agitur suo ordine. Hic enim cōsiliū, deinde factum, vers. 4. & sequentibus: postremò eventus vers. 11. & 12. proponitur: quæ omnia prolepticè hi duo versus continent: quem ordinem Schelomo ferè in sequentibus observavit, priore loco rei veritatem, posteriore judicium carnis explicando, ut infra 3. 17. 3. *Dico* id est, nunc demum statuo, humani risu lætitiæ: expensa quæ de rebus istis percipitur. *Insanus est* id est, hominem malè sanū arguit metonymia. *Ecquid facis* hoc est, quid emolumenti affert tandem? 4. *Animum meum* id est, cum nondum defecissem a reverentia Jehovæ, quæ caput est sapientiæ; sed me ipsum adhuc in cultu illius externo continerem: scinfrā vers. 10. Sensus est, adhuc integro statu religionis & reipublicæ, sivi me delabi in istas delicias, usq; ita inescari ut paulatim in Dei & mei ipsius oblivionem traducerer. *Stolliditatem* id est, inire hanc stollidam viam & ratione vivendi voluptariam. *Usq; dum vidi* id est, re ipsa sensi, factòq; ex me periculo fui ad resipiscētiā provocatus. *Utrum hoc* supple, an verò ut deducant & regant animum suum viā ipsā sapientiæ in timore Dei. 9. *Symphoniam* id est, musicam harmoniam quamq; vocis, soni, aut utriusq;, & omne genus melodiæ: nam vox Hæbræa de qua tautoperè interpretes laborant, significat propriè vastationem: & quia ea est natura melodiæ, ut ex vocibus paribus disparibusq; itonq; sonis similibus & contrariis conficiatur ipsa; in quorum mixtura & temperatione alterum ab altero ita frangitur ac veluti vastatur, ut ex omnibus concinnum assurgat *mélus* cōcordiæq; discors (ut Ovidius loquitur) propterea huius musicæ commoditati nomen vastationis inditum est. 10. *Sapientia mea* ut sup. vers. 4. 12. *Ut non est emolum.* id est, ut nullum esse istorum emolumentū confirmavimus sup. 1. 3. 13. *Quamobrem* transitio ad usum & eventum sapientiæ mundanæ ac stultitiæ, quem secundum locum esse diximus sup. in vers. 1. *Quid enim* occupatio, qua explicat Schelomo emphasin pronominis, quo suprà usus est dicens, converti me ego, & ubiq; ferè utitur. Dixerit quispiam, quid ergo tūne facere potes judicium de rebus omnibus, vanitatemque earum evincere a tua unius experientia? falleris, neque enim novisti res omnes, neq; potuisti nosse. Respondet, ego verò novi & potui noscere: quia tantus sum rex, ut omnes alios tum scientia, tum facultate superarim. Quamobrem quisquis amplius laboraverit in rebus explorandis & cognoscendis, is actum (quod ajunt) egerit; nedū æquaverit me, aut aliqua cognitione vel facultate anteiverit. 14. *Vidi quidem* concessio elegans, de dignitate sapientiæ præ stultitia in hac vita. *Lucis præ* id est, videntis præ cæco, aut visus præ cæcitate: quo modo accipiendū esse docet vers. seq. 15. *Sapientem* id est, ut in viro oculato ipsius oculi tanquam speculatores, & in capite tanquam in arce mirificè ad usus necessarios & facti & collocari altissimum locum obtinent, ex quo plurima conspicientes fungantur suo munere, (ut loquitur Cicero lib. 2. de natura Deorum) ita sapienti viro sua est sapientia; qua circumspicit multa, res bonas adhibet, & fugit contrarias. *Stollidum autem* ut cæcum, sine judicio & sapientiæ luce vitam hanc transigere. 16. *Dixi ego* nimirum ex sapientia mundana, & specie rerum quæ huic vitæ eveniunt judicans. *Secundum eventum* id est, æquè moriuntur utriq;. *Tum* id est, cum mors invadet me, quid profuerit mihi sapuisse ista humana sapientia? 17. *Nam* confirmatio proximè præcedentis propositionis: nam (inquit) non tantum morte evanescit ista sapientia, sed etiam memoria illius obliteratur tempore. *Ecquid* Iepiphonema, tanquam indignè ferentis communem illum & perspectum omnibus eventum mortis, qua sapiens ipse, sapientia, & memoria ipsius intercidit: quæ indignatio amplificatur seq. vers. 19. *Odi etiam* tertius locus de jure aut facultate percipiendi transferendive commoda hujus vitæ arbitratu nostro: ut dictum est in vers. 1. *Quod reliquum* id est, non possum ipse toto frui. 20. *Et quia* alterum incommodum, quod bona quæ relinquit homo non potest transferre ex animi sui sententia. Hæc autem duo mala prolepticè his duobus versibus posita, per *ὅτι ποτὶ πρότερον* sequentibus explicantur. 21. *Desistendo spe* id est, spem abijciendo facultatis istius consequendæ: nam utrumq; revera Schelomo expertus est, cum & de Rechabhabmo incertus esset quod genus vitæ sequeretur, & de bona regni parte avertenda interminationē audivisset. 1. Reg. 11. 22. *Si quidem est homo* amplificatio indignationis & adjectionis animi, a comparatione plebei hominis cujusq;. Non mirum est (inquit) si hanc vitam acerbam puto; cum nemo vel tenuissimus sit æquo animo perlaturus, ut bona sua ad exterum transferantur. 25. *Non est bonum* *ἀγνοία* alterius partis prolepsis, quæ posita est sup. vers. 19. de impotentia hominis ad utendum fruendum ex se bonum. *A manu Dei ipsius* ut homo utatur fruatur bono ex animi sui sententia. 26. *Nam quia* similis occupatio, ut sup. vers. 13. quasi dicat, Ego verò hoc possum confirmare, si quisquam potest; qui alios & commodorum abundantia & facultate supero, diligentiaq; mea comparavi. 27. *Sapientiam* ad comparandum bona. *Cum lætitia* id est, læto & hilari eorū usu. *Peccatori* id est, homini quem improbat, aut quem ut improbum his molestiis exagitare placuerit. *Etiam illud* nimirum tantopere insulare acquirendis bonis, quibus neque uti ipse possis, neque ex libito refundere: conclusio sermonis, ut suprà vers. 24.

CAPUT III.

Schelomo ex temporis conversionib. confirmans rerum omnium instabilitatē & variationē, profectā ex sapientissima Dei administratione homines occupatis & ad reverentiā sui revocatis; docet id ipsum ab exteris exemplis eorū qui inhumanè opprimūt et qui opprimuntur: & disceptationes quas sensus carnis ex ista administratione dictare solet homini, graphicè exprimit.

1. **U**IQUE sua est tēpestas, & tēpus cuiq; voluntati sub cœlis:
2. Tempus pariendi & tempus moriendi, tempus plantandi & tempus extirpandi quod fuit plantatum:
3. Tempus occidendi & tempus curandi, tempus rum-
pendi & tempus ædificandi:
4. Tem-

- 4 Tempus flendi & tempus ridendi, tempus plangendi & tempus saltandi:
- 5 Tempus projiciendi lapides & tempus cogerendi lapides, tempus amplectendi & tempus longè recedendi^a ab amplexu:
- 6 Tempus acquirendi & tempus perdendi, tempus servandi & tempus abjiciendi:
- 7 Tempus lacerandi & tempus consuendi, tempus silendi & tempus loquendi:
- 8 Tempus amandi & tempus odio habendi, tempus belli & tempus pacis.
- 9 "Quid emolumenti est ei qui facit, in eo in quo ipse laborat?
- 10 "Vidi hanc esse occupationem, quam dedit Deus filiis hominum ^{Suprà 1. 13.} ut occupent se in ea:
- 11 Ipsum unum quodq; facere^b pulchrū suo tempore; etiam^c quamdiu seculum est proponere^d animo illorum ("excepto eo quod non assequitur homo") opus quod facit ipse Deus; a principio usq; ad finem.
- 12 Novi non esse bonum penes illos, nisi^e ut lætetur quisque, & ut faciat bonum in vita sua: ^{Suprà 2. 25.}
- 13 Quin etiam quicumque homo comedit & bibit fruiturq; bono ex toto labore suo, id donum Dei esse.
- 14 Novi quicquid facit Deus, id esse^f semper; ad illud nihil posse addi, & de illo nihil posse detrahi: Deumq; ipsum facere, ut^g timeant homines a facie ipsius: ^{d Heb. in seculum.}
- 15 Id quod fuit jam esse, & quod futurum est jam fuisse: Deū ipsum denique^h reperere inter seⁱ consequentia. ^{e Heb. consequens: enalage numeri.}
- 16 "Nam adhuc respiciens sub sole, loco juris^j ibi improbitatem, loco inquam justitiæ ibi improbitatem esse:
- 17 "Dixi ego cum animo meo, justum & improbum ipsum judicaturus est Deus: quia^k tempus quidem est cuique voluntati; sed^l qui præest toti isti facto, ibidem est. ^{f Heb. qui super totū hoc factum, ibi.}
- 18 "Dixeram ego cum animo meo secundum rationem^m humanam, cumⁿ declararet eos ipse Deus; & viderem^o hos bestias esse illis: ^{g Heb. filiorum hominis: sicut infra vers. 21.}
- 19 "Eventum filiorum hominis similem esse eventui ipsius bestiæ, & eventum eundem illis esse; ut moritur hæc, ita mori illum; & spiritum eundem omnibus ipsis esse: itaq; præstantiam hominis præ bestiis nullam esse, sed omnia ista esse vanitatem:
- 20 Horum unum quodque ire in locum eundem; unum quodq; esse ex pulvere, & unum quodque redire in pulverem.
- 21 "Quis animadvertit spiritum humanum qui ascenderit sursum, & spiritum bestiæ qui descenderit infra terram?
- 22 Quapropter^p videbatur mihi nihil esse bonum, quàm ut lætaretur homo in operibus suis, eò quòd ea sit pars ejus: quis enim adducat eum ut videat id quod futurum est post ipsum? ^{h Heb. videbam.}
- 23 "Sed^q rursus ego cum viderem omnes oppressos qui afficiuntur sub

sole (nam ecce lachrymæ eorū qui opprimuntur, quibus nullus est consolator, aut evadendi e manu opprimentiū se virtus; quibus deniq; nullus est consolator) (vivis qui vivunt adhuc:

24 "Laudabam primū ego mortuos ipsos qui jam sunt mortui, præ-

6 Heb. vi-
disse.

25 Sed melius visum est postea utrisq; hætenus non fuisse, non exp-
pertum esse factum istud pessimum quod fit sub sole.

1 Heb. facti
sui.

26 "Videbam enim ego omnē laborē & omnē æquitatē factorū su-
rū ipsam esse invidiæ homini a proximo suo. Etia hoc vanitas est, & af-
flictio spiritus.

ANNOTATIO.

1 Cuiq; Hætenus Schelomo de sua ipsius & singulari experientia in cognitione usq; rerum humanarū: nunc autē transiturus ad observationē factorum & eventorū quæ percepit in aliis, transitū parat posita sententia hac generali; qua tum præcedentē doctrinam confirmat, tum sequentiū fundamenta jactat. Sensus enim est, nihil mirū esse, quod & omnē scientiā humanā & usum istius mūdi in vanitate posuerit; quia ut fluunt semper & voluntur ac revolvuntur perpetua conversione tēpora, ita etiā res omnes, consilia, facta, & eventa, deniq; omnia quæ sunt in tēpore instabilitati tēporis subjecta sunt; ideoq; semper fieri ut unū pereat, alterū succedat pereūti, & omnia suis vicib. eveniant. Nō enim his verbis docet quid sit ex jure fieri, aut mitti; sed quid fiat in rerum natura, & quid eveniat. Cuiq; autē, nimirū rei, personæ, facti, & eventui in toto hoc mundo. Voluntati id est, studio & consilio, quod de quacunq; re, perso-
na, facto, aut eventui initū est. quasi dicat, omnia intus & foris corpore & animo instabilitati temporū subjecta sunt: yhus Deus supra cælos sempiternam stabilitatē ubiq; obtinet. 2 Tempus parendi id est, tempus quo paritur, & sic deinceps. 3 Rumpens quo destruitur diruitq; quod ædificatum fuerat. 9 Quid emolumentū conclusio ex superiore propositione, confirmans quod dictū est sup. 1. 3. Rerū (inquit) instabiliū instabile est, adeoq; nullū emolumentū: ista autē omnia sunt instabilia: itaq; rerum istarū emolumentū ad neminem, quantūvis contendat, pervenire potest: quod ut melius intelligatur, utitur Schelomo commoratione, usq; ad vers. 16. 10 Vidi hujus commo-
rationis partes sunt tres, binis versib. distinctæ: prima est, Deū omnes istas res homini exhibere, & mutationib. præ-
esse iustissima administratione & convenientissima; secunda, hominem nō amplius posse uti aut percipere, quā vi-
detur Deo: tertia, hanc æternā esse legem administrationis Dei, quam nemo queat infringere; & quidem propter si-
nem sanctissimū. 11 Pulchrum id est, bonum, decorū, & omnibus numeris conveniens, deniq; pro modo iustissi-
mæ sapientiæ suæ tum gloriæ ipsius, tum peccatis nostris vanitatiq; respondens. Etia amplificatio, qua ostendit Deum non nunc demū administratione ista, sed semper omni memoria usum & usurū esse. Excepit eo id est, præ-
ter illud genus operū, quæ hominis captū superant, & quod Deus sibi asservat in arcano consilio suo. Opus in quo occupent se, ut præcedente vers. A principio seculi, id est, in æternum, quam diu seculum est. 12 Ut lætetur id est, alacriter conquiescat in iis quæ exhibet Deus, & vitā tranquillē justeq; agat. 14 Id esse nunquam secus esse quā placuit Deo. Timeant revereri & pendere a nutu ipsius discant; quod prius abiecit homo, & quod omnibus modis misericorditer a Deo revocatur. 15 Repetere id est, efficere administratione sua, ut res aliæ aliis succedant, & per vices revertantur, quasi in orbem agerentur. Locutio sumpta a sphaera cælesti, quæ moderatur tempora, quasi di-
cat, facit ut ita revolvantur quæ sunt in tempore, quemadmodum tempus ipsum, quod ea continet, revolvitur. 16 Nam adhuc jam venit Schelomo ad confirmationem vanitatis & instabilitatis universi, ab observatione exemplorū quæ percipit foris. Est autem in hoc capite primum exteriorum exemplorū genus de opprimentibus & oppressis. In quo exemplo explicando primū exponit Schelomo factū, hoc versu; deinde verum iudiciū de eo, seq. versū; ac pos-
tremū iudiciū ex sensu carnis profectū, usq; ad finem capituli: quem ordinem a Schelomone teneri monuimus sup. 2. 2. Loco juris id est, pro iustitia in mundo injustitiam coli. Ibi sub sole, in præsentē seculo. 17 Dixi id est, pos-
tremū statui & conclusi cum animo meo; postquam emersi ex illis disceptationibus carnis, quæ deinceps exponun-
tur. Tempus quidem est id est, habent quidem injusti suum tempus, quo animos suos injuriā expleant; sed alterum tempus succeder, & jam jam Deus præfens de illorū violentia cognoscit: sic exponendū esse locū hunc commonstrat alter inf. 5. 8. 18 Dixeram narratio carnalis disceptationis atq; iudicii, tum de opprimentibus, usq; ad vers. 23. tū de oppressis, inde ad finem usq;. Declaret id est, faceret ut innotesceret mihi, perspectaq; esset illorum violentia. Hos bestias esse id est, in volare & irruere bestiarū more, ut vorent illos: quod proverbio dicitur, homo homini lupus. 19 Eventum quasi dicat, ex factorum similitudine similem utrisq; eventū esse statuebam, eandem mortē, eademq; mortis consequentia. 21 Quis animad. ironica confutatio, qua utitur caro adversus piā doctrinā de differentia inter animas & eventa ex morte. quasi dicat, audio quidē nescio quid susurrari de substantia animæ humanæ, celestem eam esse, & morte ad cælos transcendere; bestiarū contrā animam terrenā quandam facultatem esse corpori-
bus ita adherentē, ut sine suo ipsius interitu anima bestiarū nunquā a suo corpore separaretur: sed quis horum alterū, aut utrūq; vidit? certius est ex cōmūib. factis & eventis quæ ante oculos sunt, idem de utroq; iudiciū facere. 22 Quia ut lætetur in hac vita: ac nihil de futura vita sollicitus esset, quam boni prædicant. Quis enim ætiologia cur non iudicet caro curandā esse sibi futurā vitam, sed abutendū præsentibus: nam (inquit) unde proficisceretur hæc vita? quo autore ad hominē perveniret? aut qui certō eam cognoscere: ut superiore vers. 23 Sed rursus hunc versum & sequentes, quia ad superius argumentū & speciem planē pertinent (ut ostendimus sup. in vers. 16.) hoc capite conclusimus. Sensus autem est, Schelomōnem animadvertisse fieri non posse ut homo perpetuo cursu rerum secundarū in hac vita utatur, hoc vers. ac proinde in aliā sententiā adductū esse, trib. seq. Nam ecce hypotyposis, qua exprimit Schelomo præfentes omnib. ætatib. & gravissimas calamitates: quasi omnes homines in rem præsentē vocans. 24 Laudabam id est, mortem anteponebam vitæ. 25 Utrisq; nimirum vitæ, & mortē. 26 Videbam enim ætiologia, cur meliorem conditionem ejus qui nunquam fuerit, caro existimet: nam (inquit) cum duo sint studia a natura indita: unum, ut lætetur homo: alterum, ut faciat bonum in vita sua, sup. vers. 12. vidi neutrum homini integrum aut salutare esse: sed invidiam homini conciliari utriusq; nomine: tanta est aliorū in alios inhumanitas. Hoc id est, totum hoc studium, totaq; disceptatio & iudicium carnis, de quo inde a vers. 18.

CAPUT IIII.

Schelomo rerū omniū instabilitatē vanitatēq; confirmat ab exēplis pigrorū, avarorū a socie-
tate hominū abstinentiū, & regū in sua imprudentia obfirmatorū, ac deniq; regnorū omnium.

I "STOL-

- 1 **S**TOLLIDUS ^{a Heb. cō-}complicat manus suas, & ^{medit.}consumit carnē suam, ^{b Heb. plen-}dicens, ^{itudinē vo-}
2 ^{la quietis,}^{plenitudinē} "Meliores <sup>plenu-
dine</sup>esse plenā volam quietis, <sup>pugnorum,
&c.</sup>plenis pugnis molestiæ & afflictionis spiritus:
3 "Sed ^{c Heb. rever-}rursus ego vidi <sup>fus sum ego
& vidi: ut in
præ 3. 23.</sup>hoc esse vanitatem sub sole.
4 "Est unus ^{d Heb. mali-}aliquis cui deest secundus, cui tum filius tum frater deest, nec tamen est finis omni labori ejus, etiam oculus ejus nō satiatur divitiis; ut dicat, Eccui ego laboro, quod destituo animam meam bono? etiam hoc vanitas & occupatio mala est. (bore suo:
5 "Meliores sunt duo quā unus; quia est ipsis præmium bonū ex la-
6 "Nam si cadant, eorum unus erigit socium suum; vā autē illi, unico illi qui ceciderit, cum non adsit secundus ad erigendū illū. (lesceret?
7 Etia si videntur duo, concalescūt illi; unicus autē quomodo incal-
8 Sive fortior sit altero unus quispiam, ipsi ambo obsistent ei: deniq;
filium triplicatum non citō abrumptitur.
9 "Melior est puer indigus & sapiens; rege sene & stollido, qui nescit admoneri amplius. (suo nascatur pauper:
10 "Nam ille est vinculis prodit ad regnandum: cum hic etiam in regno
11 "Vidi omnes viventes qui ambulant sub sole, adjungentes se pue-
ro illi secundo qui staturus est loco hujus:
12 "Non esse finem ulli populo; de ullo qui præsint ipsis etiam posteros non lataturos esse: nam hoc quoq; vanitas est & afflictio spiritus.

ANNO TATIO.

1 *Stollidus* secundum exemplorū exteriorū genus, ad confirmandā vanitatem quam prædicavit, pertinet. Est autē hoc genus de vanitate & malis quæ nō aliunde accedunt, ut in superiore genere; sed quæ ab ipsis hominib. in se proficiscuntur: quo in genere tria exempla ponuntur hoc capite: primum est de stollido & desidio, trib. versib. secundum, de avaro & sordido, qui sine ulla causa aut specie justī inhiat quæstui, suo magno malo, a vers. 4. usq; ad 9. tertium, de rege aut quibusvis potentioribus, qui stultis animi sui studiis abducuntur: quæ duo posteriora exempla elegantissimè illustrat per comparationē contrarii. *Complicat* ut Prover. 6. 10. & 24. 33. *Carnem suam* id est, se ipsum, cum tandē exhauriatur fame. 2 *Meliores* id est, statuit sibi melius esse ut possideat parum (ita enim neq; se fatiger ipse rebus comparandis, neq; earū nomine ab aliis fatigeretur) quā ut multum obtineat se ipse consiciendo, aut malū ab aliis accedendo, quasi dicat, piger longē melius secū agi existimat, quā cum iis qui se ipsos labore cruciant, aut rerum partarū nomine ab aliis cruciantur: deniq; omnium maximē se putat sapere, Proverb. 26. 16. 3 *Sed rursus* id est, ut studia illa mea & actiones, de quibus capite 2. exempla; opprimentium & oppressorū, de quibus capite 3. vanitatis annumeravi: sic etiam rursus pigritiam agnovi vanam esse. 4 *Est unus* secundū exemplum, videlicet avarit ut dictū est in vers. 1. *Frater* id est, cognatus, gentilis, vel necessarius aliquis. *Etiā oculus* id est, ne tum quidem expleretur animus ejus, si tantum possideret quantum cernit oculis. 5 *Meliores* exornatio superioris documentū de vanitate avaritiæ istius *μὴ ἀπορῶν*, a cōtrario: per contentionē fructū qui ex sociali vita percipiuntur, & damno-rit ex solitaria, quasi dicat, melius cum illis agitur, meliusq; illis quā his succedit. 6 *Nam si cadant* expositio præmii quod modō dictum est, ab exemplis corporeis; quæ synecdochicè omnibus fructib. ac cōmodanda sunt socialis vitæ. *Vē* non imprecantis, sed malum eventurū denuntiantis verba. 8 *Deniq; filium* id est, imō valentiores erūt, quod plures inter se operas consociaverint: proverbiale dictum. 9 *Melior est* tertium exemplū, ut diximus in vers. 1. quod similiter exornatur per comparationē contrarii. *Qui nescit* id est, obfirmato & pervicace in stolliditate sua; cui ex adverso sapiens opponitur, ejus propriū est in sapientiæ monitis proficere, ut Prover. 1. 5. & 10. 8. 10 *Nam* ætiologia duplex: prior est a constitutione personarū de quibus agitur, hoc versū; posterior a constitutione populari, vers. 12. *Cum hic* id est, cum uterq; a natura heres videatur regni, tamen inde ab ortu suo pauper sit prius quidē mente & consilio, deinde etiā re ipsa, ut qui inopia consilii in paupertatem maximam detrudatur: sic enim pauperis appellationē menti quoq; attribuit Schelomo Proverb. 29. 13. 11 *Vidi* hypotyposis rerum novarum & mutationis subitæ in regno imprudenter administrato: quasi subiciat oculis dementem senem deturbatum de folio, suffectumq; puerum. *Secundo* id est, qui secundus regnat, ut sequentium verborum epexegesis docet. 12 *Non esse finem* id est, populares & subditos nunquam sua sorte contentos esse, ac ne sapienti quidem regi plurimum acquiescere: propterea non esse mirum si malē insipientibus accidat. *De ullo* quasi dicat, non in præsentia tantum populū inconstantem esse, sed etiā semper futurum. *Hoc quoq;* nimirū regnare ipsum, & plurimum autoritate posse.

CAPUT V.

Schelomo rationē docet qua homines sibi a superiorū vanitatū studiis cavere possint, nimirū reverentia Dei, sanctisq; cogitationib. de providentia & administratione ejus: deinde vanitatem explicat quæ possessioni ipsorū fructū terræ inest, usumq; docet a natura nobis attributū.

a Heb. pro-
pinquus ad
audiendū.

OBSERVA pedem utrumq; tuum cū adis domum ipsius Dei, ut præsto sis ad audiendum potius quàm ad dandū donarium stollidorum aut sacrificium: nam hi non advertunt se facere malum.

2 Ne acceleres ore tuo, & animus tuus ne festinet proferre quicquā coram ipso Deo: nam Deus ipse in cœlis est, tu autem super terram; idcirco sūto verba tua pauca: (titudine verborū.

3 Quia ut prodit somniū multa occupatione, ita vox stollidi mul-

4 Cū nuncupaveris votum Deo, ne differto persolvere illud; nam

b Heb. nō est
oblectatio
in stollidis.
Deut. 23. 21.
Proverb.
20. 25.

non oblectatur stollidis: id quod voveris, persolve.

5 Melius est ut non voveas, quàm ut voveas ac non persolvas.

6 Ne permittito ori tuo ut peccato obstringat carnem tuam; & ne dicito coram angelo illo errorem istud esse: (ecquid effervesceret Deus ipse propter vocem tuam, & perderet opus manuum tuarum?

7 Nam ut multitudini somniorum vanitates, ita verbis multis inerunt) sed Deum ipsum reverere.

c Heb. rapi-
nam.

8 Si oppressionem pauperis, interversionemq; juris ac justitiæ videris in ipsa provincia, ne mireris de ista voluntate: nam altus superior

d Heb. alti-
plurale pro
singulari su-
perlato,
mysteriū s.
Triados no-
tans, ut Je-
hosch. 24.
19.

alto observat, imò altissimus superior istis. (agri culti.

9 Jam emolumentum terræ pro omnibus est; pro rege emolumentum

10 Qui amat pecuniā, non satiatur pecunia; & qui amat ullam multitudinem quæ non sit proventus: etiam hoc vanitas est.

11 Cū multum est bonum istud, multi sunt qui comedunt ipsum: quid ergo cōmodi domino ejus obvenit præter aspectū oculorū ipsius?

12 Dulcis est somnus illius qui servit, sive parum sive multum comederit: saturitas autem ipsius divitis non permittit ei ut dormiat.

e Heb. agrū:
metony-
mia: sic in-
frā vers. 16.
f Heb. mali:
ut sup. 4. 4.

13 Est malum afferens ægritudinem quod vidi sub sole: divitiæ quæ asservantur domino suo in malum ipsius,

14 Aut pereunt divitiæ illæ in occupatione mala; ita ut quem genuit filium, non habeat in manu sua quicquam.

g Heb. rever-
tatur abeun-
do.
Ijobi 1. 21.
1. Timoth.
6. 7.

15 Quemadmodū prodiit ex utero matris suæ, nudus iterū abit ut venerat: & quicquam non reportat labore suo, quod deferat in manū suā.

16 Quamobrem etiā hoc malū est afferens ægritudinē, omnino pro ut venit, ita abit: ecquid emolumenti est ei, quod laboraverit vento,

17 Etiamque omnibus diebus suis in tenebris comederit, id est, indignatione multa, & ægritudine sua, & fervente ira?

h Heb. bonū
quod pul-
chrum fit:
trajectio.
i Heb. videre
bonum.

18 Ecce quod vidi ego, bonum pulchrum esse comedere ac bibere, & frui bono ex toto labore suo quo laborat sub sole numero dierum vitæ suæ, quos dat ei ipse Deus: nam ea est pars ejus.

19 Etiam cuicunque homini dedit ipse Deus divitias & facultates, & cui copiam fecit comedendi ex illis & percipiendi partem suam, ac lætandi de labore suo: hoc donum Dei esse.

k Heb. testi-
moniū per-
hibere la-
tiæ co. dis.

20 Quod si nō multū, recordetur dieb. vitæ suæ Deū ipsum annuere lætitiæ animi ipsius.

ANNO-

ANNO TATIO.

Obfer. 4. Hujus capituli documenta sunt duo: unum est de officio nostro erga Deum & proximos, quod Schelomo de industria istis generibus vanitatis subiicit de quibus hactenus, veluti certissimum pharmacum aduersus illa, per digressionem, a vers. 1. usq; ad 9. secundum est explicatio tertii exteriorum exemplorum generis, de vanitate bonorum quæ etiam legitima via ab hominibus comparantur, ad usum præsentis vitæ pertinentium, inde usq; ad finem capituli. Sunt autem in digressionem hac duo capita: de reverentia quam exhibere nos convenit Deo, quinq; versibus; & de iudiciis sermonibusq; nostris temperandis coram Deo & hominibus, trib. seq. Quod autem hic dicit, observa, &c. perinde est quasi dicat, neq; tibi de sapientia tua, neq; de rebus tuis, neq; de potentia tua ad alios opprimendos, neq; de sufficiencia (ut ita dicamus) tui ipsius præ aliis tibi gratulator (nam hæc quatuor vanitatis genera in superioribus capitulis ex ordine posita sunt) sed quicquid est penes te, Deo acceptum ferro, ipsum quam reverentissimè adito, audito, colito, atq; honorato. *Cum adis domum* quod tibi omnino faciendum est, si sapias & noris bona tua. *Ad adien-*
dam id est, obsequendum legi Dei quæ in domo ipsius exponitur, quasi dicat, Vide ut te ipsum potius tradas ei, quam sacrificia: sic 1. Schem. 15. 2. 2. *Se facere malum* ut dictum est sacrificium improborum esse abominationi Jehovah, Proverb. 15. 8. & 21. 27. 2. *Proferre quicquam* sive petendo a Deo, sive promittendo: ne agas inconsideratè. *Nam Deus* id est, summus & infinitus est: ac proinde nihil abjectissima tenuitas nostra ad amplissimam maiestatem ejus, *Idcirco* ut commodius tibi caveas a festinatione & offensa ejus: vide Matth. 6. 7. 3. *Quia ut prodit* id est, ut multitudo occupationum somnium creat, ita multitudo verborum non potest stulti aliquid non gignere atq; confundere. *Vox stolidi* id est, sermo stultus, quali utuntur stolidi peccatores. 6. *Ne permittito* id est, neq; verbo, neq; cogitatione obrectes administrationi Dei, quasi res per fortunam aut imprudentem administrationem accidunt: secundum documentum, ut diximus in vers. 1. *Carnem tuam* id est, te ipsum: synecdoche. *Coram angelo illo* nimirum Christo, de quo Exodi 23. 20. & sequentibus, quasi dicat, ne quidem in corde tuo dicito, cujus cognitor est Christus angelus fœderis, Malac. 3. 1. *Erroris istud esse* quo aguntur ista de quibus vers. 8. *Ecquid esset & esset* ut interminatus est Deus ibidem, Exodi 23. 21. 7. *Nam ut multitudinis* ætiologia non absimilis ei quam adhibuit in superiori documento, vers. 3. nihil (inquit) proderunt excusationes apud Deum, si ita offenderis; neq; majoris fient quam somnia vanissima: Proverb. 10. 19. *Deum ipsum* nimirum illum angelum, servatorem & ducem populi sui. 8. *Oppressionem* hic nominatim occurrit Schelomo vanitati, quam expressit cap. 3. & 4. & confirmat pios. *De ista voce* id est, improbo hominum studio. *Altus* Deus qui in cœlis est, supra vers. 2. & omnem altitudinem humanam numeris omnibus excellit. *Imò altissimus* cujus infinita est altitudo, omnia observans velut infinitis oculis: ut figuratur Jechezkel. 1. 18. & 10. 12. & Zecariæ 3. 9. & 4. 9. 9. *Jam* *avdâ* sive regressio ad institutum sermonem de vanitate rerum omnium. Est autem hic tertium exemplum exterum, quod transitur per comparationem bonorum inter se, quasi dicat, hæc ergo est bonorum omnium quæ ab homine comparantur vanitas: cumq; horum bonorum duo sint genera: alia quæ ex se ad vitam quodammodo conferunt, ut proventus terræ: alia, quæ non ipsam quidem vitam adjuvant, sed illorum sunt adminicula: quod de bonorum vanitate diximus, ad utrumq; genus pertinet: utriusq; enim studium & possessio, vanitatis est. *Emolumentum terræ* contentio sive comparatio horum bonorum inter se, 2. versibus: nullum, inquit, bonum quod fortuitum vocant, tam est homini necessarium quam fructus terræ, sine quo ne reges quidem ipsi vivere possent: de altero non vivitur. *Pro rege* hanc interpretationem ut germanam & convenientem optinè, amplexi sumus, quam confirmant distinctiones veteris codicis manu scripti ex bibliotheca Illustrissimi Principis Electoris Palatini. 10. *Non satiatur* non potest ex pecunia ipsa sine permutatione tolerare vitam suam. 11. *Cum multum* id est, etiam istius boni, quo de nunc agitur, ut tritici, vini, & similiū, copia magna possessori vana est: ac non tantum pecuniæ, de qua superiore vers. 12. *Dulcis est* amplificatio, quasi dicat, non modo inutilis est, sed etiam molesta: adeo ut melius sit servo quam domino, & quiescat suavius. *Saturitas* id est, copia illa maxima qua abundat & circumfluit: sic accipitur Proverb. 3. 10. 13. *Est malum* *egregia*, exornatio, sive singularis explicatio vanitatis, de qua modo dictum est. Hanc autem sic explicat proleptice: hoc bonum quod non tantum vanum, sed ægrum quoq; esse diximus, vanitatis evincitur duobus modis: Nam aut ipsum domino suo ruinā affert, aut repente e manibus domini viventis videntisq; elabatur. Quæ duo membra proleptice his duobus versibus posita, exponuntur per *vers. 14. & 15.* hoc & sequente capite. *In malum ipsum* ut exponitur capite sequente. 14. *In occupatione* id est, quamvis ille contendat laboriosissimè in conservando & augendo bono. *Ira ut* id est, ipse cum posteris pauper sit: quo modo amplificatur istius hominis calamitas. 16. *Labora & vento* id est, frustra opes labore cumulaverit, quæ momento quasi ingruentibus ventis dissipentur: proverbialis loquendi forma, qua vanitas istius boni explicat, ut etiam molestia seq. vers. 18. *Ecce quod vidi* propositio iudicii quod fecit Schelomo de usu istius boni, expensa ejus (sicut aliorum antea) vanitate: simile est sup. 3. 22. 20. *Quod si non multum* supple, est illud quod dederit Deus, ex superiore vers. *Recordetur* id est, hoc saltem statuatur, Deum sibi gratiosum esse: & utcumque tenuia sint bona quæ ab illo accipit, tamen ad explendum lætitiæ animum hominis satis esse: quia natura paucis contenta est, adjuncta verò pietate quantum maximum habet, 1. Timot. 6. 6. & sequentibus.

CAPUT VI.

Schelomo pergens in explicanda vanitate istorum bonorum, demonstrat eam tum ex eo quod non semper penes eundem dominum permanent, sed huc illuc commeant: tum etiam quod neque dominum suum, neque se a vanitate vindicant: denique, nihilo faciunt meliorem quemquam.

1. **E**st malum quod vidi sub sole, idq; maximū super homines:
2. **V**iro cui dederit Deus ipse divitias, facultatesq; & honorem, & cujus animus non destituitur ulla re qua delectetur, cum huic non facit copiam Deus ipse fruendi re illa, sed vir alienus fruitur illa: hoc vanitatem & ægritudinem pessimam esse.
3. Si gignat quis centenos liberos, & annis multis vivat, quamvis multi sint dies annorum ejus, si anima ejus non satietur bono illo, adeoq; sepultura non sit ei, dico, meliorem esse eo abortivum.
4. "Nam" in vanitate venit, & in tenebris ambulat; ac in tenebris nomen illius obtegitur.

a Heb. quies
huic prae il-
lo.

5 *Hic* etiam solem non vidit, neque expertus est; tolerabilius est huic quam illi.

6 Etiam si vivat bis mille annos, & bono non fruatur; nonne in locum eundem hi omnes abeunt?

b Heb. ani-
ma: ut Psal.
27. 12. & in-
fra vers. 9.

7 Ut omnis labor hominis obveniat ori ipsius, etiam desiderium ejus non expletur.

8 Nam quid amplius est sapienti, quam stollido ipsi? quid ad pauperem fruens, dum ambulant coram viventibus?

c Heb. ire a-
nimae.

9 Melior est, inquit, inspectio oculorum, quam cursus desiderii: etiam hoc vanitas est & afflictio spiritus.

10 Quicquid sit, jam inditum est nomen ejus, & cognitum eum esse hominem, neque posse contendere cum eo qui valentior est ipso.

11 Cum adsunt res multae, multiplicant vanitatem; quid amplius isti homini est?

12 Nam quis novit quod bonum est homini in hac vita numero dierum vitae vanissimae suae, quos transigit velut umbram? quis est qui indicaturus sit homini id quod instat ipsi posthac sub sole?

ANNOTATIO.

d Heb. vani-
tatis suae.
e Hebr. qui
quis: ut epa-
sis in celeri-
tate sermo-
nis frequen-
ter. *f* Heb. id quod
est post i-
psam.

1 *Est malum*] Explicatio prioris membri prolepsis, quae posita est sup. 5. 13. de bonis istis quae domino suo ruinae quodammodo afferunt, usque ad vers. 7. Sunt autem hujus capitis duae partes; una, explicatio ista membri proleptici; altera, conclusio superioris membri de hoc vanitatis genere, per concessionem elegantissimam, a vers. 7. ad finem usque. 3 *Dico*] ex ratione carnis, ut Ijobi 3. 3 *Nam*] confirmatio iudicii quod modo dictum est, per comparationem status in quo uterque versatur, tum vir ille liberis & annis abundans, hoc vers. tum abortivus, vers. seq. 4 *Etiam solem non vidit*] id est, abortivus in ipso ortu finem miseriarum fecit, quae communes sunt hominum sub sole. 6 *Etiam si*] amplificatio per gradationem hypotheticam vitae quam longissimae. *Hi omnes*] nimirum hic bis millenarius, annos usque, & abortivus, de quibus modo dictum est. 7 *Ut omnis labor*] altera pars capitis qua concludit Schelomo superiorem sermonem de bonorum istorum vanitate, hoc modo: bona haec quae dicuntur fortuita, non tantum instabilia sunt, ut duobus capitibus demonstravimus; sed etiam infirma, adeo ut nunquam animum humanum expleant. *Obveniat ori*] id est, velut sponte ingerat se in os, & laboranti commodissime succedat ex animi sententia: (synecdoche. 8 *Nam*] confirmatio proximae praecedentis dicti, de infirmitate bonorum ad sedanda hominum desideria, per enumerationem: videamus, inquit, sapientes, stolidos, pauperes, abundantes; quid tandem amplius reportant, obsecro? *Dum ambulant*] id est, in hac vita: periphrasis. 9 *Melior est*] hic versus dramaticè responsionem carnis subicit, & Schelomonis iudicium, quod sequentibus versibus confirmatur. *Inspectio oculorum*] id est, rei praesentis fructus atque perceptio, quam alii praeter alios consequuntur: synecdoche. 10 *Quicquid sit*] confirmatio iudicii quod modo pronuntiavit Schelomo, quia gravissimè confutat illam malam rerum estimationem. *Esto sane*, inquit, hoc habeat amplius: primum non eo minus est homo vanitati humanae obnoxius, de qua supra capite 1. neque se ab avaritate potest eximere, hoc vers. deinde quaecumque comparat, ipsa vana sunt, & vanitatem adiungit possessoribus, vers. seq. postremo non ita valet homo iudicio a natura sua, aut tantum consecutus est experientia, ut certo possit statuerere quid sibi aut in praesentia sit bonum, aut in posterum sit futurum stabile, vers. ultimo. *Jam inditum*] id est, homo dicitur & est; a quo humani nihil est alienum. *Eo qui valent*] id est, Deo, quo autore vanitati ipse cum rebus creatis subiectus est: Rom. 8. 20. 12 *Instat ipsi*] id est, mox ipsi eventurum est, velut jam a tergo imminens.

CAPUT VII.

Schelomo bonis praesentibus famam, famae mortem anteponebat, velut morientibus & vixis utilem: itaque homines ad sapientiam, reverentiam, & obsequium administrationis Dei per abnegationem sui, & ad charitatem hortatur, opinionem suae sapientiae damnat, & infinitam esse hominis malitiam, maxime verò mulieris scelestae, ostendit.

1 MELIOR est homini fama unguento optimo; sed dies mortis die quo ille nascitur.

2 Melius est adire locum luctus, quam adire locum convivii; eo quod ille est finis omnium hominum: qui autem vivit, inditurus est illud animo suo.

3 Melior est indignatio risu, quia tristitia vultus melior efficitur animus.

a Heb. cordi:
sic deinceps.
b Heb. malo.

4 Ani-

- 4 Animus sapientum *erit* in loco luctus: animus autem stollidorum in loco lætitiæ.
- 5 Melius est audire increpationē sapientis, quàm ut quis audiat canticum stollidorum:
- 6 *Nam ut* crepitus spinarum sub olla, ita *est* risus stollidi: etiam hoc *Heb. vox.* vanitas est.
- 7 *Cum* oppressio adigat ad insaniam sapientem, & perdat animum donatio,
- 8 Melior est finis rei *principio* ejus: melior est *longanimis* quàm elatus animo.
- 9 *Ne* perturbatē spiritu tuo *indigneris*: nam *indignatio* in sinu *Heb. ne per-* stollidorum residet. *turberis in*
- 10 *Ne* dixeris, quid *est* cur dies priores fuerint meliores istis? nam *spiritu tuo* non ex sapientia rogares super hoc. *indignado.*
- 11 *Bona* est sapientia cum possessione, & emolumento aspicientibus solem:
- 12 Nam *alii* in umbra sapientiæ, *alii* in umbra pecuniæ sunt; sed *majoris* emolumentis scientia est, sapientiā vivum conservare *possessorem suū.* *Heb. domi-*
- 13 *Respice* opus ipsius Dei: nam quis possit corrigere id quod *per-* *nos suos.* *verterit?*
- 14 *Tempore* boni versare in bono, tempore autem mali *utere*: *Heb. in die* *boni: sic pau-* *lo post.* *Heb. respi-* *cc.* *Heb. secun-* *dum ratio-* *nem.* *Heb. post se.* *Heb. mul-* *tum: sic ver-* *seq.* *Heb. in non* *tempore tuo.* *tiam* hoc ex adverso illius facit Deus ipse, *ea* ratione ut non possit *as-* *sequi* homo *eorum* quæ instant sibi quicquam.
- 15 *Ista* omnia vidi diebus vanitatis meæ; esse justum qui pereat in *ju-* *stitia* sua, & esse improbum qui prolonget *dies* in malitia sua.
- 16 *Ne* esto justus *nimum*, neq; sapere tibi videtur amplius: quare *desolationem* tibi accerferes?
- 17 *Ne* *improbis* sis *nimum*, neq; sis stollidus; quare morereris *an-* *te* tempus tuum?
- 18 *Melius* est utprehendas *hoc*, quin etiam ab hoc *ne* remittas *ma-* *num* tuam: reverentem Dei *exire* ex omnibus istis.
- 19 Hæc sapientia robur confert sapienti, magis quàm decem domi-
natores qui sunt in eadem civitate:
- 20 *Quamvis* homo nemo sit justus in terra, qui faciat bonum, ac
non peccet.
- 21 *Etiam* ad omnia verba quæ *dicuntur*, ne adhibeto animum tuū: *Heb. di-* *cunt, forma* *imperfec-* *tali.* *Heb. vici-* *bus multis.* *cum* non debeas audire *vel* servum tuum maledicentem tibi:
- 22 *Nam* etiam *multoties* conscius est animus tuus, te quoq; male-
dixisse aliis.
- 23 *Omnia* illa probavi *in* sapientia: *cum* dicerem, sapio, ipsa lon-
ginqua erat a me.
- 24 *Longinquissimum* quicquid fuit *semper*, & quàm profundissimū
quis inveniat?

• Heb. infan-
ciarum.

25 "Converti me ego, idq; ex animo meo, ad sciendum & ad explo-
randum & quærendum sapientiam, & ratiocinium ejus: similiter co-
gnoscendum improbitatem stolliditatis, stolliditatis inquam & om-
nis infan-
ciarum:

26 "Inveni autem ego" amarius quiddam morte, nimirum "fœminam
illam cujus in animo sunt" retia, & plagæ, cujus in manibus vincti: "qui
bonus videtur coram Deo ipso, liberatur ea; peccator verò capitur ea.

• Heb. una &
ce ad alte-
ram.

27 Vide, hoc inveni (inquit Ecclesiastes) "semel atq; iterum quærendo
"assequi ratiocinium:

• Heb. cum
omnibus
istis.

28 (Quo amplius quærit anima mea ratiocinium, tamen "non assequi:
hominis quidem unius cujusq; ex mille assequi; at fœminæ" omnibus istis
instructæ non assequi)

29 "Solummodò vide hoc quod invenio, Deum ipsum fecisse homi-
nem rectum, ipsos autem" quærere ratiocinia plurima.

30 "Quis est par illi sapienti? aut quis noscenti interpretationem rei?
"sapientia hominis" ita illustrat faciem ejus, ut firmitas vultus ejus "du-
plicetur.

A N N O T A T I O.

1 Melior est] Schelomo exposita bonorum ad vitam præsentem pertinentium vanitate, nunc demum incipit eam gradatim demonstrare per aliarum rerum comparationem. Sunt autem ex tres, quæ ex ordine istis rebus antepo-
nuntur: prima est fama, quam leviter tantum perstringit Schelomo, hoc versu; tum quia in hominum opinione tan-
tum posita est, tum quia incerta propter hominum instabilitatem, quorum fama vix ante mortem certa nominari po-
test: secunda est mors, quæ non tantum morientibus finem imponit vanitatis, sed etiam vivis documentum est ad sa-
pientiam, a vers. 1. usq; ad 9. tertia verò & suprema est sapientia in rebus præsentibus & ordinatione Dei conquiescens,
& ab omni fastidiosa operum Dei hominumq; per investigatione abstinentes, inde ad vers. 23. quæ omnia tandem con-
cluduntur confirmatione a Schelomonis ipsius experientia & observatione, inde ad finem capituli. Unguento opti-
mo] id est, amplissimis & gratiosissimis bonis corporeis, synecdochicè. Sed dies mortis] secundus gradationis locus,
quasi dicat, melior est mors ipsa bonis præsentibus, & fama: nam fama vanitatis consolationem aliquam afferre po-
test, mors autem vanitatem admittit: & fama quidem ad mortem usq; instabilis est; morte autem, si qua fama est, con-
stans efficitur. Quo ille nascitur.] id est, nativitas & vitæ totius ex quò natus est; per syllepsin in scripturis frequen-
tam. 2 Melius est] explicatio proximè præcedentis membri de præstantia mortis, a duobus locis: prior est a per-
sona astantium, qui documentum vitæ hauriunt ex morte, usq; ad vers. 7. posterior a persona ipsorum morientium,
quorum instabilis & varius volubilisq; status morte admittit, vers. 7. & 8. Locum lucis] id est, sepulchretum, funus,
rogum, aut similia. Est finis] id est, ultimus actus & exitus istius vitæ; hæc prior causa ad morientes pertinens. Quia
autem] hæc posterior causa, quæ per "ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλο" proximè explicatur. 3 Melior est] id est, utilis futuri est ho-
mini ut venietur cum tristibus, lugentibusq; ac velut dolore indignabundis, quàm cum iis qui lato animo & expor-
recta fronte agitant hilaria. 4 Erit] id est, studiosè persequetur versabiturq; cum calamitosus, ut in dies possit pro-
ficere. 6 Nam ut] id est, risus est instabilis, ut ignis & spinis subiectus ollæ in quo exultare quidem videtur flamma,
sed consumptis spinis illicè extinguitur. 7 Cum oppressio] explicatio alterius causæ prolepsos, quæ prior posita
est sup. vers. 2. Sensus autem est, cum homo tanta feratur inconstantia, ac ne sapientes quidem sibi cavere in hac vi-
ta possint, quin perturbentur & corrumpantur ipsorum animi amore, odio, spe, metu, &c. optabiliorè ipsis esse mor-
tem, quàm lubricam hanc & fallacem vitam. 8 Principio ejus] cui plerumq; in rebus humanis non responderet fi-
nis. Longanimis] qui sapienter animoq; patiente semper observat finem; non autem elato animo præceps abripi-
tur in præjudicia sua. Sic paratur transitus ad sequentia documenta sapientiæ. 9 Ne perturbatè] documenta hæc
sapientiæ duas partes continent; unam, ut composito & tranquillo animo acquiescamus voluntati & administratio-
ni Dei, usq; ad vers. 21. alteram, ut aliena facta, dictæve non inquiramus curiosè, vers. 21. & 22. Indignetur] de præ-
sente administratione, ut sequens versus ostendit. Indignatio in sinu] id est, stollido sunt animo, qui ita indignantur.
11 Bona est sapientia.] id est, ne fiducia possessionis tuæ effeceris eo usq; ut obloquaris Deo; sed sapientiam adhibe,
quæ te ita recreatura est, ut viatorem solis æstu confectum reficit umbra. 13 Respice] id est, agnosce & acquiesce in
eo quod exhibet Deus. 14 Tempore] id est, utere secundis & adversis rebus prout dabit Deus; neq; de venturo tem-
pore laborato. Etiam hoc] id est, Deus omnia bona & mala compensat, & librat justissimè trutinâ sapientiæ suæ; idq;
arcano consilio suo & ratione, quam non potest quisquam mortalium investigare & consequi. 15 Ista omnia vidi]
quasi dicat, hæc eadem fuerunt mihi videnda & ferenda; quæ alioqui judicio meo visa fuissent indignissima, nisi ani-
mum ad providentiâ Dei advertissem. 16 Ne esto] id est, temperato judicium tuum, ne aut plus æquo tibi tribuas, quod
capitale est; aut plus æquo te abjicias, quod desperantis est. Desolationem] id est, fastu & arrogantia tua rueres in
perniciem præceps. 17 Improbus sis] nimirum judicio tuo, ut superiore versu, cujus hic est antithetos. 18 Melius
est] supple quam ut te extollas, aut abjicias. Hoc] documentum videlicet quod mox subjicitur. Ne remittas] id
est, firmissimè teneto, amplexator, neq; latum unguem a documento hoc discedito. Exire] id est, liberum esse im-
munèq; ab omnibus istis vanis cogitationibus, ac proinde opus esse ut incumbas reverentiæ Dei, cujus fructus duo-
bus versib. proximis exponuntur, & sermonis totius conclusionem efficiunt, versu ultimo. 20 Quamvis] occupa-
tio, qua diluit Schelomo objectionem peccatoris titubantis propter peccata sua: tua est, inquit, infirmitas; sed vir-
tutis Dei perficitur in infirmitate tua, si reverentiæ ejus adhereris, & nitaris veritate ejus. 21 Etiam] altera

altera pars documenti, de qua diximus in versum 9. *Non debeas*] sed dissimulare ex prudentiæ & charitatis lege. 22 *Nam etiam*] aetiologia a testificatione nostræ ipsorum conscientiæ, ut Galat 6. 1. 23 *Cum illa*] confirmatio vanitatis quam rebus omnibus sub sole attribuit Schelomo, primum a singulari ipsius experientia, duobus versibus; deinde a communium exemplorum observatione, inde ad finem usque. *In sapientia*] id est, cum nondum planè in apostasiam ruissem: ut supra 2. 4. & 10. *Cum dicerem*] id est, cum mihi videretur ita sapere, ut nihil fugeret cognitionem meam, tum longius abfui a sapientia quam opinione conceperam. 24 *Longinquissimum*] aetiologia, qua exponit Schelomo cur tam procul abfuerit a sapientia. Non est, inquit, humanarum virium consequi res remotissimas, abstrusissimas, & quasi in profundo mersas; nihil autem est tam remotum ab homine quam sapientia, Ijobi 28. & Proverb. 2. 6. 25 *Converti me*] secundus confirmatio- nis locus, ab observatione de aliis facta. Docet enim Schelomo se ab opinione sapientiæ suæ tractum esse ad expendendam pariter aliorum sive sapientiam sive stultitiam, quasi animo potuisset modum comprehendere, & utriusque rationes secum subducere. *Cognoscendum improb.*] id est, ineundum & consequendum rationum e- jus: quemadmodum dixit de sapientia. Sunt enim analogica duo hæc contraria membra proleptica, quæ dein- cept per *versum 26* explicantur; improbitatis quidem, versibus 4. proximis; sapientiæ verò rationum, vers. ultimo. 26 *Inveni autem*] explicatio ratiocinii facti de improbitate, ut modò dictum est. Putabam (in- quit) me summam aliquam ac velut finem improbitatis consecuturum esse ratiocinando; sed infinitam eam esse deprehendi in isto genere. *Amarissimum quiddam*] id est amarissimum, magis metuendum & fugiendum quam mors ipsa sit. *Femina illam*] id est, mulierem nequam, animo & corpore spirantem, molientem, & perpe- trantem omnia malorum genera. *Retia & plaga*] id est, doli, artes, & technæ omnis generis ad venandum, in- escandum, decipiendum, & necandum homines, tanquam feras, volucres, aut pisces. *Cujus in manibus*] id est, quæ miseros homines captivos agit, traducit, & præbet ostentui triumphans de illis. *Qui bonus videt*] q. d. abs qua nemo sine singulari ope, gratiaque Dei integrum se servare possit; adeò vafra est lenociniorum malorumque artifex. 27 *Assequi ratiocinium*] videlicet improbitatis, quæ est in impura ista muliere. 28 *Non asse- qui*] id est, planè videre improbitatem mulierum istarum infinitam esse. 29 *Solummodo*] conclusio istius ra- tiocinii de improbitate. q. d. omnia hac infinita quæstione de æstimanda hominum, mulierumque improbitate; con- clusi tandem certissimè, satis esse homini ut prioris suæ conditionis bonum Deo acceptum referat: malum verò, ac potius infinitas rationes mali quibus implicatus est, fateatur a se ipso proficisci, deploret, abdicetque, ut Deum ta- dem ad priorem statum recuperandum adeat. *Quarere ratiocinia*] id est, misso ratiocinio recti quod Deus indi- derat & mandaverat ipsi, infinita alia ratiocinia, cogitationes, studiâque suscepisse. 30 *Quis est par*] alterum membrum prolepticos; quo ostendit Schelomo definitam quidem esse sapientiam reverentia Dei, supra ver. 18. sed dignitatem & bonum illius infinitum esse: ut dictum est ver. eodem & sequente. *Ita illustrat faciem*] id est, ipsum gloriosum & illustrem reddit, synecdochicè. *Duplicetur*] id est, in dies augeat, confirmeturque, & in imaginem rectissimi Dei transformetur ex gloria in gloriam, sicut a domini spiritu, 2. Corinth. 3. 28.

CAPUT VIII.

Schelomo exposito civili popularium in magistratus officio, totius civilis administrationis vanitatem ostendit ex abusu tyrannico administrantium; quibus mortem & iudicium, bonis verò liberationem & premium denuntiat: ac postremo sententiam carnis cum divino hoc tes- timonio comparat.

- 1 **G**o video^a præstitutum regis observandum esse: sed pro ratione juramenti Dei.
- 2 **N**e^b perturbat^e a facie ejus abito, ne persistito^c in re mala: nam^d quicquid volet, facturus esset.
- 3 **U**bicunque verbum regis est, ibi dominatio: ec- quis dicat ei, quid facis?
- 4 **Q**ui observat præceptum, non experitur rem malam: tempus e- nim ac rationem novit^e animus sapientis.
- 5 **N**am^f cuique volûtati est tempus & ratio: sed malû hominis multû incumbit ei,
- 6 **Q**ui non agnoscit id quod futurum est; nam quomodo futurum sit, quis indicet isti?
- 7 **N**ullus homo dominatur spiritui suo^g ut contineat spiritum suû; nullâque est dominatio in die^h mortis, nullûmque missileⁱ in isto præ- lio: denique non liberat^j conflictatio^k utentem ipsa.
- 8 ^lIn tota hac re vidi, cum adhiberem animû meum ad omne opus quod fit sub sole; tempus interdum esse, quo dominatur homô in homi- nem^m malo suo.

^a Heb. os: ut Exodi 17. 1.

^b Heb. per- turberis, a facie ejus abeat: ut 1. Schem. 2. 3.

^c Heb. cori- sic dein- cept.

^d Heb. in- quies, sive inquietudo. ^e Heb. do- minum suû. ^f Heb. cum toto hoc.

g Heb. ic-
pultos.

b Heb. fa-
ctum, pro
compensa-
tione facti:
metony-
mia.

h Heb. pleni
est cor filio-
rum homi-
nis in ipsis:
ut Esteræ
7.5.

9 Nam ita dominatos animadverſi improbos^a ſepeliri, poſtquam de-
ceſſerunt; poſtquam e^b loco ſancti abierunt, oblivioni tradi in ea civi-
tate in qua ſic fecerunt: etiam illud vanitatem eſſe.

10 Quia nullum efficitur decretum,^c compenſatio iſtius mali citò:
idcirco^d provehit animus hominum eò audaciæ illos, ut faciant malū.

11 Quamvis peccatori facienti malum centies, etiam prorogaret
Deus dies: quin etiam novi ego fore bonum timētibus Dei, qui timue-
rint a facie ejus:

12 Bonum autem non fore improbo, neque prorogaturum eſſe dies
ſimiles umbræ; illi qui non timet a facie Dei ipſius.

13 Eſt vanitas quæ fit ſuper terram, quòd ſunt juſti quibus obtingit
ſecundum opus improborum, & ſunt improbi quibus obtingit ſecun-
dum opus juſtorum: dixeram, hoc quoque eſſe vanitatem.

14 Quapropter laudaveram ego lætitiā; nullum eſſe bonum ho-
mini ſub ſole, niſi ut comedat ac bibat & lætetur: hoc enim adjacere ipſi
ex labore ſuo diebus vitæ ſuæ, quos dat ei Deus ſub ſole.

ANNO TATIO.

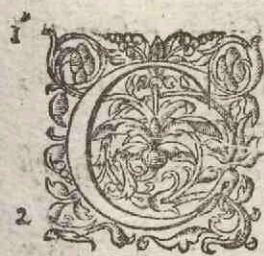
1 Ego video] Schelomo ſumpra occaſione ex tertio documēto præcedentis capitis, vanitatem rerum hujus mun-
di demonſtrat ab inſtabili & incerta adminiſtratione ejus, hoc & ſequente capite: qui quartus eſt locus vanitatis a
Schelomone in rebus exteris obſervatus. Iſtius enim adminiſtrationis genera ſunt duo: unum, ab hominibus, hoc
capite; alterum a Deo, ſequente: quod utrumque genus ita varium eſt, ut nihil certum de eo humanitus ab ullo
homine deſignari poſſit. Porro in hoc capite continentur duo: unum, de officio hominum civiliter inter ſe converſan-
tium, uſque ad verſum 8. alterum, de eo quod fit, idque ſerè præter officium, ac de factorum eventu, inde ad finem
uſque. Eſt autem in hoc verſu 1. ſumma propoſitio humani officii erga poteſtates ſuperiores, quæ ſequentibus ver-
ſibus ad bonos & malos accommodatur. Eclipſin verò ex verſu 8. velut huic loco accommodatiorem, ſupplevi-
mus. Sed pro ratione] moderatio obſequii quod homines debent poteſtatibus: parendum eſt, inquit, ſed
non niſi bona fide & conſcientia: quia non eſt poteſtas niſi a Deo; ac proinde jus non habet homines ab obſequio
avocandi, quod Deus a ſuis jurejurando exigit, & illi fide data ſe exhibituros receperunt. 2 Ne perturbare]
exornatio ſuperioris documenti, continens primum mandatum obſequii, duobus verſibus; deinde eventum ad
bonos & malos perventurum, reliquis. A facie ejus abito] id eſt, ne ab obſequio illius ſubducito te animo
perturbato. In rem mala] id eſt, perturbatione & rebellionem. Quicquid vult] id eſt, ageret tecum arbi-
tratu ſuo, ſive jure, ſive injuria: ut ſequens verſus oſtendit. 3 Ubique verbum] hoc eſt, verbi ſui autoritate
plurimum efficit; tuum verò quid efficeret apud regem? quid prodeſſet ligare cum rege? 4 Qui obſervat]
accommodatio ad bonos obſequentes magiſtratu. Tempus enim] nimirum cum obſequendi, tum diſſimu-
landi, tum ab obſequio diſcedendi. 5 Cuique voluntati] ſupple efficiendæ legitimè. Sed malum ho-
minis] accommodatio ad malos, qua oſtendit improbis illis Schelomo eventurum malè, qui indicantur ſequen-
terſu. 6 Qui non agnoſcit] id eſt, qui inſipiens eſt, neque judicio utitur ad obſequendum poteſtati. Nam
quomodo] id eſt, quis ex inſipiente facere poſſit ſapientem? 7 Nullus homo] expoſitio mali quod inſipien-
tibus & inobſequentibus denuntiatur eſt ſuprà ver. 5. nemo eſt, inquit, tanta autoritate, dignitate, potentia, vel
armis, agilitate denique indiſtriæque præditus, qui labore ullo & contentione vindictam regis eluctari poſſit &
frangere, ſive ſua, ſive aliorum opera. Ut contineat] id eſt, vitam ſuam conſervet: ut ſequentibus explicatur.
Mortis] quam rex mandaverit. In iſto prælio] quod rex in rebellem aggreſſus fuerit. Denique non libe-
rat] id eſt, inane eſt quicquid tentat & molitur ad depellendam mortem. 8 In tota hac re] nimirum tota hac
civilis adminiſtratione magiſtratum & popularium. Eſt autem hic altera pars capitis, de eo quod fit ex vanitate
præter jus, ut obſervatum eſt in verſum 1. Continentur autem in hac parte duo: unum eſt, rectum judicium de præ-
va adminiſtratione ex teſtimonio ſpiritus Dei, uſque ad verſum 13. alterum eſt judicium depravatum carnis, verſu
reliquis: quem ordinem a Schelomone ſervari monuimus, ſuprà 2. 2. Malo ſuo] id eſt improbè, ita ut poſtea
conſequatur præmium mali ſui: ut ſequentibus exponitur. 9 Loco ſancti] id eſt, e magiſtratu, & judiciali ſo-
lio; quæ functio & ſedes Dei eſt, Deuter. 1. 17. & 2. Chronic. 19. 6. Etiam illud] dominium ipſorum ty-
rannicum. 10 Quia nullum efficit.] graviffima ſententia, qua exponitur cauſa tum hominum improborum
audaciæ, hoc verſu: tum bonorum liberationis, & mali quod improbi tandem perpeſſuri ſunt, duobus ſequent. q. d.
eò aluntur improbi in maleficiis, quòd vindictam tardam eſſe vident, ac propterea ſibi impunitatem pollicentur:
ut Pſalmo 50. 21. 11 Quamvis] amplificatio graviffima hujus ſententiæ, per hypothefin ad velle. 12 Si-
miles umbræ] ut Iſai 8. 9. & alibi paſſim. 13 Eſt vanitas] propoſitio ſententiæ carnis, ut obſervatum eſt ſuprà
ver. 8. Dixeram] vide ſuprà 3. 18. & ſequentibus.

CAPUT IX.

Schelomo tranſiens ad obſervationem adminiſtrationis Dei, docet eam humanas mentes
ſuperare: carnales de ea cogitationes explicat quæ hominibus ſpiritus Dei luce carentibus ob-
verſantur; quòd eventa omnia non tantum perſonarum, ſed etiam conatum, & conſiliorum
impie caſui & fortuna tribuant, & ad ſcelera ſua abutantur iſta cogitatione.

1 Cum

1 **C**um autem adhiberem^a animum meum ad cognoscendum^a sapientiam, & ad perspiciendum ipsum negotium quod sit super terram; si etiam interdiu & noctu somnum oculis suis quispiam non^b percipiat:

^a Heb. cori-
fic de in-
ceps.

^b Heb. vi-
deat.

2 Animadverti totum opus Dei, non posse hominem assequi illud opus quod sit sub sole; quamvis^c laborio-

^c Heb. labo-
ret homo
querendo.

se homo quærat, non tamen assecuturum esse: quin etiam si cogitet sa-

3 Verumtamen totum hoc videbam animo meo (quæquam decla-
rat totum hoc^a justos & sapientes, factaque eorum^a in manu Dei ipsius
esse; tum re amata, tum exosa non uti homines, non esse earum ullam

^d Heb. tum
amorem, tū
odium ne-
scire homi-
nes: amor
pro re ama-
ta; merony-
micæ: ut in-
frà ver. 8.

4 His omnibus, quemadmodum reliquis omnibus *evenire*, eventum
eundem esse justo & improbo, bono sive mundo & immundo; tam^a sa-
crificanti quam ei qui non sacrificat, ita bono sicut peccatori. juranti
quemadmodum juramentum reverenti:

^e Heb. ante
eos: ut Gen.
13. 9.

5 Hoc pessimum esse in omnibus quæ fiunt sub sole, quod evētus idē
sit omnibus; quin etiam animum filiorum hominum qui expletus fue-
rit malo, & quorum animo *insederit* omnis insania^a quamdiu vixerunt,
itidem^a postea concedere ad alios mortuos.

^f Heb. in vi-
ta ipsorum.

6 Nam^a uter sit qui eligatur, in tota hac vita^a adest fiducia: quin^a cani
viventi est melius, quam leoni mortuo.

7 Viventes enim sciunt^a se morituros esse; mortuos autem nescire
quicquam, nec esse amplius eis^a mercedem; cum oblivioni tradita fue-
rit^a memoria eorum:

8 Tum^a rem amatam eis, tum exosam eis, tum desideratam eis iam
perisse; & partem nullam esse eis amplius^a unquam in ulla re quæ sit sub
sole.

^g Heb. amo-
re eorum, tū
odii eorum,
tū zelū eo-
rum: ut su-
prà ver. 3.

9 Agedum, comede cum læticia cibum tuum, & bibe animo hilari vi-
num tuum; quandoque benevolē prosequitur Deus ille facta tua.

^h Heb. in se-
culum.

10 Omni tempore^a sunt vestimenta tua^a nitida, & unguentum in-
fusum capiti tuo ne deficiat.

ⁱ Heb. cum
jam.
^k Heb. alba.

11 Fruere vita cum uxore quam amas, omnibus diebus vitæ vanissi-
mæ tuæ, quam uxorem dedit tibi Deus sub sole, omnibus diebus vanis-
simis tuis; cum hoc sit pars tua in vita & in labore tuo, quo laboras sub
sole.

12 Quicquid assequitur manus tua ut facias pro facultate tua, fac: nā
nullum est opus, aut ratiocinium, aut scientia, sapientiæve in sepulchro
quò iturus es.

13 Convertens me animadvertēbam sub sole non esse levium cur-
sum, neque robustorum prælium, nec etiam sapientum cibum, neque
etiam prudentum divitias, neque etiam scitorum gratiam; sed tempus
& casum accidere omnibus his:

14 Etiam nescire hominem tempus suum, sicut nesciunt pisces qui capiuntur reti malo, & ut nesciunt aves quæ capiuntur laqueo, sicut ista, irretiri filios hominis tempore mali, cum irrui in eos repente.

15 Etiam hanc animadvertendam sapientiam sub sole, quæ magna est apud me;

16 Civitatem quandam parvam in qua homines pauci erant; cum veniens contra eam rex magnus circumfunderet, & extrueret contra eam munitiones magnas;

17 Invenit in ea virum indigum sapientem, qui liberavit ipse civitatem istam sapientia sua: nec tamen quisquam recordatus est viri indigi illius.

18 Dico autem ego, meliorem esse sapientiam robore; quamvis sapientia illius indigi despiciatur, & verba ejus non audiantur:

*1 Heb. cum
quiete.*

19 Verba sapientum submissorum audienda esse, potius quam clamorem dominantis cum stollidis suis:

20 Meliorem esse sapientiam armis bellicis; aberrantem verò unum perdere boni plurimum:

*m Heb. mor-
tis.
n Heb. effi-
cit ut forteat
& eructet.
o Heb. a sa-
pientia, a
gloria.*

21 Ut muscarum mortuarum una efficit ut fœtor eructet unguentum pigmentarii, similiter pretiosum nomine sapientiæ & gloriæ viri, fœtidum efficere stolliditatis parum:

22 Animum sapientis adesse dexteræ ipsius, animum verò stollidi sinistræ ipsius.

23 Nam etiam in ipsa via cum stollidus ambulat, animus ejus est demens, & prædicat omnibus stollidum se esse.

ANNO TATIO.

1 Cum autem] duos hinc versus omnino ad sequentia pertinere res ipsa loquitur: nam hoc demum loco Schelomo transitionem facit ab humana administratione ad alterum administrationis genus quod supra homines est, & illud inductionibus explicat, hoc capite; quemadmodum indicavimus supra 8. 1. Hoc autem capite tria istius administrationis exempla percurrit Schelomo: primum est, de eventu personarum omnium, usque ad versum 13. secundum, de eventu factorum atque conatum, ver. 13. & 14. tertium, de eventu consiliorum, inde ad finem usque: quibus omnibus inductionis locis præponitur commune exordium, duobus versibus, omnia quæ hic administrantur vindicans & asserens Dei economiæ; prout ordinem hunc a Schelomone observari monuimus supra 2. 2. & alibi. Sapientiam] id est, peritiam totius hujus administrationis. Si etiam] id est, etiam si aciem oculorum & animi sui contendat indefinenter his observandis & comprehendendis ratione: quod posterius membrum sequente versu ex ordine illustratur, ut versu ille est hujus exegeticus. 3 Verumtamen] primus inductionis locus, exponens judicium carnis de administratione Dei erga personas ipsas, ut diximus in ver. 1. Totum hoc] quod sequent. exponitur usque ad 13. Quamquam] ἐπεὶ ὅτι ὅτι sive correctio elegantissima totius judicii carnis, quod fecit transitionem Schelomo. q. d. quæcunque dico me animo meo indidisse, & deinceps expositurus sum; nolo ita accipi quasi nunc demum essem in ea sententia, & dispensatione istarum rerum abjudicarem Deo: absit. imò verò furor est hominem contra sentire quam res ipsæ loquantur manifestò: nihil enim vel tantillum aut personis (de quibus usque ad ver. 13.) aut factis (de quibus deinceps) evenit, quin ipsæ personæ, res, facta testentur singula quæque nutu & voluntate Dei gubernari: penes hominem nihil esse. Justos & sapientes] similiterque injustos & insipientes cum factis ipsorum: eclipsis contrarii, de qua diximus Genes. 18. 18. Nam ita accipiendum esse ostendit antithesis sequen. versu. In manu Dei] id est cognosci, curari, & gubernari a Deo. Non uti] nimirum perse, sua ipsorum facultate, & arbitratu suo. hanc autem esse significationem Hæbraici verbi permulti loci indicant: ut Ijobi 38. 33. & 39. 4. Non esse] eclipsin negationis ἀπὸ κοινῆς repetimus de superiore membro: ut Psal. 9. 19. & alibi passim. 4 Hæc omnibus] justis & sapientibus, factisque eorum. Sacrificanti] id est, pio & impio, colenti Deum & non colenti, synecdochice. 5 Quin etiam animum] amplificatio indignationis, a comparatione eventus eorum qui indignissimè totam vitam suam in impietate & inhumanitate transegerint. Possed] quam ita vixerint, planè cum aliis omnibus æquari morte. 6 Nam] ætiologia atheorum, ex consimili specie eventus humani confirmantium animas cum corporibus emori, cujus partes sunt duæ: una, fructum nullum cui homo jure possit confidere, nisi in hac vita, percipi posse; altera, nihil mortuis superesse, ac proinde quidvis vel obscurissimum & tenuissimum anteponendum esse nobilissimorum animantium cadaveribus. Uter sit] id est, sive justus, sive injustus probetur tibi, cujus vi- tam,

tam, studia, & facta imiteris: tamen (inquiunt Epicurei) neutrum genus vitæ aliam expectationē boni, præterquam præsentis, habere potest. *Adest fiducia* id est, præsentia sunt bona quibus homo confidenter utatur, ac non futurorum expectatione se ipsum lætet. *Cani viventes* proverbiale dictum, quo Epicurei vitam solent morti honestæ, quamvis turpissimam, anteferre. *7 Viventes enim* confirmatio proximè præcedentis dicti, melius esse vivo quam mortuo. Viventes enim, inquit, nesciunt, utuntur, & percipiunt fructum præsentis vitæ: mortui planè nihil horum. *Se morituros esse* ac proinde sibi hodie vivendum putant, dicentes, comedamus, bibamus, nam cras moriemur: Jeschahh. 22. 13. & 1. Corinth. 15. 32. quod exponitur copiosè ver. 9. & sequentibus. *Mercedem* id est, fructum rerum quibus confidunt, superiore versu. *Memoria eorum* cum ipsis, id est, cum mortui fuerint: periphrasis mortis. *9 Age dum* mimelisis, vel imitatio & effectio documentorum quæ ex sua illa notitia colligunt Epicurei, ut dictum est in versum 7. *Quandocunque* id est, quamdiu facultatem habes, sive sit a Deo illo quem isti prædicant, sive aliunde: ironicus sermo. *10 Sinto vestimenta* id est, curato te molliter: synecdochè. *13 Convertens me* secundus locus inductionis de eventu factorum quos animalis homo attri- buit casui: ut observatum est supra in versum 1. Quod autem dicit (convertens me) noëmaticum est. q. d. cum a te viderem non esse positum in hominum facultate, ut ipsi de se statuant arbitrari suo; cōverti animum & cogitationem meam ad observationem factorum singularium, de quorum eventu ex sensu carnis hoc modo judicabam. *14 Tempus suum* id est calamitatis suæ. *Malo* id est, calamitoso & damnofo sibi. *15 Etiam hanc* tertius inductionis locus de humanorum consiliorum eventu: ut diximus in versum 1. quo ostendit sapientum consilia reipublice salutaria apud multos parvum honorem cōsequi: imprudentia & stollida perpetuam ignominiam: ac propterea statuit non pendere consiliorum eventum ab hominum facultate. *Apud me* ut apud omnes sanos, qui ferè sunt pauci. *16 Civitatem quandam* parabola sive exemplum de consiliorum usu. *17 Ipse* solus, ac non alius. *19 Submissorum* id est infimorum, qui submissè solent apud dominatores agere, adeoque (ut proverbio dicitur) holitorum. *Clamorem dominantis* id est, clamorem stollidi dominatoris, & cunctorum administrationum ejus. *20 Aberrantem* id est, unum aliquem sapientem aberrantem a consilio sapientiæ perdere consilia, res, facta, & honorem ipsum, ac existimationem, sequens versu. *22 Animum sapientis* id est, sapientem nihil nisi cogitatè agere, & cum animo suo prius expendere quam dexteram ad opus admoveat. *Animum vero stollidi* id est, stollidum incogitatè ferri, & rationem ac sapientiam a se depellere; ut quæ averfantur homines ferè sinistra depelluntur: metaphoricæ locutiones a gladiatoribus sumptæ, qui dextera adversarios percutit, sinistra depellunt atque protegunt se. *23 Nam etiam* confirmatio membri posterioris antithetis: stollidus, inquit, non tantum sapientiam a se propulsa vit: sed ipso vultu, gressu, & signis omnibus clamat stolliditatem suam. Hos autem tres versus, quia cum superioribus omnino cohærent, in idem caput inclusimus.

CAPUT X.

Schelomo formam docet modestiæ qua homines uti erga potentiores debent, & illius utilitates explicat: deinde administrationis bonæ & malæ eventa prædicat: ac postremo subditos ad sanctæ cogitandum, quoad ejus fieri potest, de potentioribus hortatur.

1 *Q*uoniam spiritus ejus qui dominatur se effert cōtra te, lo- cum tuum ne deserito: nam vir sanans sedat peccata magna.

*a Heb. alē-
dit.*

2 Est malum quod vidi sub sole, secundum errorem qui procedit a facie imperantis:

3 Poni ipsam stolliditatem in dignitatibus celsis & amplis; divites verò in ipsa abiectione fidere.

4 Vidi servos insidentes equis, principes autem euntes tanquam servos super terram.

5 Qui fodit fossam, in eam cadit; & qui perumpit maceriam, mor- det eum serpens:

6 Qui amovet lapides, dolore afficitur eis; qui findit ligna, periclita- bitur eis,

7 Si postquam hebetaverit ferrum, is aciem non exacuat, sed vires intendat: at emolumento ad dirigendum est sapientia.

*b Heb. faciē
c Heb. diri-
gendi.
d Heb. in nō
incantatio-
ne.*

8 Si momorderit serpens nondum adhibita incantatione, tum nul- lum est emolumentum incantationis tenenti verba ejus.

*e Heb. do-
mino lin-
guæ illius.
f Heb. verba
gratiæ.*

9 Verba oris sapientis sunt gratiosa, labiis verò suis stollidus absor- bet se:

*g Heb. stollī-
dit: ut Genes.
9. 6.*

10 Initium verborum oris ejus, stolliditatis est; & finis verborum oris ejus, insanix pessimæ.

- 11 Ut stollidus ipse multis utatur verbis : nescit iste homo quid sit quod dicat, aut quid futurum sit postea; quis indicaret ei?
- 12 Labor stollidorum fatigat ipsorum quemque : ut qui nesciat ire in civitatem.
- 13 Hei tibi regio, cujus rex puer est; & cujus principes mane comedunt.
- 14 O te beatam regionē, cujus rex natus est clarissimis; & cujus principes suo tempore comedunt, ad robur, non autem ad compotationem.
- 15 Pigritiā ambarum attenuatur contignatio, & demissione manuum perstillat domus;
- 16 Cum ad lætitiā parant convivium, & vinum lætificat viventes; pecuniāque ipsa facit ut ista omnia respondeant.
- 17 Ne quidem in conscientia tua regi maledicito, & in conclavibus cubilis tui ne maledicito diviti : nam vel avis cœlorum perferret vocē illam, & ales indicaret verbum.

b Heb. do-
minus ala-
rum.

A N N O T A T I O.

1 Cum spiritus] Schelomo duobus postremis generibus vanitatis, quæ ex ordine fuerunt exposita capite 8. & 9. sua veluti pharmaca salutariæque documenta ponit eodem ordine, hoc & sequente capite : ac primum quidem hoc Capite (quod octavo capiti responder) agit de civili administratione; suntque illius documenta tria: primum est, de modestia & submissione animi prudenter apud principes colenda, usque ad ver. 13. secundū, de evētu humanæ administrationis, usque ad ultimum; tertium, de reprimendis etiam cogitationibus quæ interdum homini super forma administrationis obversantur, ver. ultimo. Locum tuum] id est, modestē in statione tuā te contineto, neque rebellato, ut suprà 8. 2. sed potius omnes artes ad curandum sanandumque spiritum ejus adhibeto: quod membrum antitheron supplendum est ex sequente ætiologia. Nam vir sanans] istius documenti causæ exponuntur tres: prima, his verbis, sanari principem & a magnis peccatis revocari; secunda, præcaveri & declinari malum alioquin subdito ipsi eventurum, atque inevitabile, a ver. 2. ad 9. tertia, bonam gratiam recuperari, & reconciliatam retineri, ver. 9. quæ tria oppositione stollidi illustrantur, inde ad versum 13. Sanans] nimirum spiritum regis abjectione sua. 2 Est malum] secundum dicitur de antevertendo malo; quod postea plurimis atque elegantissimis comparationibus exprimitur. Secundum errorem] id est, prout delirant reges & errant humanis suis infirmitatibus, modò hoc modò illud decernentes. 3 Ipsam stollidit.] id est, homines (ut ita dicamus) stolliditate stollidiores: emphasis. Divites] nimirum omni genere sapientiæ, ut membrum oppositum docet: sic enim contrā accipitur pauperis nomen, Proverb. 29. 13. 5 Qui fodit] explicatio mali quod homini creat immodestia & imprudentia, quatuor similitudinibus. 7 Si postquam] id est, si imprudenter & inconsideratè fodiat, subruat, tollat, findatque, tãquam non curato ferro quod fuerit hebetatum, sicut doctore: nam hæc conditio etsi de proxima tantum similitudine ad verbum dicitur, communicanda est tamen cum superioribus. Vires intendat] id est, præsumens se vi effecturum, consumat in eo laborem suum. Sensus horum similium est: videmus ista opera ab hominibus non effici inconsiderata vi, sed arte atque industria: quanto minus vi perumpat homo spiritum dominatoris inflammatum? 8 Si moderis] amplificatio istius mali ex imprudentia proficiscētis, quod est immedicabile, & frustra labor in recuperanda gratia consumitur; ut inania sunt ad morsum incantatori intempestivæque sua incantamenta. 9 Verba] dicitur tertium, ut diximus in versum 1. quod illustrat stollidorum antithesis subsequens. Absorbet se] id est perdit, ut res versus exponit: quibus gradatim ostenditur ipsum neque apud alios sapere, neque se intelligere, neque labore proficere, aut consequi aliud nisi fatigationem sui ipsius. 11 Quid futurum] nimirum quod dicat, q. d. neque principium, neque finem in dicendo lux orationis videt. 12 Ire in civitat.] id est, vel movere pedem recte, & urbis suæ viam cognoscere, quam etiam addiscunt cæci. 13 Hei tibi] secunda pars, docens eventum quem regiones principum administratione consequuntur. Mane comedunt] id est intempestivè, ad luxum, non ad confirmationem sui, ex sequente versu. 14 Natus est clarissimus] i. benè institutus est & informatus in administratione regni. 15 Pigritia] comparatio rei privæ cum publicæ, q. d. nulla domus secundatur, ubi manus ad opus necessarium nō adhibentur, sed ad luxum vitamque perditam: quanto minus res publica, in qua principes profusi & ad omne scelus libidinēque projecti sunt? Ambarum] quæ non curant mederi stillicidio tigna comminuenti. 16 Cum ad læt.] id est, cum omnia in luxum profusa sunt. Facit ut ista omnia] id est, comparat ista omnia pretio suo: verbum enim accipimus in tertia conjugatione, ut Ijobi 20. 3. 17 Ne quidem] tertium documentum, ut suprà diximus. Nam vel avis] ratio hyperbolica, pro eo quod est, principes & potentiores sunt auritissimi: vix quicquam sit aut dicatur, quod ipsorum cognitionem fugiat.

CAPUT XI.

Schelomo hominem ad beneficentiam fidemq; in promissiones Dei hortaturasserit infinitam administrationem ejus; cui obsecundare oporteat: ac postremò negligentes ad cogitationē mortis, vanitatisq; præsentis revocat.

PROJICE

DROICE panem tuum "secundū aquas; nam multiplicandis diebus inventurus es eum.

^a Heb. secundum faciem aquarum.

"Da partem septem, aut etiam octo; cum nescias quid futurum sit mali super terram.

"Cum repletæ densæ nubes pluviâ, super terram minutim demiserint eam, sive deciderit planta ad

^b Heb. friverint demittendo. i. asperferint: simile verbum est Psal. 18. 44.

meridiem, sive ad Aquilonem: quo loco ceciderit planta, ibi futura est.

"Qui observat vêtum, non seminabit; & qui respicit ad densas nubes, non metet.

"Quemadmodum ignoras quæ sit via venti, ut ignoras quæ via ossiū in utero gravidæ; ita ignoras opus ipsius Dei, qua via faciat hæc omnia.

"Mane fere semē tuum, & vespere ne remittito manum tuam: nam ignoras quidnam rectum sit, hocne, an illud, an verò ambo hæc una bona sint.

"Est quidem dulcis hæc lux, & bonum hisce oculis aspicere hunc solem:

Sed si annos multos vivens homo in eis omnibus lætetur; attamen recordari eum oportet dies tenebrarum; quamvis illi multi sint, quicquid evenit vanitatem esse.

^c Heb. recordabitur.

ANNOTATIO.

1 *Proice* ad postremum vanitatis genus, quo animalis homo oppugnat administrationem Dei (ut capite 9. diximus) Schelomo suum adhibet *droice* & salutare documentum, de officio corporis & animi nostri: corporis quidem, per beneficentiam & communicationem eleemolynarum; animi verò, per fiduciam certam in Deum, promissionēque & operationes ejus. Sunt itaque hujus capituli partes duæ: una, qua utrumque officium conjunctim explicat, beneficentia & fidei, utque ad ver. 7. altera, qua hominem ab hujus vitæ amore fiduciāque revocat, & viā sternit ad sequentis capituli documenta. *Panem* id est semen, ex quo fit panis: ut Psal. 104. 15. quæ synecdochica appellatio a fine in scripturis frequentissima est. *Secundum aquas* id est in locis irriguis, ac proinde feracibus benedictionis; quo modo accipitur Jechahh. 32. 20. sensus est, quemadmodum bonus agricola loca irrigua conserit certa cum fiducia & expectatione benedictionum Dei; sic te in hac vita memento agricolam esse & operarium Dei, ut omnibus beneficias & de tuo communices: pro certo habens illud, Jehovah feri quod beneficit, & irrigari benedictione ejus: ut Proverb. 19. 17. & Jechahh. 58. 7. & seq. *Multiplicandis* id est succedente tempore, quo messis advenit. 2 *Da partem* id est, distribue quā plurimis potes: ut Psal. 112. 9. est autem hic numerus finitus pro infinito; ut Micæ 5. 5. *Cum nescias* id est, cum omnia ista incertissima sint, & omnibus momentis infesta malis quā plurimis: ut Lucæ 16. 9. ac proinde fac ut bene colles, quod seq. versu docetur. 3 *Cum* promissio pergens in eadem allegoria, qua ostenditur non posse melius collocari bona quā apud homines beneficentia: nam (inquit) ut sementem benedictione aspergit Deus, & factor eam ibidem recipit cum fœnore, id ipsum quoque constat fore in beneficentia tua. *Ad meridiem* id est, omnibus promiscuè benefac; nam idem dicitur allegoricè quod scribit Paulus Galat. 6. 10. *Ibi futura est* nimirum tibi, id est, certissimè recepturus es mirificā Dei œconomia. 4 *Qui observat* occupatio allegorica, q. d. ne dissidentia uritor ut manum a benefaciendo retrahas, neve has aut illas excusationes obtendas, ignavos rusticos imitando: qui dum hæc aut illa causantur, justum sementis messilque tempus sinunt effugere; sed Dei administrationi confidens, fac quicquid facto opus est, duobus sequentibus versibus. 5 *Quemadmodum ignoras* expositio admirabilitatis quæ est in operibus Dei, ab exemplo duarum rerum quæ hominibus quotidie obversantur, venti in aëre, & fœtus in utero. *Quæ sit via* id est unde veniat, quò tendat, & quā diu: ut Joan. 3. 8. *Quæ via ossium* id est, quæ ratio fingendi & confirmandi fœtus. 6 *Mane* id est, omni tempore benefacito, quantisper tempus est: ut Joan. 9. 4. 7 *Est quidem* secunda pars, occupatio: qua responsionem ignavorum hominum refellit Schelomo: dices, inquit, quorsum ego tam diu laborarem? suavius est in rebus præsentibus conquiescere, & sibi indulgere: responder, si per aliquot annos suave esset, adeò que tota vita a micore immunis ageretur; duo tamen cogitanda sunt; unum, mortem aliquando esse obeundam: alterum, ea ipsa quæ huic vitæ conceduntur, esse vanissima. 8 *Dies tenebrarum* id est mortem, periphrastice.

CAPUT XII.

Schelomo hominem sibi præidentem compellans ad cogitationem Dei, senii, mortisq. revocat; & totum opus concludit a confirmatione vanitatis rerum istarum omnium, atque hor-

ratione ad studia salutaria in reverentia, obsequio & spe Dei adventuri, humanumq; genus judicaturi adventu suo.

a Heb. bene-
faciat tibi
cor tuum.

b Heb. cordis
ruitific de-
inceps.

ET ARE, juvenis, in juvenia tua; & exilaret te ani-
mus tuus diebus juvētutis tuæ; denique perge in viis
animi tui & aspectibus oculorum tuorum: sed cog-
nosce fore, ut propter omnia hæc adducat te Deus i-
pse in iudicium.

c Heb. auro-
re ortus.

2 Amove ergo indignationem ab animo tuo, & a-
verte malum a carne tua: nam juvenia, ut ortus ipse, est vanitas:

3 Et recordare creatoris tui diebus juventutis tuæ; tantisper dum
non adveniunt dies ipsius mali, & pertingunt anni quibus dicas, non
est mihi in istis delectatio:

4 Tantisper dum nō obtenebrescit sol, & lux, lunāque ac stellæ; ne-
que recurrunt densæ nubes post pluviam:

d Heb. homi-
nes roboris.

e Heb. mi-
nuunt.

f Heb. sono-
molitionis:
hypallage.

g Heb. o-
mnes filiar
cantici.

5 Quo tempore commovebuntur custodes illi domus, & pervertēt
se valentes robore; & intermittēt molitrices illæ cū mādent, &
obtenebrescent illi qui spectant per speculas:

6 Occludenturque valvæ foro, dejecta sonora molitione: & sur-
get ad vocem aviculæ, deprimenturque omnia canora:

7 Etiam a re alta timebunt, & contritionibus in via; & efflorescen-
tem amygdalum, & pinguefacientem se locustam, irritam faciet ani-
mus iste appetens: cū abit homo in locum seculi sui, circumituris in
platea lugentibus:

8 Tantisper dum non procul amovetur funis argenteus, & excurrit
orbis aureus; & frangitur hydria ad scatebram, dirumpiturque rota
ad cisternam,

9 Redeunte ipso pulvere in terram quemadmodum fuerat, spiritu
autem redeunte ad Deum qui dederat illum.

h Heb. vani-
tatum: ut
suprà 1. 2.

10 Vanitas vanissima, inquit Ecclesiastes: omnia hæc sunt vanitas.

11 Quamobrem potius (cū fuerit Ecclesiastes sapiens; præterea
docuerit scientiam populum, & appendens, scrutatusque concinnave-
rit sententias multas:

i Heb. inve-
nire verba
delectatio-
nis, & scri-
ptum recti-
tudine, ver-
ba veritatis.

12 Quæ si verit Ecclesiastes assequi verba delectabilia; & singula scri-
pta recte, verba fidelia,

k Heb. domi-
nis colle-
ctionum. i.
locis in quæ
congrega-
tur pecus.

l Heb. fatiga-
tio carnis.

m Heb. finis.

13 Verba sapientum similia aculeis, & similia clavis infixis ad cau-
las; tradita a pastore eodem)

14 Potius inquā, ex istis, fili mi, admonitus esto: faciendi libros mul-
tos nullus est finis, & lectio multorum fatigationi est carni.

15 Summa rei est, his omnibus auditis, DEUM IPSUM REVERE-
RE, ET PRÆCEPTA EJUS OBSERVARE: QUIA HOC EST TOTUM
HOMINIS.

16 Nam omne opus Deus ipse adducet in iudicium cum omni re oc-
cultā, sive bonum sive malum.

ANNOT.

¹ *Latere juvenis*] Hujus capitis duæ sunt partes: prior est conclusio proximè præcedentis loci de administratione Dei, usque ad versum 10. posterior, conclusio totius operis, ad studium, reverentiam, & obsequium Dei homines excitans, inde ad finem usque. Sunt autem in hac priore parte conjuncta documenta duo, quæ hoc ver. proleptice continentur: unum, de præsentis officio nostro; alterum, de eventu mortis & judicii quod facturus est Deus: quorum prius membrum hoc versu enuntiatur, per concessionem ironicam ad juvenem fretum bona ætate sua, & in rebus istis exultantem. *Sed cognosce*] correctio alterum documentum exponens juveni, ad revocandum eum a consuetudine animi sui & sensuum, de quibus modò locutus est ironice. ² *Amove ergo*] expositio prioris documenti, qua sapiens juvenem ad bonam frugem revocat ab vili. *Indignationem*] id est, peccatum quo indignatio Dei accersitur: metonymia. q. d. animo & corpore tuo peccatum, quod Deo invisum & tibi damnosum est, studiosè averfator. *Nam*] occupatio: quia excipere potest juvenis indignum esse ut ea ætate careat juvenutis bonis; responder Schelomo, non posse de juventute melius judicium fieri, quam tum a principio ipsius, hoc versu, tum ab exitu, sequentibus. *Est*] *Vanitas*] id est, instabilis est & momento evanescent. ³ *Et recordare*] id est, studio tuo & obsequio testificator te etiam in lubrica illa ætate duci recordatione & reverentia Dei: hæc enim sola recordatio viros bonos facit. *Tanrisper dum*] altera confirmatio vanitatis quæ in juventute est, ab interitu illius primùm senio, deinde morte: quorum utrumque deinceps figuratur elegantissimè. *Dies ipsius mali*] id est, dies senectutis, quæ propterea veteribus ætas mala dicta est, ut pluribus ostendit Nonius Marcellus: quæ eadem ratione juventutem Cicero bonam ætatem vocat, libro de senectute. *Quibus dicas*] id est, morosi & difficiles anni, quales ferè in senectute sunt. ⁴ *Tanrisper dum*] id est, dū adhuc es juvenis, & frueris ætate bona. Est enim in his verbis periphrasis allegorica senectutis: quæ docet sapiens senes inter diu, noctu, indefinenterque cum difficultatibus perpetuis confictari; quas scriptura solet cum tenebris, prosperitatem verò cum luce comparare. *Neque recurrunt*] id est, neque calamitates subinde succedunt aliæ aliis, ut in senectute fit. Hæc autem senectutis incommoda universè dicta, hoc versu & superioris fine, minutatim sequentibus explicantur. ⁵ *Custodes*] id est, brachia quæ ad totius corporis custodiã data sunt, sive adhibendis bonis, sive propulsandis malis; & quibus tu juvenis fretus tantopere gloriaris. *Valentes robore*] i. tua illa crura, quibus rectè & firmè ingrederis. *Molitrices*] id est, dentes illi tui, quibus strenuè comminuis cibum hebetabitur, ita ut subinde recurrentibus doloribus cogaris aggrè & lentè mandere. *Obtenebrescent*] oculi. *Occluduntur*] id est, morosissimus eris, ita ut neque foris neque domi ullam delectationem capere possis, aut ex rebus quamvis jucundissimis recreari. Propterea dicit oclusum iri valvas foro, pro eo quod est, a foro abstinere & a frequentia, ubi delectationem juvenus percipit. *Sonora molitione*] id est, valente illa manducatione (quæ in juventute uteris) amissa, & prostrata cibi appetentia. *Et surget*] id est, vel avicula unius garritu excitabitur, & cantum illius morosè fastidiet. *Deprimetur*] i. nullam cantionem aut musicam symphoniam (quæ alioqui animos humanos solet afficere, Proverb. 25. 20.) grato animo accipiet, sed jubebit omnia conticescere: vide historiam Barzillai 2. Schem. ⁷ *Etiam are*] id est, incedentes metuent ne in lapillum extuberantem offendant: nullum erit tam æquabile solus ubi non metuant ab offensione & attritu pedis. *Efflorescentem*] id est, ne vere quidem ipso (quo arbores & animalia omnia lætari quodammodo & gestire videntur) ipsius fastidium avertetur; sed omnia verni temporis beneficia nihili faciet: hic enim describitur ver ab unius arboris & animalculi exemplo, per synecdochen. *Irritam faciet*] id est, abhorrebit ipse iste animus; qui nunc istarum rerum, delectationumque est cupidissimus. *Cum abie*] i. cum jam versatur in ætate decrepita, propediem moriturus, & a propinquis efferendus funere. ⁸ *Tanrisper dum*] id est, dum adhuc commodum est & integrum; antequam tibi Deus indignatus adimat tum ornamenta in quibus exultas, tum subsidia vitæ, hoc ver. adeoque vitam ipsam, ver. sequente. *Funus argenteum*] id est, instrumenta argentea, ut sunt catenæ, lora, cingula, & similia. *Orbis aurei*] ut sunt anuli, bullæ, monilia, & cætera ejus generis. *Et frangitur*] id est, abruptuntur commoditates tuæ ad hanc vitam pertinentes: quod synecdochicè exemplo uno figuratur. *Rota*] quæ vertente haustum in cisternam inducitur educiturque, quædo profunda est. q. d. neque propinquis bonis, neque remotiis utendi facultatè habiturus es. ⁹ *Pulvere*] id est, humano corpore: ut Genes. 3. 19. ¹⁰ *Vanitas Vanitas*] conclusio hæc totius operis duas partes continet: unam, quæ rerum omnium quæ in hac vita sunt vanitatem (ut antè) asserit, hoc versu; alteram, quæ homines ad studium veritatis, reverentiam Dei, obsequium voluntatis ejus, & judicii venturi expectationem revocat. ¹¹ *Quamobrem*] cum ista omnia sint vanitas, ac proinde studium eorum vanissimum: est enim hic transitio ad alterum documentum, ut homines vanitate missa dedant se studiis melioribus. *Cum fuerit*] hyperbaton, quo anticipat Schelomo objectionem eorum, qui responsaturi essent se minime teneri ut auctori habeant fidem. Proponit enim Schelomo causas, cur doctrina ipsius sit accipienda: prima, quod sapientia fuerit imbutus a Deo, ut doceret populum Dei, hoc versu; deinde, quod in ea sapientia cognoscenda, consequendaque laboraverit, tum sua ipsius experientia, ver. 12. tum aliorum documentis, maxime verò ductu ipso & autoritate Dei, ver. 13. ¹² *Verba fidelia*] id est, certissima fide amplectenda: quorum usus & autoritas sequè demonstratur. ¹³ *Similia aculeis*] primus usus verbi Dei, ut stimulis agantur pii, & a naturali sua segnitie ad officium incitentur. *Clavis*] secundus usus, ut pii ad officium adducti in eo contineantur, circumclusi certis velut re pagulis verbi Dei in Ecclesia ejus. *Infixis*] i. qui palos in terram depactos cum cratibus conjunctos tenent: ut ferè faciunt opiliones in caulis suis ambulatoriis. *A pastore eodem*] Christo: Joan. 10. cujus unius verbum omnibus feculis in Ecclesia est audiendum. ¹⁴ *Potius*] regressio ad institutam hortationem, quæ interrupta fuerat inde a principio versus undecimi. *Existis*] id est, hisce documētis meis instruitor potius, quam ut incumbas cognoscendæ & explorandæ vanitati, quæ inest aliis studiis omnibus, ut sequentia verba commonstrant. ¹⁵ *Summarei est*] hæc tenus de studiorum genere: nunc explicatur summa veri & salutaris studii, hoc & seq. versu. *Totum hominis*] id est, totum in quo homo se occupare debet, & sine quo totus homo nihil est nisi vanitas. ¹⁶ *Omne opus*] id est, omnia facta, dicta, & cogitationes, quamvis occultissimas; cum omnia sint nuda & parentia oculis ejus, Hebr. 4. 13. & summo illo die ante omnium oculos aperiendi libri.

LIBER CAN-

ticorum.

ARGUMENTUM.

LIBER Cantici, quem Schelomo conscripsit *ἡ σόφια*, exponit rationem spirituum sponsaliorum, quæ placuit Christo inire cum Ecclesia in terris versante. Itaque declarat primum sermones ultrò citroq; habitos in contrahendis sponsalibus, deinde mutui amoris gravitatem & officia convenientia inter amantes verbo & facto gratulantes. Postea quia amor ille gratiosè conciliatus mera benevolentia sponsi, non rarò ab Ecclesia in terris imprudenter sponsum suum offendente prætermittitur; laborans Ecclesia de recuperanda sponsi discedentis gratia curatur a sponso, & de constantissima ipsius benevolentia confirmatur: ita communi opera se ad beatissimum illum nuptiarum diem comparant. Postremo quia non potuit matura esse Ecclesia nisi accedente gentium plenitudine, postquam de ea sermo habitus est, canticum totum mutua professione studii inter sponsum & sponsam, officiiq; concluditur.

CAPUT I.

Ecclesia studio sponsi abrepta amplexum ejus expetit, odoratum nomen ejus commendat, & laudaturam vovet: ab indignitate sua se purgat, & sponsum advocat: quam sponsum eadens ornat factis & promissionibus: itaque gratulantes inter se celebrant alter alterum, & bona, habitationemque communem suam per communionem spiritus.

1

2

3

4

ANTICUM canticorum, quod est Schelomonis.

"Osculetur me osculis oris sui: nam boni sunt amores tui, meliores vino.

"Ad odoratum unguenta tua sunt optima; velut unguentum, diffusum nomen tuum; idcirco puellæ diligunt te.

"Trahe me, post te curremus: cum introduxerit me rex ipse in conclavia sua, exultabimus & latabimur in te, commemora-

bimus amores tuos meliores vino; recta commemorabunt diligentes te.

5 "Nigra

4 Heb. præ
vino.

5 "Nigra sim, at decora sum, 'ô Jerosolymitanæ: "similis sim" Scenitis Kedarenis, at "similis sum inhabitantibus aulæa Schelomonis.

b Heb. filii Jeruschalaimorum.
c Heb. tentoris Kedaris: ut Psal. 120. 5.

6 "Ne respiciatis ad me, "quod sim subnigra, "quod contuitus sit me sol: "quod filii matris meæ accensi irâ contra me" disposuerint me custodem vinearum aliarum, "quod vineam meam mihi non custodiverim.

d Heb. vineam meam quod mihi.

7 "Indica mihi, tu quem diligit anima mea, ubi nam pascas, ubi nam cures recubare gregem" meridie: "cur enim essem quasi extendens tentorium apud greges sociorum tuorum?

8 "QUANDO QUIDEM" ignoras, ô pulcherrima fœminarum; "f e- gredere ne insistas vestigiis illius gregis, & pascere capellas tuas" supra tabernacula aliorum" pastorum.

e Heb. ignoras tibi: pleonasm.
f Heb. egredere tibi ab eundo in vestigiis.
g Heb. cum curribus.

9 "Equitio" juncto curribus Parhhonis" comparo te amica mea.

10 Decora sunt genæ tuæ velut" lineis lapillorum, collum tuum velut tomicibus.

11 "Lineas aureas faciemus tibi, cum punctis argenteis.

12 "INTEREA dum rex" in accubitu suo est, "nardinum edit odorem suum.

13 "Ut fasciculus myrrhinus" inter ubera mea commorans, est amicus meus mihi.

14 Ut bacca" cypri in plantariis" Hhen-gedi, amicus meus est mihi.

15 "E C C E pulchra es amica mea, ecce pulchra es: oculi tui sunt" columbini.

16 "E C C E te, pulcher es dilecte mi, etiam amœnus; etiam spoda nostra est" virens.

17 "Tigna domorum nostrarum sunt e cedris, "ambulacra nostra e brutis.

ANNO TATIO.

1 Canticum cantic. Id est, summum & præstantissimum, vide Genes. 9. 25. Est autem hæc generalis totius libri inscriptio, libri argumentum scriptorémque exponens. Argumentum est epithalamium excellentissimum sive conubiale canticum, quo Schelomo decantavit sacram illam, augustissimam, & beatissimam desponsationem conjunctionemque Christi cum Ecclesia, quam æternus ipse amor erga Ecclesiam conciliavit, & continet, beneficentiaque promoveret; donec tandem Christus jam Ecclesiæ desponsatus secundo adventu suo sacrum illud conjugium perficiat, coagmentato & adunato totius Ecclesiæ corpore, ut sit Deus omnia in omnibus. Scriptor est Schelomo; quem non dubium est animo & cogitatione res omnes humanas & summi ipsius conjugium cū filia Parhhonis longe transcendisse: cū ubique propè typicè de sancta illa communione locutus est. Scriptum est dramaticum, in quo colloquentes inter se personæ introducuntur sponsus, sponsa, & amici, amicæque utriusque, huic connubio gratulantes. Cæterum toto hoc capite exponuntur duo: unum est Ecclesiæ ad Christum aspirantis & Christi amicæ eam advocantis colloquium, specie amantium qui diutius ferre non possunt absentiam alter alterius, usque ad ver. 9. alterum, mutua de bonis ipsorum inter se gratulatio, inde ad finem usque. 2 Osculetur] hujus amantium provocationis mœbra sunt duo; Ecclesiæ flagrantis amore Christi, usque ad ver. 8. & Christi respondentis, Ecclesiæque demonstratis viam perveniendi ad congressum suum, ver. 8. Sermo autem Ecclesiæ primum patheticè studium ipsius exponit erga sponsum, usque ad verbum 5. deinde apud amicas se purgat, quod invenustior, eoque spodo indigna videatur, ver. 5. & 6. postremo ardentè sponsum inclamat: quæ omnia frequentibus apostrophis conscripta grave amantis pathos affectionemque animi repræsentant. Suntque prima hæc optantis Ecclesiæ verba cum animo suo: utinam me, inquit, sponsus ille meus Christus præfens amplectatur, & junctus permaneat mihi, me nunquam deferat; sed amantissima sua conjunctione in æternum prosequatur. Nam boni] apostrophe pathetica ad sponsum, qua Ecclesia exponit causas optati sui: nimirum quod ex ipso mirificam suavitatē percipiat, etiam tum cum peregrinamur ab ipso, duobus ver. & quod eò fidelius atque animosius sponsum prædicatura sit, ver. 4. Boni] id est, suaves atque salutares. Vini] convivio lautissimo & instructissimo, synecdochicè. Ad odoratum] id est, odoratissimus es, & odoratissima vel nominis tui recordatio, omnibus unguentis antecellens: ac propterea non tantum mihi, sed amicis quoque meis dilectissima. 4 Trahe me] id est, infirmisimæ mihi vires tuas adhibe pro gratuito amore tuo, cum nemo ad te venire possit nisi trahatur divinitus, Johan. 6. 44. Curremus] ego & puellæ meæ, ministerio meo, & virtute tua: quod proximè sequentia verba ostendunt. Rex] Christus dominus a patre constitutus, & regia potestate invictaque

invietaque praeclatus. *In conclavia sua* in quibus omnes suos thesauros Christus asseruat sponsa. q. d. quod amplius bona domus suae lustraverit mecum, mihi quae velut sponsae crediderit ea; eo melius incumbemus laudationi ejus ego & amicae meae. *Recta commemorabunt* id est, non meae tantum amicae, sed amici etiam tui sanctissimum hunc nostrum & rectissimum amorem uno ore praedicabunt. 5 *Nigra sim* occupatio duplex, qua se purgat Ecclesia apud amicas suas, id est, singulata ipsius membra quae se indices ad jungunt Ecclesiae, hoc modo: scio quidem adversariorum probra & criminationes quibus obruor perventuras esse ad aures vestras: sed neque sum mihi conscia, ut isti exprobrant; neque vos oportet eo animum advertere, ut a consortio sponsae abducamini. Praeterea vos quoque fortasse locum dantes infirmitati vestrae existimabitis me indignam esse quae conveniam in manum tanti regis; quod partim afflictionibus, partim peccatis afflictionum causis veluti torrefacta atque exusta sum: sed quoties ego animum adverto ad blandam illam compellationem sponsi, qua utitur infra ver. 9. & seq. quam idem jam nunc testificatur spiritu suo in conscientia mea; omnino statuo me neque afflictionibus neque peccatis meis ab ipso avertendam esse, imò verò gratiam & jucundam fore ei; cum ipse me purget ornēque lavacro regenerationis per verbum suum. *Similis sim* q. d. oblatrent isti me tam nigram & invenustam esse quam ullus Aethiops. Est autem in his verbis elegans metonymia, qua non observata locus videtur obscurior. *Similis sum inhabitantibus* id est, sum ornata sum & venustissima: ne Schelomo quidem cum universa gloria sua, aut comitatus ejus in aulais degens tam gratus est quam ego sum: vide 1. Reg. 10. 6 *Ne respiciaris ad me* sed ad Christum sponsum meum gratus me compellantem, & suis bonis ornantem: altera occupatio, ut modo diximus. *Quod sim subnigra* id est, velut infuscata afflictionibus & peccatis, quae figuratur verbis sequentibus. *Quod contumax* id est, quod oppressione vel persecutione, tanquam sole torrefacta sim, ut Matthaei 13. 6. accipitur solum appellatio. *Quod filia* id est, peccatum originale sive innatum mecum inde ab utero, & in me habitans; cuius vitium ad committendum malum, tum ad omittendum officium abrepta sum: vide Psal. 51. 7. *Accensi ira* id est, peccatum augescens & se ipsum inflammas, ut fieret summe peccans per legem acceptam a Deo: vide Rom. 7. *Disposuerunt me* id est, quod peccatum peccans me ad colenda & observanda opera carnis tenebrarumque pertraxerit, & nunc etiam detineat plus facis; quod plane est tum ab officio meo, tum a lege mentis meae alienum, Roman. 7. 22. Haec autem omnia rustica allegoria exponuntur, ad declarandam amplius indignitatem peccati habitantis in nobis, & praestantiam vocationis nostrae. *Quod vineam meam* id est, quod ab officio meo, quam vis utili atque salutari, discesserim. 7 *Indicamihis* apostrophe Ecclesiae sponsum. q. d. ne puteris me aut alienis criminationibus, aut mea ipsius indignitate abstereri, quod minus accedam sponsum: ego jam ad illum converto orationem meam; in clamabo vobis praesentibus, & respondebit mihi. Sic autem haec verba Ecclesiae in clamantis allegorica; quibus Christum cum pastore comparat ovili suo cibum & modum & quietem prospiciente; ut Psal. 23. Itaque ostendit quam beata sit conditio eorum qui sequuntur Christum; & contra quam misera conditione uteretur, quam diu in peccato vixit. *Meridie* quo tempore ne mihi quidem capere quietem licet, nisi veniam ad te. *Currensem* aetologia petitionis a studio ardentissimo Ecclesiae: nolo, inquit, vel ad tempus cum istis conversari, ac ne quidem praeme ferre quasi apud istos a quo animo agere possem; quod fortasse, nisi mature responderes, mea infirmitate prolaberetur. Quid enim aut honoris tibi, aut emolumentum mihi inde accederet: quapropter peto ut jam nunc indices. *Sociorum tuorum* id est, pastorum exteriorum, qui nihil retinent, sed tantum communicant tecum pastoris specie & appellatione. 8 *Quandoquidem* responsum Christi ad Ecclesiam, ut observatum est 2. versu, continet autem hoc responsum per *ὁ ἰησοῦς* primum sententiam sponsi de prima quaestione versus 7. in hoc versu, deinde benigna testificationem animi sui propensissimi, beneficiorumque erga Ecclesiam; ut confirmet Christus occupationem qua Ecclesia usa est versu 5. & 6. & transitionem faciat ad gratulationem illam mutua, in qua secundum hujus capituli membrum constituimus. *Ignoras* id est, nondum plane cognoscis, sed ex parte tantum: ac propterea amplius informari cupis. *Egredere* id est, ne tentorium ponito cum istis, quod proxime dixisti, neque illis ratione ulla adhaere. Sic responderet secundae quaestioni parti. *Capellas* scilicet delium gregem. *Supra tabernacula* id est, pios supra hunc mundum evehe, & caelestis doctrinae alimento pascere. *Pastorum* quos Ecclesia socios propterea vocaverat ver. 7. 9 *Equitio juncto* transitio ad secundum locum gratulationis mutuae: ut observatum est in ver. 2. in qua primum ternis versibus inter se gratulantur, deinde singulis ac postremo quasi symphonia suae communis domus praestantiam concinuntambo, versu ultimo. Praedicat autem Christus in Ecclesia dona sua, Ecclesia verò bona in Christo residentia & ad se pervenientia. *Comparo* id est, similem efficio virtute spiritus, & verbo assero te longe amplius praestare ceteris ornamento atque dignitate, quam Partho nis equitatum ceteris: quod beneficium ab amore sponsi in sponsam profectum, his tribus versibus explicatur: a dignitate personarum, praesentium ornamentorum, & amplius etiam eventurorum ex promissione: quae omnia similitudine regii equitatus illustrantur. 10 *Lineis lapillorum* quae orientalium equitatu ferè adhibebantur: ut Judic. 8. 24. q. d. quemadmodum in regali equitatu illo curules equi aureas habent ornatas gemmis, & tomices, id est, collaria preciosissima; ita jam pretiose instructa es. 11 *Lineas aureas* i. e. si jam ornata es, amplius te ornabimus tamen: hoc enim beneficium est patris, filii, & spiritus sancti: id eoque plurali verbo utitur. 12 *Intercedam* reciproca laudatio, quam Ecclesia canit Christo propter suavissimum odorem ejus, qui ad ipsam pervenit verbo & administratione spiritus. *In accubitu suo* id est in caelis, dum Ecclesia peregrinatur a domino. *Nardinum* i. perfundor odoribus suavissimis, tribus versibus; quanto magis cum patefacta vita mea revelabor cum ipso in gloria: Coloss. 3. 4. 13 *Ut fasciculus* *ἡμπελοῦν* verborum ad evidentiam trajecimus, hic & seq. versu. *Interubera* ut lecta & coronaria odoramenta colloco a puellis gestari solent. 14 *Cypri* vide Plinium lib. 12. cap. 24. *Hhen-gedi* vide Genes. 14. 7. 15 *Ecce pulchra es* conclusio sponsi gratulabunda. *Columbini* gratiosi, simplices, & casti, ut columbarum sunt. 16 *Eccete* gratulatio sponsae, a pulchritudine sponsi, & liberorum procreatione. *Vivens* id est, fructuosa, synecdochicè. 17 *Tigna domor.* conclusio symphonica a sponsi & sponsae, domum suam celebrantium a pretio & commoditate summa. *Ambulacra* id est, paradromides, sive ambulationes continentes, quibus sponsus & sponsa invisiunt inter se. Brutus autem arbores interpretatur, secuti vocem Hebraicam, quam adhuc sua aetate servatam fuisse ostendit Plinius libro 12. cap. 17.

CAPUT II.

Sponsus dignitatem suam & sponsa praeclatus: cui sponsa vicissim respondens eum laudat, ei, fert accepta omnia bona sua: officia ejus erga se convivio figurat, summumque suum amorem in eum deliquio: deinde sponsi adventum ad se, vocationem suam, & promissiones amplissimas exponit quae in Ecclesia percipiuntur Evangelii praedicatione: ideoque de communione ejus gloriatur, & praesentia expetit usque ad promissionum complementum secundo adventu ejus.

1 Ego

Ego sum rosa Scharonis, liliū convallium.

"Ut liliū inter spinas, ita est amica mea inter filias.

"Ut malus inter arbores sylve, ita est amicus meus inter filios: in umbra ejus summē desydero" ut sedeā. nam fructus ejus dulcis est palato meo.

"Introduxit me in locum convivii, habens pro vexillo amorem erga me.

"Fulcite me lagenis istis, iustetate me istis malis: nā egra amore sū.

"Sinistra ejus est subter caput meum, & dextra ejus amplectitur me.

"Adjuro vos Jerosolymitanæ, emanete cum capreis, aut cū cervis agri: ne excitate, neque expergefacite hunc amorē, usque dū voluerit.

"Vox dilecti mei est, ecce illum, advenit; saliens super istos mōtes, subsultans super istos colles,

Similis dilectus meus capreæ, aut hinnulo cervorum; ecce illum stantem post parietem nostrum, prospicientem e fenestris, emicātem ex clathris.

"Proloquens amicus meus dixit mihi; surge amica mea, pulchra mea, & veni.

"Nam ecce, hyems transiit; pluvia præteriit, abiit.

Florentia conspiciuntur in terra; tempus minuritionis advenit, & vox turturis auditur in terra nostra.

Ficus ipsa protulit grossulos suos, & vites ipsæ primā uvā edunt odorem: surge amica mea, pulchra mea, & veni.

"Columba mea degens in fissuris istis petreæ, in latibulo prærupto, ostende mihi aspectus tuos, fac ut audiam vocem tuam: nam vox tua suavis est, & aspectus tuus decens.

"Prehendite nobis vulpes, vulpeculas corrumpentes vineas; dum vineæ nostræ efferunt uvam primam.

"Dilectus meus, meus est; & ego illius, qui pascit in liliis,

Donec aspiraverit dies ille, & fugerint umbræ istæ: revertere, similis esto, dilecte mi, capreæ aut hinnulo cervorum currenti in montibus disparatis.

ANNOTATIO.

1. *Ego sum*] Hujus capitis partes in universum duæ sunt: una est, vox sponsi se ipsum & sponsam suā prædicantis, duobus versibus; altera, oratio sponsæ prædicantis sponsum, beneficia ejus narrantis atque invocantis ipsum, usque ad finem. Prædicatio autem sponsi continet primū explicationem allegoricā præstantissimæ & suavissimæ virtutis ejus omnibus testatæ, in primis verò Ecclesiæ per cōmunicationem spiritus, hoc versu: deinde dignitatis quæ ab ipso ad Ecclesiā totam pervenit, seq. ver. *Rosa Scharon.*] id est odoratissima, ut rosa locis apricis gaudet, estque odoratio: vide 1. Chronic. 27. 29. idem judicium de sequente epitheto. 2. *Ut liliū*] id est, tam superat Ecclesiā alios omnes cœtus dignitate atque præstantia, quā liliū spinas: ceteri omnes sunt spinæ, si cum Ecclesiā comparantur. 3. *Ut malus*] hæc oratio sponsæ cōtinet primū propositionē dignitatis sponsi & studii Ecclesiæ erga ipsum, hoc versu: deinde narrat mutui illius inter te amoris officia, usque ad versum 16. ac postremò fructū istius amoris perpetuū a sponso petit, duobus versib. ultimis. *Ita est*] nimirum fructuosissimus atque suavissimus umbra & fructibus, ut verba sequentia explicant. *Ut sedeā*] id est, permanē in ipso, & ipse in me: quod duo ultimi versus exponunt. 4. *Introduxit me*] narratio hæc allegorica singulatia duo Christi erga Ecclesiā officia depingit: unum, vitæ & salutis allatæ, sub specie convivii & curationis, usque ad versum 8. alterum, voluptatis, pacis, & bonorū omniū ad ipsam pervenientium, specie verni temporis, rerūque vernantiū, & se quodammodo coram Ecclesiā sistentium ad ministeriū ejus, inde usque ad versum 16. *Habens pro vexill.*] id est, unico suo amore erga me, velut insigni ob oculos posito, animum meū ad se pertrahens; ut milites a dūce convōcantur & continentur sub signis. Sic autem hunc locū distinctimus adducti aliquot veterū exēplariū fide. 5. *Fulcite me*] Ecclesiæ ad amicas verba, estuātis amore Christi & in medio cōvivio velut deliquiū animi ex amore patietis. Sunt autē illius in hac infirmitate adjumēta duo: unū, amicariū.

ministrantiū de bonis sponsi. i. prophetarū, apostolorū, & servorū Dei, hoc versu; alterū, spōsi ipsius Christi, qui unius efficaciter curat Ecclesiam, sequēte versu. *Istis lagenis* i. saluari potu sponsi mei. *Istis malis* i. pomis odoratis e penu Christi: ut languētibus odoramēta ad nares apponit solent. *Nam agra* i. nō desino aestuare, donec perfectē fruar cōgressu spōsi mei in cōlesti gloria. 6 *Sinistra eius* i. spōsus ipse manū utrāque admovent ad sustentandum me in hac infirmitate mea, & in expectatione futuri illius beatissimi cōgressus sua virtute sustinet. Est autē hāc sustentandi forma sumpta ab antiqua ratione accumbēdi in cōviviis: prout veteres accumbentes, non sedētes (ut hodie) epulabantur. 7 *Adiuvo vos* i. verba spōsae per apostrophē ad amicas, velut requiescētis in ulnis spōsi sui: quibus monet eas, ne Christo cōquiescēt in amplexu ipsius ulla ratione molestē sint. Hāc autē spōsae potius quā sponsi verba esse statuimus: tum quia sponsi nō est adjuvare, sed jubere pro imperio: tū quia sequētes locos omnes, qui hoc ipso argumento sunt, a sponsa pronuntiari constat; tū etiā denique, quia veterū honestas postulabat ut spōsa amicas suas cōpellaret, non autē sponsus: quam honestatē alibi in toto hoc libro observat Schelomo; ut contrā sponsus imperat suis amicis, infra ver. 15. *Exanete* i. foris versamini, ne inturbetis aut negotiū facessatis sponso. Nā hoc toto capite ita loquitur sponsa, quasi convivium in prādio rustico haberetur. *Hunc amorem* i. sponsum quem amo unicē metonymia. *Usque dum* i. unquam. q. d. ab omni illius offēsa, & provocatione vel levissima abstinete. 8 *Vox dilecti* i. alter locus narrationis de voluptate, pace, & omnibus bonis, ad quā perlustranda & jam jam ex parte percipiēda sponsus advocat sponsam suā, ut dictū est in versum 4. cuius loci partes sunt duae, quas Christus verbo suo in Ecclesia perficit: una est, quōd Ecclesia bona exhibet, & velut ex hybernīs peccati tempestatibus liberatā recreat, usque ad versum 15. altera, quōd per amicos ministratos suos depellit mala, ver. 15. Hāc autē omnia venustissimē figurantur, quasi sponsus quiescētē spōsā rursus profectus esset, & illa jam ad sponsi redeuntis vocē excitaretur, & exultaret gaudio. *Saliens* i. q. d. celerissimē, ut sequentis versus declarat cōparatio. 9 *Ecce illum* q. d. ecce dicto celerius jam altat mihi, est prāsentissimus: verba autē hāc sponsae gradatim explicant mirificū opus Christi erga se; cuius primū vocē audit, deinde venientē prospicit, & postremō illicō prāsentem videt. *Emicantem* i. florētissimū, jucundissimōque conspectu se exhibentē mihi; metaphora a floridis arboribus, quibuscum Christus est comparatus, suprà ver. 3. 10 *Proloquens* i. proloquio sponsa Ecclesiam suā invitantis, non quidē ad plenū & absolutum fructum bonorum omnium, quā aservantur in cōlis; sed ad omnia illa certissima venturi fructus documenta & pignora, quā verbo & opere per spiritū aeternum cum Ecclesia voluit communicata Christus. 11 *Nam ecce hyems* i. exornatio vocationis spōsae, qua modō usus est Christus, a comparatione temporis prācedentis vocationem, & subsequētis: prācedens tēpus, inquit, totū hybernū fuit atque procellosum, quo aliena fuit a vocatione & in peccatis jacens: hoc verō ex quo vocata est totum est virens, florens, germinans, jucundum, suave, atque fructuosum; denique animum tuū & sensus omnes amoenissimē expleturū. 14 *Columba mea* i. pulcherrima, integerrima, & castissima amica mea, quā ante iacta fundamenta mundi in sempiterno decreto ac electione Dei, tanquam in rupe inaccessa & immota, delituisse, nunc etiam delitescis, & in aeternum ibidem conquietura es: alterum genus allegoriā, quo Christus cōpellat sponsam ad fruēda bona quā in prāsentia exhibet vocatione sua. *Offende mihi* i. accede ad me, conversare mecum, confabulare; ambula continenter mecum, & esto integra. *Nam vox tua* i. tu enim Deo accepta es per gratuitam electionem ejus, intervētū Christi. 15 *Prehendite* i. apostrophe sponsi ad amicos: qua intēdā dum fruitor sponsae colloquio, jubet amicos operam dare, ut omnia tollant quā hāreditari Ecclesiae essent obfutura, sive doctrinā sive morū improbitate. *Vulpeculas* q. d. ne minimis quidem parcite: omne malum, & occasiōē, speciemque mali amovete. 16 *Dilectus meus* i. conclusio superioris narrationis; qua Ecclesia primū gloriatur de prāstantissima suā communione cum Christo; deinde prāsentia illius exoptat toto curriculo huius vitā, donec perfectē eum ipso adunata sit in cōlis. *Qui pascit* i. qui in satietate gaudiorum & amoenitatibus ad dexteram suam alit suos, ut pastor optimus: Psal. 23. 17 *Dies ille* i. gloriosi adventus tui, quo revelabitur Ecclesia perfectē assumpta in communionem tuam, & bonis tuis omnibus gloriosē perfuerit. *Umbra ista* quā tantisper offusae sunt, dum Ecclesia versatur in hoc mundo. *Revertere* i. id est, cura ut mihi addis quā velocissimē, neque a me latum unguem discedas. *In montibus disparatis* id est, Gilghadis, quos fluvius Jarden a reliqua Judaea disparat: ut 2. Schem. 2. 29. Horum autem montium potius quā aliorum in Judaea meminit: quia summa in illis fuit prāstantia & commoditas venationis; cum nōdum fuisset occupata Chama & domus aedificata in saltu Libani, quo tempore ista a Schelomone conscripta sunt.

CAPUT III.

Ecclesia exponit studium suum maximū amplius prehēdendi in dies & obtinēdi sponsi: deinde quia de gloria sponsi confirmata est, ostendit sibi honestius & utilius esse ut hic non detineat sponsum, sed conscendentem in thalamum suum cōlestem prosequatur.

1 **N** cubili meo per noctes quærens eum quem amat anima mea; quærens eum, cū non invenissem eum, dixi,

2 **J**am surgam, & obibo civitatem, per vicos & per plateas quæram eum quem diligit anima mea; sed quærens eum non inveni eum.

3 **"Invenientibus me custodibus"** qui obeunt civitatem dixi, an eum quem diligit anima mea vidistis?

4 **Paululum prateriveram ab illis, cū inveni eum quem diligit anima**

nima mea: prehendi eum, non situra eum usque dum introduxero eum in domum matris meae, & in conclave genitricis meae.

5 Adjuro vos Jerosolymitanæ, emanete cum capreis, aut cum cervis agri: ne excitate, neque expergefacite hunc amorem, usque dum voluerit.

6 Quænam est illa quæ ascenderet ex deserto, velut suffumigata excitatis fumis; suffumigata myrrha & thure, præstantiore quàm omnis pulvisculus aromatarum? ^a Heb. ascen- dens.
^b Heb. elati- onib⁹ fumi.

7 Ecce lectus ejus præstantior est eo qui est Schelomoni, quem circumstant sexaginta potentes & potentibus Jisraëlis,

8 Omnes stringentes gladium, edocti bellum; quisque accinctus gladio suo super femur suum, a pavore singulis noctibus: ^c Heb. pre- hendent.

9 Thoro quem paravit sibi rex Schelomo, ex lignis Libani;

10 Cujus columnas fecit argenteas, cujus stratum aureum, cujus stragula purpurea; cujus interiora quasi pavimentata aurore, a puellis Jerosolymitanis. ^d Heb. me- dium pavi- mentatum.
^e Heb. Jeru- schalaimo- rum.
^f Heb. coro- navit.
^g Heb. cor- dis.

11 Proдите, & spectate puellæ Tzijonis regem Schelomonem; cum corona quam curavit ei mater ejus die sponsaliorum ejus, & die lætitiæ animi ejus.

ANNOTATIO.

1 In cubili] Hujus narrationis partes sunt duæ: una est, qua Ecclesia exponit suum studiumprehendendi Christum atque possidendi, usque ad versum 6. altera, qua veluti se ipsam corrigens cupitprehēdi ab ipso & manere apud ipsum, inde ad finem usque. Prioris autem summa est, Ecclesiam interdum, noctu, domi, foris, in urbe, in agro, ubi vis denique flagrare de desiderio Christi, & in eo conquirere. Non invenissem] id est, non satis perciperem eum præsentem pro desiderio meo: nam ad sensum nostrum & Ecclesiæ ipsius interdum videtur abesse Christus, aut non adesse propere: etsi re ipsa est præsentissimus. Jam surgam] hæc omnia allegorice humanituse dicta sunt, pro eo quod est, quæram ex toto studio & tota facultate mea. Non invenis] satis ex sententia animi mei, ut supra versu 1. Invenientibus me] continuatio allegoriæ, pro eo quod est: in quoscunque incidebam, etiam præfectos custodiarum publicæ, non dissimulabam, neque me pudebat Christi, sed palam exponebam me ejus amore languentem esse, ut dixerat supra 2. 5. Qui obcumbit civitat.] id est, circitores, qui singulas excubias recognoscunt de nocte. Non situra] quasi dicat, & quidem prehendi eo animo ut divertat ad me, & permaneat apud me, donec dies ille aspiraverit de quo supra 2. 17. Matris meae] vide infra 7. 6. Adjuro vos] propositio Ecclesiæ obtinentis sponsi consortium, ne qua illi fiat molestia, ut supra 2. 7. Quænam est] nimirum præter me altera pars, qua Ecclesia veluti sermonem corrigens quo usâ fuerat versu 4. illustratis bonis sponsi sui dicit, quid? an facerem ut ille apud me diverteret, ac non ego potius laborarem ut conveniam in domum ipsius? cui omnia sunt instructissima odoratissimaque, & thalamus ipse longè gloriosior omni gloria Schelomonis. Quamobrem gloriam hanc Christi, & ipsius spiritualis thalami, ubi Ecclesia conquiscebat cum Christo, commendat allegorice tum ab odore, hoc verlutum a securitate, pretio, & ornatu, sequentibus. Quæ ascenderet] id est, certa fide extra se & supra totum mundum inanissimum pietatis efferretur ad Christum, suavitatem odorum ipsius & ornamentorum delectata? 7 Ecce] amplificatio dignitatis quæ inest cubili Christi & Ecclesiæ, per comparisonem cubilis Schelomonis, qua se ipsam Ecclesia ad officium excitat. 9 Thoro] id est thalamo conjugali, virente (ut dixit supra 1. 16) atque fecundo: nam hoc proprie Hebraica voce designatur. 10 Apuellis] id est, quæ omnia plumario opere & phrygionico acupinxerunt Jerosolymitanæ. 11 Proдите] id est, observate & animadvertite: planè videbitis gloriam hanc Schelomonis nihil esse ad sponsi mei gloriam.

CAPUT IIII.

Christus Ecclesia perfectionem laudat: & velut amore illius abreptus postquam exclamavit, celebrat suavitatem sermonum, ornamentorum, fidei, officiorum, & fructuum ejus. Quamobrem Ecclesia agnoscens quicquid boni habet, a Christo in se perfectum esse, amplius ipsum celebrat, & sibi adesse petit ac benefacere: quod Christus ex parte annuit.

Ecce pulchra es, amica mea, ecce pulchra es, oculi tui columbini præ crine tuo: pilus tuus, ut gregis caprarum quæ detondent de monte Gilhhadis.

Dentes tui similes gregi æquarum pecudum, cum ascendunt ex lavacro; quæ omnes e gemelliparis sunt, in quibus nulla est orba: ^a Heb. gemellipararum.

3 "Velut filum dibaphum labia tua, & sermo tuus decens; "velut fragmen malo granati "utrumque temporum tuorum præ crine tuo.

4 "Simile turri Davidis collum tuum, ædificatæ ad "armaria: de qua millena scuta pendent, omnes umbones "potentum:

5 "Duo ubera tua similia *sunt* duobus hinnulis gemellis capreæ, "pascuntibus inter lilia.

*6 Heb. ibo
mihi: ut Ge-
nel. 11. 33.*

6 "Donec aspiraverit "dies ille, & fugerint istæ umbræ, "ibo ad montem hunc myrrhæ & collem thuris.

7 "Tota pulchra, amica mea (id est, "vitio nullo existente in te)

8 "Mecum inde a Libano, ô sponsa, mecum inde a Libano venies; contemplaberis a vertice Amani, a vertice "Scheniris & Chermonis, e lustris leonum, e montibus pardorum.

*9 Heb. a col-
lulis tuis, v-
ποκοριστικῶς.*

9 "Rapis animum meum, soror mea sponsa: rapis animum meum u-
no *aspectu* oculorum tuorum, uno torque "a faucibus tuis.

10 Quam pulchri *sunt* amores tui, soror mea sponsa, quam boni sunt amores tui, "præstantiores vino; & odor unguentorum tuorum præstantior omnibus aromatis:

11 "Favum stillant labia tua, ô sponsa, mel & lac subsunt linguæ tuæ; & odor vestium tuarum *est* velut odor Libani.

12 "Ut hortus clausus es, soror mea sponsa: ut scaturigo clausa, fons obfignatus.

13 "Propagines tuæ *sunt* mali punicæ, tanquam pomarii: cum fructu rerum pretiosarum, "cypri cum nardis,

*14 Heb. thu-
ris.*

14 Nardus & crocus, calamus odoratus, & cinnamomum, cum omni-
genis arboribus "thuriferis; myrrha & "santalum, cum omnibus "præstantissimis aromatum.

15 "O F O N S hortorum, putee aquarum "viventium; & fluentium supra quam Libani,

16 "Evigila Aquilo, & veni Auster, "perfla hortum meum, "perfluant *aquæ* aromata ejus: veniat amicus meus in hortum suum, "ut comedat fructum rerum pretiosarum suarum.

17 "I N G R E S S U S hortum meum, soror mea sponsa, "decerpo myrrhā meā cum aromatibus meis: comedo favum meum cū melle meo, bibo vinum meum cū lacte meo: comedite amici, bibite & inebriamini dilecti.

A N N O T A T I O.

1. *Ecce*] Hoc toto capite continentur duo: unum est responsum Christi Ecclesiam sponsam suam celebrantis, usque ad versum 15. alterum est oratio Ecclesie omnia bona sua ferentis accepta Christo, & præsentissimam illius opem porro implorantis cum responsione Christi, tribus versibus ultimis. Christi autem responsum continet primum descriptionem singularem & allegoricam membrorum Ecclesie, usque ad vers. 6. deinde verò Christus amorem suum erga Ecclesiam, & promissiones officiaque amoris explicat: postremo ad laudes Ecclesie revertitur, inde a vers. 9. *Oculi tui*] descriptio singularis pulchritudinis, quæ generatim Ecclesie inesse modò dixit, ab enumeratione partium: vide supra 1. 15. *Crine tuo*] id est, crine tuo modeste & pudice composito, & reducto procul ab oculis; non autem projecto & lascivè extuberante, quod impudicarum est. *Uegregi*] id est, comptissimus & nitidissimus, prout est in capris bene pastis & curatis. *Quæ deorondant*] id est, virgulta decerpunt loco sibi opportunissimo. 2. *Æquarum pecudum*] dentium laus triplex significatur: prima est, omnia inter se æqualitas; secunda, nitor; tertia, perfectus & absolutus numerus duobus ordinibus dentium inter

inter se respondentibus. *Qua omnes e gemellis.* id est, tam similes inter se & convenientes superior dens quisque cum inferiore suo, quam fere convenit inter gemellos; quemadmodum etiam utitur infra vers. 5. in comparatione uberum. *Nulla orba* id est, nullus dens desideratur in suo ordine, ut cum gemellis pari ovi cuique tui adfunt agni. *3 Velut filium* pro eo quod est, labia sunt tibi parva atque rubentia. *Velut fragmen* id est, roseo colore est. *Utrumque temporum* cum genis subjacentibus, quae pari & conveniente rubore decoratae sunt: synecdoche. *4 Simile* id est, collo es rectissimo, venustissimo, & rebus pretiosis instructissimo; sicut est turris illa eminentissima Jerusaleimorum, quae a Davide extracta fuit in clivo Miktoahh pro armamentario, ad atrium custodiam: vide Nechemiae 3. 19. & 25. *Armata* ubi appendebantur arma acuta, polita, atque comparata ad usus necessarios: quod compositio vocis Hebraeae sonat, & sequentia verba interpretantur. *Potentum* id est, ducum imperium habentium in regis copias; ut 2. Schem. 23. & Nechemiae 3. 16. *5 Duo ubera* id est, sunt simillima inter se & plenissima, quasi hinnuli optimo loco pasci. Haec autem omnia haecenus de venustate & elegantia Ecclesiae dicta, universae denotant eam esse absolutissimam & perfectissimam, ut concluditur vers. 7. neque dubium est quin idem de omnibus membris inde ab uberibus usque ad imos talos analogice sit intelligendum: praeterea non dubitamus, quin ut singulis membris Ecclesiae suae sunt functiones, ita singularia haec membrorum attributa sigillatim accommodari possint: sed non fuit consilium nostri in illis excutiendis minutatim operam consumere; ne aut pauciora quam debentur afferamus, aut plura ingrediamur quam promissimus. *Pascentibus inter lilia* vide supra 2. 16. *6 Dies ille* quo consummabuntur nuptiae: vide supra 2. 17. Continentur autem his tribus versibus promissiones Christi respondentes ad postulata Ecclesiae, supra 3. Pollicetur enim Christus primum praesentiam suam in Ecclesia quamdiu peregrinamur a domino, deinde illo tempore transacto pollicetur se perducturum Ecclesiam in domum suam, versu 4. & 9. *Ibo ad montem* id est, Hierusalem coelestem, in caelum, ubi iam recepti sunt amici qui me colunt, & quorum officia mihi sunt odoratissima. *7 Totapulchra* altera promissio sanctificationis per spiritum, hoc versu; & vitae aeternae, sequente. *Vitio nullo* quasi dicat, cum effecero ut ab omni peccato & labe peccati liberata summam tuam pulchritudinem perfectionemque consequaris, & te hoc pacto ad beatum illum nuptiarum diem comparavero; tum demum te assumpturus sum. *8 Mecum* id est, totam te colligam, nemo peribit ex manibus meis; sed ex omnibus tuis finibus quamvis remotissimis recipiam te, & a periculossima ferissimaque huius mundi coluvie vindicabo. *O sponsa* hic primum nomine isto appellatur, ratione diei illius beatissimi qui nuptiis a sponso dictus est: quemadmodum etiam soror sequente versu, intimae necessitudinis & germanitatis nomine. *Schenire* vide Deut. 3. 9. Schenire autem hic proprie vocat Chermonis partem quam Emoraei obtinuerant. *9 Rapi* regressio pathetica ad laudes Ecclesiae, specie hominis in amorem summum exardescens: qua simul atque Christus gravissimis acclamationibus adumbravit amorem suum, duobus versibus figurate exponit suavitatem orationis ornamentorum, fidei, officiorum, & fructuum ejus, usque ad versum decimum quintum. *10 Praestantiores vino* ut supra Ecclesia praedicaverat de sponso 1. 2. *11 Fecum* hoc est, mellissimum est oratio tua, & odor jucundissimus. *12 Ut hortus clausus* id est, optima fide castam conservas te mihi, & tuos fructus integros; qui etiam allegorice duobus sequentibus versibus exponuntur. *Scaturigo* id est, conceptaculum salutaris illius doctrinae, qua omnes mei agri sive horti partes, areolae, & plantae irrigantur; & quod nemini extero pervium est, quia nemo ingreditur illuc nisi per me. *13 Propagines* id est, plantae omnes tuae sunt pretiosissimae. *Cypri* vide supra 1. 14. *14 Santali* ut Numeror. 24. 7. *Praestantissimis aromat.* vide Exodi 30. 23. *15 O fons* altera pars capitis, qua Ecclesia modestissime accipiens quae ipsi attribuit Christus supra versu 12. & sequentibus, ostendit ipsum omnis boni autorem esse, & amplius benedici petit praesentia ejus. quasi dicat, quid ergo, o Christe quo alio nomine significare possim infinitos illos thesauros sapientiae & intelligentiae, plenitudinemque deitatis quae in te habitat corporaliter; quod scaturiginem & fontem me vocas, agnosco me fontis usum praestare meis: verum tu ille es cui fons, putei, aquarum perennium, aeris, omnis denique vitae & salutis nomen attribuendum est: imò verò tu fons ille es, ego tantum rigo ex fonte tuo; tu puteus ex quo haurio, tu aqua perennis, tu aer vivificus; ego cibum, potum, omnia denique de manu tua dono accipio: quamobrem peto ut porro imploranti fidem tuam adjuumento sis praesentia tua. *Videntium & fluent.* id est, perennium & abundantissimarum: quibus verbis figuratur infinita omnibus numeris beneficentia Christi. *16 Vigila Aquilo* id est tu, qui aeris usum praestas ad fecundandum hortum tuum, & veluti ventorum percussu aerem perpurgas, tempestateque serenas & pluviosas efficis pro commoditate horti tui. *Persla hortum* id est, quasi perslando effice quod mihi ex usu esse videris: petitio accommodata ad posteriorem comparationem ventorum cum Christo, per *ὑπερωιῶν*. *Persuant aqua aromata* nimirum aquae illae viventes tui fontis & putei, de quo versu 15. petitio respiciens ad priorem comparationem: utraque autem proximis verbis nudè explicatur. *Veniat amicus meus* id est, accedat & habiter in me, ut promiserat Christus supra versu 6. *Ut comedat* id est, ut cum spona sua convivetur, quod illa desideraverat supra 3. 4. nam hic quoque, ut in caelis, hortus tuus est, ait illa. *17 Ingressus hort.* excusatio sponsi, cur non statim & omnino votis Ecclesiae respondeat, nimirum quod adhuc ipsi tempus est residendi in caelis cum myriadibus angelorum & spiritibus justorum consecratorum, donec advenerit iustus nuptiarum dies. *Decerpo* id est, comparo sanctis locum, & transeuntes ad me excipio amantissime in coelesti gloria. Hunc autem versum ad superiora pertinere res ipsa loquitur.

CAPUT V.

Ecclesia, Christi a se discessum suis peccatis acceptum ferens, offensionem suam narrat & poenas meritas: opem piorum omnium implorat ad studium suum erga ipsum communi opera exponendum: sponsum describit & locum quo recepit se, ac seipsam in fide confirmat.

EGO dormivi, licet animo meo vigilante; cum voci dilecti mei pulsantis, "aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, integra mea; nam caput meum oppletum est rore, capilli mei asperisionibus" non tuis;

Respondi, exui tunicam meam, quomodo induerem eam? lavi pedes meos, quomodo inquinarem eos?

3 "Dilectus meus demittebat manum suam" a foramine, cum "visceribus meis frementibus in me,

b Heb. myrrham, & digiti mei myrrham trāscuntem: metōymia. c Heb. loqui

4 Surrexi ego ad aperiendum dilecto meo; & manus meæ stillarunt myrrhinum, digitique mei myrrhinum liquidum in manubriis seræ.

5 "Aperiui ego dilecto meo, sed dilectus meus subducens se præterierat: exanimata sum propter colloquium ejus: quæsiui eum, sed non inveni eum; in clamavi eum, sed non respondit mihi.

6 "Invenientes me custodes qui obeunt civitatem percusserunt me, vulnerarunt me; abstulerunt carbasum meum a me custodes murorum.

d Heb. filia Jeruschalaimorum: sic infra v. 14. e Heb. inter fœminas.

7 "Adjuro vos Jerosolymitanæ; si inveniatis dilectum meum, quid indicaretis ei: a gratia amore me esse.

8 "Quid est dilecto tuo præ alio dilecto, ô pulcherrima fœminarum? quid est dilecto tuo præ alio dilecto, quod ita adjuras nos?

f Heb. candido & rubente colore.

9 "DILECTUS meus candore & rubore, vexillarius est e myriade.

10 Caput ejus, insigne aurum, purgatissimum; capilli ejus crispi, nigri ut corvus:

11 Oculi ejus ut columbarum, juxta alveos aquarum; loti in ipso lacte, siti in sitione:

g Heb. aromaticis.

12 Genæ ejus similes areolæ aromaticæ, adultis plantis unguentariis; labia ejus liliis stillantia myrrhinum liquidum.

b Heb. unguentorū.

i Heb. myrrham trāscuntem: ut supra v. 4.

13 "Manibus ejus insunt orbes aurei insiti beryllo thalassio: est visceribus ejus nitor eboris tecti sapphiris.

14 Crura ejus sunt columnæ marmoreæ innixæ stylobatis auri purgatissimi; aspectus ejus ut Libanitarum, lectissimus ut cedrorum illius.

k Heb. dulcedines.

l Heb. desiderabilia.

15 "Palatum ejus dulcissimum est, denique totus est desideratissimus; hic est dilectus meus, & hic amicus meus, ô Jerosolymitanæ.

16 "Quo abiit dilectus tuus, ô pulcherrima fœminarum? quod se vertit dilectus tuus, ut quæramus eum tecum?

m Heb. descendit.

n Heb. aromaticis.

17 DILECTUS meus descendens abiit in hortum suum, ad areolas aromaticas; ut pascat in hortis, colligatque lilia.

18 "Ego sum dilecti mei, & dilectus meus meus est, qui pascit in liliis.

ANNOTATIO.

1 *Ego dormivi*] Hujus capitis, quod dramaticum est, summæ partes sunt duæ: una est, lamentatio Ecclesiæ se ipsam inculantis de officio non satis diligenter convenienterque in sponsum præstito, usque ad versum 7. altera est confabulatio sponsæ cum puellis amicis suis; quibus consulentibus Ecclesiæ responder de conditione sponsi sui, habitatione, & mutua inter ipsos communicatione, inde ad finem usque. *Dormivi*] id est, torpebam sanè velut somno oppressa fide, minimè verò extincta. Continet autem hæc narratio primum confessionem delicti, quatuor versibus, deinde calamitatum quæ ex delicto evenerunt, duobus seq. *Aperi mihi*] sermo Christi ad Ecclesiam accedentis, cujus commemoratione Ecclesiæ amplificat indignitatem facti sui: tam blande (inquit) compellavit me, tam gratiosè, tam honorificè, denique tam sollicitè, quàm si sua res, ac non potius mea ageretur. *Caput meum*] id est, nullum malum aut incommodum defugi, quin susceperim propter te. 2 *Respondi*] id est, disceptavi cum animo meo, titubavi fide, & præpedita infirmitate mea ita sum cunctata, quasi non potuissem sine frigoris damno, aut sordium incommodo aperire fores; denique stulta pluri feci tam exiguum incommodum in fungendo officio meo, quàm tot mala & incommoda, quæ sponsum propter me voluntariè susceperat. 3 *Dilectus meus*] id est, hoc responso audito desistebat, & recipiebat se humanitus dicta. *A foramine*] nimirum seræ, quo aperiuntur fores. *Visceribus meis*] id est, poenitentia adducta, & respiciens cum animo meo. 4 *Et manus meæ*] secundus locus pertinet ad amplificandam indignitatem, nimirum quod Christus foribus vestigia odorata adventus sui nihilominus impressit, ut excitaret & afficeret legnem Ecclesiam, quasi dicat, ita perfudit fores meas copiosè benedictione sua & odore Evangelii, ut illarum ipsarum tactu perfunderer, & revocarer ad cogitationem indigni facinoris mei. *In manubriis*] id est, quod sponsum eò infuderat sua injecta manu. 5 *Aperiui*] explicatio malorum quæ sequebanti Ecclesiæ comparata sunt: quorum primum est quod sponsum se ad tempus subducit; secundum, quod Ecclesiæ veluti exanimatur propter culpam suam discedente sponso, nec statim se iterum exhibente, hoc versu; tertium, quod eo absente multa mala Ec.

mala Ecclesie laboranti obveniunt, seq. vers. 6. *Invenientes me* id est, omnes infesti fuerunt mihi, etiā illi a quibus fueram custodienda: ut suprà 3. 3. 7. *Adiuro vos* altera pars capitis, dialogismus Ecclesie cum puellis amicis suis, ut suprà 2. 7. quā postquam confessa est Ecclesia ardentissimum amorem suum, occasionem capiunt puellæ rogandi Ecclesiam primum de sponso versu 8. & seq. respondetur: deinde verò de loco, vers. 16. ad quā sigillatim Ecclesia respondet. *Quid indicaretis* quasi dicat, neque ego vos celo amorem meum, neque a vobis celari peto; sed potius liberè exponi a vobis, & renuntiari dilecto meo. 8. *Quid est* prior quæstio, quid sit in sponso singulare quod tantū faciat Ecclesia. 9. *Dilectus meus* descriptio sponsi allegorica, qui primum a vivo colore describitur hoc v. deinde a singulari membrorum enumeratione. *Vexillarius est* id est, præ omnibus nativo succo, & colore temperatissimo ac conveniente instructus est: quæ sunt indicia firmissimæ valetudinis: metaphora a re militari, 10. *Insigne aurum* pretiosissimum & splendidissimum. 11. *Columbarum* ut suprà 1. 15. *Iuxta alveos* id est, columbarum lautissimarum: periphrasis. *Lors* id est, quorum album est lacteum, & nitens albedine. *Sini* id est, tam convenientes & apti suis foraminibus, ut infusa gemmæ in annulorum palis. 12. *Similes areolæ* id est, florentes barba convenientissima & odoratissima. *Liliis* id est, odoratissima, & tam decorè eminentia quàm liliorum labra. 13. *Membus ejus* insunt ei omnia pretiosissima & splendidissima. *Est visceribus ejus* hoc est pectus ejus, adeoque corpus totum cultum est pretiosissimè & convenientissimè: metonymia. 14. *Szylobas* id est pedibus, qui stylobatarum utrumque tibi exhibent. 15. *Palatum ejus* id est sermo: metonymia. *Totus est desyderat* ut Plal. 45. 3. 16. *Quò abire* secunda quæstio puellarum, ut diximus in versum 7. 17. *Descendens abire* figurata est locutio genere eclipsios synecdochico, quod frequentari in scripturis sæpè monuimus. Utitur autem hoc genere loquendi sponsa, rationem habens puellarum quibuscum agebat: quia omni ex parte declivia erant Jeruschalaimæ: itaque ad hortos suos venientes oportebat descendere. *In hortum suum* de quo suprà 4. 6. & 17. *Ut pascat* id est convivetur, quod dixerat suprà 4. 17. 18. *Ego sum dilecti mei* conclusio epiphonematica totius sermonis ad puellas, similis ei quæ habetur suprà 2. 16. quā profiteretur Ecclesia se, quicquid acciderat aut diceretur, studio constante esse erga sponsum suum, & de illius erga se studio magis ac magis confirmari; atque hoc pacto alit & accendit desyderium suum. Hos autem tres postremos versus quia cum superiore argumento & nihil cum sequentibus commune habent, in hoc caput retulimus.

CAPUT VI.

Christus perhibet studio Ecclesie sue testimonium, prædicat pulchritudinem spirituales ejus spectatam & confessam omnibus: desyderium nuptiarum quo tenetur explicat; eamque confirmat primum vocatione, deinde bonorum quæ ipsi credidit celebratione, ac postremo promissione presentie ac beneficentie sue erga illam usq. ad optatissimum nuptiarum diem.

ULCHRA es, amica mea, ut Tirtza, decora ut Jeruschalaima: terrifica, ut vexillationes.

"Adverte oculos tuos ex adverso mei," ut illi efferrant me: pilus tuus est ut gregis caprarum, quæ detondet e Gilhhade.

Suprà 4.

Dentes tui similes gregi ovium, cum ascendunt e lavacro, quæ omnes sunt e gemelliparis, in quibus nulla orba est:

Velut fragmen malo granati utrumque temporum tuorum est, præ crine tuo.

"Ut sexaginta sint reginæ & octoginta concubinæ," puellæque innumeræ:

Heb. puellarum non fit numerus.

"Unicam illam columbam meam, integram meam, unicam illam apud matrem suam, puram illam apud genitricem suam; simulac viderint puellæ, beatam prædicabunt, reginæ & concubinæ laudabunt dicentes:

"Quæ est illa spectatâ velut aurora, pulchra ut luna, pura ut sol, terrifica ut vexillationes?"

"Ad hortos putatos descenderam ad inspiciendum virentes plantas vallis; ad inspiciendū an floresceret vitis, germinaret mali punicæ.

Heb. putationis vel rationis: quia ineunte vere purgatur, collucatur, & aptantur pomaria ad commoditatem fructuum. id est, reddita perfe-

"Nondum percipientem" hæc, animus meus imposuit me curribus populi mei ingenui, ut dicerem,

"Revertere, revertere, ô Schulammitis; revertere, revertere," ut spectemus te: "Quid spectatis in illa Schulammitide?" velut chorum Machanajimorum.

distina, ex
consilio Dei
& vocatio.

Supra 4. s.
d. Heb. cum
artificio sa-
tis.
e. Heb. filiam
multorum.
f. Heb. facie
Damasci.

g. Heb. iens
ad amores,
ad rectitudi-
nes: ut Pro-
verb. 23. 31.
Est autem
prius nomē
amorum eu-
phoniē cau-
sa truncatū
postrema li-
tera per apo-
copē: ut 2.
Reg. 11. 19.
& Psal. 144.
2. & infra 7.
6.

- 11 "O quā pulchri sunt pedes tui cum istis calceis, filia ingenui: am-
bitus femorum tuorum sunt velut monilia, opus manuum artificis:
12 Umbilicus tuus velut crater rotundissimus; ne deficiat illius mix-
tio: sed venter tuus sit ut acervus tritici sepitus liliis.
13 Duo ubera tua similia sunt duobus hinnulis, gemellis capreae:
14 Collum tuum simile turri eburneae, oculi tui piscinis artificii-
osissimis ad portam frequentissimam: nasus tuus similis turri Libani
spectanti versus Damascum.
15 Quod in capite tuo impositum est tibi, simile est coccineo, & vitta
capitis tui similis est purpuræ: Rex alligaretur suis ambulacris.
16 Quā pulchra es & quā amœna, ô amor, in deliciis istis.
17 Illa statura tua similis est palmæ, & ubera tua botris.
18 Dico, conscendam palmam, prehendam palmites ejus: eruntque
jam ubera tua sicut botri viris, & odor nasi tui sicut poma;
19 Palatumque tuum ut vinum odoris optimi, movens se amantissimè
rectissimeque; efficiens ut loquantur labia dormientium.

A N N O T A T I O.

1 *Pulchra es* Hujus capitis (quo anxiam ac velut discursantem Ecclesiam confirmat sponsus) tres sunt præcipue partes: prima est, qua sponsus laborantem & ingemiscntem de culpa sua sponsam consolatur, & confirmat sibi tam acceptam esse quam antè unquam fuerit, usque ad versum 8. secunda est, qua sponsus narrat desiderium suum de con-
ficiendis nuptiis, versu 8. tertia, qua animum suum studiumque erga Ecclesiam exponit, donec advenerit nuptiarum dies, a versu 9. ad finem usque. Quod autem dicit, pulchra es, ita accipiendum est: ne existimes, ô sponsa, excidisse decorem illum tuum, aut me ab amicis tua defecisse propter præcedens incommodum: non sum ita fastidiosus, ut istius navi nomine te deformatam judicem: cum tu jam satis abluisti lachrymis & resipiscencia tua: quam obrem quod dixeram supra 4. 2. & sequentibus, idem etiam nunc confirmo, speciem tuam mihi esse acceptissimam. Ut *Tirza* oppidum amœnissimū in finibus Jisraëitarum ad Euphratem situm, ubi propterea disrupto regno Jarobham constituit regiam, ut legitur 1. Reg. 14. 17. Ut *Jerusalem* olim longè clarissima urbium orientis, ut ait Plinius lib. 5. cap. 14. *Terrifica* id est, inexpugnata virtute & fide, ut infra versu 7. 2. *Adverte* confirmantis & erigentis verba. quasi dicat, jubeo te bono animo esse, & fide certa ad me respicere. Hæc autem verba ita accipimus, quia vox Hæbraea communem avertendi & advertendi significationem habet: hæc autè ex versu 10. comprobatur. *Ut illi efferant* id est, ut consolationem & gloriam percipiam ex fide tua: nam Christus ex dolore Ecclesie contristatur, lætitia verò pariter afficitur. *Pilum tuum* id est, constans est pulchritudo tua, de qua supra 4. neque ulla infirmitate tua potest emarcescere, quia posita est tota in gratia & virtute mea. 5. *Ut sexaginta* amplificatio pulchritudinis Ecclesie per hypothesein amplissimam: etiam si multæ reginæ, concubinaeque, & innumerus comitatus esset, non tantum non adæquarent te, sed etiam ipsæ ultro palmam tibi cederent, tribus versibus. 6. *Unicam illam* electam ex omnibus populis, & mihi charissimam. *Apud matrem suam* id est, quæ dum adhuc in terra heret necdum convenit in domum sponsi sui, omnino adhæret matri suæ, Jerusalem celesti: atque hoc pacto circumfulget tâta gloria, ut apud mundū sit in admiratione propter dona & præstantiam spirituale suam: ut Deut. 4. 6. vide infra 7. 6. 7. *Quæ est* confessio amplitudinis quæ est in Ecclesia, per gradationem elegantissimam. 8. *Ad horros* secunda pars, qua sponsus Ecclesiam consolans ostendit se non fastidio aut indignatione discessisse, sed potius ingente studio quo tenebatur perficiendi sanctissimas illas nuptias profectum esse, ut de tempore illarum cognosceret. Quod autem horum putatum hoc loco reddimus, eo adducimur ipsius Hæbraei nominis notatione, & sequentium verborum convenientia: nam nucem quidem interpretantur Hæbraei, quia non invenitur alibi, ne quid non dicerent: sed nulla fuit causa cur horrus nucum potius quam pomorum diceretur, & hoc pacto a nativa radice significatione discederent. *An floresceres* id est, adventaret tempus indictum nuptiis, cujus hæc fuerunt indicia: ut ostendit sponsus infra 7. 3. quam eandem rationem servavit Christus Matthæi 24. 32. 9. *Nondum* tertia pars, qua exponit sponsus quid consilii ceperit, postquam animadvertit nondum advenisse tempus illud speratum nuptiarum. *Hæc* nimirum florescere vitem, germinare malū punicam, & tempus adventare. *Imposuit me* id est, fecit ut quā celerrimè consilium caperem recurrerem ad te cum amicis & comitatu meo, qui populus ingenuus est & voluntarius: ut Psal. 110. 3. 10. *Revertere* hic sermo Christi ad Ecclesiam tria complectitur: primum vocationem Ecclesie, hoc versu; deinde descriptionem formæ & elegantie, inde ad 18. postremò promissionem de præstandis officiis erga amicam, donec nuptiæ consummentur, duobus ultimis. Vocatio autem hic repræsentatur specie hominis e longinquo contendentis voce, quā potest maximè, ut errantem revocet verbo. *Ut spectemus te* ego & amici, superiore versu. *Quid spectamus* apostrophe ad amicos: quos interrogando excitat sponsus, ut amplitudinis gloriæ, quæ in Ecclesia est, spectatores sint & testes. *Velut chorum* subjectio, sive amicorū ad sponsum, sive (quod magis probamus) ipsius sponsi ad questionem suam: videris, inquit, quā gloriosa & quā spectato fortique comitatu stipata sit Ecclesia. Plane cum hanc turbam occurrentem mihi conspicio; videre mihi videor lætum illum diem, quo Jisraëlitæ revertentes ad Davidem maximo gaudio & lætitia omnium exceperunt eum Machanajimis, & gratiosè ab eo excepti sunt: vide historiam 2. Schemu. 19. Potest quidem Hæbraica vox reddi appellativè: verum hoc cum Schelomonis scopo & superioribus exemplis convenientius esse judicamus. 11. *O quā pulchri sunt* gratulatio sponsi ad sponsam propitiū accedentem, continens descriptionem illius ab imo ad summum, usque ad versum 16. *Filia ingenui* id est, puella nobilissima & generosissima. *Ambitus femor.* periphrasis cinguli, quod sponse gestare solent quā maximè pretiosum. 12. *Ne deficiat* pathetica amantis exclamatio, accommodata similitudini crateris: quasi dicat, utinam nunquam macrescas, vel exhaustaris. *Ut acervus tritici* id est, fructuosissimus sit pariter, & odoratissimus. 14. *Eburnæ.*

Eburnea id est, albiſſimæ & niuidiſſimæ. *Piscinis artiſic.* id est, luci diſſimis atque clariſſimis; ut ſunt piſcinæ Je- roſolymitanæ, quæ omnes ſecundum portam gregis factæ ſunt. Dicitur autem porta gregis frequentiſſima, quia la una ſimul aditum patefaciebat ad tria Jeruſchalaimorum oppida, & ad templum ipſum domumque Davidis, in eaque habebatur forum maximum, ut obſervatum eſt Nechemjæ 3. 1. *Turri Libani* ædificatæ in domo ſactus Libani, de qua 1. Reg. 7. 2. 15 *Quod in capite* id eſt mitra tua, ejuſque redimicula. *Rex alligaretur* quaſi dicat, nullus eſt rex tanta gloria præditus, qui aſpectu tuæ iſtius gloriæ expleri poſſet; ſed confixus & ſtupens ad aſpectum ejus perpetuo videndi tui deſiderio tanquam victus teneretur: tanti gloriæ tuam præ ſua & totius mundi gloria faceret. 16 *Quam pulchra* regreſſio ad exclamationem patheticam verſus vndecimi, concludens ſummam eſſe pulchritudinem ſponſæ, ex ſuperiore enumeratione partium: & tu (inquit) pulchra es, & ornamenta tua. 17 *Ille ſtatuta tua* id eſt, corpore es valentiſſimo atque rectiſſimo. *Ubera tua* quaſi dicat, mammas geris venuſtiſſimas atque firmiſſimas, ut ſunt botri denſis acinis. 18 *Dico* tertius locus ſermonis Chriſti, ut diximus verſo. 10. continens tum promiſſionem officiorum quæ Chriſtus Eccleſiæ interea exhibiturus eſt, tum effectorum quæ ipſe Chriſtus ex Eccleſia percepturus. Eſt autem noëma in hoc verbo, pro eo quod eſt, promitto tibi, & quod promitto perficiam. *Conſendam palmam* id eſt verſabor tecum, purgabo te, & ſingulares fructus recognoſcam ac percipiam ex te: quemadmodum in palmis curantur palmites, qui ex ramis palmarum prodeuntes, flores germinaque ad fructum proferunt de palmis, earumque palmitibus vide Plinium libro 13. cap. 4. *Eruntque jam* altera pars promiſſionis, de effectis præſentis & benignitatis Chriſti erga Eccleſiam ſuam: hac mea præſentia, inquit, jam jam futurum eſt ut vegeta ſis tota, odora, grata, & omnibus qui ad te accedent ſalutaris facundiæ tuæ: quæ omnia humanitus uberibus, vultui, & palato certis comparationibus tribuuntur. 19 *Ut ſinum* id eſt, odoratiſſimum, ſuauiſſimum, & ſopitos ſenſus excitans pura adminiſtratione verbi. *Efficiens ut loquantur* hyperbolica locutio, ſi ſpectes ſimilitudinem: ſed tamen veriſſima, ſi prædicationem Evangelii (quod eſt verbum vitæ & incorruptum ſalutis ſemen) conſiderabimus.

CAPUT VII.

Eccleſia audito ſponſi erga ſe ſtudio, ſe committit ei: viciſſim querit ſigna ſamaritarum nuptiarum, earumque diem exoptat: amicaſ officii admonet: ardenſiſſimum ſuum amorem in ſponſum exponit, & ab illo in perpetuum redamari petit.

1 **E**GO dilecti mei ſum, "quandoquidem erga me eſt ap-
petitus ejus.

2 "Age, dilecte mi, "prodeamus ruſ; "pernoctemus
"ad cypros.

3 "Surgentes adeamus vineas, videamus an floreat
vitis, an aperiatur ſe prima uva, germinet mali punica:

a Heb. ſurgamus ad vineas.

"ubi datura ſum amores meos tibi;

4 "Amabiles iſtos flores edentes odorem, & "ſecundum oſtia noſtra
omnes pretioſos fructus, recentes ſimul ac veteres: quos dilecte mi,
repono tibi.

5 "Oſi quis daret te "ut fratrem eſſe mihi, ſugentem ubera matris meę:
inveniens te foris oſcularer te, "etiam non contemnerer ego.

b Heb. etiã non contemnerem me.

6 Deducerem te, introducerẽ te in domum "matris meę, "quæ docet
me: "bibendum dare tibi de vino aromatite, de ſucco malo granatorũ.

7 "Sinistra ejus ſub capite meo, & dextera ejus amplexante me,

8 Adjuro vos Jeruſolymitanæ; quid excitaretis, aut quid experge-
faceretis hunc amorem, uſque dum voluerit?

c Heb. filie Jeruſchalaimorum.

9 "Quæ eſt illa quæ "aſcendat ex ipſo deſerto, aſſociatura ſe dilecto
ſuo: "ſub ipſa malo expergefacio te, ubi enixa eſt te "mater tua, ubi eni-
xa eſt quæ peperit te.

10 "Impone me ut ſigillum "animo tuo, ut ſigillum brachio tuo: nam
fortis eſt ut mors amor, "durus ut ſepulchrum zelus, prunæ ejus prunæ
ſunt, igniſque "flammæ divinæ.

d Heb. cordi.

11 "Aquæ multæ non poſſent extingueret hunc amorem; ne flumina
quidem inundarent eum; ſi daret quis omnem ſubſtantiam domus ſuæ
pro hoc amore, "planè contemneretur.

e Heb. contemnendo contemneret illam.

A N N O T A T I O.

1 Ego dilecti mei] Ecclesia his duobus capitibus pro facultate sua Christo par pari referens, studium suum flagrantissimum explicat erga optatissimum illum nuptiarum diem. Quamobrem hoc capite continentur duo: primum enim Ecclesia universæ animi suum erga sponsum explicat, versu 1. deinde (quia hujus Ecclesiæ subjacentis Christo membra sunt duo, plenitudinis Judæorum, & plenitudinis gentium omnium) exponit vetus Ecclesia se jam tum fuisse in maxima expectatione sponsi, & officia sua exhibere, ad finem usque capitis: de altera autem quæ posita est in plenitudine omnium gentium, agitur seq. capite. *Quandoquidem*] id est, quandoquidem tantum est studium dilecti mei erga me, ut me averfantem dilexerit prior, aberrantem revocaverit, offendentem condonavert, certatimq; sua beneficia in me contulerit, se denique ipsum mihi tradiderit, quod superiore capite ostendit; non possum non esse illius. Hæc verba totius Ecclesiæ adjungentis se Christo capiti suo. *2 Age*] his verbis Ecclesia vetus (quæ jam tum florebat Schelomonis temporibus) per apostrophæ sponsum suum invitat primum ad observandum communi studio tempus venturum connubii, duobus versibus: quia hæc semper fuit certissima piorum nota, ut multis locis exponit Apostolus: deinde bona sua omnia addicit sponso, vers. 4. ac postremo se ipsam præ gravitate amoris sui, inde ad finem usque. *Prodeamus vus*] quasi dicat, noli, quæso, solus & seorsim a me studium in cognoscendo optato illo tempore consumere, ut supra dixisti 6. 8. sed communem operam eò conferamus, cum æquè studiosa sim matrimonii illius consequendi. *Pervoltemus*] quasi dicat, nolo amplius imparata offendi, ut supra 5. tædet me & pudet oscitationis meæ: meum est vigilare tecum, & noctes æquè ac dies observare signa gloriosi adventus tui. *Ad egyptos*] cognitari videlicet an floreat, ut seq. versu: vide supra 6. 8. *3 Ubi datura*] id est, quo tempore & quibus signis certissime percipietur instare nuptiarum diem, quo perfectæ amore perfectæ adunabimur Christo. *4 Amabiles*] secunda pars orationis sponse, qua sua omnia addicit Christo; & nominatim ostendit se interea temporis omnia munera, flores, odora, sartaque coronaria comparare in nuptiarum diem. *Secundum ostia*] id est, etiam ea quibus vestibula domorum & aditus interni solent diebus nuptialibus. *5 O si quis*] tertia pars, in qua primum optatum suum exponit Ecclesia, duobus versibus; deinde socias admonet ne sibi cum sponso versanti impedimento sint, vers. 7. & 8. postremo vehementiam sui amoris ostendit cum petitione. *Ur fratrem*] id est, germanum mihi esse atque domesticum, ut jam jam tuo amplexu & colloquio frui possem quàm familiarissimè. *Etiā non contem*] id est, vera essem tot iudificationibus & contumeliis, quibus tunc per impium me exagitant dum dies ille advenit. *6 Deducerem te*] id est, hic ipse dies nuptiarum esset: periphrasis. *Matri mea*] id est universalis Ecclesia, quæ tota assurgens in corpus unum, ut virgo casta, sistitur domino gloriosa, Ephes. 5. 27. Hoc autem ut melius intelligatur, ita habendum est: Hebræi unum aliquod totum appellant patrem vel matrem, partes verò nominant filios vel filias. Ecclesia autem in scriptura utroque modo consideranda est; nimirum aut universæ, aut ex parte. Universalis autem Ecclesia similiter consideratur duobus modis: nam modò continetur Ecclesiæ nomine Christus cum electis suis omnibus, quæ propterea mater quoque sponsi appellatur versu 9. & Ecclesia soror, supra 4. 9. & infra 8. 1. modò electi tantum, ut hoc loco, supra 3. 4. & 6. 6. & aliis consimilibus (quæ eadem distinctio in Novo quoque Testamento servatur, ubi Ecclesia cum capite suo ferè appellatur Christus, 1. Corinth. 12. 12. & Ephes. 3. 4. id est, Christus, ut patres dixerunt, mysticus: seorsim verò a Christo, appellatur Ecclesia Christi aut corpus ipsius) Ex parte verò quoties consideratur Ecclesia, aut temporibus distinguitur, aut locis: a temporibus summa distinctio est, ut altera dicatur vetus ante adventum Christi; altera nova, ex quo Christus disjecta maceria effecit ovile unum. Utraque autem Christi soror est, velut ejusdem matris filia ex electione Dei. *Quæ docet me*] id est, instituit & informat in omni pietate, officioque maxime erga te. *Bibendum darem*] id est, exciperem te hilarissimè: metaphora a convivio. *7 Sinistra ejus*] apostrophe ad socias, qua informantur quàm religiose cavere sibi debeant ab omni offensione sponsi, ut supra 5. *9 Quæ est illa*] expositio summi amoris quo Ecclesia profectur sponsum, per comparisonem: an fuit (inquit illa) unquam sponsa, quæ tantos labores perferret, tantaque pericula susciperet ad consequendum dilectum suum? Hæc igitur sunt illa pignora meæ voluntatis erga te, quod fide superavi omnes difficultates, ut pervenirem usque in domicilium tuum celeste, de quo Hebr. 12. 22. *Ascendat ex ipso deserto*] id est, veterem hominem deponat, abnegans se & mundum ipsum totum, qui desertum & solitudo in scriptura dicitur: ut Jeschahh. 40. 3. *Sub ipsa malo*] id est, in ipsa Jerusalem celesti, ac velut in cunis & cubili tuo. *Mater tua*] vide supra in versum 6. *10 Imponere me*] petitio patheticè interjecta illi expositioni amoris quæ cæpta est superiore versu, quasi dicat Ecclesia, vicissim fert me in animo tuo, in oculis, in manibus, &c. ut monilia pectori, & annuli digitis apponuntur. *Durus*] id est, vehementissimus, invictissimus, & ardentissimus: ut sequentis versus comparationes ostendunt. *Flamma di vinea*] id est, maximæ, quam Deus potentissima sua luce spiritus in perpetuum duraturam accendit. *11 Aquæ multa*] id est, adeò firmus est amor, ut neque vi ulla, neque fraude & promissionibus expugnari possit.

CAPUT VIII.

Ecclesia vetus deliberat de vocatione gentium, & partem lætitiæ suæ collocat in cooptatione ejus: Christus studium suum unicum erga Ecclesiā exponit, & prædicari ab ea cupit: quod accipiens Ecclesia, vicissim præsentiam & opem illius implorat.

1 **O R O R** nobis est, parva, cui nondum sunt ubera: "quid faciem⁹ sorori nostræ" die quo sermo fiet de ea?
2 **S** Cum murus fuerit ædificandus, ædificabimus in eo "palatium argenteum: cum autem janua erit munien-
 da, circummuniemus eam tabulato cedrino.

3 "Me existente velut muro, & uberibus meis velut turribus; tunc fuero in oculis ejus" propè consecuta pacem.

4 **V I N E A** est Schelomoni in "loco ferace: locat vineā suam custodibus, quisque affert pro fructu ejus" millenos siclos argenti.

5 Vineæ quæ mea est, apud me permanent; milleni illi tui Schelomo etiam

*a Heb. domi
no multita-
dinis Vini.*

etiam ducenteni sicli custodientium fructum ejus.

6 "O quæ habitas" in istis hortis, "sociis attendētibz ad vocem tuam prædica me.

7 "ACCURRE, dilecte mi," & "similis esto capreæ aut hinnulo cervorum, qui versaris in montibus aromatum.

ANNOTATIO.

1 *Soror nobis est*] Hujus capitis loci sunt tres: primus, quo Ecclesia vetus agit de cooptatione gentium in eandem gratiam & conditionem per Christum, tribus versibus; secundus, quo Christus suum erga Ecclesiam utramque commune studium exponit, tribus alteris; postremus, quo Ecclesia præfens implorat sponsi fidem & se committit ei, versu ultimo. Cur autem Ecclesiam hanc nostram ex gentibus collectam sororem nominet, vide supra 7. 6. *Nobis*] id est, mihi & tibi, o sponse. *Parva*] videlicet immatura ante plenitudinem temporum: Galat. 4. quod sequentiū verborum expegeſis docet. *Quid faciemus*] cum ego administrando, tum etiam tu dando efficaciter incrementum, & augendo benedictionibus. *Die quo*] id est, cum mysterium illud sacri connubii a temporibus æternis tacitum, ex imperio æterni Dei omnibus gentibus declarabitur, ut fide adjungantur tibi: ut Rom. 16. 25. 2. *Cum murus*] subiectio ad præcedentem quæſtionem, qua inter se statuunt Christus & Ecclesia quid sint facturi in illa temporū plenitudine, per novam allegoriam, duobus versibus. sensus est, quo tempore cooptabitur Ecclesia gentium (quæ angustis Jeruscalaimorum finibus præ multitudine capi non poterit, Jeshahh. 49. 20. & Zecarjæ 2. 8) erit inducenda nova civitatis forma, & diruto muro mediano meo novus quasi murus & novæ portæ ad ampliandam civitatem curandæ: quapropter nos communem operam in hac Ecclesiæ ædificatione cōsumemus. Significatur enim civitas apellatione muri & portæ synecdochicè, ut alibi in scriptura passim. *Palatium*] id est, regiam pretiosissimam, & magnificētissimam, ut sit domus magni regis, prout vocatur Plal. 48. 3. 3. *Me existente*] id est, cum ego adunato gentium cœtu in civitatem unam cum illis coaluero, tum bonam partem delyderii mei fuero cōsecuta: nam propè erit tempus, quo in communionem perfectam pacis recipiar adventu sponsi, ut nuptiæ consummentur. *Propè consecrata pacem*] id est, non procul abero ab illa tranquillitate animi & felicitate, de qua nunc laboro tātōpetere: jam videbor mihi in limine ejus versari: nam illi dies ultimi passim appellantur. 4. *Vinea est*] secundus locus, oratio sponsi: quam primū ostendit quā pretiosa sit ipsa Ecclesia per comparisonem vineæ, duobus versibus: deinde ipsam ad prædicationem sui Evangelii excitat, ver. 6. Est autem hoc comparationis argumentum: ne rex quidem ipse (ut videtū habet feracissimam vini generosissimi) eam aut ipse potest colere, aut totum illius fructum percipere: sed colendam aliis locat, & aliquid iis de proventu tenetur attribuire, hoc versu: Ego verò, inquit sponſus, neque aliis colendū loco, neque mihi quicquam de ea detrahi sinam: adeo sum illius zelotypus: sed oculi mei temper versantur in ea, versu sequente. *Millenos scelos*] id est, permagnum quidem fructum reddit Schelomoni (numerus certus pro incerto) sed aliquam sibi reservat partem, utpote ducentenos scelos. Est enim hæc oratio ἀναπαύοτος, cujus membrum posterius recipiendum est ex sequente versu. 5. *Apud me permanet*] videlicet fructus, id est, illius ne tantillum quidem alienari sino, aut aliena voluntate administrari. *Tui*] id est, quos tu ex vinea tua percipis, eos ego ipse conficio ex vinea mea, & amplius multo: apostrophe sponsi gloriosa ad Schelomonem. 6. *O quæ habitas*] apostrophe ad Ecclesiam versantem in terris & peregrinantem a domino, ut dictum est in versu 4. *In istis hortis*] id est, singulis Ecclesiis, quas studio singulari Christus ipse excolit. *Sociis*] id est, coram omnibus hominibus in terra convertantibus, qui vivere nolent ut porci & canes: sed doctrinæ salutari animum advertere. 7. *Accurre*] conclusio, qua Ecclesia accipies mandatum sponsi de prædicando ipsius nomine, præsentiam ipsius implorat ad ducendum atque regendum se. q. d. certum est mihi facere quod jubes: sed tu ipse adesto & dato quæ jubes, promissaque perficere glorioso adventu tuo festinato. *Et similis esto*] ut supra 2. 17. *In montibus aromatis*] id est, in cœlis, ut supra 4. 6. similis conclusio, ut Apocalypf. 2. 2. 0. etiam veni domine Jesu. Amen.

b Heb. socios attendentes ad vocē tuā fac audire me.
c Heb. fuge.
d Heb. similis esto tibi.

Tertiæ partis Bibliorum finis.

πάντες δόξα Θεῷ.

Errata sic restituenda.

Pag. 3. annot. Ser. 13. pro itaque, lege inquam. pag. 10. Ser. 13. post a me, dele punctum. p. 13. annot. Ser. 18. pro affligenda, lege affligendo. p. 17. annot. Ser. 3. pro contendere, lege litigare. & annot. Ser. 20. pro justus, lege justum. p. 19. annot. Ser. 21. pro non abiv. lege nondū ab. p. 23. Ser. 15. post sperarem pro: scribe? p. 42. annot. S. 2. ante Iis, pone 2. p. 76. annot. Ser. 4. post sed, dele a. p. 79. annot. Ser. 4. pro manus, lege manes. p. 111. annot. Ser. 23. pro conservationem, lege cōsolationem. p. 112. annot. Ser. 15. pro Kehhibæorum, lege Kehhilæorum. p. 114. ver. 18. post sit, pone: p. 136. annot. Ser. 1. pro patribus, lege partibus. p. 148. Ser. 2. post quies, dele in. p. 170. Ser. 65. pro fuerat: tanquam dormiens, lege fuerat tanquam dormiens. p. 175. annot. Ser. 6. pro Chonic, lege Chronic. p. 178. annot. Ser. 8. pro quod cōqueror, lege quid conq. p. 186. annot. Ser. 11. pro provocatione, lege pro vocatione. p. 190. annot. Ser. 20. pro statum, lege statutū. p. 201. Ser. 11. in Cenahhanii dele i. p. 211. annot. ver. 12. pro ut, lege aut. p. 212. annot. Ser. 5. pro frequentissimæ, lege potentissimæ. p. 224. Ser. 117. pro suffulsi, lege suffulci. p. 225. Ser. 127. post purgativissimum pro. rēpone, p. 319. annot. Ser. 2. pro fatiget, lege fatigatur. & pro fatigetur, lege fatigatur. op. 328. annot. Ser. 3. pro primus, lege primus. p. 329. annot. ver. 13. pro quos animalis, lege quem anim. p. 335. annot. marginis in Ser. 5. pro filii, lege filia.

